STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05376

""FORVERTS"" ALMANAKH, 1935

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

„פֿאָרווערטס"

אַלמאַנאַך

1935

רעדאַקטירט פֿון

ב. וולאַדעק

מיט דער נאָענטסטער מיטאַרבייטערשאַפֿט
פֿון מ. איווענסקי און עליאס מילער

●

FORWARD ALMANAC

B. VLADECK
EDITOR

M. EVENSKY and ELIAS MILLER
Associate Editors

Published by the
FORWARD ASSOCIATION
NEW YORK, N. Y.

Copyright by
The Forward Association
New York
1935

234

אָריאָם פּרעס, 21-19 וועסט 21טע גאַס, ניו יאָרק, נ. י.

1935, July 13—Aug. 11] AB 30 DAYS [אב 56945

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
July 31	W	Ab 1	New Moon ראש חדש	Num 28: 1-15	
Aug. 1	Th	2			
2	F	3			
3	S	4	דברים, שבת חזון	Deut. 1: 1-3: 22	Is. 1: 1-27
4	S	5			
5	M	6			
6	T	7			
7	W	8			
8	Th	9	צום תשעה באב Fast of Ab*	Deut. 4: 25-40 *Afternoon* Ex. 32: 11-14; 34: 1-10	*Morning:* Jer. 8: 13-9: 23 *Afternoon:* Is. 55: 6-56: 8 *Seph.* Hosea 14: 2-10; Micah 7: 18-20
9	F	10			
10	S	11	ואתחנן, שבת נחמו	Deut. 3: 23-7· 11	Is. 40: 1-26
11	S	12			
12	M	13			
13	T	14			
14	W	15			
15	Th	16			
16	F	17			
17	S	18	עקב	Deut. 7. 12-11: 25	Is. 49: 14-51. 3
18	S	19			
19	M	20			
20	T	21			
21	W	22			
22	Th	23			
23	F	24			
24	S	25	ראה (מב' הח')	Deut. 11: 26-16: 17	Is. 54: 11-55: 5
25	S	26			
26	M	27			
27	T	28			
28	W	29	יום כפור קטן		
29	Th	30	א' דראש חודש New Moon	Num. 28: 1-15	

1935, Aug. 30—Sept. 27] ELUL 29 DAYS • [אלול 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Aug. 30	F	Elul 1	ב' דראש חודש New Moon*	Num. 28: 1-15	
31	S	2	שפטים	Deut. 16: 18-21: 9	Is. 51: 12-52: 12
Sept. 1	S	3			
2	M	4			
3	T	5			
4	W	6			
5	Th	7			
6	F	8			
7	S	9	כי תצא	Deut. 21: 10-25: 19	Is. 54: 1-10
8	S	10			
9	M	11			
10	T	12			
11	W	13			
12	Th	14			
13	F	15			
14	S	16	כי תבא	Deut. 26: 1-29: 8	Is. 60
15	S	17			
16	M	18			
17	T	19			
18	W	20			
19	Th	21			
20	F	22			
21	S	23	נצבים, וילך	Deut. 29: 9-31: 30	Is. 55: 6-56: 8 or 61: 10-63: 9
22	S	24	משכימים לסליחות Selihot*		
23	M	25			
24	T	26			
25	W	27			
26	Th	28			
27	F	29			

1934, Sept.. 10—Oct. 9] TISHRI 30 DAYS תשרי 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Sept. 10	M	Tishri 1	New Year א' דראש השנה	Gen. 21 Num. 29: 1-6	I Sam. 1: 1-2: 10
11	T	2	New Year ב' דראש השנה	Gen. 22 Num. 29: 1-6	Jer. 31: 2-20
12	W	3	צום גדליה Fast of Gedaliah	Ex. 32: 11-14; 34: 1-10	Is. 55: 6-56: 8 *Seph.* none
13	Th	4			
14	F	5			
15	S	6	וילך, שבת שובה	Deut. 31	Hos. 14: 2-10, Joel 2: 15-17, ꞉; 27; *Seph.* Hos. 14: 2-10, Micah 7: 18-20
16	S	7			
17	M	8			
18	T	9			
19	W	10	יום כפור Day of Atonement	Lev. 16 Num. 29: 7-11 *Afternoon* Lev. 18	Is. 57: 14-58: 14 *Afternoon:* Jonah *Seph. add* Micah 7: 18-20
20	Th	11			
21	F	12			
22	S	13	האזינו	Deut. 32	II Sam. 22: 1-51, or Ezek. 17: 22-18: 32
23	S	14			
24	M	15	Tabernacles א' דסכות	Lev. 22: 26-23: 44 Num. 29: 12-16	Zech. 14
25	T	16	Tabernacles ב' דסכות	Lev. 22: 26-23: 44 Num. 29: 12-16	I Kings 8: 2-21
26	W	17		Num. 29: 17-25 *Seph.* 29: 17-22	
27	Th	18	חול המועד	Num. 29: 20-28 *Seph.* 29: 20-25	
28	F	19		Num. 29: 23-31 *Seph.* 29: 23-28	
29	S	20		Ex. 33: 12-34: 26 Num. 29: 26-31	Ezek. 38: 18-39: 16
30	S	21	הושענא רבא	Num. 29: 26-34 *Seph.* 29: 31-34	
Oct. 1	M	22	שמיני עצרת Eighth Day of the Feast*	Deut. 14: 22-16: 17 Num. 29: 35-30: 1	I Kings 8: 54-66
2	T	23	שמחת תורה Rejoicing of the Law	Deut. 33: 1-34: 12 Gen. 1: 1-2: 3 Num. 29: 35-30: 1	Josh. 1 *Seph.* 1: 1-9
3	W	24	אסרו חג		
4	Th	25			
5	F	26			
6	S	27	בראשית, (מב' הח')	Gen. 1: 1-6: 8	Is. 42: 5-43: 10 *Seph.* 42: 5-21; 61: 10; 62: 5
7	S	28			
8	M	29			
9	Th	30	New Moon א' דראש חודש	Num. 28: 1-15	

1934, Oct..10—Nov. 7] HESHVAN 29 DAYS חשון 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Oct. 10	W	Heshv. 1	ב' דראש חודש New Moon	Num. 28: 1-15	
11	Th	2			
12	F	3			
13	S	4	נח	Gen. 6: 9-11: 32	Is. 54: 1-55: 5 *Seph.* 54: 1-10
14	S	5			
15	M	6			
16	T	7			
17	W	8			
18	Th	9			
19	F	10			
20	S	11	לך לך	Gen. 12: 1-17: 27	Is. 40: 27-41: 16
21	S	12			
22	M	13			
23	T	14			
24	W	15			
25	Th	16			
26	F	17			
27	S	18	וירא	Gen. 18: 1-22: 24	II Kings 4: 1-37 *Seph.* 4: 1-23
28	S	19			
29	M	20			
30	T	21			
31	W	22			
Nov. 1	Th	23			
2	F	24			
3	S	25	חיי שרה (מב' הח')	Gen. 23: 1-25: 18	I Kings 1: 1-31
4	S	26			
5	M	27			
6	T	28			
7	W	29	יום כפור קטן		

1934, Dec. 7–1934, Jan. 4] TEBET 29 DAYS [טבת 5694

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Dec. 7	F	Tebet 1	New Moon ראש חדש	Num. 28: 1–15; 7: 42–47	
8	S	2	מקץ	Gen. 41 1–44: 17 Num. 7. 48–53	Zech. 2: 14–4: 7
9	S	3	Eighth Day of Hanukkah	Num. 7: 54–8. 4	
10	M	4			
11	T	5			
12	W	6			
13	Th	7			
14	F	8			
15	S	9	ויגש	Gen. 44. 18–47: 27	Ezek. 37 15–28
16	S	10	צום עשרה בטבת Fast of Tebet	Ex. 32: 11–14, 34: 1–10	Is. 55: 6–56: 8 *Seph. none*
17	M	11			
18	T	12			
19	W	13			
20	Th	14			
21	F	15			
22	S	16	ויחי	Gen. 47: 28–50: 26	I Kings 2. 1–12
23	S	17			
24	M	18			
25	T	19			
26	W	20			
27	Th	21			
28	F	22			
29	S	23	שמות (מב' הח')	Ex. 1· 1–6: 1	Is. 27: 6–28. 13, 29: 22, 23 *Seph.* Jer 1. 1–2· 3
30	S	24			
31	M	25			
Jan. 1935 1	T	26			
2	W	27			
3	Th	28	יום כפור קטן (מוקדם)		
4	F	29			

1934, Nov. 8—Dec. 6] KISLEV 29 DAYS כסלו 5695

Civil Month	Day of the week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Nov. 8	Th	Kislev 1	New Moon ראש חדש	Num. 28: 1–15	
9	F	2			
10	S	3	תולדת	Gen. 25: 19–28: 9	Mal. 1: 1–2: 7
11	S	4			
12	M	5			
13	T	6			
14	W	7			
15	Th	8			
16	F	9			
17	S	10	ויצא	Gen. 28: 10–32: 3	Hos. 12: 13–14: 10, *or* 11: 7–12: 12 *or* 11: 7–14: 10 *Seph* 11: 7–12: 12
18	S	11			
19	M	12			
20	T	13			
21	W	14			
22	Th	15			
23	F	16			
24	S	17	וישלח	Gen. 32: 4–36: 43	Hos. 12:13–14: 10 *or* 11: 7–12: 12 *or* Obadiah 1: 1–21 *Seph.* Obadiah 1: 1–21
25	S	18			
26	M	19			
27	T	20			
28	W	21			
29	Th	22			
30	F	23			
Dec. 1	S	24	וישב (מב' הח')	Gen. 37: 1–40: 23	Amos 2: 6–3 8
2	S	25	Hanukkah, Feast of Dedication חנוכה	Num. 7: 1–17 *Seph.* 6: 22–7: 17	
3	M	26		Num. 7: 18–29 *Seph.* 7: 18–23	
4	T	27		Num. 7: 24–35 *Seph.* 7: 24–29	
5	W	28		Num. 7: 30–41 *Seph.* 7: 30–35	
6	Th	29		Num. 7: 36–47 *Seph.* 7: 36–41	

1935, Feb. 3—Mar. 5] ADAR 30 DAYS [אדר ראשון 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Feb. 4	M	Adar 1	New Moon ב' דר' חדש	Num. 28 1–15	
5	T	2			
6	W	3			
7	Th	4			
8	F	5			
9	S	6	תרומה	Ex. 25: 1–27: 19	I Kings 5: 26–6. 13
10	S	7			
11	M	8			
12	T	9			
13	W	10			
14	Th	11			
15	F	12			
16	S	13	תצוה	Ex. 27: 20–30: 10	Ezek. 43: 10–27
17	S	14	פורים קטן		
18	M	15			
19	T	16			
20	W	17			
21	Th	18			
22	F	19			
23	S	20	כי תשא	Ex. 30: 11–34: 35	I Kings 18: 1 (*or* 20)–39 *Seph.* 18: 20–39
24	S	21			
25	M	22			
26	T	23			
27	W	24			
28	Th	25			
Mar. 1	F	26			
2	S	27	ויקהל (מב' הח'), פ' שקלים	Ex. 35: 1–38: 20; 30: 11–16	II Kings 12: 1–17 *Seph.* 11: 17–12: 17
3	S	28			
4	M	29	יום כפור קטן		
5	T	30	New Moon א' דר' חדש	Num. 28: 1–15	

1935, Jan. 5—Feb. 3] SHEBAT 30 DAYS [שבט 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVAL, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Jan. 5	S	Shebat 1	וארא, ראש חדש	Ex. 6: 2–9: 35 Num. 28: 9–15	Is. 66
6	S	2			
7	M	3			
8	T	4			
9	W	5			
10	Th	6			
11	F	7			
12	S	8	בא	Ex. 10: 1–13: 16	Jer. 46: 13–28
13	S	9			
14	M	10			
15	T	11			
16	W	12			
17	Th	13			
18	F	14			
19	S	15	בשלח, שבת שירה ר"ה לאילנות New Year for Trees	Ex. 13: 17–17: 16	Judges 4: 4–5: 31 *Seph.* 5: 1–31
20	S	16			
21	M	17			
22	T	18			
23	W	19			
24	Th	20			
25	F	21			
26	S	22	יתרו	Ex. 18: 1–20: 26	Is. 6: 1–7: 6; 9: 5, 6 *Seph.* 6: 1–13
27	S	23			
28	M	24			
29	T	25			
30	W	26			
31	Th	27	יום כפור קטן (מוקדם)		
Feb. 1	F	28			
2	S	29	משפטים, (מב' הח')	Ex. 21: 1–24· 18	I Sam. 20: 18–42
3	S	30	א' דראש חדש New Moon	Num. 28 1–15	

1935, Mar. 6—Apr. 3] ADAR SHENI 29 DAYS אדר שני 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Mar.		Adar Sheni			
6	W	1	New Moon ב' דר' חדש	Num. 28: 1-15	
7	Th	2			
8	F	3			
9	S	4	פקודי	Ex 38: 21-40: 38	I Kings 7: 51-8: 21 Seph. 7:40-50
10	S	5			
11	M	6			
12	T	7			
13	W	8			
14	Th	9			
15	F	10			
16	S	11	ויקרא, פ' זכור	Lev. 1: 1-5: 26 Deut. 25: 17-19	I Sam. 15: 2-34 Seph. 15: 1-34
17	S	12			
18	M	13	צום אסתר Fast of Esther	Ex. 32: 11-14; 34: 1-10	Is. 55: 6-56: 8 Seph. none
19	T	14	פורים Purim, Feast of Esther*	Ex. 17: 8-16	
20	W	15	שושן פורים Shushan Purim		
21	Th	16			
22	F	17			
23	S	18	צו, פ' פרה	Lev. 6: 1-8: 36 Num. 19	Ezek. 36: 16-38 Seph. 36: 16-36
24	S	19			
25	M	20			
26	T	21			
27	W	22			
28	Th	23			
29	F	24			
30	S	25	שמיני, ומב' הח' פ' החדש	Lev. 9: 1-11: 47 Ex. 12: 1-20	Ezek. 45: 16-46: 18 Seph. 45: 18-46: 15
31	S	26			
Apr. 1	M	27			
2	T	28			
3	W	29			

1935, Apr. 4—May 3] NISAN 30 DAYS ניסן 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
Apr.		Nisan			
4	Th	1	New Moon ראש חדש	Num 28: 1-15	
5	F	2			
6	S	3	תוריע	Lev 12: 1-13 59	II Kings 4 42-5· 19
7	S	4			
8	M	5			
9	T	6			
10	W	7			
11	Th	8			
12	F	9			
13	S	10	מצרע, שבת הגדול	Lev. 14: 1-15: 33	Mal. 3: 4-24 or II Kings 7: 3-20 Seph. Mal. 3: 4-24
14	S	11			
15	M	12			
16	T	13			
17	W	14	Fast of the First-Born תענית בכורים		
18	Th	15	Passover א' דפסח	Ex. 12: 21-51 Num. 28: 16-25	Josh. 3: 5-7; 5: 2-6: 1, 27 Seph. 5: 2-6: 1, 27
19	F	16	Passover ב' דפסח	Lev 22: 26-23: 44 Num. 28: 16-25	II Kings 23: 1 (or 4)-9; 21-25
20	S	17	*	Ex. 33: 12-34: 26 Num. 28: 19-25	Ezek. 36: 37-37: 14 Seph. 37: 1-14
21	S	18		Ex. 13: 1-16 Num. 28: 19-25	
22	M	19	חול המועד	Ex. 22: 24-23: 19 Num. 28: 19-25	
23	T	20		Num. 9: 1-14 Num. 28: 19-25	
24	W	21	Passover ז' דפסח	Ex. 13: 17-15: 26 Num. 28: 19-25	II Sam. 22
25	Th	22	Passover ח' דפסח	Deut. 14: 22-16:17 Num. 28: 19-25	Is. 10: 32-12: 6
26	F	23	אסרו חג		
27	S	24	אחרי מות, (מב' הח')	Lev. 16: 1-18: 30	Ezek. 22: 1-19 (or-16) or Amos 9: 7-15
28	S	25			
29	M	26			
30	T	27			
May 1	W	28			
2	Th	29			
3	F	30	New Moon א' דר' חדש	Num. 28: 1-15	

1935, May 4—June 1] IYAR 29 DAYS אייר 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
May		Iyar			
4	S	1	ב' דר' חדש קדשים New Moon	Lev. 19: 1-20: 27 Num. 28: 9-15	Is. 66
5	S	2			
6	M	3			
7	T	4			
8	W	5			
9	Th	6			
10	F	7			
11	S	8	אמר	Lev. 21: 1-24: 23	Ezek. 44: 15-31
12	S	9			
13	M	10			
14	T	11			
15	W	12			
16	Th	13			
17	F	14			
18	S	15	בהר	Lev. 25: 1-26: 2	Jer. 32: 6-27
19	S	16			
20	M	17			
21	T	18	33d Day of Omer ל"ג בעמר		
22	W	19			
23	Th	20			
24	F	21			
25	S	22	בחקתי	Lev. 26: 3-27: 34	Jer. 16: 19-17: 14
26	S	23			
27	M	24			
28	T	25			
29	W	26			
30	Th	27	יום כפור קטן (מוקדם)		
31	F	28			
June 1	S	29	במדבר, (מב' הח')	Num. 1: 1-4: 20	I Sam 20· 18-42

1935, June 2—July 1] SIVAN 30 DAYS סיון 5695

Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
June		Sivan			
2	S	1	New Moon ראש חדש	Num. 28: 1-15	
3	M	2			
4	T	3			
5	W	4			
6	Th	5			
7	F	6	א' דשבועות Feast of Weeks	Ex. 19: 1-20: 26 Num. 28: 26-31	Ezek. 1: 1-28; 3: 12
8	S	7	ב' דשבועות Feast of Weeks*	Deut. 15: 19-16:17 Num. 28: 26-31	Hab. 3: 1-19 Seph. 2: 20-3: 19
9	S	8	אסרו חג		
10	M	9			
11	T	10			
12	W	11			
13	Th	12			
14	F	13			
15	S	14	נשא	Num. 4. 21-7. 89	Judges 13: 2-25
16	S	15			
17	M	16			
18	T	17			
19	W	18			
20	Th	19			
21	F	20			
22	S	21	בהעלתך	Num. 8: 1-12: 16	Zech. 2: 14-4: 7
23	S	22			
24	M	23			
25	T	24			
26	W	25			
27	Th	26			
28	F	27			
29	S	28	שלח לך, (מב' הח')	Num. 13: 1-15: 41	Josh. 2
30	S	29	יום כפור קטן		
July 1	M	30	א' דראש חדש New Moon	Num. 28: 1-15	

1935, July. 2—30]			TAMMUZ 29 DAYS		[תמוז 5695
Civil Month	Day of the Week	Jewish Month	SABBATHS, FESTIVALS, FASTS	PENTATEUCHAL PORTIONS פרשיות	PROPHETICAL PORTIONS הפטרות
July 2	T	Tam. 1	New Moon ב' דר"ח חודש	Num. 28: 1–15	
3	W	2			
4		3			
5	F	4			
6	S	5	קרח	Num. 16: 1–18: 32	I Sam. 11: 14–12: 22
7	S	6			
8	M	7			
9	T	8			
10	W	9			
11	Th	10			
12	F	11			
13	S	12	חקת, בלק	Num. 19: 1–25: 9	Micah 5: 6–6: 8
14	S	13			
15	M	14			
16	T	15			
17	W	16	צום שבעה עשר בתמוז / Fast of Tammuz	Ex. 32: 11–14; 34: 1–10	Is. 55: 6–56 8 / *Seph. none*
18	Th	17			
19	F	18			
20	S	19	פינחס	Num. 25: 10–30: 1	Jer 1: 1–2. 3
21	S	20			
22	M	21			
23	T	22			
24	W	23			
25	Th	24			
26	F	25			
27	S	26	מטות, מסעי (מב' הח')	Num. 30: 2–36. 13	Jer. 2: 4–28; 3: 4 / *Seph.* 2: 4–28; 4: 1 2
28	S	27			
29	M	28			
30	T	29	יום כפור קטן		

CALENDAR FOR 1935.

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
Jan...			1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31		
Feb...						1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28		
Mar..						1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
	31						

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
April ..		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30				
May...				1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	
June...							1
	2	3	4	5	6	7	8
	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29
	30						

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
July...		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
Aug....					1	2	3
	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	31
Sept...	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30					

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
Oct...			1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31		
Nov..						1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
Dec...	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31				

CALENDAR FOR 1936.

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
Jan...				1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	
Feb...							1
	2	3	4	5	6	7	8
	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29
Mar..	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31				

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
April...				1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30		
May...						1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
	31						
June...		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30				

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
July...				1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	
Aug....							1
	2	3	4	5	6	7	8
	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29
	30	31					
Sept...			1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30			

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
Oct....					1	2	3
	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	31
Nov...	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30					
Dec....			1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31		

CALENDAR FOR 1934.

	Sun.	Mon.	Tues	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
Jan...		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
Feb...					1	2	3
	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28			
Mar..					1	2	3
	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	31

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed	Thur	Fri.	Sat.
April..	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30					
May..			1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31		
June..						1	2
	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30

	Sun.	Mon.	Tues	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
July...	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31				
Aug....				1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	
Sept...							1
	2	3	4	5	6	7	8
	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29
	30						

	Sun.	Mon.	Tues.	Wed.	Thur.	Fri.	Sat.
Oct...		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
Nov..					1	2	3
	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	
Dec...							1
	2	3	4	5	6	7	8
	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29
	30	31					

אינהאַלט

זייט

אַנשטאַט א הקדמה — ב. וולאַדעק 9

דער אידישער לוח און דער אַלגעמיינער קאַלענדאַר 11

דער אלגעמיינער קאַלענדאַר — לבנה יאָהרען און זון יאָהרען — דער קאַלענדאַר פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע — דער אידישער לוח — סוד העיבור — די כללים פון אידישען לוח — אסטראָלאָגיע.

אלגעמיינע און אידישע כראָנאָלאָגיע 35

די גרויסע רוסישע רעוואָלוציע 55

פּאַסירונגען, וויכטיגע היסטאָרישע פאַקטען און ערפינדונגען פון אלגעמיינעם אינטערעס 59

אַמעריקאַ 73

די ענטדעקונג — דער נאָמען — נאָרד און זיד אמעריקע — די פאַראייניגטע שטאַאַטען — שטח — ארומיגע וואַסערען — בערג — טאָלען — טייכען — קלימאַט וועלדער — חיות — תבואות און מינעראַלען.

די רעגירונגען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען 76

די קאָנסטיטוציע — דער אמעריקאַנער קאָנגרעס — דער פּרעזידענט — די פעדע־ראַלע קאָורטס — די יעצטיגע אַדמיניסטראַציע — דער קאַבינעט — די אמענד־מענטס.

די פּאַראייניגטע שטאַאַטען 79

שטח — באַפעלקערונג — עקאָנאָמישע רעסאָרסען — אַפּהענגיגע לענדער — באַשרייבונג פון יעדען שטאַאַט — באַשרייבונג פון די אַפּהענגיגע טעריטאָריעס.

דער 73טער קאָנגרעס 120

די „ניראַ" 128

די רעגירונג פון ניו־יאָרק סטייט 133

די סטייט רעגירונג — די גערי‍כטס־הייזער — די רעגירונג פון דער שטאָט ניו־יאָרק — וואָרקמענס קאָמפּענסיישאָן — סטייט אינשורענס פאָנד — רעגולירונג פון שטונדען פאַר פרויען ארבעטער — פענסיעס פאַר אַלטע לייט.

אַמעריקאַנער בירגערשאַפט 137

ווי קען מען ווערען א בירגער — פּאַספּאָרט רעגעלען.

אימיגרעישאָן געזעצען 142

געזעצליכע יום טובים אין אמעריקע 145

די באַפעלקערונג פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען 146

די אַמעריקאַנער פּרעזידענטען 150

דער צוזאַמענשטעל פון נייעם סענאַט 154

אַמעריקאַנער עקאָנאָמישע לאַגע אין יאָהר 1934 אין ציפערען 157

אידישע וועלט אָרגאַניזאַציעס 173

„איקאַ" — אליאַנס איזראַעליט — אנגלאָ דזשואיש אסאָסיאיישאָן — באָארד אָוו דעפּיוטיס — דזשוינט פאָריין קאָמיטע — דער „אָרט" — „האיאַס" — דער „בונד" אין פוילען — די הסתדרות — די ציוניסטישע וועלט־אָרגאַניזאַציע — דער אידישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט — דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים — צי"שאַ — דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט — דער פאַרבאַנד פון די פוילישע אידען אין אמעריקע.

אידישע סטאַטיסטיק 215

צאָהל אידען אין די פינף וועלט טהיילען — אויף וועלכע שפּראַכען ריידען אידען — אידען אין אמעריקע — אידישע באַפעלקערונג לויט פאַרשידענע לענדער — צאָהל פון אידישע אימיגראַנטען אין אמעריקע פון 1900 ביז 1930 — די אידישע באַפעל־קערונג אין וויכטיגע שטעדט פון דער וועלט.

סטאטיסטיק פון אידען אין אמעריקע 229

צאהל אידען אין יעדען שטאאט — שטעדט אין די פאראייניגטע שטאאטען מיט א אידישער באפעלקערונג פון טויזענט און מעהר — אידען אין הויכע עמטער אין די פאראייניגטע שטאאטען.

אידען אין ארץ ישראל 237

אלגעמיינע היסטארישע און געאגראפישע ידיעות וועגען לאנד — עטנאגראפיע — באפעלקערונג — דער קלימאט — פלארא און פאונא — אנטוויקלונג פון אידישער קאלאניזאציע — די ביז איצטיגע רעזולטאטען פון פאלעסטינער קאלאניזאציע — צאהל אידען אין פאלעסטינע.

בירא-בידזשאן 258

בירא־בידזשאן אלס אויטאנאמע אידישע געגענד — קאלינין וועגען די גרויסע וויכטיגע ערוואַרטונגען פון בירא-בידזשאן.

אידישע נאציאנאלע ארגאניזאציעס אין אמעריקע 262

די אינטערנאציאנאלע ארבייטער סעקרעטאריאטען און די אינטערנאציאנאלע פעדעראציע פון טרייד יוניאנס 282

דער ערשטער אינטערנאציאנאל 286

דער צווייטער אינטערנאציאנאל 293

פאקטען און ציפערען פון דער אמעריקאנער ארבייטער באוועגונג 297

די נעשאנאל לעיבאר יוניאן — די נייטס אוו לעיבאר — די אמעריקאן פעדעריי־שאן אוו לעיבאר.

די קאאפעראטיווע באוועגונג 310

די געשיכטע פון „פארווערטס" 313

„די צוקונפט" 321

דער ארבייטער רינג 323

די ארבייטער רינג שולען 328

דער אידישער סאציאליסטישער פארבאנד אין 1933-1934 330

פרינציפען ערקלערונג פון דער סאציאליסטישער פארטיי 333

דער אידישער ארבייטער קאמיטעט 335

די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען 340

דירעקטארי פון די יוניאנס פארבונדען מיט די אידישע געווערקשאפטען 341

די אידישע נאדעל יוניאנס 346

די אמאלגאמייטעד — די אינטערנעשאנאל — קאפען מאכער יוניאן — די פאריערס אינטערנעשאנאל.

די לענדער פון דער וועלט 355

סאוועט-רוסלאנד 375

פאשיזם 381

די געווינער פון נאבעל פרייזען 385

וויכטיגער דאקומענט פון דער צייט פון דער מלחמה 392

כראנאלאגיע 393

אידישע ביכער ערשינען אין אמעריקע אין 1933-1934 401

יזכור 409

אנשטאט א הקדמה

●

עס איז שוין געמאכט געוואָרען עטליכע פארזוכען ארויסצוגעבען א אידישען אלמאנאך וואָס זאָל זיין אזוי נוצליך און צייטמעסיג ווי די אַלמאנאַכען וואָס ווערען ארויסגעגעבען אויף אנדערע שפּראַכען. צום באַדויערן האָט זיך קיין איינער פון אָט די פּארזוכען ניט איינגעגעבען און אויב מיר פּרובירען עס ווידער איז עס נאָר דערפאַר, ווייל מיר ווייסען ווי נויטיג עס איז אזא סאָרט אויסגאַבע פאַר די אידישע לעזער און ווי וויכטיג עס איז איינצופונדעווען אן אויסגאַבע וואָס זאָל פון יאָהר צו יאָהר אונז האלטען אינפאָרמירט וועגען אַלע וויכטיגע ענדערונגען וואָס קומען פּאָר אין דעם אידישען און אַלגעמיינעם לעבען.

די ארבייט אויף דעם אַלמאַנאַך האָט לכתחילה אָנגעפאנגען אונזער ליבער פארשטאָרבענער גענאָסע שיפּלאקאָף. די ערשטע פּאָר ארטיקלען האָט ער אנגע־שריבען ליגענדיג אויפ'ן טויטען בעט. נאָך זיין טויט, איז די ארבייט איבערגע־געבען געוואָרען צו די געָנאסען מ. איוועָנסקי און עליאָס מילער, וועלכע האָבען מיט זעהר ווייניג אויסנאָמען, צוזאַמענגעשטעלט דעם גאַנצען מאַטעריאַל. מיין ווייניגקייט האָט זיך נאָר באַנוגענט מיט עטוואָס עדיטאָריעלע ארבייט און עצות.

אויב דער אַלמאַנאַך וועט זיין אַן ערפאָלג, וועט ער ארויסגעגעבען ווערען יעדען יאָהר, ווי אַן אַלמאַנאַך דאַרף זיין. און מיט אַן ערפאָלג מיינען מיר ניט א פינאַנציעלען ערפאָלג.

ב. וולאַדעק

דער אידישער לוח און דער אלגעמיינער קאלענדאר

א פּאָפּולערע ערקלערונג וועגען אידישע און אלגעמיינע צייטרעכענונגען

פאר אמאָליגע היימישע ישובניקעס און גלאַט אזוי פרומע פּראָסטע אידען, איז דער לוח געווען פארהייליגט. זיי פלעגען דעם לוח רופען: „דער לוח הקודש", דער היילינער לוח. דער לוח איז פאר מאנכע פון זיי געווען נאָך הייליגער ווי די תורה.

אַט די עהרליכע און פּראָסטע מענשען זיינען מסתמא געווען אונטער דעם איינדרוק, אז דער לוח איז דאָס געווען פון יענע לוחות, וואָס משה רבנו האָט גע־קראָגען אויפ'ן בארג סיני, וואו ער האָט פארבראַכט שעהנע עטליכע טעג, און נים קענענדיג זיך דערווארטען אויף די לוחות האָבען דערווייליע אידען געמאכט א קאלב פאר א גאָט. אַט וואָס עס קען פּאסירען ווען קיין לוח איז ניטאָ און מען וויים נים אויף וועלכער וועלט מען איז.

עס האָט געקאָסט צייט ביז לוחות זיינען ארויסגעקריגען געווארען. איז אבער אלץ געווען כדאי. עפּעס א קלייניגקייט „לוחות". אויף די לוחות האָבען טאקע געקענט זיין די עשרת הדברות. אָבער דער עיקר פון אלע לוחות איז דער „לוח הקדוש". ער עפענט פשוט די אויגען. פון לוח דערוויסט מען זיך פילע וויכטיגע זאכען, וואָס אָהן זיי איז גאָר שווער אָבצוהיטען אידישקייט.

דער לוח איז א יודע הכל. ער וויים פון אלצדינג. דער לוח וויים ווען עס איז ראש חודש, ווען עס איז דער מולד, ווען מען דארף בענטשען ליכט, וואָס פאר א סדרה מען דארף לייענען שבת, און וואָס פאר א פרק מען דארף זאָגען. דער לוח זאָגט ווען עס איז פסח, ווען עס איז שבועות, ווען עס איז ראש השנה, ווען עס איז יום כפור, ווען עס איז סוכות, הושענה רבה און שמיני עצרת. ניט אבער נאָר אין אידישע זאכען אליין איז דער לוח באהאווענט. ער איז אויך באהאווענט אין גוי'אי־שע חכמות. ער וויים פון די גויאישע חדשים און חגאות, אזוי ווי להבדיל א פרו־מער איד אין אשרי. פון א לוח האָט מען זיך געקענט אויך אפילו דערוויסען וואו עס איז א יאריד און וואו מען קען פארדינען א פּאָר קערבלאך. דעם לוח מוזען פאָלגען די גרעסטע רבנים, הכלל דער לוח הקדוש קומט פון בארג סיני.

ניט אבער די גוטע עהרליכע פּראָסטאקעס, נאָר אפילו לומדים קענען ווערען ענטוישט, ווען זיי וועלען זיך דערוויסען, אז דער אידישער לוח איז צוזאמענגע־שטעלט אויף די אויסרעכענונגען וואָס איינער א גריך מיט'ן נאָמען מעטאָן האָט געמאכט. מעטאָן האָט געלעבט מיט אן ערך 432 יאָהר איידער קריסטוס האָט גע־לעבט. די רעכענונגען האָבען אפשר אידען אויסגעבעסערט און האָבען צוגעגעבען פילע זאכען. די וועלכע עס האָבען צוזאמענגעשטעלט דעם אידישען לוח האָבען זיך גערעכענט מיט אידישע דינים, מנהגים און דער עיקר אידישע ימים טובים. דער לוח איז אבער באגרינדעט אויף אריפמעטישע אויסרעכענונגען. די אויסרעכענונגען זיי־נען באזירט אויף די רעכענונגען פון דעם גריך מעטאָן.

וויים מען די אויסרעכענונגען קען מען מאכען אליין א לוח. עס איז אפילו ניט שווער צוזאמענצושטעלען א לוח אויף טויזענט יאָהר און זאָגאר אן אייביגען לוח.

דער באוואוסטער אידישער פילאָזאָף, רבנו משה בן מימון, דער רמב"ם זאָגט אפילו אין זיין „יד החזקה" — משנה תורה, אז די אויסרעכענונגען ווי צוזאמען

צושטעלען א לוח, זיינען אזוי לייכט, אז אפילו א קינד קען זיי מאכען און אויס־לערנען די כללים אין דריי אדער פיר טעג. „אבל זה החשבון... שאנו מחשבים בו היום, אפילו תינוקות של בית רבן מגיעין עד סופו בשלשה וארבעה ימים" (הלכות קידוש החדש, פרק י"א).

עס פארשטעהט זיך, אז נאָר פאר אזא גאון, ווי דער רמב"ם איז געווען, זיינען די אויסרעכענונגען געווען א קינדער־שפיל. פאר געוועהנליכע מענשען זיינען אפשר די אויסרעכענונגען ניט אזוי קינדיש איינפאך. פונדעסטוועגען איז זיך ניטאָ וואָס צו שרעקען פאר די אויסרעכענונגען אויף וועלכע דער אידישער לוח איז באגרינדעט. דער וואָס איז נאָר באהאווענט אין אריפמעטיק און האָט א ידיעה אין חשבונות (ברוכצאָהלען, פרעקשאָנס) קען לייכט פארשטעהן די כללים פון אן אייביגען לוח. ער דארף בלויז האָבען געדולד און זיך ניט פוילען צוזאמענצושטעלען טאבעלען מיט פיעלע ציפערען.

דער אידישער לוח וואָס איז באגרינדעט אויף דעם „סוד העיבור", דער סעק־רעט פון מאכען א עיבור יאָהר, איז זעהר א וויכטיגער קאפיטעל אין דער אידישער קולטור־געשיכטע. אום אבער צו האָבען א באגריף וועגען די פראגען מיט וועלכע דער לוח איז פארבונדען, מוזען מיר זיך צוערשט באקענען מיט די אלגעמיינע צייט־רעכענונגען. מיר דארפען זיך באקענען מיט דעם „קאלענדאר", ווי ער איז אנגענו־מען געווארען ביי די מייסטע ציוויליזירטע פעלקער פון אייראָפּע און אמעריקע.

דער אלגעמיינער קאלענדאר

דאָס וואָרט קאלענדאר קומט פון דעם לאטיינישען וואָרט „קאלאנדעיא". קאלענדס זיינען געווען די ערשטע טעג פון רוימישע חדשים, דער רוימישער ראש חודש. דאָס וואָרט נעמט זיך פון דעם שורש קאלא — רופען — ווען די עלטערע פלעגען צוזאמענרופען די פאָלקס־מאסען. א געוועהנליכער באגריף, ווי ביי די אלטע העברייער „קרוא מקרא", אדער „מקרא קודש".

אין זייערע חדשים האָבען די אלטע רוימער געהאט „קאלענדס", „נאנעס" און „אידעס". די קאלענדס זיינען אויסגעפאלען אלע מאָל דעם ערשטען טאָג פון חודש. די נאָנעס זיינען אויסגעפאלען אין פיר חדשים (מארטש, מאי, דזשולייי און אָקטאָ־בער) דעם 7טען טאָג און אין די איבעריגע מאָנאטען דעם 5טען טאָג פון חודש. 8 טעג נאָך די „נאָנעס" פלעגען אויספאלען „אידעס". די קאלענדס זיינען געווען דאָס וואָס מען רופט ביי אידען „ראשי־חדשים".

דער פארצייטיגער רוימישער קאלענדאר האָט געהאט ניט 12 מאָנאטען, נאָר צעהן. סעפטעמבער מיינט טאקע דער 7טער, אָקטאָבער, דעם אכטער חודש, נאָוועמ־בער דער ניינטער חודש, און דעצעמבער דער 10טער חודש. די אלטע העברייער פלעגען רופען די מאָנאטען מייסטענס לויט נאטור ענדערונגען. עס זיינען געבליבען בלויז פיר נעמען: „אביב", „זיו", „אותנים", „בול". לויט זייער מיינונג איז „ירח האביב" דער פריהלינגס מאָנאט (ניסן—אפּריל); „ירח זיו" דער שעהנער לויטערער מאָנאט (אייר—מאי) ירח בול דער מאָנאט פון תבואה (אָקטאָבער—חשון) וועגען ירח אותנים (תשרי) זיינען פאראן פארשיידענע מיינונגען. דער טייטש פון אותנים מיינט שטארקע. צו דער נאָמען האָט צו טאָן מיט פארצייטיגע גלויבענס אָדער ווי די גמרא זאָגט, אז דער מאָנאט הייסט אותנים, צוליב די פילע ימים טובים (ראש השנה, יום כפור, סוכות און שמיני עצרת), קען מען ניט וויסען.

אויך די אלטע דייטשען (טיוטאָנער) האָבען געהאט די נעמען פון די מאָנאטען לויט נאטור ענדערונגען. ביי די אלטע דייטשען האָט דער פריהלינג מאָנאט געהיי־

סען דער לענג: דער קאַלטער מאָנאט יאנואר האָט געהייסען דער אייז־מאָנאט: אָקטאָבער — ווייַן מאָנאט און אזוי ווייטער. ווי באוואוסט וויל היטלער איינ־פיהרען די נעמען פון אלטע מאָנאטען און פארווארפען די נעמען וואָס זיינען אנגע־נומען געווארען פון אלע ציוויליזירטע פעלקער.

די נעמען פון די היינטיגע קאַלענדארען ווערען גערופען מיט רוימישע נעמען. די אמאָליגע רוימער האָבען אבער געהאט א יאָהר, וואָס איז באשטאנען פון צעהן מאָנאטען, און דער גאנצער יאָהר האָט געהאט 304 טעג. די נעמען פון די ערשטע מאָנאטען האָבען די רוימער גערופען לויט נאטור־ערשיינונגען אדער געטער. די איבעריגע מאָנאטען האָבען זיך גערופען לויט זייער נומער ארדנונג.

דער אלטער רוימישער קאַלענדאר האָט געהאט פאָלגענדע צעהן מאָנאטען:

	צאָהל פון טעג אין מאָנאט	פון וואנען שטאמט דער נאָמען	נאָמען פון מאָנאט
מארטיאוס	31	פון קריגס גאָט מארס	Martius
אפרילים	30	פון עפענען (בלומען)	Aprilis
מאיאוס	31	פון געטין פון וואוקס	Maius
יוניאוס	30	פון די ווייב פון יופיטער קעניגין פון הימעל	Junius
קווינטילים	31	דער 5טער (מאָנאט)	Quintilis
סעקסטילים	30	דער 6טער (מאָנאט)	Sextilis
סעפטעמבער	30	דער 7טער (מאָנאט)	September
אָקטאָבער	31	דער 8טער (מאָנאט)	October
נאָוועמבער	30	דער 9טער (מאָנאט)	November
דעצעמבער	30	דער 10טער (מאָנאט)	December
	304		

מען זעהט אז אין דעם מאָנאטליכען קאַלענדאר פון די רוימער, האָבען איינ־גאנצען געפעהלט די מאָנאטען יאנואר און פעברואר. די נעמען פון מאָנאטען יוני און יולי זיינען אויך געווען גאנץ אנדערע. די טעג פון יאָהר זיינען געווען ווייניגער ווי א נאָרמאלער יאָהר מיט 61 טעג.

די געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון רוימישען קאַלענדאר איז זייער וויכטיג צו וויסען אום צו פארשטעהן ווי דער קאַלענדאר פון היינטיגע ציוויליזירטע פעל־קער איז צוזאמענגעשטעלט. מיר וועלען פון דער געשיכטע אויך בעסער קענען פארשטעהן ווי אזוי עס ווערט צוזאמענגעשטעלט דער איצטיגער אידישער קאַלענ־דאר.

אין תלמוד ווערט פיל דערמאָנט, אז אידען צעהלען זייערע יאָהרען לויט די טעג פון דער לבנה „ימות הלבנה” און אנדערע פעלקער ציילען די יאָהרען לויט די טעג פון דער זון „ימות החמה”, אין דער אמת'ן זיינען נאָך דאָ איצט פעלקער, ווי כינע און די מאכמעדאנישע פעלקער, וואָס צעהלען די יאָהרען לויט די לבנה טעג. אין די אמאָליגע פארצייטיגע יאָהרען האָבען פילע פעלקער געצעהלט די טעג לויט דער לבנה „ימות הלבנה”, גריכען און רוימער האָבען אָנגעהויבען צו צעהלען לויט דער לבנה. לויט די זון האָבען אָנגעהויבען צו צעהלען די עגיפטער.

לבנה יאָהרען „ימות הלבנה" און זון יאָהרען „ימות החמה"

די צייט פון א טאָג איז לייכט צו באשטימען. דער אסטראָנאָמישער טאָג איז די צייט, וואָס די ערד דרעהט זיך ארום און ארום, ווי זי וואָלט זיך געדרעהט אויף איהר אייגענעם אקס. די צייט פון דרעהען זיך ארום דעם אקס איז 24 שטונדען. אָבער עס איז גאָר ניט געווען נויטיג פאר פרימיטיווע פעלקער צו קלעהרען אפילו וועגען אזא זאך, ווי אסטראָנאָמיע צו באשטימען, וואָס א טאָג איז.

דער חומש דערצעהלט אונז, אז גאָט האָט א נאָמען געגעבען די ליכטיגקייט „טאָג" און די פינסטערניש „נאכט". אזוי האָבען פארשטאַנען אלע פארצייטיגע פעלקער דעם טאָג. א גאנצער טאָג האָט אבער געהאט אי טאָג אי נאכט.

ווען די פארצייטיגע פעלקער האָבען אָנגעפאנגען צו ווערען ציוויליזירט האָבען זיי איינגעטיילט דעם טאָג אין 24 שטונדען. א גאנצער טאָג איז דעריבער פארע־כענט א „מעת־לעת" פון 24 שטונדען. פון וואנען צו רעכענען דעם אָנפאנג פון טאָג זיינען דאָ פארשידענע מנהגים. עס זיינען געווען פעלקער, וואָס האָבען גערע־כענט דעם אָנפאנג פון טאָג פון זונען אויפגאנג. אמאָליגע אידען פלעגען רעכענען דעם טאָג פון זעקס אזייגער פריה. איצט רעכענען אידען א טאָג „מערב ועד ערב" פון איין אָוועגט ביז'ן צווייטען. שבת הויבט זיך אָן פרייטאג צו נאכט און ענדיגט זיך שבת צונאכט. אזוי רעכענט מען ימים טובים, יאָהרצייטען און אנדערע דא־טומס. אייראָפייאישע פעלקער רעכענען דעם טאָג פון צוועלף אזייגער אין מיטן נאכט.

זיבען טעג שטעלען צוזאמען א וואָך „שבוע". ביי די אלטע עגיפטער איז שבת געווען דער ערשטער טאָג. ביי אידען איז שבת דער זיבעטער טאָג. דאָס איז דער טאָג פון רוה. ביי קריסטען איז זונטאג דער טאָג פון רוה און ביי מאכמעדאנער — פרייטאג.

ביי די מייסטע פעלקער האָבען די טעג פון וואָך נעמען לויט די נעמען פון געטער אדער פּלאַנעטען. ווי מען האָט אמאָל גערעכענט „שבעה כוכבי לכת" זיבען פּלאַנעטען. זיבען טעג פון וואָך, זיבען איז געווען א מיסטישע צאָל. אז מיר רופען דעם פינפטען טאָג אין אידיש דאָנערשטאג, האָט דאס צו טאָן מיט דעם גלויבען פון אלטע דייטשען אין דונערגאט „טארס" אדער „טוירס־דעי". פרייטאג האָט צו טאָן מיט א אלטען נאָט „פריג" און מאָנטאג מיט דער לבנה. אין העברעאיש רופט מען די טעג פון וואָך לויט זייער סדר: יום הראשון, יום השני — דער ערשטער טאָג, דער צווייטער טאָג א. א. וו. בלויז דער זיבעטער טאָג האָט א נאָמען: שבת. אין סלאַווישע שפּראַכען זיינען די מייסטע נעמען פון וואָך לויט זייער סדר. די וואָך האָט זיך ביי אלטע סלאַווען אָנגעפאנגען מאָנטאג „פּאָנידעלניק", „וטאָרניק", דער צווייטער, „טשעטווערג", דער פערטער און „פּיטניצא" דער פינפטער טאָג.

די צייט וואָס די ערד באוועגט זיך ארום דער זון; דער „ארביט", דער וועג פון דער ערד ארום דער זון געדויערט 365 טעג און אומגעפעהר א פערטעל שטונדע. אָט די צייט רופט מען זון־יאָהר.

די עגיפּטער (מצריים) האָבען די ערשטע פעסטגעשטעלט די רעכענונג פון זון־יאָהר הויפּטזעכטליך צוליב די פּעריאָדישע אויסגוסען פון טייך ניל אויף וועלכע די זון האָט א גרויסע ווירקונג. פון איין אויסגוס ביז'ן צווייטען פארגעהען 365 טעג און עטליכע שטונדען. די עגיפּטער האָבען געהאט א יאָהר פון 12 מאָנאַטען צו 30 טעג, וואָס מאכען אויס 360 טעג. די איבעריגע 5 טעג זיינען ביי זיי געווען ימים טובים. אין 1460 יאָהרען האָט זיך ביי די עגיפּטער אָנגעקליבען א גאנצער חודש פון די איבעריגע שטונדען. עס איז געווען אן עיבור יאָהר אין 1460 יאָהר.

די רעכענונגען פון חדשים זיינען אבער ניט לויט דער זון, נאָר לויט דער לבנה. מען פלעגט מעסטען די צייט לויט דער לבנה. פילאָלאָגען ווייזען אָן, אז דער סאנקריטישער וואָרט „מא" (מעסטען) קומט פון „מאָס" — לבנה און „מאסא"— מאָנאַט. די ווערטער „מאָנאַט" און „מאנד", אין דייטש; „מאָנטה", אין „מאון", אין ענגליש; „ירח" (יאַרייאך) לבנה און „ירח" (יעראך) חודש, אין העברעאיש; „מעסיאץ" אי פאר א חודש אי פאר א לבנה אין רוסיש, צייגען וואָס פאר א נאָ־הענטע שייכות עס האָט די פעריאָדע פון א חודש מיט דער לבנה.

אונזער ערד האָט א לעבענס־באגלייטערין, וואָס געהט מיט איהר אויף איהרע שטענדיגע נסיעות, און בלייבט איהר אימער טריי, דאָס איז די לבנה. די לבנה דרעהט זיך ארום דער ערד אין 27 טעג 7 שטונדען 43 מינוט און 11.5 סעקונדען, ווי מען רופט דאָס איבערען „עליפס"; די לבנה דארף אבער אָניאָגען די ערד, און דער גאנצער וועג, וואָס די לבנה מאכט דורך געדויערט 29 טעג 12 שטונדען 44 מינוטען און 2.9 סעקונדען. אָט דעם וועג מאכט די לבנה דורך יעדען חודש.

די לבנה באווייזט זיך אויף דער ערד אין פארשידענע פאָרמען, אין פארשידענע פאזען. דאָ ווייזט זיך די לבנה אין דער פאָרם פון א דינעם קרומען פאַס, דאָ באַ־ווייזט זיך די לבנה אין דער פאָרמע פון א סערפּ און דאָ שיינט זי ארוים אין איהר פולען גלאנץ. כאָטש די לבנה האָט ניט קיין אייגענע ליכט און האָט בלויז דעם אָפּשיין פון דער זון, באצויבערט אבער די לבנה פארליבטע פאַרלאָך, פּאָעטען און גלאָט „לונאַטיקס" (משוגעים).

לויט די פארשידענע פאזען פון דער לבנה האָט מען געצעהלט די מאָנאַטען. ווען די לבנה האָט זיך באוויזען בלויז מיט איין דינעם ליכט פּאַס, איז דעמאָלסט געווען דער ווידערגעבורט פון דער לבנה. עס איז געווען דער מולד. פון מולד האָט מען גערעכענט א נייעם חודש (חדש—ניי). ראש חודש איז ענטוועדער אין דעמזעלביגען טאָג פון מולד, אָדער מיט א טאָג שפּעטער.

ווי מיר האָבען געזעהן געדויערט דער וועג פון דער לבנה 29 טעג מיט א האל־בען מיט 44 מינוטען און צוויי סעקונדען. אָט די האלבע טעג מיט די מינוטען פלעגען פארשאפען קאָפּדרייעניש די פארצייטיגע פעלקער. ווי לאַנג דאַרף זיין א חודש? 30 טעג איז צופיל און 29 טעג צו ווייניג. אפילו מען זאָל שוין באשלי־סען צו מאכען איין מאָנאט 30 טעג און דעם צווייטען 29 טעג, וואָס זאָל מען אָבער טאָן מיט די מינוטען און סעקונדען?

נאָך גרעסערע קאָפּדרייעניש פלעגט מען האָבען אויסצוגלייכען דעם זון־יאָהר מיט'ן לבנה־יאָהר. ניט רעכענענדיג די מינוטען מיט די סעקונדען האָט א לבנה־יאָהר 354 טעג (שנה ימים) א זון־יאָהר האָט אבער 365 טעג מיט אומגע־פעהר א פערטעל. דער זון־יאָהר איז א גרעסערער פאר דעם לבנה־יאָהר מיט 11 טעג, און וואָס זאָל מען אויך טאָן מיט די פערטעל טעג פון דער זון, וואָס ווערען אין 4 יאָהר א גאנצען טאָג? ווי קען מען איבערהויפּט אויסגלייכען דעם לבנה־יאָהר מיט'ן זון־יאָהר?

פאר א מאָנאט צייט קען מען לייכט אויסקומען מיט דער לבנה. פאר א גאנ־צען יאָהר איז אָבער די לבנה רעכענונג ניט גענוג. די זון באשטימט די תקופות פון יאָהר, די סעזאָנען, די צייט פון פרילינג, פון זומער, פון הערבסט (אָסיען) און פון ווינטער. די זון רעכענט זיך ניט מיט די צאָל פון חדשים. צוועלף חדשים זיינען ניט קיין גאנצער יאָהר; צוועלף לבנה חדשים מאכען אויס 354 טעג מיט אומגעפעהר 9 שטונדען און א זונען יאָהר איז מיט אומגעפעהר 11 טעג מעהר. די נאַטור פאָלגט אבער דער זון, ניט דער לבנה.

אום אויסצוגלייכען די לבנה מאָנאַטען מיט דעם זון־יאָהר, זיינען געמאכט

געוואָרען פארשידענע רעכענונגען. וויכטיג זיינען פאר אונזער צוועק צו באקענען זיך מיט די רעכענונגען פון דעם גריך מעטאָן.

מעטאָן א גריך פון אטהענס (אפינען) (אָדער אתונא אין העברעאיש) האָט געלעבט מיט 432 יאָהר איידער קריסטוס איז געבאָרען געוואָרען. ער איז געווען אן אסטראָנאָם, א מענש וואָס באשעפטיגט זיך מיט דעם גאנג פון שטערען אויפ'ן הימעל. ער האָט צוזאמענגעשטעלט א רעכענונג, וואָס טראָגט זיין נאָמען.

די רעכענונג פון מעטאָן איז באקאנט מיט'ן נאָמען „מעטאניק סייקעל". „סייקיל" איז א „פעריאָדע" וואָס קערט זיך צוריק. מיר רופען אזא פעריאָדע „מחזור" אין העברעאיש. עס איז ניט א מחזור צום דאווענען ימים טובים, נאָר א פעריאָדע פון יאָהרען.

וועגען דעם „מעטאנישען מחזור" אדער „מעטאניק סייקעל" וועט אונז נאָך אויסקומען צו רעדען, ווען מיר וועלען קומען צו דעם אידישען לוח, דערווייל וועלען מיר זיך בלויז באקענען מיט אלגעמיינע שטריכען וועגען דעם.

מעטאָן האָט אויסגערעכענט, אז אין דער פעריאָדע, „ציקל" (סייקעל אָדער מחזור) פון 19 זונען יאָהרען, וואָס מאכען אויס 6940 טעג פאלען אויס 235 לבנה מאָנאטען. אם ענדע פון דער פעריאָדע פאלט אויס דער מולד פון דער לבנה אין דעמזעלבען טאָג, ווען די פעריאָדע „מחזור" האָט זיך אנגעפאנגען.

אין גאנצען ריכטיג איז אָבער ניט מייטאָנס רעכענונג. עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז אין דעם זון־יאָהר, ווי עס איז אויסגעארבייט געוואָרען פון אסטראָ־נאָמען איז אן אונטערשיד פון צוויי שטונדען. די 19 זון־יאָהרען לויט אָט דעם רעכענונג זיינען ניט קיין גאנצע 6940 טעג, נאָר 6939 טעג 16 שטונדען און א האלבע; אין דער צייט, וואָס די 235 לבנה מאָנאטען האָבען בלויז 6939 טעג 14 שטונדען און א האלבע, א אונטערשיד אין צוויי שטונדען. ווי געזאָגט, וועלען מיר די מעטאָנישע רעכענונג באטראכטען ווען מיר וועלען רעדען וועגען אידישען לוח. עס איז אָבער זייער וויכטיג צו פארשטעהן דעם פארזוך אויסצוגלייכען דעם זונען יאָהר מיט לבנה יאָהרען. דערווייל לאָמיר זיך צוריק אומקערען צום רוימי־שען קאלענדאר, צום רוימישען לוח.

ווי מיר ווייסען שוין האָט דער פארצייטיגער רוימישער קאלענדאר געהאט בלויז 10 מאָנאטען. ווי עס ווערט באהויפטעט, זיינען די רוימער ניט געווען אריגי־נעל אין זייער גייסטיגען לעבען. זיי זיינען גוטע סאָלדאטען, אָבער זייערע געדאנקען און אידעעס האָבען זיי איבערגענומען פון אנדערע. עס איז מעהר ניט, זיי זיינען געווען גוטע תלמידים. דעם פארצייטיגען 10 מאָנאטיגען לוח האָבען זיי אויך גע־ירשענט פון די אמאָליגע איינוואוינער פון איטאליע, פון די עטרוסקען. דער 10 מאָנאטיגער יאָהר איז אבער רעפאָרמירט געוואָרען אויף א לבנה יאָהר פון 354 טעג.

דער 10 מאָנאטליכער קאלענדאר איז געווען א אומגעלומפערטער קאלענדאר. מען זאָגט, אז דער לעגענדארער צווייטער קעניג פון רוים, נומא פאמפילי (572 יאָהר פאר קריסטוס) האָט שוין צוגעגעבען צוויי מאָנאטען. די דרעצעמווירען, (א קאָמיטע פון 10 וואָס זיינען באשטימט געוואָרען פון רוים צו פאָהרען נאָך גריכען־לאנד לערנען חכמה) (455-452 פאר קריסטוס) האָבען געמאכט א שטיקעל טאָלק אויך אין רוימישען קאלענדאר. עס זיינען צוגעגעבען געוואָרען צוויי מאָנאטען יאנואר און פעברואר. יאנואר איז נאָך דעם נאָמען פון א רוימישען גאָט מיט צוויי פנימער. אין פעברואר נאָך דעם וואָרט רייניגען, תשובה טאָן, אדער צו די עהרע פון א גאָט פון תשובה. דער קאלענדאר איז געווען לויט לבנה מאָנאטען מיט א איבעריגען חודש פון 22 טעג יעדען צווייטען יאָהר.

קיין ריכטיגער טאָלק איז אבער ניט געמאכט געווארען אין רוימישען קאַלענ־דאר, ביז יוליוס צעזאר (קיסר), וואָס האָט געלעבט אין די יאָהרען פון 102 ביז 44 פאר קריסט. ער האָט איינגעשטעלט א קאַלענדאר באזירט אויף דעם זון־יאָהר.

יוליוס צעזאר, א באריהמטער קריגס־פיהרער, רעדנער און שרייבער און דער־נאָך דיקטאַטאָר (ערמאָרדעט געוואָרען פון רעפּובליקאַנער אין דעם מאָנאט מערץ), האָט אין צייט פון זיין גלאָרי, אין דעם יאָהר 46 פאר קריסט, איינגעלאדען פון אלעקסאנדריען (מצרים) דעם אסטראָנאָם סעסאגין און האָט צוזאמענגעשטעלט א קאַלענדאר לויט דעם זון־יאָהר. דער לוח איז באקאנט אלס דער יוליאנער קאַלענ־דאר. דער קאַלענדאר איז געווען גילטיג פאר די מייסטע אייראָפּייער פעלקער ביז דעם יאָהר 1582, ווען דער פּאַפּסט גריגאָרי דער דרייצעהנטער, האָט דעם לוח געענ־דערט אויף צעהן טעג. אין רוסלאנד איז דער יוליאנער לוח געווען גילטיג ביז דער רוסישער רעוואָלוציע אין יאָהר 1917. דער לוח איז געווען לויט'ן „אַלטען סטיל". די צייט־רעכענונג פון גריגאָרי רופט מען דער „נייער סטיל".

לכבוד יוליאוס צעזאר האָט מען א נאָמען געגעבען דעם 7טען מאָנאט, דעם אמאָליגען פינפטען, מיט'ן נאָמען פון צעזאר „יולי" און דעם 8טען מאָנאט, אמאָ־ליגען 6טען, האָט פאר זיך גענומען דער אדאפּטירטער זוהן פון יוליאוס צעזאר אקטאוו און דער ערשטער רוימישער אימפּעראטאר (פון 63 ביז 14 פאר קריסטוס) דער אימפּעראטאר האָט זיך א נאָמען געגעבען אווגוסט, וואָס עס מיינט דער גלאָ־רייכער, דער ערהאבענער. מיט'ן נאָמען אווגוסט רופט זיך דער איצטיגער אכטער מאָנאט. מיט איבעריגע פארצייטיגע נעמען, וואָס האָבען פארלאָרען יעדען זין, האָט מען זיך ניט געבאַדערט.

דער רעכענונג פון יוליאנער קאַלענדאר איז א גאנץ איינפאכער. עס איז אנגענו־מען געוואָרען, אז דער זונען־יאָהר האָט 365 טעג און א פערטעל. און לויט דעם חשבון איז באשטימט געווארען, אז אן איינפאכער יאָהר זאָל האָבען 355 טעג — 7 מאָנאטען צו 31 טעג, 4 מאָנאטען צו 30 טעג און איין מאָנאט 28 טעג. צוזאמען 365 — אזוי, ווי אין פיר יאָהר קלייבען זיך צוזאמען פון פיר פערטעל טאָג איין גאנצער טאָג, האָט מען געמאכט יעדען 4טען יאָהר א עיבור־יאָהר אויף איין טאָג. א זון־יאָהר (עיבור יאָהר) האָט דעריבער 366 טעג.

עס איז אבער פעסטגעשטעלט געוואָרען פון אסטראָנאָמען, אז א זון־יאָהר האָט ניט קיין 365 און א פערטעל, זעקס שטונדען, נאָר 365 טעג 5 שטונדען 48 מינוטען און 7.7 סעקונדען (365.2422). דער אונטערשייד צווישען דעם אסטראָ־נאָמען זון־יאָהר און דעם יוליאנער איז דעריבער אין 11 מינוטען 52.3 סעקונדען. עס איז אפשר א קליינער אונטערשייד אין א משך פון א יאָהר, נאָר ווי זאָגט מען „כל פּרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול", פון קליינע נישטיגע פּרוטעס קלייבען זיך צוזאמען אין משך פון יאָהרען גרויסע סומען, און פון קליינע סעקונדען גאנצע יאָהרען. אין 128 יאָהר ווערט פון דעם אונטערשייד פון 11 מינוטען און סעקונ־דען א גאנצער טאָג און נאָך 184-10000. פון דער צייט, וואָס איז איינגעפירט געוואָרען דער יוליאנער קאַלענדאר ביז אין דעם יאָהר 1577. ווען דער פּאַפּסט גריגאָרי דער 13טער האָט אָנגעהויבען צו טראכטען וועגען אונטערשייד, איז שוין געווען אן אונטערשייד אין צעהן טעג און דער פּאַפּסט האָט באשלאָסען דעם אונ־טערשייד צו באזייטיגען.

די הויפּט אורזאכע וואָס האָט באוועגט דעם פּאַפּסט גריגאָרי צו מאכען די רעפאָרמען איז געווען די צייט פון פּסחא פראוועז. די פארצייטיגע קריסטען האָבען געפּראוועט פּסחא אין דעם זעלביגען טאָג, וואָס אידען האָבען געפּראוועט פּסח. דער קריסטליכער קאָנסיל אין ניצע אין יאָהר 325 האָט אבער באשלאָסען אין

גאַנצען זיך אפּצוטיילען פון אידען און האָט דעריבער באשלאָסען צו מאַכען דעם קריסטליכען פסח ניט אין דערזעלבער צייט, וואָס דעם אידישען. ביי אידען פאַלט אוים פסח אין דער צייט פון דער פולער לבנה, דעם 15טען ניסן „בכסא ליום חגנו". דער קאונסיל אין ניטצע האָט באשלאָסען, אז דער פסח זאָל זיין באַוועגליך. ניט פריהער, ווי דעם 21טען מערץ און ניט שפּעטער, ווי דעם 25טען אפּריל. עס דאַרף אויסקומען א זונטאג נאָך א פולער לבנה. דער טאָג פון קריסטליכען פסח אין יאָהר 1577 איז אויסגעפאַלען מיט 10 טעג פריהער ווי דער קאונסיל אין ניטצע האָט באשטימט. די מעטאנישע סייקעלס אויסצוגלייכען דעם זון־יאָהר מיט די לבנה חדשים, וואָס זיינען געשריבען געוואָרען אין די אלטע קאלענדארען מיט גאָלדענע בוכשטאַבען און האָבען זיך דעריבער גערופען „גאָלדענע צאָהלען", זיינען אויך געווען א וואַגיגע אורזאכע צו מאַכען די רעפאָרמע אין קאלענדאר.

מיט דער הילף פון אסטראָנאָמען האָט דער פּאַפּסט גריגאָרי דער 13טער זיך אונטערנומען צו מאַכען א רעפאָרמע אין קאלענדאר. אין דעם ערשטען מאַרטש 1582 האָט דער פּאַפּסט ארויסגעגעבען א דעקרעט „בול" אויסצומעקען 10 טעג. פון דעם 5טען אָקטאָבער 1582 זאָל זיך רעכענען דער 15טער אָקטאָבער. מען האָט פשוט איבערגעהיפּט 10 טעג. אנשטאָט די איבעריגע 10 עיבור יאָהרען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען, האָט מען אָפּגערוקט דעם קאלענדאר אויף 10 טעג.

פאַר דער צוקונפט האָט מען באשלאָסען, אז מ'זאָל לאָזען אלע עיבור יאָהרען ווי געווען, נאָר אז מען זאָל מאַכען אָט די ענדערונג. אין יאָהרהונדערטע זאָל דער לעצטער יאָהר ניט זיין קיין עיבור יאָהר, ווי עס איז געטאָן געוואָרען לויט'ן אלטען סטיל, נאָר פּראָסטע יאָהרען, אָן אויסנאַמע זאָל געמאַכט ווערען בלויז אין די יאָהר־הונדערטע אין וועלכע די ערשטע צוויי ציפער טיילען זיך אויף 4. למשל, יאָהר 1600 איז געווען א עיבור יאָהר און אם ירצה השם אין יאָהר 2000 וועט אויך זיין אַן עיבר יאָהר. אין יאָהר 1900 איז אבער לויט'ן נייעם סטיל קיין עיבור יאָהר ניט געווען און פון פריהערדיגען אונטערשייד אין 12 טעג צווישען נייעם סטיל און דעם אלטען איז געוואָרען 13 טעג.

דעם רעפאָרמירטען נייעם קאלענדאר רופט מען גריגאָריאַנער קאלענדאר אדער דער נייער סטיל אין אונטערשייד פון דעם אלטען סטיל אָדער דער יוליאנער קא־לענדאר. די קאטוילישע לענדער האָבען דעם נייעם סטיל אָנגענומען גלייך. אבער די פּראָטעסטאנטישע און פּראוואָסלאַווע לענדער האָבען זיך געקווייניקעלט. אין די פּראָטעסטאנטישע לענדער איז דער נייער סטיל אָנגענומען געוואָרען אין 17טען יאָהרהונדערט. אין ענגלאנד און איהרע קאָלאָניעס, צווישען וועלכע עס זיינען געווען אויך די אמעריקאנער קאָלאָניעס, איז דער נייער סטיל אנגענומען געוואָרען אין יאָהר 1732. אין יענעם יאָהר איז פון דריטען סעפּטעמבער געוואָרען דער 13טער. אין א טאָג נאָך דעם 3טען סעפּטעמבער איז געוואָרען גלייך דער 14טער. עס איז געוואָרען א גאַנצע סומאַטאָכע פאַר די וואָס דאַרפען צאָהלען רענט און פּראָצענטען. די מיספארשטענדניסע זיינען אבער אויסגעגליכען געוואָרען.

רוסלאַנד האָט ערשט אנגענומען דעם גריגאריאנער קאלענדאר, דעם נייעם סטיל נאָך דער רעוואָלוציע. עס זיינען איצט געבליבען וועניג לענדער וואָס האלטען זיך ביים אלטען סטיל. אויך די פּראוואָסלאַווע קירכע האָט ענדליך אנגענומען דעם נייעם סטיל אין יאָהר 1923.

דער קאלענדאר פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע

די גרויסע פראנצויזישע רעוואָלוציע, וואָס האָט מיט שטורעם אָפּגעשאַפט פילע גלויבענס און מנהגים פון דעם אלטען רעזשים, האָט אויך אָפּגעשאַפט דעם

קריסטליכען קאלענדאר, דעם יוליאנער, ווי דעם גריגאָריאנער. די פראנצויזישע רעוואָלוציע האָט איינגאנצען אנגעפאנגען א נייע כראָנאָלאָגיע, מען האָט אָנגעפאנגען צו רעכענען ניט פון דעם געבורט פון קריסטוס, נאָר פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע. פון דעם 14טען דזשולײ 1789 האָט מען אָנגעהויבען צו צעהלען א נייע ערא.

דער מאָנאט פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע איז באשטאנען, ווי ביי די אלטע גריכען פון 3 צעהנדליגס „דעקאדס", 3 דעקאדס האָבען געמאכט א מאָנאט. א פראסטער יאָהר איז באשטאנען פון 360 וואָכען טעג און 5 ימים טובים און אן עיבור יאָהר זיינען געווען 6 ימים טובים. די נעמען פון די חדשים זיינען געווען נייע צוגעפאסט צו דער נאַטור. וואנדערמעהר, דער ערשטער מאָנאט האָט זיך אָנגעפאנגען דעם 22טען סעפטעמבער. די איבעריגע מאָנאטען זיינען: „בריומער, פרימער, ניוואז, פלאוויאז, וואנטאוו, דזשערמינאל, פלאָריאל, פרעריאל, מאסידאר, טערמידאר און פרוקטידאר". די נעמען באגעגענט מען אָפט אין דער ליטעראטור. דער קאלענדאר איז אפגעשאפט געווארען נאָך דעם זיג פון רעאקציע אין יאָהר 1806.

דער אידישער לוח—קאלענדאר

דער אידישער לוח, ווי מיר האָבען איהם איצט, וואָס איז געבויט אויף פעסטע מאטעמאטישע אויסרעכענונגען, איז צוזאמענגעשטעלט געווארען פון דעם לעצטען אידישען נשיא אין ארץ ישראל, הלל השני, אין יאָהר 359 לויט קריסטליכע צייטרעכענונג. דאָס איז די מיינונג פון פילע באוואוסטע היסטאָריקער, ווי גרעץ און נאָך.

עס איז אפילו דאָ א סברא און די סברא האָט ארויסגעזאָגט דער באוואוסטער אסטראָנאָם חיים זעליג סלאָנימסקי, אז דער לוח איז פון א שפּעטערע צייט און איז געבויט אויף די חשבונות פון „אלמאגעסט" — (אן אראבישע איבערזעצונג פון דעם גריכישען מאטעמאטיקער פטאלאמעי) — געגען סלאָנימסקי זיינען אבער ארויסגעטראטען אנדערע געלערענטע. די פּאָלעמיק צווישען סלאָנימסקי און זיינע געגנער, הויפּטזעכליך פינעלעס, האָט מען גערופען מיט שפּאס „דער 30 יעהריגער קריג". אויף סלאָנימסקי'ן זאָגט מען „אגב חורפא שבשתא" צוליב זיין אסטראָנאָמישע שארפקייט האָט ער געמאכט א טעות אין היסטאָרישע און עקאָנאָמישע פאקטען.

ווי די מעשה זאָל ניט זיין, צי דער לוח איז גאָר שפּעטער פארפאסט געוואָרען אָדער אין יאָהר 359, זיכער איז אבער, אז דער לוח איז ניט געווען ביז דעם יאָהר 359. ווי האָט מען געקענט וויסען ווען עס איז געווען ראש חודש? ווען ראש השנה?

מיר קומען איצט צו זעהר א וויכטיגען קאפיטעל אין דער אידישער געשיכטע. עס איז דאכט זיך מעהר ניט ווי א לוח, אבער די געשיכטע פון לוח איז פארבונדען מיט פילע דראמאטישע מאָמענטען און זעהר אינטערעסאנטע היסטאָרישע עפּיזאָדען אין דער אידישער געשיכטע.

דער אידישער לוח איז געבויט אויף די לבנה חדשים. "ישראל מונה לימות הלבנה", אידען צעהלען נאָך די לבנה טעג, זאָגט די גמרא. א לבנה יאָהר באשטעהט פון 12 מאָנאטען אין א געוועהנליכען איינפאכען יאָהר — שנה פשוטה — און פון 13 מאָנאטען אין אן עיבור יאָהר — שנה מעוברת. ווען און ווי אזוי מאכט מען אן עיבור יאָהר?

סוד העיבור

די גמרא רעדט וועגען דעם סעקרעט פון מאכען אן עיבור יאָהר און רופט עס „סוד העיבור". אין וואָס באשטעהט דער סעקרעט? איז דאָס א מאטעמאטישער סעקרעט אדער אפשר א סעקרעט, וואָס די אידישע געלערענטע האָבען געהאלטען צוליב עקאָנאָמישע אורזאכען?

עס איז דא א מיינונג, אז דער „סוד העיבור" מיינט פשוט דער „סאוועט" פון עיבור יאָהר. דאָס הייסט, אז עס איז געווען באשטימט א קליינער קרייז פון מענשען, וואָס האָט געהאט די מאכט צו פּראָקלאמירען אן עיבור יאָהר. ביי היינטיגען טאָג איז דער „סוד העיבור" דער סעקרעט שוין מעהר קיין סעקרעט ניט. מיר האָבען שוין דערמאָנט די מיינונג פון רמבם, אז לויט די איצטיגע אויסרעכענונגען קען אפילו א קינד זיך אויסלערנען דעם סוד. די היינטיגע מעטאָדע איז אבער א נייע. עס זיינען אוועקגעגאנגען יאָהרען איידער דער סוד העיבור איז געווארען אלגעמיין באקאנט.

אין דער ענטוויקלונג פון אידישען לוח זיינען געווען 3 פעריאָדען:

1. די גאנץ פארצייטיגע פעריאָדע.
2. די סנהדרין פעריאָדע אין דער צייט פון די אידישע נשיאים אין יבנה.
3. די איצטיגע מאָדערנע פעריאָדע, וואָס איז געבויט אויף אויסרעכענונגען.

פון דער גאנץ פארצייטיגער פעריאָדע, ווייסען מיר ווייניג. רבי אברהם אבן עזרא, א אידישער געלערענטער, וועלכער זאָגט אמאָל ארויס פרייע געדאנקען, זאָגט זעהר סארקאסטיש, אז עס איז מערקווירדיג מיט דער תורה. וועגען א „מצורע", א קרעציגען, וואָס ריהרט אָן בלויז איין מענשען איז דא א גאנצע סדרה און וועגען אזא זאך, ווי צייטרעכענונגען, וואָס ריהרט אָן אלע מענשען איז אין דער תורה ניט דערמאָנט.

לויט געוויסע פסוקים אין דער תורה, קען מען זעהן, אז דער פארצייטיגער אידישער לוח האָט געהאט געגויע 30 טעג פאר יעדען מאָנאט. די תורה דערצעהלט אונז (בראשית, קאפיטעל ז), אז דער מבול האָט זיך אנגעפאנגען דעם 17טען דעם צווייטען מאָנאט און דעם 17טען דעם זיבעטען מאָנאט האָט שוין נח'ס קאסטען גערוהט אויף די בערג אררט. דער מבול האָט געדויערט, דערצעהלט אונז די תורה „חמשים ומאת יום", הונדערט און פופציג טעג. אלזא, פינף מאָנאטען אדער הונדערט און פופציג טעג, מיינט, אז א מאָנאט האָט געהאט אין די פארצייטיגע יאָהרען 30 טעג. זאָגען אבער רבנים, אז אזא רעכענונג איז געווען, איידער די תורה איז געגעבען געווארען, פאר „מתן תורה". ווייסען נענוי, וואָס פאר א רעכענונג עס איז געווען אנגענומען אין דער תורה, קען מען ניט.

עס איז אויך ניט פעסטגעשטעלט געווארען, ווען עס איז ראש השנה. די תורה רופט דעם מאָנאט, ווען עס פאלט אויס פסח, ראש השנה און אויך דעם מאָנאט ווען עס פאלען אויס ראש השנה און יום כיפור און סוכות „ירח האותנים", ראש השנה, אבער לויט'ן אָרדנונג איז דער „ירח השביעי", דער זיבעטער מאָנאט. ווי עס שטעהט פילע מאָל אויסדריקליך אין דער תורה. נו פרעגט זיך די פראגע, ווען עס איז געווען ראש השנה, אָנפאנג יאָהר אין זיבעטען מאָנאט תשרי, אדער אין ערשטען מאָנאט ניסן?

יחזקאל בן בוזי הכהן, אָט דער נביא פון גלות בבל, ווער עס איז געווען, לויט די פלפולים פון די ביבעל קריטיקער, דער מחבר פון דעם גרעסטען טייל פון דער תורה, דערצעהלט וועגען א נבואה וואָס ער האָט געהאט „בראש השנה בעשור לחודש" — (יחזקאל מ, פסוק א) — אין אָנפאנג יאָהר, דעם צעהנטען אין חודש,

וואָס עס דאַרף גאָר אויספאַלען יום כיפור. א גוטע השערה זאָגט וועגען דעם אברהם עפּשטיין. ער זאָגט ארויס די סברא, אז ראש השנה איז טאקע געווען דעם ערשטען תשרי, אבער דעם צעהנטען תשרי יום כיפור איז ווידער געווען ראש השנה אויסצוגלייכען די לבנה מאָנאַטען מיט די זון מאָנאַטען.

עס וואָלט אונז פאַרפיהרען ווייט אלע פּלפולים און השערות, וואָס זיינען וועגען דעם ענין ארויסגעזאָגט געוואָרען. עס לעגט זיך אבער זעהר אויפ'ן שכל. ווי די גמרא ערקלעהרט אין ראש השנה דף א, אז עס זיינען געווען פיר „ראש השנה'עס", „ארבעה ראשי שנים הם". אויך אין אונזער מאָדערנער וועלט האָבען מיר אויך עטליכע ראשי השנה'עס. דער ערשטער יאַנואַר איז דער קאַלענדאַר ראש השנה; דער ערשטער יולי איז דער פיסקאַלער ראש השנה פאַר דער אמעריקאַנער רעגירונג, ווען עס הויבט זיך אָן צו רעכענען דער בודזשעט. עס זיינען דא אנדערע פיסקאַלע און נאַטירליכע „ראשי שנים" אין פילע לענדער פון דער וועלט.

מען קען אננעמען מיט זיכערקייט, אז אין דער ערשטער אונבאַקאַנטער פּע־ריאָדע פלעגט מען פּראָקלאַמירען ראש חודש און ראש השנה לויט דעם געבורט פון דער לבנה. פון פילע פּלעצער פון תנך ווייסען מיר, אז ראש חודש, די נייע לבנה איז געווען א גרויסער יום טוב ביי אידען, כמעט אזא יום טוב ווי שבת. צי מען האָט געוואוסט פון רעכענונגען אדער ניט, ראש השנה, ווי ביי פילע סעּ־מיטישע פעלקער איז געווען דער ערשטער תשרי. דערנאָך איז ניסן געוואָרען דער ערשטער „ראשון ראש לכל חדשי השנה". מען פלעגט פּראָקלאַמירען ראש חודש דורך די ערשיינונג פון דער לבנה „על פי ראיה". די וויכטיגע ימים טובים וואָס אידען האָבען געהאַט. פּסח און סוכות פלעגען אויספאַלען ווען די לבנה איז אין פולען גלאַנץ „ביום הכסא".

דער צווייטער פּעריאָד — דער סנהדרין אין די צייטען פון בית שני

אין די צייטען פון צווייטען בית המקדש, וואָס איז צוריק אויפגעבויט געוואָ־רען, וואו פילע אידען און אידישע פיהרער האָבען זיך אומגעקערט פון גלות בבל, האָט פונקציאָנירט דער אידישער סנהדרין, די העכסטע אידישע געזעץ אויסטיט־שענדע קערפּערשאַפט. דער סנהדרין איז געווען די קערפּערשאַפט, וואָס איז געקו־מען נאָכדעם ווי דער גרויסער סינאָד, די „אנשי כנסת הגדולה" האָט פאַרענדיגט די גרויסע ארבייט פון זאמלען און צונויפשטעלען דעם תנך. דער וואָרט „סנהדרין" שטאַמט פון גריכיש און דאָס ווייזט אז די גריכישע קולטור האָט דאך געהאַט א ווירקונג אויף אידען.

איינע פון די וויכטיגסטע פונקציעס פון דעם סנהדרין איז געווען צו פּראָקלאַ־מירען ימים טובים, עיבור יאָהרען און ראשי חדשים ניט נאָר פאַר די אידען פון ארץ ישראל, נאָר אויך פאַר די אידען פון אנדערע לענדער. אין די צייטען פון בית שני, זיינען אידען געווען צושפּרייט איבער פילע לענדער. די גלות אידען האָבען געהאַט א גרויסע געמיינדע אין בבל און מצרים. אין מצרים איז אפילו געווען א בית המקדש „בית חוניו" (מנחות פּרק יג, משנה י). ניט אזוי דער בית המקדש האָט צוזאַמענגעהאַלטען די גלות לענדער מיט דעם צענטער פון ארץ ישראל, ווי די מאַכט פון סנהדרין צו פּראָקלאַמירען עיבור יאָהרען און ימים טובים. אפשר איז דאָס געווען דער גרויסער סוד, דער „סוד העיבור", וואָס האָט דעם סנהדרין אין ארץ ישראל געגעבען די מעגליכקייט אָנצוהאַלטען די העגעמאָניע פון ארץ ישראל.

וועגען דעם ווי מען פלעגט פּראָקלאַמירען ראשי חדשים, ימים טובים און עיבור יאָהרען, האָבען מיר פילע ידיעות אין משנה און תלמוד. וועגען יעדען וויכ־

טיגען יום טוב, אויסער חנוכה, זיינען דאָ באַזונדערע מסיכתות. אמת די מסיכתות זיינען צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען נאָך דעם חורבן פון צווייטען בית המקדש, אָבער פילע משנות זיינען זעהר אַלט, זיי שטאַמען פון די צייטען, ווען דער בית המקדש איז נאָך געשטאַנען.

לויט די ידיעות וואָס מיר האָבען פלעגט מען מאַכען גרויסע פּאַראַדען ווען מען פלעגט מקדש זיין דעם חודש. דורך א סיסטעם פון אילומינאַציעס אויף בערג פלעגט מען לאָזען וויסען די אידען פון א"י און פון אנדערע לענדער, ווען ראש חודש איז פּראָקלאַמירט געוואָרען. די סיסטעם האָט מען געמוזט אויפגעבען צוליב, דעם, וואָס די „שומרונים" האָבען דורך פאַלשע אילומינאַציעס פאַרפירט די איינוואוינער פון וייטע לענדער (ראש השנה פרק ב. משנה ב). מען האָט דעריבער מודיע געווען די אידען פון די גלות לענדער דורך ספּעציעלע שלוחים און דורך בריף.

אין תלמוד — סנהדרין (דף יא, עמוד ב) זיינען געבליבען די נוסחאות פון די בריף וואָס רבן גמליאל פלעגט ארויסשיקען צו די אידען פון גליל, דרום און פון גלות בבל. די מאַכט פון פּראָקלאַמירען ראשי חדשים, עיבור יאָהרען און ימים טובים איז אָבער געווען אין די הענט פון סנהדרין אין ארץ ישראל. פון פילע קוועלען אין תלמוד קען מען זעהן, אז די חשבונות פון לוח, זיינען ניט געווען פרעמד צו די אידישע געלערנטע, די חשבונות האָבען זיי אָבער געהאַלטען פאַר זיך. ראש חודש פלעגט מען פּראָקלאַמירען דורך עדות, וואָס האָבען געמוזט באַשטעטיגען, אז זיי האָבען געזעהן דעם מולד פון דער לבנה. עס איז געווען „על פּי הראיה", דורך זעהן דעם מולד. חדשים האָבען שוין געהאַט די איצטיגע נעמען ניסן, אייר, סיון, א. א. וו. די גמרא דערציילט, אז די נעמען פון די חדשים האָבען די אידען געבראַכט פון בבל.

דער אויספרעגען פון עדות איז צוגעגאַנגען מיט גרויסע צערעמאָניעס און טאַראַראַם. די צערעמאָניעס האָבען געהאַט א ווירקונג. לויט די צערעמאָניעס פלעגען באַשטימט ווערען ימים טובים פאַר אַלע אידען פון גלות. ווען מען האָט אָנגעפאַנגען צו שיקען שלוחים, האָבען די אידען אין גלות אָנגעפאַנגען צו פּראַווען צוויי טעג ראש חודש, צוויי טעג יום טוב, דער צווייטער טאָג פסח, שבועות, ראש השנה, און סוכות איז לויט דער תורה ניט קיין פולער יום טוב. די אידען פון די גלות לענדער האָבען אָבער געמוזט פּראַווען צוויי טעג יום טוב, ווייל די שליחים האָבען ניט אַלע מאָל געקענט דערגרייכען זיי. די צווייטע טעג רופט מען טאָקע „יום טוב של גלות", דער יום טוב פון גלות. אין ארץ ישראל פּראַוועט מען זיי ניט און פרומע אידען, וואָס באַזוכען ארץ ישראל פסח אדער אַן אנדער יום טוב זיינען נשתומם צו זעהן, אז דעם צווייטען טאָג פסח למשל עפענען אידען די קראָמען אין ארץ ישראל, און אין דעם אַכטען טאָג פסח עסען ארץ ישראל אידען חמץ. אין די גלות לענדער פּראַוועט מען אַלץ די ימים טובים פון גלות, טראָץ דעם, וואָס לויט אונזערע רעכענונגען, וויסען מיר גענוי ווען איז ראש חודש און ווען עס איז אַן עיבור יאָהר.

די מאַכט פון פּראָקלאַמירען עיבור יאָהרען און ימים טובים, איז געבליבען אין די הענט פון אידישען בית דין, אין יבנה ארץ ישראל, נאָכדעם ווי דער צווייטער בית המקדש איז שוין חרוב געוואָרען. דאָס איז געווען דער אויפטו פון דעם תנא רבי יוחנן בן זכאי, וואָס ארץ ישראל איז געבליבען דער אידישער צענטער, אפילו נאָך דעם חורבן. דער בית דין אין יבנה האָט פאָרטגעזעצט די ארבייט פון דעם סנהדרין. ראש חודש פלעגט פּראָקלאַמירט ווערען דורך אויספרעגען עדות „על פּי הראיה" און דער בית דין האָט געהאַט די מאַכט צו מאַכען עיבור יאָהרען.

אין די צייטען פון דעם בית דין אין יבנה איז געווען א טענדענץ צו פּראָקלאַ־

מירען ימים טובים דורך חשבונות. עס איז געווען דער תנא רבי יהושע בן חנינה, א איד א געלערנטער, אן אסטראָנאָם און שארפזיניגער למדן, וואָס האָט געזוכט באגרינדען די צייט פון ימים טובים אויף חשבונות. לויט דעם תלמוד איז רבי יהושע בן חנניה געקומען אין באריהרונג אפילו מיט גריכישע געלערנטע „סבא דבי אתונה". ער האָט געהאט דעם מוט ארויסצוטרעטען געגען דעם נשיא פון בית דין, רבי גמליאל פון יבנה, וואָס האָט געשטאַמט פון הלל הזקן.

ווענען דעם קאמף פון רבי יהושע בן חנניה געגען דעם נשיא ווערט פיל דער־צעהלט אין תלמוד. ער האָט דערנאָך אפילו אויסגעפיהרט אז מען זאָל רבן גמליאל'ן מאכען פאר אוים נשיא. דער קאמף איז געווען א פארצוויגענער. רבי יהושע בן חנניה האָט מוטיג געזאָגט צו רבן גמליאל „וועה איז צו דער שיף, פון וועלכער דו ביזט דער קאפיטאן און וועה איז צו דעם דור וואָס דו ביזט דער פיהרער. דו ווייסט דאָך גאָר ניט וועגען דעם וועהטאָג פון חכמים". (ברכות כח).

רבי יהושע בן חנניה איז געווען א איד, א גרויסער ארימאן, אבער דאס איז ניט געווען דער אמת'ער וויטאג. דעם אמת'ן וויטאג האָט ער געהאט, ווען רבי גמליאל האָט איהם זעהר פיל מביש געווען וועגען זיינע חשבונות פון לוח. וועגען דעם דערצעהלט די משנה אין ראש השנה (פרק ב, משנה ט). פון די קורצע ווער־טער פון דער משנה דערוויסען מיר זיך א פאטעטישע געשיכטע.

רבי יהושע בן חנינה האָט זיך געהאט זיינע אויסרעכענונגען וועגען לוח, און רבי גמליאל האָט גוזר געווען, אז רבי יהושע זאָל קומען צו איהם מיט זיין שטעקען און געלד — „במקלו ומעותיו" — אין דעם טאָג וואָס ער קומט איז לויט דער ערקלערונג פון רבי יהושע יום כיפור און לויט דער פראָקלאמאציע פון רבן גמליאל איז דער טאָג א וואָכעדיגער טאָג. רבי יהושע'ן האָט דאס זעהר וועה געטאָן, אבער די תנאים רבי עקיבה און רבי דוסא בן הרכינס האָבען איהם געראָטען צו פאָלגען. רבי יהושע האָט געפאָלגט. רבי גמליאל איז געפאלען זיך קושען און האָט פאטעטיש אויסגעשריען: „מיין רבי און תלמיד, מיין רבי אין חכמה און מיין תלמיד, וואָס דו האָסט מיר געפאָלגט". ביי רבי יהושע'ן איז אבער דערפון געבליבען א וויטאָג אין הארצען.

וואָס בית דין טוט איז געטאָן, איז געווען די מיינונג פון רבי יהושע'ס חברים — רבי עקיבה און רבי דוסא. עס איז אן אלטער כלל, ווי עס שטעהט אין תהלים: „חק לישראל—משפט לאלהי יעקב", וואָס עס איז א געזעץ פאר אידען—יעקב— איז דאָס אויך דער דין פאר דעם גאָט פון אידען, אבער חשבונות זיינען חשבונות אפילו פאר גאָט. דער קאמף צו באגרינדען דעם לוח אויף חשבונות איז אבער געווען א פארצוויגענער. די אורזאכע איז געווען אבצוהיטען דעם צענטער פון ארץ ישראל. גרויס מסירות נפש איז געווען פאר רבי עקיבה'ן, ווען ער פלעגט פאָהרען לחוץ לארץ און פראָקלאמירען עיבור יאָהרען אין נאָמען פון דעם בית דין אין ארץ ישראל.

נאָך דער אונטערדריקונג פון דעם בונט פון בר כוכבא איז ווידער געמאכט געווארען א פארזוך צו באפרייען די גלות לענדער פון דער ארץ ישראל העגעמאָניע צו מאכען עיבור יאָהרען. דעם מאָל האָט דאָס געטאָן דער פלימעניק פון רבי יהושע בן חנינה, אין בבל רבי חנניה. די גמרא דערצעהלט (ברכות סג), ווי צוויי גרויסע תנאים זיינען געקומען אין בבל מבטל מאכען די געזעצע פון רבי חנניה. די גע־שיכטע איז זעהר א שעהנע און א ריהרענדע. זי איז אבער ניט פון ענין. דער סוף איז געווען, אז די תנאים האָבען אזוי געריהרט די אידען אין בבל, אז אלע האָבען זיך צוואווינט, און די מאכט צו פראָקלאמירען עיבור יאָהרען און ראשי חדשים איז געבליבען ביי דעם בית דין פון ארץ ישראל.

רבי יהודה הנשיא, א פריינט פון רוימישע קיסרים, האָט צוריק גענעבען מאכט דעם אידישען צענטער אין ארץ ישראל, כאָטש אין בבל זיינען געווען אידישע געלערענטע וואָס האָבען געוואוסט פון סוד העיבור. די מאכט האָט געדויערט ביז דעם יאָהר 359 לויט קריסטליכען צייטרעכענונג. אין יענע צייטען האָבען אידען אָנגעהויבען פיל צו ליידען פון פארפאָלגונגען צוליב קריסטען. דער נשיא פון ארץ ישראל הלל דער צווייטער, האָט פאַרעפענטליכט דעם סוד העיבור. אלע אידישע ימים טובים, אלע עיבור יאָהרען זיינען פעסטגעשטעלט געוואָרען לויט חשבונות. אין יאָהר 359 איז געשאפען געוואָרען דער לוח, ווי מיר האָבען איהם איצט.

די כללים פון אידישען לוח

דער אידישער לוח איז געבויט אויף פעסטע אויסרעכענונגען און כללים. לויט די אויסרעכענונגען קען מען שאפען אן אייביגען לוח, סיידען משיח וועט קומען און וועט אויסבעסערען איינינע קליינע טעות'ן, וואָס זיינען נאָך אין לוח געבליבען.

דער פונדאמענט פון דעם אידישען לוח איז דער „מחזור", ציקעל פון יאָהרען. עס זיינען דאָ צוויי מחזורים — ציקלען: „מחזור גדול", וואָס באשטעהט פון 28 יאָהר, א ציקעל פון די תקופות און דער „מחזור קטן", א ציקעל פון 19 יאָהר. דאָס איז דער אונז שוין באקאנטער מעטעאנישער ציקעל (מחזור).

אידען רעכענען זייער צייט לויט דער וועלט־באשאפונג, ווי אידען שטעלען זיך פאָר. עס איז דאָ א רעכענונג, וואָס הייסט לפ"ג (פּרט גדול), ווען מען רעכענט די טויזענטע יאָהרען, די צעהנדליגע און די איינצעלנע יאָהרען. און לפ"ק (פּרט קטן), ווען מען רעכענט די טויזענטער יאָהרען ניט.

מיר שטעהען איצט ביי דער שוועל פון ה'תרצ"ה. דאָס הייסט פינף טויזענט זעקס הונדערט און פינף און ניינציג יאָהר פון דער וועלט באשאפונג. ווילען מיר וויסען אין וועלכען מחזור מיר זיינען, איז דאָס זעהר לייכט אויסצוגעפינען: מען טיילט 5695 אויף 19 און מען ווייס די צאָהל פון מחזורים און די איבעריגע יאָהרען. פון דעם אָנגענומענעם יאָהר פון דער וועלט באשאפונג ביז היינט, האָבען מיר לויט דעם חילוק, וואָס מיר האָבען געמאכט 299 מחזורים — מחזורים קטנים — און 14 יאָהר. אין דעם יאָהר 5700 ווילען מיר האָבען גענויע 300 מחזורים, 300 מעטעאנישע ציקלען.

אין די יאָהרען פון א מעטעאָנישען ציקעל — מחזור קטן, האָבען מיר 7 יאָהר וואָס זיינען עיבור יאָהרען. דאָס זיינען דער 3טער יאָהר פון ציקעל, דער זעקסטער יאָהר, דער 8טער יאָהר, דער 11טער יאָהר, דער 14טער יאָהר, דער 17טער יאָהר און דער 19טער יאָהר פון ציקעל. פאר די נעקסטע עטליכע יאָהר ווילען מיר האָבען די פאָלגענדע עיבור יאָהרען:

דער יאָהר 5695—ה'תרצ"ה לפ"ג—איז דער 14טער אין ציקעל און וועט דעריבער זיין אן עיבור יאָהר, דער יאָהר 5698—ה'תרצ"ח לפ"ג—וועט זיין ווידער אן עיבור יאָהר, ווייל דער יאָהר וועט זיין דער 17טער אין ציקעל, דערנאָך ווילען מיר האָבען אן עיבור יאָהר אין יאָהר 5700—ה'ת"ש לפ"ג—פאר די לעצטע 19 יאָהר האָבען מיר געהאט עיבור יאָהרען אין די יאָהרען 5684, 5687, 5689, 5692 און דער יאָהר 5695. דאָס איז דער יאָהר וואָס קומט און ביז דער ענדע פון סייקעל ווילען זיין די יאָהרען 5698 און 5700.

אויסצוגעפינען ווען עס איז אן עיבור יאָהר איז זעהר לייכט. מען דאַרף אויסגעפינען דעם אידישען יאָהר — לפ"ג — און טיילען איהם אויף 19 און געדענקען,

אז אין יעדען ציקעל פון 19 יאָהר זיינען די פאָלגענדע יאָהרען עיבור יאָהרען: 3, 6, 8, 11, 14, 17 און 19. דער סימן אין העברעאיש איז (גוח אדזט).

מיט דער פראגע פון עיבור יאָהרען זיינען נאָך אבער די אויסרעכענונגען ניט אויסגעשעפט. דער אידישער נאָרמאלער צוועלף מאָנאטענדיגער לבנה־יאָהר האָט 354 טעג. 6 מאָנאַטען צו 29 טעג און 6 מאָנאַטען צו 30 טעג. עס זיינען אבער דאָ יאָהרען, וואָס האָבען בלויז 353 טעג — 7 מאָנאַטען צו 29 טעג — און עס זיינען דאָ יאָהרען, וואָס האָבען 355 טעג — 5 מאָנאַטען צו 29 טעג. א נאָרמאַלער פראָסטער יאָהר פון 354 טעג רופט מען אין העברעאיש „שנה כסדרה", א יאָהר פון 353 טעג — „חסרה" — מאנגעלהאפט, און א יאָהר פון 355 טעג — „שלמה" — פולער יאָהר. אין עיבור יאָהרען קומען צו 30 טעג, און עס זיינען דאָ יאָהרען פון 384, 383 און 385 טעג.

די צאָהל פון טעג, ווערט באשטימט לויט'ן מולד פון דער לבנה, ווען די לבנה ווערט געבוירען. דער מולד איז אויסגערעכענט פאר דער אייביגקייט. דער אידישער זייגער האָט 24 שטונדען. אויף אידיש קען מען זאָגען 13 אזייגער און 18 אזייגער. יעדע שטונדע ווערט צוטיילט לויט דעם אידישען לוח אויף 1080 חלקים. יעדער חלק ווערט נאָך אויך געטיילט אויף 73 אויגענבליקע — רגעים. דער שכל פארוואָס מען טיילט א שטונדע אויף 1080 זאָגט דער רמבם, איז צוליב דעם, וואָס 1080 טיילט זיך אויף אלע צאָהלען ביז 10, אויסער 7. אונזערע א מינוט האָט 18 חלקים.

פון איין מולד ביז דעם צווייטען, פון איין ראש חודש ביז דעם צווייטען פאר־געהן 29 טעג, צוועלף שטונדען און 793 — תשצג — חלקים. ווען מען ווייס, ווען איין מולד איז געווען, דארף מען דעריבער צורעכענען 29 טעג, צוועלף שטונדען, און 793 חלקים אדער 29 טעג, 12 שטונדען, 13 מינוט און 13 חלקים, ווען מיר ווילען דאָס רעכענען אויף מינוטען. אויסצורעכענען דעם מולד איז דעריבער א זאַך פון פראָסטע אריפמעטיק, חיבור און חיסור. עס ווענדט זיך נאַטירליך אויך פון געגענד אין אין וועלכע פלעכע דער געגענד געפינט זיך. ראש חודש איז ענטוועדער אין טאָג פון מולד אָדער אויף מאָרגען. טראָץ דעם וואָס דער מולד איז א פעסט־געשטעלטע אויסרעכענונג מוזען מיר וויסען און געדענקען, אז צוליב דער איינשטע־לונג פון אידישע ימים טובים איז ניט אלע מאָל פאלט אויס דער ערשטער טאָג תשרי ראש השנה אין דער צייט פון מולד אדער אויף מאָרגען. מען מאכט נדחות, דער עיקר צוליב דעם וואָס יום כיפור טאָר ניט אויספאלען ניט פרייטאג און ניט זונטאג, און הושענה רבה טאָר ניט אויספאלען אום שבת. צו מאכען צוויי טעג, וואָס מען זאָל קיין פייער ניט טאָרען אָנצינדען, וואָלט געווען זעהר אומבאקוועם, און הושענה רבה, ווען מען דארף קלאָפּען הושענות טאָר ניט אויסקומען אויך אום שבת. עס זיינען נאָך דא אויך אנדערע טעמים פאר נדחות. א יאָהר טאָר ניט זיין קירצער, ווי 353, אדער 383, און טאָר ניט זיין לענגער ווי 355 אדער 385 טעג.

די נדחות אין תשרי ווערען געמאכט, ווען דער מולד פאלט אויס אום 18 אזייגער, וואָס דאָס הייסט מולד זקן. כדי עס זאָל ניט זיין די ערשטע נאכט פון ראש השנה פינסטער. עס ווערט אויך געמאכט א נדחה אום עס זאָל ניט אויס־פאלען ראש השנה זונטאג, מיטוואך און פרייטאג. פאלט אויס זונטאג דעם ערשטען טאָג ראש השנה, מוז אויספאלען הושענה רבה אום שבת. פאלט אויס מיטוואך ראש השנה מוז אויספאלען יום כיפור פרייטאג, און ווען עס פאלט אויס פרייטאג ראש השנה מוז אויספאלען יום כיפור זונטאג. אין אזעלכע פאלען גלייכט מען אויס מיט א נדחה, מען לעגט אָב דעם ערשטען טאָג ראש השנה.

עס זיינען דא פילע כללים, ווי עס פאלען אוים אידישע ימים טובים. איין כלל הייסט:

1)	א	ת
2)	ב	ש
3)	ג	ר
4)	ד	ק
5)	ה	צ
6)	ו	פ

מען נעהמט דעם ערשטען אות פון אלף בית און דעם לעצטען און מיר באַקומען פאָלגענדען כלל:

1) א"ת—דער ערשטער טאָג פסח פאלט אוים דעם טאָג פון נעקסטען תשעה באב.

2) ב"ש—דער צווייטער טאָג פסח פאלט אוים דעם טאָג פון נעקסטען ערשטען טאָג שבועות.

3) ג"ר—דער דריטער טאָג פסח פאלט אוים דעם טאָג פון נעקסטען ערשטען טאָג ראש השנה.

4) ד"ק—דער פערטער טאָג פסח פאלט אוים דעם טאָג פון נעקסטען שמחת תורה.

5) ה"צ—דער פינפטער טאָג פסח פאלט אוים דעם טאָג פון צום כיפור.

6) ו"פ—דער זעקסטער טאָג פסח פאלט אוים דעם טאָג פון פאַריגען פורים.

דער שכל איז א גאנץ איינפאכער. פון פסח ביז ראש השנה האָבען די חדשים יעדען יאָהר דיזעלבע טעג לויט פאלגענדען סדר:

ניסן, סיון, אב — 30 טעג.

איר, תמוז, אלול — 29 טעג.

צי די יאָהרען זיינען נאָרמאלע, מאנגעלהאפטע אדער פולע יאָהרען, איז קיין אונטערשייד נים, דער סדר איז אלע מאָל דערזעלבער.

פון דעם ערשטען טאָג פסח ביז דעם נעקסטען תשעה באב איז 112 טעג אָדער 16 גאנצע וואָכען.

פון צווייטען טאָג פסח ביז דעם נעקסטען שבועות איז 49 טעג אדער 7 גאנצע וואָכען.

פון דעם דריטען טאָג פסח ביז דעם נעקסטען ערשטען טאָג ראש השנה איז 161 טעג אָדער גאנצע 23 וואָכען א. א. וו.

פון ניסן ביז תשרי זיינען קיין ענדערונגען קיינמאָל ניטאָ. אויך אין תשרי, שבט און טבת זיינען קיין ענדערונגען ניטאָ. עס זיינען אבער דאָ ענדערונגען אין חשון, כסליו און אין אדר.

	שנה פשוטה — פראָסטער יאָהר			עיבר יאָהר		
	נאָרמאַלער יאָהר	מאַנגעלהאַפט. יאָהר	פולער יאָהר	נאָרמאַלער יאָהר	מאַנגעל. יאָהר	פולער יאָהר
ניסן	30	30	30	30	30	30
אייר	29	29	29	29	29	29
סיון	30	30	30	30	30	30
תמוז	29	29	29	29	29	29
אב	30	30	30	30	30	30
אלול	29	29	29	29	29	29
תשרי	30	30	30	30	30	30
חשון	29	29	30	29	29	30
כסלו	30	29	30	30	29	30
טבת	29	29	29	29	29	29
שבט	30	30	30	30	30	30
אדר	29	29	29	30	30	30
צווייטער אדר				29	29	29
ס"ה טעג	354	353	355	384	383	385

עס זיינען דאָ 14 קאָמבינאַציעס ווי צו באַשטימען די ימים טובים. עס ווענדעט זיך, ווען עס איז דער ערשטער טאָג ראש השנה און ווען עס איז דער ערשטער טאָג פסח און וויפיל ערשטע טעג פסח שבת.

די וועלכע שטעלען צוזאַמען די לוחות שטעלען צוזאַמען פארשידענע קאָמ־בינאַציעס אין ראשי תיבות:

ב' ח' ג'
ג' ש' א'

מיר ווילען אויסמיידען די ראשי תיבות אזוי ווייט ווי מעגליך. אום אבער זיי צו פארשטעהן מוז מען האָבען אין זינען פאָלגענדעס: דער ערשטער בוכשטאַב צייגט אָן אויף דעם טאָג פון ראש השנה, דער צווייטער בוכשטאַב וויפיל טעג עס זיינען דאָ אין יאָהר און דער דריטער בוכשטאַב, ווען עס איז דער ערשטער טאָג פסח. ב' ח' ג' מיינט פשוט דער ערשטער טאָג ראש השנה איז מאָנטאַג. דער יאָהר מאַנגעלהאַפט און דער ערשטער טאָג פסח איז דינסטאַג. ג' ש' א' מיינט דער ערשטער טאָג ראש השנה איז דינסטאַג, דער יאָהר איז פול, דער ערשטער טאָג פסח איז זונטאַג א. א. וו.

מיר גיבען דאָ א טאַבעלע פון די טעג אין יעדען מאָנאַט, סיי דער יאָהר איז א איינפאַכער און סיי דער יאָהר איז א עיבור יאָהר.

קורצע לוח טאַבעלע אויף 19 יאָהר לויט דעם 300טען מחזור קטן „סייקעל"

דער „מחזור גדול" (גרויסער סייקעל) איז 204טער „רד", הויבט זיך אָן אין יאָהר 5685 (תרפ"ה) און ענדיגט זיך 5712 (תשי"ב).

סדר פון קביעה	סדר פון מחזור „סייקעל"	יאָהר: לפ"ג פרט גדול	יאָהר: לפ"ק פרט קטן	יאָהר: לפ"ק צאהל	ווי איז דער יאהר	ערשטער טאָג ראש השנה: טאג	ערשטער טאָג ראש השנה: אלגעמיינער דאטום	ערשטער טאָג פסח: טאָג	ערשטער טאָג פסח: אלגעמיינער דאטום	צאהל פון טעג	צאהל פון שבתים	סדר
2	1	5682	682	תרפ"ב	איינפאך	מאָנטאג	אָקט. 3 1921	דאָנערשטאג	אפר. 13 1922	355	50	פול
6	2	5683	683	תרפ"ג	איינפאך	שבת	סעפּ. 23 1922	זונטאג	אפר. 1 1923	353	50	מאנגעל
10	3	5684	684	תרפ"ד	עיבור	דינסטאג	סעפּ. 11 1923	שבת	אפר. 19 1924	384	54	נאָרמאל
2	4	5685	685	תרפ"ה	איינפאך	מאָנטאג	סעפּ. 29 1924	דאָנערשטאג	אפר. 9 1925	355	50	פול
7	5	5686	686	תרפ"ו	איינפאך	שבת	סעפּ. 19 1925	דינסטאג	מער. 30 1926	355	51	פול
11	9	5687	687	תרפ"ז	עיבור	דאָנערשטאג	סעפּ. 9 1926	זונטאג	אפר. 17 1927	383	55	מאנגעל
3	7	5688	688	תרפ"ח	איינפאך	דינסטאג	סעפּ. 27 1927	דאָנערשטאג	אפר. 5 1928	354	50	נאָרמאל
14	8	5689	689	תרפ"ט	עיבור	שבת	סעפּ. 15 1928	דאָנערשטאג	אפר. 25 1929	385	55	פול
6	9	5690	690	תר"ץ	איינפאך	שבת	אָקט. 5 1929	זונטאג	אפר. 13 1930	353	50	מאנגעל
3	10	5691	691	תרצ"א	איינפאך	דינסטאג	סעפּ. 23 1930	דאָנערשטאג	אפר. 2 1931	354	50	נאָרמאל
14	11	5692	692	תרצ"ב	עיבור	שבת	סעפּ. 12 1931	דאָנערשטאג	אפר. 21 1932	385	55	פול
7	12	5693	693	תרצ"ג	איינפאך	שבת	אָקט. 1 1932	דינסטאג	אפר. 11 1933	355	51	פול
4	13	5694	694	תרצ"ד	איינפאך	דאָנערשטאג	סעפּ. 21 1933	שבת	מער. 31 1934	354	51	נאָרמאל
8	14	5695	695	תרצ"ה	עיבור	מאָנטאג	סעפּ. 10 1934	דאָנערשטאג	אפר. 18 1935	383	54	מאנגעל
7	15	5696	696	תרצ"ו	איינפאך	שבת	סעפּ. 28 1935	דינסטאג	אפר. 7 1936	355	51	פול
4	16	5697	697	תרצ"ז	איינפאך	דאָנערשטאג	סעפּ. 17 1936	שבת	מער. 27 1937	354	51	נאָרמאל
9	17	5698	698	תרצ"ח	עיבור	מאָנטאג	סעפּ. 6 1937	שבת	אפר. 16 1938	385	55	פול
1	18	5699	699	תרצ"ט	איינפאך	מאָנטאג	סעפּ. 26 1938	דינסטאג	אפר. 4 1939	353	50	מאנגעל
12	19	5700	700	ת"ש	עיבור	דאָנערשטאג	סעפּ. 14 1939	דינסטאג	אפר. 23 1940	385	55	פול

סך הכל טעג אין מחזור 300 (ש) 6940

דער „מחזור גדול" (גרויסער סייקעל) געדויערט 28 יאהר. דער מחזור גדול באשטימט די תקופות, סעזאנען פון יאהר — פריהלינג, זומער, הערבסט און ווינטער. אין העברעאיש זיינען די פיר סעזאנען, די פיר תקופות: 1) תקופת ניסן, 2) תקופת תמוז, 3) תקופת תשרי און 4) תקופת טבת. דער איצטיגער מחזור גדול איז „רד" 204, ער ענדיגט זיך אין יאהר 5712 תשיב לפ"ק.

די 14 קביעות

א טאַבעלע וואָס צייגט די 14 אופנים, ווי א אידישער יאָהר קען צוזאמענגעשטעלט ווערן

קביעה	העברעאישער סימן	דער ערשטער טאָג ראש השנה	דער ערשטער טאָג פסח	סימן לויט טעג	יאהר	צאהל טעג	צאהל שבתים	
1	בשה	מאָנטאג	דאָנערשטאג	פול	איינפאכער	355	50	חשון און כסלו 30 טעג
2	בחג	מאָנטאג	דינסטאג	מאנגעלהאפט	"	353	50	חשון און כסלו 29 "
3	גכה	דינסטאג	דאָנערשטאג	נאָרמאל	"	354	50	חשון 29 און כסלו 30 "
4	השא	דאָנערשטאג	זונטאג	פול	"	355	51	חשון און כסלו 30 "
5	הכז	דאָנערשטאג	שבת	נאָרמאל	"	354	51	חשון 29 און כסלו 30 "
6	זחא	שבת	זונטאג	מאנגעלהאפט	"	353	50	חשון און כסלו 29 "
7	זשג	שבת	דינסטאג	פול	"	355	51	חשון און כסלו 30 "
8	בשז	מאָנטאג	שבת	פול	עיבור	383	55	חשון און כסלו 29 "
9	בחה	מאָנטאג	דאָנערשטאג	מאנגעלהאפט	"	384	54	חשון און כסלו 30 "
10	גכז	דינסטאג	שבת	נאָרמאל	"	385	54	חשון 29 און כסלו 30 "
11	השג	דאָנערשטאג	דינסטאג	פול	"	385	55	חשון און כסלו 30 "
12	החא	דאָנערשטאג	זונטאג	מאנגעלהאפט	"	383	55	חשון און כסלו 29 "
13	זשה	שבת	דאָנערשטאג	פול	"	385	55	חשון און כסלו 30 "
14	זחג	שבת	דינסטאג	מאנגעלהאפט	"	383	55	חשון און כסלו 29 "

די צאָהל שבתים און לויט דעם די צאָהל פון סדרות איז אָפּהענגיג ניט נאָר פון דער צאָהל וואָכען און וועלכען טאָג דער ערשטער טאָג ראש השנה פאַלט אוים. וויים מען וואָס פאַר א קביעה א יאָהר האָט, קען מען וויסען דעם גאַנצען צוזאַמענשטעל פון יאָהר. לויט'ן נומער פון קביעה זיינען פאַרשידענע יאהרען גלייך אין לוח. דער יאָהר 5694 (תרצ"ד) האָט דעם זעלבען צוזאַמענשטעל ווי 5697 (תרצ"ז); דער יאָהר 5693 (תרצ"ג) ווי דער יאָהר 5696 (תרצ"ו).

טאַבעלע פון קביעות געקירצט

פראָסטער יאָהר

		ערשטער טאָג פסח			
ערשטער טאָג ראש השנה		שבת	דאָנערשטאָג	דינסטאָג	זונטאָג
		טעג	טעג	טעג	טעג
	מאָנטאָג	......	355	353	......
„ „ „ „	דינסטאָג	......	354	......	......
„ „ „ „	דאָנערשטאָג	354	......	......	355
„ „ „ „	שבת	......	......	355	353

עיבור יאָהר

		ערשטער טאָג פסח			
ערשטער טאָג ראש השנה		שבת	דאָנערשטאָג	דינסטאָג	זונטאָג
		טעג	טעג	טעג	טעג
	מאָנטאָג	385	383	......	......
„ „ „ „	דינסטאָג	384	......	......	......
„ „ „ „	דאָנערשטאָג	......	......	385	383
„ „ „ „	שבת	......	385	383	

מען זעהט פון דער טאַבעלע, אז אין א פראָסטען נאָרמאַלען יאָהר פון 354 טעג, ווען עס איז דינסטאג ראש השנה מוז אויסקומען דער ערשטער טאָג פון נעקסטען פסח דאָנערשטאג און אין א עיבור יאָהר, א נאָרמאַלען (384 טעג), ווען עס פאלט אויס דינסטאג דער ערשטער טאָג ראש השנה, מוז אויספאַלען דער נעקסטער ערשטער טאָג פסח שבת.

ווי עס איז שוין אָנגעדייטעט געוואָרען, זיינען דא 14 קאָמבינאַציעס, און אזוי לויפען יאָהר איין יאָהר אויס, יאָהרען אין ציקלען אין די 14 קאָמבינאַציעס. מיר שטעהען ברוך השם עטליכע יאָהר פאר דעם 3 הונדערטען ציקעל (מחזור קטן).

אָט די כללים איז אויך וויכטיג צו געדענקען, ווען מען טראַכט פון א אייביגען לוח.

דער ערשטער טאָג פסח קען ניט אויספאַלען ניט מאָנטאג, ניט אום מיט־וואָך און ניט פרייטאג, אדער ווי עס איז דער העברעאישער סימן, „ולא בדו פסח".

דער ערשטער טאָג ראש השנה קען ניט אויספאַלען ניט זונטאג, ניט מיטוואָך און ניט פרייטאג „ולא אדו ראש השנה".

יום כפור קען ניט אויספאַלען זונטאג, ניט דינסטאג און ניט פרייטאג „ולא כיפור באגו".

הושענה רבה קען ניט אויספאַלען ניט דינסטאג, ניט דאָנערשטאג און ניט שבת „ולא גהז הושע".

פורים קען ניט אויספאַלען ניט מאָנטאג, ניט מיטוואָך און ניט שבת. „ולא בדז פורים".

עס זיינען דאָ נאָך אינטערעסאַנטע כללים, וואָס מען דאַרף אבהיטען ביים מאַכען א לוח. דאָס ביסעל כללים, וואָס מיר האָבען געגעבען, וועלען אבער קענען געבען א פאָרשטעלונג ווי א אידישער לוח ווערט צוזאַמענגעשטעלט.

די גמרא זאָגט: „כל היודע לחשוב בתקופות ומזלות ואיננו חושב עליו הכתוב אומר ואת פועל ד' לא יביטו". דער וואָס קען רעכענען וועגען יאָהרען און רעכענט ניט, האָט אויף איהם דער פסוק געזאָגט, אז זיי באטראַכטען ניט גאָט'ס ווערק.

צונויפשטעלען א לוח איז ווי דער רמב"ם האָט געזאָגט א לייכטע זאך, מען דארף אבער געדענקען עטליכע כללים.
אין צוזאמענהאנג מיט'ן לוח האָט זיך אויך ענטוויקעלט א מאָדנע לעהרע פון מזלות, אדער שטערנזעהעריי „אסטראָלאָגיע".

אסטראָלאָגיע

אסטראָלאָגיע אדער פאלשע וויסענשאפט פון דער באשרייבונג פון דעם גאַנג פון די שטערען און אגב צו באשטימען דעם מזל פון פעלקער און איינצעלנע פערזאָנען איז פיל עלטער ווי די אמת'ע וויסענשאפט אסטראָנאָמיע. כאָטש פול מיט אָבערגלויבען, האָט אבער אסטראָלאָגיע אויסגעטראָטען א וועג פאר אסטראָנאָמיע, ווי אלכעמיע האָט געמאכט א וועג פאר כעמיע.

די אסטראָלאָגען אדער די שטערנזעהער האָבען דורך די שטערען ארויסגעזאָגט דעם מזל פון מענשען און די צוקונפט פון וועלט־פּאַסירונג. אסטראָלאָגיע איז געוועזן ענטוויקעלט אין אלטען בבל און אשור און מצרים. די „חרטומים" פון מצרים זיינען געוועזן די קלוגע, די געלערענטע, די עצה געבער פון די פרעה'ס. זיי האָבען בלויז געדארפט א קוק טאָן אויפ'ן הימעל און די זון, די לבנה און די שטערען, האָבען זיי שוין געזאָגט וואָס עס טוט זיך אויף דער וועלט און וואָס איינער דענקט און טוט און וואָס עס וועט מיט איהם פּאַסירען.

סיי פרעה דער קעניג פון מצרים און סיי נבוכדנצר דער קעניג פון בבל, האָבען שיער ניט דער'הרג'עט זייערע שטערנזעהער, ווען זיי האָבען ניט געקענט פּותר חלום זיין צו די גרויסע קעניגע. צו דער הילף פון די שטערנזעהער זיינען געקומען די אידען יוסף הצדיק און דניאל הצדיק.

די שטערנזעהער זיינען דאָס געוועזן די „חכמים פון מזרח", וואָס זיי זיינען געקומען זעהען, ווי דער רבונו של עולם איז מיט מזל א טאַטע געוואָרען און דער געטליכער זוהן איז געבאָרען געוואָרען אין „בית לחם" (געבאָרען געוואָרען איז גאָר קריסטוס אין נצרת, נאר צוליב'ן רומעל האָט זיך געפּאַסט אז ער זאָל געבאָרען ווערען אין „בית לחם").

אסטראָלאָגיע איז אָבער ניט א חכמה פון דעם אָריענט. עס איז א חכמה, וואָס עס עקזיסטירט אפילו אין היינטיגע יאָהרען. די חכמה באשטעהט אין דעם, וואָס מען נאַרט אוים געלט פון לייכט גלויביגע, וואָס קומען פרעגען עצות פון די שטערנזעהער. דאָ אין אמעריקע איז אסטראָלאָגיע זעהר א גוט־באצאָלטע ביזנעס. אסטראָלאָגען האָבען גרויסע אָפיסעס און פרעס אגענטען. אַנצוהאלטען אַן אָפיס איז פארבונדען מיט גרויסע הוצאות, נאָר עס באצאָלט זיך. קיין קונדען פעהלען ניט.

עס זיינען דא גענוג מיידלאך מיט צובראָכענע הערצער, וואָס קומען בעטען הילף פון שטערען. ניט נאָר לייכטזיניגע מיידלאך אליין אבער קומען פרעגען עצות ביי אסטראָלאָגען. צו אסטראָלאָגען קומען וואָל־סטריט בראָקער, ארטיסטען, שרייבער און אפילו מענשען, וואָס פּרעטענדירען צו זיין געלערנטע. מענשליכע הערצער און מענשליכע נארישקייטען זיינען נאָך ניט דערגרונטעוועט געוואָרען.

אין אלע שפּראכען זיינען דא פילע ווערטער וואָס שטאַמען פון אסטראָלאָגיע. אין אידיש אפילו זיינען דא גענוג ווערטער, וואָס זיינען גענומען דירעקט פון דעם אסטראָלאָגישען זשארגאָן. „מזל" און „מזל טוב", זיינען ווערטער אָהן וועלכע א איד קען זיך ניט באגעהן. אז מען ווערט געבאָרען אָהן מזל איז ביטער. גליקליך איז דער, וועלכער איז געבאָרען געוואָרען אין א מזל'דיגער שעה. א מאדים א יונג

איז א קריגערישער יונג, און מאדים איז דער העברעאישער וואָרט פון „מארס", דער קריגס-גאָט.

די אמאָליגע פעלקער האָבען געגלויבט אז עס זיינען בלויז דא זיבען פּלאַ־נעטען, „שבעה כוכבי לכת", זיבען געהענדע שטערען. צווישען די „כוכבי לכת" זיינען געווען די זון מיט דער לבנה, דער שטערן מארס „מאדים", דער שטערן יופּיטער, „צדק", דער שטערן ווענוס, „נוגה", מערקורי, „כוכבי" און דער שטערן סאטורן, „שבתאי". מיט די נעמען פון די שטערען זיינען גערופען געוואָרען די טעג פון וואָך.

אויסער די שבעה „כוכבי לכת", זיינען דא אין אלע אידישע לוחות די „מזלות" אָדער דער „זאדיאק". אין דעם „זאדיאק" (חיות און מזלות) געפינט איהר א לייב און וואסערטרעגער, א שלאנג און א ציג, א באראן און א בתולה. אזוי ווערען דאָס אויפגעפּאַרט די מזלות און יעדער חודש האָט זיך זיין מזל. ווערט איינער געבארען אין א געוויסען חודש און א געוויסען טאָג, רעכענט שוין דער אסטראָלאָג די מינוט און די רגע און זאָגט דורכ'ן „האראסקאָפּ" יעדענס מזל.

עס איז מערקווירדיג, וואָס טראָץ דעם, וואָס ביי אידען איז אן „עכום" (עובד כוכבים ומזלות) א פארבלאָנדזשעטער מענש, פונדעסטוועגען געפינען מיר אין תלמוד (שבת קנו), אז דער וואָס ווערט געבאָרען אין מזל מאדים (מארס) וועט ער זיין א בלוטפארגיסער. ער וועט זיין א פעלדשער, א קצב, א מוהל אדער גאר א גזלן. דער וואָס ווערט געבאָרען אין מזל נוגה (ווענוס) וועט ער זיין רייך, אדער א נואף, און דער וואָס ווערט געבאָרען אין מזל חמה (זון) וועט ער קיין ליגען ניט זאָגען. רבי חנינה זאָגט, מזל מחכים ומזל מעשיר. א מענש ווערט קלוג לויט'ן מזל און ווערט רייך. דערפאר האָט אבער רבי יוחנן געזאָגט „אין מזל לישראל". מען געברויכט אפילו דעם ווערטעל אין דעם זין, אז אידען האָבען קיין מזל ניט, אבער די אמת'ע מיינונג פון רבי יוחנן איז, אז אידען דארפען מיט אזעלכע נאַ־רישקייטען ווי מזל זיך ניט אָפּגעבען.

א גלויבער אין אסטראָלאָגיע איז געווען דער באריהמטער אידישער פילאָזאָף און פון די ערשטע ביבעל קריטיקער, רבי אברהם אבן עזרא (1092-1167). רבי אברהם אבן עזרא איז געווען א איד א חכם, אבער א גרויסער אביון. פון איהם שטאמט דער ווערטעל וועגען א שלים־מזל, אז ווען ער זאָל האנדלען מיט תכריכים וואָלט קיינער ניט געשטאָרבען, און ווען ער זאָל האנדלען מיט ליכט, וואָלט די זון קיינמאָל ניט אונטערגעגאנגען.

רבי אברהם אבן עזרא זינגט אזוי:

גלגל ומזלות במעמדם\
נטו במהלכם למולדתי\
לו יהיו נרות סחורתי\
לא יאסף שמש עד מותי\
איגע להצליח ולא אוכל\
כי עותוני כוכבי שמי\
לו אהיה סוחר בתכריכים\
לא יגועין אישים בכל ימי.

אין א פּראָסטער פּראָזע מיינט דאָס. די פּלאנעטען און מזלות האָבען זיך אביסעל א נויג געטאָן, ווען איך בין געבאָרען געוואָרען, ווען ליכט וואָלט געווען מיין סחורה, וואָלט די זון קיינמאָל ניט אונטערגעגאנגען. איך מאטער זיך צו

קרינגען גליק, אבער איך קען ניט, ווייל עס האָבען מיר צוטומעלט די שטערען פון הימעל, ווען איך וואָלט האנדלען מיט תכריכים, וואָלטען מענשען גאָר ניט אויס־געגאנגען פאר מיין לעבען.

דאכט זיך אזא געבילדעטער מענש, אזא סקעפּטיקער און וויצלינג, אבער פון אָבערגלויבען קען מען ניט אנטלויפען.

נעמען פון וואָך אין פארשידענע שפּראַכען

פלאנעטען און טעג		לאטייניזשע נעמען פון וואָך	ראָמאנישע שפּראכען	אלט ענגליש	מאָדערנע ענגליש	אידיש און דייטש
זיבען פלאנעטען	שבעה כוכבי לכת					
סאָל (זון)	שמש	דייוס סאָליס	דימאנש	זונסדיי	זאָנדיי	זונטאג
לונא	ירח	" לונאע	לונדי	מאונדיי	מאָנדיי	מאָנטאג
מארס	מאדים	" מארטיס	מארדי	טיוּוסדיי	טיוסדיי	דינסטאג
מערקורי	כוכב	" מערקורי	מערקרעדי	וואדענסדיי	וועדנעסדיי	מיטוואָך
יופּיטער	צדק	" יאָוויס	דזווידי	טאָרסדיי	טוירסדיי	דאָנערשטאג
וועגוס	נוגה	" ווענעריס	ווענדערדי	פריגסדיי	פריידיי	פרייטאג
סאטורן	שבתאי	" סאטורנא	סאמערי	סענטערנע	סאטורדיי	ש ב ת זאָנאבענד

די חיות און מזלות „זאדיאק"			נעמען פון חדשים							
רוימיש	אידיש	העברעאיש	אלט העברעאישע	מאָדערנע אידישע	אשורישע און כאלדייאישע	מאחמעדאנישע	פראנצויזישע רעוואָלוציאָנערע	אייראָפּעאישע און אמעריקאנער	אלט דייטשע נעמען	
אקוואריום	וואסערטרעגער	דלי	——	שבט	שבתו	מוחרם	ניוואז	יאנואר	אייזמאנאט	1
פיססעס	פיש	דגים	——	אדר	אדרו	צפר	פלואוויאז	פעברואר	הארנינג	2
אריעס	באראן	טלה	אביב	ניסן	ניסנו	רביע אול	וואנטאז	מערץ	לענצמאָנאט	3
טארוס	אקס	שור	זיו	איר	איארו	רבגע אכיר	דזערמינאל	אפריל	וואנדעלמאָנאט	4
געמינו	צווילינג	תאומים	——	סיון	שימו	גמאד אול	פלארעאל	מאי	ווידעמאָנאט	5
סקארפיא	שלאנג	סרטן	——	תמוז	דוצו	גמאד אכיר	פרעריאל	יוני	בראכמאָנאט	6
לעא	לייב	אריה	——	אב	אבו	רג׳ב	מעסידאר	יולי	היימאָנאט	7
ווירגא	מיידעל	בתולה	——	אלול	אולולו	שאבאן	טערמידאָר	אוגוסט	ערנטעמאָנאט	8
ליברא	וואגשאָל	מאזנים	אותנים	תשרי	טישראתי	ראמדאן	פרוקטידאָר	סעפּטעמבער	הערבסטמאָנאט	9
קאנסער	קאנסער	עקרב	בול	חשון	ארחשמנו	שואל	וואנדערמיער	אָקטאָבער	וויינמאָנאט	10
סאגיסטארוס	פייל און ביינן	קשת	——	כסלו	כיסילמו	זיל קידה	ברומער	נאָוועמבער	ווינטערמאנאט	11
קאפריקארנוס	ציג	גדי	——	טבת	תבטו	זיל חגה	פרימער	דעצעמבער	יולמאָנאט	12

אָנמערקונגען

דער ערשטער אידישער מאָנאט איז ניסן און ראש השנה איז אין זיבעטען מאָנאט תשרי.

פון די אַלטע העברעאישע נעמען האָבען מיר בלויז פיר נעמען פון די חדשים. די נעמען פון די איצטיגע אידישע חדשים האָבען אידען מיטגעבראַכט פון בבל, ווי די גמרא אליין דערצעהלט. דאביי איז אינטערעסאנט צו באמערקען אז אין כאלדייאיש מיינט „ארחשמנו", דער אכטער מאָנאט. ביי אידען איז דער נאָמען פאר גרייזט געוואָרען אויף „מר חשון".

דער ערשטער מאָנאט פון דעם קאלענדאר פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע איז געווען וואנדערמיער, וואָס איז אויסגעפאלען ענדע סעפּטעמבער און דעם גרעסטען טהייל פון אָקטאָבער, ארום תשרי.

אלגעמיינע און אידישע כראָנאָלאָגיע

אָנווייזענדיג אויף וויכטיגע היסטאָרישע פאסירונגען

פאר קריסטוס געבורט	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
3750	ציוויליזאציע שטאַרק ענטוויקעלט אין עגיפּטען און בבל. קופו, קעניג פון עגיפּטען (מצרים), בויט די גרויסע פּיראמידען. אין בבל זיינען געבויט פילע שטעדט.	
2750	דינגין דער צווייטער, קעניג פון בבל. פילע ערפינדונגען אין מצרים. כינעזער צייטרעכענונג הויבט זיך אָן פון 2637 פאר קריסטוס.	
2400	בבל ווערט א וויכטיגע שטאָדט. אין מצרים איז די ציוויליזאציע אויף א הויכער מדרגה.	
2286	עולם האָט באזיגט בבל.	
2250	האמוראבי, דער גרויסער געזעצגעבער פון בבל, באזיגט עולם.	
2000	כשדים (כאלדעער) באזיגען בבל. די היקסאס אדער פאסטוכער באזיגען מצרים.	אברהם אבינו אין אור כשדים.
1950		אברהם אבינו באררייזט מצרים.
1730		יוסף ווערט פארקויפט אין מצרים.
1700		יעקב אבינו מיט די קינדער עמיגרירען אין מצרים.
1560	די פאסטוכער „היקסאס" ווערען פון מצרים פארטריבען.	
1400	אשור ווערט באזיגט פון בבל.	אידען ווערען באפרייט פון מצרים.
1320	אשור ווערט אונאָפּהענגיג פון בבל.	יהושע באזיגט פאלעסטינע און מאכט דאָס לאנד פאר ארץ ישראל.
1274		
1140	תגלת פלאסר איז קעניג פון אשור. בבל צאָהלט צינזען (מס) צו אשור.	
1067	אין עגיפּטען איז אן עפּאָכע פון שטילשטאנד, אן עפּאָכע פון דעקאדענס (צוזאמענפאל).	שאול געקרוינט פאר קעניג אין ארץ ישראל.

פאר קריסטוס געבורט	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
1055		דוד ווערט אידישער קעניג.
1015		שלמה המלך בויט דעם בית המקדש.
1000	די גריכען קומען אין דער געשיכטע. לעגענדארע פעריאָדע. מען דיינקט, אז האָמער האָט דאן געשריבען זיינע פּאָעמען „איליאַדע" און „אָדיסעע". מען נעמט אָן, אז די לעגענדארע „טראָי מלחמה" איז פאָרגעקומען אין יאָהר 1184 פאר קריסטוס. אשור ווערט שטארק. שישק, דער קעניג פון מצרים, באפאלט ירושלים.	אידישע מלוכה ווערט צוריסען אויף צוויי טיילען: יהודה און ישראל. רחבעם, דער זון פון שלמה, קעניג פון יהודה. ירבעם בן נבט קעניג פון ישראל (933-917).
800	יאָהר 745, תגלת פלאסר גרינדעט א שטארקע צענטראליזירטע מלוכה אין אשור. סרגן, דער קעניג פון אשור, באזיגט שומרון אין 721. 776 איז דער אָנפאנג פון גריכישע אָלימפּיאדע. די פעניקער (כנענים) גרינדען קארטאַגא; עס איז א סעמיטישער וואָרט וואָס מיינט „קרית הדשת" (א נייע שטאָדט) אין 714. עס ווערען געגרינדעט גריכישע קאָלאָניעס אין איטאליע און סיציליע. אין יאָהר 721 ננוה באזיגט און די מלוכה פון אשור צושטערט. גריכען קומען אין מצרים.	אין יאָהר 721, די צעהן שבטים פון די אידען באזיגט פון אשור. יהודה ווערט באלאגערט פון אשור און ווערט געראטעוועט. די אשורים צולויפען.
600	אין יאָהר 621 די דראקאָנישע געזעצען אָנגענומען אין אטהענס, גריכענלאנד. די געזעצען זיינען געווען אזעלכע שטרענגע, אז עד היום רופט מען שטרענגע געזעצע דראקאָנישע געזעצע. דער קלוגער סאָלאָן ווערט געזעצגעבער אין אטהענס; אין יאָהר 594-560 הערשט פּיסיסטראטוס, דער טיראן פון אטהענס. אין יאָהר 538 באזיגט כורש, דער קעניג פון פערסיען, בבל. אין יאָהר 530 באזיגען די פערסיער עולם. **אין יאָהר 525 ווערט מצרים באזיגט פון פערסיען.**	יהודה הויבט אָן צו צאָהלען צינזען „מס" צו בבל; ווערט אונטערטהעניג. אין יאָהר 598 ווערט ירושלים באזיגט. אין יאָהר 587 דער חורבן ירושלים און דער חורבן פון ערשטען בית המקדש קומען פאָר. גדליה פון אחיקם ערמאָרדעט. אין יאָהר 558 הויבען אָן אידען צוריק צו קומען אין ארץ ישראל. אין יאָהר 520 בויען אידען דעם צווייטען בית המקדש.

פאר קריסטוס געבורט	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
500	עס הויבט זיך אָן די לעגענדארישע געשיכטע פון רוים. רוים ווערט א רעפובליק אין יאָהר 451. עס ווערען ארויסגעגעבען די ערשטע געזעצען אין רוים, וועלכע זיינען באקאנט אלס די 12 טאפעלס, 12 לוחות. ספארטא ווערט א מאכט אין גריכענלאנד. אין יאָהר 490 האָבען די גריכען א זיעג איבער פערסיאנער אין מאריטאָן. א שליח לויפט 20 מייל אָנזאָגען די גוטע בשורה. מאריטאן געלאף איז יעצט געוואָרען אן אויסדרוק פון גיך לויפען. אין גריכענלאנד ענטוויקעלט זיך קונסט, ליטעראטור און פילאָזאָפיע. עס איז די צייט פון הערעדאטוס דעם היסטאָריקער, סאָפאָקל און עסביל די דראמען שרייבער און סאָקראטוס דעם פילאָזאָף.	אין יאָהר 458 קומט עזרא אין ארץ ישראל. פארשטארקט אידישקייט. אין יאָהר 445 קומט נחמיה אין ארץ ישראל. עזרא לערענט מיט די אידען די פארגעסענע תורה, וואָס איז באקאנט אלס „תורת משה". אין ארץ ישראל ווערט געשאפען דער גרויסער סינאָד, אנשי כנסת הגדולה. זיי הויבען אָן צו שאפען נייע געזעצען.
400	סאָקראטוס ווערט פארגיפטעט. פלאטאָ, זיין תלמיד, שטארבט אין יאָהר 347. אריסטאָטעל שטארבט אין 322. אין יאָהר 336 ווערט אלעקסאנדער דער גרויסער, אלכסנדר מוקדין, קעניג פון מאקעדאָניען. פערסיען ווערט באזיגט פון גריכען. אין יאָהר 336 הויבט אָן אלכסנדר מוקדין זיין היסטאָרישע קאריערע. ער באזיגט פערסיען, צור, סיריען און ארץ ישראל. דרינגט אריין אין עגיפטען און גרינדעט דאָרטען די שטאָדט אלעקסאנדריע. נעמט אויף זיין פאטאלע רייזע נאָך אינדיען. שטארבט אין יאָהר 323, א יאָהר שפּעטער ווי זיין רבי אריסטאָטעל. די גרויסע אימפעריע וואָס אלעקסאנדער בויט ווערט צוטהיילט..	אלעקסאנדער דער גרויסער (אלכסנדר מוקדין) ווערט הערשער פון ארץ ישראל און סיריען אין יאָהר 332. אין יאָהר 301 געהט פאלעסטינע אריבער צום סיליקער. שמעון הצדיק, דער לעצטער פון כנסת הגדולה. דער תלמוד (תורה של שבעל פה), הויבט זיך אָן. אין ארץ ישראל האָט דער גרויסער אלעקסאנדער געמאכט א גרויסען רושם. אין מדרש און אין תלמוד זיינען געבליבען פילע לעגענדעס וועגען אלכסנדר מוקדין. אלע קינדער, וועלכע זיינען געבוירען געוואָרען אין ארץ ישראל, האָט מען א נאָמען געגעבען אלכסנדר. מיט דעם איבערגאנג פון סיריען און ארץ ישראל צו די סיליקעער און פטעלאמעער (תלמים) הויבט זיך אָן א נייע עפּאָכע אין ארץ

פאר קריסטוס געבורט — אלוועלטליכע היסטאָריע

עגיפּטען געהט אריבער צו די פּטעלאמעער, סיריען און ארץ ישראל צו די סיליקעער.

דער העלעניסטישער (גריכישער) גייסט פארשפּרייט זיך אין אזיען.

300 פּטאָלאָמעאוס (תלמי 2), פילא־דעלפיוס (געלעבט 247־308) גע־גרינדעט א גרויסע ביבליאָטעק אין אלעקסאנדריא אין יאָהר 284. ער בויט א ליכט הויז אויף דעם אינזעל פּאראס.

אין עגיפּטען איז גרויסע פּראָס־פּעריטי. ער רופט אידען פון ארץ ישראל איבערצוזעצען דעם תנך. אנטיוכוס דער גרויסער אין יאָהר 284.

עס הויבט זיך אָן די פארצויגענע מלחמה צווישען רוים און קאר־טאגא. דער גרויסער העלד הא־ניבאל מארשירט איבער די אל־פּען בערג אין יאָהר 218. אין יאָהר 202 ווערט האניבאל בא־זיגט.

200 אין יאָהר 197 אנטיוכוס באזיגט די ברעגען פון קליין אזיען. אין יאָהר 149 די דריטע פיני־קישע מלחמה אָנגעפאנגען.

אין 146 קארטאגא באזיגט. רוים ווערט שטארק.

אין 142 גריכענלאנד אונטער־יאָכט פון רוים.

אין יאָהר 134 אויפשטאנד פון קנעכט אויף סיציליע. די רוימער הויבען אָן צו באזיגען די גאל־לען אין גאליע (פראנקרייך) אין יאָהר 101.

100 אין יאָהר 37 בונט פון גלאדיא־טאָרס אין רוים. אין יאָהר 66 סיריען ווערט א רוימישע פּראָ־ווינץ.

אין יאָהר 60 א טריאומוויראט (הערשאפט פון 3) ווערט געשא־פען אין רוים פון פּאָמפּעי, צעזאר

אידישע היסטאָריע

ישראל. דער גריכישער גייסט בא־געגענט זיך מיטן אידישען.

אלעקסאנדריע ווערט א גרויסער אידישער צענטער. עס הויבט זיך אָן דער רעכענונג וואָס איז בא־קאנט מיטן נאָמען „מנין שטרות" אין 312.

לויט דעם תלמוד און אַנדערע קוועלען איז די איבערזעצונג פון דעם תנך אונטער פּטאלאמעאוס געמאכט געוואָרען פון 70 אידען. די איבערזעצונג איז באקאנט אלס די „העתקת השבעים". די אי־בערזעצונג האָט געשפּילט א גרוי־סע ראָלע אין אידישער ווי אין וועלטליכער געשיכטע.

אין יאָהר 167 אנטיוכוס ניט ארוים שווערע גזרות געגען אידען. די קרבנות אין בית המקדש ווע־רען אָפּגעשטעלט (בטול התמיד). אין דעם בית המקדש ווערט גע־בויט א מזבח פאר גריכישע גע־טער. אויפשטאנד פון חשמונאים. אין יאָהר 165 האָט יהודה המצביא א גרויסען זיג איבער אנטיוכוס (25 כסלו ג' תקצוי). אידען פייערען דאריבער חנוכה.

אלעקסאנדער ינאי, אידישער קע־ניג און כהן גדול (103־76), בא־זיגט עזה. האָט א נידערלאגע לע־בען עכו. עס הויבט זיך אָן דער קריג צווישען פרושים און צדוקים. אין יאָהר 63 דרינגט פּאָמפּעי אריין אין ארץ ישראל. ארץ

פאר קריסטוס געבורט — אלוועלטליכע היסטאָריע

אין קראססוס. צעזאר (קיסר) באַ־זיגט פּאָמפּעי אין יאָהר 48.
אין יאָהר 45 יוליאוס צעזאר ווערט דיקטאַטאָר. אין יאָהר 43 ווערט צעזאר ערמאָרדעט. א צווייטער טריאומוויראַט ווערט געשאפען פון אנטאָני קלאַוויוס און לעפּידוס. ציצעראָ, דער גרויסער אָראַטאָר, ערמאָרדעט. אין יאָהר 27 ווערט אָקטאַוויוס אימ־פּעראַטאָר אונטער'ן נאָמען אגוס־טוס (דער גלאָררייכער).

די נייע צייטצעהלונג

14 אגוסטוס שטארבט.
25 פּאָנטיוס פּילאַטוס, רוימישער גובערנאַטאָר פון יהודה.
33 קריסטוס ווערט געקרייציגט.
37 קאַליגולאַ, באַוואוסט דורך זיין שפּרוך, אז ווען די גאַנצע מענש־הייט וואָלט געווען פון איין קאָפּ וואָלט ער איהם אָפּגעהאקט, ווערט הערשער פון רוים.
54 נעראָ (נעראָן), באַוואוסט מיט רשעות, ווערט רוימישער הער־שער.
64 א גרויסער פייער אין רוים.
66 אויפשטאַנד פון אידען.

אידישע היסטאָריע

ישראל פּאַרלירט זעלבסטשטענדיג־קייט. הורדוס דער אדומי ווערט הערשער פון גליל. הורדוס, וועמען מען הויבט אָן צו רופען דער גרויסער, ווערט קעניג פון יהודה. ער פאַרפאָלגט און מאָרדעט אידי־שע געלערנטע. פון דעם יאָהר 17 ביז 7 בויט איבער דעם בית המקדש צו געפעהלען אידען. בית הלל און בית שמאי.
אין דעם יאָהר 1 אָדער 4 ווערט געבאָרען קריסטוס.
ניט קריסטוס געבורט, ניט זיין לעבען האָבען געמאכט א גרויסען איינדרוק ביי אידען. ער האָט אָנגעהויבען צו פּריידיגען זאכען וואָס ער האָט געהערט פון פּרושים, צווישען די פאַרשטויסע־נע פון דער געזעלשאַפט.

יאָהרען 41־44. אגריפּוס, קעניג פון יהודה. רבן גמליאל דער ער־שטער.

אין יאָהר 66. דער בונט פון אידען.
עס הויבען זיך אָן די גרויסע מלחמות געגען רוים. שמעון בן גיורא, יוחנן פון גוש חלב ווייזען ארויס גרויסע העלדישקייטען. רבי שמעון בן גמליאל, רבי יוחנן בן זכאי, יוסף בן מתתיהו.

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
69	וועספאסיאן (אספיסינום), וועלכער האָט באלאגערט פאר איינינע יאָהר פאלעסטינע, ווערט הערשער.	
		אין יאָהר 70 ווערט דער בית המקדש חרוב.
70	ירושלים חרוב.	
71	טיטוס הרשע, באוואוסט ביי אנדערע היסטאָריקער אלס דער וואָהלטעטיגער פון מענשליכען געשלעכט, ווערט הערשער.	
95	עס הויבען זיך אָן פארפאָלגונגען געגען קריסטען.	
98	האדריאן (אנדריאנוס), דער אונטערדריקער פון בר כוכבא'ס אויפשטאנד, ווערט הערשער.	
		דער בונט פון בר כוכבא ווערט אונטערדריקט אין יאָהר 135. רבי עקיבא בן יוסף ווערט ערמאָרדעט. חורבן ביתר.
138	117־138 די הערשאפט פון אנטאָניום פיאוס, א פריינד פון רבי יהודה הנשיא, ווי אנדערע דענקען.	
		170־254 לעבט דער גרויסער אסטראָנאָמער פון נרדעה, שמואל ירחינאי.
180	161־180 די הערשאפט פון מארק אורעליוס, פילאָזאָף סטאָאיקער.	
163	קריסטען ווערען שטארק פאַרפאָלגט אין רוים.	
		212. אידען ווערען רוימישע בירגער.
224	193־224 סאָלדאטען הערשאפט אין רוים. די פארפאָלגונגען פון די קריסטען פארשטארקען זיך.	
330	קריסטענטום אָנגענומען אלס שטאאטס רעליגיע.	עס האָבען געלעבט די גרויסע אמוראים אביי און רבא.
361	די הערשאפט פון דזשוליאן דעם אפיקורס. וויל אויסבויען דעם אידישען בית המקדש.	

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
364	רוימישע אימפעריע צוטהיילט.	אין יאָהר 365 שטאַרבט הלל דער צווייטער. עס ווערט אָנגענומען די נייע אידישע צייטרעכענונג, אויסגעאַרבייט פון אריפמעטישע כללים (דער נייער לוח).
375	די הונען דרינגען אריין אין רוים.	
395	די רוימישע אימפעריע ווערט אין גאַנצען צוטהיילט אויף ביזאַנט און מערב רוים.	
410	אלאַריק פון די וועסט גאטהען (דייטשע שבטים) דרינגט אריין אין רוים.	
		אין יאָהר 425 ענדיגט זיך די אידישע נשיאות (הערשאַפט איבער רעליגיעזע ענינים).
475	ראָמולוס אגוסטוס דער לעצטער קיסר פון רוים.	
476	רוים הערט אויף צו זיין א אימפעריע. עס הויבען זיך אָן די פינסטערע יאָהרען פון מיטעלאַלטער.	
		אין יאָהר 495 פארענדיגט זיך דער תלמוד בבלי.
565	יוסטין קיסר פון ביזאַנט. ער פארעפענטליכט זיין געזעץ בוך, קאָוד יוסטין.	
570	מחמד (מאַהאָמעד) ווערט געבאָרען.	
		598. עס הויבט זיך אָן די תקופה פון גאונים. די תקופה ענדיגט זיך אין 1038.
622	דער איסלאַם, מחמעדאַנישע רעליגיע, הויבט זיך אָן. מיט דעם אנטלויפען פון מחמד פון מעקקא און מדינא „הגירה" (וואַנדערונג) הויבט זיך אָן די מחמעדאַנישע צייטרעכענונג.	
		633. ירושלים ווערט באזיגט פון אראַבער.
637	די אראַבער באזיגען סיריען.	

די נייע ציטצעהלונג	אַלוועלטליכע היסטאָריע
800	טשאַרלעמאַן (קאַרל דער גרויסער) ווערט געקרוינט אַלס דער קיסר פון וועסט. ער שטאַרבט אין יאָהר 814.
843	די מלוכה פון קאַרל דעם גרויסען ווערט צוטהיילט צווישען די קינדער פון לודוויג (דער זוהן פון קאַרל דעם גרויסען): 1) צענטראַל מלוכה מיט איטאַליען; 2) די איסט מלוכה מיט דייטשלאַנד; 3) די וועסט מלוכה מיט פראַנקרייך.
862	רוריק ווערט קעניג פון רוסלאַנד.
900	געשטאָרבען דער קעניג פון וועסעקס, ענגלאַנד, אַלפרעד דער גרויסער. געבאָרען אין יאָהר 848.

אידישע היסטאָריע

760. קאַראימען טיילען זיך אָפּ פון אידען.

942. יאָהרצייט פון גרויסען אידישען פילאָזאָף רבי סעדיה גאון. געבאָרען אין יאָהר 892.
961. יאָהרצייט פון אידישען שטאַאטסמאַן, רבי חסדאי אבן שפרוט. געבאָרען אין 912.
965. די מלוכה פון כוזרים, וואָס האָט אָנגענומען די אידישע אמונה, געפאַלען.
1040. יאָהרצייט פון רבי גרשון מאור הגולה. באַוואוסט דורך זיינע תקנות. געבאָרען אין יאָהר 960.
1055. יאָהרצייט פון רבי שמואל הנגיד, פּאָעט און שטאַאטסמאַן. געבאָרען אין יאָהר 993.
1070. יאָהרצייט פון גרויסען פּאָעט און פילאָזאָף רבי שלמה בן גבירול. געבאָרען אין יאָהר 1020. זיינע פילאָזאָפישע ווערק האָבען זיך געוואַלגערט אין אַ לאַטייניִשער איבערזעצונג און זיינען ערשט באַקאַנט געוואָרען דורכ'ן אידישען געלערטען מונק אין דעם 19טען יאָהרהונדערט.

די נייע צייטצעהלונג — אלוועלטליכע היסטאָריע

1095 די קרייצציגע הויבען זיך אָן. דער ווילדער פעטער צורייצט דעם המון מען זאָל ראטעווען ירושלים און דעם קבר פון קריסטוס פון אונגלויביגע. די קרייצציגער פאַר־גראָמירען פילע אידישע געמיינ־דעס.

1099 קרייצציגער נעמען ירושלים.

1187 סאלאדין (צלה־אל־דין) נעמט אָפּ ירושלים פון די קרייצציגער.

1215 אין ענגלאנד ווערט ארויסגעגע־בען די מאגנא טשארטא (דער גרויסער טשארטער פון פאָלקס רעכטע).

1236 טארטארען דרינגען אריין אין רוסלאנד און רוסלאנד ווערט אונטעריאָכט.

1348 עס הויבט זיך אָן די שווארצע מגפה. מען באשולדיגט אידען,

אידישע היסטאָריע

1105. יאָהרצייט פון דעם גרויסען קאָמענטאטאָר פון תנך און תלמוד רבי שלמה בן יצחקי, „רש״י". גע־באָרען אין יאָהר 1040.

1140. יאָהרצייט פון גרויסען פאָעט רבי יהודה הלוי. געבאָרען 1070.

1167. יאָהרצייט פון גרויסען ביבעל - פאָרשער, פילאָזאָף און פאָעט רבי אברהם אבן עזרא. ער האָט געגלויבט אין מזל און ער אליין האָט געהאט א זייער פינס־טערען מזל. געבארען 1092.

1204. יאָהרצייט פון באריהמ־טען פילאָזאָף און תלמודישער גע־לערנטער, רבי משה בן מימון, רמב״ם. געבארען אין יאָר 1135.

1270. געשטאָרבען דער אידי־שער געלעהרנטער און גרינדער פון דעם נייעם ישוב אין ארץ ישראל, רבי משה בן נחמן-רמבן. געבא־רען אין יאָהר 1194.

1300. ענטדעקט געווארען דער מיסטישער ספר, דער זוהר.

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
	אז זיי פארגיפטען די ברונימער מיט וואסער. אידען לײדען אי פון דער מגפה, אי פון שרעקליכע פארפאָלגונגען.	
		1410. יאָהרצייט פון פילאָזאָף, וועלכער האָט געהאט א ווירקונג אויף שפינאָזא, ר' חסדאי קראשקאש. געבארען 1330.
1431	די פראנצויזישע פאטריאָטקע, זשאן ד'ארק (די מיידעל פון אָרלעאנס), ווערט פארברענט פון ענגלענדער. זי ראטעוועט אָבער פראנקרייך. זי ווערט באשולדיגט אין כשוף.	
1415	דזשאן הוסס, רעליגיעזער רעפאָרמאטאָר, ווערט פארברענט.	
1450	יאהן גוטענבערג ערפינדעט די קונסט פון דרוק.	
1453	טערקען נעמען קאָנסטאַנטינאָפאָל.	
1492	קאָלומבוס ענדעקט אמעריקא.	אידען זיינען ארויסגעטריבען געוואָרען פון שפאניען.
1498	ענדעקט א וועג צו איסט אינדיען (א לאנג יעהריגער חלום) דורך דעם פאָרטוגעזער וואסקא דע גאם.	
		1516. טערקען נעמען ארץ־ישראל.
1517	מארטין לוטער (געבאָרען 1483, געשטאָרבען 1546), דער דייטשער רעפאָרמאטאָר, טרעט אויף מיט זיינע טעזיסען אין ווארמס.	
		1532. רבי שלמה מולכו, א זוהן פון גע'שמדטע עלטערען, וועלכער איז געווארען א פייערדיגער איד, און דוד הראובני, א איד פון אראביען, טרעטען אויף פאר דעם פאבסט און קעניגע מיט א פראָיעקט אָבצונעמען ארץ ישראל פון די טערקען. שטארבען אויף קידוש השם.

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
1535	די אנגליקאנער טשוירטש געגרינדעט.	
1603	ענגלאנד פאראייניגט זיך מיט סקאָטלאנד.	
1600	דזשיאָרדאנאָ ברונאָ ווערט פארברענט פאר אפיקורסות.	
1613	די דינאסטיע פון די ראָמאנאָווס ווערט עטאבלירט אין רוסלאנד.	
1616	שעקספיר, דער בארימטער ענגלישער דראמאטורג, שטארבט. געבאָרען 1564.	
1618	עס הייבט זיך אָן דער 30 יעהריגער קריג. דער קריג איז געווען א רייהע פון מלחמות אין דייטשע לענדער, עסטרייך, שוועדען, שפאניען און פראנקרייך. אָנגעפאנגען האָט זיך דער קריג אין פראג, באָהעמיא (טשעכאָסלאָוואקיא) צוליב רעליגיעזער אונטערדריקונג פון פראָטעסטאנטען. עס זיינען געווען אבער וויכטיגע עקאָנאָמישע און פאָליטישע פראגען פארוויקעלט. געענדיגט האָט זיך דער קריג מיט דעם פרידען אין איטאליען, אין 1648. פראָטעסטאנטיזם איז ניט פארניכטעט געוואָרען, ווי די קאטוילישע לענדער האָבען געוואָלט.	
1618	די מאנדזשוס ווערען די דינאסטיע אין כינא.	
1620	די פילגרימען קומען אין אמעריקא אויף דער שיף „מעיפלאוער".	
1642	רעוואָלוציע ברעכט אוים אין ענגלאנד. א קריג צווישען די פארלאמענטאריער און ראָיאליסטען, שטיצער פון קארל דעם ערשטען.	
1645	די פארלאמענטארישע ארמיי אָפּגעהאלטען א זיעג. קארל אנטלויפט פון סקאָטלאנד. מען גיט איהם אָבער ארוים.	

די נייע צייטצעהלונג — אלוועלטליכע היסטאָריע

1649 דער ענגלישער קעניג טשארלס דער ערשטער ווערט הינגעריכטעט פון רעוואָלוציאָנערען.

1653 אָליווער קראָמוועל (1599-1658) ווערט לאָרד פּראָטעקטאָר פון 3 רעפּובליקען: ענגלאנד, סקאָטלאנד און אירלאנד. צוטרייבט דעם פּארלאמענט און פיהרט די הערשאפט מיט אן אייזערנער האנד. זיין נאָכפאָלגער, ריטשארד קראָמוועל, געווען א שוואכער הערשער.

1660 טשארלס דער צווייטער ווערט קעניג פון ענגלאנד. די סטוארטס ווערען צוריק הערגעשטעלט.

אידישע היסטאָריע

1648 ברעכט אויס די אוקראאינישע שחיטה אויף אידען, גזרת ת״ח,

1657. יאָהרצייט פון מקובל און שטאאטסמאן רבי מנשה בן ישראל, וועלכער איז אויפגעטראָטען פאר דעם ענגלישען פּראטעקטאר קראָמוועל צו ערלויבען אידען קומען קיין ענגלאנד. געבאָרען אין יאָהר 1604.

1676. עס שטארבט דער פאלשער משיח שבתי צבי. געבאָרען געווארען אין יאָהר 1626. ער האָט זיך פּראָקלאמירט אלס משיח און האָט געפונען אן אָפּקלאנג אין פילע אידישע לענדער.

זיינע חסידים האָבען ניט אויפגעהערט צו גלויבען אין איהם נאָכדעם, ווען ער האָט אָנגענומען אפילו דעם מאכמעדאנישען גלויבען.

1676. יאָהרצייט פון גרויסען פילאָזאָף ברוך שפינאָזא. געבארען אין יאָהר 1632. שפינאָזא איז פארעכענט פאר דעם גרעסטען פילאָזאָף פון דער נייער צייט. באַגרינדער פון פאנטהעאיזם, די לע־

די נייע ציטצעהלונג — אלוועלטליכע היסטאָריע

1688 א בלוטלאָזע רעוואָלוציע אין ענג־לאַנד. וויליאם פון ארענדזש ווערט קעניג אין ענגלאַנד. די מאַכט פון פּארלאמענט הויבט אָן צו ווערען שטאַרקער.

1683 טערקען פארטריבען פון די טויע־רען פון וויען.

1689 פּיאָטר דער גרויסער (געבאָרען 1672, געשטאָרבען 1725) פאר־כאפּט די מאַכט אין רוסלאַנד. זיין שוועסטער סאָפיא פאר־שפּארט ער אין מאָנאסטיר. מיט אַן אייזערנער האַנד מאַכט פּיאָטר רוסלאַנד פאר א ציוויליזירט לאַנד. „פּיאָטר האָט מיט אזיא־טישע מיטלען געמאַכט רוסלאַנד אייראָפּעאיש", דריקט זיך אויס מארקס. אין 1703 גרינדעט ער די נייע הויפּטשטאָדט פּעטערס־בורג.

1709 די מלחמה לעבען פּאָלטאַווא. פּיאָטר באזיגט שוועדען.

1740 פרידריך דער גרויסער ווערט קע־ניג אין פּרייסען (געבאָרען 1712, געשטאָרבען 1786). שלעכטער פּאָעט, נאָך ערגערער פילאָזאָף, אָבער א גוטער סאָלדאַט. געווען באפריינדעט מיט וואָלטער'ן. גע־פיהרט דעם 7 יעהריגען קריג פון 1756 ביז 1763. פּרייסען ווערט א מאַכט. באקומט פּוילישע שלעזיען.

אידישע היסטאָריע

רע וואָס זאָגט, אז גאָט און וועלט איז איינס.

1701. אַן עמיגראַציע פאנגט זיך אָן פון דעם שעדליצער רב, רבי יהודה החסיד, מיט נאָכפאָלגער נאָך ארץ ישראל. די עמיגראַנטען ליידען שרעקליכע צרות און נויט. ווען זיי קומען אין ארץ ישראל, שטאַרבען פילע פון הונגער.

1716. א שרעקליכער פּאָגראָם קומט פאָר אויף אידען אין פּאָזען.

די נייע צייטצעהלונג — אלוועלטליכע היסטאָריע

1772 די ערשטע צוטיילונג פון פוילען.

1774 אמעריקאַנער רעוואָלוציע האָט זיך אָנגעפאַנגען.

1776 פארעפענטליכט די „דעקלערעי־שאָן אָוו אינדעפענדענס".

1783 די פאראייניגטע שטאאטען שלי־סען שלום מיט ענגלאַנד.

אידישע היסטאָריע

1747. עס שטאַרבט דער גרוי־סער פּאָעט און מקובל, משה חיים לוצאטא. מיט איהם הויבט זיך אָן דער ווידערגעבורט „רענע־סאַנס" פון דער נייער העברייאי־שער ליטעראַטור. זיינע ספרים „מגדל עוז" און „לישרים תהלה" זיינען וויכטיגע פּאָעטישע ווערק. באריהמט אויך אלס מקובל און בעל מוסר. געבאָרען אין 1707. א לעבען פול מיט דראמאטישע פאסירונגען.

1758. געשטאָרבען רבי ישראל בעל שם טוב „בעשט", דער גרינ־דער פון דער סעקטע חסידים. א פאָלקס־מענש פול מיט ענטוזיאזם און פאָלקס־ליבע. געבאָרען אין יאָהר 1698.

1786. יאָרצייט פון משה מענ־דעלסאָן, דעם פּאָעטער פון אידישער השכלה. פילאָזאָף און געשעפטס־מאַן. גרויסער פריינד פון לעסינג, פון וועמען ער איז פאראייביגט אין „נתן דער חכם" מענדעלסאָן האָט אויפגעטאָן, אז דער תנ"ך זאָל איבערזעצט ווערען אין דייטש, און האָט געהאָלפען שאַ־פען א נייעם „ביאור" אויף תנ"ך. זיין רעפּוטאציע איז געווען גרויס צווישען אלע שיכטען פון דייטשען פאָלק. ער איז געבאָרען געווארען אין יאָהר 1729. ער איז געווען האָרבעוואטע. א גרויסער דייטשער און העברייאישער שרייבער; מען האָט איהם גערופען דער אידישער סאָקראַטוס.

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
1789	פראנצויזישע רעוואָלוציע ברעכט אוים.	
		1791. די פראנצויזישע רעוואָלוציע גיט אידען גלייכע רעכטע.
		1797. יאָהרצייט פון ווילנער גאון רבי אליהו מווילנע. זיין גאונות איז געווען איבעראל באוואוסט. ער איז געווען ניט נאר א תלמודיסט, נאָר אויך א גרויסער מאַטעמאטיקער. ער האָט אָנגעפאנגען א גרויסען קאמף געגען חסידים. געבאָרען 1720.
		1798. יאָהרצייט פון רבי אליהו הינדעס ספרא ודינא פון ווילנער גאון. געחתמעט אויף אלע חרמות געגען חסידים מיט'ן נאָמען רבי אליהו ב"ר מרדכי. זיין זוהן רבי זלמן איז געווען פון די ערשטע חסידים.
1800	פרעזידענט דזשעפערסאָן קויפט פון פראנקרייך, לואיזיאנא, וואָס פארגרעסערט באדייטענד די פאראייניגטע שטאאטען, פאר דעם פרייז פון 80 מיליאָן פראנק.	
		1807. נאפּאָלעאָן רופט צוזאמען דעם אידישען סנהדרין.
1812	נאפּאָלעאָן דרינגט אריין אין רוסלאנד. אמעריקא פיהרט קריג מיט ענגלאנד.	
1815	די מלחמה אין וואטערלאָ מאכט אן ענדע צו נאפּאָלעאָן'ס קאריערע. ער ווערט פארשיקט אויף דעם אינזעל העלענא.	
1825	אויפשטאנד פון דעקאבריסטען אין רוסלאנד.	1825. אן אמעריקאנער איד, עמאנואל נח קומט ארוים מיט א פּראָיעקט צו געבען אידען א טעריטאָריע אין אמעריקא.
1830	א רעוואָלוציע אין פאריז געגען די בורבאָנען.	

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
	עס ווערט פארעפענטליכט דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט.	1840. די וועלט ווערט אויפגערודערט פון אן עלילת דם אין דמשק, סיריען. די באשולדיגטע אידען האָט מען אנגעטאָן גרויסע יסורים. 1848. אידען קריגען בירגערעכטע אין פילע דייטשע לענדער.
1848	עס ברעכען אויס רעוואָלוציעס אין פראנקרייך, דייטשלאַנד, עסטרייך, אונגארען און איטאַליען. די רעוואָלוציעס ברייגגען רעפאָרמען, אָבער זיי ווערען אונטערדריקט.	
1864	יאָהרצייט פון פערדינאנד לאַסאַל 1864-1825. פיהרער פון דייטשע ארבייטער. גרינדער פון ארבייטער פאראיין אין דייטשלאנד. שטאאטסמאן און אָראַטאָר.	1856. געשטאָרבען דער דייטשער ליריקער און דענקער, היינריך היינע. געבאָרען 1798. 1860. געגרינדעט אין פאריז דער „אליאנץ״ כל ישראל חברים. 1875. משה העסס, באוואוסטער סאָציאליסט, מחבר פון „רוים און ירושלים״, שטארבט. געבארען 1812.
1865	סוף פון אמעריקאנער בירגער קריג. לינקאָלן ווערט ערמאָרדעט אפריל דעם 14טען.	
1870	קריג צווישען דייטשלאנד און פראנקרייך. דייטשלאנד פאראייניגט. ווילהעלם דער ערשטער געקרוינט אלס קייסער פון דייטשלאנד.	
1871	די פאריזער קאָמונע פראָקלאַמירט דעם 18טען מארטש. פראנקרייך ווערט א בירגערליכע רעפובליק.	
1877	קריג צווישען רוסלאנד און טערקיי.	
1881	אלעקסאנדער דער צווייטער דערהרג'עט פון רעוואָלוציאָנערען דעם 12טען מארטש. פרעזידענט גארפילד ערמאָרדעט דעם 2טען דזשולייי. סאָפיע פעראווסקי זשעליאבאוו און אנדערע העלדישע נאראָדנאָוואָלצעס היינגעריכטעט.	1881. פאָגראָמען אויף אידען אין רוסלאנד. עמיגראציע נאָך אמעריקא פארשטארקט זיך.

די נייע ציימצעהלונג — אלוועלטליכע היסטאָריע

1882 געשטאָרבען דער באוואוסטער נאטור-פאָרשער טשארלס דארווין. געבאָרען 1809.

1883 יאָהרצייט פון קארל מארקס. געבאָרען 1818.
געשטאָרבען דער רוסישער שרייבער טורגעניעוו. געבאָרען 1818.

1886 די „סטאטוע פון פרייהייט" אויפגעדעקט אין ניו יאָרק אויף דעם אינזעל בעדלא אין דער אנוועזענהייט פון א מיליאָן מענשען.

1888 ווילהעלם דער צווייטער ווערט קייסער פון דייטשלאנד.

1894 א קריג צווישען כינע און יאפאן. יאפאן זיגרייך.
רוסלאנד הויבט זיך אָן צו רוקען אין מאנדזשוריע.
פראנצויזישער פרעזידענט קארנאָ ערמאָרדעט.
דער אידישער קאפיטאן דרייפוס פון פראנקרייך דעגראדירט און פארשיקט אויף דעם טייפעל אינזעל צוליב א פאלשער באשולדיגונג.

1895 יאָהרצייט פון פרידריך ענגעלס 1820-95. פריינד פון מארקס.

1897 געשטאָרבען הענרי דזשאָרדזש, דער אמעריקאנער עקאָנאָמיסט און רעפאָרמער, באגרינדער פון סינגעל טעקסעס. געב. 1839.

1898 שפאניש-אמעריקאנער קריג.

אידישע היסטאָריע

1882. אנגעקומען אין אמעריקא די באלטער גרופע אידישע עמיגראנטען. צווישען זיי אייב קאהאן.
די ערשטע בילו'צעס געפאָרען קיין ארץ ישראל.

1885. געשטאָרבען דער העברעיאישער שרייבער סמאלענסקין.

1886. געשטאָרבען דער באוואוסטער פילאנטראפ משה מאנטעפיאָרע אין עלטער פון 101 יאָהר.

1891. געשטאָרבען דער באוואוסטער אידישער היסטאָריקער היינריך גרעץ. געבארען 1817.
געשטאָרבען לעאָן פינסקער, מחבר פון „אויטאָעמאנציפאציע". געבאָרען 1821.

1891. ס'הויבט זיך אָן צו אנטוויקלען אידישע קאָלאָניזאציע אין ארגענטינא פון באראן הירש.

1896. באראן מ א ר י ץ הירש שטארבט. ער האט אויסגעגעבען מיליאָנען אויף צדקה אין אלע לענדער. געבארען 1821.

1897. ציוניסטישער קאָנגרעס אין באזעל.
דער ערשטער צוזאמענפאָהר פון „בונד".

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע
1889	קריג צווישען ענגלאנד און די בורען אין זיד אפריקא.
1900	באָקסער בונט אין כינע.
	קעניג הומבערט פון איטאליע דערשאָסען.
1905	פרעזידענט מעקקינלי ערמאָרדעט דעם 6טען סעפטעמבער.
1902	געשטאָרבען עמיל זאָלא, בארימטער פראנצויזישער שרייבער. ארויסגעקומען פאר דרייפוס'ן אין יאָהר 1898 מיט זיין בארימטען אָפענעם בריף „איך באשולדיג". געבאָרען 1840.
	הינגעריכטעט געוואָרען לעקערט.
1904	רוסיש־יאפאנעזישער קריג.
1905	די ערשטע רעוואָלוציע אין רוסלאנד.
1905	צאר פראָקלאמירט מאניפעסט פון פרייהייט דעם 30טען אָקטאָבער. פאָגראָמען אויף אידען אין 200 שטעדט פאָלגען נאָך.
1906	די רוסישע דומא עפענט זיך.
1908	יאָהרצייט פון גערשוני 1908־1870.
1910	די פאראייניגונג פון זיד אפריקא עטאבלירט.
1912	באלקאנישע מלחמה .
1913	יאָהרצייט פון בעבעל. 1913־1840. פיהרער פון דייטשע סאָציאל־דעמאָקראטען.
1914	עסטרייכישער גרויס פירסט פראנציס ערמאָרדעט. דעם 1טען אויגוסט ברעכט אויס די גרויסע וועלט מלחמה.
	זשאָרעס 1914־1859 ווערט ערמאָרדעט פון א פראנצויזישען שאָוועניסט.
1917	צאר ניקאָלאי דער צווייטער זאָגט זיך אָפּ פון טראָן מארטש דעם

אידישע היסטאָריע

1903. קישינעווער פאָגראָם, אפּריל 19־21. פאָגראָם אין האָמעל דעם 11טען סעפטעמבער.

1904. יאָהרצייט פון טעאָדאָר הערצל, פאָטער פון פאָליטישען ציוניזם. געבאָרען 1860.

1906. פאָגראָמען אין ביאליסטאָק, סעדליץ און האָמעל.

1912. אמעריקא ברעכט אָב האנדעלס אָבמאך מיט רוסלאנד. צוליב דעם וואָס רוסלאנד לאָזט ניט אריין אמעריקאנער בירגער.

1913. עס קומט פאָר דער טרויעריג־באריהמטער בייליס פראָצעס פון עלילת דם.

1915. יאָהרצייט פון י. ל. פרץ. געבאָרען 1851.

1916. יאָהרצייט פון שלום עליכם. געבאָרען 1859.

1917. דער ענגלישער שטאאטסמאן באלפור גיט ארויס א דעקלא־

די נייע צייטצעהלונג	אלוועלטליכע היסטאָריע	אידישע היסטאָריע
	15טען. די רוסישע רעוואָלוציע ברעכט אויס. אמעריקא ערקלערט קריגט די צענטראַלע מעכטע.	ראציע צו שאפען אין ארץ ישראל א אידישע היים. 1917. געשט. מענדעלי מוכר ספרים, שלום יעקב אבראמאָוויץ. געבארען 1830.
1917	יאָהרצייט פון פּלעכאנאוו. 1917-1837.	
1918	וואפענשטילשטאנד ערקלערט דעם 11טען נאָוועמבער. דייטשלאנד ווערט א רעפּובליק. פּוילען ווערט צוריק אויפגעשטעלט אלס רעפּובליק. עס גרינדען זיך די רעפּובליקען טשעכאָסלאָוואקיע, אונגארען און עסטרייך.	
1919	די שלום קאָנפערענץ פאָרמאל געעפענט אין ווערסאל. דער שלום ווערט אונטערגעשריבען דזשון דעם 28טען. אמעריקאנער סענאט ווארפט צוריק דעם שלום אָפּמאך דעם 19טען נאָוועמבער.	1919. פּוילישע סאָלדאטען מאכען א פּאָגראָם אויף אידען אין ווילנע. דער באוואוסטער שרייבער ווייטער, אברהם דעווענישסקי, ווערט דער'הרגעט. אין לידא א פּאָגראָם מיט פילע הרוגים. מארגענטוי פארטיידיגט די פּוילישע רעגירונג.
1920	די נאציאָנען ליג, די ליג אָוו נעישאָנס, ווערט געגרינדעט אלס רעזולטאט פון ווערסאליער פרידען. די גרינדונג מיט פאָרשטעהער פון 13 נאציאָנען קומט פאָר דעם 10טען יאנואר. די ערשטע זיצונג קומט פאָר אין נאָוועמבער מיט פאָרשטעהער פון 45 נאציאָנען. ערד־ציטערניש אין כינע, אין דעצעמבער.	
1921	אמעריקא שליסט א באזונדער שלום מיט דייטשלאנד און עסטרייך. פאשיסטען ווערען טהעטיג אין איטאליע.	
1922	דער אירישער פרייער שטאאט ווערט געגרינדעט דעם 6טען דעצעמבער. מוסאָליני גרינדעט א פאשיסטישע רעגירונג אין איטאליע.	1922. שטארבט דער באוואוסטער אידיש־העברעאישער שרייבער דוד פרישמאן. געשטאָרבען דער באוואוסטער שרייבער און דענקער מאקס נארדאָו. באוואוסט אויך אלס טהעטיגער ציוניסט. געבארען 1849.
1924	יאָהרצייט פון מארטירער מאטעאָטי, 1924-1885. ערמאָרדעט פון מוסאָלינים פאשיסטען.	

די נייע צייטצעהלונג — אַלוועלטליכע היסטאָריע

1923 פראנצויזישע און בעלגישע טרופען פארנעמען די רוהר געגענד אין דייטשלאנד.

יאָהרצייט פון לענין. 1924־1870.

1924 דייטשלאנד נעהמט אָן דעם פּלאַן פאר רעפּאראציעס, אויסגעארבייט פון די אמעריקאנער דאוז און יאָנג.

1925 עס ווערט ראטיפיצירט דער אָפּמאַך פון די 9 מעכטע אויסגעארבייט אין וואשינגטאָן.

1926 דייטשלאנד ווערט צוגעלאָזען צו דער נאציאָנען ליג איינשטימיג.

1927 לינדבערג פליהט איינער אליין איבער דעם אטלאנטיק. ער מאכט די רייזע פון ניו יאָרק נאָך פאריז אין 36 שעה.

1928 דער ערשטער פינף - יעהריגער פּלאַן הויבט זיך אָן אין רוסלאנד.

1929 קראך אויף וואָל סטריט. עקאָנאָמישער און פינאנציעלער קריזיס פארשפרייט זיך אין די מייסטע לענדער פון דער וועלט.

1931 דעם 21טען סעפּטעמבער געהט ענגלאנד ארונטער פון גאָלד סטאַנדארד.

יאפּאן אָרגאַניזירט א נייעם שטאַאט מאנטשוקאָ.

1933 אדאָלף היטלער ווערט דייטשער קאנצלער, דעם 30טען יאנואר. דעם 27טען פעברואר ווערט פארברענט דער רייכסטאג אין בערלין. דעם 14טען מארטש האָבען די דייטשע נאציס א גרויסען זיג. היטלער פארבאָט אלע פארטייען. דעם 2טען מאי פארכאפּט ער אלע יוניאָנס. עס הויבט זיך אָן דער טעראָר אין דייטשלאנד געגען מארקסיסטען און אידען.

פרענקלין דעלאנאָ רוזוועלט ווערט פּרעזידענט.

אידישע היסטאָריע

1923. יאָהרצייט פון מעדעם. 1879־1924. לעגענדע פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג.

1924. געשטאָרבען יצחק אייזיק הורוויטש, באוואוסטער עקאָנאָמיסט און פּובליציסט.

געשטאָרבען דער באוואוסטער קריטיקער בעל מחשבות.

1926. יאָהרצייט פון פאָלקס־ליבלינג און קאָנגרעסמאן מאיר לאָנדאָן. געבאָרען 1871.

1926. געשטאָרבען דער באַוואוסטער שרייבער איזראיל זאנגוויל. געבארען 1864.

1927. געשטאָרבע ןדער באַוואוסטער דענקער אחד העם. געבאָרען 1854.

1929. געשטאָרבען דער באַוואוסטער כלל טוער לואיס מארשאל. געבאָרען 1856.

א שרעקליכער פּאָגראָם קומט פאָר אין ארץ ישראל. הונדערטע הרוגים. לאָרד פּאספילד, קאָלאָניאַלער מיניסטער אין דער ענגלישער ארבייטער רעגירונג (באוואוסטער היסטאָריקער פון דער ענגלישער ארבייטער באוועגונג) פארעפענטליכט א רעפּאָרט, אין וועלכען ער זאָגט ארויס די מיינונג, אז אין ארץ ישראל דארפען צוערשט אבגעהיט ווערען די אינטערעסען פון די אראבישע פעלאכען. אידישע דעמאָנסטראציעס אין פילע לענדער.

די גרויסע רוסישע רעוואָלוציע

וויכטיגע דאַטען און פאַקטען

1917 — מאָנאַט מאַרטש

7 אין פעטראָגראַד פאַנגען זיך אָן אומרוהען און דעמאָנסטראַציעס. די רעוואָלוציע פאַנגט זיך אָן.

8 איבער פעטראָגראַד פארשפּרייט זיך א סטרייק כוואליע. עס סטרייקען יענעם טאָג 131 פאַבריקען מיט 158,581 ארבייטער.

8 עס קומען פאָר די ערשטע בלוטיגע צוזאַמענשטויסען צווישען דער פּאָליציי און די פילע טויזענדער דעמאָנסטראַנטען. די מיליטערישע פּאַטרולען האַלטען זיך נייטראַל.

11 ניקאָלאַי לאָזט פאַנאַנדער די דומא. אין זעלבען טאָג פאַלט אין פעטראָגראַד די וויבאָרגער טורמע.

11 געגרינדעט דער פעטראָגראַדער ראַט פון ארבייטער דעפּוטאַטען.

13 דאָס מיליטער שטעהט צו צו דער רעוואָלוציע. גענומען די שליסעלבורגישע פעסטונג. פון די פעטראָגראַדער טורמעס ווערען באַפרייט פּאָליטישע ארעסטירטע. עס ווערען ארעסטירט פילע צארישע מיניסטאָרען.

13 דער ראַט פון ארבעטער און סאָלדאַטען דעפּוטאַטען פאַרעפענטליכט דעם באַוואוסטען „פּריקאַז (באַפעהל) נומער 1", לויט וועלכען דער ראַט נעמט איבער די גאַנצע דעה איבער מיליטערישע ענינים.

13 אין מאָסקווע שטעהט צו דאָס מיליטער צו דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג.

15 ניקאָלאַי דער צווייטער זאָגט זיך אָפּ פון טראָן.

15 די גרינדונג פון דער צייטווייליגער רעגירונג.

17 דער יוסטיץ מיניסטער קערענסקי פאַרעפענטליכט א דעקרעט וועגען אמנעסטיע פאַר אַלע פּאָליטישע און רעליגיעזע פאַרברעכער.

17 אַלע גובערנאַטאָרען, זשאַנדאַרמען און פּאָליציי באַאַמטע פון גאַנצען לאַנד ווערען ענטזאָגט פון זייערע שטעלעס.

18 פאַרניכטעט די פעטראָגראַדער אָכראַנע.

19 אָפּגעשאַפט אַלע באַגרעניצונגען געגען אידען אין רוסלאַנד.

21 ניקאָלאַי און די צאַריצע ווערען ארעסטירט.

23 לויט א באַשלוס פון ראַט פון ארבייטער און סאָלדאַטען ווערט איינגעפיהרט אַן 8־שטונדיגער ארבייטס טאָג.

25 די צייטווייליגע רעגירונג לאָזט ארויס א דעקרעט וועגען אָפּשאַפען טויט־שטראָף.

27 סטאַלין, דער צוקונפטיגער דיקטאַטאָר, קומט צוריק פון זיין פאַרשיקונגס פּלאַץ אין סיביר.

27 דער ראַט פון ארבייטער און סאָלדאַטען פון פעטראָגראַד פאַרעפענטליכט אַן אויפרוף צו „די פעלקער פון דער וועלט" פאַר א שלום אָהן אנעקסיעס און קאָנטריבוציעס.

27 די צייטווייליגע רעגירונג פאַרעפענטליכט אַן אויפרוף צום פּוילישען פאָלק, וואו עס ווערט אנערקענט די פולע אונאָפּהענגיגקייט פון פּוילען.

1917 — מאָנאַט אפּריל

1 צערעטעלי, דער פיהרער פון די מענשעוויקעס אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע, קומט צוריק פון זיין פארשיקונג אין סיביר.

5 אָפּגעשאַפט אלע נאציאָנאלע און רעליגיעזע באגרעניצונגען.

13 ג. וו. פּלעכאנאָוו, דער גרינדער פון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער ארבייטער פּארטיי און דער בארימטער סאָציאַליסטישער טעאָרעטיקער, קומט צוריק קיין רוסלאַנד, נאָך אן אפּוועזענהייט פון כמעט 40 יאָהר.

16 ניקאָלאַי לענין (אוליאַנאָוו) קומט צוריק קיין רוסלאַנד. מיט איהם צוזאמען קומט אויך זינאָוויעוו און נאָך באָלשעוויסטישע טהוער, וועלכע האָבען זיך ביז איצט געפונען אין עמיגראַציע.

18 דער מיניסטער פון אויסלענדישע ענינים אין דער צייטווייליגער רעגירונג, מיליוקאָוו שיקט צו אלע בונד־מלוכות א נאָטע־ וואו ער ערקלערט, אז רוסלאַנד וועט פיהרען די מלחמה ווייטער ביז „אַן ענדגילטיגען זיעג און א פעסטען שלום", און זי וועט שטרענג אָפּהיטען אלע התחייבות'ן, וואָס די צאַרישע רעגירונג האָט אויף זיך גענומען בנוגע דער מלחמה. אין פּעטראָגראַד און אין אנדערע שטעדט קומען פאָר דעמאָנסטראַציעס אלס פּראָטעסט געגען מיליוקאָוו'ס נאָטע.

19 אָנגעקומען פון עמיגראַציע דער פירער פון סאָציאַליסטען רעוואָלוציאָנערען וויקטאָר טשערנאָוו.

27 די בירגערליכע עלעמענטען פון רוסלאַנד אָרגאַניזירען געגען דעמאָנסטראַציעס אויסדריקענדיג פולען צוטרויען צו דער צייטווייליגער רעגירונג. אויף די גאַסען קומען פאָר צוזאַמענשטויסען און עס פאַלען די ערשטע בלוטיגע קרבנות פון בירגער קריעג, וואָס האָט זיך דעמאָלט אָנגעפאַנגען אין רוסלאַנד. אלס רעזולטאַט פון די דעמאָנסטראַציעס איז מילוקאָוו געצוואונגען צו רעזיגנירען.

1917 — מאָנאַט מאַי

9 דער ראַט פון ארבייטער און סאָלדאַטען דעפּוטאַטען באַשליסט צונויפרופען אין סטאָקהאָלם א קאָנפערענץ פון סאָציאַליסטישע פּאַרשטעהער אין אלע מלחמה לענדער, כדי צו פארשטאַרקען די שלום אקציע, וואָס דער ראַט האָט אָנגעהויבען צו פיהרען.

13 אָנגעקומען פון עמיגראַציע דער באוואוסטער טעאָרעטיקער און פיהרער פון די לינקע מענשעוויקעס, מארטאָוו (י. צעדערבוים).

17 אָנגעקומען פון אמעריקא לענינ'ס רעכטע האנד אין דער רעוואָלוציע און דער צוקונפטיגער קריעגס מיניסטער, לעאָן טראָצקי.

18. עס ווערט געגרינדעט א קאָאַליציאָנס רעגירונג, וועלכע איז באַשטאַנען פון 9 מיטגלידער פון בירגערליכע פּארטייען און 6 מיטגלידער פון סאָציאַליסטישע פּארטייען (מענשעוויקעס, סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערען און פאָלקס־סאָציאַליסטען).

1טען יוני, 1917 — אלרוסישער פּויערים צוזאמענפאָהר אין פּעטראָגראַד. דאָ האָבען אין גאַנצען געהערשט די סאָציאַליסטען רעוואָלוציאָנערען. די פּויערים דעלעגאַטען האָבען זיך אנטזאגט אויסהערען לענינען.

16טען יוני, 1917 — דער ערשטער אלרוסישער צוזאמענפאָהר פון די סאָוועטען (ראַטען) פון ארבייטער און סאָלדאַטען דעפּוטאַטען אין פּעטראָגראַד. די ס. ר. זיינען געווען פּארטאָטען אם שטאַרקסטען, די באָלשעוויקעס אם

שוואכסטען. דער צוזאמענפאָהר האָט געשטיצט די מלחמה פּאָליטיק פון דער צייטווייליגער רעגירונג, וועלכע האָט באשלאָסען אָנפאַנגען א נייע אָפּענסיווע.

1טען יולי, 1917 — דעמאָנסטראציע אָרגאניזירט פון פּעטראָגראַדער סאָוועט מיט'ן צוועק צו צייגען זיין פּאָפּולאריטעט צווישען די מאסען, אָבער די פּיעלע הונדערטע פּלאַקאטען זיינען געווען מיט באָלשעוויסטישע לאָזונגען.

15טען יולי, 1917 — אונרוהען אין פּעטראָגראַד, געווענדעט געגען דער צייט־ווייליגער רעגירונג אין פּעטראָגראַדער סאָוועט. פּילע קרבנות זיינען געפאַלען. די אונרוהען ווערען דערשטיקט מיט דער הילף פון רעאקציאָנערע אָפּיצירען און קאזאקען.

20טען יולי, 1917 — לענין און זינאָוויעוו באהאלטען זיך אויס, וויל אין דער פּרעסע פאנגט זיך אָן אן אטאקע געגען זיי אלס שליחים פון דער דייטשער רעגירונג.

5טען אויגוסט, 1917 — טראָצקי און לונאטשארסקי ווערען ארעסטירט. זיי (צוזאמען מיט לענינ'ען און אנדערע) ווערען באשולדיגט אין פאַרראַט.

12טען אויגוסט, 1917 — די צייטווייליגע רעגירונג באשליסט פאַרשיקען ניקאָלאַי דעם 2טען און זיין פאמיליע אין טאָבאָלסק (סיביר).

25טען אויגוסט, 1917 -- א מלוכה בעראטונג אין מאָסקווע פון אלע קלאסען און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס. 2,500 דעלעגאטען. צוזאמענגערופען פון דער צייטווייליגער רעגירונג מיט'ן צוועק אָפּצושוואכען דעם פייער פון בירגער קריעג, וואָס האָט שוין דעמאָלט געפלאקערט איבערן גאנצען לאנד.

25טען אויגוסט, 1917 — אן אלגעמיינער פּאָליטישער סטרייק אָרגאניזירט פון מאָסקווער ארבייטער אונטער די לאָזונגען: „נידער מיט דער קאָנטר־רעוואָ־לוציאָנערער מלוכה בעראטונג, די גאנצע מאכט די סאָוועטען!״

2טען סעפּטעמבער, 1917 — די דייטשע ארמיי נעמט איין ריגא.

7טען סעפּטעמבער, 1917 — א ספּעציעלע זיצונג פון דער צייטווייליגער רעגירונג וועגען אָננעמען מיטלען געגען די באוואפענטע דעמאָנסטראציעס, וואָס די באָלשעוויקעס אָרגאניזירען.
אין דער זעלבער נאכט קומט צו קערענסקי'ן א שליח פון גענעראל קאָרנילאָוו מיט א פאָדערונג, אז די רעגירונג זאָל די גאנצע מאכט איבערגעבען קאָר־נילאָוו'ן.

8טען סעפּטעמבער, 1917 — קאָרנילאָוו אָרגאניזירט א מיליטערישע עקספּעדיציע אויף פּעטראָגראַד מיט'ן צוועק צו פאַרכאפּען די מאכט. דער פּעטראָגראַדער סאָוועט ווענדעט זיך צו די ארבייטער פון די אייזענבאהנען, פּאָסט און טעלעגראף זיי זאָלען ניט ערלויבען קאָרנילאָוו'ן זיך באנוצען מיט די טעכנישע מיטלען, וואָס איז אונטער זייער רשות. קאָרנילאָוו ווערט באלד אָפּגעשניטען פון דער גאנצער וועלט.

14טען סעפּטעמבער, 1917 — די צייטווייליגע רעגירונג ערקלעהרט רוסלאנד פאר א רעפּובליק.

16טען סעפּטעמבער, 1917 — טראָצקי ווערט באפרייט פון טורמע.

20טען סעפּטעמבער, 1917 — די באָלשעוויקעס קריגען צום ערשטען מאָל א מאיאָריטעט אין פּרעזידיום פון פּעטראָגראַדער סאָוועט. די מענשעוויקעס און סאָציאליסטען רעוואָלוציאָנערען רעזיגנירען דאן פון פּרעזידיום.

26טען סעפּטעמבער, 1917 — אין פּעטראָגראַד ווערט צוזאמענגערופען א „דעמאָ־קראטישע בעראטונג״ פון פאָרשטעהער פון דעמאָקראטישע זעמסטוואָס, ארבייטער און סאָלדאטען ראטען, קאָאָפּעראטיוון א. אז. וו מיט איבער

1000 דעלעגאַטען. די הויפּט פראַגע איז געווען וועגען א קאָאַליציע רעגירונג. פאר קאָאַליציע האָבען געשטימט 766 דעלעגאַטען, געגען 688. אן אויס־בעסערונג אויסשליסען פון דער רעגירונג די קאַדעטען האָט באַקומען א מערהייט פון 595 שטימען געגען 493. אָבער די גאַנצע רעזאָלוציע וועגען א קאָאַליציע רעגירונג, אויסשליסענדיג די קאַדעטען, פאַלט דורך מיט 813 שטימען געגען 183.

3טען אָקטאָבער, 1917 — קערענסקי פֿאַרעפֿענטליכט א נייעם צעטעל פון מיניס־טאָרען מיט א מאיאָריטעט פון ליבעראַלען. דער פּעטראָגראַדער סאָוועט נעמט אָן א רעזאָלוציע, ערקלערענדיג קריעג דער נייער „רעגירונג פון בירגער קריעג, פון בורזשואזנער אַלמאַכט און קאָנטער־רעוואָלוציאָנערער געוואַלט".

8טען אָקטאָבער, 1917 — אויף דער לעצטער זיצונג פון דער „דעמאָקראַטישער באַראַטונג", ווערט באַשלאָסען אויסטהיילען פון זיך 350 דעלעגאַטען, פאַר־שטעהער פון אַלע גרופּען, צו וועלכע עס דאַרף צוגעצויגען ווערען נאָך 120 פון בורזשואזע עלעמענטען און די אַלע דאַרפען מיט זיך פאַרשטעלען „דעם ראַט פון דער רעפּובליק", אָדער פּאַרפּאַרלאַמענט, וועלכער האָט מיט זיך באַדאַרפט פאַרשטעלען די גאַנצע נאַציאָן ביז'ן צוזאַמענרופען די גרינדונגס פאַרזאַמלונג.

19טען אָקטאָבער, 1917 — די ערעפענונג פון פאַרפּאַרלאַמענט. די באָלשעוויקעס מיט אויסגעשרייען „די גאַנצע מאַכט דאַרף געהערען די סאָוועטען" פאַרלאָזען דעמאָנסטראַטיוו די זיצונג.

23טען אָקטאָבער, 1917 — א צוזאַמענפאָהר פון די פּעטראָגראַדער סאָוועטען נעמט אָן א רעזאָלוציע, אז די רעגירונגס מאַכט דאַרף איבערגעגעבען ווערען די סאָוועטען פון ארבייטער און סאָלדאַטען, ווייל נאָר זיי זיינען פעהיג צו פאַר־טהיידיגען דאָס לאַנד פון מפּלות אויף'ן פראָנט און פון אינערליכער אנאַרכיע.

23טען אָקטאָבער, 1917 — אויף א געהיימער זיצונג פון דעם צענטראַל קאָמיטעט פון באָלשעוויקעס ווערט אָנגענומען לענינ'ס א רעזאָלוציע וועגען א באַוואַ־פענטען אויפשטאַנד, וועלכער דאַרף דורכגעפיהרט ווערען אין די קומענדע עטליכע טעג.

4טען נאָוועמבער, 1917 — לענין קומט ארויס פון זיין באַהעלטעניש אָנצופיהרען פערזענליך מיט'ן אויפשטאַנד.

7טען נאָוועמבער, 1917 — באָלשעוויסטישער אויפשטאַנד אין פּעטראָגראַד. דער פאַרפּאַרלאַמענט ווערט צוטריבען פון מיליטער. די זעלבע נאַכט ווערט ארעסטירט די צייטווייליגע רעגירונג. די באָלשעוויקעס פאַרכאַפּען די מאַכט. עס פאַנגט זיך אָן די הערשאַפט פון דער רעגירונג פון די סאָוועטען פון אר־בייטער, סאָלדאַטען און פּויערים.

11טען נאָוועמבער, 1917 — לענין ווערט ערוועהלט פאָרזיצער פון דער סאָוועטען רעגירונג.

14טען נאָוועמבער, 1917 — קערענסקי אנטלויפט פון רוסלאַנד.

18טען יאַנואַר, 1918 — די גרינדונגס פאַרזאַמלונג ווערט פאַנאַנדער געטריבען פון די באָלשעוויקעס.

פאַסירונגען, וויכטיגע היסטאָרישע פאַקטען און ערפינדונגען פון אלגעמיינעם אינטערעס

די פּיראַמידען פון עגיפּטען

די פּיראַמידען פון מצרים זיינען געבויט געוואָרען צווישען 1800 און 3000 יאָהר פאר קריסטוס. דאָס הייסט, אז זיי שטעהן שוין פיער און פינף טויזענד יאָהר. די מעהרסטע פון זיי געפינען זיך לעבען קאירא און ציען זיך איבער א שטרעקע פון 60 מייל.

אין די פּיראַמידען פלעגען די עגיפּטער באהאלטען זייערע טויטע קעניגע. דער וואונדער פון די פּיראַמידען איז זייער ריזיגע גרויס און די ריזיגע שטיינער וואָס זיינען באנוצט געוואָרען צו בויען זיי.

דער גרעסטער פון זיי איז דער פּיראַמיד פון „טשעאָפּס”, וועלכער איז נאָך איצט 450 פוס הויך און 746 פוס ארום דעם פונדאמענט; ער פארנעהמט א שטח פון בערך 13 אקער לאַנד.

אין 1924 איז לעבען לוקסאָר געפונען געוואָרען א פּיראַמיד איבער דעם קבר פון טוטאַן קאמין, איינער פון די עגיפּטישע קעניגע וואָס האָט רעגירט ארום 1350 פאר קריסטוס.

די ספינקס

צווישען די גרויסע וואונדער פון דער אמאָליגער וועלט איז א ריזיגער שטיין קריצונג וועלכע הייסט די ספינקס. דאָס איז א געשטאַלט פון א געפליגעלטען לייב מיט א מענשליכען קאָפּ. די פיגור איז אויסגעהאקט פון איין גרויסען פעלז און איז 172 פוס לאַנג און 66 פוס הויך. צווישען די לאַפּעס פון דעם לייב איז דאָ אַן אויפשריפט וואָס ציינט אָן, אז די ספינקס איז געמאכט געוואָרען אין דער פערטער דינאסטיע, ארום 1350 פאר קריסטוס. די ספינקס געפינט זיך אויך לעבען קאירא.

די כינעזער וואַנט

די כינעזער וואַנט, געבויט 300 יאָהר פאר קריסטוס, ציהט זיך איבער דעם צפון גרעניץ פון כינא אין א זיגזאג פאָרם איבער א שטרעקע פון 2550 מייל. 25 וואך־טהורעמס זיינען אריינגעבויט אין דער וואַנט און 15,000 וואך־טהורעמס זיינען געווען געבויט לעבען דער וואַנט. די וואַנט איז 17 און א האַלב פוס דיק און 16 פוס הויך. די וואַנט איז געמאכט פון גרויסע ציגעל פוןביידע זייטען און אָנגעפּיהלט מיט ערד און שטיינער.

דער קאָליסעאום

דער קאָליסעאום פון רוים איז געווען איינער פון די גרעסטע פארצייטיגע אמפיטעאטערס. דער קאָליסעאום איז געבויט געוואָרען אין דעם ערשטען יאָהר־הונדערט און אין דעם דריטען יאָהרהונדערט איז צוגעבויט געוואָרען א פערטער עטאַזש. די געביידע איז געווען 615 פוס לאַנג און 510 פוס ברייט. די ארענא איז געווען 281 פוס לאַנג און 176 פוס ברייט. די געביידע האָט געהאט 50,000 זיץ־ערטער. 12,000 שקלאַפען פון ירושלים זיינען באנוצט געוואָרען צו בויען דעם קאָליסעאום. אונטער דעם דיעל פון דעם קאָליסעאום האָבען די רוימער

געהאלטען ווילדע חיות. פון צייט צו צייט פלעגען זיך די רוימער אמוזירען אין דעם קאָליסעאום, צוקוקען ווי די ווילדע חיות צורייסען מענשען לעבעדיגערהייט.

דער וואַטיקאַן

דער וואטיקאן איז די וואוינונג פון דעם רוימישען פאפסט. ער באשטייט פון עטליכע טויזענד צימערען. דער קעניג קאָנסטאנטין האָט אָנגעפאנגען דאָס בויען. ער געפינט זיך ביים ברעג פון טייך טיבערוס.

די ערפינדונג פון פאַפיר און טינט

פאפיר האָט מען אָנגעפאנגען מאכען אין דעם יאָהר 105. די ערפינדונג פון טינט איז געקומען אונגעפער אין דעם יאָהר 500. דרוק־ארבייט האָט זיך אָנגע־הויבען ענטוויקלען אין כינא צווישען אכטען און צעהנטען יאָהרהונדערט.

קריסטענטום

קריסטענטום איז געוואָרען א מאַכט און האָט זיך אָנגעפאנגען שטאַרק צו פארשפרייטען דורך דעם פאנאטישען אפּאָסטאָל פאול. איבער איהם איז באשאפען געוואָרען דער אויסדרוק „ער איז געוואָרען א פאול פון שאול”, וואָס מיינט צו באצייכענען איינעם וואָס האָט ראדיקאל געביטען זיינע מיינונגען, ווי דער אפּאָסטאָל פאול, וועלכער איז געווען בעפאָר א פרומער איד מיט׳ן נאָמען שאול.

ער איז געבאָרען געוואָרען ביי פרומע עלטערען. יונגערהייט איז ער געווען א תלמיד פון רבן גמליאל דעם ערשטען, אין ירושלים. ווי ער אליין דערצעהלט אין עוואנגעליום אין די „מעשים פון אפּאָסטאָלען”, איז ער געווען א פרושי פון די פרושים, דאָס הייסט זעהר רעליגיעז, און אידיש פאנאטיש. ער האָט געליטען פון עפּילעפּסיע. ער האָט זעהר פיעל פארפאָלגט די קליינע אידישע סעקטע קריסטען וואָס האָבען זיך גערופען „משיחים” אין ארץ ישראל, וואָס איז באשטאנען פון אָרימע און פארשטויסענע. פיעלע פון זיי האָבען זיך אליין גערופען „אביונים”. זיין רבי רבן גמליאל דער נשיא, אן אמת׳ער פרומער איד, איז גראדע געווען געגען פארפאָלגונגען פון קריסטען מיט זיין לאָזונג, דאָס אויב קריסטענטום איז פון גאָט, קען מען געגען דעם ניט קעמפען, און אויב ניט פון גאָט, וועט דאָס אליין בטל ווערען. שאול אָבער האָט אונערבארעמליך פארפאָלגט די קריסטען. פּלוצלונג איז שאול געוואָרען אן אַנדער מענש (ער זאָגט, אז ער האָט געזעהן קריסטוסען אויפ׳ן וואהר). ער איז געוואָרען א קריסט, ער האָט אָנגענומען דעם נאָמען פאול און איז געגאנגען פון איין לאנד אין דעם צווייטען און האָט פאנאטיש געפּריידיגט קריסטענטום. געפּריידיגט האָט ער אפילו אין אידישע שולען און האָט געהאַט שאַרפע צוזאמענשטויסע מיט אידען.

אין רוים האָט ער געגרינדעט א פאנאטישע גרופּע. מען זאָגט, אז ער איז אומגעקומען פון נירא אין יאָהר 64 (זעקס יאָהר פאר חורבן ירושלים) צוזאמען מיט נאָך קריסטען און דעם אפּאָסטאָל פּיאָטער, דער אידישער פישער שמעון קיפא.

די פארפאָלגונגען געגען קריסטען זיינען אָנגעגאנגען פאר די רוימישע קיסרים אונטער טראיאן, מארקוס אורעליוס, ביז דיאָקלעטיאן 313.

אין דעם יאָהר 313 האָט דער רוימישער קיסר קאָנסטאנטין אָנגעפאנגען צו קוקען מיט פריינדשאפט אויף קריסטען. ער נעמט אָן קריסטענטום אין יאָהר 337, ליגענדיג אויפ׳ן טויטען בעט.

זיין נאָכפאָלגער יוליאן רופט מען משומד „יוליאן אפּאָסטייט”, ווייל ער האָט פארוואָרפען קריסטענטום און צוריק אריבער צו די רוימישע געטער. אגב איז זעהר וויכטיג צו דערמאָנען, אז דיזער יוליאן האָט געוואָלט צוריק אויפבויען דעם

אידישען בית המקדש. קריסטענטום ווערט אָבער צוריק א מלוכה־רעליגיע אין יאָהר 363.

אין דעם יאָהר 323 איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען די קריסטליכע פאַרזאַמלונג אין ניציע. קריסטען האָבען זיך אין גאַנצען אָפּגעטהיילט פון אידען.

פון דער פאַרשטאַרקונג פון קריסטענטום האָבען זיך אָנגעהויבען גרויסע פאַרפאָלגונגען געגען אידען. קריסטענטום, די טאָכטער פון אידענטום, האָט אָנגע־פאַנגען א ביטערען קאַמף געגען איהר מוטער.

דער איסלאַם; דער מאַכמעדאַנישער גלויבען

מחמד, דער גרינדער פון מאַכמעדאַנישען גלויבען, איז געבאָרען געוואָרען אין יאָהר 571 (קריסטליכע צייט רעכענונג) אין מעקקא. יונגערהייד איז ער געווען א פאַסטוך און איז געגאַנגען מיט קאַראַוואַנעס אין פאַרשידענע לענדער. ער איז אָבער געווען זעהר אָרים.

מחמד האָט געליטען פון עפּילעפּסיע און האָט געהאַט משונה'דיגע פאַנטאַזיעס, האַלוצינאַציעס. ער האָט אָנגעפאַנגען צו גלויבען, אז גאָט רעדט צו איהם, און זיין מיסיע דאַרף זיין צו פאַרשפּרייטען אַן אמת'ע רעליגיע.

ער האָט חתונה געהאַט מיט א רייכער אַלמנה. ווערענדיג פאַרזאָרגט מיט א לעבען, האָט ער אָנגעפאַנגען צו פּריידיגען אין מעקקא, אז ער איז א נביא פון גאָט. ער האָט געפאָדערט מ'זאָל פאַרניכטען אַלע געטער פון דער קאַבו. ער האָט אָבער באַגאַגענט א גרויסע אָפּאָזיציע, האָט ער געמוזט אַנטלויפען פון מעקקא אין יאָהר 622. דאָס יאָהר פון זיין אַנטלויפען, וועלכער ווערט באַצייכענט מיט'ן נאָמען „הגירה", הויבט זיך אָן די מאַכמעדאַנישע צייטרעכענונג.

מחמד האָט געהאַט גרויסע צוזאַמענשטויסען מיט אידען, וועלכע זיינען געווען מעכטיג אין אַראַביע און געהאַט זעלבסטשטענדיגע רעכט אין יענע מדינות. ער האָט אָבער פון זיי פיעל געלערענט. אין „אַל־קאָראַן", דער הייליגער בוך פון די מאַכמעדאַנער, זיינען דאָ פיעלע ווערטער וואָס מחמד האָט גענאַשט פון אידען ווי אויך פון קריסטען.

אין יאָהר 632 האָט מחמד באַזיגט מעקקא. די קאַבו, וואו עס זיינען פריהער געווען געצען, האָט ער געמאַכט פאַר א הייליגקייט.

דער „איסלאַם", דער מאַכמעדאַנישער גלויבען, ווערט א וועלט־מאַכט. מיט דעם לאָזונג „לא אילא אילא אלהא, ומחמוד רסיל אלהא", וואָס באַדייטעד, אז עס איז ניטאָ קיין גאָט אויסער דעם אלהא (דער אמת'ער גאָט) און מחמד איז דער שליח פון גאָט.

מחמד האָט ערקלערט אַלס גרונד פּרינציפּ „דיז מחמד בסעף", מחמד'ס געזעץ איז דער שווערד. די מאַכמעדאַנער האָבען געזוכט צו ערווערבען די וועלט דורכ'ן שווערד.

די פּאַפּסטען

דער פּאַפּסט איז דער הויפּט פון דער רוימישער קאַטוילישער קירכע. ער פאַרנעמט דעם שטוהל פון דעם אַפּאָסטאָל פּיאָטער, וועלכער איז געווען פריהער דער אידישער פישער שמעון קיפא.

דער פּאַפּסט, וועלכער פּרעטענדירט צו זיין דער פאַרטרעטער פון גאָט אויף דער ערד און דער שליח פון קריסטוס, זוכט מאַכט — ניט נאָר אין רעליגיעזע ענינים, נאָר אויך אין וועלטליכע ענינים. אין רעליגיעזע ענינים האָט דער פּאַפּסט געהאַט מאַכט וואָס ער האָט געקענט מוחל זיין אַלע עברות אפילו געגען גאָט אַליין.

די פּאַפּסטען זיינען געווען זעהר מעכטיג פאַר לאַנגע יאָהרען. זיי פּלעגען

דיקטירען אפילו קעניגע און קיסרים וואָס צו טהאָן, און ווען איז געווען דעם יעניגען הערשער וועלכער האָט זיך נישט אונטערגעוואָרפען זייער מאכט.

אָבער ניט אימער האָבען זיי געהאט די פולשטענדיגע מאכט. צייטענווייס האָבען זיי זיך אָנגעשטויסען אָן גרויסע אָפּאָזיציעס אויך פון וועלטליכע הערשער.

די פאפסטען זיינען געווען מעכטיג דורך די גיטער וואָס זיי האָבען געהאט אין פאַרשידענע לענדער.

פאפסט לעאָ דער ערשטער, אין די יאָהרען פון 440 ביז 461, האָט זיך עטאבלירט אין פיעלע לענדער דורך שלוחים וואָס האָבען זיך גערופען וויקארס.

די מאכט פון די פאפסטען האָט באקומען א שטאַרקען קלאפּ דורך דער רעפאָרמאציע, דורך דער פראנצויזישער רעוואָלוציע און אַנדערע וויכטיגע היס־טאָרישע פאסירונגען.

פאפסט גריגאָרי דער ערשטער 590־600 האָט געפיהרט דערצו אז די מאכט פון די פאפסטען זאָל זיין אונאבהענגיג פון דער שטאאטס־מאכט. ער איז געווען נישט נאָר א פרומער קאטויליק, נאָר אויך א גוטער פינאנסיסט. ער האָט איינגע־אָרדענט די געשעפטען פון דעם פאפסטום זאָלען זיך גוט באצאָהלען.

אויך אין דער אידישער געשיכטע האָט דער פאפסטום געשפּיעלט זעהר א וויכטיגע ראָלע. די מייסטע פאפסטען האָבען אָנגעמאכט גרויסע צרות צו אידען; דערפאר אָבער זיינען געווען פאפסטען וואָס האָבען געהאָלפען די אידען.

א גאַנצע רייהע פון פאפסטען זיינען געווען גוטע און שלעכטע, געלערענטע און פינסטערלינגע, פרייע און פאנאטישע. דעם טראָן פון דעם הייליגען פּיאָטער (שמעון קיפא) פארנעמט איצט פּיאס דער עלפטער. ער איז געוואָרען פאפסט אין 1922.

רעפאָרמאציע:

די רעפאָרמאציע איז א באוועגונג פון 16טען יאָהרהונדערט, וואָס האָט געזוכט ווייכער צו מאַכען דעם רעליגיעזען יאָך פון מיטעלאלטער און וואָס האָט געענדערט (רעפאָרמירט) פיעלע רעליגיעזע דאָגמאס און באגריפען.

דעם אָנפאנג פון רעפאָרמאציע רעכענט מען ווען דער דייטשער רעפאָרמאטאָר מארטין לוטהער האָט אין יאָהר 1520 פארברענט דעם בול (דעם אוקאז) פון פאפסט אליין. צווינגלי, דער שווייצארישער רעפאָרמאטאָר, האָט אָבער אָנגעפאנגען מיט צוויי יאָהר פריהער (1518) א באוועגונג פון פּראָטעסטען געגען דעם וואָס דער פאפסט נעמט זיך דאָס רעכט צו זיין א מוחל עוונות (אינדולגענציעס).

פון דייטשלאנד און שווייצאריע האָט זיך פארשפּרייט די רעפאָרמאציע איבער אנדערע לענדער. די באוועגונג האָט ארויסגערופען גרויסע אויפרעגונג און מלחמות. די באוועגונג האָט זיך געענדיגט מיט דער 30 יעהריגער מלחמה, וואָס האָט אָנגעהאלטען פון 1618 ביז 1648.

פיעל בלוט איז פארגאָסען געוואָרען און א סך מענשליכע קרבנות זיינען געפאלען אין יענע מלחמות.

די ענטדעקונג פון אמעריקא;

קריסטאָפער קאָלומבוס האָט ענטדעקט אמעריקא דעם 12טען אָקטאָבער 1492. אין יענעם טאָג האָט ער נאָך א לאַנגער שווערער רייזע דערזעהען אן אינזעל. מ'דיינקט אז יענער אינזעל איז געווען דער היינטיגער סענט סאלוואדאָר.

אין יאָהר 1497 האָט די שפּאנישע רעגירונג אָנגעפאנגען צו באזעצען קאָלאָ־ניסטען אויף די לענדער וואָס קאָלומבוס האָט ענטדעקט. עס איז דאָ א מיינונג, אז קאָלומבוס האָט דעם ערשטען מאָהל באטראָטען דעם אמעריקאנער באָדען אויף

א רייזע מיט דענישע מאטראָזען וועלכע זיינען אָנגעקומען פון אויסלאנד נאָך גרינלאנד.

קאָלומבוס איז געבאָרען געוואָרען אין יאָהר 1448 אין דער שטאָדט גענוא, איטאַליע. מען דיינקט אז מיט זיין רייזע האָט ער געזוכט א וואסער־וועג נאָך אינדיע.

קאָלומבוס האָט געמאכט עטליכע רייזעס נאָך אמעריקא. ניט קוקענדיג אויף זיין גרויסען אויפטהו, האָט מען איהם ארעסטירט און געבראַכט אין קייטען נאָך שפּאניע צוליב רכילות'ן, וואָס מען האָט געטריבען געגען איהם. ענדליך האָט מען איהם אָבער באפרייט. נאָך דער פערטער עקספּעדיציע אין אמעריקא אין יאָהר 1502 איז ער קראַנק געוואָרען און זיך אומגעקעהרט אין שפאניע, וואו ער איז באלד געשטאָרבען.

אַנדערע דענקען אז דער אמת'ער נאָמען פון קאָלומבוס איז געוועזן גלאוואַן קאלאַן און געבאָרען איז ער אין קאטאלאָניע אויף דער מאדזשארקא אינזעל, שפּאַניע, ניט אין גענוא איטאַליע.

די אמעריקאנער רעוואָלוציע:

דער אָנפאַנג פון דעם קאַמף פון די אמעריקאנער קאָלאָניעס געגען ענגלאנד רעכענט מען די באָסטאָנער „טהי פּארטי". די באָסטאָנער איינוואוינער האָבען פארניכטעט דעם 16טען דעצעמבער 1773 גרויסע טהעע טראנספּאָרטען. דער געשריי איז געוועזן: „קיינע טעקסעס אָהן פארטרעטערשאפט" (נאָ טאקסעישאָן וויטהאוט רעפּרעזענטעישאָן).

די ערשטע זיצונג פונ'ם קאָנטינענטאל קאָנגרעס (דער קאָנגרעס פון די קאָלאָניעס) איז פאָרגעקומען סעפּטעמבער דעם 5טען 1774.

אין יאָהר 1775, מארטש דעם 13טען, האָט זיך אָנגעפאנגען די בלוט פארגיסונג פון אמעריקאנער קאָלאָניסטען פון אונאבהענגיגקייט.

די שלאַכט פון לעקסיקאָן און קאָנקאָרד אין מאסאטשוזעטס איז פאָרגעקומען אפּריל דעם 19טען 1775.

אין יאָהר 1776 האָט טאָמאס פעין אָפּגעדרוקט זיין בוך „קאמען סענס". מיט זיין שאַרפער פען האָט ער פארטהיידיגט דעם שטאַנדפונקט פון די אמעריקאנער קאָלאָניסטען.

דעם 4טען דזשולײַ 1776 האָבען די אמעריקאנער רעוואָלוציאָנערען פאַרעפענטליכט דעם וויכטיגען היסטאָרישען דאָקומענט, די דעקלאַראציע וועגען אונאבהענגיגקייט — „דעקלערעישאָן אָוו אינדעפּענדענס".

אין דעם יאָהר 1777 זיינען אָנגענומען געוואָרען די פונקטען פון פאראייניגונג, „ארטיקלס אָוו קאָנפעדערעסי", וועלכע זיינען ראטיפיצירט געוואָרען פון אמעריקאנער קאָנגרעס אין 1781.

די לעצטע שלאַכט פון דער רעוואָלוציע איז פאָרגעקומען אין יאָהר 1781, אין יאָרקטאָן, ווירדזשיניא.

ירושלים:

אויף ווי ווייט עס איז באוואוסט, איז אויף דעם אָרט וואו עס שטעהט איצט ירושלים געגרינדעט געוואָרען א שטאָדט פון א קעניג פון די חיטים צווישען 2000 און 1500 יאָהר פאר קריסטליכער צייטרעכענונג.

נינוה:

נינוה איז געוועזן די הויפּט שטאָדט פון אשור. אין דעם יאָהר 605 פאר קרים.

איז די שטאָדט פארניכטעט געוואָרען. אקוראט ווען זי איז געגרינדעט געוואָרען ווייסט מען ניט; עס איז אָבער יאָ באוואוסט, אז נאָך אין דעם יאָהר 2234 פאר קריסטוס זיינען אין נינוה געמאכט געווארען אסטראָנאָמישע פאָרשונגען.

יאַפּאַן:

דער יאפאנישער קעניגרייך איז געגרינדעט געוואָרען פון דזשימו טענאָ אין דעם יאָהר 660 פאר קריסטוס. לויט דער „יאפאנישער מיטאָלאָגי" איז ער געווען א קינד פון דער זון געטין.

די קרייצציגע:

די קרייצציגע זיינען געווען א לאנגע רייהע פון מלחמות וואָס זיינען אָנגעפיהרט געוואָרען פון קריסטליך אייראָפּעאישע פעלקער, מיט דער אבזיכט צו פארכאפּען דאָס הייליגע לאַנד פאר דער קריסטליכער וועלט. די ערשטע פון די מלחמות איז פאָרגעקומען אין 1096. די קרייצציגער האָבען פארכאפּט די שטאָדט ירושלים.

די מלחמות האָבען זיך געצויגען ביז דעם מיטען פון דעם 13טען יאָהר־הונדערט.

די אינקוויזיציע:

דער פּאפּסט גרעגאָרי דער נייענטער האָט געשאפען די אינקוויזיציע אין 1233. זי איז צוריק באנייט געוואָרען אין 1814. נאפּאָלעאָן האָט זי אָפּגעשאפען אין 1808. זי איז ווידער איינגעשטעלט געוואָרען אין 1814, און איז ענדליך אָפּגעשאפען געוואָרען אין 1820.

דאָס ערשטע ווייסע קינד אין אמעריקא:

דאָס ערשטע ווייסע קינד וואָס איז געבאָרען געוואָרען אויף דעם אמעריקאנער באָדען איז געווען „ווירדזשיניא דעיר". זי איז געבאָרען געוואָרען פון ענגלישע עלטערען אין ראָאנאָק, ווירדזשיניא, דעם 18טען אויגוסט 1588.

שוואַרצע שקלאַפען:

די ערשטע שווארצע שקלאפען זיינען אריבערגעבראכט געוואָרען צו די אמעריקאנער קאָלאָניעס אין אויגוסט 1619. זיי זיינען אָנגעקומען אין דזשיימסטאָון, ווירדזשיניא, אויף א האָלענדישער שיף.

צוטעהלונג פון פוילען:

פוילען איז צום ערשטען מאָל פארטהיילט געוואָרען צווישען עסטרייך, רוסלאנד און פּרייסען אין 1772, דעם צווייטען מאָל אין 1793, צום דריטען מאָל אין 1795.

ערשטע לופט־פליהעריי:

דער ערשטער פארזוך צו פליהען מיט א באלון איז געמאכט געוואָרען פון בלאנטשארד און דזשעפעריס אין יאנואר 1785. זיי זיינען אריבערגעשוואומען דעם ענגלישען קאנאל צווישען ענגלאנד און פראנקרייך.

די ערפינדונג פון פּאָקען:

פּראָפעסאָר זשענער האָט ערפונדען די וויסענשאפט פון שטעלען פּאָקען אין 1796.

די ערשטע דאמף־שיף:

די ערשטע רייזע אין א דאמף־שיף איבער דעם אטלאנטיק איז געמאכט

געוואָרען אין דעם דאַמף־שיף „סאוואַנאַ" פון סאוואַנאַ, דזשאָרזשיא, נאָך ליווער־פּול, ענגלאַנד, אין 1819.

די ערשטע צייטונג:

די ערשטע טעגליכע צייטונג אין אַמעריקאַ איז ארויסגעגעבען געוואָרען אין פילאַדעלפיא אין 1784.

ערשטער לאָקאָמאָטיוו:

דער ערשטער טריין וואָס איז געפיהרט געוואָרען פון א לאָקאָמאָטיוו איז געפאָהרען פון אַלבאַני אין סקענעקטעדי אין 1831.

טרייד־יוניאָנס:

די ערשטע טרייד־יוניאָנס זיינען דערלויבט געוואָרען אין ענגלאַנד אין 1825.

אָפּשאַפונג פון פאַנשטשינאַ:

די רוסישע פויערים זיינען באַפרייט געוואָרען פון לאַנד־קנעכטשאַפט ביי די פּריצים אין 1861. זיי זיינען באַפרייט געוואָרען דורך א מאַניפעסט פון אַלעק־סאַנדער דעם 2טען, וועלכער איז געטויטעט געוואָרען אין 1881.

באַפרייאונג פון שקלאַפען אין אַמעריקאַ:

פּרעזידענט לינקאָלן האָט ארויסגעגעבען זיין באַפרייאונגס פּראָקלאַמאַציע דעם ערשטען יאַנואַר 1863. איבער דריי מיליאָן שקלאַפען זיינען דורך זיין פּראָקלאַ־מאַציע באַפרייט געוואָרען.

דער שיקאַגאָ פייער:

צווישען דעם 9טען און 11טען אָקטאָבער 1871 איז די שטאָדט שיקאַגאָ פאַרניכטעט געוואָרען פון פייער. 18,000 געביידעס זיינען אָפּגעברענט געוואָרען, און דער שאָדען האָט באַטראָפען די סומע פון 196 מיליאָן דאָלאַר.

ערפינדונג פון טובערקאָלאָזיס באַציל:

אין מערץ 1882 האָט פּראָפעסאָר ראָבערט קאָטש פון בערלין אַנאָנסירט די ערפינדונג פון דעם טובערקולאָזיס באַציל.

ניו־יאָרקער אָפּערא הויז:

די מעטראָפּאָליטאַן אָפּערא הויז אין ניו יאָרק איז ערעפענט געוואָרען דעם 22טען אָקטאָבער 1883.

שיקאַגאָ היי־מאַרקעט:

דער היי־מאַרקעט ראַיאָט אין שיקאַגאָ איז פאָרגעקומען דעם 4טען מאי 1886. אין יענעם ראַיאָט זיינען זיבען פּאָליסלייט גע'הרג'עט געוואָרען און 60 זיינען פאַרוואונדעט געוואָרען. צוליב דעם ראַיאָט זיינען דעם 11טען נאָוועמבער 1887 געהאַנגען געוואָרען די אַנאַרכיסטען אויגוסט שפּיז, אַדאָלף פישער, געאָרג ענגעל און אַלבערט א. פּאַרסאָנס; דער פינפטער, לואיס לינג, האָט זיך אויפגעהאַנגען אין דזשייל.

קאָקסיס ארמיי:

דעם 29טען אַפּריל 1894 האָט דזשייקאָב קאָקסי, באַוואוסט אַלס דזשענעראַל קאָקסי, געפיהרט אַן ארמיי פון 20,000 מענשען פון דער מיטעל וועסט קיין וואַשינגטאָן צו פאָדערען ארבייט און ברויט.

שיקאַגאָ פּולמאַן סטרייק:

אין דעם ווינטער פון 1894 איז פאָרגעקומען א גאַנצע רייהע פון סטרייקס, פריהער פון די מינען ארבייטער און נאָכדעם פון די פּולמאַן קאַר ארבייטער. אַלס

רעזולטאט פון די שווערע באדינגונגען אונטער וועלכע די אַרבייטער האָבען זיך דאן געפונען, האָט יודזשין וו. דעבס, דער דאמאלסדיגער פּרעזידענט פון די אמעריקאן רעילוועי יוניאָן, ארויסגערופען אן אלגעמיינעם סטרייק פון אלע אייזענבאהן ארבייטער.

דער ליבעראלער גאָווערנאָר אלטגעלד פון איליניאָיס, וואו דער קאמף איז פאָרגעקומען, האָט זיך באצויגען פריינדליך צו די אַרבייטער און האָט זיך צוריקגעהאלטען פון וועלכע ניט איז געוואלד מיטלען. פּרעזידענט קליוולאנד האָט געגען דעם פארלאנג פון דעם גאָווערנאָר ארייגעשיקט די פעדעראלע מיליץ אין שיקאגאָ. זייער אנוועזענהייט אין שיקאגאָ און די גאַנצע שטעלונג פון דעם פּרעזידענט צו ארבייטער האָט געשאפען א סך אויפרעגונג און עס האָט זיך אָנגעפאנגען א רייהע גוואלד־טהאטען פון זייטענס דער מיליץ און די סטרייקערס. פיעלע זיינען געה'רג'עט געוואָרען פון ביידע זייטען און דעבס איז צום ערשטען מאָל פארשיקט געוואָרען אין געפענגעניס. דער סטרייק איז געבראָכען געוואָרען.

דרייפוס:

דעם 23טען דעצעמבער 1894 איז קאפּיטאן אַלפרעד דרייפוס, א אידישער אָפיציר פון דער פראנצויזישער ארמיי, פאַר'משפּט געוואָרען פון א מיליטערישען געריכט צוליב א בלבול וואס איז אויף איהם ארויפגעוואָרפען געוואָרען. דער משפּט האָט אויפגערודערט די וועלט און מאנכע פון די גרעסטע מענשען פון יענער צייט האָבען זיך געשטעלט אויף דרייפוס'עס זייט, ווייל זיי זיינען געווען איבערצייגט אין זיין אונשולד. צווישען זיי איז אויך געווען דער גרויסער פראנצויזישער שריפטשטעלער עמיל זאָלא. דעם 12טען יולי 1906 איז דרייפוס אין גאנצען באפרייט געווארען פון אלע קלאגען און האָט צוריקגעקראָגען זיין מיליטערישען ראנג.

די מיין עקספּלאָדירט:

דעם 15טען פעברואר 1898 איז די אמעריקאנער קריגסשיף „מיין" אויפגעריסען געוואָרען אין דעם האפען פון האוואנא, קובא. דאָס איז געווען דער אָנפאנג פון קריעג צווישען אמעריקא און שפּאניע.

דער קישינעווער פּאָגראָם:

דער בלוטיגער פּאָגראָם אין קישינעוו, אין וועלכען אידען זיינען געשטאָכען געוואָרען און אידישעס האָב און גוטס איז ראבירט געוואָרען, איז דורכגעפיהרט געוואָרען דעם 19טען און 20טען אפּריל 1903.

ערשטער עראָפּלאָן פליהען:

די ערשטע ערפּאָלגרייכע פּראָבע צו פליהען מיט אן עראָפּלאן איז געמאכט געוואָרען פון די „ראיט בראָדערס" דעם 17טען דעצעמבער 1903. די פּראָבע איז געמאכט געוואָרען אויף א בערגעל ביים ברעג ים פון נאָרט קאראָלאינא און האָט געדויערט בלויז עטליכע סעקונדען.

רוסיש־יאַפּאַנישער קריג:

דער קריג צווישען רוסלאנד און יאפּאן האָט זיך אָנגעפאנגען דעם 6טען פעברואר 1904. פאָרטארטור איז געפאלען דעם 2טען יאנואר 1905 און פרידען איז געשלאָסען געוואָרען אין פּאָרטסמאוטה, ניו העמפּשיר, אמעריקא, סעפּטעמבער 5טען 1905.

סאן־פראנציסקא ערד־ציטערניש:

דעם 18טען און 19טען אפּריל 1906 איז אין סאן פראנציסקאָ, קאליפאָרניע, פאָרגעקומען אן ערד־ציטערניש. גרויסע פייערען זיינען פאראורזאכט געוואָרען און

550 מענשען האָבען פארלאָרען זייערע לעבענס. דער שאָדען האָט באטראָפען ארום 400 מיליאָן דאלאר. דעם זעלבען זומער זיינען פאָרגעקומען ערד־ציטערנישען אין פאָרמאָזא און אין טשילי, אין וועלכע טויזענדער לעבענס זיינען פארניכטעט געוואָרען.

לאָס אַנדזשעלעס „טיימס" געביידע אויפגעריסען:

דעם ערשטען אָקטאָבער 1909 איז אויפגעריסען געוואָרען די געבידע פון דער לאָס אלנדזשעלעס „טאימס". 20 מענשען זיינען דער'הרג'עט געוואָרען. אלס רעזולטאט פון דער קאטאסטראָפע זיינען די מעקנאמארא ברידער — צוויי סטרייק פיהרער — פאר'משפט געוואָרען אויף לעבענס־לענגליכע געפענגנעניס.

טרייענגעל פייער:

דעם 25טען מערץ 1911 האָט אויסגעבראָכען א פייער אין איינע פון די קליידער פאבריקען אין ניו יאָרק. די ארבייטער, מייסטענס מיידלעך, זיינען פארכאפט געוואָרען ווי אין א פאסטקע און 148 האָבען פארלאָרען זייערע לעבענס אויף א שרעקליכען אופן.

כינא א רעפובליק:

דעם 13טען אָקטאָבער 1911 איז אין כינא פראָקלאמירט געוואָרען א רעפובליק.

דער „טיטאַניק" אומגליק:

די דאמפפשיף „טיטאניק", איינע פון די גרעסטע פאסאזשיר שיפען, איז ארויסגעפאָהרען אויף איהר ערשטער רייזע פון ליווערפול נאָך ניו יאָרק. דעם 14טען אפריל 1912 האָט זי זיך אָנגעשטויסען אין אן אייזבארג און איז צושמעטערט געוואָרען. 2207 מענשען האָבען דאביי פארלאָרען זייערע לעבענס.

פליהען ארום דער וועלט:

ווילי פאָסט און העראָלד געטי זיינען דעם 23טען יוני 1931 ארויסגעפלויגען פון רוזוועלט פעלד אין ניו יאָרק און האָבען געמאכט א רייזע איבער דער וועלט דורך די פאָלגענדע פונקטען: ניו פאונדלאנד, ענגלאנד, מאָסקווע, סיביר, אלאסקא, אלבערטא און צוריק. זיי זיינען אָנגעקומען אויף רוזוועלט פעלד דעם ערשטען יולי, דורכפליהענדיג א שטרעקע פון 15,474 מייל אין 8 טעג מיט 16 שטונדען.

ארבייטער רעגירונג פאַלט אין ענגלאַנד:

דעם 24טען אויגוסט 1931 האָט פרעמיער רעמזי מעקדאָנאלד רעזיגנירט צוזאמען מיט די איבעריגע ארבייטער מיניסטאָרען און מעקאָנאלד האָט צוזאמענגעשטעלט א נייעם מיניסטעריום פון די פארשידענע פארטייען וועלכע איז איצט באוואוסט אלס די נעשיאָנעל יוניאָן מיניסטרי. דעם 21טען אָקטאָבער זיינען פאָרגעקומען די נאציאָנאלע וואהלען אין וועלכע די לייבאָר פארטיי האָט גוואלדיג פארקלענערט איהר רעפרעזענטאציע אין פארלאמענט. דער נייער פארלאמענט האָט צום ערשטען מאָל פאר ענגלאנד דורכגעפיהרט א הויכען טאריף ביל.

בראזיליען וואַרפט קאָפי אין ים.

די רעגירונג פון בראזיל האָט אָפגעקויפט צוויי מיט א האלבען מיליאָן זעק קאָפי און האָט זיי פארברענט און אריינגעוואָרפען אין ים אין יאנואר 1932 כדי צו העכערען די פרייזען.

ענטוואפנונגס־קאָנפערענץ:

דעם 2טען פעברואר 1932 איז אין זשענעווא געעפענט געוואָרען די ערשטע וועלט קאָנפערענץ פאר ענטוואפנונג אונטער דעם פאָרזיץ פון ארטור הענדערסאָן. 232 דעלעגאטען האָבען פארטראָטען קנאפע 60 פעלקער.

לינדבערג'ס קינד געקידנעפּט:

דעם ערשטען מערץ 1932 איז געקידנעפּט געוואָרען דאָס 19 מאָנאַט אַלטע קינד פון קאָלאָנעל לינדבערג און האָופּוועל, ניו דזשוירזי. דעם 12טען מאי איז געפונען געוואָרען דער טויטער קערפּער פון דעם קינד אין א וועלדעל פון דער לינדבערג היים. לינדבערג האָט געגעבען 50,000 דאָלאַר צו איינעם א דר. קאָנדאָן וועלכער האָט געמיינט אז ער האָט פארבינדונגען מיט די קידנעפּערס.

דעם 19טען סעפּטעמבער 1934 איז א דייטש מיט'ן נאָמען הויפּטמאַן ארעס־טירט געוואָרען אלס דער קידנעפּער. מען האָט ביי איהם געפונען ארום 14 טויזענד דאָלאַר פון די אויסליין געלד פון דאקטאר קאנדאן.

בריאַנד געשטאָרבען:

אריסטיד בריאנד, וועלכער איז געווען צוועלף מאָהל פּרעמיער פון פראנקרייך, איז געשטאָרבען דעם 3טען יולי 1932 אין עלטער פון 70 יאָהר. אין זיינע יונגע יאָהרען איז בריאנד געווען א ראדיקאל. אלס אינטערנאציאָנאלע פיגור האָט ער געשפּילט א גרויסע ראָלע אין דער פרידען באוועגונג און אין זיין פּלאן צו שאפען א פאראייניגטע שטאאטען פון אייראָפּע.

קארדאָזאָ:

דעם 14טען מערץ 1932 איז בענדזשאמין נ. קאָרדאָזא איינגעשוואָרען געוואָ־רען אלס ריכטער פון דעם יונייטעד סטייטס סופּרים קאָורט. קאָרדאָזאָ איז דער צווייטער איד וואָס איז דערהויבען געוואָרען צו דעם גרויסען אמט. דער ערשטער איז ריכטער לואיס בראנדייס.

אנטי־אינדזשאָנקשאָן ביל:

דעם 23טען מערץ 1932 האָט פּרעזידענט הואווער אונטערגעשריבען דעם נאָריס ביל, וועלכער פארבאָט די פעדעראל קאָורטס ארויסצוגעבען אינדזשאָנקשאָנס געגען סטרייקערס, סיידען די באלעבאטים איבערצייגען אז די אָנפיהרונג פון דעם סטרייק שעדיגט אָדער שטעלט אין געפאהר די אינטערעסען פון די געגען וועמען דער סטרייק איז געריכטעט.

פראנצויזישער פּרעזידענט ערמאָרדעט:

פּאול דומער, דער פּרעזידענט פון דער פראנצויזישער רעפּובליק, איז דער־שאָסען געוואָרען פון א רוסישען עמיגראנט אין פאריז, דעם 6טען מאי 1932, אין עלטער פון 75 יאָהר.

יאַפּאַנישער פּרעמיער ערמאָרדעט:

קי אינוקאי ,דער פּרעמיער פון יאפּאן, איז ערמאָרדעט געוואָרען אין טאָקאיאָ פון א גרופּע מיליטאריסטען דעם 15טען מאי 1932.

אמעליא אירהארט:

אמעליא אירהארט פּוטנעם איז ארויסגעפליגען פון ניו פאונדלאנד אין אן עראָפּלאַן דעם 20טען מאי 1932 און איז אָנגעקומען אין איירלאנד אין 13 שטונדען מיט 30 מינוט. זי איז געפליגען 2026 מייל. זי איז געווען די ערשטע פרוי אליין אריבערצופליהען דעם אטלאנטיק.

פייער אין קוני איילאנד:

א פייער איז אויסגעבראָכען אין קוני איילאנד דעם 13טען יולי 1932 און האָט פארניכטעט פּיער בלאָק געביידעס אויף דעם באָרד וואָק און פּיער בלאָק געביידעס אויף סוירף עוועניו. איבער 2000 מענשען האָבען פארלאָרען זייערע היימען און 1000 מענשען האָבען פארלאָרען זייערע קליידער אין די באד הייזער.

די וועלט־מלחמה:

דעם 28טען יוני 1914 איז דער עסטרייכישער פרינץ פּרענסיפּ און זיין פרוי ערמאָרדעט געוואָרען אין סאַראַיעוואָ, באָסניע.

דעם 28טען יולי האָט עסטרייך ערקלעהרט קריעג געגען סערביע.

די דייטשען זיינען אריין אין בעלגיען דעם 20טען אויגוסט.

יאפּאַן ערקלעהרט קריעג געגען דייטשלאַנד דעם 23טען אויגוסט.

די אמעריקאַנער דאַמפּשיף לוזיטאַניא איז געזונקען געוואָרען פון א דייטשער סובמארין דעם 7טען מאַי 1915. די לוזיטאַניא האָט געפיהרט צוויילע פּאַסאַזשירען און 1195 פון זיי האָבען פאַרלאָרען זייער לעבען. דעם 3טען פעברואַר 1917 האָט אַמעריקא אָפּגעבראָכען דיפּלאָמאַטישע באַציהונגען מיט דייטשלאַנד.

דעם 15טען סעפּטעמבער 1917 איז אין רוסלאַנד ערקלעהרט געוואָרען א רעפּובליק.

דעם 2טען נאָוועמבער 1917 ווערט פאַרעפענטליכט די באַלפור דעקלאַראַציע, אַז ענגלאַנד וועט העלפען שאַפען א היים פאַר אידען אין ארץ ישראל.

דעם 7טען נאָוועמבער 1917 פאַרכאַפּען די באָלשעוויקעס די מאַכט אין רוסלאַנד.

ענגלאַנד האָט איינגענומען ירושלים דעם 9טען דעצעמבער 1917.

דעם 3טען מערץ 1918 איז געשלאָסען געוואָרען פרידען אין ברעסט ליטאָווסק צווישען רוסלאַנד מיט די צענטראַלע מעכטע.

דעם 16טען יולי האָבען די באָלשעוויקעס הינגעריכטעט דעם צאַר מיט זיין גאַנצער פאַמיליע.

דעם ערשטען נאָוועמבער 1918 ווערט א רעפּובליק פּראָקלאַמירט אין עסטרייך־אונגאַרען.

דעם 9טען נאָוועמבער 1918 גיט אויף קייזער ווילהעלם די קרוין און אַנטלויפט נאָך האָלאַנד. וואַפען־שטילשטאַנד צווישען די עלאַיס און צענטראַלע מעכטע געשלאָסען דעם 11טען נאָוועמבער 1918. דעם 28טען יוני 1919 ווערט דער פרידען אָפּמאַך אונטערגעשריבען אין ווערסאַיל.

סאַקאָ און וואַנזעטי:

דעם 14טען יולי 1921 זיינען צוויי איטאַליענער סאַקאָ און וואַנזעטי פאַר'-משפט געוואָרען צום טויט פון א געריכט אין מאַסאַטשוזעטס אויף דער באַשולדיגונג אַז זיי האָבען גע'הרג'עט און בארויבט א פּעי־מאַסטער פון א שוך־פאַבריק. טראָץ די טויזענדער פּראָטעסטען וואָס זיינען אָנגעקומען פון דער גאַנצער וועלט זיינען זיי דעם 23טען אויגוסט 1927 הינגעריכטעט געוואָרען.

אירלאַנד ערקלעהרט זיך א פרייע סטייט דעם 6טען דעצעמבער, 1922.

דער פינף־יאָהריגער פּלאַן:

דעם ערשטען אָקטאָבער 1928 איז אין רוסלאַנד איינגעשטעלט געוואָרען דער פינף יאָהריגער פּלאַן אין אַגריקולטור און אינדוסטרי.

נ. לעאָפּאָלד און ריטשאַרד לאָעב:

צוויי ניינצעהן יעהריגע זיהן פון רייכע אידישע עלטערען אין שיקאַגאָ האָבען געקידנעפּט און געטויטעט דעם 13 יעהריגען אינגעל ראָבערט פראַנק. דעם 21טען יולי 1924 זיינען זיי פאַר'משפט געוואָרען אויף לעבענס־לענגליכע געפענגעניס.

לינדבערג:

דעם 20טען מאַי 1927 איז קאַפּיטאַן טשאַרלס לינדבערג אָפּגעפלויגען אין

זיין מאָנאָפּליין „די ספּיריט אָף סענט לואיס" פון מינעאָלא, לאָנג איילאנד, און איז דעם נעקסטען טאָג אָנגעקומען אין פּאריז.

קעלאָג־בריאַנד פרידען אָפּמאך:

דעם 24טען יולי 1929 האָט פּרעזידענט הואווער פּראָקלאמירט דעם קעלאָג בריאנד אָפּמאך לויט וועלכען 62 פעלקער האָבען זיך דערקלעהרט געגען מלחמה.

אלבערט פאָלל:

אלבערט ב. פאָלל, געוועזענער מיניסטער פון אינערליכע אנגעלעגענהייטען אונטער פּרעזידענט הארדינג, איז געפונען געוואָרען שולדיג אין נעמען כאבאר די סומע פון 100,000$ פון עדווארד ל. דאָהעני פאר געוויסע אָיל־לאנד קאָנצעסיעס. דעם ערשטען נאָוועמבער 1929 איז ער פאר'משפּט געוואָרען אויף א יאָהר געפענ־גנים און א שטראָף פון 100,000$.

א נאָרוועגישע וויסענשאַפטליכע עקספּעדיציע האָט דעם 6טען אויגוסט 1930 געפונען אויף אן אינזעל לעבען שפּיצבערגען די קערפּערס פון סטרינדבערג און פרענקעל וועלכע האָבען זיך ארויסגעלאָזט אין א באלון מיט זעגלען אין 1897 מיט דער האָפענונג איבערצושווימען דעם נאָרד־פּאָל צו אמעריקא.

גאַנדי'ס פאַסטען:

דעם 20טען סעפּטעמבער 1932 האָט מאהאטמא גאנדי, דער פיהרער פון דער פרייהייטס באוועגונג אין אינדיען, אָנגעפאנגען א תענית אלס פּראָטעסט געגען דער פּאָליטישער אונטערדריקונג פון די „טמאים", די נידעריגע קלאסען פון אינדיען. דעם 26טען סעפּטעמבער, נאָכדעם ווי די רעגירונג פון ענגלאנד האָט נאָכגעגעבען זיין פאָדערונג, האָט ער געענדיגט זיין תענית.

ניזשני נאָווגאָראָד ווערט די שטאָט פון מאקסים גאָרקי:

דעם 26טען דעצעמבער 1932 האָט מען געענדערט דעם נאָמען פון דער אלטער שטאָדט ניזשני נאָווגאָראָד אויף דער וואָלגא, אויף מאקסים גאָרקי, נאָך דעם נאָמען פון דעם גרויסען בעלעטריסט וועלכער איז דאָרטען געבאָרען געוואָרען.

דזשאָדזש טייער'ס הויז באמבארדירט:

דעם 27טען סעפּטעמבער 1932 איז אויפגעריסען געוואָרען די הויז פון דעם ריכטער וועבסטער טייער, וועלכער האָט פאר'משפּט צום טויט די צוויי איטאליענער סאקאָ און וואנזעטי אין מאסאטשוזעטס.

זינאָוויעוו און קאמיענעוו ארויסגעוואָרפען:

די באוואוסטע קאָמוניסטען גרעגאָרי זינאָוויעוו און ליאָן קאמעניעוו צוזאמען מיט א גרויסער צאָל אנדערע באוואוסטע קאָמוניסטען זיינען ארויסגעוואָרפען געוואָ־רען פון דער רוסישער קאָמוניסטישער פּארטיי פאר קאָנטער־רעוואָלוציאָנערע מיי־נונגען דעם 11טען אָקטאָבער 1932.

דער פראנצויזישער פּרעמיער העריאָט קריגט געטהע מעדאַל:

דעם 19טען אָקטאָבער 1932 האָט פּרעזידענט הינדענבורג געגעבען דעם געטהע מעדאל צו דעם פּרעמיער פון פראנקרייך. העריאָט איז פאררעכענט אלס א גרויסער קענער און פאַרעהרער פון געטהע'ס ליטעראטור.

א הויכער פליהער פון באלון:

דעם 18טען אויגוסט 1932 זיינען די גרויסע וויסענשאפטסלייט פּראָפעסאר אויגוסט פּיקארד און מאקס קאזינס ארויפגעפלויגען אין א באלון די הויכקייט פון 53,672 פוס. די עקספּעדיציע האָט זייער א גרויסע וויכטיגע וויסענשאַפטליכע באדייטונג. אונגעפעהר צו דער זעלבער צייט האָט פּראָפעסאָר רעגענער באוויזען

ארויף צו שטייגען מיט 40,000 פוס העכער פון פראָפעסאָר פיקארד'ס באַלון.

פאָטאָגראפישע ערפינדונג :

קעפטען א. וו. סטיוועגס פון דער אמעריקאנער ארמיי האָט דערפונדען א פאָטאָגראפישען אפאראט מיט וועלכען מ'קען פאָטאָגראפירען ריזיקע שטרעקעס. אין א בילד וואָס זיי האָבען גענומען אין פילאדעלפיע איז זיי געלונגען צו פאָטאָגראפירען די גאַנצע שטרעקע פון דעם דעלעווער טייך ביז סטעטען איילאנד.

אן ערפינדונג פאר בלינדע :

א פראנצויזישער בלינדער סאָלדאט האָט ערפונדען אן אפאראט מיט וועלכען מען טראנספערירט געוויינליכע דרוק מאטעריאל אויף בראַיל, די דרוק וואָס בלינדע באנוצען.

מאָגען אָלסערס :

די דאָקטוירים פון דעם פאקולטעט פון דער נאָרדוועסטערען יוניווערסיטי האָבען ערקלעהרט, אז דער עקסטראקט פון דעם מיוקוס פון א שווייניִשען מאָגען איז א רפואה פאר ליידענדע אויף אן אָלסטער אין מאָגען.

די פינף טאָגיגע וואָך אין אלטע צייטען :

א וויסענשאפטליכע עקספעדיציע פון דער יוניווערסיטי אָוו שיקאגאָ האָט געפונען זעכציג אלטע טאָפלען אין עלישאר. אויף איינעם פון די טאָפלען האָבען זיי פאנאנדערגעקליבען היראָגליפען וועלכע זאָלען זאָגען אז די חיטים האָבען זיך באנוצט מיט דער פינף טאָגיקער וואָך מיט 4020 יאָהר צוריק.

א פיש מיט פיער אויגען :

די טעמפעלטאָן קראָקער עקספעדיציע האָט ניט לאנג צוריק געכאפט א פיש אין א טייך אין האָנדוראס וועלכער האָט פיער אויגען. זי שווימט אויבען אויף און זוכט אינסעקטען מיט די אויבערשטע אויגען. צו דער זעלבער צייט ניצט זי די אונטערשטע אויגען צו זוכען שפייז אונטען אין וואסער.

די ליג אָף ניישאָנס :

די ליג פון נאציעס איז געגרינדעט געוואָרען דעם 10טען יאנואר 1920. זיבען און פופציג פעלקער זיינען אָן איהר אָנגעשלאָסען. מיט דער אויסנאַמע פון רוסלאנד און די פאראייניגטע שטאאטען באלאנגען צו דער ליג אלע באדייטענדע פעלקער.

די זיצונגען פון דער ליג ווערען אָפּגעהאלטען אין זשענעווא יעהרליך אין דעם מאָנאט סעפטעמבער. די הויפט ארבייט פון דער ליג ווערט געטאָן פון א קאונסיל וועלכער באשטייט פון פינף מיטגלידער פון פינף גרויסע מעכטע פון דער וועלט.

אין 1929 איז געלייגט געוואָרען דער גרונדשטיין פון א ריזיגער געביידע אין זשענעווא פאר דער ליג. אמעריקאנער מיליאָנערען, אָנהייגער פון דער ליג, האָבען געשיינקט פאר דעם פאָנד פון דער געביידע די סומע פון אכט מיליאָן דאָלאר.

די ליג באשעפטיגט א סטאף פון 500 אָנגעשטעלטע און האָט א יעהרליכען בודזשעט פון זעקס און א האלב מיליאָן דאָלאר, אויסגעצאָהלט פּראָ ראטא פון די מיטגלידער פון דער ליג.

דער וועלט־געריכט פאר אינטערנאַציאָנאַלע גערעכטיגקייט :

דער וועלט געריכט פאר אינטערנאציאָנאַלע גערעכטיגקייט איז ארויסגעוואקסען פון א באשלוס פון דער ליג אָוו נעישאָנס אין 1920 און איז ראטיפיצירט געוואָרען פון 54 פון די 57 פעלקער וואָס באלאנגען צו דער ליג. די אויפגאבע פון דעם וועלט געריכט איז אויסצוגלייכען סכסוכים צווישען פעלקער.

דער געריכט באשטייט פון עלף ריכטער וועלכע זיינען ערוועהלט פון דער ליג אויף ניין יאָהר מיט א סאלארי פון 51 טויזענד האָלענדישע פלאָרינס ($6,000).

אין דער קאָמיסיע וועלכע האָט אויסגעארבייט דעם פלאן פון דעם וועלט געריכט איז אויך געווען עליהו רוטה, א פארטרעטער פון אמעריקא. די פאר־אייניגטע שטאאטען זיינען אָבער געבליבען אויסערהאלב דעם געריכטס פונקט ווי דאָס לאַנד האָט זיך צוריקגעהאלטען פון דער ליג.

די פיער סעזאָנען:

אין געוויסע טהיילען פון דער וועלט זיינען דאָ פיער ענטשיידענדע סעזאָנען. פרילינג פאנגט זיך אָן ארום דעם 21טען מארטש; זומער ארום דעם 21טען יוני; הערבסט ארום דעם 23טען סעפטעמבער; און ווינטער ארום דעם 21טען דעצעמבער.

אום צו פארשטעהן די אורזאכען פון די ענדערונגען אין דער נאטור, אויך פארוואָס עס איז טאָג אין איין אָרט און נאכט אין אן אנדער אָרט, איז נויטיק צו געדיינקען עטליכע פאקטען:

1. די ערד איז קיילעכדיג ווי א קוגעל.

2. זי דרעהט זיך ארום און ארום איינמאָל אין 24 שטונדען פונקט ווי זי וואָלט זיך געדרעהט אויף אן אַקס.

3. אין דער זעלבער צייט באוועגט זי זיך ארום און ארום דער זון. אָט דער וועג אויף וועלכען זי באוועגט זיך ארום דער זון רופט זיך דער אָרביט. עס נעמט דער ערד קנאפע 365 מיט א פערטעל טאָג ארומצודרעהען זיך ארום דער זון.

4. צוליב דער באקוועמליכקייט פון ציפערען איז דער ערד־קוגעל צוטהיילט אויף 360 געאָגראפישע גראדען.

5. איהר האָט זיך פארגעשטעלט אז די ערד דרעהט זיך ארום אן אַקס. שטעלט זיך ווייטער פאָר אז די אַקס איז אָפגעווענדעט פון דעם „אָרביט" אויף 23 און א האלב געאָגראפישע גראדען. ווען דער „שפיץ" פון דעם אַקס וואָלט ניט זיין אָפגעווענדעט פון דעם „אָרביט", וואָלטען זיך די סעזאָנען ניט געביטען און די טעג מיט די נעכט וואָלטען ניט זיין לייגגער איינע פון די אנדערע. עס וואָלט זיך אויך ניט געביטען פון היץ אויף קעלט.

אין דעם מאָנאט יולי צ. ב. ש. איז דער נאָרט פאָל אָנגעבויגען 23 און א האלב געאָגראפישע גראד צו דער זון. אויף דעם צפון האלבען טהייל פון דעם ערד קוגעל איז דערפאר זומער און די טעג זיינען לייגגער ווי די נעכט. אין דער זעלבער צייט, צוליב דעם וואָס דער בויך פון דער ערד פארשטעלט די דירעקטע שטראַלען פון דער זון, איז אין דעם דרום האלבען טהייל פון דעם ערד קוגעל ווינטער און די נעכט זיינען לייגגער ווי די טעג.

אין דעצעמבער איז עס פונקט פארקערט.

אין מארטש און סעפטעמבער איז די זון אנטקעגען דעם בויך פון דעם ערד קוגעל, און די טעג מיט די נעכט זיינען די זעלבע לייגג אויף דער גאנצער וועלט.

אַמעריקאַ

די ענטדעקונג — דער נאָמען

דער נאָמען אמעריקא איז געקומען דורך א צופאַל. אן איטאַליענער מיט דעם נאָמען אמעריקוס וועספּוטשי האָט געמאַכט עטליכע עקספּעדיציעס צו דער נייער וועלט צווישען 1497 און 1503. קיין זיכערע היסטאָרישע באווייזע וועגן די רייזעס פון אמעריקוס וועספּוטשי זיינען ניטאָ, אָבער אויב עס איז אמת, אז ער האָט באַטראָטען דעם באָדען פון דער נייער וועלט אין 1497, איז עס געווען מיט פינף יאָהר שפּעטער ווי קאָלומבוס האָט ערפונדען דעם מערב קאָנטינענט אָדער די נייע וועלט.

עס געפינען זיך היסטאָרישע באווייזע אז איראָפּיאישע רייזענדע האָבען באַזוכט אמעריקא נאָך אין דעם יאָהר 1000. דאָס איז אָבער אויך ניט אין גאַנצען באַשטעטיגט. היסטאָריש איז זיכער אז קריסטאָפאָר קאָלומבוס האָט ענטדעקט אמעריקא אין 1492, און דאָך האָט ער ניט געהאַט דעם כבוד אז מען זאָל רופען דעם טייל פון דער וועלט אויף זיין נאָמען. א געאָגראַפישער שרייבער פון יענער צייט וועלכער האָט געלעזען א פּאָר פון וועספּוטשיס בריף און האָט זיי אָנגענומען פאַר א זיכערען אמת, האָט זיך באַנוצט מיט דעם נאָמען אמעריקא, און אזוי איז עס פארבליבען. קאָלומבוס, דער אמת׳ער ענטדעקער פון אמעריקע, איז געשטאָרבען נאָכדעם, ווי ער איז באפרייט געוואָרען פון געפענגנים וואו ער איז געווען געשמידט אין קייטען אין 1506.

נאָרד און זיד־אמעריקא און די פאראייניגטע שטאַאַטען

אונטער דעם נאָמען אמעריקא קומט אריין די גאנצע נייע מערב וועלט וואָס איז ענטדעקט געוואָרען אין ענדע 15טען און אָנפאנג זעכצעהנטען יאָהרהונדערט. אונטער דעם נאָמען אמעריקא קומט אריין דער צפון קאָנטינענט אויף וועלכען עס געפינט זיך קאנאַדאַ און די פאראייניגטע שטאַאַטען, דער דרום קאָנטינענט וועלכער הייסט סאוטה־אמעריקא און דער שמאָלער שטיק לאַנד צווישען די צוויי קאָנטינענטען וועלכער הייסט צענטראל אמעריקא.

די פאַראייניגטע שטאַאַטען — שטח — ארומיגע וואַסערן — בערג — טאָלען — טייכען — תבואות — מינעראַלען, א. ז. וו.

דער שטח פון די פאראייניגטע שטאַאַטען איז העכער דריי מיליאָן קוואַדראטנע מייל. דאָס איז אויסער די קאָלאָניעס וואָס באַלאַנגען צו די פאראייניגטע שטאַאַטען און געפינען זיך אויסער אמעריקאנער קאָנטינענט.

ווען עס זאָל מעגליך זיין אויפצוהויבען זיך אין א לופט־שיף הויך גענוג צו קענען זעהן דאָס גאַנצע לאַנד מיט אמאָל, וואָלט מען זעהן אז די אויבערפלעכע פון די פאראייניגטע שטאַאַטען איז צוטיילט אויף דעם פאָלגענדען אופן:

איין דריטעל פון לאַנד, דער מערב זייט באשטעהט פון הויכע לאַנד מיט א ריזיגער רייהע בערג וועלכע ציהען זיך פון צפון און פון דרום. דאָס זיינען די ראקי מאונטיינס.

אנטקעגען דעם, אויף דעם מזרח זייט איז אויך דאָ א שטח הויכע לאַנד דורך וועלכען עס ציהט זיך אויך א רייהע בערג. דאָס זיינען די אפּאַלאַטשיען בערג וואָס פון זיי זיינען די קאַטסקילס די העכסטע און די וויכטיגסטע בערג. דער מזרח שטח פון הויכלאַנד און די בערג זיינען וויט ניט אַזוי גרויס און הויך ווי דער מערב זייט.

צווישען די צוויי שטרעקעס הויכלאַנד איז דאָ א גרויסער שטח פארהעלטניס־מעסיג נידעריגערע לאַנד דורך וועלכען עס ציהט זיך דער ריזיגער מיטעללענדישער טאָל.

דער פערטער טייל איז א שמאָלער שטיק לאַנד וואָס ציהט זיך ביים אַטלאַנ־טישען אָקעאַן אויף דעם מזרח ברעג פון לאַנד אויף וועלכען עס געפינען זיך די וויכטיגע אינדוסטריעלע און האַפען שטעדט פון ניו יאָרק, פילאַדעלפיא, באָסטאָן, באַלטימאָר, טשערלסטאָן, סאוואנא און אנדערע.

ארומיגע וואַסערען

עס זיינען דאָ פילע נאַטירליכע אורזאכען פארוואָס דאָס לאַנד האָט זיך אַזוי שנעל און אויף אזא וואונדערבארען אופן ענטוויקעלט. אָבער עס איז קיין צווייפעל ניט דאָס איינע פון די הויפּט אורזאכען פון דעם ראַשיגען וואוקס פון דעם לאַנד איז דער כאַראַקטער פון דעם ים־ברעג וועלכער האָט אין פילע ערטער גערינגט ווי אן אָפענער טויער, אין וועלכען די גרויסע שיפען פון דער וועלט האָבען געקענט אריינקומען און שאַפען א פּאַרקער מיט דער נייער וועלט.

מיט דעם פּאַסיפישען אָקעאַן וועלכער באַוואַסערט דעם מערב ברעג פון לאַנד, איז די לאַגע אנדערש. יענער ים האָט ניט די איינבערכונגען, ער לויפט כמעט אין א גלייכער ליניע. דער ברעג פון דעם אַטלאַנטיק וועלכער וואַשט דעם מזרח ברעג פון אמעריקא, איז אין פילע ערטער איינגעבראָכען, און איז אין די ערטער טיף גענוג, אַזוי אַז עס האָט זיך געשאַפען צוליב דעם א ריזיגער וואַסער פאַרקער מיט אייראָפּא. דאָס איז אויך געוואָרען איינע פון די הויפּט אורזאכען וואָס די שיף בוי אינדוסטרי האָט זיך ענטוויקעלט אין אמעריקע אין דעם 17טען און 18טען יאָהרהונדערט.

בערג—טאָלען—טייכען

צווישען די צוויי בערג סיסטעמען, די ראָקיס אויף דעם מערב זייט און די אַפּאַלאַטשיען אויף דעם מזרח זייט, און צווישען די פילע אנדערע בערג איבערן לאַנד און די הויכלענדער אויף וועלכע זיי געפינען זיך, זיינען דאָ ריזיגע טאָלען וואָס זעהן אויס ווי קאָריטעס. דורך דיזע טאָלען לויפען קלענערע און גרעסערע שטראָמען וועלכע דינען דער באַפעלקערונג אויף פארשיידענע אופנים. אויף די גרעסערע טייכען און אָזעראָס איז דאָ א באַדייטענדער שיפען פארקער און אן אינדוסטרי פון כאַפּען פיש, אין די טייכען וואו דאָס וואַסער לויפט ראַשיג, ווערט די וואַסער־קראַפט באַנוצט צו באַטרייבען פאבריקען, שאַפען עלעקטריציטעט, א. ז. וו.

צווישען די טייכען פון אמעריקא איז דער מיסיסיפּי דער גרעסטער. ער ציהט זיך דורך עטליכע סטייטס איבער א שטרעקע פון 2500 מייל און פאַלט אריין אין דעם גאָלף פון מעקסיקאָ. אין דעם מיסיסיפּי פאַלען אריין עטליכע גרויסע טייכען. דער גרעסטער פון זיי איז דער מיזורי טייך. דער גאָלף פון מעקסיקאָ געפינט זיך

ארום די ברעגען פון די זידליכע שטאאטען, און גיסט זיך צוזאמען מיט דעם אט־לאנטיק אויף דעם מזרח זייט פון די פאראייניגטע שטאאטען. אויף דעם צפון זייט צווישען די פאראייניגטע שטאאטען און קאנאדא געפינען זיך פינף גרויסע אזעראס, לייק איריע, לייק אנטעריא, לייק היוראן, לייק מישיגען, און לייק סופיריאר. זיי פארנעמען א שטח פון צעהנדליגע טויזענדער קוואדראטנע מייל, און ווערען גע־ניצט פוןביידע לענדער, די פאראייניגטע שטאאטען און קאנאדא פאר א שיף פארקער און פיש פאנגען.

קלימאט

נעמענדיג אין אנבעטראכט דאס די פאראייניגטע שטאאטען פארנעמען א שטח פון אונגעפעהר דריי מיליאן קוואדראטנע מייל, איז זיך לייכט פארצושטעלען ווי פארשיידענארטיג דער קלימאט איז אין פארשיידענע טיילען פון לאנד. די צפון שטאאטען האבען קאלטע ווינטערען און אין אייניגע דרום שטאאטען איז כמעט ניטא קיין סימן פון ווינטער. די שטאאטען פון דעם מיטעלען טייל פון לאנד האבען א מעסיגען קלימאט, וואס דריקט זיך אויס אין מילדע ווינטערען.

וועלדער—חיות—תבואות און מינעראלען

לויט דער פארשיידענארטיגקייט פון דעם קלימאט, זיינען אויך פארשיידענ־ארטיג די חיות, בוימער, תבואות, און פלאנצונגען.

אין די קאלטע וועלדער פון די צפון שטאאטען געפינען זיך סטאדעס פון הירשען און בופלאקסען אויך בערען און וועלף. ביי די קאלטע צפון ברעגען פון דעם אטלאנטיק און דעם פאסיפיק זיינען דא צעהנדליגער טויזענדער ים־הינט וועלכע ווערען געפאנגען צוליב זייערע פעלכלאך פאר פוטערווארג. אין דיווארימע ברעגען פון ים נעבען פלארידא זיינען דא קראקאדילען און אנדערע חיות וואס לעבען אין ווארימע קלימאטען. אין די גרויסע סטעפעס פון די מידל שטאאטען לויפען ארום גרויסע סטאדעס סטעפ הינטלאך וועלכע זיינען עהנליך צו שטשורעס.

פונקט אזוי פארשיידענארטיג זיינען די בוימער, תבואות און פלאנצען. ריזיגע פעלדער פון קארן, ווייץ, האבער און קוקורוזע זיינען פארשפרייט איבער פארשיי־דענע טיילען פון לאנד. בלויז ווייץ ווערט ארונטערגענומען אונגעפעהר א ביליאן בושעל יעהרליך. די פארמער פון די זידליכע שטאאטען פלאנצען הויפטזעכליך קאטאן און טאבאק. דער קאטאן וואוקס אין די סאוטה גרייכט די צאל פון 18 מיליאן בייל יעהרליך. פרוכט בוימער זיינען דא פון אלע סארטען לויט נאך דעם כאראקטער פון דעם קלימאט. אין קאליפארניא און פלארידא וואקסען אראנזשען, פייגען און אנדערע טראפישע פרוכטען. די וועלדער פון די פאראייניגטע שטאאטען זיינען פארשפרייט איבער א שטרעקע פון ווייט איבער צוויי הונדערט מיליאן אקער לאנד. דער נוצען פון די וועלדער איז ניט נאר די געהילץ וואס מען קריגט פון זיי ארויס, נאר אויך דער אינדירעקטער נוצען וואס זיי דינען אלס א רעזערוואר פון וואסער פאר די ארומיגע לענדער. לאנג נאכדעם ווי די רעגענס הערען אויף, גיבען די וועלדער ארויס פייכטקייט פאר די ארומיגע געגענדען.

אין קאליפארניא געפינען זיך אויסערגעוועהנליך גרויסע בוימער וועלכע זיינען טויזענדער יאהר אלט. איינער פון די אלטע בוימער געפינט זיך אין דעם נאציא־נאלען פארק „סעקוואלא". דער בוים איז 272 פוס הויך און אין דעם גרעסטען טייל איז ער 36 פוס אין דיאמעטער.

פונקט ווי דאָס לאַנד איז רייך א ו י ף דער ערד, באַזיצט עס אויך ריזיגע רייכטימער אין די געדערים פון דער ערד. קוילען, אויל, אייזען, זילבער, גאָלד, בליי און זיבעציג אַנדערע מינעראַלען געפינען זיך פאַרשפּרייט איבער די פאַרשיידענע טיילען פון לאַנד.

די רעגירונגען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען

ביז דעם יאָהר 1776 זיינען אין אמעריקע געווען דרייצעהן באַזונדערע קאָלאָניעס מיט באַזונדערע רעגירונגען. זיי זיינען געווען אונטער ענגלאַנד וועלכע האָט זיי רעגירט מיט אַן אייזערנער האַנט.

אין 1776 האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען פאַרטרעטער פון די קאָלאָניעס אין פילאַדעלפיא און האָבען אָנגענומען די ערקלערונג פאַר אונאַבהענגיקייט. ביי דעם צוזאַמענפאָר איז צום ערשטען מאָל באַניצט געוואָרען דער אויסדרוק, די פאַראייניגטע קאָלאָניעס.

מיט פינף יאָהר שפּעטער האָבען זיי ווידער געהאַט אַ צוזאַמענפאָר און האָבען אָנגענומען די אַרטיקלס אָף קאָנפעדערייש'אָן, אַ מין קאָנטראַקט וועלכער האָט פאַרבונדען די קאָלאָניעס איינע מיט די אַנדערע. פון דעם איז מיט זעקס יאָהר שפּעטער אין 1887 אַרויסגעוואַקסען די קאָנסטיטוציע.

די קאָנסטיטוציע

אין דער אַרבייט פון שאַפען די קאָנסטיטוציע זיינען פאָרגעקומען פילע שוועריגקייטען. טראָצדעם וואָס זיי זיינען אַלע געווען ענגלישע קאָלאָניעס, איז אָבער די באַפעלקערונג שוין געווען אַ פאַרשיידענאַרטיגע און זייערע אינטערעסען האָבען זיך שטאַרק אונטערשיידעט איינע פון דעם אַנדערען. די קלענערע סטייטס זיינען געווען אייפערזיכטיג אויף די גרעסערע. די אינטערעסען פון די מעהר אָדער ווייניגער ענטוויקעלטע אינדוסטריעלע שטאַאַטען פון די נאָרטה זיינען געווען גאַנץ אַנדערש פון די אינטערעסען פון די סאַוטה, וועלכע האָט זיך אָפּגעגעבען מיט לאַנדווירטשאַפט.

אום אויסצוגלייכען אַט די צוויסטיגקייטען האָט זיך געפאָדערט פיל טאַקט. דאָס האָבען די פאַרפאַסער פון דער קאָנסטיטוציע אַרויסגעצייגט דערמיט וואָס זיי האָבען געשאַפען אַ האַרמאָנישען דאָקומענט אין וועלכען עס זיינען געמאַכט געוואָרען הנחות צו אַלע צדדים.

דער פּריעמבל, אָדער פּרינציפּען ערקלערונג איז אויסגעדריקט אויף דעם פאָלגענדען אופן:

„מיר, דאָס פאָלק פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען, אום צו שאַפען אַ מעהר פאָלקאָמענע פאַראייניגונג, עטאַבלירען גערעכטיגקייט, פאַרזיכערען פרידליכקייט אין לאַנד, צוגרייטען זיך פאַר געמיינזאַמע פאַרטיידיגונג, פאַרבעסערען דעם אַלגעמיינעם וואוילזיין, און פאַרזיכערען די ברכה פון פרייהייט פאַר אונז און פאַר די קומענדע דורות, שטעלען מיר איין און עטאַבלירען די קאָנסטיטוציע פאַר די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אַמעריקע".

די קאָנסטיטוציע טיילט זיך אויף 3 אַבטיילונגען: די געזעצגעבענדע אַבטיילונג, די עקזעקוטיווע און די געריכטען. די געזעצגעבענדע מאַכט האָט דער קאָנגרעס.

דער אמעריקאנער קאנגרעס

די געזעצגעבענדע מאכט פון לאנד איז אין דעם קאנגרעס וועלכער באשטעהט פון סענאט און רעפרעזענטאנטען הויז. דער סענאט באשטעהט פון צוויי סענאַטאָרען פון יעדען סטייט, גרויס אדער קליין. דאָס רעפרעזענטאנטען הויז באשטעהט פון א צאָל פארטרעטער פון יעדען שטאאט לויט נאָך דער גרויס פון דער באפעלקערונג. יעדע צעהן יאָהר איז דאָ א פאָלקס־צעהלונג. לויט נאָך דער פאָלקס־צעהלונג ווערט באשטימט די צאָל פון פארטרעטער אין דער הויז. דער וויים־פרעזידענט איז דער פאָרזיצער פון סענאט. דער פאָרזיצער פון רעפרעזענטאנטען הויז איז דער ספיקער, א מיטגליד וועלכער ווערט ערוועהלט פון די מיטגלידער פון רעפרעזענטאנטען הויז.

די עקזעקוטיווע מאכט האָט דער פרעזידענט.

דער פרעזידענט

דער פרעזידענט ווערט ערוועהלט פון דעם „קאלעדזש אָף עלעקטאָרס". יעדער סטייט איז בארעכטיגט צו דער זעלבער צאָל פארטרעטער צו דעם קאלעדזש אָף עלעקטאָרס ווי די צאָל פון קאָנגרעסלייט און סענאטאָרען צוזאמענגענומען וואָס רעפרעזענטירען דעם סטייט.

לכתחילה האָט מען טאקע געצילט אז דער „קאלעדזש אָף עלעקטאָרס" זאָל אויסקלייבען דעם פרעזידענט. איצט איז דאָס ניט מעהר ווי א פוסטע פאָרמע. אין דעם טאָג פון די וואהלען שטימט מען טאקע פאר דעם „קאלעדזש אָף עלעקטאָרס", אָבער ווען מען ציילט איבער די שטימען, ווייס מען ווער עס איז ערוועהלט פרעזידענט, ווייל יעדער פארטיי נאָמינירט איהר קאנדידאט מיט וואָכען פריהער, און די מיטגלידער פון דעם „קאלעדזש אָף עלעקטאָרס" געהן בלויז דורך די פאָרמאַליטעט פון ערוועהלען דעם פרעזידענט, לויט דעם וואונש פון זייערע פארטייען.

דער פרעזידענט שטעהט אָן דער שפיצע פון דער עקזעקוטיווע מאכט. דאָס איז די מאכט וואָס פירט דורך די געזעצען.

די געריכטליכע מאכט האָבען די פעדעראלע געריכטען.

די פעדעראלע קאָורטס

די פעדעראלע קאָורטס האָבען די אויפגאבע אויסצוטייטשען די געזעצע פון לאנד און אָבהיטען אז די געזעצע זאָלען ניט אריבערטרעטען די קאָנסטיטוציע. דער סופרים קאָורט איז די העכסטע געזעצליכע אינסטאנץ פון לאנד. דער סופרים קאָורט באשטעהט פון 9 מיטגלידער, וועלכע ווערען באשטימט פון פרעזידענט און ראטיפיצירט פון קאָנגרעס. צוזאמען מיט'ן סופרים קאָורט געפינען זיך אויך פעדעראלע—סוירקוט און דיסטריקט קאָורטס.

ווי מען זעהט זיינען דא דריי באזונדערע אבטיילונגען אין דער רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאאטען לויט דער קאָנסטיטוציע.

1) די געזעצגעבענדע מאכט וואָס געפינט זיך אין די הענד פון קאָנגרעס.

2) די עקזעקוטיוו (די אויספיהר) מאכט וואָס געפינט זיך אין די הענד פון פרעזידענט.

3) די געריכטליכע מאכט, וואָס האָט צו ענטשיידען קאָנסטיטוציאָנעלע פראַגען אין אויסטייטשען די געזעצע פון לאנד.

די יעצטיגע אדמיניסטראציע

פרעזידענט — פרענקלין דעלאַנא רוזוועלט
זיין געהאַלט איז 75 טויזענד דאָלאַר

וויצע פרעזידענט — דזשאהן ניונס גארנער
זיין געהאַלט איז 15 טויזענד דאָלאַר

דעם פרעזידענטס קאַבינעט

דער פרעזידענט האָט א קאַבינעט פון מיניסטאָרען מיט וועמען ער באראט זיך איבער פאַרשיידענע פראגען. יעדער פון די מיניסטאָרען איז אַן דער שפּיצע פון א וויכטיגער אפּטיילונג פון דער רעגירונג. זיי ווערען אפּאָינטעט פון דעם פּרע־זידענט.

דער קאַבינעט

סעקרעטערי אָוו סטייט — קארדעל האָל.
סעקרעטערי אָוו די טרעזשורי — הענרי מארגענטאָו, דזשוניאָר.
סעקרעטערי אוו וואָר — דזשאָרדזש ה. דערן.
אטוירני דזשענעראל — האמער ס. קאממינגס.
פּאָסטמאסטער דזשענעראל — דזשיימס א. פארלי.
סעקרעטערי אָוו אינטיריאָר — הערא לד ל. איקעס.
סעקרעטערי אָוו אגריקאלטשאר — הענרי א. וואלאס.
סעקרעטערי אוו קאמוירס — דעניעל ס. ראפּער.
סעקרעטערי אוו לייבאָר — פראנסעס פּוירקינס.
סעקרעטערי אוו די נייווי — קלאוד א. סוואנסאָן.

דער געהאַלט פון די מיטגלידער פון קאַבינעט איז 15 טויזענד דאָלאַר א יאָהר.

מיסס פּוירקינס איז די ערשטע פרוי וואָס האָט ווען פארנומען אַן אמט אין דעם אמעריקאנער קאַבינעט.

די אמענדמענטס

די קאָנסטיטוציע האָט פאָרגעשריבען א מעטאָדע ווי אזוי ענדערונגען קענען אין איהר געמאכט ווערען. די ענדערונגען רופען זיך אמענדמענטס. ביז איצט זיינען שוין אָנגענומען געוואָרען 21 אמענדמענטס.

די ערשטע צוועלף אמענדמענטס ווערען אויך אָנגערופען די „ביל אָף רייטס". זיי זיינען אנגענומען געוואָרען אין 1791. אסך פון די בירגער זיינען געווען מיט דער מיינונג אז די קאָנסטיטוציע האָט געגעבען צופיל מאכט דער צענטראלער רע־גירונג. די מעהרסטע פון די ערשטע צוועלף אמענדמענטס זיינען אלזא געוואָרען א מין געשריבענע גאראנטיע פאר די רעכטע פון יעדען שטאאט באזונדער און די פּערזענליכע רעכטע פון דעם איינצעלנעם בירגער.

די נעקסטע דריי אמענדמענטס זיינען אָנגענומען געווארען באלד נאָך דעם בירגער־קריג. דער דרייצעהנטער אמענדמענט האָט אָפּגעשאפט שקלאפעריי אין 1865. דער 14טער אמענדמענט האָט געגעבען בירגער־רעכט צו די געוועזענע שקלאַפען. ער איז אָנגענומען געווארען אין 1868.

דער 15טער אמענדמענט איז אָנגענומען געוואָרען אין 1870. ער האָט פאַר־באָטען די שטאַאטען צוצונעמען דאָס שטימרעכט פון בירגער צוליב ראַסע, קאָליר, אָדער צוליב דעם וואָס זיי זיינען פריער געווען שקלאַפען.

דער 16טער אמענדמענט איז אָנגענומען געוואָרען אין 1913. דער אמענד־מענט האָט געגעבען דעם קאָנגרעס דאָס רעכט ארויפלייגען אויף די בירגער א נאַ־ציאָנאַלען איינקונפטס־טעקס.

אין דעם זעלבען יאָהר איז אויך אָנגענומען געוואָרען דער 17טער אמענד־מענט וועלכער האָט אָפּגעשאַפט די אַלטע מעטאָדע פון ערוועהלען סענאַטאָרען דורך די סטייט לעדזשיסלייטשורס, און האָט געשאַפען דיסטריקטען מעטאָדע פון די־רעקטע ערוועהלונג פון סענאַטאָרען דורך א פאָלקס אָפּשטימונג.

דער 18טער אמענדמענט וועלכער איז אָנגענומען געוואָרען איז 1919 האָט פאַרבאָטען די מאַנופאַקטור און האַנדעל פון אַלקאָהאָלישע געטרענקע.

דער נייגצעהנטער אמענדמענט וועלכער איז אנגענומען געוואָרען אין 1920 האָט געגעבען פרויען די שטימרעכט.

דער צוואַנציגסטער אמענדמענט באַשטימט, אז דער טערמין פון דעם פּרעזי־דענט און וויים־פּרעזידענט זאָל זיך אָנפאַנגען דעם 20טען יאַנואר און פון קאָנ־גרעס דעם 3טען יאַנואַר.

דער 21טער אמענדמענט, וועלכער איז אָנגענומען געוואָרען אין 1933, האָט אָבגעשאַפט דעם 18טען אמענדמענט.

די פאַראייניגטע שטאַאטען

שטח, באַפעלקערונג און עקאָנאָמישע רעסאָרסען.

די פאַראייניגטע שטאַאטען פון צפון אמעריקע שטעלען צוזאַמען איין גרויסע מעכטיגע פעדעראַלע רעפּובליק. די גרעסטע דעמאָקראַטישע רעפּובליק פון דער וועלט. די הויפּט־שטאָדט פון די פאַראייניגטע שטאַאטען איז וואַשינגטאָן, וואָס געפינט זיך אין א באַזונדערען דיסטריקט, וואָס מען רופט „דער דיסטריקט אָף קאָ־לאָמביע."

מען האָט אבזיכטליך אָבגעזונדערט א געגענד, וואָס געהערט נים צו קיין סטייט און געבויט דאָרטען די הויפּט־שטאָדט פון דער רעפּובליק אום צו פאַר־מיידען קנאה צווישען באַזונדערע שטאַאטען. דער דיסטריקט אָף קאָלאָמביע גע־פינט זיך אין גאַנצען אונטער דעם רשות פון דער פעדעראַלער רעגירונג. יעדער איינצעלנער שטאַאט איז אבער אין פילע הינזיכטען זעלבסטשטענדיג. יעדער שטאַאט קען זיך שאַפען אייגענע געזעצען אויב זיי זיינען נאָר ניט אין ווידערשפּרוך מיט דער פעדעראַלער קאָנסטיטוציע. יעדער איינצעלנער שטאַאט פון די פאַראייניגטע שטאַאטען האָט זיין אייגענע געשיכטע און זיין אייגענע פיזיאָנאָמיע.

אויסער די טעריטאָריעס וואָס די פאַראייניגטע שטאַאטען פאַרמאָגט, זיינען דאָ אין דער פאַראייניגונג 48 שטאַאטען. דער שטח פון אָט די 48 שטאַאטען, אריינ־גערעכענט אויך די 70 סקוועער מיילען פון דיסטריקט אָף קאָלאָמביע, איז 3,026,789 סקוועער מיילען. דער שטח איז דריי פערטעל פון דעם שטח פון אייראָפּא. צוזאַמען מיט אלאַסקא דערגרייכט דער שטח כמעט דעם גאַנצען שטח פון אייראָפּא. צוזאַמען מיט דעם שטח פון אנדערע טעריטאָריעס און לענדער, וועלכע זיינען דערווייל אונ־טערן רשות פון אמעריקע, פאַרנעמט דער גאַנצער שטח 3,738,395 סקוועער מיילען.

דער גאַנצער שטח האָט אַזוי פיעל סקווער מײלען, וויפיעל דער גאַנצער קאָנטינענט — אײראָפּאַ.

די מאָטאָ, וואָס די פאַראײניגטע שטאַאטען האָבען אנגענומען לויט א פאַראָרדנונג פון קאָנגרעס אין דעם יאָהר 1782 איז א לאַטײנישער ווערטעל „ע פּלורי־בוס אונום", וואָס דאָס מײנט: פּילע אין אײנעם. אַלע 48 שטאַאטען, דער דיסטריקט אָף קאָלאַמביע, די טעריטאָריעס אַלאַסקא און די האוואיען אינזלען שטעלען צוזאַמען אײן אונטײלבאַרען גאַנצען. וואָס אַנבעטרעפט וועגען די לענדער, וואָס זײנען אונטערוואָרפען דער מאכט פון די פאַראײניגטע שטאַאטען, וועלען וואהר־שײנליך אײניגע פון זײ ווערען מיט דער צייט אין גאַנצען זעלבסטשטענדיג. די פיליפּינען אינזלען וועלען ווערען אין 10 יאָהר שפּעטער אין גאַנצען זעלבסטשטענ־דיג לויט א פאַראָרדנונג פון קאָנגרעס מאַרטש דעם 24טען, 1934. גרויס איז אבער די אַמעריקאַנער רעפּובליק ניט מיט די אָבהענגיגע לענדער, נאָר מיט שטאַאטען און טעריטאָריעס, וואָס שטעלען צוזאַמען די פאַראײניגטע שטאַאטען.

די גרעניצען פון די פאַראײניגטע שטאַאטען, אויף דעם אמעריקאַנער קאָנ־טינענט, ציהען זיך פון דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן ביז דעם פּאַסיפישען און פון די „גרויסע אָזיערעס" (גרויסע לייקס) צו דעם גאַלף אָף מעקסיקא. דורך נאַטירליכע און אבגעמאכטע גרעניצען, איז די רעפּובליק פון די פאַראײניגטע שטאַאטען אב־געגרעניצט פון קענעדע אין צפון אויף 3900 מייל און פון מעקסיקא אין דרום 1975 מייל.

ווען מען זאָל ציהען א לאַנגען שנור איבער די נאַטירליכע און אבגעמאכטע גרעניצען, וועט דער גרעניץ־שנור האָבען 10,713 מייל.

די גרעניצען זײנען ווי פאָלגט:

גרעניצט זיך מיט׳ן אטלאַנטישען אָקעאַן אויף 1883 מייל; מיט׳ן פּאַסיפישען אָקעאַן אויף 1316 מייל; מיט׳ן גאַלף אָף מעקסיקא אויף 1639; מיט׳ן קענעדע אויף 3900 מייל; מיט׳ן מעקסיקא אויף 1975 מייל.

דער גרויסער שטח, וואָס אַמעריקע האָט איצט 3,026,789 סקווער מייל, אויפ׳ן קאָנטינענט און 711,606 אין אַנדערע געגענדען איז ניט מיט אמאָל געוואָ־רען. פאַר דער צייט פון איהר עקזיסטענץ אַלס רעפּובליק איז אַמעריקע פאַרפּיר־פאַכט געוואָרען. די רעפּובליק איז געוואַקסען. זי האָט זיך אויסגעצויגען. פון א ריעזען קינד איז אַמעריקע געוואָרען א אויסגעוואַקסענער ריעז. די פאַראײניגטע שטאַאטען איז געוואַקסען סיי אין באַפעלקערונג און סיי אין שטח.

די פאָלגענדע קורצע טאַבעלע צײגט דעם ריזיגען וואוקס פון באַפעלקערונג.

צענזוס יאָהר	צאָהל פון באַפעלקערונג
1790	3,929,214
1800	5,308,483
1810	7,239,881
1840	17,069,453
1870	38,558,371
1900	75,994,575
1930	122,775,046

דער וואוקס פון באַפעלקערונג האָט א גרויסען טייל צו פאַרדאַנקען דער אימיגראַציע פון פאַרשידענע לענדער פון דעם יאָהר 1820 ביז 1930, אין א משך פון 130 יאָהר, זײנען אײנגעוואַנדערט נאָך אַמעריקע לויט פאַרעפענטליכטע סטאַ־טיסטיק 37,520,312. איבער 37 מיליאָן אימיגראַנטען זײנען פאַר דער צייט אַריינ־

געקומען אין די פאראייניגטע שטאאטען. פון זיי האָט בלויז א קליינער טייל פאר־לאָזען דאָס לאַנד. אז דער וואוקס פון דער באפעלקערונג איז א גאָר גרויסער מאָס איז א רעזולטאט פון אימיגראַציע איז זעלבסטפארשטענדליך.

די אימיגראנטען האָבען פיל בייגעטראָגען צו ענטוויקלען אמעריקע עקאָנאָמיש, גייסטיג און פאָליטיש. צוזאמען מיט די געבאָרענע אמעריקאנער, זיינען אימיגראנ־טען געווען די פיאָנירען צו קולטיווירען און צו באזעצען די גרויסע שטרעקעס לאַנד פון דער וועסט. די אימיגראנטען האָבען געהאָלפען די פאראייניגטע שטאאטען צו ווערען די מעכטיגע גרויסע רעפובליק פון דער נייער וועלט. נאָך אלעמען זיינען אמעריקאנער, אויסער אינדיאנער, אלע אימיגראנטען. איינינע זיינען געקומען פריהער און איינינע שפעטער.

צוזאמען מיט דעם וואוקס פון באפעלקערונג איז אויך אויסגעוואקסען דער שטח פון דער טעריטאָריע, וואָס די פאראייניגטע שטאאטען פארנעמט. פאר דעם גאנצען 19טען יאָהרהונדערט האָט זיך די יונגע אמעריקאנער רעפובליק אלץ אויס־געשפרייט ווייטער און ווייטער.

נאָכדעם, ווי די אמעריקאנער קאָנסטיטוציע איז ראַטיפיצירט געוואָרען פון אלע סטעיטס, איז די פארבינדונג צווישען פארשידענע שטאאטען געוואָרען שטאר־קער. אין 1790 איז די רעפובליק באשטאנען פון פאָלגענדע 13 שטאאטען: ניו־העמפשייר, מאסאטשוזעטס, ראָוד איילאנד, קאָנעקטיקוט, ניו־יאָרק, ניו דזשוירזי, פענסילווייניע, דעלעווער, מערילענד, ווירדזשיניע, דזשאָרדזשיע, נארטה קאראליינע און סאוט קאראליינע.

אָט די 13 שטאאטען, זיינען די אָריגינעלע שטאאטען. זייער גאנצער איצטיגער שטח פארנעמט 326,378 סקוועער מיילען. אין דער צייט, ווען די אמעריקאנער קאָנס־טיטוציע איז ראַטיפיצירט געוואָרען איז זייער שטח געווען פיל גרעסער, דערפאר וואָס זייערע גרעניצען זיינען געווען פיל ווייטער. די שטאאטען מעין, ווערמאָנט, קענטאַקי, וועסט ווירדזשיניע, טענעסי, מיסיסיפי, אלאבאמא, אָהייא, אינדיאנא, אילינאָי, מישיגען, וויסקאנסין און א טייל פון מינעסאטא זיינען אבגעברעקעלט געוואָרען פון די אָריגינעלע שטאאטען. דער אָריגינעלער שטח פון די פאראייניגטע שטאאטען איז געווען 892,135 סקוועער מיילען. די גרעניצען זיינען געווען פון דעם אַטלאַנטישען ים ביז דער טייך מיסיסיפי און פון קענעדע ביז פלאָרידא.

אין דעם יאָהר 1803 האָט פרעזידענט דזשעפערסאָן אָבגעקויפט פון נאפּאָליאָ־נען דעם גרויסען שטח פון 827,987 סקוועער מיילען. טהאָמאס דזשעפערסאָן, דער פארפאסער פון דעם וויכטיגען דאָקומענט „דעקלעריישאן אף אינדעפענדענס", א מענש מיט שטארקע דעמאָקראטישע איבערצייגונגען, האָט מורא געהאט צו האָבען אימפעריאליסטישע שכנים און האָט דעריבער געקויפט פון פראנקרייך די גרויסע שטרעקע לאַנד, וואָס האָט געהערט צו פראנקרייך פאר דער סומע פון 60 מיליאָן פראנק (15 מיליאָן דאָלאר). דער מסחר הייסט אין אמעריקאנער געשיכטע „לואי־זיאנא פארטשייז", דער קויף פון לואיזיאנא. מיט דעם מסחר איז דער שטח פון דער טעריטאָריע פון די פאראייניגטע שטאאטען פארדאָפּעלט געוואָרען.

די גרויסע טעריטאָריע איז איבערגעגאנגען פון פראנקרייך צו שפאניען, פון שפאניען ווידער צו פראנקרייך. אויף דער טעריטאָריע האָבען געוואוינט פראנ־צויזען (קרעאלען) שפאניער, אבער אויך פילע אמעריקאנער. מיט דעם קויף פון דער טעריטאָריע האָט אמעריקע זיך אָנגעפאנגען צו פארשפרייטען. די היינטיגע שטאאטען ארקאנזא, מיזורי, אייאָווא, א טייל פון מינעסאטא, נאָרטה דאקאטא, סאוטה דאקאטאָ, נעבראסקא, גרויסע טיילען פון קענזעס, טיילען פון אקלאהאמא,

טיילען פון מאָנטאנא, וואיאָמינג, טיילען פון קאלאראדא, טיילען פון לואיזיאנא זיינען אויסגעוואקסען פון יענער היסטאָרישער קניה.

דער ווייטערדיגער וואוקס פון די פאראייניגטע שטאאטען איז געקומען דורך מלחמות און דורך קאָלאָניזאציע. די אמעריקאנער האָבען זיך געשפארט אלץ ווייטער און ווייטער צו דער וועסט, ביז דעם פאסיפישען אקעאן און האָבען אויך דערוויילע פארנומען זייטיגע לענדער.

וועגען דעם וואוקס פון שטח, קען מען זעהען פון פאָלגענדער טאבעלע:

וואוקס פון דעם שטח פון די פאראייניגטע שטאאטען

טערריטאָריע	יאָהר	סקווער מיילען
טעריטאָריע צוגעקומען דורך קויף פון לואיזיאנא	1803	827,987
טעריטאָריעס צוגעקומען דורך אָפמאך מיט שפאניע	1819	13,435
טעריטאָריע צוגעקומען דורך קריגען פלארידע	1819	58,666
טעריטאָריע צוגעקומען דורך קריגען טעקסעס	1845	389,166
טעריטאָריע צוגעקומען דורך קריגען אָרעגאָן	1846	286,541
טעריטאָריע צוגעקומען דורך צונעהמען פון מעקסיקאָ	1848	529,189
טעריטאָריע צוגעקומען דורך קויף פון מעקסיקאָ	1853	29,670
דער אָריגינעלער שטח אויף דעם קאָנטינענט		892,135
דער איצטיגער שטח אין סקוו. מיילען אויפן קאנטינענט		3,026,789
אָפגעקויפט אלאסקא פון רוסלאנד	1867	586,400
האוואיען אינזלען אריבער צו די פאר. שטאאטען	1898	6,407
די איצטיגע טעריטאָריע פון די פארייניגטע שטאאטען		3,619,596

אָפהענגיגע לענדער

דער וואוקס פון טעריטאָריע אויף דעם קאנטינענט		2,134,654
די פיליפינען אינזלען אריבער צו די פאר. שטאאטען	1899	114,400
פּוערטאָ ריקאָ אריבער צו די פאראייניגטע שטאאטען	1899	3,435
גואם אריבער צו די פאראייניגטע שטאאטען	1899	206
סאמאָא (אמעריקאנער) אריבער צו די פאר. שטאאטען	1900	76
די זאָנע פון פאנאמא קאנאל אריבער צו די פאר. שט.	1904	549
די ווירדזשיניא אינזלען אריבער צו די פאר. שטאאטען	1917	133
דער שטח פון די פאראייניגטע שטאאטען און דער שטח פון איהרע טעריטאָריעס און אָפהענגיגע לענדער		3,738,395

טראָץ דעם, וואָס די מאָטאָ פון די פאראייניגטע שטאאטען איז „ע פלוריבוס אונום" פילע אין איינעם, זיינען נאָך אָבער ניט אלע שטאאטען צוזאמענגעגאָסען אין איינעם. עס הערשט נאָך א לאָקאלער פאטריאָטיזם. די פאראייניגטע שטאאטען טיילען זיך אין ראיאָנען, אין סעקציעס, וואָס נעמען ארום געוויסע גרעניצען. איין ראיאָן איז אנדערש ווי דער צווייטער. יעדער ראיאָן האָט לאָקאלע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אינטערעסען.

דער אנטאגאניזם צווישען ראיאנען האט געפיהרט צום בלוטיגען בירגער־קריג, וואס האט געדויערט עטליכע יאהר. עס האט זיך געהאנדעלט וועגען שקלאפעריי, פארוואס די דרום־שטאאטען האבען זיך אבגעריסען פון דער פאראייניגונג. דער בירגער־קריג האט אויסגעבראכען אבצוהאלטען די פארשפרייטונג פון שקלאפעריי אין די נייע געגרינדעטע שטאאטען. אין דעם בירגער־קריג זיינען געווען פארוויקעלט הויכע אידעאליסטישע פרינציפען, אבער אויך עקאנאמישע אינטערעסען. קאטאן איז געווען דער הויפט ארטיקעל, וואס די דרום־שטאאטען האבען פראדוצירט. דער ארטיקעל קאטאן האט מען געקרוינט מיט'ן נאמען קעניג. דער קעניג קאטאן האט זיך אבער געניוויטיגט אין שקלאפען וואס זיינען געווען באטראכט פון די דרום־פלאנטאטארס, ווי בהמות און זיינען געווען דער אייגענטהום פון פלאנטאטארס ווי אקסען, פערד און אנדערע מטלטלים.

די פראדוקציע פון קאטאן איז געוואקסען אומגעהויער. אין יאהר 1834 האט אמעריקע פראדוצירט 900.000 ביילס קאטאן, און האט אויך דאמאלסט באטראכט די פראדוקציע פאר זעהר גרויס. אין יאהר 1860 פאר'ן אויסברוך פון בירגער־קריג האט שוין די פראדוקציע דערגרייכט פון פינף מיליאן און פיר הונדערט טויזענד ביילס קאטאן. די מייסטע קאטאן האבען אבער די דרום־שטאאטען עקספארטירט אין אויסלאנד און זיינען דעריבער ניט געווען אבהענגיג פון דעם אינדוסטריעלען צפון, וואו מען האט געקוקט קרום אויף שקלאפעריי, און וואו געגען שקלאפעריי זיינען היים ארויסגעטראטען די אבאליציאניסטען, אט די אידעאליסטישע אינטעליגענטען, וואס האבען ערקלעהרט קריג דער שקלאפעריי.

ווען לינקאלן איז ערוועהלט געווארען פרעזידענט האט ער גאר ניט געהאט בדעה צו באפרייען שקלאפען, ער איז אבער געווען דערפאר, אז די שקלאפעריי, „סלייווערי" זאל זיך ניט פארשפרייטען אין די נייע שטאאטען. גלייך אבער ווי לינקאלן איז ערוועהלט געווארען פרעזידענט, האט זיך סאוטה קאראליינע אבגעריסען פון דער פאראייניגונג פון שטאאטען. דערנאך זיינען צוגעשטאנען דזשארדזשיע, פלארידע, אלאבאמע, מיסיסיפי, לואיזיאנא. דער נייער שטאאט טעקסעס, ווירדזשיניע, נארטה קאראליינא, טענעסי און ארקאנזא. די אבגעריסענע שטאאטען האבען געגרינדעט א אייגענע קאנפעדעראציע. די אבגעריסענע שטאאטען האבען מוטיג געקעמפט פאר דער הייליגקייט פון שקלאפעריי, אבער אויך פאר דעם פרינציפ פון זעלבסטשטענדיקייט פון איינצעלנע שטאאטען. דער קאמף האט זיך געפיהרט ביטער. ענדליך האט געזיגט דער פרינציפ פון אייניגקייט פון שטאאטען. די שווארצע שקלאפען, די נעגערס זיינען באפרייט געווארען. אבער דער ריס האט זיך נאך ביז היינט ניט אין גאנצען פארהיילט. טראץ דעם, וואס די נעגער זיינען באפרייט געווארען, ווערען זיי נאך עד היום באהאנדעלט ווי שקלאפען אין די דרום־שטאטען. דער סעקציאנעלער געפיהל איז נאך ניט אין גאנצען פארניכטעט אין די דרום שטאאטען.

עד היום הערשט נאך אין פילע שטאאטען א לאקאלער סעקציאנעלער פאטריאטיזם. האט נאך מיט א פאר יאהר צוריק דער שטאאט נארטה דאקאטא געוואלט אברייסען זיך פון דער פאראייניגונג און מאכען שבת פאר זיך. אמת טאקע עס איז צו דעם ניט געקומען, אבער דער פארלאנג אליין איז זעהר כאראקטעריסטיש. עס ווייזט אז עד היום הערשט נאך אן אנטאגאניזם צווישען פארשידענע געגענדען. די אגריקולטורעלע מיטעל וועסט, די דרום שטאאטען, די אינדוסטריעלע שטאאטען פון דער איסט, די וויטע שטאאטען פון מערב האבען פארשידענע עקאנאמישע און פאליטישע אינטערעסען. יעדער שטאאט איז אבער אויך צוטיילט אין קלאסען, אין רייכע און ארימע, אין ארבייטער און קאפיטאליסטען.

אָבער טראָץ דעם אַנטאַגאָניזם הערשט דאָך דער פּרינציפּ „ע פּלוריבוס אונום" (פילע אין איינעם). יעדער שטאַאט האָט זיך זיין אייגענע רעגירונג, זיינע אייגענע געזעצען, אָבער אַלע שטאַאטען זיינען פאַראייניגט, זיי שטעלען צוזאַמען די גרויסע דעמאָקראַטישע רעפּובליק פון דער נייער וועלט.

מיר גיבען דאָ קורצע באַשרייבונגען פון יעדען שטאַאט. עס איז דאַ אויך פאַראַן אַ טאַבעלע, וואָס גיט אָן געוויסע ידיעות וועגען יעדען שטאַאט, וועגען דעם שטח, וואָס יעדער שטאַאט פאַרנעמט, וועגען דער באַפעלקערונג פון שטאַאט, וועגען דער צאָל אידען פון שטאַאט און אַזוי ווייטער. נאָך דער טאַבעלע קומט אַ קורצע באַשרייבונג פון יעדען שטאַאט באַזונדער.

אין דער טאַבעלע זיינען דאָ פאָלגענדע קאָלומס:

1) נאָמען פון שטאַאט.

2) די פאַרקירצונג פון נאָמען אין ענגליש.

3) שטח פון סקווער מיילען אין 3 סעקציעס:

א. שטח פון לאַנד און וואַסער.
ב. שטח וואַסער.
ג. דער ראַנג פון שטאַאט לויט'ן שטח.

4) באַפעלקערונג אין יעדען שטאַאט.

א. די באַפעלקערונג לויט דעם לעצטען צענזוס.
ב. וואוקס פון באַפעלקערונג אין 10 יאָהר.
ג. מענשען פּער סקווער מייל.
ד. ראַנג פון שטאַאט לויט דער באַפעלקערונג.

5) אידישע באַפעלקערונג:

א. צאָהל פון אידען אין יעדען שטאַאט.
ב. פּראָצענט פון אידען צו דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג.
ג. פּראָצענט פון אידען צו דער גאַנצער צאָהל אידען פון אמעריקע.

6) די געשאַצטע רייכקייט פון יעדען שטאַאט אין מיליאָנען דאָלאַר.

7) דער יאָהר, ווען יעדער שטאַאט איז אריין אין די פאַראייניגטע שטאַאטען.

די צאָהל אידען איז אנגעגעבען לויט די סטאַטיסטישע אויסרעכענונגען פון דאָקטאָר לינפעלד. זיי זיינען ניכער אַ שאַצונג, ווי אמת'ער צענזוס. די צאָהלען פאַלען ניט צוזאַמען אין איין יאָהר. די פּראָצענטען קענען אָבער ווייניג געענדערט ווערען, אפילו מען זאָל נעמען די צאָהלען פון דעמזעלבען יאָהר.

די באַשרייבונגען פון די שטאַאטען איז לויט נאָך ענגלישען אַלפאַבעט.

נאָמען פון שטאאט	פארקירצט אין ענגליש	שטח אין סקווער מיילען: שטח לאנד און וואסער	שטח וואסער	ראנג לויט שטח	באַפעלקערונג לויט צענזוס 1930: צאהל פון באַפעלק.	וואוקס אין 10 יאהר אין פראַצ.	מענשען פער סקוועור מייל	ראנג לויט באַפע	אידישע באַפעלקערונג: צאהל פון אידען	פראַצענט פון אידען א י ד ע ז	פון 100 וואהנען אין שטאַט	געשאַצטע רייכקייט מיליאָנען	געווארען א שטאאט אין יאהר
אלאבאמא	Ala.......	51,998	719	28	2,646,228	12.7	50.85	15	12,891	.49	0.31	3,316	1819
אריזאָנא	Ariz......	113,956	146	5	435,573	30.4	3.8	44	1,455	.33	0.03	1,578	1910
ארקאנזא	Ark.......	53,355	810	26	1,854,482	5.8	34.7	25	8,850	.48	0.21	2,876	1836
קאליפאָרניע	Cal.......	158,297	2,645	2	5,677,251	5.5	35.8	6	123,284	2.17	2.92	17,048	1850
קאָלאָראדאָ	Colo......	103,948	290	7	1,035,791	10.2	9.44	33	20,321	1.96	0.48	3,516	1876
קאָנעקט.	Conn......	4,965	145	46	1,606,903	16.2	323.4	29	91,538	5.70	2.17	6,186	פון די 13 אריגינעלע שטאאטן
דעלעווער	Del.......	2,370	405	47	238,380	6.9	100.5	47	5,310	2.23	0.13	725	
ד. אָף קאָל.	D. C......	70	8	49	486,869	11.3	695.5	41	16,000	3.29	0.38	1,860	
פלאָרידא	Fla.......	58,666	3,805	21	1,468,211	51.4	24.9	31	13,402	.91	0.32	2,029	1845
דזשאָרדזשיא	Ga........	59,265	540	20	2,908,506	0.29	49.8	14	23,179	.80	0.55	4,442	
איידעהאָ	Idaho.....	83,888	534	12	442,032	3.2	5.4	43	1,141	.26	0.03	1,829	1890
אילינאָי	Ill........	56,665	622	23	7,630,654	17.3	134.2	3	345,980	4.53	8.17	24,356	1818
אינדיאנא	Ind.......	36,354	309	37	3,238,503	10.1	88.7	11	27,244	.84	0.64	9,910	1816
אייאָווא	Ia........	56,147	561	24	2,470,939	2.7	43.9	19	16,404	.66	0.39	11,385	1846
קענזעס	Kans......	82,158	384	13	1,880,999	6.3	22.9	24	7,792	.41	0.18	6,791	1861
קענטאַקי	Ky.......	40,598	417	36	2,614,589	8.6	64.7	17	19,533	.75	0.46	3,994	1792
לואיזיאנא	La........	48,506	3,097	30	2,101,593	16.5	43.1	22	16,432	.78	0.39	3,864	1812
מעין	Me.......	33,040	3,145	38	797,423	4.2	24.3	35	8,480	1.06	0.20	2,314	1820
מערילענד	Md.......	12,327	2,386	41	1,631,526	12.4	131.9	28	70,871	4.34	1.70	4,537	
מאסאטש.	Mass......	8,266	227	44	4,249,614	10.4	514.6	8	225,634	5.31	5.33	15,032	
מישיגען	Mich......	57,980	500	22	4,842,325	32.1	83.6	7	89,462	1.85	2.12	13,293	1837
מינעסאָטא	Minn.....	84,682	3,824	11	2,563,953	7.5	30.3	18	43,197	1.68	1.02	9,518	1858
מיסיסיפי	Miss......	46,865	503	31	2,009.821	12.1	42.8	23	6,420	.32	0.15	2,476	1817
מיזורי	Mo.......	69,420	693	18	3,629,367	6.4	52.1	10	80,687	2.22	1.91	11,311	1821
מאָנטאנא	Mont.....	146,997	866	3	537,606	2.3	3.7	39	1,578	.29	0.04	2,560	1889
נעבראסקא	Neb.......	77,520	712	15	1,377,963	6.4	176.	32	14,209	1.03	0.34	5,818	1867
נעוואדא	Nev.......	110,690	869	6	91,058	17.5	0.83	49	264	.29	0.01	569	1864

נאָמען פון שטאַאט	פארקירצט אין ענגליש	שטח אין סקווער מיילען: שטח לאנד און וואסער	שטח וואסער	ראנג לויט שטח	באפעלקערונג לויט צענזוס 1932: צאהל פון באפעלק.	וואוקס אין 10 יאהר אין פראצ.	מענשען פער סקווער מייל	ראנג לויט באפע	אידישע באפעלקערונג: צאהל פון אידען	פראצענט פון אידען	פון 100 וואהנען שטאַאט	געשאצטע רייכקייט מיליאנען	געווארען א שטאאט אין יאהר
ניו העמשיר	N. H.....	9,341	310	43	465,293	5.0	49.6	42	2,779	.60	0.07	1,595	
ניו דזש.	N. J......	8,224	710	45	4,041,334	27.6	491.4	9	225,306	5.58	5.32	13,581	
ניו מעק.	N. M.....	122,634	131	4	423,317	18.6	3.5	45	1.052	.25	0.02	963	1910
ניו יאָרק	N. Y.....	49,204	1,550	29	12,588,066	21.5	265.3	1	1,903,890	15.12	45.0	40,708	
נאָר. קאר.	N. C......	52,426	3,686	27	3,170,276	23.9	50.4	12	8,252	.26	0.19	5,429	
נאָרט דאק.	N. D.....	70,837	654	16	680,845	5.5	9.6	38	2,749	.40	0.07	2,580	1889
אָהייאָ	O.........	41,040	300	35	6,646,697	15.3	161.6	4	173,976	2.62	4.11	21,390	1803
אָקלאהאָמא	Okla......	70,057	643	17	2,396,040	17.9	34.4	21	7,823	.33	0.19	4,271	1906
אָרעגאָן	Ore.......	96,699	1,092	9	953,786	21.6	9.8	34	13,075	1.37	0.31	3,844	1859
פענסילוו.	Pa.........	45,126	294	32	9,631,350	10.6	213.6	2	404,979	4.20	9.57	32,757	
ראוד אייל.	R. I......	1,248	181	48	687,497	13.7	550.5	37	25,003	3.64	0.59	2,215	
סאוט קאר.	S. C......	30,989	494	39	1,738,765	2.9	55.9	26	6,851	.39	0.16	2,763	
סאוט דאק.	S. D......	77,615	747	14	692,849	8.5	8.9	36	1,584	.23	0.04	3,419	1889
טענעסי	Tenn......	42,022	335	34	2,616,556	11.6	62.2	16	22,532	.86	0.53	4,957	1796
טעקסעס	Tex......	265,896	3,498	1	5,824,715	24.8	21 9	5	46,648	.81	1.10	10,939	1845
יוטא	Utah	84,990	2,806	10	507,847	11.8	5.9	40	2,857	.56	0.07	1,765	1896
ווערמאָנט	Vt.........	9,564	440	42	359,611	1.9	37.6	46	2,036	.57	0.05	947	1791
ווירדזשיניא	Va.........	42,627	2,365	33	2,421,851	4.8	56.8	20	25,656	.75	0.61	5,665	
וואשינגטאָן	Wash.....	69,127	2,291	19	1,563,396	15.1	22.7	30	14,698	.94	0.35	5,727	1889
וו. ווירדזש.	W. Va....	24,170	148	40	1,729,205	18.1	71.5	27	7,471	.43	0.18	5,374	1863
וויסקאָנסין	Wis.......	56,066	810	25	2,939,006	11.3	53.2	13	35,935	1.22	0.85	8,964	1848
וואיאָמינג	Wyo......	97,914	366	8	225,565	15.5	2.3	48	1,319	.58	0.03	1,167	1890
סך הכל		3,026,789	53,013						4,228,029		100		
צוזאמען מיט טעריטאָריעס		3,738,395											

די טעריטאָריעס

	שטח	באפעלקערונג	וואוקס אין 10 יאָהר	מענשען פער סקווער מייל
אלאסקא	586.000	52.278	7.7	
האוואי אינזלען	6.407	368.336	43.9	
גואם	.206	18.509	39.5	
קאנאל זאָן	.549	39.469	72.7	
פּארטאָ ריקאָ	3.435	1.543.913	18.7	449.4
אמעריקאנער סאמאָא	76	10.055	24.6	
ווירדזשיניא אינזלען	133	22.012	24.6	
פיליפינען	114.400	12.604.100		111.
סך הכל	711,606			

ALABAMA (ALA.)
אלאַבאַמאַ

רעדט מען וועגען „דעם קאטאן שטאאט", ווייס מען אז מען רעדט פון אלאַ־באמא, ווייל די הויפט פראָדוקציע פון דעם שטאאט איז קאטאן און דעריבער רופט מען אלאַבאמא „דער קאטאן שטאאט".

אלאַבאמא איז א אמתער דרום שטאאט. עס גרעניצט זיך פון צפון מיט דעם שטאאט טענעסי, פון מזרח מיט דעם שטאאט דזשארדזשיע, פון דרום מיט פלאָ־רידע און דעם גאלף פון מעקסיקא, און פון מערב מיט'ן שטאאט מיסיסיפּי. די הויפטשטאָדט פון אלאמאבא איז מאנטאגאמערי, א שטאָדט פון ארום 66 טויזענט איינוואהנער. די גרעסטע שטאָדט פון אלאבאמא איז אבער בירמינגטאָן פון ארום 260 טויזענט איינוואָהנער. מען רופט בירמינגטאָן „די פיטסבורג פון דרום", ווייל דאָרטען איז פיל ענטוויקעלט די אינדוסטרי פון מינעראלען און שטיין־קוילען.

טראָץ דעם, וואָס אלאַבאמא איז באוואוסט אלס א שטאאט פון קאטאן און אגריקולטור, האָט זיך אבער פאר די לעצטע יאָהרען פיעל ענטוויקעלט פאבריקאציע, אייזען, שטיין קוילען ווערען בעארבייט פונקט ווי קאטאן. ארום 3 טויזענט פאברי־קען זיינען דאָ אין שטאאט.

א כאראקטעריסטיק פון אלאַבאמא איז די גרויסע צאָל נעגער, וואָס וואָהנען דאָרטען. 40 פּראָצענט פון אלע איינוואָהנער זיינען נעגער. דער באריהמטער גע־לערנטער נעגער דאקטאר בוקער וואשינגטאָן האָט געגרינדעט אין יאָהר 1880 א אינסטיטוט וואו פילע נעגער קריגען העכערע בילדונג. דער אינסטיטוט האָט 1736 סטודענטען. אין סטייט אוניווערזיטעט ווערען קיין שווארצע ניט צוגעלאָזען. די ווייסע באגעהן זיך מיט די נעגער זעהר שלעכט. „קו קלוקס קלען" איז דאָרטען פארשפרייט.

ARIZONA (ARIZ.)
אריזאָנאַ

מען האָט געדענקט פריהער אז דער נאָמען אָריזאנא שטאמט פון אן אינדיאנער דיאלעקט און עס מיינט קליינע וואסער קוואלען. ווי פּראָפעסאר גואן דייק וויל

האָבען איז אריזאנא גאָר א ענגלישער וואָרט אריד־זאנא, טרוקענע זאנע. דער טיטשוואָרט פאסט זיךווירקליך אריין אין דער באשרייבונג פון דעם שטאאט, וואָס האָט אזוי ווייניג וואסער.

לויט'ן שטח פארנעמט אריזאנא דעם פינפטען ראנג. עס האָט א שטח פון 113,956 סקווער מיילען. דער וואסער שטח פון גאנצען שטאאט איז 146 סקווער מיילען. די באפעלקערונג איז זעהר שיטער. אין גאנצען וואָהנען אין אריזאנא 435,572 מענשען, וואָס מאכט קוים אויס 3.8 פער סקווער מייל. לויט דעם ראנג פון באפעלקערונג איז אריזאנא דער 44טער שטאאט, קלענער ווי דער דיסטריקט אוו קאלאמביא.

אריזאנא איז באריהמט אלס א שטאאט, וואָס איז באשאפען געוואָרען פון מענשען. די וויסטע מדבריות זיינען דורך מענשען פארוואנדעלט געוואָרען אין בליהענדע קולטואווירטע פעלדער. די פעלדער ווערען באוואסערט דורך קינסטליכע מיטלען. קאטאן, ווייץ און קאָרן וואקסען. בהמות פיטערען זיך. דורך קינסטליכע באוואסערונג האָט זיך אנטוויקעלט אין שטאאט שטארק די ציטרוס אינדוסטרי. ארץ ישראל טוט אין דער הינזיכט נאָך אריזאנא.

פאר טוריסטען איז אריזאנא צוציהענד דורך דער שעהנער פאנאָראמע פון גרענד קעניאָן פון טייך קאלאָראדא. איינע פון די שעהנסטע נאטור־וואונדער. דער קעניאָן ציהט זיך אויף 2 הונדערט מייל, 12 מייל ברייט אין דורכשניט און א מייל טיף. א גרויסע צוציהונג פאר טוריסטען איז דער וואסער־דאם, וואָס מען רופט דער „רוזוועלט דאם". דער דאם איז פון די צוויי גרעסטע דאמס אין דער וועלט.

אריזאנא האָט א גרויסע באפעלקערונג פון אינדיאנער. 43,726 אינדיאנער וואָהנען אין אריזאנא אויף רעזערוויישאנס. זיי פארנעמען 18,653,014 אייקער לאנד. די איינוואָהנער האָבען די טראדיציעס פון די העלדישע קאו בויעס.

די הויפט־שטאָדט פון אריזאנא איז פעניקס מיט א באפעלקערונג פון 48 טויזענט איינוואהנער. אין טאקסאן א שטאָדט פון 32 טויזענט איינוואָהנער געפינט זיך דער סטייט־אוניווערזיטעט. אריזאנא גרעניצט זיך מיט די שטאאטען נעווארא, יוטא, ניו־מעקסיקא און קאליפאָרניע. פון דרום גרעניצט זיך אריזאנא מיט מעקסיקא.

ARKANSAS (ARK.)
ארקאנזא

ארקאנזא איז פון די אלטע יחסנדיגע דרום שטאאטען. דער גאנצער מזרח גרעניץ איז דער טייך מיסיסיפי. דער שטאאט איז אין שכנות מיט די שטאאטען טענעסי, מיסיסיפי, לואיזיאנא, טעקסעס און אקלאהאמא.

אגריקולטור און קאטאן זיינען די הויפט באשעפטיגונג פון די איינוואהנער. דער שטאאט איז אויך רייך אין וועלדער און אויל. עס ווערען דארט אויך אויסגע־ארבייט פילע געהילץ פּראָדוקטען.

די באפעלקערונג באשטעהט גרעסטענטיילס פון ווייסע. דער שטאאט האָט אָבער איבער א פערטעל, 25.8 פּראָצענט שווארצע. עס זיינען דארטען דאָ באזונ־דערע שולען פאר ווייסע און באזונדערע פאר שווארצע. אידען זיינען דארטען ווייניגער ווי א האלב פּראָצענט. די הויפט־שטאָדט פון ארקאנזא איז ליטל ראק מיט א באפעלקערונג פון 82 טויזענט מענשען.

דער שטאאט איז אויסגעשניטען געוואָרען פון דער לואיזיאנא קויף, וואָס דזשעפערסאָן האָט איינגעהאנדעלט. דער נאָמען ארקאנזא שטאמט פון אינדיאנישען

וואָרט „געריי‌כערטע וואסער". דער שטאַאט האָט דעם צונעמעניש „בערען שטאַאט" צוליב די בערן, וואָס זיינען דאָרטען אמאָל געווען.

די איינוואָהנער פון שטאַאט זיינען זעהר פרום. די הויפט רעליגיע איז די באפטיסטישע. זעהר פיל האָבען אבער די לעצטע יאָהרען די איינוואהנער געליטען פון קריזיס און פון דער טריקעניש. עס האָט זיך אפילו ביי יחסנדיגע פרומע ווייסע אָנגעהויבען צו אנטוויקלען אפיקורסישע געדאנקען. די איינוואהנער האָבען געמאכט א שטיקעל רעוואָלוציע מיט דעם, וואָס זיי האָבען פארכאפט שפייז פון גראָסערי סטאָרס.

CALIFORNIA (CAL.)
קאַליפאָרניע

קאַליפאָרניע רופט מען דאָס גאָלדענע לאַנד, די „עלדאראדא" פון אמעריקע. אין קאליפאָרניע האָט מען ענטדעקט גאָלד אין יאָהר 1849. אין קאליפאָרניע שיינט די זון העל ווי גאָלד. לעצטענס איז קאליפאָרניע באריהמט געוואָרען דורך האליוואוד לעבען לאָס אנדזשעלעס, וואו גאָלד האָט זיך געשאָטען.

א העלפט פון ים־ברעג פארנעמט קאַליפאָרניע. עס גרעניצט זיך פון מזרח און פון דרום מיט מעקסיקא. לויט'ן שטח איז קאליפאָרניע דער צווייטער שטאַאט. עס פארנעהמט 158,297 סקווער מייל.

זעהר שטאָלץ זיינען די איינוואָהנער פון קאליפאָרניע מיט זייער קלימאַט. ווינטער צייט קומען אָן באזוכער פון אלע עקען וועלט. אין קאליפאָרניע זיינען דאָ שעהנע האָטעלס, וואָס זיינען אויסגעשטאַטעט מיט גרויס שיק. די וועגען זיינען זעהר באקוועם און אָטאָמאָבילס, וואָס זיינען דאָ אין קאליפאָרניע צוויי מיליאָן, לויפען איבער אלע וועגען.

אגריקולטור איז זעהר פיין ענטוויקעלט אין קאליפאָרניע. איבער 336 מיליאָן דאלאר איז אינוועסטעט אין ווייַנטרויבן אליין. אין קאליפאָרניע זיינען זעהר שטארק ענטוויקעלט די ציטראסען, (אפעלסינען, ציטראָנען און גרעיפּ פרוכטען). עס וואקסען דאָרטען אבער אויך אנדערע פרוכטען. עפּעל, בארנעס, פלוימען, קאַר־שען און מאנדלען. עס איז א לאַנד פון ראָזינקעס מיט מאַנדלען.

אויסער פרוכט פּראָדוצירט קאליפאָרניע גאָלד, זילבער, קופער, בליי און אויל. אין קאליפאָרניע איז ענטוויקעלט אויך פאבריקאציע. איבער 54 אויל רעפיינערים זיינען דארטען דאָ. פילע זיינען באשעפטיגט מיט געקענטע ארטיקלען. מען פּרע־געלט דאָרטען אלערליי איינגעמאכטסען און שפייזען.

די מואווי אינדוסטריע איז זעהר שטארק ענטוויקעלט אין קאליפאָרניע. דאָר־טען זיינען דא ארום 60 גרויסע סטודיאָס, וואָס לאָזען ארויס פילמס אויף הונדער־טע מיליאָנען דאלאר. דער געהאלט וואָס די סטארס אליין קריגען באטרעפט מי־ליאָנען.

קאליפאָרניע שפילט א גרויסע ראָליע אין דעם עקספּאָרט פון די פאראייניגטע שטאַאטען. קאליפאָרניע איז דער דריטער שטאַאט אין ראַנג פון עקספּאָרט.

א גרויסע צאָל יאפּאנעזער, ארום הונדערט טויזענט וואהנען אין קאליפאָרניע, אויך ארום 40 טויזענט כינעזער. עס וואָהנען דארטען אויך אינדיאַנער ארום 20 טויזענט. אידען זיינען דא אין קאליפאָרניע ארום 125 טויזענט. דער פּראָצענט פון אידען צו דער אלגעמיינער באפעלקערונג איז 2.17. פון אלע אמעריקאנער אידען, זיינען אין קאליפאָרניע דאָ ארום 3 פּראָצענט. זעהר שטארק אין קאליפאָרניע איז די קאטוילישע קירכע.

די הויפּטשטאָדט פון קאַליפאָרניע איז סאַקראַמענטאָ וואָס האָט אַרום 93 טויזענט איינוואָהנער. סאַן פראַנציסקאָ מיט אַרום 650 טויזענט איינוואָהנער איז א וויכטיגער פּאָרט אויף דעם פּאַסיפישען אָקעאַן „דער גאָלדענער האַרן". די גרעסטע שטאָדט אין קאַליפאָרניע איז לאָס־אַנדזשעלעס, וואָס האָט א מיליאָן צוויי הונדערט אַכט און דרייסיג טויזענט איינוואָהנער. לויט איהר שטח איז לאָס־אַנדזשעלעס די גרעסטע שטאָדט אין אַמעריקע. זי פאַרנעמט 442 קוואַדראַטנע מייל. לעבען לאָס־אַנדזשעלעס געפינט זיך דער בּאַריהמטער מאַאונט פּלאַץ האָליוואָוד.

COLORADO (COLO.)
קאָלאָראַדאָ

קאָלאָראַדאָ איז א בּערגיגער שטאַאַט. ער גרעניצט זיך מיט די שטאַאַטען וואַיאָמינג, נעבּראַסקאַ, קענזעס, אָקלאַהאָמאַ, ניו־מעקסיקאָ און יוטאַ.

דער בּערגיגער כאַראַקטער מאַכט דעם שטאַאַט פאַר מעהר שעהן. דער קלימאַט איז וואַרים אין זומער און קאַלט ווינטער. אַבער זעהר טרוקען און געזונד, און דערי־בּער א גוטער פּלאַץ פאַר שווינדזיכטיגע. דענווער, א שטאָדט פון אַרום 3 הונדערט טויזענט איינוואָהנער איז די הויפּט־שטאָדט פון קאָלאָראַדאָ. מען זאָגט, אַז 300 טעג אין יאָהר איז דענווער אָהן איין שום וואָלקענדל. אין דענווער געפינט זיך אויך דער בּאַוואוסטער אידישער סאַניטאַריום פאַר שווינדזיכטיגע.

קאָלאָראַדאָ איז זעהר בּאַריהמט מיט שעהנע לאַנדשאַפטען און פּרעכטיגע פּאַנאָראַמען. דער נאָמען קאָלאָראַדאָ שטאַמט פון קאָליער. דער אייזענבּאַהן פון ריאָ גראַנדאָ און דענווער געהט דורך אַזעלכע שעהנע פּלעצער, וואָס פאַרכאַפּען מיט זייער שעהנקייט. ער געהט דורך הויכע בּערג און שעהנע טאָהלען. טוריסטען פאָה־רען פון ווייטען אָנקוקען די פּאַנאָראַמע. טוריסטען ציהט אויך צו קאָלאָראַדאָ ספּרינג, וואָס איז מיט זיינע מינעראַלע קוועלען און פּלעצער פיעל מיט קאָלאַי.

דער שטאַאַט פּראָדוצירט פיל מעטאַלען: גאָלד, זילבּער, קופּער, אייזען און פּעטראָליאום. אין דער פּראָדוקציע פון צוקער איז קאָלאָראַדע דער ערשטער שטאַאַט. קאָלאָראַדאָ פּראָדוצירט אויך ווייצענס, קאָרן און פּאָטייטאָס.

מען רופט קאָלאָראַדאָ דער הונדערט יאָהריגער שטאַאַט. קאָלאָראַדאָ איז גע־וואָרען א שטאַאַט פּונקט הונדערט יאָהר נאָך דער דעקלאַראַציע פון אַמעריקאַנער אונאַבּהענגיגקייט. קאָלאָראַדאָ איז געוואָרען א שטאַאַט אין יאָהר 1876.

CONNECTICUT (CONN.)
קאָנעקטיקוט

קאָנעקטיקוט איז קליין אין שטח. דער שטאַאַט פאַרנעהמט דעם 46טען ראַנג אין שטח. דער שטח איז 4,965 קוואַדראַט מיילען. דער שטאַאַט איז אַבער בּאַ־זעצט געדיכט. 323 מענשען אויף א קוואַדראַטנעם מייל. קאָנעקטיקוט גרעניצט זיך מיט די שטאַאַטען ראָוד איילאַנד, מאַסאַטשוסעטס און ניו־יאָרק.

כאָטש קליין אין שטח און ניט זעהר גרויס אין בּאַפעלקערונג, — אין קאָנעק־טיקוט זיינען דאָ א מיליאָן זעקס הונדערט טויזענט איינוואָהנער און ער פאַרנעמט דעם 29טען ראַנג—איז ער אַבער אַלס שטאַאַט זעהר א וויכטיגער. מען רופט קאָנעק־טיקוט „דער נוּם שטאַאַט". מען האָט געהאַלטען די איינוואָהנער פאַר אַזעלכע בּריות אַז מען האָט געזאָגט, אַז זיי קענען שאַפען ניס פון האָלץ און פאַרקויפען זיי פאַר ניס.

קאָנעקטיקוט איז איינער פון די 13 אריגינעלע שטאַאטען, וואָס האָבען זיך פאראייניגט. די אָריגינעלע איינוואָהנער פון שטאַאט זיינען געווען האָלענדער און פוריטאַנער. איצט וואָהנען אין קאָנעקטיקוט פארהעלטניסמעסיג פילע אידען. זיי מאַכען אויס 5.7 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג און פון אלע אמעריקאַנער אידען וואָהנען 2,17 פּראָצענט אין קאָנעקטיקוט. אין שטאַאט זיינען אויך דאָ פילע אידישע פארמער.

די באַפעלקערונג אין קאָנעקטיקוט וואָהנט מייסטענס אין שטעדט. עס וואָהנען 1,131,770 אין שטעדט און בלויז 475,133 וואָהנען אין דערפער.

קאָנעקטיקוט איז א אינדוסטריעלער שטאַאט. מען פאַבריצירט דאָרטען מעשענע ארטיקלען, מאַשינען, אייזענבאַהנען, טעקסטילס, טייפּרייטערס, זייגערס, קאָרסעטען, פּינס און נאָדלען. א וויכטיגער ארטיקעל אין קאָנעקטיקוט איז טאַבאַק. די הויפּט־שטאָדט פון קאָנעקטיקוט איז הארטפאָרד, וואָס איז דער אינשורענס צענטער פון גאַנץ אמעריקע. אין ניו־הייווען געפינט זיך דער באַריהמטער יעיל אוניווערסיטעט, וואָס האָט א שם איבער דער גאַנצער וועלט.

פון די גרויסע שטעדט אין קאָנעקטיקוט איז די הויפּט־שטאָדט הארטפאָרד מיט 164 טויזענט איינוואָהנער, ברידזשפּאָרט מיט 146 טויזענט איינוואָהנער, ניו־הייווען מיט 162 טויזענט איינוואָהנער און ניו־לאָנדאָן מיט הונדערט טויזענט איינוואָהנער.

דער נאָמען קאָנעקטיקוט שטאַמט פון א אינדיאַנער דיאַלעקט און עס מיינט לאַנגער טייך מיט וועלכען זיי האָבען באַצייכענט דעם טייך קאָנעקטיקוט.

ברידזשפּאָרט האָט א סאָציאַליסטישע אדמיניסטראַציע. קאָנעטיקוט האָט אויסגעקליבען פינף פאָרשטעהער צו דער לעדזשיסלייטשור.

DELAWARE (DEL.)
דעלווער

דעלווער איז פון די קלענסטע שטאַאטען. סיי אין שטח און סיי אין באַפעלקערונג איז ער דער 47טער שטאַאט. דער שטאַאט גרעניצט זיך מיט פּענסילווייניע, ניו־דזשוירזי, דעם אטלאַנטישען אָקעאַן און מערילענד. דער נאָמען שטאַמט פון דעם לאָרד דע לאַ וואר, אַן אייגענטימער פון דער קאָלאָניע. דער קליינער שטאַאט האָט דעם צונעמעניש „דימאַנטען שטאַאט", קליין און טייער. מען רופט דעם שטאַאט אויך „דער שטאַאט פון דער בלויער הון".

דעלווער איז איינער פון די 13 אָריגינעלע שטאַאטען. דער שטאַאט איז אַן אגריקולטורעלער, אבער אויך פאַבריקאַציע איז דאָרטען ענטוויקעלט. דאַווער מיט א באַפעלקערונג פון 4800 איז די הויפּט־שטאָדט, אבער די וויכטיגסטע שטאָדט איז ווילמינגטאָן מיט א באַפעלקערונג פון 106 טויזענט איינוואָהנער.

ווילמינגטאָן איז א פּאָרט־שטאָדט, און פאַבריקאַציע פון לעדער איז דאָרטען ענטוויקעלט. אין דעלווער געפינט זיך א וויכטיגער פּולווער פאַבריק פון די פּאָנטס. אין דעלווער האָט זיך נאָך אָבגעשטעלט דער באַרבארישער מיטעל צו שמייסען פאַרברעכער מיט נאַגייקעס.

DISTRICT OF COLUMBIA (D. C.)
דיסטריקט אָף קאָלאָמביע

דער דיסטריקט האָט בלויז א שטח פון 76 סקווער מיילען אויף וועלכע עס איז אויסגעלעגט די שעהנע הויפּט־שטאָדט פון די פאראייניגטע שטאַאטען וואשינגטאָן

און אומגעגענד. דעם שטח האָבען מנדב געווען די שטאַאטען מערילענד און וויר־דזשיניע.

כאָטש דער דיסטריקט אױף קאָלאָמביע האָט אַזאַ קלײנעם שטח, האָט ער אבער א באַפעלקערונג פון ארום א האַלבען מיליאָן איינוואָהנער און ער פארנעמט דעם 41טען ראַנג צווישען די שטאַאטען.

אין וואַשינגטאָן וואָהנען א גרויסע צאָהל פון רעגירונגס־אַנגעשטעלטע און דער גאַנצער מסחר פון שטאָדט באַשטעהט אין דעם צו באַזאָרגען די איינוואָהנער מיט נויטיגע לעבענסמיטעל. וואַשינגטאָן וויים ניט פון עקאָנאָמישען קריזיס. די הויפּט אינדוסטרי פון וואַשינגטאָן איז פּאָליטישע ארבייט, און פּאָליטישע ארבייט שטעלט זיך דארטען ניט אָב.

איינוואָהנער פון וואַשינגטאָן האָבען ניט קיין רעכט צו שטימען. די מוניציפּאַ־ליטעט ווערט רעגירט פון רעגירונגס פאָרשטעהער. אין געוויסע פעלע פאָהרען די איינוואָהנער פון וואַשינגטאָן אין די שטאַאטען פון וועלכע זיי קומען דארטען צו שטימען. דאָס איז, ווען זיי האַלטען אָן זייערע וואָהנונגען אין אנדערע שטאַאטען.

וואַשינגטאָן איז אויסגעלייגט לויט א שעהנעם פּלאַן. די רעגירונגס־געביידעס באַשיינען די שטאָדט. דער קעפּיטאל, די „ווהייט האוז", דער „נאַציאָנאלער מוזע־אום", די „קאָנגרעשיאָנאל לייברערי", דער פּאָסט אָפּיס און פילע אנדערע רעגירונגס־געביידעס צייכענען זיך אויס מיט זייער שעהנער ארכיטעקטור. פילע פּריוואַטע פּערזאָנען און אינסטיטוציעס האָבען דאָרטען געבויט שעהנע פּאַלאַצען. דער דיפּלאָ־מאַטישער דיסטריקט איז פול מיט שעהנע הייזער. וואַשינגטאָן אין דיסטריקט אױף קאָלאָמביע איז א שעהנע פּראַכטפולע שטאָדט.

אין וואַשינגטאָן וואָהנען ארום 16 טויזענט אידען, וואָס מאַכען אויס 3.2 פּראָ־צענט פון דער באַפעלקערונג.

FLORIDA (FLA.)
פלאָרידע

ווען דער שפּאַניער פּאָנס דע לעאָן האָט דעם זונטאג פון קריסטליכען פּסח, דעם 27טען מאַרטש 1513 ענטדעקט פלאָרידא, האָט ער געדענקט, אז ער האָט ענטדעקט דעם קוואל פון אייביגער יוגענד. דער קוואל וואָס אזוי פיל מענשען האָ־בען געזוכט און זוכען נאָך היינט אויך.

דער קוואל פון אייביגער יוגענד איז ניט ענטדעקט געוואָרען, אָבער דערפאַר איז דער פּלאַץ געבליבען א צוציהונגס אָרט פאר די וואָס זוכען פארגעניגען אין לעבען. פלאָרידע איז א פּלאַץ פאר ווינטער אפּרוה און טויזענטער מענשען פאָהרען דאָרטען אויף ווינטער און גיבען דאָרטען אויס מיליאָנען. מאַנכע פארלירען גאר דאָרטען זייער יוגענד.

דער נאָמען פון שטאַאט שטאַמט פון בלומען, ווייל דער פּלאַץ איז ענטדעקט געוואָרען אין דעם יום-טוב פון בלומען. מען רופט דעם שטאַאט אויך מיט'ן נאָמען דער בלומען שטאַאט, אבער אויך דער שטאַאט פון גאָלף.

פון מערב זייט ליגט דער שטאַאט ביי דעם גאָלף אױף מעקסיקא, פון מזרח גרע־ניצט זיך פלאָרידע מיט'ן אַטלאַנטישען אָקעאַן, פון דרום מיט דעם אויסגוס פון פלאָרידע. די בערג־ליניע ציהט זיך אויף 3,751 מייל. פון צפון זייט גרעניצט זיך פלאָרידע מיט די שטאַאטען דזשאָרדזשיע און אַלאַבאַמאַ.

די פירות פון פלאָרידע זיינען האלב טראָפּישע. עס וואקסען דארטען אפּעל־סינען, גרעיפּ פרוכטען און פיין עפּעל. דאָרטען ווערט אויך קולטיווירט קאטאן און פארם־פּראָדוקטען. מען פאבריצירט דארטען אויך גוטע סיגארען.

פלאָרידע איז רייך מיט נאטירליכע רייכטימער, ספּעציעל מיט גרויסע וועלדער. דער שטאאט איז אן אמת'ער דרום שטאאט. דאָרטען זיינען דא 431,828 נעגער, וואָס מאכען אויס 29,8 פּראָצענט פון דער באפעלקערונג.

טאלאסי מיט א באפעלקערונג פון 10 טויזענט איינוואָהנער איז די הויפּט־שטאָדט פון פלאָרידע. מיאמי א שטאָדט מיט הונדערט און צעהן טויזענט איינ־וואָהנער איז באוואוסט מיט דעם בום, וואָס האָט זיך געענדיגט מיט א קראַך.

דזשעקסאנוויל און טאמפּא זיינען גרויסע שטעדט אין פלאָרידע מיט איבער הונדערט טויזענט איינוואָהנער.

GEORGIA (GA.)

דזשאָרדזשי

דזשאָרדזש דער צווייטער, קעניג פון ענגלאנד האָט געטשאַרטערט די קאָלאָניע אין יאָהר 1732 און דער סטייט טראָגט זיין נאָמען. מען האָט א נאָמען געגעבען די סטייט די „קרעקער סטייט", ווייל דער שטאאט איז געווען באוואָהנט פון ארימע ווייסע, „קרעקער דזשעקס". די ערשטע איינוואהנער פון דער קאָלאָניע זיינען געווען מענשען, וואָס זיינען אנטלאָפען געווארען פון גערכטיגקייט פון ענגלאנד.

אין ענגלאנד איז אמאָל געווען א פארברעכען ווען איינער האָט ניט געקענט צאָלען קיין חובות. אַזעלכער (באנקראָטירער) פלעגט מען זעצען אין טיורמע. פילע אַזעלכער זיינען געלאָפען אין דזשארדזשי, דארטען זיינען אבער געלאָפען אויך אנדערע אנטלאָפענע פון גערעכטיגקייט.

דזשאָרדזשי איז געווען איינער פון די 13 אָריגינעלע שטאאטען. דאָס איז א טיפּישער דרום־שטאאט. גרעניצט זיך מיטביידע „קאראליינעס", מיט פלאָרידע, אלאבאמא און טענעסי. צום מזרח געהט ארויס דזשאָרדזשי צום אטלאנטישען ים. סאוואנא, א שטאָדט מיט 85 טויזענט איינוואָהנער איז א וויכטיגער קאטאן פּאָרט.

די נעגער מאכען אויס 36.8 פּראָצענט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג פון דזשאָרדזשי. דער פּראָצענט איז געפאלען פאר 10 יאָהר פון 41,7. די נעגער צו־לויפען זיך פון דאָרטען.

אטלאנטא איז די הויפּט־שטאָדט פון דזשאָרדזשי. די שטאָדט האָט א באפעל־קערונג פון ארום 300 טויזענט איינוואָהנער. עס איז פון די שעהנסטע און וויכ־טיגסטע שטעדט פון דער סאוטה. עס האָט א שם מיט די גוטע איינגעפונדעוועטע באנקען.

IDAHO

איידאהא

אין אינדיאניש הייסט איידאא דער פּערל פון די בערג, און מיט דעם נאָמען איז דער שטאאט באוואוסט.

איידאהא איז א בערגיגער שטאאט פון דער וועסט. ער גרעניצט זיך מיט בריטיש קאָלאָמביע, מאָנטאנא, וואיאָמינג, יוטא, נעוואדא, וואשינגטאָן און אָרע־גאָן.

דער שטאאט איז נאָך ניט אין גאנצען ענטוויקעלט. עס זיינען ניט ענטוויקעלט די פילע מינעראלען מיט וועלכע דער שטאאט איז זעהר רייך און פילע שטרעקעס

לאַנד, וואָס ווארטען אויף קינסטליכע באוואסערונג. דער שטאַאט איז גרויס אין שטח. ער איז דער צוועלפטער אין ראַנג פון שטח, אבער דער 43טער אין באפעל־קערונג.

דער שטאַאט איז מייסטענס אַן אגריקולטורעלער. גרויסע סטאדעס פון שאָף און רינדער זיינען דאָ אין שטאַאט. עס זיינען דאָרטען דא זעג־מילען, ווייל איידאהאָ איז רייך מיט וועלדער. די איינוואָהנער פון שטאַאט באריהמען זיך, אז זייער זעג־מיל אין פּאָטיאַטש איז דער גרעסטער אין דער וועלט.

די הויפּט־שטאָדט פון איידאהאָ איז בויזע סיטי, א שטאָדט פון 21 טויזענט איינוואָהנער. קיין גרויסע שטעדט זיינען דאָרטען ניטאָ. בילדונג שטעהט אויף א זייער הויכער מדרגה. אין מאָסקווע, א שטעדטעל פון 4 טויזענט איינוואָהנער גע־פינט זיך דער סטייט־אוניווערזיטעט און אין קאלדוועל, אביסעל א גרעסערע שטעד־טעל — א קאלעדזש.

ILLINOIS (ILL.)

אילינאָי

די שכנים פון אילינאָי, די איינוואָהנער פון מיזורי, האָבען א נאָמען געגעבען אילינאָי דער „סאקער סטייט". דער שטאַאט איז אבער שוין גאר ניט באוואָהנט פון סאקערס. דער שטח פון שטאַאט איז ניט זעהר קיין גרויסער, פארהעלטניס־מעסיג, אבער דער דריטער אין באפעלקערונג, 1342 מענשען וואָהנען אויף א סקווער טייל. דער שטאַאט איז פון די וויכטיגסטע אינדוסטריעלע געביעטען אין אמעריקע.

אילינאָי גרעניצט זיך מיט די שטאַאטען וויסקאנסין, קענטאָקי, מיזורי און אייאָווא. דער שטאַאט איז פון די צענטראַלע געגענדען אין לאַנד, באוואוסט פון לייק משיגען. מיסיסיפּי און אהייא טייכען פליסען נאָהענט פון זיינע גרעניצען. דער טייך אילינאָי איז דער טייך פון שטאַאט.

די וויכטיגסטע שטאָדט פון אילינאָי איז שיקאגא, די צווייטע שטאָדט אין לאַנד מיט א באפעלקערונג פון איבער 3 און א האלב מיליאָן. שיקאגא איז דער אייזענ־באהן צענטער פון לאַנד. אין שיקאגא קומען זיך צוזאמען די אייזענבאהנען פון מזרח און דרום, פון דאָרטען הייבען זיך אָן די לאַנגע אייזענבאהנען אין דער וויטער וועסט. שיקאגא איז אויך דער תבואה צענטער פון אמעריקע. דער שיקאגא באָארד אף טרעיד האָט די וויכטיגסטע תבואה בערזע, דער באריהמטער פּיט. שיקאגער סטאק־יארדס האָבען אזא נאָמען איבער'ן לאַנד, ווי שיקאגא געגנסטערס.

שיקאגא איז אויך באריהמט מיט איהרע בולווארדס. טוריסטען באוואונדערען די שיקאגער קונסט־מוזעאומס. דער שיקאגא מוזעאום אָף אַרט און פיילד מוזעאום. שיקאגא איז די נאציאָנאלע שטאָדט פאר קאָנווענשאָנס. די שיקאגער וועלט־אויס־שטעלונג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אין יאָהר 1933 און האָט זיך פארצויגען אויף נאָך א יאָהר ציהט צו באזוכער ניט נאָר פון אמעריקע, נאָר אויך פון אנדערע וועלט־טיילען.

אין אילינאָי זיינען דאָ א גרויסע צאָהל אידען. זיי מאכען אויס 4.53 פּראָצענט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג. פון יעדע הונדערט אידען וואָהנען אין אילינאָי 8.17 פּראָצענט. די מעהרסטע אידען געפינען זיך אין שיקאגא.

די וויכטיגסטע אינדוסטריס פון אילינאָי זיינען אייזען פעקטאָרים. פעקטאָרים פון מאשינען און וואגאָנען. עס זיינען דארטען דאָ אויך אָטאָמאָביל פעקטאָרים. די קליידער אינדוסטרי איז דארטען אויך וויכטיג.

29 קאלעדזשעס און אוניווערזיטעטען געפינען זיך אין אילינאָי. די באריהמטע אוניווערזיטעטען זיינען: דער „אילינאָי אוניווערזיטעט" אין אורבאנא, דער „שיקאגער אוניווערזיטעט" און „דזשיימס מיליקען אוניווערזיטעט" אין דעקייטאר.

אויסער שיקאגא, זיינען קיין גאָר גרויסע שטעדט אין אילינאָי ניטאָ. שטעדט פון מעהר ווי 50 טויזענט איינוואָהנער זיינען ציצערא, דעקייטאר, איסט סט. לואיס, אָהק פּאַרק, פּיארע (104 טויזענט), ראקפארד און די הויפּט־שטאָדט ספּרינגפילד מיט 71 טויזענט איינוואָהנער. ספּרינגפילד איז באריהמט מיט דעם, וואָס דער באַפרייער פון שווארצע שקלאפען אייבערהעם לינקאָלן האָט דאָרטען געוואָהנט און דאָרטען איז פאָרמירט געווארען זיין קאריערע.

INDIANA (IND.)

אינדיאנא

די פראנצויזישע „קרעאלען" האָבען א נאָמען געגעבען אינדיאנא „הושערס", וואָס האָט געמיינט אין זייער שפּראַך „באריהמער", און דער נאָמען איז געבליבען מען רופט אינדיאנא מיט'ן נאָמען „הוזיער שטאאט". דער נאָמען אינדיאנא אליין ערקלערט זיך אליין. עס נעמט זיך פון די אינדיאנער איינוואָהנער.

אינדיאנא איז פון די צענטראלע שטאאטען און גרעניצט זיך מיט מישיגען, אָהייאָ, קענטאָקי און אילינאָי. דער שטאאט איז אויך אינדוסטריעל. לויט דער פּראָדוקציע פון שטיין־קוילען איז אינדיאנא דער זעקסטער שטאאט. עס איז דאָרטען ענטוויקעלט אויך אייזען און אויל אינדוסטרי. גערי, אינדיאנא איז א שטאָדט וואָס איז געבויט געוואָרען פון שטאָהל־טראָסט. פון דאָרטען שטאמט די קאָמישע פיגור, דאקטאר ווירט, וואָס האָט געמאכט א שטורעם אין א גלאָז וואסער וועגען דעם באָלשעוויזם פון פּרעזידענט'ס רוזוועלט ראטגעבער, די מיטגלידער פון „מארך־טראָסט".

עוואנסוויל, א שטאָדט פון 103 טויזענט איינוואָהנער לעבען טייך אהייא איז א וויכטיגער צענטער פון געהילץ־האנדעל. די הויפּט־שטאָדט פון אינדיאנא איז אינדיאנאפּאָליס, א שטאָדט פון 366 טויזענט איינוואָהנער. אין סאוטה בענד, א שטאָדט פון 105 טויזענט איינוואָהנער איז דאָ א באוואוסטער קאטוילישער אוניווערזיטעט „נאטר דאם".

דער באריהמטער סאָציאליסט יודזשין וו. דעבס האָט באריהמט געמאכט טערי האָוט, א שטאָדט פון ארום 63 טויזענט איינוואָהנער.

IOWA (IA.)

אייאָווא

אייאָווא, דער שטאאט, וואָס האָט צוליב די מלחמות מיט די אינדיאנער, געקריגען דעם נאָמען „האווקי" שטאאט, (שווארצער האק איז געווען א אינדיאנער טשיף) איז פון די וויכטיגסטע אגריקולטורעלע שטאאטען אין דער מידעל־וועסט. דער שטאאט גרעניצט זיך מיט וויסקאנסין, אילינאָי, מיזורי און סאוטה דאקאטא.

דער שטאאט איז געווען באוואוסט אלס דער שטאאט פון רייכע פארמער, בעלי גופים. די פארמער האָבען געלעבט באקוועם. מיט טעלעפאָנס, אָטאָמאָבילס און ריידיאָ אין די הייזער. די פארמס זיינען געווען זעהר גוט איינגעארדענט און אמעריקאנער פלעגען מיט שטאָלץ אָנווייזען אויף דעם רייכען פארמער פון אייאָווא. דער קריזיס האָט אבער רואינירט פילע פארמער. די פארמס זיינען בעלאסטעט מיט שווערע מארטגיידזשעס און די פארמער קענען זייערע מארטגיידזשעס ניט צאָלען.

קאָרן איז דער וויכטיגסטער פּראָדוקט פון אייאָווא. קאָרן ווערט פּראָדוצירט אין אייאָווא מעהר ווי אין אנדערע שטאאטען. אויך מיט ווייץ, האָבער און בהמות איז אייאָווא געבענשט. פלייש אינדוסטרי איז דארטען זעהר ענטוויקעלט.

דע מאינס, א שטאָדט פון 150 טויזענט איינוואָהנער איז די גרעסטע שטאָדט אין אייאָווא און אויך די הויפּט-שטאָדט. אין עימס, א שטעדטעל פון ארום 11 טויזענט איינוואָהנער איז דאָ א באריהמטער אגריקולטורעלער קאלעדזש. מען זאָגט, אז דער קאלעדזש איז דער בעסטער אין לאַנד.

KANSAS (KANS.)
קענזעס

קענזעס איז לויט זיין געאָגראפישער לאַגע דער צענטראלער שטאאט און אזוי רופט מען טאקע דעם שטאאט. דעם שטאאט רופט מען אויך דער „פּרעירי שטאאט".

דער שטאאט גרעניצט זיך מיט נעבראסקא, מיזורי, אקלאהאמא און קאָלאָ־ראדא. דער שטאאט איז הויפּטזעכליך אגריקולטורעל. דער שטאאט האָט אויך מינעראלע רייכטימער. טשיקען פארמס און מילך פארמס זיינען זעהר ענטוויקעלט אין קענזעס. קענזעס ליידעט אבער פיל פון דעם וועלט-קריזיס.

א גרויסער אגריקולטור קאלעדזש איז דאָ אין מאנהעטען, א שטעדטעל פון 10 טויזענט איינוואָהנער. דער קאלעדזש ווערט געשטיצט פון שטאאט. דער שטאאט שטיצט אויך דעם אוניווערזיטעט אין קענזעס.

טויט-שטראָף איז אָבגעשאפט אין קענזעס. פון דעם יאָהר 1870 האָט מען קיין מענשען ניט היינגעריכטעט. דער פארזוך איינצופיהרען טויט-שטראָף דורך עלעק־טריק איז וועטאָירט געוואָרען פון גאָווערנאר.

די גרעסטע שטאָדט אין קענזעס איז קענזעס סיטי, א שטאָדט פון 122 טויזענט איינוואָהנער. טאפעקא, א שטאָדט פון 64 טויזענט איינוואהנער איז די הויפּט־שטאָדט פון קענזעס. קאלבי א קליין שטעדטעל מיט צוויי טויזענט איינוואָהנער איז באוואוסט מיט דעם, וואָס די איינוואָהנער צאָהלען ניט קיין לאָקאלע טעקסעס. אלע הוצאות פון שטעדטעל ווערען געדעקט פון די פּראָפיטען, וואָס די שטאָדט אדמי־ניסטראציע מאכט פון דעם, וואָס די מוניציפּאליטעט פארקויפט עלעקטריק.

KENTUCKY (KY.)
קענטאָקי

קענטאָקי איז דער גרעניץ-שטאאט צווישען דעם צפון און דרום פון אמעריקע. די איינוואָהנער האָבען זיטען פון דער סאוטה, אבער זיי זיינען פון די פּיאָנירען, וועלכע האָבען געבויט די וועסט, און די זיטען פון די אמאָליגע פּיאָנערען זיינען געבליבען. די איינוואָהנער פון קענטאָקי זיינען טומעלדיג און זיינען באריט צו געבען און צו כאפּען קלעפּ.

פון צפון גרעניצט זיך קענטאָקי מיט די שטאאטען אילינאָי, אָהייאָ און אינ־דיאנא. פון דרום — מיט טענעסי; פון מערב — מיט ווירדזשיניע און וועסט וויר־דזשיניע. מען רופט קענטאָקי דער „שטאאט פון בלויען גראָז". פילע בערג זיינען דאָ אויף דער פלעכע אין מזרח פון לואיסוויל, וואָס רופט זיך דער ראיאָן פון בלויען גראָז.

די איינוואָהנער באשעפטיגען זיך מיט אגריקולטור און האָדעווען בהמות.

די פערד פון קענטאַקי האָבען א נאָמען איבער דער גאַנצער וועלט. דער שטאַאט פּראָדוצירט אויך טאַבאַק און קאָרן.

א מערקווירדיגע נאַטירליכע ערשיינונג אין קענטאַקי זיינען די גריבער אונטער דער ערד (קייווס), וואָס ציהען זיך אויף 9 טויזענט סקווער מיילען. דער מאַמאַטה „קייוו" איז דער גרעסטער, ער איז פאַרבונדען מיט דורכגאַנגען, וואָס ציהען זיך אויף 150 מייל.

די הויפּט-שטאָדט פון קענטאַקי איז פראַנקפאָרט, א שטעדטעל פון ארום 12 טויזענט איינוואוהנער. די גרעסטע שטאָדט פון קענטאַקי איז לואיסוויל מיט 308 טויזענט איינוואוהנער.

LOUISIANA (LA.)
לואיזיאַנא

לואי דער 14טער, קעניג פון פראַנקרייך, דער באַריהמטער דעספּאָט, וואָס האָט געזאָגט: „איך בין דער שטאַאט" איז פאַראייביגט אין אַמעריקע. דער שטאַאט לואיזיאַנא טראָגט זיין נאָמען. לא-סאַללע, דער פראַנצויזישער פאָרשער האָט דאָס לאַנד אַזאַ נאָמען געגעבען.

לואיזיאַנא האָט נאָך אָט די היסטאָרישע באַדייטונג. דזשאָהן לאָ, דער באַריהמ־טער אוואַנטיוריסט האָט געגרינדעט זיין טרויעריג-באַריהמטען מיסיסיפּי פּלאַן, וואָס האָט זיך אויסגעלאָזען אלס זייפען־בלאָז „מיסיסיפּי באַבל". פראַנקרייך האָט אָנגע־פאַנגען צו קאָלאָניזירען דעם געגענד און פראַנקרייך'ס הערשאַפט האָט זיך פאַר־שפּרייט. פּרעזידענט דזשעפערסאָן האָט אבגעקויפט דעם געגענד „לואיזיאַנא", און דער איצטיגער שטאַאט לואיזיאַנא איז בלויז א טייל פון יענער היסטאָרישער קניה.

א גרויסע צאָהל פון די איינוואָהנער באַשטעהט פון „קרעאָלען", פראַנצויזען מיט א געמיש פון שפּאַניער און פּאָרטוגעזער. דער שטאַאט טראָגט דאריבער דעם נאָמען דער „קרעאָל שטאַאט". עס זיינען נאָך איבערגעבליבען פילע פראַנצויזישע מנהגים אין שטאַאט. ניו־אָרליענס, א שטאָדט מיט קרוב פון א האַלבען מיליאָן איינוואָהנער פּראַוועט נאָך דעם קאַרניוואַל „מאַרדי גראַ". דער קאַרניוואַל ציהט צו טוריסטען פון אנדערע געגענדען. ניו־אָרליענס איז איבערהויפּט א וויכטיגע שטאָדט, וואָס פאַראייניגט גרויסע וואַסער וועגען.

א גרויסער פּראָצענט פון די איינוואוהנער, א דריטעל זיינען נעגער. עס איז א דרום־שטאַאט מיט די זיטען פון דרום. פיש, פּעטראָלעאום און צוקער זיינען די הויפּט פּראָדוקטען. עס וואַקסט דאָרטען אויך קאַטאַן, רייז און טאַבאַק.

לואיזיאַנא ליגט ביי דעם גאָלף אף מעקסיקא און ביי דעם מויל פון מיסיסיפּי טייך. דאָס לאַנד איז זעהר וואַסערדיג. דער שטאַאט גרעניצט זיך אויך מיט די שטאַא־טען אַרקאַנזאַ, מיסיסיפּי און טעקסעס. די הויפּט־שטאָדט פון לואיזיאַנא איז באַטאַן רוזש א שטאָדט מיט 68 טויזענט איינוואָהנער. נאָך א וויכטיגע שטאָדט אויסער ניו־אָרליענס, מיט איבער הונדערט טויזענט איינוואָהנער איז קאַדאָ.

MAINE (ME.)
מעין

אַז מען רעדט פון א שטאַאט וואָס ליגט אונטען אין מזרח „דאַון איסט", מיינט מען דעם שטאַאט מעין. ער ליגט אויף דעם מזרח פון די פאַראייניגטע שטאַאטען

און גרעניצט זיך מיט קוויבעק, קענעדע, ניו־בראַנזוויק, קענעדע, מיט דעם שטאַאט ניו־העמפּשייר און דעם אטלאַנטישען אָקעאַן.

מעין רופט מען אויך דער „לאָמבער שטאַאט". עס וואַקסען דאָרטען פילע וועלדער. פילע אינזלען באוואַקסען מיט וועלדער געפינען זיך אין שטאַאט. דער באַריהמטסטער צווישען זיי איז „מאונט דעזוירט" אָדער ווי מען רופט איהם אויך „אקאַדיא נעשיאָנאַל פּארק".

אין מעין איז ווינטער זעהר קאַלט. א טיפער שנעע באדעקט די ערד אייניגע חדשים. אייז איז דאָרטען אן אַרטיקעל, וואָס מען עקספּאָרטירט. די געגענדען אין מעין זיינען זעהר מאַלעריש און ציהען צו פילע טוריסטען.

לאָמבער איז דער הויפּט פּראָדוקט פון מעין. עס זיינען דאָרטען דאָ פילע פּאַפּיר פאַבריקען. מעין איז אויך א שטאַאט וואָס לעבט פון טוריסטען. פּאָרטלאַנד, א שטאָדט פון אַריבער 70 טויזענט איינוואָהנער איז זעהר א וויכטיגער פּאָרט. אגוסטא, א שטאָדט פון 17 טויזענט איינוואָהנער איז די הויפּט־שטאָדט פון מעין.

MARYLAND (MD.)
מערילענד

מערילענד, דאָס לאַנד פון דער קעניגין מאַריע, די ווייב פון דעם ענגלישען קעניג טשאַרלס דעם ערשטען, איז א גרעניץ־שטאַאט צווישען צפון און דרום.

מערילענד רופט מען טאַקע אויך דער אַלטער גרעניץ־שטאַאט „אָלד לאַין סטייט", אָבער דאָס איז צוליב א קריג אין די קאָלאָניאַלע צייטען וועגען א גרעניץ פראַגע צווישען לאָרד באַלטימאָר און וויליעלם פּען, גרינדער פון פּענסילווייניע.

דער שטאַאט מערילענד גרעניצט זיך מיט פּענסילווייניע, דעלעווער, ווירדזשיניע און וועסט ווירדזשיניע, אויך מיט דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן. פון דרום איז מערילענד אבגעזונדערט דורך די טשעספּיקא בוכטע. עס איז זעהר א וויכטיגע בוכטע פון קאָמערציעלען שטאַנדפּונקט און צוליב דעם איז באַלטימאָר געוואָרען א וויכטיגער פּאָרט.

באַלטימאָר מיט איבער אכט הונדערט טויזענט איינוואָהנער איז די וויכטיגסטע שטאָדט אין מערילענד. אין מערילענד איז שטאַרק ענטוויקעלט אַלע קליידער אינדוסטריעס. איבער 70 טויזענט אידען וואָהנען אין מערילענד. א גרויסע צאָל אין באַלטימאָר. אידען מאכען אויס 4.34 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג און 1.7 פּראָצענט פון זייער צאָל אין לאַנד. אויך א גרויסע צאָל נעגער 16.9 פּראָצענט וואָהנען אין מערילענד.

מערילענד איז פון די 13 אָריגינעלע שטאַאטען. די הויפּט־שטאָדט פון מערילענד איז אַנאַפּאָליס, א שטעדטעל מיט 12 טויזענט איינוואָהנער. אין אַנאַפּאָליס איז דאָ די נייוואַל אַקאַדעמיע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען. מערילענד איז באַוואוסט מיט דעם „דזשאָהן האָפּקינס אוניווערזיטעט". מערילענד איז זעהר נאָהענט צו וואַשינגטאָן, מען קומט פון באַלטימאָר אין וואַשינגטאָן אין 40 מינוט.

MASSACHUSETTS (MASS.)
מאַסאַטשוסעטס

מאַסאַטשוסעטס רופט מען דער אַלטער שטאַאט פון דער בוכטע „אָלד בעי סטעיט". מאַסאַטשוסעטס איז פון די ערשטע קאָלאָניעס אין די ערשטע 13 אָריגינעלע שטאַאטען. זעהר א וויכטיגע ראָליע האָט מאַסאַטשוסעטס געשפּילט אין דער

אמעריקאנער געשיכטע. דער שווערער נאָמען פון שטאאט, שטאמט פון אן אינדיאַ־נער דיאַלעקט און עס מיינט „דער אָרט פון בלויע בערג".

דער שטאאט איז אין שכנות מיט ווערמאָנט, ניו־העמפשייר, ראָוד אײלענד און קאָנעקטיקוט. דער געגענד ליגט אין דעם הארץ פון ניו־ענגלאנד, נײ־ענגלאנד.

כאָטש מאסאטשוסעטס האָט א קליינעם שטח און איז לויט'ן ראנג פון שטח דער 44טער שטאאט, איז דער שטאאט אָבער זעהר געדיכט באזעצט. 541.6 מענ־שען וואָהנען אויף א סקוועער מייל. די אידישע באפעלקערונג אין מאסאטשוסעטס איז 227 טויזענט, 5.31 פּראָצענט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג און 5.33 פּראָצענט פון דער גאנצער אידישער באפעלקערונג. די גאנצע באפעלקערונג איז 4,842,325. דער 28טער שטאאט און דער צווייטער געדיכטסטער שטאאט.

מאסאטשוסעטס איז זעהר אינדוסטריעל. דער שטאאט פארנעמט א וויכטיגען פּלאַץ איז אלע אינדוסטריען, פאבריקען פון קאטאָן סחורות און וואָלענע סחורות זיינען דאָ פיעל. דאָרטען זיינען אויך דאָ פילע גארבארניעס און שיך־פאבריקען. עס איז דאָרטען ענטוויקעלט אגריקולטור.

מען באטראכט מאסאטשוסעטס אלס דעם געבילדעסטען שטאאט פון די פאר־אייניגטע שטאאטען. באָסטאָן די הויפּט־שטאָדט פון מאסאטשוסעטס מיט א בא־פעלקערונג פון 790 טויזענט איינוואָהנער רופט מען די אמעריקאנער אָטענס. באָסטאָן איז א היסטאָרישע שטאָדט מיט פילע היסטאָרישע מערקווירדיגקייטען. הארווארד אוניווערזיטעט איז אן אריסטאָקראטישער אוניווערזיטעט מיט א נאָמען איבער דער גאנצער וועלט. מאסאטשוסעטס טעכנאָלאָדזשיקאל אינסטיטוט איז א וויכטיגע אינסטיטוציע. עס זיינען דאָרטען דאָ אויך אנאלפאבעטען, 3.5 פּראָצענט מענשען וואָס קענען ניט לעזען און שרייבען, נאָר זיי באשטעהען מיינסטענס פון אויסלענדער און נעגער.

MICHIGAN (MICH.)
מישיגען

מישיגען רופט מען „דער שטאאט פון די אָזערעס". דער שטאאט וואָס גרע־ניצט זיך מיט קענעדע ווערט צוטיילט דורך לייק מישיגען אויף צוויי טיילען. דער שטאאט האָט אויך פילע אנדערע אָזערעס.

אין מישיגען זיינען דאָ פילע אָטאָמאָביל פעקטאָריס. דעטראָיט, די פערטע שטאָדט לויט איהר גרויס, מיט א באפעלקערונג פון אָנדערטהאלבען מיליאָן איינ־וואָהנער שפּילט א אָנפיהרענדע ראָלע אין דער אָטאָמאָביל אינדוסטריע. דער וועלט־קריזיס האָט שטארק געטראָפען דעם גאנצען שטאאט און באזונדערס דע־טראָיט. אין מישיגען געפינען זיך ארום 90 טויזענט אידען, וואָס מאכען אויס 1.68 פּראָצענט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג און 1.02 פּראָצענט פון דער גאנצער אידישער באפעלקערונג פון לאנד.

אין מישיגען איז דאָ א געזעץ, וואָס מען ערלויבט צו סטעריליזירען שוואכ־זיניגע. דורך א רעפערענדום אין 1931 איז צוריק איינגעפיהרט געוואָרען טויט־שטראָף אין מישיגען. אין מישיגען איז אויך דאָ א געזעץ, וואָס פאָדערט צו רעדזשיסטרירען אלע אויסלענדער.

די הויפּט־שטאָדט פון מישיגען איז לאנסינג, א שטאָדט פון 80 טויזענט איינ־וואָהנער. דיבאָרן, א שטאָדט פון ארום 50 טויזענט איינוואָהנער האָט געקראָגען די טרויעריגע באריהמטקייט דורך פאָרד'ס אנטיסעמיטישען נעסט, וואָס ער האָט דאָרטען געמאכט. אין מישיגען האָבען זיך צוליב'ן קריזיס פארמאכט פילע באַנקען.

MINNESOTA (MINN.)
מינעסאָטא

מינעסאָטא, א צענטראַלער שטאַאט פון דעם צפון־מערב, גרעניצט זיך מיט אָנטעריאָ און מאַניטאָבאַ, קענעדע. ער גרעניצט זיך אויך מיט די שטאַאטען וויס־קאָנסין, אייאָווא און די דאַקאָטאַס. דער מיסיסיפּי טייך קומט אריין אין מינעסאָטא.

דער שטאַאט איז רייך מיט נאַטירליכע רייכטימער. מיט די מעטאַלען באַ־זאָרגט דער שטאַאט די אייזען פעקטאָרים פון אילינאָי, פּענסילווייניע און אָהייאָ. דער שטאַאט איז אויך וויכטיג אלס אגריקולטורעלער צענטער. עס זיינען דאָרטען דאָ מיהלען און תבואה־שפּייכלערס. אמאָל איז מינעסאָטא געווען רייך מיט לאַמבער, נאָר פילע וועלדער זיינען אויסגעשניטען געווארען, נאָר עס זיינען נאָך דאָ איצט אויך פילע זעג־מיהלען און פּאַפּיר פעקטאָרים.

די שטאָדט מיניאַפּאָליס מיט ארום א האלבען מיליאָן איינוואָהנער, איז דער צווייטער תבואה צענטער נאָך שיקאגא. די צווילינג־שטאָדט סענט־פּאָול מיט א באַפעלקערונג פון 271 טויזענט איינוואָהנער איז די הויפּט־שטאָדט פון מינעסאָטא. דולוטה מיט א באַפעלקערונג פון ארום הונדערט טויזענט איינוואָהנער איז וויכטיג אלס צענטער פון רויע מאַטעריאַלען און א טראַנספּאָרט פּלאַץ. די שטאָדט געפינט זיך לעבען די גרויסע אָזערעס.

מינעסאָטא איז באַריהמט מיט איהר גוטער סיסטעם פון פאָלקס־בילדונג. וויכ־טיג איז דער אוניווערזיטעט פון מינעסאָטא. אין מינעסאָטאָ איז ענטוויקעלט שטארק די ראַדיקאַלע פאַרמער באַוועגונג.

MISSISSIPPI (MISS.)
מיסיסיפּי

מיסיסיפּי איז א טיפּישער דרום־שטאַאט. די נעגער זיינען דאָרטען מעהר ווי ווייסע. נעגער מאַכען אויס 50.2 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג און ווייסע 49.8 פּראָצענט. די באַפעלקערונג איז 2 מיליאָן און ערך צעהן טויזענט נפשות.

דער שטאַאט גרעניצט זיך מיט די שטאַאטען טענעסי, אַלאַבאַמא, לואיזיאַנא און ארקאַנסאַ. דער טייך מיסיסיפּי פון וועלכען דער שטאַאט האָט זיין נאָמען פליסט אריין אין שטאַאט פון מערב זייט.

די פּראָדוקטען פון שטאַאט זיינען קאָטאָן, צוקער־רעהרען, ניס, תבואה און פרוכט. אין דעם שטאַאט הערשען נאָך די אַלטע טראַדיציעס פון די אַמאָליגע פּלאַנטאַטאָרס, מיט שעהנע מאַיאָנטקעס פאר די אריסטאָקראַטען און נידעריגע הייזקעס פאר די נעגער. אויב ניט קיין שקלאַפען נאָכ'ן געזעץ, אבער דאָך ערני־דעריגט און אונטערדריקט.

די הויפּט־שטאָדט פון מיסיסיפּי איז דזשעקסאָן, א שטעדטעל פון 48 טויזענט איינוואָהנער. קיין שטעדט מיט א הונדערט טויזענט איינוואָהנער זיינען ניטאָ אין מיסיסיפּי.

MISSOURI (MO.)
מיזורי

די איינוואָהנער פון מיזורי האָבען א שם פאר הארטע מענשען. א מיזורער ווערט פאר קיין זאך ניט נתפּעל, ער גלויבט קיינעם ניט, סיידען מען באַווייזט איהם

און דאמאלסט גלויבט ער ניט. מיזורי האט אויך א נאמען אלס „בוליאן שטאאט״, ווייל א סענאטאר פון מיזורי, בענטאן, האט געפאדערט, אז געלט מוז זיין ענט־וועדער פון גאלד אדער פון זילבער (בוליאן). ווי א ריכטיגער איינוואהנער פון מיזורי האט סענאטאר בענטאן אין פאפיר־געלט ניט געגלויבט.

די איינוואהנער פון מיזורי האבען די כאראקטעריסטישע שטריכען פון די דרום־פלאנטאטארס און פון די צפון־אינדוסטריאליסטען. זיי באשעפטיגען זיך מיט אגריקולטור, מיט קאטאן און ווייצענס. זיי באשעפטיגען זיך אויך מיט פאבריקאציע. דארטען איז ענטוויקעלט די שיך־אינדוסטריע, און קענזעס סיטי איז באוואוסט מיט גרויסע יאטקעס, פלייש פעקערייען. אין מיזורי זיינען אויך דא גרויסע פאקטען פון קעז און פוטער און מאשין פאבריקען.

אין סענט לואיס און אומגעגענד זיינען דא א מיליאן און 246 טויזענט איינ־וואהנער. סענט לואיס איז א גרויסער קאמערציעלער און באנק צענטער. אין שטאדט זיינען דא שעהנע פארקס און א „אפען עיר״ טעאטער, וואס איז עטאבלירט פון שטאדט. דער בריק איבער'ן טייך מיסיסיפי איז א זאך, וואס רופט ארויס באוואונ־דערונג פון טוריסטען, וועלכע שטעלען זיך אב אין סענט לואיס אויף זייערע רייזעס. סענט לואיס איז א וויכטיגער מיטעל פונקט. אין סענט לואיס וואהנען א סך דייטשען און קינדער פון דייטשען. אין שטאדט אליין זיינען דא ארום ניין הונדערט טויזענט איינוואהנער.

א וויכטיגע שטאדט אין מיזורי איז קענזעס סיטי, א פאבריק־שטאדט, וואס האט ארום פיר הונדערט טויזענט איינוואהנער. די הויפט־שטאדט פון מיזורי איז דזשעפערסאן סיטי, א שטאדט פון 22 טויזענט איינוואהנער.

MONTANA (MONT.)

מאנטאנא

ווי דער נאמען ציינט איז מאנטאנא א בארגיגער שטאאט. די באריהמטע שטיינערנע בערג קרייצען דורך דעם שטאאט פון מערב זייט. מאנטאנא גרעניצט זיך מיט קענעדע פון צפון זייט. דער שטאאט גרעניצט זיך מיט די דאקאטאס, וואיאמינג און איידאהא.

מאנטאנא איז דער איינציגער שטאאט וואס האט געוויזען א פארלוסט אין דער באפעלקערונג פאר צעהן יאהר. דער שטאאט האט פארלארען איבער 15 טוי־זענט, וואס מאכט 2.3 פראצענט. אין שטח איז מאנטאנא דער דריטער, אבער אין דער באפעלקערונג דער 39טער. אויף א גאנצען סקווער מייל, וואהנען 3.7 מענשען.

דער שטאאט איז אגריקולטורעל, אבער דער עיקר רייכקייט פון געגענד זיינען מעטאלען גאלד, זילבער און קופער. בליי און צינק זיינען די וויכטיגסטע פראדוק־טען פון שטאאט. דער שטאאט איז רייך אויך אין געהילץ.

קיין גרויסע שטעדט זיינען אין מאנטאנא ניטא. די גרעסטע שטאדט איז בוט מיט א באפעלקערונג פון ארום 40 טויזענט איינוואהנער. די הויפט־שטאדט איז העלענא מיט א באפעלקערונג פון 12 טויזענט. דער שטאאט איז שעהן מיט נאטור־בילדער. „גלייסיער נעשאנאל פארק״ צווישען מאנטאנא און קענעדע איז פון די שעהנסטע פארקען אין דער וועלט.

NEBRASKA (NEB.)

נעבראַסקאַ

נעבראַסקאַ, דער שטאַאַט פון שווארצען וואַסער, ווי די אינדיאַנער האָבען גערופען דעם געגענד איז אַ טיפּישער אַגריקולטורעלער שטאַאַט פון דער וועסט. דער שטאַאַט איז אין שכנות מיט סאוטה דאַקאָטאַ, אייאָווא, מיזורי, קענזעס, קאָלאָראַדאָ און וואַיאָמינג. דער שטאַאַט ליגט אין אַ טאָהל. בערג זיינען זעהר ווייניג.

די הויפּט פּראָדוקטען פון נעבראַסקאַ זיינען קאָרן, צוקער רעהרין, ווייץ און האָבער. אין דער פּראָדוקציע פון קאָרן פאַרנעמט נעבראַסקאַ דעם דריטען פּלאַץ.

אמייאַ, אַ שטאָדט פון 214 טויזענט איינוואָהנער איז אַ וויכטיגער אייזענבאַהן צענטער. לינקאָלן, אַ שטאָדט פון אַרום 75 טויזענט איינוואָהנער, איז די הויפּט־שטאָדט.

NEVADA (NEV.)

נעוואַדאַ

דער וואָרט „נעוואַדאַ" שטאַמט פון שפּאַניש. עס מיינט שנעע באַדעקט. דער שטאַאַט איז בערגיג, אָבער מען האָט דאָרטען געפונען פילע טייערע מעטאַלען. דער שטאַאַט פּראָדוצירט גאָלד, זילבער און קופּער. אין נעוואַדאַ איז געווען די באַוואוסטע זילבער מיין „קאָמסטאָק לאָד", און מען האָט גערופען נעוואַדאַ דער „זילבער שטאַאַט". טייערע מעטאַלען ווערען אָבער ווייניגער אין נעוואַדאַ.

נעוואַדאַ איז ווייניגער באַזעצט ווי יעדער אַנדער שטאַאַט. ווייניגער ווי איין מענש (0.83 פּראָצענט) וואָהנט איבער אַ גאַנצען סקווער מייל. דער שטאַאַט גרענעצט זיך מיט איידאַהאָ, אָרעגאָן, יוטאַ, אַריזאָנאַ און קאַליפאָרניע. דער שטח פון שטאַאַט איז 110,690 סקוועער מיילען., דער 6טער שטאַאַט לויט'ן שטח און דער 49טער לויט דער באַפעלקערונג. אין איין ווינקעל אין די בראָנקס, זיינען דאָ מעהר מענשען ווי אין נעוואַדאַ. די באַפעלקערונג פון נעוואַדאַ איז 91 טויזענט.

די באַריהמטע שטאָדט אין נעוואַדאַ איז רינאָ. די שטאָדט מאַכט אַ לעבען פון גט'ן פאַרלאַך. עס איז דורכגעגאַנגען אַ געזעץ אַז אַ פּאָרל מוז וואָהנען זעקס וואָכען צו קריגען אַ גט. די האָטעל־קיפּערס און רעסטאָראַנען האָבען אפשר דערפון געוואונען, אָבער לאָיערס האָבען פאַרלאָרען. ווייניגער פּאָרלאַך קומען איצט אין רענאָ נאָך גט'ן. רינאָ האָט אַ באַפעלקערונג פון 18 טויזענט. די הויפּט־שטאָדט פון נעוואַדאַ איז די קליינע שטעדטעל קאַרסאָן סיטי וואָס האָט ווייניגער ווי 3 טויזענט איינוואָהנער.

NEW HAMPSHIRE (N. H.)

ניו־העמפּשייר

ניו־העמפּשייר איז אַ קליינער שטאַאַט פון דער ניו־ענגלאַנד גרופּע. דער שטאַאַט גרעניצט זיך פון צפון מיט קענעדע, פון דרום מיט מאַסאַטשוסעטס, פון מערב מיט ווערמאָנט און פון מזרח מיט מעין און דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן. ניו־העמפּשייר איז געווען פון די 13 אָריגינעלע שטאַאַטען.

מען רופט ניו־העמפּשייר „דער שטאַאַט פון גראַניט". מען זאָגט, אַז די איינוואָהנער זיינען טיכטיגע מענשען די הויפּט באַשעפטיגונג זייערע איז די פאַברי־

קאציע פון קאטאן סחורות, שיך און פאפיר. דער שטאאט איז באריהמט מיט די ווייסע בערג.

מאנטשעסטער איז די גרעסטע שטאָדט אין ניו־העמפשייר. מאנטשעסטער האָט 77 טויזענט איינוואהנער. די הויפט־שטאָדט פון ניו־העמפשייר איז קאנקארד, א שטאָדט מיט 25 טויזענט איינוואהנער. דער אוניווערזיטעט דארטמאויטה איז זעהר באריהמט ניט נאָר אין ניו־העמפשייר נאָר איבער גאנץ אמעריקע.

NEW JERSEY (N. J.)
ניו דזשוירזי

כאָטש קליין אין שטח, איז אבער ניו־דזשוירזי א וויכטיגער שטאאט אין עקאָנאָמישען זין. ניו־דזשוירזי פארנעמט דעם 45טען ראנג אין שטח, אָבער נאָך דער באפעלקערונג איז ניו־דזשוירזי דער 9טער שטאאט. 491,4 מענשען וואָהנען אויף א קוואדראט מייל.

ניו־דשוירזי איז געווען איינער פון די 13 אָריגינעלע שטאאטען. דער שטאאט איז אין שכנות מיט ניו־יאָרק, פענסילווייניע. ניו־דזשוירזי גרעניצט זיך אויך מיט'ן אטלאנטישען ים און דער דעלוועער בוכטע.

אינדוסטריעל איז ניו־דזשוירזי דער 6טער שטאאט. זיידען פעקטאָרים און טעקסטיל פאבריקען, מאשין שעפער און כעמישע פאבריקען זיינען דא פיל אין ניו־דזשוירזי. דער שטאאט פראָדוצירט אויך פילע מינעראלען. צוליב דעם נאָהענטען מארקעט אין ניו־יאָרק איז אגריקולטור אויך פון די וויכטיגסטע אינדוסטריעס אין שטאאט.

אין ניו־דזשוירזי זיינען דאָ פילע אידען. די צאָל פון די אידען אין ניו־דשוירזי איז 225,306, וואָס מאכט אויס 5.58 פראָצענט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג און 5.32 פראָצענט פון אלע אידען אין די פאראייניגטע שטאאטען. אין ניו־דזשוירזי זיינען דאָ פילע אידישע פארמערס. וואודביין, וואו עס איז דאָ די באראן הירש אגריקולטורעלע שולע איז אין גאנצען א אידיש שטעדטעל. לייקוואוד א ווינטער־אָפרוה פלאץ איז באזעצט מיט פילע אידען. אידען זיינען דאָ פיל אין אטלאנטיק סיטי, א וויכטיגער אָפרוה־פלאץ לעבען ים. אין פילע שטעדט און שטעדטלאך פון ניו־דזשורזי איז א אידישע באפעלקערונג.

די גרעסטע שטאָדט אין ניו־דזשוירזי איז נוארק, ניט ווייט פון ניו־יאָרק. אין נוארק זיינען דא קרוב פון א האלבען מיליאָן איינוואהנער. די גרויסע שטעדט פון ניו־דזשוירזי זיינען דזשוירזי סיטי מיט 317 טויזענט איינוואהנער; פעטערסאָן מיט 138 איינוואָהנער און עליזאבעט מיט 115 טויזענט איינוואָהנער. די הויפט־שטאָדט פון ניו־דזשוירזי איז טרענטאָן, א שטאָדט פון 124 טויזענט איינוואָהנער. אין ניו־דזשוירזי זיינען דאָ וויכטיגע אוניווערזיטעטען. דער פרינסטאן אוניווערזיטעט, ראטגערס קאלעדזש און דער אינסטיטוט פון טעכנאָלאָגיע זיינען וויכטיגע ערציהונגס אינסטיטוציעס.

NEW MEXICO (N. M.)
ניו מעקסיקא

ניו-מעקסיקאָ איז א גרויסער שטאאט נאָר זעהר שיטער באזעצט. לויט'ן שטח דער 4טער שטאאט און לויט דער באפעלקערונג דער 45טער. 3.5 מענשען וואָהנען אויף א סקווער מייל.

דער שטאַאַט גרעניצט זיך מיט קאָלאָראַדאָ, אָקלאַהאַמאַ, טעקסעס, אַריזאָנאַ און אויך מיט מעקסיקאָ. די טעריטאָריע פֿון ניו־מעקסיקאָ איז אַנעקסירט געוואָרען אין 1845 און אַלס שטאַאַט איז ניו־מעקסיקאָ צוגעלאָזען געוואָרען ערשט אין יאָהר 1910.

אין ניו־מעקסיקאָ זיינען דאָ ארום 29 טויזענט אינדיאַנער, וואָס וואָהנען אויף רעגירונגס־רעזערוויישאַנס. אין 18 אינדיאַנער געמיינדע שטעדט, „פּועבלאָ'ס" וואָהנען ארום 11 טויזענט אינדיאַנער, ארום 60 טויזענט מעקסיקאַנער וואָהנען דאָרטען. צווישען די איינוואָהנער זיינען דאָ א גרויסער פּראָצענט פֿון אַנאַלפֿאַבעטען (די וואָס קענען ניט לעזען און שרייבען). דער שטאַאַט האָט אבער אין זיך פֿילע לאָקאַלע קאָלירפֿולע שטריכען, סיי אין לאַנדשאַפֿט און סיי אין באַפֿעלקערונג. קינסטלער פֿאָהרען דאָרטען צו קריגען אינספּיראַציע, מאָהלען אינדיאַנער און אַלט־שפּאַנישע טיפּען און אַלטע ארכיטעקטור.

קיין גרויסע שטעדט זיינען אין ניו־מעקסיקאָ ניטאָ. די איינוואָהנער מאַכען א לעבען פֿון פֿיה־צוכט. זיי פּראָדוצירען רויע מעטאַלען און באַשעפֿטיגען זיך אויך מיט אַגריקולטור. אַזוי ווי אין אַריזאָנאַ איז אויך אין ניו־מעקסיקאָ ענטוויקעלט די קינסטליכע באַוואַסערונגען. די הויפּט־שטאָדט פֿון ניו־מעקסיקאָ איז סאַנטאַ פֿע, א שטעדטעל מיט 11 טויזענט איינוואָהנער.

NEW YORK (N. Y.)
ניו יאָרק

אין דעם יאָהר 1809 האָט ניו־יאָרק אַלס שטאַאַט אָנגענומען דעם „מאָטאָ" (לאָזונג) „עקסעלסיאָר", וואָס דאָס מיינט העכער און העכער. ניו־יאָרק האַלט נאָך דעם לאָזונג אָן. דער שטאַאַט ניו־יאָרק האַלט אין וואַקסען און אַנטוויקלען זיך.

מען רופֿט ניו־יאָרק דער „עמפּייער" שטאַאַט. אָנצודייטען אַז ניו־יאָרק פֿאַרנעמט דעם ערשטען פּלאַץ אין דער פֿאַראייניגונג פֿון פֿאַרשידענע שטאַאַטען. אין שטח פֿאַרנעמט גראָדע ניו־יאָרק דעם 29טען פּלאַץ, אבער דערפֿאַר איז ניו־יאָרק דער ערשטער שטאַאַט אין באַפֿעלקערונג, דער ערשטער—אין עקאָנאָמישען זין, דער ערשטער—אין רייכקייט און אויך דער ערשטער שטאַאַט פֿון אידישען שטאַנדפּונקט.

כאָטש אידען מאַכען אויס 15.12 פּראָצענט פֿון דער אַלגעמיינער באַפֿעלקערונג, לעבען אבער אידען אין ניו־יאָרק ארום 45.01 פּראָצענט פֿון אַלע אידען אין די פֿאַראייניגטע שטאַאַטען. די אידישע באַפֿעלקערונג פֿון ניו־יאָרק דערגרייכט באַלד די צאָל פֿון אידען אין סאָוועטען־פֿאַרבאַנד און זיינען מעהר ווי אין אוקראַאינע. אין עטליכע גאַסען פֿון בראַנזוויל, א טייל פֿון דער שטאָדט גרויס ניו־יאָרק, געפֿינען זיך אידען מעהר ווי אין גאַנץ ארץ ישראל. אידען זיינען דאָ פֿון אַלע לענדער און אַלע שטעדט פֿון גרויסע אידישע געמיינדעס. אידען האָבען גרויסע אָרגאַניזאַציעס, האָבען א וויכטיגע פּרעסע און אפֿילו נאָך דעם פֿאַרצוויגענעם קריזיס שפּילען נאָך אידען א גרויסע ראָליע אין דעם עקאָנאָמישען לעבען פֿון לאַנד.

ניט אָבער בלויז אידען זיינען דאָ פֿיל אין ניו־יאָרק. אַלע נאַציאָנען זיינען רעפּרעזענטירט אין ניו־יאָרק. די שטאָדט ניו־יאָרק רופֿט מען „מעטראָפּאָליע", די מוטער פֿון שטעדט. די שטאָדט ניו־יאָרק איז אויך א קאָסמאָפּאָליטישע שטאָדט. עס זיינען דאָ גרויסע געמיינדעס פֿון איטאַליענער, אייריש, דייטשען, גריכען, אַלערליי סלאַוואַקען, מאַדיאַרען און פֿילע אַזיאַטישע פֿעלקער. די בינעזער שטאָדט אין ניו־יאָרק איז א גרויסע אַטראַקציע.

דער שטאַאַט ניו־יאָרק האָט פֿילע גרויסע שטעדט, וואָס שפּילען א וויכטיגע

עקאנאמישע ראליע. באפלא האט ארום 6 הונדערט טויזענט איינוואהנער, ראטשעס־טער—ארום 330 טויזענט איינוואהנער, די הויפט־שטאדט פון ניו־יארק אלבאני—125 טויזענט, סיראקיוז—האט 210 טויזענט איינוואהנער, סקענעקטעדי, דער צענ־טער פון עלעקטרישער אינדוסטרי—ארום 80 טויזענט, ניאגרא פאלס, לעבען דעם באריהמטען וואסער־פאל—75 טויזענט איינוואהנער. עס זיינען דא נאך זעהר פילע שטעדט און שטעדטלאך מיט וויכטיגע עקאנאמישע פונקציעס, אבער דער עיקר ראליע אין שטאאט ניו־יארק שפילט די מעטראפאליע גרויס ניו־יארק. די באפעל־קערונג פון גרויס ניו־יארק איז קרוב פון 7 מיליאן נפשות. אז מען זאל אריינגעמען אלע ארומיגע שטעדט און שטעדטלאך, וואס זיינען עקאנאמיש א טייל פון גרויס־ניו־יארק, האט ניו־יארק ארום צעהן מיליאן איינוואהנער. פיל גרעסער ווי לאנדאן, וואס רעכענט זיך פאר דער גרעסטער שטאדט פון דער וועלט.

גרויס ניו־יארק טיילט זיך אויף פינף טיילען (בארא). אלע באראס שטעלען צוזאמען דעם ניו־יארקער מוניציפאליטעט.

צאהל פון דער באפעלקערונג:

נאמען פון בארא	צאל פון אלגעמיינע באפ.	צאל פון אידען געשאצט	פראצענט פון איד.	פון הונדערט נ. י. איד. וואה.
בראנקס	1,265,258	420,000	33.2	23.79
ברוקלין	2,560,401	797,600	31.11	45.16
מאנהעטען	1,867,312	465,000	24.8	26.33
קווינס	1,079,129	75,000	7.	4.25
ריטשמאנד	158 ,346	7,200	4.6	.47
סך הכל —	6,930,446	1,765,800	25.48	100.00
פראצענט פון שטאדט				92.7
די באפעלקערונג פון אנדערע שטעדט אין ניו־יארק סטייט	5,657,620	138,090	2.44	7.3
גרענד טאטאל —	12,588,066	1,904,890	15.12	100.00

די שטאדט ניו־יארק רעכענט זיך צו זיין די גרעסטע שטאדט פון ארבייטער. עס זיינען דא אין ניו־יארק מעהר ארבייטער, ווי אין יעדער אנדער שטאדט אין אמעריקע.

צענזוס פון 1931

	פאבריקען	ארבייטער
בראנקס	1,154	17,894
ברוקלין — קינגס	5,160	122,247
מאנהעטען	18,233	262,832
קווינס	1,501	46,035
ריטשמאנד	184	6,649
	26,234	455,657

דאָס זיינען ארבייטער, וואָס ארבייטען דירעקט אין פאבריקען, אויסער זייערע פאמיליעס, ניט גערעכנדיג אין באטראכט ארומיגע קליינע שטעטלאך וואָס ארבייטען פאר ניו־יאָרק און די אָפיסעס וואָס געפינען זיך אין ניו־יאָרק. אין ניו־יאָרק זיינען דאָ א אומגעהויערע צאָל פון שקלאפען אין ווייסע קאלנערס, דאס זיינען די סטענאָגראפיסטען, בוכהאלטערס און אלערליי אָנגעשטעלטע. ניו־יאָרק האָט אויך די וויכטיגסטע ארבייטער אָרגאַניזאציעס.

קליידער אינדוסטרי איז די וויכטיגסטע אין ניו־יאָרק. די צווייטע וויכטיגסטע איז דרוק־שעפער, רעדאקציעס און פארלאגען. דער אינזעל מאנהעטען אין ניו־יאָרק איז דער גרעסטער האנדעלס־צענטער אין אמעריקע. דאָ געפינען זיך די גרויסע באנקען, אלערליי „עקסטשענדזשעס" (בערזעס), עקספאָרט און אימפאָרט הייזער. אלע אמעריקאנער גרויסע פירמעס און פילע אויסלענדישע גרויסע פירמעס האָבען דאָ זייערע אָפיסעס.

ניט נאָר אבער אין האנדעל איז די שטאָדט ניו־יאָרק גרויס. ניו־יאָרק איז גרויס אויך מיט מערקווירדיגע זאכען, וואָס צו זעהן. דער „אקוואריום", „ברוקליןברידזש", „ברוקלין מוזעאום", „באטאניקאל גארדען" און „זאָאָלאָגישער גארדען". אין די בראנקס: „מעטראפאליטאן מוזעאום אָף אַרט", „ניו־יאָרק פאָבליק לייברערי" אויף דער 42טער סטריט, „מוזעאום אָף נעטשוראל היסטאָרי", „עמפייער בילדינג", און סענטראל פארק זיינען בלויז אייניגע פון די מערקווירדיגע זאכען, וואָס א מענש פון דער פראָווינץ באוואונדערט אין ניו־יאָרק.

דער שטאַאט ניו־יאָרק גרעניצט זיך פון מערב און פון צפון מיט די אזערעס אירי, אָנטעריאָ, און מיט קענעדע. פון מזרח—מיט ווערמאָנט, מאסאטשוסעטס און קאָנעקטיקוט, פון דרום מיט די שטאַאטען ניו־דזשוירזי, פענסילווייניע און דעם אַטלאַנטישען ים. דער ים־פראָנט באשטעהט פון לאָנג איילאנד, סטעטען איילאנד און דער גרויסער ניו־יאָרקער פאָרט. איבער דעם ניו־יאָרקער טייך האָדסאָן געהן שיפען איבער א שטרעקע פון 150 מייל, אין אָלבאני. אין שטאַאט ניו־יאָרק זיינען דאָ אַכט הונדערט מייל וואסער־וועגען איבער'ן ים, טייכען און אָזערעס.

איבער דעם שטאַאט ניו־יאָרק זיינען דאָ ארום 160 טויזענט פאַרמס : ווייץ, קאָרן, גערשטען, האָבער, פאָטייטאָס און פרוכטען ווערען פראָדוצירט. די אנדריאנדאק און די קעטסקיל בערג האָבען גרויסע זומער־פלעצער און זיי ציהען צו הונדערטער טויזענטער געסט. לעצטענס האָבען זיך אין ניו־יאָרק ענטוויקעלט קעמפּס. ארום 16 מיליאָן מענשען האָבען באזוכט פיקניק און קעמפּס. פילע קעמפּס טוען האָטעל ביזנעס.

די הויפט־שטאָדט פון ניו־יאָרק שטאַאט איז אָלבאני. א שטאָדט פון 125 טויזענט איינוואָהנער.

NORTH CAROLINA (N. C.)
נאָרטה קאראליינא

דער שטאַאט נאָרטה קאראליינא גרעניצט זיך מיט דעם אטלאנטישען ים און מיט די שטאַאטען ווירדזשיניע, דזשוירדזשיע, סאוטה קאראליינא און טענעסי. דער שטאַאט איז געווען פון די ערשטע 13 אָריגינעלע שטאַאטען, וואָס האָבען געשאפען דעם פונדאמענט פון די פאראייניגטע שטאַאטען. דער שטאַאט איז אבער אויך געווען דער ערשטער, וועלכער איז ארויסגעטראטען פון פארבאנד, נאָכדעם ווי לינקאָלן איז ערוועהלט געווארען אלס פרעזידענט.

דער שטאַאט איז ארומגערינגעלט מיט דרום־שטאַאטען און איז אין דעם צענ־

מער פון דרום מיט אלע טראדיציעס פון דרום און אויך אלע פּאראורטיילן. נאָרטה קאראליינא פּראָדוצירט קאטאן, טאבאק און מינעראלען. דער שטאאט איז אבער געווארען שטאַרק אינדוסטריאליזירט. אין פאבריקאציע פון קאטאן סחורות פארנעמט נאָרטה קאראליינע דעם צווייטען פּלאץ נאָך מאסאטשוסעטס. ארבייטער ווערען דאר־טען עקספּלואטירט שרעקליך.

דער שטאאט באריהמט זיך, וואָס 99 פּראָצענט פון זיינע איינוואהנער זיינען געבאָרען געווארען אין אמעריקע, אבער דער שטאאט איז אבגעשטאנען אין קול־טורעלער ענטוויקלונג. 29 פּראָצענט פון די איינוואהנער זיינען נעגערס.

די הויפּט־שטאָדט פון נאָרטה קאראליינע איז ראלי, א שטאָדט פון ארום 37 טויזענט איינוואהנער. נעשוויל איז באריהמט מיט זיינע פּלעצער פאר אַפּרוה און פיינהווירסט מיט גאלף קורסען. נאָרטה קאראליינע איז געווען פון די ווייניגע שטאאטען וועלכע האָבען ניט ראטיפיצירט דעם צוריקרוף פון פּראָהיבישאָן.

NORTH DAKOTA (N. D.)

נאָרטה דאקאטא

נאָרטה דאָקאטאָ איז א טיפּישער אגריקולטורעלער שטאאט פון דער צפון־מערב גרופּע. דער שטאאט גרעניצט זיך פון צפון מיט קענעדע און איז אין שכנות מיט די שטאאטען סאוטה דאקאטא, מינעסאטא און מאָנטאנא.

דער שטאאט איז באריהמט מיט זיינע גוטע תבואות. „נומער איינס צפון ווייץ", א סאָרט ווייץ, וואָס איז באריהמט אויף דער וועלט און איז געקומען צו־ערשט פון נאָרטה דאקאטא. פיהצוכט, פּראָדוקציע פון ווייץ, קאָרן, גערשטען, האָבער און פלאַקס איז זעהר שטארק ענטוויקעלט. דער שטאאט איז באזעצט מיט פילע פון די סקאנדינאווישע לענדער און דייטשען. ארום א דריטעל פון שטאאט זיינען אָנגעפּאָהרענע אימיגראנטען.

נאָרטה דאקאטא איז באריהמט מיט דער ראדיקאלער פארמער באוועגונג, „די נאָן פּארטיזאן ליעג". אונטער דער ווירקונג פון דער ליעג האָט דער שטאאט אונ־טערנומען קהל'שע באנקען און קאָאָפּעראטיווע שפּייכלערס.

ביסמארק, א שטעדטעל מיט 11 טויזענט איינוואהנער איז די הויפּט־שטאָדט. א פייער האָט מיט א פּאָר יאָהר צוריק פארניכטעט די „קעפּיטאל" מיט פילע שטאאטס־רעקאָרדס. די גרעסטע שטאָדט אין נאָרטה דאקאטא איז פארגא, מיט א באפעלקערונג פון 29 טויזענט איינוואָהנער.

OHIO (O.)

אָהייא

אין אמאָליגע גוטע יאָהרען פלעגט מען דערקענען א שטאאט מיט א צונע־ מעניש. כמעט יעדער שטאאט האָט א צונעמעניש און אָהייאָ האָט מען גערופען „דער בוקי שטאאט" צוליב אזעלכע בוימער, וואָס האָבען דאָרטען געוואקסען. איצט אָבער וואקסען ווייניגער בוימער אין אָהייא. אָהייא איז א אינדוסטריעלער שטאאט. דער דריטער מיט דער צאָל ארבייטער. דאָרטען זיינען דאָ גרויסע שטעדט מיט פעקטאָרים און ארבייטער, וואָס האָבען ניט קיין דאך איבער'ן קאָפּ, שוין ניט רע־דענדיג פון בוימער.

די גרויסע שטעדט אין אָהייא זיינען: קליוולאנד מיט 900,429 איינוואָהנער;

סינסינעטי מיט 451 טויזענט; טאָלידא מיט 291 טויזענט; אייקראָן מיט 256 טויזענט; דייטאָן מיט 201 טויזענט און יאַנגסטאַון מיט 171 טויזענט.

די הויפּט־שטאָדט פון אָהייאָ איז קאָלאָמבוס, מיט 290 טויזענט איינוואוינער.

דער עיקר אינדוסטריעס זיינען: מייגינג, אויל, אייזען, שמעלצונג פון מעטאַל און פאבריקאציע פון מאשינען. איבער דער אַזערע אירי ווערען געבראכט אין קליוולאנד רויע מעטאלען מעהר ווי אין יעדער אנדער שטאָדט.

אין אָהייא איז אויך ענטוויקעלט אגריקולטור און פיהצוכט. עס זיינען דאָרטען דאָ פילע קענערים פון פרוכטען און גרינסען.

דער שטאַאט האָט א שם מיט דעם אינטענסיווען פּאָליטישען לעבען. עס האָט געגעבען דעם אמעריקאנער פארבאנד 7 פּרעזידענטען. איינינע פון זיי גראדע ניט פון הויכען קאַליבער.

אָהייאָ גרעניצט זיך מיט מישיגען, פענסילווייניע, וועסט־ווירדזשיניע און קענטאָקי. 161 מענשען וואָהנען אויף א סקווער מייל אין אָהייא. אידען מאכען אויס 2.62 פּראָצענט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג און 4.11 פּראָצענט פון אַלע אמעריקאנער אידען.

OKLAHOMA (OKLA.)
אקלאהאמא

אקלאהאמא רופט מען דער בום־שטאַאט. דער שטאַאט האָט זיך ענטוויקעלט פון א בום און האָט געוואקסען ווי אויף הייוועז. אקלאהאמא איז דער געבורטס־אָרט פון די רויטע אינדיאנער פון וועלכע די ווייסע האָבען צוגענומען שטיקער ערד.

די שטאַאטען מיט וועלכע אקלאהאמא גרעניצט זיך זיינען: קענזעס, ארקאנזאָ, מיזורי, טעקסעס, ניו־מעקסיקא און קאָלאָראדא.

מיט א פּאָר צעהנדליג יאָהר צוריק האָט מען ענטדעקט אויל אין אקלאהאמא און מען האָט אָנגעפאנגען צו לויפען נאָך אקלאהאמא. עס איז געוואָרען א בום. די שטאָדט אקלאהאמא האָט זיך ענטוויקעלט אין עטליכע יאָהר. אקלאהאמא האָט איצט 185 טויזענט איינוואוינער. טולזא איז געוואָרען א שטאָדט מיט 150 טויזענט איינוואָהנער. פילע ווייסע זיינען רייך געוואָרען. די אינדיאנער האָבען פּאָר זייערע לענדער געקראָגען קליינע באלוינונג. איצט פיהלט אקלאהאמא שטארק דעם קריזיס, דער בום האָט אין גאנצען געפּלאצט.

גיטרי איז די הויפּט־שטאָדט פון אקלאהאמא, א שטעדטעל פון 10 טויזענט איינוואוינער. אקלאהאמא האָט א שם פּאָר א שטאַאט פון אוניווערזיטעטען. דער קלו־קלוקס־קלען איז דאָרטען גאנץ שטארק.

OREGON (ORE.)
אָרעגאָן

דער שטאַאט אָרעגאָן ליגט אין דער ווייטער וועסט. ער גרעניצט זיך מיט דעם פּאסיפישען אָקעאן און מיט די שטאַאטען וואשינגטאָן, איידאהא, קאליפאָרניע און נעוואדא.

איצט קומט מען אין אָרעגאָן אין 5 טעג מיט'ן אייזענבאהן און מיט אן עראָפּלאן אין א מעת־לעת. אמאָל האָט געדויערט וואָכען איידער מען איז אהין געקומען. דזשייקאב אסטאָר האָט דארטען געבויט א סטאנציע צו כאפּען ווילדע חיות און ארונטערנעמען זייערע פעל. די סטאנציע, אָדער דעם האנדעלס־פּאָסט האָט ער א נאָמען געגעבען אסטאָריע, וואָס עס איז איצט א שטעדטעל פון צעהן טויזענט

איינוואהנער. אסטאָריע ווערט באשריבען פון דעם אמעריקאנער שרייבער וואשינג־טאָן אירווינג.

מען פלעגט רופען ארעגאן דער ביבער שטאאט, צוליב די פילע ביבערן, וואָס דער שטאאט האָט פארמאָגט. אסטאָר איז רייך געוואָרען נים נאר פון ריעל־עסטייט, נאָר אויך פון פוטער־האנדעל. דער נאָמען ארעגאן שטאמט פון שפאניש פון דעם נאָמען פון א פלאנץ.

אין אָרעגאן זיינען נאָך איצט אויך דאָ וועלדער, וואָס זיינען 3 הונדערט פוס הויך. דער האנדעל פון געהילץ איז זעהר שטארק ענטוויקעלט. עס איז דארטען אויך ענטוויקעלט די פראָדוקציע פון פרוכטען, תבואות און די סעמאן פישערים.

די קאסקייד בערג, וואָס גרייכען אין פלעצער 12 טויזענט פוס, די אייזענ־באהנען, די טייכען זיינען זעהר מאלעריש. פּארטלאנד, א שטאָדט פון 302 טויזענט איינוואהנער רופט מען די בלומען־שטאָדט. אוויהי דאם 530 פוס הויך איז דער העכסטער דאם אין דער וועלט. די הויפּט־שטאָדט פון אָרעגאן איז סיילעם, א שטאָדט פון ארום 27 טויזענט איינוואהנער.

PENNSYLVANIA (PA.)

פּענסילווייניע

פּענסילווייניע, א שטאאט וואָס גרעניצט זיך מיט ניו־יאָרק, ניו־דזשוירזי, דע־לעווער, מערילענד, וועסט־ווירדזשיניע און אָהייאָ, איז א וויכטיגער אינדוסטריעלער שטאאט. ער איז איינער פון די 13 אָריגינעלע שטאאטען און שפּילט א גרויסע ראָלע אין דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען לעבען פון לאנד.

כאָטש פּענסילווייניע פארנעמט דעם 32טען ראנג אין שטח, איז ער אבער דער צווייטער אין ראנג פון באפעלקערונג. פּענסילווייניע איז נאָך ניו־יאָרק דער וויכ־טיגסטער אינדוסטריעלער שטאאט. ער איז דער צווייטער שטאאט אין דער צאָל ארבייטער און אין דער ווערדע פון אויסגעארבייטע פּראָדוקטען. גרויסע שטאָהל שמעלצערייען געפינען זיך אין שטאאט, וויכטיגע מיינס, גרויסע פעקטאָרים זיינען דאָרטען דא. אין שטאאט זיינען אויך דאָ קליידער פעקטאָרים, אויך אגריקולטור איז ענטוויקעלט דאָרטען.

דער שטאאט, וואָס מען רופט דער ווינקעל־שטיין שטאאט (קיע־סטאָן סטייט) פּראָדוצירט די פונדאמענטאלע פּראָדוקטען פון אונזער היינטיגען עקאָנאָמישען לעבען. אין פּענסילווייניע ווערען פּראָדוצירט א העלפט פון דעם שטאָהל וואָס אמעריקע פארברויכט. דאָרטען זיינען דאָ גרויסע פעקטאָרים וואו מען מאכט וואַ־גאָנען. פּיטסבורג א שטאָדט פון ארום 670 טויזענט איינוואָהנער איז א וויכטיגע אינדוסטריעלע שטאָדט. דאָרטען האָבען אמעריקאנער קאפּיטאליסטען געמאכט זייע־רע מיליאָנען און דאָרטען זיינען ארבייטער פארשווארצט געוואָרען.

פילאדעלפיע, די שטאָדט פון ברידערליכער ליבע, אדער פארשלאָפענע שטאָדט, ווי אידען רופען איהר, איז די גרעסטע שטאָדט אין פּענסילווייניע. זי האָט קרוב פון צוויי מיליאָן איינוואהנער. פילאדעלפיע איז געווען די אמעריקאנער הויפּט־שטאָדט פון די יאָהרען 1790 ביז 1800. דאָרטען געפינט זיך דער היסטאָרישער „ליבערטי האָל” מיט דעם צושפּאָלטענעם גלאָק. פילאדעלפיע איז פון די וויכטיגסטע פּאָרטען.

סקרענטאָן, א שטאָדט פון ארום 144 טויזענט איינוואָהנער איז דער גרעסטער צענטער פון שטיין־קוילען. די הויפּט־שטאָדט פון פּענסילווייניע איז העריסבוירג, א שטאָדט פון ארום 80 טויזענט איינוואהנער. אין פּענסילווייניע וואהנען ארום

405 טויזענט אידען. זיי מאכען אויס 4.20 פּראָצענט פון דער אלגעמיינער באפעל־קערונג. 9.57 פּראָצענט פון אמעריקאנער אידען וואהנען אין פּענסילווייניע. א גרויסע צאָל אידען וואָהנען אין פילאדעלפיע. אין פילאדעלפיע איז דער אידישער דראפּסי קאלעדזש פאר שטודיום פון אידישער וויסענשאפט. אין דאולסטאָן, א שטעדטעל פון ארום 5 טויזענט איינוואָהנער איז דאָ א אידישע פארם שוהל.

RHODE ISLAND (R. I.)

ראָוד איילאנד

אמעריקאנער רופען ראָוד איילאנד „רהאדי" דערפאר וואָס ראוד איילאנד איז א קליינער שטאאט, דער קלענסטער שטאאט לויט'ן שטח. אין גאנצען פארנעמט ראָוד איילאנד 1248 סקווער מיילען, פון וועלכע 181 סקווער מיילען זיינען וואסער.

אָט דער קליינער „טל ומטר'ל"־שטאאט איז דער געדיכסטעטער שטאאט, 550.5 מענשען וואָהנען דארטען אויף א סקווער מייל. דער שטאאט איז זעהר אינ־דוסטריעל. 97.5 וואָהנען אין שטעדט. וועבעריי, שפּינערייען און זאָקען־מאכעריי, „האָזיערי" זיינען דאָרטען ענטוויקעלט. עס ווערען דאָרטען פאבריצירט וועב און שפּין מאשינען. די הויפּט־שטאָדט פון ראָוד איילאנד איז פּראָווידענס מיט א באַ־פעלקערונג פון 253 טויזענט מענשען און מיט גרויסע פאבריקען. וויכטיגע אינ־דוסטריעלע צענטערען זיינען באטיקעל, א שטאָדט פון 77 טויזענט איינוואָהנער און וואינסטאק מיט א באפעלקערונג פון 50 טויזענט איינוואהנער. ניופּאָרט איז א אריסטאָקראטישער אָפּרוה־פּלאַץ, א פּלאַץ פאר די פיר הונדערט. ניופּאָרט האָט שעהנע רייכע פּאלאצען פון די שעהנסטע ארכיטעקטור וואָס געלט קען קויפען.

אין דעם קליינעם שטאאט ראוד איילאנד וואָהנען קרוב פון 7 הונדערט טוי־זענט מענשען. דער שטאאט איז דער 37טער לויט דער באפעלקערונג. ראָוד איי־לאנד איז פון די 13 אָריגינעלע שטאאטען פון דער ניו־ענגלאנד גרופּע. דער שטאאט גרעניצט זיך מיט מאסאטשוסעטס, קאָנעקטיקוט און מיט דעם אטלאנטישען אָקעאן.

SOUTH CAROLINA (S. C.)

סאוטה קאראליינע

לויט דעם כאראקטער פון דער באפעלקערונג און לויט טראדיציעס אונטער־שיידט זיך סאוטה קאראליינע וועניג פון נאָרטה קאראליינע. די קאראליינעס קענען באטראכט ווערען ווי איין געגענד, וואָס טיילט זיך אויף צוויי שטאאטען.

סאוטה קאראליינע איז, ווי איהר שוועסטער־שטאאט פון די 13 אָריגינעלע שטאאטען. דער שטאאט גרעניצט זיך מיט נאָרטה קאראליינע, דזשארדזשיע און דעם אטלאנטישען אָקעאן. בוימוואָהל איז א וויכטיגער פּראדוקט. דער באָדען איז א פעטער און עס גיט ארויס טאבאק, אראנדזשען, לעמאָנען און אנדערע גוטע פּירות. דאָרטען וואקסען אויך תבואות, גרינסען און פלאקס.

סאוטה קאראליינע האָט אויך א גרופּע אינזלען ביים ברעג ים. די הויפּט־שטאָדט פון סאוטה קאראליינע איז קאָלאָמביע, א שטאָדט פון ארום 5 טויזענט איינוואהנער. די וויכטיגסטע שטאָדט פון שטאאט איז טשארלסטאן מיט א באפעל־קערונג פון ארום 62 טויזענט איינוואהנער. א וויכטיגער פּאָרט פאר טראנספּאָרט פון קאטאן. טשארלסטאן האָט איינע פון די עלטסטע אידישע קהילות. שוין אין יאָהר 1756 איז דארטען געווען א אידישע קהלה פון שפּאנישע און פּאָרטוגעזישע אידען.

אין סאוטה קאראליינע ענטוויקעלט זיך פאבריקאציע. עקספלואטאציע פון קינדער און פון נעגער איז דארטען גרויס. אויך סאוטה קאראליינע האט ניט ראטי־פיצירט דעם צוריקרוף פון פראהיבישאן. טאטזעכליך זיינען ביידע קאראליינעס די איינציגע שטאאטען פון די וואס האבען געשטימט דעם אמענדמענט ניט צו ראַ־טיפיצירען.

SOUTH DAKOTA (S. D.)
סאוטה דאקאטא

סאוטה דאקאטא, ווי נארטה דאקאטא איז איינער פון די צענטראלע אגרי־קולטורעלע שטאאטען פון צפון־מערב.

סאוטה דאקאטא גרעניצט זיך מיט נארטה דאקאטא, מינעסאטא, אהייא, נעב־ראסקא, וואיאמינג און מאנטאנא. דער שטאאט פארמאגט א סך בהמות, פלאקס און תבואות. דער שטאאט פראדוצירט אויך רויע מעטאלען, גאלד און זילבער. אין סאוטה דאקאטא געפינען זיך גרויסע רעזערוויישאנס מיט אינדיאנער. עס וואהנען דארטען ארום 22 טויזענט אינדיאנער, וואס פארנעמען ארום 7 מיליאן אייקער לאנד.

סאוטה דאקאטא איז א פרעיערי לאנד. די שווארצע בערג 7 טויזענט צוויי הונדערט פוס הויך זיינען פול מיט מינעראלען. אויף דעם בארג כושמאר, זעקס טויזענט צוויי הונדערט פוס הויך, האט דער סקולפטוריסט גיטסאן בארגלין אויס־געהאקט א בילד פון דזשארדזש וואשינגטאן׳ס קאפ. די בילדער פון דזשעפערסאן, לינקאלן און רוזוועלט וועט אויך דערזעלבער סקולפטאר אויסהאקען אויף א שטיין און וועט בקיצור איבערגעבען די גאנצע אמעריקאנער געשיכטע וואס קולידזש האט אנגעשריבען.

גאר קיין גרויסע שטעדט זיינען אין סאוטה דאקאטא ניטא. סיאקס פאלס האט ארום 33 טויזענט איינוואהנער. די הויפט־שטאדט פון סאוטה דאקאטא איז פיערי, א שטעדטעל פון ארום 4 טויזענט איינוואהנער.

TENNESSEE (TEN.)
טענעסי

טענעסי באריהמט זיך, אז איהר באפעלקערונג איז העכסט אמעריקאניש. דער שטאאט פארמאגט ניט קיין איין פראצענט אויסלענדישע געבארענע. טענעסי איז אבער אזא אבגעשטאנענער שטאאט, ווי אלע דרום־שטאאטען. טראץ דעם, וואס פאבריקאציע ווערט דארטען ענטוויקעלט.

דער שטאאט טענעסי גרעניצט זיך מיט קענטאקי, ווירדזשיניע, נארטה קארא־ליינע, מיסיסיפי, אלאבאמא, דזשארדזשיע, ארקאנזא און מיזורי. טענעסי איז פון די צענטראלע דרום שטאאטען.

די הויפט פראדוקטען פון שטאאט זיינען תבואה, קאטאן, טאבאק, קוילען, אייזען, בליי און קופער. דארטען זיינען אויך דא פאבריקען פון מאשינען, קאטאן־סחורות און פאבריקען וואס פרעסען ארויס אויל פון קאטאן.

די הויפט־שטאדט פון טענעסי איז נעשוויל, א שטאדט פון 153 טויזענט איינ־וואהנער. די גרויסע שטעדט פון שטאאט זיינען: מעמפיס מיט 254 טויזענט איינ־וואהנער, נאקסוויל מיט 105 טויזענט איינוואהנער און טשאטאנוגא מיט 120 טוי־זענט איינוואהנער. טשאטאנוגא האט א היסטארישע באדייטונג מיט דער ראלע וואס זי האט געשפילט אין די שלאכטען פון בירגער־קריג.

TEXAS (TEX.)
טעקסעס

טעקסעס רופט מען דער שטאַאט מיט דעם איינציגען שטערן. טעקסעס איז פריהער געווען א פּראָווינץ פון מעקסיקא. אין 1835 האָט טעקסעס ארונטערגע־וואָרפען די הערשאפט פון מעקסיקא, איז געווארען זעלבסטשטענדיג און האָט אָנ־גענומען איין שטערן אויף איהר פאָהן. דער איינצעלנער שטערן איז געבליבען אפילו נאָכדעם, ווען אין יאָהר 1845 איז טעקסעס אנעקסירט געווארען פון די פאר־איינינגטע שטאַאטען און איז געווארען א שטאַאט פון פילע אנדערע אמעריקאנער שטאַאטען.

טעקסעס איז דער גרעסטער שטאַאט אין אמעריקע לויט'ן שטח. ער האָט 265 טויזענט קוואדראט מייל. דער שטח איז גרעסער ווי גאנץ פראנקרייך און עלזאס לאטארינגען. אין טעקסעס קען זיך לייכט פּאַמעסטיען גאנץ דייטשלאַנד און נאָך א העלפט פּוילען. לויט דער באפעלקערונג איז טעקסעס דער 5טער שטאַאט. דער שטאַאט איז אבער שיטער באזעצט, 21 מענשען אויף א סקווער מייל. ווען טעק־סעס איז אנערקענט געוואָרען איז פארשטאנען געווארען, אז נאָך 4 שטאַאטען קענען ארויסוואקסען פון טעקסעס, ווען די באפעלקערונג וועט זיך פארגרעסערען.

דער שטאַאט טעקסעס גרעניצט זיך מיט ניו־מעקסיקא, אקלאהאמא, ארקאנזא, לואיזיאנא, מיט מעקסיקא און מיט דעם ים־אויסגוס „גאלף" פון מעקסיקא.

זייענדיג אזא גרויסער שטאַאט אין שטח איז דער שטאַאט צוטיילט לויט'ן קלימאַט און באָדען. ס'זיינען דאָ ערטער, וואָס זיינען טרוקען צוליב מאנגעל אין רעגען. דער באָדען ביים ברעג ים איז זומפּיג, אבער דער גרעסטער טייל פון שטאַאט האָט א מילדען קלימאַט און רעגען איז דאָ גענוג און דער באָדען גיט ארויס קאטאן, תבואות, פרוכטען און גוטע פּאַשע פאר בהמות. דער שטאַאט איז רייך אויך אין מינעראלען, פּאָטאַש און פּעטראָלעאום. פּעטראָלעאום רעפיינערים זיינען דאָ פילע אין שטאַאט.

טעקסעס האָט א וויכטיגען פּאָרט גאלעווסטאן, א שטאָדט פון 35 טויזענט איינוואָהנער. דאלאס איז א שטאָדט פון איבער 260 טויזענט איינוואָהנער און סענט־אנטאָניע פון 231 טויזענט איינוואָהנער. די הויפּט־שטאָדט פון טעקסעס איז יוסטין, א שטאָדט פון 54 טויזענט איינוואָהנער. די שטאָדט יוסטאן „היוסטאן" האָט 293 טויזענט איינוואָהנער.

UTAH (UTAH)
יוטא

דער שטאַאט יוטא איז א שטאַאט פון דעם ווייטען וועסט. ער גרעניצט זיך מיט די שטאַאטען איידאהא, וואיאָמינג, אַריזאָנא, נעוואדא און פון מזרח זייט מיט קאָלאָראדא.

מען רופט יוטא דער שטאַאט פון די מאָרמאָנען. דריי־פערטעל איינוואהנער פון דעם שטאַאט יוטא פּאָלגען נאָך די לעהרע פון די היילינע פון שפּעטערע צייטען, די מארמאנען.

די מאָרמאנען זיינען א רעליגיעזע סעקטע, וואָס רופען זיך אָפיציעל „די קירכע פון יעזוס קריסטוס פון די היילינע פון שפּעטערדיגע טעג". די רעליגיע האָט גע־גרינדעט איינער אן ארבייטער דזשאָזעף סמיטה. ער האָט פּרעטענדירט צו האָבען א פּערזענליכען באזוך ביי דעם רבונו של עולם און זיין ליבען זוהן עליו השלום.

מען האָט איהם אנגעוויזען, וואו עס ליגט דער בוך פון דעם נביא מארמאן, א הייליגער פון שפּעטערדיגע דורות. דער בוך האָט היסטאָרישע, פילאָזאָפיש און רעליגיעזע לעהרע.

די מאָרמאָנען האָבען געגלויבט, אז עס איז א מצוה חתונה צו האָבען מיט עטליכע ווייבער. זיי האָבען אויך געהאט ווילדע מנהגים און זיינען דעריבער זעהר פארפאָלגט געוואָרען. עס איז זעהר א ריהרענדע געשיכטע, ווי די מאָרמאָנען זיינען געווען געצוואונגען צו וואנדערען פון איין פּלאַץ צום צווייטען. פון שטאאט ניו־יאָרק ביז דעם ווייטען שטאאט יוטא איבער דעם גאנצען אמעריקאנער קאָנטינענט.

די מאָרמאָנען האָבען זיך באזעצט אין יוטא נאָך פילע פארפאָלגונגען און וואנדערונגען. זיי זיינען אָבער ניט נאָר הימעל־מענשען, נאָר אויך טיכטיגע ארבייטער און סוחרים. אין סאָלט לייק סיטי איז דאָ א טעמפּעל, א גרויסארטיגע הייליגע געביידע, אבער די מאָרמאָנען האָבען פארוואנדעלט דעם וויסטען שטאאט יוטא אין א בליהענדען שטאאט. זיי ווענדען אויף זיך אָן דעם פסוק פון תנ״ך. זיי האָבען אומגעוואנדעלט מדברות אין בליהענדע גערטנער.

די איינוואָהנער פון יוטא זיינען גוטע ערד־ארבייטער. עקספּערטען אין פיהצוכט און זיי נעמען ארויס פון באָדען טייערע מינעראַלען. פאר די לעצטע עטליכע יאָהר פּראָדוצירט יוטא מעהר זילבער ווי יעדער אנדער איינצעלנער שטאאט. אז די איינוואָהנער פון יוטא זיינען פאר זילבער געלט איז לייכט צו פארשטעהן. אין מסחר פארגעסען זיי זייער הייליגקייט.

סאָלט לייק סיטי, א שטאָדט פון 150 טויזענט איינוואָהנער איז די הויפּטשטאָדט פון יוטא. לעבן יוטא געפינט זיך דער גרויסער אמעריקאנער מדבר. אין יוטא זיינען דאָ צוויי פּראכטפולע שעהנע נאַציאָנאַלע פּארקען „ציון״ און דער „קעניאָן״.

VERMONT (VT.)

ווערמאָנט

ווערמאָנט גרעניצט זיך פון צפון מיט קענעדע און פון אנדערע זייטען מיט מאסאטשוסעטס, ניו־העמפּשייר און ניו־יאָרק. ווערמאָנט איז פון די שטאאטען פון ניו־ענגלאנד.

דער שטאאט איז באוואוסט אלס דער שטאאט פון גרינע בערג. פון די בערג קריגט מען ארויס מארמאָר־שטיין און גראַניט. דער שטאאט איז רייך מיט פילע מילכיגע פּראָדוקטען, פּוטער און פארשידענע קעזען. ווערמאָנט פּראָדוצירט אויך מייפּעל צוקער.

אין ווערמאָנט זיינען דאָ שעהנע בערגיגע פּלעצער, וואָס ציהען צו פילע טוריסטען. די הויפּט־שטאָדט פון ווערמאָנט איז מאָנפּעליער, א שטעדטעל פון ארום 7 טויזענט איינוואָהנער. קיין גרויסע שטעדט זיינען אין ווערמאָנט ניטאָ. די גרעסטע שטאָדט דארטען איז בוירלינגטאָן מיט א באפעלקערונג פון 25 טויזענט איינוואָהנער.

VIRGINIA (VA.)

ווירדזשיניע

דער שטאאט ווירדזשיניע האָט יתרו׳ס נעמען. מען רופט דעם שטאאט „אָלד ווירדזשיניע״, „די אלטע דאָמיניען״, „די מוטער פון פּרעזידענטען״ און „די מוטער פון די שטאאטען״.

די אלע נעמען צייגען אויף די וויכטיגע היסטאָרישע ראָליע, וואָס דער שטאַאט ווירדזשיניע האָט געשפּילט אין אמעריקע. די ערשטע באַזעצונג אין ווירדזשיניע איז געמאַכט געוואָרען אין דזשיימסטאַון, אין יאָהר 1607.

ווירדזשיניע באַריהמט זיך מיט דעם, וואָס 8 פּרעזידענטען זיינען דאָרטען געבאָרען געוואָרען. אין ווירדזשיניע זיינען דאָ נאַציאָנאַלע דענקמעלער, די הויז פון וואַשינגטאָן, די הויז פון דזשעפערסאָן, די אַרלינגטאָן סעמעטערי. אין 1831 האָט מען געפייערט דעם 150 יעהריגען יובילעאום פון דער צייט וואָס 7 טויזענט ענגלענדער האָבען זיך אונטערגעגעבען אין יאָרקטאַון אין יאָהר 1871. ווירדזשיניע האָט וויכטיגע היסטאָרישע דענקמעלער פון די העלדען פון בירגער־קריג, וואָס האָבען געקעמפט פאַר די קאָנפעדעראַס.

ווירדזשיניע גרעניצט זיך מיט מערילענד, וועסט ווירדזשיניע, נאָרטה קאַראָליינע, טענעסי, קענטאָקי און מיט דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן. ווירדזשיניע איז געוועזען פון די 13 אָריגינעלע שטאַאטען. אין דער צייט פון בירגער־קריג האָט זיך אבער ווירדזשיניע אבגעריסען פון דער פאַראייניגונג.

דער שטאַאט איז א דרום-שטאַאט מיט די אַריסטאָקראַטישע טראַדיציעס פון די רייכע פרומע פּלאַנטאַטאָרס און שקלאַפען־טרייבער. דער שטאַאט פּראָדוצירט איצט פיל טאַבאַק און קאָטאָן. דער אַריסטאָקראַטישער שטאַאט גיט זיך אויך פיל מיה אויפצובורעהנגען בהמות פון ריינעם אַריסטאָקראַטישען בלוט. איצט ענטוויקלען זיך דאָרטען אויך פאַבריקען פון קאָטאָן סחורות, וואו מען עקספּלואַטירט שווארצע און אויך ווייסע קליינע קינדער.

די הויפּט־שטאָדט פון ווירדזשיניע איז ריטשמאַנד, א שטאָדט מיט 183 טויזענט איינוואוהנער. נאָרפאָלק, א פּאָרט־שטאָדט האָט 132 טויזענט איינוואוהנער.

WASHINGTON (WASH.)

וואַשינגטאָן

וואַשינגטאָן איז פון די וויטע שטאַאטען, וועמעס ברעגען עס ווערען געוואַשען פון דעם פּאַסיפישען אָקעאַן. דער שטאַאט גרעניצט זיך מיט בריטיש־קאָלאָמביע, איידאַהאָ, אָרעגאָן און דעם פּאַסיפישען ים. פון דרום האָט דער שטאַאט אלס גרעניץ דעם טייך קאָלאָמביע, וואָס ציהט זיך אויף 3 הונדערט מייל. דער „פּידזשעט סאַונד" שניידט דורך א דריטעל פון שטאַאט. די פּאָרט־שטעדט סיאַטעל, טאַקאָמאַ, אָלימפּיע ליגען ביי די קרומע ברעגען פון סאַונד.

די קאַסקייד בערג שניידען דורך דעם מערב שטח פון שטאַאט. דער בארג רעיענער דערגרייכט די הויכקייט פון 14,408 פוס. דער שטאַאט איז רייך מיט וועלדער פון הויכע ביימער. אין געהילץ איז וואַשינגטאָן דער וויכטיגסטער שטאַאט.

וואַשינגטאָן איז זעהר רייך מיט דער פּראָדוקציע פון ווייץ. אויף די לאָנקעס פון שטאַאט פיטערען זיך פילע בהמות. די פיהצוכט איז דאָרטען זעהר גוט ענטוויקעלט. דער שטאַאט איז עלעקטריפיצירט. דער גרויסער טונעל דורך די קאַסקייד בערג איז אויך באַזאָרגט מיט עלעקטריק. אין וואַשינגטאָן זיינען דאָ פילע האָלץ פאַבריקען און זעג־מיהלען.

מ'זאָגט אז סיאַטעל, א שטאָדט פון 363 טויזענט איינוואוינער איז די געזונדסטע שטאָדט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען. די שטאָדט איז ווירקליך אויסגעלעגט מיט זעהר א שעהנעם פּלאַן און איז פול מיט פּאַרקען. סיאַטעל איז זעהר א וויכטיגער פּאָרט, וואָס טוהט גרויסע געעשעפטען מיט אַזיע, מיט אלאַסקאַ, יאַפּאַן און סיביר; טאַקאָמאַ א צווייטער פּאָרט האָט ארום 106 טויזענט איינוואוהנער.

די הויפט־שטאָדט פון וואשינגטאָן איז אָלימפּיע, א שטאָדט פון 12 טויזענט איינוואהנער. וואשינגטאָן איז געווארען א שטאאט אין יאָהר 1889.

WEST VIRGINIA (W. VA.)
וועסט ווירדזשיניע

אין דער צייט פון בירגער־קריג האָט זיך וועסט ווירדזשיניע אָבגעריסען פון ווירדזשיניע. וועסט ווירדזשיניע איז צו דער דרום־קאָנפעדעראסי ניט צוגעשטאנען. וועסט ווירדזשיניע גרעניצט זיך מיט די שטאאטען אָהייא, מערילענד, ווירדזשיניע, קענטאָקי און פּענסילווייניע. וועסט ווירדזשיניע איז געווארען א שטאאט אין דער צייט פון בירגער־קריג אין יאָהר 1863.

דער שטאאט וועסט ווירדזשיניע איז בערגיג. אין קוילען־מיינס איז דער שטאאט דער צווייטער וויכטיגער נאָך פּענסילווייניע. דער שטאאט איז רייך אין רויע מאטעריאלען און מינעראלען. ער איז רייך אין פּעטראָלעאום, און געהילץ. דער שטאאט איז מייסטענס אינדוסטריעל. דער קאמף צווישען ארבייטער און זייערע בעלי־בתים פיהרט זיך מיט פארביטערטקייט. די אגריקולטור איז אויך ענט־וויקעלט אין וועסט ווירדזשיניע, אבער די אגריקולטור שפּילט ניט קיין גרויסע ראָליע אין עקאָנאָמישען לעבען פון שטאאט.

טשארלסטאָן, א שטאָדט פון 60 טויזענט איינוואהנער איז די הויפּט־שטאָדט פון וועסט ווירדזשיניע. ווילינג א שטאָדט פון 62 טויזענט איינוואָהנער און האנ־טינגטאָן, א שטאָדט פון 75 טויזענט איינוואהנער זיינען פון די גרויסע שטעדט פון דעם שטאאט וועסט ווירדזשיניע.

WISCONSIN (WIS.)
וויסקאָנסין

וויסקאָנסין, א צענטראלער מערב־שטאאט גרעניצט זיך מיט מישיגען, אילינאָי, אָהייא און מינעסאָטא. דער שטאאט גרעניצט זיך אויך מיט אזערעס, „לעיק סופּי־ריאָר" און „לעיק מישיגען".

דער שטאאט איז הויפּטזעכליך אגריקולטורעל. אלע תבואות וואָס וואקסען אין א מילדען קלימאט, וואקסען אויך אין וויסקאָנסין. די איינוואהנער פון וויסקאָנסין פּראָדוצירען ווייץ, קאָרן, פלאקס, צוקער רעהרען א. א. וו. וויסקאָנסין איז באוואוסט מיט די גוטע מילכיגע פּראָדוקטען, ווי קעז, קאָנדענסד מילך א. א. וו., וואָס מען שיקט פאנאנדער איבער אמעריקע. אין וויסקאָנסין זיינען דא אלערליי סאָרטען יאגדעס, וואָס ווערען געקענט. דאָרטען זיינען אויך דאָ פאבריקען פון געהילץ און זעג־מיהלען; פאבריקען פון מעבעל, פּאפּיר, שיך און די זאכען וואָס זיינען נויטיג פאר אָטאָמאָבילס. אין וויסקאָנסין האָבען זיך געעפענט צוריק פילע ברויערייען.

אמאָל איז וויסקאָנסין געווען רייך מיט וועלדער, זיי ווערען אבער ביסלעכוויים אויסגעהאקט. עס איז א טראגעדיע צו באטראכטען, ווי נאטירליכע רייכטימער פאר־שווינדען צוליב פּראָפיטען.

וויסקאָנסין, איז באוואוסט אלס זעהר פּראָגרעסיווער שטאאט. דער שטאאט שטעהט זעהר הויך אין בילדונג. דער וויסקאָנסין אוניווערזיטעט אין מעדיסאָן איז פון די וויכטיגסטע אינסטיטוציעס אין לאנד. זעהר הויך זיינען אוועקגעשטעלט גע־וואָרען הומאניטערע וויסענשאפטען, פּאָליטישע עקאָנאָמיע, סאָציאָלאָגיע, פּאָלי־טישע און ערציהונגס פראגען.

די גרעסטע שטאָדט אין וויסקאנסין איז מילוואָקי. א שטאָדט וואָס האָט 580 טויזענט איינוואהנער. מילוואָקי ווערט פארוואלטעט פון סאָציאַליסטען פאר שעהנע עטליכע יאָהר און טראָץ אַלע שטערונגען איז די סאָציאַליסטישע אדמי־ניסטראציע א ריזיגער ערפאָלג.

מעדיסאָן די הויפּט־שטאָדט פון וויסקאנסין האָט ארום 58 טויזענט איינ־וואָהנער. די שטאָדט ראסין האָט 68 טויזענט איינוואהנער, אסקאש—40 טויזענט איינוואָהנער. שטעדט מיט איבער 20 טויזענט איינוואָהנער זיינען דאָ פיל אין וויסקאנסין.

WYOMING (WYO.)

ווייאָמינג

ווייאָמינג איז פון די מערב־בערג שטאַאטען. עס איז איינער פון די גרויסע שטאַאטען, לויט'ן שטח דער 8טער, אבער דער 48טער לויט דער באפעלקערונג. בלויז דער שטאַאט נעוואדא האָט א קלענערע באפעלקערונג.

דער שטאַאט גרעניצט זיך מיט מאָנטאנא, סאוטה דאקאטא, נעבראסקא, קאָלאָראדא, יוטא און איידאהא. דער געגענד איז בערגיג, די פלאכלאנד ווערט דורכגעקרייצט דורך די שטיינערנע בערג „ראקי מאונטיינס". דער העכסטער בארג איז דער בארג „גאנעט" 13,785 פוס הויך. דער קלימאט איז ווי פון א בערג־לופט, מיט זעהר קאַלטע ווינטערס און אנגענעהמע זומערס. דער יעלאָסטאון נעשאָנאַל פּארק מיט זיינע פּראכטפולע לאנדשאפטען און גייזערס איז א נאטור־שעהנהייט, וואָס רופט ארויס באוואונדערונג פון אַלע באזוכער.

פיהצוכט איז די וויכטיגסטע אינדוסטריע אין שטאַאט. וואָהל שעהרען און שאָף האָדעווען באשעפטיגען פילע איינוואהנער פון וואיאָמינג. אין דעם שטאַאט זיינען נאָך דאָ די העלדישע פאסטוכער, די „קאו באָיעס". שעיען, א שטאָדט פון 17 טויזענט איינוואהנער איז די הויפּט־שטאָדט פון וואיאָמינג. דער יעהרליכער ארויסטריט פון די „קאו באָיעס" אין שעיען איז א סצענע וואָס ציהט צו באזוכער אפילו פון מזרח־שטאַאטען. קיין גאָר גרויסע שטעדט זיינען אין וואיאָמינג ניטאָ.

ALASKA

אַלאַסקאַ

אין דעם יאָהר 1867 האָט דער אמעריקאנער שטאַאטסמאן און העלד סיווארד איינגעהאנדעלט פאר אמעריקע א ווילדע מציאה. אַלאַסקאַ האָט געהערט צו רוס־לאנד און האָט געהייסען אמעריקאנער סיביר. דער געגענד איז געווען באזעצט מיט רוסישע יעגער, עסקימאָס און אינדיאנער. רוסלאנד האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט'ן לאנד און האָט דאָס פארקויפט צו אמעריקע פאר 7 מיליאָן דאלאר.

ארום 67 יאָהר זיינען אריבער פון יענער קניה. אמעריקע האָט אבגענומען די סומע וואָס איז באצאָלט געווארען מיט א גאנץ היבשען צוגאָב. הונדערטע מיליאָ־נען דאלאר האָט אלאסקא אריינגעטראָגען דער אמעריקאנער רעגירונג אליין.

אַלאסקאַ איז געוואָרען א טעריטאָריע מיט אַלע רעכטע וואָס אַן אמעריקאנער טעריטאָריע האָט אין יאָהר 1912. אַלאסקא איז א טייל פון די פאראייניגטע שטאַא־טען און עס איז א טייל פון דעם גאנצען שטח, וואָס די פאראייניגטע שטאַאטען פארנעמט אלס מלוכה.

דער שטח פון דער טעריטאָריע איז 586,400 סקווער מייל׳ען. א שטח, וואו

מען קען גאנץ באקוועם פּאַמעסטיען גאנץ פראנקרייך, דייטשלאנד און פּוילען צו־זאמענגענומען.

אַלאַסקאַ איז א פּאַרטזעצונג פון דעם צפון־אמעריקאנעם קאָנטינענט. אַלאַסקאַ גרעניצט זיך פון צפון מיט דעם אייז־ים (ים הקרח), פון מערב ווערט אַלאַסקאַ אָבגעטיילט פון קאמטשאטקא, סיביר, דורך דעם בערינג אויסגוס, פון דרום גרעניצט זיך אַלאַסקאַ מיט׳ן פּאַסיפישען ים און פון מזרח — מיט קענעדע.

אין אַזאַ גרויסער טעריטאָריע זיינען דאָ נאַטירליך פאַרשיידענע קלימאַטען. אין די אינערליכע טיילען זיינען אזעלכע ווינטערן, וואָס די לופט איז 60 גראד אונ־טער זירא און אמאָל טאקע 90, אז מען קען אבפריהרען לייכט דעם נאָז איז פאַר־שטענדליך. לעבן די ברעגען פון ים איז דער קלימאַט מילדער.

די טעריטאָריע האָט גרויסע וועלדער, אין די וועלדער שפּאַצירען נאָך ארום ווילדע חיות גאַנץ באַקוועם. עס קומען אָבער יעגער, וועלכע הרג׳ענען אויס די חיות און פארקויפען זייערע פעלען.

פיש איז דער וויכטיגסטער פּראָדוקט פון אַלאַסקאַ. ארום 30 טויזענט מענשען זיינען באשעפטיגט אין פיש־כאַפּעריי. הונדערטע מיליאָנען דאלאר זיינען אינוועס־טעט געווארען אין דער אינדוסטריע און מיליאָנען פונט סעמאָן ווערען אבגעשיקט פון אַלאַסקאַ נאָך די שטאאטען.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט מען אנטדעקט גאָלד אין אַלאַסקאַ. פון אַלאַסקאַ ווערען ארויסגעפיהרט מעטאַלען, פעל און פיש.

די גאנצע באפעלקערונג פון אַלאַסקאַ איז װעניגער ווי 60 טויזענט. די הויפּט־שטאָדט פון אַלאַסקאַ איז דזשענאָ, א שטעדטעל פון 4 טויזענט מענשען. עס זיינען דאָ נאָך אייניגע קליינע שטעדטלאך, ווי נאָם מיט 3 טויזענט איינוואוהנער; אַנקאָ־ריידזש — 2277 איינוואהנער; פּייערבענקס, פּעטערבורג און סיטקא מיט באפעל־קערונגען וועניגער ווי צוויי טויזענט איינוואהנער.

HAWAII
האַוואַיען אינזלען

אין מיטען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, ארום 2 טויזענט מייל פון סאַן־פראַנציסקאָ ליגען די האוואיען אינזלען, ארום 20. 9 אינזלען זיינען באוואָהנט. אַלע אינזלען געהערען צו די פאַראייניגטע שטאאטען און שטעלען צוזאמען א טעריטאָריע.

די אינזלען זיינען געוואָרען ענטדעקט פון שפּאַניע, נאָר ביז 1893 זיינען זיי גע־ווען זעלבסטשטענדיג. אין דעם יאָהר 1893 איז פאָרגעקומען א רעוואָלוציע און די קעניגען מיט דעם עכט־האוואאישען נאָמען לולי קאַליאַניו איז געוואָרען ארונ־טערגעזעצט, און אין דעם יאָהר 1898 זיינען די אינזלען אריבער צו די פאַראייניגטע שטאאטען. די אָריגינעלע איינוואהנער פון האוואיען, האלב ווילדע, נאָר זעהר גוטע מענשען האָבען אנדערש ניט געוואָלט ווי צו זיין אונטער די פליגלען פון דער גרויסער אמעריקאנער רעפּובליק. די גאנצע זאַך קומט עפּעס אויס מאָדנע, נאָר אויף א מעשה פרעגט מען קיין קשיה ניט.

עס זיינען געווען אמאָל צוויי הונדערט טויזענט איינוואהנער אויף די אינזלען. די אָריגינעלע איינוואהנער שטארבען אבער אויס. די אינזלען זיינען באזעצט מיט פילע יאפּאנעזער, כינעזער, פיליפּינער, פילע איירלענדער און אביסעל אמעריקאנער. אויף די אינזלען זיינען אויך דאָ 15 טויזענט אמעריקאנער סאָלדאטען.

דער שטח פון אלע אינזלען איז 6407 סקווער מיילען. די באפעלקערונג בא־שטעהט פון 368,336 נפשות. יאפּאנעזער זיינען דאָרטען דאָ מעהר ווי אלע. אין

די אינזלען רעגירט אבער אמעריקע. עס צירקולירען אמעריקאנער געלט, אמעריקא־נער סטעמפס און אמעריקאנער געזעצען. דער פארטרעטער פון די פאראייניגטע שטאאטען איז דער גאָווערנאָר.

האנאלולו, א שטאָדט פון ארום 138 טויזענט איינוואהנער איז די הויפט־שטאָדט פון די אינזלען. די שטאָדט איז שעהן און פרעכטיג מיט פארקען, מוזעאומס און נאַטירליכע וואונדער. עס געהט א ווערטעל „ווער עס האָט האנאלולו ניט געזעהן האָט ניט געזעהן קיין שעהנע שטאָדט".

אין דעם זומער 1934 האָט פרעזידענט רוזוועלט געמאכט א רייזע צו באקוקען די האוואיען אינזלען.

PHILIPPINE ISLANDS
די פיליפינען

די פיליפינען זיינען אונטערוואָרפען דער רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאא־טען, אלס א קאָלאָניע ווייט פון אזיען. לויט א רעזאָלוציע פון מארטש דעם 24טען, 1934, וועלען די אינזלען אונטער אויסגעארבייטע באדינגונגען ווערען אין גאנצען זעלבסטשטענדיג אין 10 יאָהר.

די פיליפינען זיינען א גרופע אינזלען מיט א שטח פון 114,400 קוואדראטנע מיילען. די באפעלקערונג פון די אינזלען איז 12,604,100 נפשות.

די אינזלען האָט אמעריקע אוועקגענומען פון שפאניען אין יאָהר 1898.

די באפעלקערונג פון די אינזלען באשטעהט פון פיליפינער, יאפאנעזער, שפא־ניער און אויך פון אמעריקאנער. דער גרעסטער אינזעל איז ליוציון און די הויפט־שטאָדט איז מאנילא פון 285 טויזענט איינוואהנער.

PUERTO RICO
פאָרטאָ ריקא

פאָרטאָ ריקא איז איבערגעגעבען געווארען צו די פאראייניגטע שטאאטען אין 1898, נאָך דעם קריג מיט שפאניען. קאלאמבוס האָט דעם אינזעל ענטדעקט אין יאָהר 1493 און אָנקעגען עס האָט דעם אינזעל איבערגענומען. די באפעלקערונג האָט אבער א גרויסע מאָס פון זעלבסטשטענדיגקייט. עס איז א אינזעל הינטער קיובא פון וועסט אינדיעס גרופע.

דער שטח פון אינזעל איז 3435 סקווער מיילען און די באפעלקערונג איז דאָרטען 1,543,913. 449 מענשען אויף א סקווער מייל. די הויפט־שטאָדט איז סענט־דזשאן, א שטאָדט פון 115 טויזענט איינוואהנער.

פאָרטאָ ריקא פראָדוצירט צוקער, קאפע און טאבאק, אויך פארשידענע פירות און תבואות. די הויפט שפראך איז שפאניש.

CANAL ZONE
קאַנאַל זאָן

דער שטח פון זאָן מיט וואסער איז 549 מייל. עס איז א שטרעקע לאנד, וואָס אָנקעגען עס האָט אבגעקויפט פאר צעהן מיליאָן דאלאר פאר מיליטערישע צוועקען. פריוואטע פערזאנען זיינען ניט ערלויבט צו קויפען לאנד. די מייסטע איינוואהנער

זיינען ענטוועדער סאָלדאטען אדער אָנגעשטעלטע, וועלכע ארבייטען ביי דעם קאַ־נאל.

VIRGIN ISLANDS
ווירדזשען אינזלען

די אינזלען האָט אמעריקא אבגעקויפט פון דענעמארק פאר 25 מיליאָן דאלאר ערשט אין יאָהר 1917. עס איז א גרופע פון 3 אינזלען. דער געוועזענער פּרעזי־דענט הואווער נאָכדעם ווי ער האָט באזוכט די אינזלען האָט זיך אויסגעדריקט, אז אמעריקא האָט אבגעקויפט א הקדש. די מענשען זיינען ארים און קענען קיין לעבען ניט מאכען. דער שטח פון די אינזלען איז 133 סקוועער מיילען און די באפעלקערונג 23 טויזענט.

GUAM
ג ו אָ ם

איז א אינזעל וואָס פארנעמט 206 סקוועער מיילען מיט א באפעלקערונג פון 15 טויזענט. דער אינזעל איז ווייט פון אמעריקא, ארום 6 טויזענט מייל. דער אינזעל איז נאָהענט צו די פיליפינען. ער איז אריבער צו אמעריקא נאָך דעם קריג מיט שפאניען.

SAMOY ISLANDS
אמעריקאנער סאמאו

סאמאיו איז א גרופע פון קליינע אינזלען 76 סקוועער מייל מיט א באפעלקערונג פון 12 טויזענט איינוואהנער. די אינזלען זיינען ווייט פון אמעריקא, ארום 4 טויזענט מייל. זיי האָבען אבער גוטע האפענס און א גרויסע סטראטעגישע באדייטונג.

דער 73טער קאָנגרעס

דער 73טער קאָנגרעס איז געווען איבערוואָגיג דעמאָקראטיש. ביי די וואהלען דעם 7טען נאָוועמבער 1932, האָבען די דעמאָקראטען אָבגעהאלטען א אויסער־געוועהנליכען זיג. ניט נאָר זיינען דער דעמאָקראטישער פּרעזידענט און וויצע־פּרעזידענט ערוועהלט געוואָרען מיט א גרויסער מאַיאָריטעט, נאָר אויךביידע הייזער פון קאָנגרעס זיינען איבערפילט געוואָרען מיט דעמאָקראטען.

פון די 96 סענאַטאָרען זיינען אין דעם 73טען קאָנגרעס געווען 60 דעמאָ־קראטען. איין מיטגליד פון דער אזוי גערופענער פארמער לייבאָר פּארטיי און 35 רעפּובליקאנער. דער רעפּרעזענטאַנטען הויז פון 73טען קאָנגרעס האָט געהאט 435 מיטגלידער; פון זיי זיינען געווען 313 דעמאָקראטען, 117 רעפּובליקאנער און 5 מיטגלידער פון דער „פּארמער לייבאָר פּארטיי". אזוי איז געווען דער צוזאמענ־שטעל פון קאָנגרעס נאָך די וואהלען פון 1932.

פון דער צייט פון די וואהלען פון 1932 האָט זיך די לאַגע ניט געביטען. עס זיינען פאָרגעקומען קליינע ענדערונגען, אבער זיי האָבען געהאט א קליינע ווירקונג אויף דעם צוזאמענשטעל פון קאָנגרעס. די דעמאָקראטען זיינען געבליבען די בעלי־בתים פון דעם 73טען קאָנגרעס.

די אמאָליגע מעכטיגע רעפּובליקאנער פּארטיי האָט זיך ארונטערגעלאָזען צו דער ראָליע פון א פּארטיי פון אָפּאָזיציע. די רעפּובליקאנער זיינען געווען פּאר־טראָטען אין ביידע הייזער פון קאָנגרעס אין א קליינער צאָל, און אויך די קליינע צאָל איז געווען צוריסען און צושפּאָלטען. די רעפּובליקאנער אינסורגענטען, די אזוי גערופענע פּראָגרעסיסטען האָבען געהאנדעלט ווי אן אומאָבהענגיגע פּאָליטישע פּארטיי. זיי האָבען מעהר געשטימט מיט דער דעמאָקראטישער מאַיאָריטעט, ווי מיט דער רעפּובליקאנער מינאָריטעט. אין געוויסע פעלע זיינען זיי ארויסגעטראָטען נעגען ביידע פּארטייען. קיין איינהייטליכע באשטימטע פּראָגראם האָבען די פּראָ־גרעסיסטען ניט. יעדער רעפּובליקאנער פּראָגרעסיסט האָט זיין אייגענע פּאָליטישע פּראָגראם.

די מיטגלידער פון דעם 73טען קאָנגרעס זיינען אריין אין אמט דעם 4טען מארטש גלייך מיט'ן פּרעזידענט און וויצע־פּרעזידענט. די טערמינען פון די מיט־גלידער פון ביידע הייזער פון קאָנגרעס, ווי פון דעם פּרעזידענט און וויצע-פּרעזי־דענט וועלען אבער פּארקירצט ווערען אָטאָמאטיש אויף צוויי מאָנאַטען, לויט דעם 20טען אמענדמענט פון דער אמעריקאנער קאָנסטיטוציע, וואָס איז ראַטיפיצירט גע־וואָרען דעם 3טען פעברואר 1933.

דעם אמענדמענט האָט שוין פאָרגעשלאָגען דער 72טער קאָנגרעס. דער אמענד־מענט זוכט אָבצושאפען געוויסע איבלען, וואָס זיינען פריהער פּראקטיצירט געוואָ־רען. די אמעריקאנער פלעגען רופען די געזעצגעבער „לעים דאקס", „הינקענדיגע קאטשקעס". אין געוועהנליכע פעלע, ווען עס זיינען קיין ספּעציעלע זיצונגען ניט געווען, פלעגען די קאָנגרעסלייט זיך פּארזאמלען מיט 13 מאָנאַטען שפּעטער, ווי זיי זיינען ערוועהלט געוואָרען און פלעגען אָנפאנגען צו ארבייטען מיט 11 מאָנאַטען פאר די נייע וואהלען. אויך דער פּרעזידענט און וויצע־פּרעזידענט פלעגען אריינ־טרעטען אין אמט פיר מאָנאַטען נאָך זייער ערוועהלונג. לויט דעם 20טען אמענד־מענט וועט זיך אָנפאנגען דער טערמין פון פּרעזידענט און וויצע־פּרעזידענט דעם 20טען יאנואר אנשטאט דעם 4טען מארטש. און די טערמינען פון סענאַטאָרען

און מיטגלידער פון רעפרעזענטאַנטען הויז דעם 3טען יאַנואַר. די זיצונגען פון קאָנגרעס וועלען זיך אונטער געוועהנליכע אומשטענדען אָנפאַנגען גלייך, ווי די קאָנגרעסלייט און סענאַטאָרען טרעטען אריין אין אַמט. יעדען 3טען יאַנואַר וועט דער קאָנגרעס אָנפאַנגען זיינע סעסיעס.

דער 73טער קאָנגרעס האָט געהאַט צוויי זיצונגען. איין זיצונג איז געווען א ספעציעלע. גלייך ווי פרעזידענט רוזוועלט איז אינאַגירירט געוואָרען האָט ער איינבארופען א ספעציעלע זיצונג. די ערשטע סעסיע פון 73טען קאָנגרעס האָט געדויערט פון דעם 9טען מאַרטש 1933 ביז דעם 16טען יוני 1933. די צווייטע סעסיע האָט זיך אָנגעפאַנגען דעם 3טען יאַנואַר 1934, שוין לויט דעם 20טען אמענדמענט און האָט געדויערט ביז דעם 19טען יוני 1934.

פאַקטיש האָט דער 73טער קאָנגרעס פאַרענדיגט זיין ארבייט און זיין קאַריערע דעם 19טען יוני 1934. דעם 3טען יאַנואַר 1935, וועלען זיך שוין אָנפאַנגען די זיצונגען פון 74טען קאָנגרעס.

דער 73טער קאָנגרעס איז געווען זעהר פראָדוקטיוו. דער 73טער קאָנגרעס האָט זיך געמאַכט א רעקאָרד מיט די צאָל געזעצען און רעפאָרמען, וואָס ער האָט דורכגעפיהרט. דער קאָנגרעס האָט ארויסגעוויזען אומגעהויערע אַקטיוויטעט. אונזערע געזעצגעבער האָבען אָבער אין זעלטענע פעלע ארויסגעוויזען זעלבסטשטענדיגקייט. אין די מייסטע פעלע האָבען זיי זיך געלאָזט פיהרען פון פרעזידענט. דורכ'ן 73טען קאָנגרעס האָט דער פרעזידענט געקראָגען א אונגעהויערע מאַכט, ספעציעל איז זיין מאַכט גרויס אין אָנגעלעגענהייטען פון געלד און אין פעסטשטעלען דעם קורס פון אמעריקאַנער דאָלאַר.

דער געפיהרטער 73טער קאָנגרעס האָט בלויז איין מאָל ארויסגעוויזען מוטה, ווען ער האָט נידערגעשטימט א וועטאָ פון פרעזידענט. עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען פענסיעס און סאַלאַרים פון רעגירונגס־אָנגעשטעלטע. דער פרעזידענט האָט געשניטען די סאַלאַרים אויף 15 פראָצענט און האָט אויך פאַרקלענערט די פענסיעס פון „וועטעראַנס". דער 73טער קאָנגרעס האָט זיך מיט די וועטעראַנער ניט געוואָלט קאָנטיג פאַרטשעפען. דער 73טער קאָנגרעס איז בלויז א פאָר מאָל געווען ווידערשפעניג. אין די מייסטע פעלע האָט ער געפאָלגט וואָס דער פרעזידענט האָט געהייסען.

דעם 73טען קאָנגרעס רופט מען „דער היסטאָרישער קאָנגרעס". אין צייטען פון שלום האָט אמעריקע ניט איבערגעלעבט אזא קריזיס, ווי עס איז געקומען גלייך נאָכדעם ווי פרעזידענט רוזוועלט איז אינאָגערירט געוואָרען. אין דעם קריזיס האָבען אונזערע געזעצגעבער וועניגער גערעדט און מעהר געאַרבייט. דער 73טער קאָנגרעס איז געווען היסטאָריש ניט נאָר מיט די גרויסע צאָל געזעצען וואָס ער האָט דורכגעפיהרט, נאָר אויך מיט דער אונגעהויערער שנעלקייט, מיט וועלכער ער האָט געאַרבייט. דער ערשטער געזעץ, וואָס האָט געגעבען דעם פרעזידענט דיקטאַטאָרישע מאַכט צו רעגולירען אמעריקאַנער באַנקען, איז דורכגעפיהרט געוואָרען אין איין טאָג.

אָט זיינען די וויכטיגע געזעצען, וואָס דער 73טער קאָנגרעס האָט דורכגעפיהרט. די געזעצען זיינען אויסגערעכענט כראָנאָלאָגיש.

רעגולאַציע פון באַנקען און גאָלד, דורכגעגאַנגען דעם 9טען מערץ 1933

דער קאָנגרעס האָט גוטגעהייסען אַלע שריטע, וואָס פרעזידענט רוזוועלט האָט אָנגענומען אין דעם באַנק קריזיס. דער קאָנגרעס האָט באַשלאָסען אנצואווענדען

דעם געזעץ וואָס איז דורכגעגאנגען אין דער צייט פון דער וועלט־מלחמה, וואָס גיט דעם פרעזידענט פולע רעכט צו רעגולירען קרעדיט, גאָלד, זילבער און אויס־לענדישע וואַליוטא מיט א רעכט צו באשטראָפען די פארלעצער פון געזעץ מיט צעהן יאָהר פריזאָן און א געלד־שטראָף פון צעהן טויזענד דאָלאר.

מיט'ן געזעץ האָט דער קאָנגרעס באפאָלמעכטיגט דעם סעקרעטאר פון טרעזשורי אבצונעמען גאָלד און גאָלד־סערטיפיקאטען פון אלע בירגער פון לאנד.

דער געזעץ באפאָלמעכטיגט דעם קאָנטראָליאָר פון געלד צו באשטימען אָפּע־קונען, וואָס האָט געקראָגען דעם נאָמען „קאָנסערוואטאָרס" צו שטיצען דעם איי־גענס פון באנקען, וואָס זיינען אין פינאנציעלע שוועריגקייטען און זיי רעאָרגאני־זירען.

דער געזעץ באפאָלמעכטיגט אויך די פעדעראלע באנקען ארויסצוגעבען באנק־נאָטען אויף די זיכערקייט פון רעגירונגס־ווערטפאפירען און גוטע ווערטפאפירען פון פריוואטע אונטערנעמונגען (ביז 60 פראָצענט פון זייער ווערדע).

דער געזעץ באפאָלמעכטיגט אויך די פעדעראלע באנקען ארויסצוגעבען צו פריוואטע פירמען באנקנאָטען אויף א משכון פון רעגירונגס ווערטפאפירען.

עקאָנאָמי אקט, דורכגעגאנגען דעם 20טען מערץ, 1933

דער געזעץ רופט צוריק די געזעצען וואָס האָבען ביז איצט עקזיסטירט וועגען וועטעראנען, וואָס האָבען געדינט אין דער שפאניש־אמעריקאנער קריג און אין דער וועלט־מלחמה און גיט דעם פרעזידענט דאָס רעכט איינצופיהרען א נייע סיסטעם פון פענסיעס, וואָס זאָל זיך רעכענען מיט דעם פאקט צו דער וואָס קריגט די פענסיע איז פעהיג צו ארבייטען אָדער ניט. דער געזעץ האָט פארקלענערט די סאלאריס פון סענאטאָרען און קאָנגרעסלייט פון צעהן טויזענד דאלאר א יאָהר צו 8,500 דאלאר א יאָהר. דער געזעץ גיט אויך דאָס רעכט צום פרעזידענט צו פארקלענערען די שכירות פון רעגירונגס־אָנגעשטעלטע אויף 15 פראָצענט.

דער געזעץ איז אמענדירט געווארען מערץ דעם 28טען 1934. דער קאָנגרעס האָט אין דעם פאַל נידערגעשטימט דעם פרעזידענט'ס וועטא. דער געזעץ פון מערץ 28טען 1934, שטעלט צוריק אויך דעם שניט אין סאלאריס און מאכט נייע רעגו־לאציעס אין פענסיעס.

וויין און ביר געזעץ, דורכגעגאנגען דעם 22טען מערץ 1933

ווי באוואוסט האָט שוין דער 72טער קאָנגרעס דעם 16טען פעברואר 1933 געפאסט א רעזאָלוציע צוריקצורופען דעם 18טען אמענדמענט וועגען פראָהיבישאָן. די רעזאָלוציע וואָס איז אריין אין דער קאָנסטיטוציע, אלס דער 21טער אמענדמענט האָט געדארפט ראטיפיצירט ווערען פון 36 שטאאטען (2 דריטעל פון אלע שטאא־טען). ערשט דעם 7טען נאָוועמבער 1933 איז דער 21טער אמענדמענט אנגענומען געווארען מיט דעם, וואָס 37 שטאאטען האָבען איהם גוטגעהייסען. איידער דער אמענדמענט איז ראטיפיצירט געווארען האָט דער קאָנגרעס אויף דער רעקאָמענ־דאציע פון פרעזידענט רוזוועלט מאָדיפיצירט דעם וואָלסטעד עקט און האָט אויס־געמייטשט דעם 18טען אמענדמענט אין דעם זין, אז שוואכע ביר און וויין זיינען ערלויבט, ווען די באזונדערע שטאאטען ערלויבען דאָס.

דער געזעץ צו פלאַנצען בוימער אין וועלדער און דערמיט געבען ארבייט צו ארבייטסלאָזע יונגע לייט, דורכגעגאנגען דעם 31טען מערץ, 1933

148 מיליאָן דאלאר איז באשטימט געווארען צו פלאַנצען בוימער אין נאציאָ־נאַלע און סטייט וועלדער. די באשעפטיגטע קריגען עסען, קליידער און אויך געוויסע צאָהלונגען אין מזומן.

אגריקולטורעל אדזשאַסטמענט עקט „איי איי איי", צו רעגולירען און צו העלפען פאַרמער און צו ערלויבען אינפלאַציע, דורכגעגאנגען דעם 12טען מאַי, 1933

דער געזעץ גיט דעם סעקרעטאר אף אגריקולטור דאָס רעכט צו באשרענקען די בעארבייטונג פון פעלדער דורך אָבדינגען ניט בעארבייטע ערד און צו לייגען אַן אַקציז אויף געוויסע פאַרמער צו באצאָלען פאר די אויסגאבען פון דער פראָגראַם. דער צוועק איז צו העכערען די פרייזען פון תבואות.

דער געזעץ האָט אינסטרואירט די רעגירונג ארויסצולאָזען רעגירונגס באנדס אויף צוויי ביליאָן דאָלאר און מיט די געלד פינאַנסירען פאַרמער וואָס זוכען צו רעדוצירען די פּראָצענטען פון זייערע מאָרטגיידזשעס ביז פיר און אַ האַלב פּראָצענט. די רעגירונג זאָל אויך גאראנטירען די פּראָצענטען פון מאָרטגיידזשעס, אבער ניט דעם קרן.

אין געזעץ זיינען אויך אריין די באריהמטע אינפלאציע אמענדמענטס פון סע־נאַטאָר טהאָמאַס. דורך די אמענדמענטס קריגען די פעדעראלע באַנקען די ערלויבע־ניש ארויסצולאָזען באַנקנאָטען (פאַפּיר געלד) אויף דער סומע פון 3 ביליאָן דאָלאר ניט געזיכערט פון גאָלד. דער פּרעזידענט האָט געקראָגען די מאַכט צו פארקלע־נערען דעם וואָג פון דאלאר אויף אַ העלפט (פון 23.22 גראן ריינער גאָלד אויף 11.61 גראן). די אמענדמענטס אינסטרואירען די רעגירונג אָנצונעמען פון אויס־לענדישע רעגירונגען אויף זייערע חובות זילבער ביז צוויי הונדערט מיליאָן דאלאר לויט'ן פּרייז 50 סענט פּער אונץ זילבער (דער מארקעט פּרייז איז געווען ווייניגער ווי 40 סענט).

קראַפט־ענטוויקלונג, דורכגעגאנגען דעם 18טען מאַי, 1933

דער געזעץ באַשאַפט אַן אגענטור אין דעם טענעסי טאָהל צו ענטוויקלען די נאַטירליכע רייכטימער, וואָס די רעגירונג פאַרמאָגט לעם „מאַסל שאָולס". צו בויען רעזערוואָארען און וואסער־דאַמס, צו פאבריצירען פּערטיליייזערס, צו פאבריצירען עקספּלאָדירענדע מאַטעריאַלען פאר דעם קריגס־דעפּארטמענט און צוצושטעלען בי־ליגע עלעקטרישע קראַפט פאר די ארומיגע שכנים.

רעזאָלוציע בטל צו מאכען אלע גאָלד־פּונקטען אין רעגירונגס און פּריוואַטע אבליגאַציעס, דורכגעגאנגען דעם 5טען יוני, 1933

מיט דער רעזאָלוציע זיינען בטל געוואָרען אלע פּונקטען אין רעגירונגס און פּריוואַטע קאָנטראַקטען צו צאָלען חובות בלויז אין גאָלד פון אַ געוויסען וואָג און פיינקייט.

די וואגנער נאַציאָנאלע באשעפטיגונגס־סיסטעם, דורכגעגאנגען דעם 6טען יוני, 1933

עס ווערט דורכ'ן געזעץ באשאפען א דירעקטאָר פון א נאציאָנאלער באשעפטיגונג סיסטעם. דער פרעזידענט דארף זיך צוזאמענריידען מיט פארטרעטער פון פארשידענע שטאאטען צו שאפען באשעפטיגונגס מעגליכקייטען. אויף אויפהאלטען פון אָפיס ווערט באשטימט 4 מיליאָן דאלאר א יאָהר.

נעשאָנאל רעקאָווערי אקט „ניראַ", דורכגעגאנגען דעם 13טען יוני, 1933

דער געזעץ ערקלערט א נאציאָנאלען אויסערגעוועהנליכען צושטאנד, „נעשיאָנאל עמוירדזשענסי", און האָט אנגענומען מיטלען צו פארניכטען אונעהרליכע קאָנקורענץ צווישען פארשידענע אינדוסטריעלע גרופּען און פארגרעסערען די קויפס־קראַפט פון די מאסען. דער געזעץ שרייבט אויך פאָר קהלשע ארבייט.

די פונקטען פון „ניראַ" זיינען איבערגעגעבען אין אן אנדער פּלאַץ.

אייזענבאהן רעגולאציע געזעץ, דורכגעגאנגען דעם 16טען יוני, 1933

דער געזעץ שאפט א קאָנטראָל איבער אייזענבאהנען דורך א רעגירונג'ס בעאמטען, וואָס האָט דעם נאָמען „קאָאָרדינייטאָר". דער קאָאָרדינייטאָר ווערט באשטימט דורכ'ן פרעזידענט מיט דער גוטהייסונג פון סענאט. 3 קאָמיטעס מיט 7 מיטגלידער אין א קאָמיטע ווערען באשטימט איבער דריי סעקציעס פון לאנד (צפון, דרום און מערב). די קאָמיטעס שטעהן אונטער'ן אויפזיכט פון „קאָאָרדינייטאָר".

דער קאָאָרדינייטאָר מוז זוכען מיטלען צו באשאפען עקאָנאָמיע (ניט אויף דעם רעכענונג פון ארבייטער) און מיט אלע מיטלען פארמיידען וויסט. נעגען „קאָאָרדינייטאָר" קאָן אפּעלירט ווערען צו דער „אינטערסטייט קאָמורס קאָמישאָן".

באַנק געזעץ, דורכגעגאנגען דעם 16טען יוני, 1933

דער געזעץ נעמט אָן מיטלען צו פארמיידען ספעקולאציע מיט באנק קרעדיטען. —שאפט אן ענגערע פארבינדונג צווישען באנקען—שאפט די פארזיכערונג פון קליינע דעפּאָזיטס ביז $2500. נאָך דעם ערשטען יולי 1934 וועלען זיין פארזיכערט אויך דעפּאזיטס ביז פינף טויזענד דאלאר. שאפט גרויסע באשרענקונגען פאר ספעקולאציע פון בעאמטע און בראָקערס מיט די געלדער פון באנקען. ביז 1936 וועלען זיין אינשורט אויך דעפּאזיטס פון באנקען, וואָס זיינען ניט קיין מיטגלידער פון פעדעראלער רעזערוו סיסטעם. עס פאָדערט זיך פון זיי געוויסע אָבצאהלונגען.

דער געזעץ איז אמענדירט געווארען אין איינינע פּרטים ביי דער צווייטער סעסיע פון 73טען קאָנגרעס.

גאָלד רעזערוו געזעץ, דורכגעגאנגען דעם 30טען יאנואר, 1934

דער פרעזידענט קריגט דאָס רעכט צו דעוואַלוּאירען דעם אמעריקאנער דאָלאר פון 50 ביז 60 פּראָצענט. (אזא רעכט האָט שוין דער פרעזידענט פריהער געהאט). דער געזעץ ערקלעהרט, אז קיין גאָלדענע מטבעות וועלען שוין מעהר ניט געמאָסען ווערען. דאָס גאָלד ליגט אין אונגעגאָסענע סליטען. דאָס גאנצע גאָלד

געהט איבער צו דער רעגירונג. דער פּראָפיט וואָס וועט קומען פון דער דעוואַ־ליואַציע, אין גאָלד, געהט איבער צו דער רעגירונג. אַלע רעזווירוס ליגען אין די וואָלטס פון טרעזשורי אנשטאט אין די וואָלטס פון די באנקען. 2 טויזענד מיליאָן דאָלאר ווערען געשטעלט אין רשות פון דער רעגירונג צו רעגולירען דעם קורס פון דאָלאר.

די פיליפינען אונאבהענגיגקייטס־געזעץ, טיידינגס—און מאקדאפי אַקט, דורכגעגאנגען דעם 24טען מערץ, 1934

דער געזעץ גיט די פיליפינער אינזלען פולשטענדיגע זעלבסטשטענדיגקייט. נאָך צעהן יאָהר, ווי עס וועט באשאפען ווערען א זעלבסטשטענדיגע רעגירונג, דאַרף אמעריקא אין גאנצען זיך צוריקציהען פון די פיליפינען. די פיליפינער רעגירונג דאַרף אויסגעקליבען ווערען פון א קאָנסטוטיאירענדע פארזאמלונג. די אמעריקאנער רעגירונג מוז זאָרגען דערפאר, אז די פיליפינען זאָלען ערקלעהרט ווערען אן אייביגע נייטראַלע מלוכה. איינגע ים־סטאַנציעס בלייבען אונטער דעם רשות פון די פאראייניגטע שטאַאטען, ביז די פיליפינען וועלען ווערען אין גאנצען אונאַבהענגיג קען זי אריינפיהרען אין אמעריקע געוויסע סחורות אָהן טאריף אבצאה־לונגען.

נייווי ביל, דורכגעגאנגען דעם 27טען מערץ, 1934

דער געזעץ שרייבט פאָר צו בויען קריגס־שיפען ניט וועניגער ווי עס קומט אויס אויפ'ן חלק פון די פאראייניגטע שטאַאטען לויט פארשידענע אָבמאכען. באשלאָסען צו בויען נאָך לופט־שיפען לויט די אָבמאכען מיט אנדערע רעגירונגען. די קאָנטראַקטאָרס טאָרען ניט פארדינען מעהר ווי צעהן פּראָצענט אויף די קאָנט־ראקטען פון לופט־שיפען. זייערע ביכער און רעקאָרדס מוזען זיין אָפען פאר רע־גירונגס־בעאמטע.

קאַמף געגען פאַרברעכער, דורכגעגאנגען דעם 18טען מאַי, 1934

א געזעץ צו באשטראָפען שווערע פארברעכער געגען געזעלשאפטליכע אָרדנונג, באנק רויבער און קינדנעפּערס. דער געזעץ שרייבט פאָר אויך געוויסע רעגולאציעס אין איבערגעבען פארברעכער פון איין שטאַאט צום צווייטען.

געזעץ גלייכבערעכטיגונג פון פרויען מיט מענער אין בירגער רעכטע, דורכגעגאנגען דעם 24טען מאַי, 1934

דער געזעץ באזייטיגט אַלע דיסקרימינאציעס פון פרויען אין בירגער רעכטע.

ענדערונגען אין אינקאַם־טעקס געזעצען, דורכגעגאנגען דעם 10טען מאַי, 1934

עס זיינען געמאכט געוואָרען געוויסע ענדערונגען אין אינקאַם־טעקס געזעצען. א ראטע פון 4 פּראָצענט ווערט ארויפגעלייגט אויף די ערשטע 4 טויזענד דאָלאר נעט אינקאַם און 8 פּראָצענט טעקס אויף א העכערע סומע. א סורטעקס פון פיר

פראָצענט ווערט ארויפגעלייגט אויף פארדינסטען פון איבער 4 טויזענד דאלאר. דער צוויי סענטיגער טעקס אויף טשעקס ווערט אבגעשאפט דעם ערשטען יאנואר, 1935.

דער געזעץ שרייבט אויך פאָר געוויסע רעגולאַציעס אין דער בארעכענונג פון געווינסען און פארלוסטען אין קאפיטאל. לייכטע געטראנקען ווערען באפרייט פון טעקס. עס ווערט אויך באפרייט פון טעקס ביליגע פוטערוואַרג, וואָס קאָסט ווייניגער ווי 75 דאלאר.

טאַריף רעגולאַציע, דורכגעגאנגען דעם 12טען יוני, 1934

דער פרעזידענט קריגט די מאכט צו מאכען געגענזייטיגע האנדעלס אָפּמאכען אָהן דער צושטימונג פון סענאט.

דער פרעזידענט קריגט די מאכט צו פארגרעסערען אדער פארקלענערען טאריף אבצאָלונגען אויף 50 פראָצענט.

געזעץ צו פאַרהיטען היימען, דורכגעגאנגען דעם 27טען אפּריל, 1934

דעם 27טען אפּריל איז דורכגעגאנגען א געזעץ ארויסצולאָזען פאר צוויי ביליאָן דאָלאר באָנדס און אויסבייטען זיי אויף הייזער־מארטגיידזשעס. דעם 13טען יוני 1934 איז באשאפען געווארען א „לאָון קארפּאָריישאָן" מיט א קאפּיטאל פון 200 הונדערט מיליאָן דאלאר. א קאפיטאל פון הונדערט מיליאָן איז אסיגנירט געווארען צו העלפען בילדינגס און לאָון אסאָסיאיישאנס. עס איז באשטימט געוואָרען א קאפיטאל צו העלפען איבערבויען אלטע הייזער.

דער געזעץ צו רעגולירען דעם האנדעל מיט ווערט־פּאַפּירען אויף דער בערזע, „סטאָק עקסטשיינדזש", „סעקיורעטי אקט", דורכגעגאנגען דעם 6טען יוני, 1934

דער געזעץ גיט ברייטע רעכטע צו דער פעדעראלער רעגירונג צו קאָנטראָלירען די בערזען, וואָס האנדלען מיט ווערט־פּאַפּירען און צו הינדערן היציגע ספּעקולאציע און אויך צו פארמיידען אונעטישע האנדלונגען פון בראָקערס.

דער געזעץ האָט געשאפען א קאָמיסיע, וואָס האָט צו זאָגען איבער די ווערט־פּאַפּירען און בערזען. די קאָמיסיע באשטעהט פון 5 מיטגלידער, וועלכע ווערען באשטימט פון פרעזידענט און גוטגעהייסען פון סענאט.

אלע בערזען, וואָס האנדלען מיט ווערט־פּאַפּירען מוזען האָבען א לייסענס פון דער רעגירונג. די ווערט־פּאַפּירען, וואָס ווערען פארקויפט אויף די בערזען מוזען ווערען רעדזשיסטרירט ביי דער קאָמיסיע. די רעדזשיסטראציע סטייטמענט מוזען ענטפערען אויף פילע פראגען און געבען גענויע אינפאָרמאציע וועגען צושטאנד פון די אונטערנעמונגען, וואָס לאָזען ארויס די ווערט־פּאַפּירען. די קאָמיסיע האָט דאס רעכט די סטייטמענטס צו אונטערזוכען פון אונאבהענגיגע אקאונטענטס.

דער געזעץ שרייבט פאָר געוויסע באשרענקונגען פאר „מארדזשינס" און אויך באשרענקונגען פון קרעדיט און די ווערט־פּאַפּירען ווערען אָנגעגעבען אלס משכון „קאלאטעראל". שטרענגע שטראפען ווערען ארויפגעלייגט אויף די וועלכע פאר־לעצען די רעגולאציעס און די וועלכע באנוצען זיך מיט דער פאָסט אין אונעהרליכע „טראנסעקציעס".

זילבער געזעץ, דורכגעגאַנגען דעם 19טען יוני, 1934

דער געזעץ שרייבט פאָר, אז די סטאקס פון זילבער אין דער טרעזשורי זאָלען אויף אזוי פיל פארגרעסערט ווערען ביז וואַנען זיי זאָלען אויסמאכען איין פערטעל אין ווערדע פון די קאָסטבארע מעטאלען, וואָס דינען אלס פונדאמענט פון אמעריקאנער געלד סיסטעם. די פּראָפּאָרציע אין ווערדע זאָל זיין 75 פּראָצענט גאָלד און 25 פּראָצענט זילבער.

דער „סעקרעטערי אָף טרעזשורי" ווערט אינסטרואירט אויפצוקויפען זילבער מיט דער גוטהייסונג פון פרעזידענט אין לאנד און אין אויסלאנד ביז וואַנען די פּראָפּאָרציע פון גאָלד און זילבער זאָל זיין לויט די פאָדערונגען פון געזעץ. ווען די פּראָפּאָרציע פון זילבער וועט ווערען גרעסער קען די רעגירונג פארקויפען זילבער. פאר זילבער וואָס איז דאָ אין די פאראייניגטע שטאַאטען פון פריהער (איידער דעם ערשטען מאי 1934) טאָר די רעגירונג ניט צאָלען מעהר ווי 50 סענט אַן אונץ. די רעגירונג האָט דאָס רעכט צו פאָדערען, אז די זילבער סטאקס זאָלען צוגעשטעלט ווערען צו דער רעגירונג לויט דעם באַשטימטען פרייז.

די רעגירונג ווערט אינסטרואירט ארויסצולאָזען זילבער סערטיפיקאטען. די רעגירונג דאַרף צאָלען פאר דעם זילבער מיט סערטיפיקאטען נאָכדעם ווי די רעגירונג רעכענט ארונטער א פרייז פאר ארויסלאָזען די געלד „סעינאריידזס".

נייע קאָמיטע צו רעגולירען קאָמינוקאציעס, דורכגעגאַנגען דעם 19טען יוני, 1934

א פעדעראלע קאָמיטע צו רעגולירען אינלענדישע און אויסלענדישע קאָמוני־קאציעס דורך טעלעגראַף, טעלעפאָן, קייבעל און ריידיאָ. די קאָמיטע באַשטעהט פון זיבען מיטגלידער.

די „פעדעראלע ריידיאָ קאָמישאָן" ווערט מיט דעם געזעץ אבגעשאפט. אלע איהרע פונקציעס און אויך געוויסע פונקציעס פון דער אינטערסטייט קאמורס קאָ־מישאָן געהען איבער צו דער נייער קאָמיסיע. די קאָמיסיע האָט פולע רעכט. אין צייט פון קריג געהען אלע רעכטע, איבער קאָמוניקאציעס איבער ריידיאָ, קייבעל, טעלעגראַף און טעלעפאָן אריבער צו דער רעגירונג.

אָ ב מ אַ כ ע ן

דער 73טער קאָנגרעס איז אויך באוואוסט מיט זיינע ראטיפיקאציעס פון אָב־מאכען מיט סאוטה־אמעריקאנער לענדער.

אפריל דעם 25טען, 1933, איז ראטיפיצירט געווארען א אָבמאך מיט מעקסיקא וועגען באפעסטיגען גרעניץ לענדער געגען פארטרונקען ווערען.

דעם 25טען מאי, 1934, איז אנגענומען געווארען דער באריהמטער אָבמאך אין מאנטיווידיא צווישען אמעריקע און 9 סאוטה־אמעריקאנער לענדער, וואָס פאר־זיכערט די זעלבסטשטענדיגקייט און גלייכע רעכטע פון די לענדער. דעם 21טען מאי, 1934, צווישען אמעריקע און קיובא, וואָס מאכט קיובא מעהר זעלבסטשטענ־דיג. אן אָבמאך, וואָס פארדאמט מלחמות איז אָנגענומען געווארען ביי פילע סאוטה אמעריקאנער לענדער, דעם 15טען יוני 1934.

די „נירא"

נעשאָנאל אינדאָסטריעל ריקאָווערי עקט

דעם 13טען דזשון 1933, האָט פּרעזידענט רוזוועלט אונטערגעשריבען דעם געזעץ, וואָס הייסט „נעשאָנאל אינדאסטריעל ריקאָווערי עקט", וואָס איז באקאנט מיט ראשי תיבות „נירא".

אונטערשרייבענדיג דעם געזעץ, האָט זיך פּרעזידענט רוזוועלט אויסגעדריקט, אז מיט דער „נירא" הויבט זיך אָן א נייע וועלט־עפּאָכע. מען קען האָבען פאר־שיידענע מיינונגען וועגען דעם געזעץ; עס איז אבער זייער וויכטיג צו באקענען זיך מיט די הויפּט פּונקטען פון דער „נירא", נעשאָנאל ריקאָווערי עקט, און מיט דער אדמיניסטראציע, וואָס איז באקאנט מיט'ן נאָמען אלס די נ. ר. א., נעשאָנאל ריקאָ־ווערי אדמיניסטריישאן. דער נ. ר. א. איז אריין אין לעבען דעם ערשטען אויגוסט, 1933.

דער אינדוסטריעלער געזעץ אויפצולעבען די אמעריקאנער אינדוסטריע (באַ־צייכענט מיט נומער 67—73טער קאָנגרעס) האָט דעם פּולען נאָמען:

א אקציע צו ערמוטיגען נאַציאָנאלע אינדוסטריעלע אויפלעבונג, אויפ־ברייגגען עהרליכע קאָנקורענץ און צו שאפען מיטלען צו קאָנסטרואירען געוויסע ניצליכע קהלשע ארבייט און פאר אנדערע צוועקען.

דער טעקסט איז זייער א לאנגער און טיילט זיך אויף צוויי גלייכע חלקים. דער ערשטער חלק רופט זיך:

אינדאָסטריעל ריקאָווערי
(אינדוסטריעלע אויפלעבונג)

דער צווייטער חלק רופט זיך:

פּאָבליק וואָרקס ענד קאָנסטראָקשאָן פּראדזשעקטס
(קהלשע ארבייט און בוי־פּראָיעקטען)

דער ערשטער חלק טיילט זיך אויף 10 סעקציעס. סעקציעס זיינען צוטיילט אויף פּאראגראפען. די סעקציעס רופען זיך:

1) דעקלאראציע;
2) פאַרוואלטונגס־אגענטורען;
3) קאָודס פאר עהרליכע קאָנקורענץ;
4) און 5) אָבמאכען און לייסענס;
6) באגרעניצונגען אנצואווענדען די פּונקטען פון דער „נירא";
7) רעכט פון ארבייטער;
8) אָנווענדונג פון אגריקולטורעלען רעפאָרם געזעץ;
9) רעגולירונג פון אויל;
10) רעגולאציעס און אבשטימונגען.

די „נירא" איז פון צוויי טיילען. מיר וועלען דאָ געבען דעם תמצית פון ערש־טען טייל.

מיר דענקען, אז אין דער דעקלאראציע זיינען אנגעגעבען די הויפּט פּרינציפּען און דעריבער איז די דעקלאראציע איבערזעצט ווערטליך.

דעקלאַראַציע

1טע סעקציע. מיר ערקלערען, אז עס עקזיסטירט א נאַציאָנאַלער אויסערגעוועהנליכער צושטאַנד, וואָס ברענגט צו ארבייטסלאָזיגקייט און צו אינדוסטריעלע דעמאָראַליזאציע. ער לעגט ארויף א שווערע משא אויף דעם האנדעל צווישען סטייטס און אין דעם האנדעל מיט אויסלאנד; ער ריהרט דעם וואָהלזיין פון כלל און גראָבט אונטער דעם אמעריקאנער לעבענס־סטאנדארט.

עס ווערט דאָ ערקלערט, אז די פּאָליטיק (פּאָליסי) פון קאָנגרעס איז צו באזייטיגען אלע שטערונגען פון דעם פרייען גאנג פון אויסערליכען און אינערליכען האנדעל, וואָס האלט אין איין קלענער ווערען; צו זאָרגען פאר דעם אלגעמיינעם וואָהלזיין און צו שטארקען די אָרגאניזאציע פון אינדוסטריע מיט'ן צוועק מעגליך צו מאכען, אז פארשיידענע האנדעלס־גרופּען זאָלען קענען מיטווירקען צוזאמען; צו באוועגען און אָנצוהאלטען א פאראייניגטע אקציע פון ארבייטער מיט בעלי־בתים אונטער דער גוטהייסונג און אויפזיכט פון דער רעגירונג; צו באזייטיגען ניט קיין עהרליכע קאָנקרענץ, מיטצוהעלפען אויסנוצען די גאנצע פּראָדוקציע מעגליכקייטען און אויסצומיידען אונגויטיגע אָבשטעלונג פון פּראָדוקציע (אויסער אין אויסערגעוועהנליכע פאלען); צופארמעהרען דעם פארברויך פון אינדוסטריעלע און אגריקולטורעלע פּראָדוקטען; צו פארקלענערען און פארלייכטערען ארבייטסלאָזיגקייט; צו פארבעסערען דעם לעבענס־סטאנדארט פון ארבייטער און אויף אנדערע אופנים צוריקצושטעלען אינדוסטריע און צו פארהיטען נאטירליכע רייכטהימער.

2טע סעקציע.....פארוואלטונגס־אגענטורען. (אויסצוגען).

א) דער פּרעזידענט האָט דאָס רעכט צו באשטימען בעאמטע און אָנגעשטעלטע און באשטימען זייער געהאלט ניט רעכענענדיג זיך מיט דעם געזעץ וועגען „סיוויל סורוויס" (געזעץ וועגען דער רעגולירונג פון רעגירונגס־דזשאבס). דער פּרעזידענט האָט אויך דאָס רעכט אויסצונוצען פאר דער דורכפירונג פון געזעץ אונבאצאָלטע עקספּערטען, פעדעראלע אָנגעשטעלטע און סטייט אָנגעשטעלטע מיט דער צושטימונג פון סטייט.

ב) דער פּרעזידענט האָט דאָס רעכט צו באשטימען די פונקציעס און די מאכט פון די אָנגעשטעלטע און איבערגעבען זיי געוויסע רעכטע. ער האָט אויך דאס רעכט צו באשטימען אן אגענטור, וואָס האָט די אויפגאבע צו מאכען אונטערזוכונגען וועגען שאפען אינדוסטריעלע פלאנמעסיגקייט.

ג) די פּונקטען זאָלען עקזיסטירען פאר צוויי יאָהר, פון דער צייט, וואָס דער געזעץ איז אריין אין קראפט. זיי קענען אויך אויפהערען צו עקזיסטירען דורך א פּראָקלאמאציע פון פּרעזידענט אדער דורך א געמיינזאמע רעזאָלוציע פון ביידע הייזער פון קאָנגרעס, אז דער עמוירדזשענסי צושטאנד עקזיסטירט שוין ניט מעהר.

סעקציע 3. קאָודס פון עהרליכע קאָנקורענץ (אויסצוגען).

א) א טרייד אסאָסיאציע, אָדער א גרופּע פון אזעלכע אסאָסיאציעס, קען זיך ווענדען צום פּרעזידענט צו באשטעטיגען א קאָוד פון עהרליכער קאָנקורענץ. דער פּרעזידענט קען אזא קאָוד גוטהייסען אויב די פאָלגענדע פּונקטען ווערען אָבגעהיט:

1) די אסאָסיאציע אָדער גרופּע פון אסאָסיאציעס מאכען ניט קיין אונבארעכטיגטע באגרעניצונגען פאר מיטגלידערשאפט. די אסאָסיאציע אָדער גרופּע מוז אויך מיט זיך ריכטיג פאָרשטעלען די אינדוסטריע.

2) די קאָודס זוכען ניט צו שאפען א מאָנאָפּאָליע און זוכט ניט ארויסצו־דרינגען קליינע אונטערנעמער. א קאָוד טאָר ניט ערלויבען קיינע מאָנאָפּאָליעס. עס טאָר ניט אונדירעקט שאַדען פּערזאָנען, וואָס זיינען באַשעפטיגט אין אנדערע טריידס. דער פּרעזידענט קען שטעלען געוויסע באַדינגונגען אום צו ראַטיפיצירען דעם קאָוד. ער קען פאָדערען רעכענונגען און באַריכטען און פאָדערען, אז עס זאָלען אריינגעשטעלט ווערען פּונקטען אָבצוהיטען די אינטערעסען פון קאָנסומערס, אָנגעשטעלטע און קאָנקורענטען.

ב) די פּונקטען פון א קאָוד, וואָס ווערט גוטגעהייסען פון פּרעזידענט, דאַר־פען זיין דער סטאַנדאַרד פון עהרליכע קאָנקורענץ. יעדע פארלעצונג פון אזא סטאַנ־דאַרד זאָל באַטראַכט ווערען אלס אונעהרליכע מעטאָדע, ווי עס ווערט פאַרשטאַנען אין דעם געזעץ פון דער פעדעראַלער האַנדעלס קאָמיסיע. דער טאָר אבער אויך ניט זיין אין ווידערשפּרוך מיט דעם געזעץ פון דער פעדעראַלער האַנדעלס קאָמיסיע (פעדעראַל טרייד קאָמישאָן).

ג) די פעדעראַלע דיסטריקט קאָורטס קריגען די מאַכט אָנצונעמען מיטלען צו פאַרמיידען פאַרלעצונגען פון די קאָודס פון עהרליכע קאָנקורענץ. עס איז די פליכט פון די דיסטריקט אַטוירנים פון די פאַראייניגטע שטאַאטען אונטער דער אויפזיכט פון אַטוירני דזשענעראַל אָנצונעמען געריכטליכע מיטלען געגען די פאַר־לעצער פון די קאָודס.

ד) דער פּרעזידענט האָט דאָס רעכט אליין צו באַשטימען א קאָוד פון עהר־ליכע קאָנקורענץ אין א טרייד אויף זיין אייגענער איניציאַטיווע אדער ווען קלאַגען קומען אריין, אז פירונגען פון אָט דעם טרייד שאַדען אלגעמיינע אינטערעסען, און די קלאַגען ווערען באַשטעטיגט דורך עפענטליכע אונטערזוכונגען. אזא קאָוד האָט די זעלבע ווירקונג, ווי די קאָודס וואָס ווערען געשאפען לויט פּאַראַגראַף „איי" פון דער סעקציע.

ה) אויף זיין אייגענער איניציאַטיווע אָדער ווען קלאַגען קומען אריין פון ארבייטער אין אינדוסטריעלע אָרגאַניזאַציעס, וואָס ווערען באַשטעטיגט דורך עפענטליכע אונטערזוכונגען, אז געוויסע אימפּאָרטירטע ארטיקלען שטעלען אין געפאַהר די אויספירונגען פון געוויסע פּונקטען פון עהרליכער קאָנקורענץ, האָט דער פּרעזידענט דאָס רעכט דורך די טאַריף קאָמישאָן צו באַגרעניצען דעם אימ־פּאָרט פון אזעלכע ארטיקלען.

ווען א קאָוד ווערט גוטגעהייסען אָדער פאָרגעשריבען פון פּרעזידענט, ווערט יעדע פאַרלעצונג פון אזא קאָוד, וואָס ריהרט אָן די אינטערעסען פון דעם אינער־ליכען האַנדעל צווישען סטייטס אדער דעם אויסלענדישען האַנדעל — באַטראַכט אלס אונאַנשטענדיגע באַנעהמונג „מיסדעמינאָר". דער פאַרלעצער קען באַשטראָפט ווערען מיט 500 דאָלאַר שטראָף פאַר יעדען טאָג פון דער פאַרלעצונג.

סעקציע 4 און 5. אָבמאַכען און לייסענס. (אויסצוגען)

„איי און בי". ווען דער פּרעזידענט געפינט אויס נאָך גענויער אונטערזוכונג, אז געוויסע האַנדלונגען פון א טרייד ברענגען צושטערענדע נידעריגע פּרייזען, אָדער צושטערענדע נידעריגע ווייזשעס, איז דער פּרעזידענט באַרעכטיגט צו באַשטי־מען, אז מען מוז ארויסנעמען לייסענס צו זיין באַשעפטיגט אין אזא טרייד. ווען

לייסענס איז נויטיג, ווערט יעדע פערזאָן, וואָס נעמט ניט ארויס קיין לייסענס, און איז באַשעפטיגט אין דעם טרייד, א פארלעצער פון געזעץ, און קען באשטראָפט ווערן מיט 500 דאלאר שטראף אדער מיט 6 מאָנאטען פריזאָן. דער פונקט איז גילטיג פאר איין יאָהר.

דורך דעם פרעזידענטס פראָקלאמאציע אָדער א געמיינשאפטליכע רעזאָלוציע פון ביידע הייזער פון קאָנגרעס, קען דער פונקט פון לייסענס צוריקגערופען ווערען פריער ווי דער יאָהר.

סעקציע 5. ווען דער פונקט פון לייסענס איז גילטיג, ווערט יעדער אויסגע־ארבייטער קאָוד באפרייט פון די אנטי-טראָסט געזעצען פון די פאראייניגטע שטאַ־טען.

קיין זאך אין אָט דעם פונקט פון לייסענס קען ניט באַרויבען איינעם פון נאָכצוקומען זיין באַשעפטיגונג.

סעקציע 6. באגרעניצונגען פון אָנווענדונג פון פונקטען פון דער „נירא". (אויסצוגען).

א) קיין טרייד, קיין אינדוסטריעלע אסאָסיאציע אדער גרופע קען זיין באַ־רעכטיגט צו די בענעפיטס פון דער „נירא" ביז וואנען עס וועט ניט צוגעשטעלט ווערען צום פרעזידענט די אינפאָרמאציע וועלכע ער שרייבט פאָר.

ב) דער פרעזידענט האָט דאָס רעכט פאָרצושרייבען געוויסע פונקטען און רעגולאציעס, וואָס זיינען באשטימט צו פאַרזיכערען, דאָס די אָרגאַניזאציע, וואָס ציהט די בענעפיטס פון דעם געזעץ, זאָל מיט זיך פאָרשטעלען די טרייד אדער די אינדוסטריע.

ווען דער פרעזידענט פארלאנגט דאָס, זאָל די פעדעראלע האנדעלס־קאָמיסיע (פעדעראל טרייד קאָמישאָן) מאכען אונטערזוכונגען, וואָס זאָל מאכען מעגליך פאר'ן פרעזידענט אָנצונעמען מיטלען צו באַשטימען געוויסע פונקטען און אויך זעהן, אז די פונקטען זאָלען ניט איבערטרעטען דעם אמענדירטען געזעץ פון דער פעדעראל טרייד־קאָמישאָן גופא.

דטע סעקציע. ארבייטער רעכט. (פולע איבערזעצונג).

„איי". יעדער קאָוד פון עהרליכער קאָנקורענץ, יעדער אָבמאַך אָדער לייסענס, וואָס ווערט גוטגעהייסען, פאָרגעשריבען אָדער ארויסגעגעבען אונטער דעם געזעץ (נירא), מוזען ענטהאלטען פאָלגענדע באדינגונגען :

1) באשעפטיגטע ארבייטער (עמפלאָיאים) האָבען דאָס רעכט זיך צו אָרגאַ־ניזירען און מאכען קאָלעקטיווע אָבמאכען דורך די פאָרשטעהער, וואָס זיי אליין קלייבען אויס. זיי מוזען זיין פריי פון יעדער אריינמישען און פון יעדען צוואַנג און באַשריינקונגען פון די באַלעבאטים, ארבייטסגעבער אדער זייערע אגענטען אין דער אקטיוויטעט פון די ארבייטער צו באַשטימען זייערע פאָרשטעהער און אין זייער זעלבסט־אָרגאַניזירונג פאר דעם צוועק צו שאפען קאָלעקטיווע אָבמאכען, גע־גענזייטיגע הילף אָדער יעדען אנדער שוץ.

2) פון קיין באשעפטיגטען ארבייטער אדער איינעם וואָס זוכט באשעפטי־גונג, טאָר ניט געפאָדערט ווערען די באדינגונג צו קריגען באשעפטיגונג אריינצו־

טרעטען אין א „קאָמפּאני יוניאָן" אָדער (די באַדינגונג) ער זאָל ניט אריינטרעטען אין א ארבייטער אָרגאַניזאציע, וואָס ער אליין קלייבט אויס.

3) ארבייטסגעבער מוזען נאָכקומען דעם מאקסימום ארבייטס־שטונדען און מינימום פון געהאלט און אנדערע ארבייטס־באַדינגונגען, ווי עס ווערען פאָרגע־שריבען אדער גוטגעהייסען פון פּרעזידענט.

„בי" (אויסצוגען). דער פּרעזידענט זאָל געבען, ווי ווייט עס איז פּראַקטיש, די מעגליכקייט צו אלע ארבייטער און ארבייטסגעבער אויסצוארבייטען סטאַנדאַרדס וועגען מאקסימום ארבייטס־שטונדען און מינימום געהאלט און אנדערע ארבייטס־באַדינגונגען. אזעלכע אָבמאַכען זאָלען האָבען די קראַפט פון קאָודס פון עהרליכע קאָנקורענץ.

„סי" (אויסצוגען). ווען קיין געגענזייטיגע אָבמאַכען זיינען ניטאָ, קען דער פּרעזידענט מאכען א אונטערזוכונג וועגען די ארבייטס־באַדינגונגען און אליין באַ־שטימען דעם מאקסימום פון ארבייטס־שטונדען. דער פּרעזידענט קען מאכען די רעגולאציעס לויט די נויטיגקייט פון ארבייטער און די לאָקאַלע באַדינגונגען.

סעקציע 8. אנווענדונג פון דעם געזעץ פון רעגולירען אגריקולטור. (אויס־צוגען).

„איי". די „נירא" זאָל ניט באטראכט ווערען ווי דאָס רופט צוריק אדער מאָדיפיצירט דעם אגריקולטורעלען געזעץ, וואָס איז אָנגענומען געווארען דעם 13טען מאי. דער אגריקולטורעלער געזעץ זאָל פאר אלע צוועקען זיך רופען: „אגריקאַלטשאראַל אדזשאַסטמענט עקט", דער געזעץ צו רעגולירען אגריקולטור.

„בי". אום צו פארמיידען מיספארשטענדעניסע און קאָנפליקטען, קען דער פּרעזידענט איבערגעבען די פונקטען, וואָס האָבען א שייכות מיט ערד־ארבייט צו דעם אגריקולטור מיניסטער (סעקרעטערי אָוו אגריקאַלטשאר).

סעקציע 9. רעגולאציעס וועגען אויל (אויסצוג).

דער פּרעזידענט האָט דאָס רעכט צו רעגולירען דעם האנדעל מיט אויל, קעראָ־סין און פּעטראָליאום און די פּייפּס און צו באשטימען, אז די פּרייזען זאָלען ניט זיין צו גרויס און אויסצומיידען מאָנאָפּאָליע.

סעקציע 10. רעגולאציעס און באשטימונגען (אויסצוגען).

„איי". ער האָט דאָס רעכט פאָרצושרייבען אזעלכע רעגולאציעס, וואָס זיי־נען נויטיג דורכצופירען דעם געזעץ, צו באשטימען אָפּצאָלונגען פאר לייסענס און פאר פיילען פון קאָודס פון עהרליכער קאָנקורענץ. די פארלעצונג פון די רעגולא־ציעס קענען באשטראָפט ווערען מיט 500 דאלאר שטראָף און פּריזאָן.

„בי". דער פּרעזידענט קען פון צייט צו צייט מאָדיפיצירען אדער צוריקרופען יעדען אָרדער, גוטהייסונג אָדער לייסענס און זאָנסטיגע רעגולאציעס. יעדער אָבגע־שלאָסענער אָבמאַך מוז.ענטהאלטען א אויסדריקליכען פונקט, וואָס באַרעכטיגט אזא אקציע פון פּרעזידענט.

די רעגירונג פון ניו יאָרק סטייט

דער אַלגעמיינער מאָדעל פאַר די סטייט רעגירונגען איז די רעגירונג פון די פאַראייניגטע שטאַאטען. יעדער סטייט האָט אָבער געוויסע פאָרמען פון רעגירונג וואָס פּאַסען זיך צו דער גרויס פון דער באַפעלקערונג און אַנדערע באַדינגונגען.

אין ניו יאָרק סטייט ווערען די געזעצע געמאַכט אין דער סטייט לעדזשיס־לייטשור, וועלכע באַשטעהט פון 51 סענאַטאָרען און 150 אַסעמבלימען. די אַסעמב־לימען ווערען ערוועהלט יעדען יאָהר און קריגען א געהאַלט פון $2,500. די סע־נאַטאָרען קריגען דעם זעלבען געהאַלט און ווערען ערוועהלט פאַר צוויי יאָהר.

דער ליוטענאַנט גאָווערנאָר איז דער פּרעזיצער פון סענאַט. די אַסעמבלי ערוועהלט א ספּיקער.

דער גאָווערנאָר ווערט ערוועהלט יעדע צוויי יאָהר מיט א געהאַלט פון $25,000 יעהרליך און דעם גאָווערנאָרס מענשאָן אַלס א וואוינונג. דער איצטיגער גאָווערנאָר פון ניו יאָרק איז הערבערט ה. לעהמאַן.

מיט דעם גאָווערנאָר ווערען אויך ערוועהלט דער ליוטענאַנט גאָווערנאָר, דער קאָמפּטראָלער און דער אַטוירני דזשענעראַל.

דער איצטיגער ליוטענאַנט גאָווערנאָר איז מ. וויליאַם בריי. זיין געהאַלט איז $10,000. דער קאָנטראָלער איז מאָריס ס. טרעמיין מיט א געהאַלט פון $12,000 און דער אַטוירני דזשענעראַל איז דזשאָהן דזש. בענעט, דזשוניאָר מיט א געהאַלט פון $12,000.

די רעגירונג ווערט פאַרוואַלטעט פון פאַרשיידענע אַדמיניסטראַטיווע דעפּאַרט־מענטס.

די געריכטס־הייזער

די געריכטס הייזער פון ניו יאָרק סטייט (און אויך פון די מעהרסטע אַנדערע סטייטס) זיינען קאָפּירט נאָך די פעדעראַלע געריכטס הייזער.

די העכסטע קאָרט איז די קאָרט אָף אַפּיעלס. די קאָרט באַשטעהט פון איין הויפּט ריכטער און זעקס אַסאָשיאייטס. די סופּרים קאָרט באַשטעהט פון ניין דיסטריקט קאָרטס, וועלכע געפינען זיך אין פאַרשיידענע טיילען פון סטייט.

די רעגירונג פון דער שטאָדט ניו יאָרק

די שטאָדט ניו יאָרק ווערט רעגירט דורך א טשאַרטער וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען ווען די שטאָדט איז געוואָרען גרייטער ניו יאָרק אין 1898.

די געזעצגעבענדע מאַכט פון שטאָדט באַשטעהט פון די באָארד אָף אָלדער־מען, 65 אין צאָל און די באָארד אָף עסטימייט ענד אַפּאָרשאָנמענט וואָס באַשטעהט פון די פאָלגענדע: דער מעיאָר, וועלכער האָט דריי שטימען, דער קאָנטראָלער מיט דריי שטימען, דער פּרעזידענט פון די באָארד אָף אָלדערמען מיט דריי שטימען, די באָראָ פּרעזידענטען פון מאַנהעטען און ברוקלין יעדער מיט צוויי שטימען און די באָראָ פּרעזידענטס פון קווינס און ריטשמאָנד יעדער מיט איין שטימע.

וואָרקמענס קאָמפּענסיישאַן — סטייט אינשורענס פאַנד — רעגולירונג פון שטונדען פאַר פרויען ארבייטער אין ניו יאָרק סטייט

יעדער באַלעבאָס וואָס באַשעפטיגט פיר אָדער מעהר ארבייטער, אחוץ פאַרם הענט אדער הויז באַדינער, מוז האָבען קאָמפּענסיישאַן פאַר זיינע באַשעפטיגטע.

ווען א באַשעפטיגטער אין אן אונטערנעמונג וואָס איז אונטערוואָרפען צום קאָמפּענסיישאַן געזעץ האָט א שעדיגונגס צופאַל, מוז ער ווענען דעם מעלדען דעם באַלעבאָס און דעם לייבאָר דעפּאַרטמענט ניט שפּעטער ווי דרייסיג טעג נאָך דעם שעדיגונג צופאַל.

דער באַלעבאָס האָט דאָס רעכט אויסצוקלייבען דעם דאָקטאָר אויף צו באַ־האַנדלען דעם באַשעדיגטען ארבייטער. אויב דער באַשעדיגטער פרעגט ניט אָן דעם באַלעבאָס וועגען דעם דאָקטאָר, האָט דער באַלעבאָס דאָס רעכט ניט צו באַצאָלען דעם דאָקטאָר.

די קאָמפּענסיישאַן צו א באַשעדיגטען איז צוויי דריטעל פון די וועכענטליכע ווייג׳זשעס וואָס ער באַקומט. ער קען אבער ניט באַקומען מעהר פון $25 א וואָך אויב ער איז געמאַכט געווצלאַך אונפעהיג, און ניט מעהר ווי $20 א וואָך ווען ער איז בלויז טיילווייז פאַראונפעהיגט. ער זאָל אויך ניט קריגען ווענינער ווי אכט דאָלאַר וועכענטליך סיידען זיינע ווייג׳זשעס זיינען ווענינער ווי אכט דאָלאַר. דאַן קריגט ער די זעלבע סומע ווי די ווייג׳זשעס.

אויב דער ארבייטער פאַרלירט זיין לעבען, קריגען די וואָס דאַרפען לעבען פון זיינע פאַרדינסטען א סומע ניט העכער ווי צוויי דריטעל פון זיינע דורכשניט־ליכע וועכענטליכע פאַרדינסטען פאַר א צייט לויט אויסגעארבייטע סקעדזשולס.

ווען אן ארבייטער פאַרלירט א גליד, באַקומט ער קאָמפּענסיישאַן לויט נאָך דעם וויכטיגקייט פון דעם אבר, 15 וואָכען פאַר דעם פאַרלוסט פון דעם קליינעם פינגער ביז 312 וואָכען פאַר דעם פאַרלוסט פון אן אָרעם.

אן ארבייטער איז אויך באַרעכטיגט צו קאָמפּענסיישאַן אויב ער איז קראַנק געוואָרען דורך דעם כאַראַקטער פון זיין באַשעפטיגונג.

פאַר די ערשטע זיבען טעג וואָס אן ארבייטער ווערט פאַראונפעהיגט איז ער ניט באַרעכטיגט, סיידען די אונפעהיגקייט דויערט מעהר ווי 49 טעג.

מינדעריעהריגע קינדער וואָס ווערען באַשעפטיגט ניט אין אנקלאַנג מיט דעם קינדער ארבייט געזעץ, זיינען באַרעכטיגט צו דאָפּעלטע קאָמפּענסיישאַן אין פאַל פון אן עקסידענט.

סטייט אינשורענס פאַנד; — דער ניו יאָרק סטייט אינשורענס פאַנד איז גע־שאַפען געוואָרען צו געבען באַלעבאַטים קאָמפּענסיישאַן אינשורענס אָהן פּראָפיט.

דער אָפיס פון דעם סטייט אינשורענס פאַנד געפינט זיך אין 625 מעדיסאָן עוועניו אין ניו יאָרק. ברענטש אָפיסעס געפינען זיך אויך אין אָלבאַני, סיראַקיוז, ראָטשעסטער און באָפאַלאָ.

שטונדען פאַר פרויען

פרויען אָנגעשטעלטע אין געשעפטען קענען ניט ארבייטען מעהר ווי 48 שטונ־דען א וואָך צוטיילט אויף זעקס טעג צו אכט שטונדען א טאָג. איין טאָג א וואָך

מעגען פרויען ארבייטען ביז צעהן שטונדען, אבער די איבעריגע צוויי שטונדען מוזען ארונטערגענומען ווערען דורך דער וואָך.

פרויען מעגען ארבייטען צעהן שטונדען אווערטיים אין איין וואָך אויב זיי קריגען די שטונדען צוריק אין א וואָך פריהער אדער שפּעטער. זיי קענען אויך אר־בייטען 49 און א האלב שטונדען אויב די שטונדען זיינען איינגעטעהלט פינף טעג צו ניין שטונדען און דעם זעקסטען פיר און האלב שטונדען.

דער באַלעבאָס מוז אויסקלייבען די ערשטע אדער די צווייטע מעטאָדע פון אראנזשירען די שטונדען.

פּענסיעס פאר אלטע לייט

אין ענגלאנד איז דאָ אן אַלד אײדזש פּענשאָן געזעץ פון דעם יאָהר 1908. אין אויסטראַליען און אין פילע אייראָפּייאישע לענדער ווערען אויך פּענסיעס אויס־געצאָלט צו אָרימע ארבייטער איבער 65 יאָהר און אין מאנכע לענדער איבער 70 יאָהר. פּענסיעס ווערען אויך געגעבען צו אלמנות און יתומים וועלכע קענען אליין ניט פארדינען.

דער פאָנד ווערט געשאפען פון א טעקס וואָס ווערט ארויפגעלייגט אויף אלע אינדוסטריעס און ווערט בייגעשטייערט פון די ארבייטער און באלעבאטים אויך טיילווייז פון דער רעגירונג דירעקט.

אין די פאראייניגטע שטאאטען איז ביז ניט לאַנג צוריק אין גאנצען ניט געווען קיין צאָלונג פון פּענסיעס. אין די לעצטע עטליכע יאָהר זיינען אין די פאָל־גענדע סטייטס אָנגענומען געווארען פּענשאָן געזעצע: קאַליפאָרניא, קאָלאָראדאָ, דעלעווער, מאנטאנא, נעוואדא, איידאהאָ, קענטאָקי, מערילענד, מאסאטשוזעטס, מינעסאָטא, ניו העמפּשייר, ניו יאָרק, יוטא, וועסט ווירדזשיניא, וויסקאנסין און וויאָמינג. אין ניו דזשוירזי איז דער געזעץ דורכגעגאנגען ערשט אין 1932, אין מיזורי, קאָנעקטיקוט, אילינאָאיז, מיין און אָרעגאָן זיינען עהנליכע בילס פארגע־שלאָגען געווארען.

אין ניו יאָרק סטייט איז דער געזעץ דורכגעפירט געווארען אין 1931. פּענסיעס ווערען געגעבען צו יעדען בירגער, מאַן אדער פרוי וועלכע זיינען זיבציג יאָהר אלט און האָבען ניט קיין אייגענעם איינקונפט, אדער קינדער, אדער נאָהענטע קרובים וואָס זאָלען זיי סופּאָרטען זיי דארפען אויך האָבען געוואוינט אין דעם סטייט ניט ווייניגער ווי צעהן יאָהר, און ווייניגסטענס איין יאָהר אין דער קאונטי. די סומע ווערט באשלאָסען אין יעדער שטאָדט און אין יעדען פאַל באזונדער. די מאקסימום סומע וואָס ווערט געוועהנליך געגעבען איז $30 א מאָנאט. מאנכע סטייטס הויבען אָן צו צאָלען נאָך דעם 65טען יאָהר.

די ריקאָנסטראָקשאָן פינאַנס קאָרפּאָריישאָן

דער „ריקאָנסטראָקשאָן פינאנס קאָרפּאָריישאָן אקט” איז אָנגענומען געווארען דעם 22טען יאנואר 1932. די רעגירונג האָט אפּראָפּריאירט פאר דעם קאָרפּאָריי־שאָן די סומע פון 3 ביליאָן, 800 מיליאָן דאָלאר. דער פאָנד ווערט גענוצט אום ארויסצוהעלפען פינאנסירען אגריקולטור, אינדוסטרי און האנדעל. א באדייטענדער טייל פון דעם פאָנד ווערט אויך גענוצט פאר רעגירונג אונטערנעמונגען צו שאפען ארבייט פאר ארבייטסלאָזע ווי אויך דירעקטע הילף פאר ארבייטסלאָזע.

300 מיליאָן פון דעם פאָנד איז אַפּראָפּריאירט פאר הלוואות צו די פארשיי־דענע סטייטס פאר רעליף פאר ארבייטסלאָזע און פאר סטייט אונטערנעמונגען פאר ארבייטסלאָזע. הלוואות ווערען געמאכט צו באנקען, אינשורענס קאָמפּאַניס א. ז. וו.

סטאַטיסטיק איבער לינטשינג

אין די לעצטע 47 יאָהר זיינען אין אמעריקע פאָרגעקומען 4,321 לינטשעריייען. פון די געלינטשטע זיינען געווען 1,051 ווייסע און 3,260 שווארצע.

אין דעם יאָהר 1885 זיינען אויף אַזאַ אופן ערמאָרדעט געווארען 106 ווייסע און 260 שווארצע. פון יענעם יאָהר אָן האָט זיך די צאָל פון ווייסע לינטשינגס אָנ־געהויבען פארקלענערען און די צאָל פון שווארצע פארגרעסערען. אזוי צום ביישפּיל זעהען מיר, אז אין דעם יאָהר 1892 זיינען פאָרגעקומען 100 ווייסע לינטשינגס און 155 שווארצע. ביסלעכוויים ווערט דער בארבארישער מנהג פון לינטשינג אויס־נעראָטען, אזוי אז אין 1931 זיינען פאָרגעקומען בלויז 13 לינטשעריייען. פון זיי זיינען געווען איין ווייסער און צוועלף שווארצע.

די געלינטשטע זיינען געווען באשולדיגט אין מאָרד, פארגוואלטיגונג און אנ־דערע פארברעכענס. מיט בלויז עטליכע אויסנאַמען זיינען די לינטשינגס פאָרגע־קומען אין די זידליכע שטאַאַטען.

סטאַטיסטיק פון קינדער אין די פּאָלקס שולען און שילער אין די קאָלעדזשעס און אוניווערזיטעטען

די צאָל שילער אין אלע פּאָלקס שולען, העכערע שולען, קאָלעדזשעס און אוניווערזיטעטען אין דעם יאָהר 1930 אין די פאראייניגטע שטאַאַטען איז געווען 25 מיליאָן, 716 טויזענט, 201.

קינדער צווישען זיבען און דרייצעהן יאָהר אין 1930 זיינען געווען זעכצעהן מיליאָן 398 טויזענט, 400.

די צאָל לעהרער אין דעם זעלבען יאָהר איז געווען 854 טויזענט, 263.

די צאָל שילער אין די פּריוואטע און רעליגיעזע שולען פאר דעם יאָהר 1928 איז געווען 2 מיליאָן 596 טויזענט, 588.

די צאָל פון סטודענטען אין די קאָלעדזשעס און אוניווערזיטעטען אין די פאר־אייניגטע שטאַאַטען פאר דעם יאָהר 1930 איז געווען 971 טויזענט, 584.

די דורכשניטליכע צאָל שילער וואָס האָבען טעגליך באזוכט די שולען אין ניו יאָרק אין דעם יאָהר 1932 איז געווען 1 מיליאָן, 1 טויזענט, 394.

דער געהאלט פון די לעהרער פאר דעם זעלבען יאָהר האָט באטראָפען די סומע פון 121 מיליאָן, 905 טויזענט, 648 דאלאר.

סטאַטיסטיק פון הייראַטען און גט'ן און די צאָל קינדער פון די גע'גט'ע פּאָרלאַך

איין מיליאָן, 60 טויזענט און 95 פּאָרלאַך האָבען געהייראט אין די פאראיי־ניגטע שטאַאַטען אין דעם יאָהר 1931, און 183 טויזענט, 695 פּאָרלאַך האָבען זיך אין דעם זעלבען יאָהר געגט. די געגטע פּאָרלאַך האָבען צווישען זיך איבער 100 טויזענט קינדער.

אין דעם זעלבען יאָהר האָבען אין ניו יאָרק געהייראט 61 טויזענט, 574 פּאָר־לאַך.

דער גרעסטער פּראָצענט פון גטן ביי פרויען קומט פאָר אין דעם עלטער פון 30 ביז 32 יאָהר, ביי מענער אין דעם עלטער פון 45 ביז 49 יאָהר.

אמעריקאנער בירגערשאַפט

ווער איז א בירגער אין די פאראייניגטע שטאאטען?

1) געבאָרענע אין די פאראייניגטע שטאאטען.

2) קינדער פון בירגער, אפילו די וואָס ווערען געבאָרען אין אויסלאנד.

3) אויסלענדער וועלכע נעהמען ארויס בירגער פאפירען און ווערען נאטור־ראליזירטע בירגער.

אויסלענדער וואָס קענען קיין בירגער ניט ווערען:

1) א יאפאנעזער און כינעזער און אנדערע פון דער געלער ראסע.

2) אנארכיסטען, וואָס גלויבען ניט אין אָרגאניזירטער רעגירונגס מאכט.

3) פאָליגאמיסטען, מענשען וואָס זיינען פארהייראט צו צוויי אָדער צו מעהר ווייבער.

4) די וואָס ווילען שטירצען אמעריקאנער רעגירונגס פאָרמע ניט מיט קיין קאָנסטיטוציאָנעלע מיטלען.

5) די וואָס קענען זייער נאָמען ניט אונטערשרייבען.

6) אלערליי סאָרטען פארברעכער.

7) די וואָס קענען ניט דורכמאכען דעם בירגער עקזאמען.

ווי קען מען ווערען א בירגער

יעדער מאן אָדער פרוי איבער אכצעהן יאָהר אלט וואָס פיהרט זיך אויף אָנשטענדיג און פארברעכט ניט געגען די געזעצען פון לאנד קען ווערען א בירגער נאָכדעם ווי ער האָט געוואוינט אָהן אונטערברעכונג פינף יאָהר נאָכאנאנד אין לאנד און וועהניגסטענס זעקס מאָנאטען אין דער קאונטי וואו ער מאכט זיין פעטישאָן פאר בירגערשאפט.

א פארהייראטע פרוי ווערט ניט קיין בירגער דורך איהר מאנ'ס סיטיזענשיפ. זי האָט אָבער דאָס רעכט צו ווערען א בירגער זעלבסטשטענדיג.

די פרוי פון א בירגער אָדער די פרוי פון א מאן וואָס איז געוואָרען א בירגער נאָך סעפטעמבער 22טען, 1922, קען ווערען א בירגער אָהן די ערשטע פעיפּערס נאָכדעם ווי זי האָט געוואוינט אין לאנד א יאָהר צייט.

דורך דעם וואָס א פרוי הייראט איינעם וואָס איז ניט קיין בירגער פארלירט זי ניט איהר סיטיזענשיפ.

א קינד וואָס זיין געזעצליכער פאָטער איז א בירגער פון די פאראייניגטע שטאאטען ווערט אויטאָמאטיש א בירגער פון לאנד אפילו אויב ער איז געבאָרען געוואָרען אין אויסלאנד, אויב זיין פאָטער האָט געוואוינט אין אמעריקע איידער דאָס קינד איז געבאָרען געוואָרען. אום צו קריגען די בירגערשאפט פון לאנד, מוז אזא קינד צום אכצעהנטען יאָהר זיך מעלדען צו דעם אמעריקאנער קאונסיל און ערקלעהרען אז ער וויל פארבלייבען א בירגער פון די פאראייניגטע שטאאטען און אז ער וועט מיט דער צייט ווערען אן איינוואוינער פון לאנד.

א קינד אונטער אכצעהן יאָהר ווערט אויטאָמאטיש א בירגער אפילו ווען ער איז געבאָרען אין אויסלאנד, אויב זיין פאָטער איז א בירגער. די סיטיזענשיפ פון דעם קינד פאנגט זיך אָן דאן ווען ער ווערט א באַשטענדיגער איינוואוינער פון די פאראייניגטע שטאאטען.

ווי צו ווערען א בירגער

(פראגען און אנטוואָרטען)

וואָס איז די דעקלערעישאָן אָוו אינדעפּענדענס, און ווען און וואו איז זי פּארעפּענטליכט געוואָרען?

דאָס איז א פּראָקלאמאציע אין וועלכער די אמעריקאנער קאָלאָניסטען האָבען ערקלערט זייער אונאָפּהענגיגקייט פון ענגלאנד. זי איז פארעפּענטליכט געוואָרען אין פילאדעלפיא דעם 4טען דזשוליי 1776.

וואָס פאר א פאָרמע פון רעגירונג האָבען מיר?

א רעפּובליק.

וואָס הייסט א רעפּובליק?

א לאַנד וועמעס באאמטע עס ווערען ערוועהלט פון דעם פאָלק און וועמענס געזעצע ווערען געמאכט פון פאָלקס פארטרעטער.

וואָס איז א מאָנארכי?

א לאַנד וואָס ווערט רעגירט פון א קעניג, א צאַר אָדער אן אנדער הערשער, וואָס ווערט ניט ערוועהלט פון פאָלק.

ווער רעגירט אין די פאראייניגטע שטאאטען?

דאָס פאָלק.

וואָס איז דאָס העכסטע געזעץ פון לאַנד?

די קאָנסטיטושאָן.

וואָס איז די קאָנסטיטושאָן פון די פאראייניגטע שטאאטען?

די קאָנסטיטושאָן איז דער פונדאמענטאלער געזעץ דורך וועלכען דאָס לאַנד ווערט רעגירט.

ווי אזוי איז די קאָנסטיטושאָן אָנגענומען געוואָרען?

פון די דעלעגאטען פון די ערשטע קאָלאָניעס.

ווען איז די קאָנסטיטושאָן אָנגענומען געוואָרען?

דעם 17טען סעפּטעמבער 1787 אין פילאדעלפיא.

רעכען אויס די נעמען פון די אָריגינעלע 13 סטעיטס.

מערילענד, ניו העמפּשיער, מאססאטשוזעטס, קאָנעקטיקוט, פּענסילווייניא, ווירדזשיניא, ניו דזשורזי, ניו יאָרק, דעלעווער, נאָרטה קאראָלאינא, סאוטה קאראָלאינא, דזשאָרדזשיא און ראוד איילאַנד.

ווי קען די קאָנסטיטושאָן אמענדירט ווערען?

אמענדמענטס ווערען געמאכט פון צוויי־דריטעל מיטגלידער פון ביידע הייזער פון קאָנגרעס און זיי מוזען קריגען די צושטימונג פון דריי־פערטעל פון אלע סטייטס.

ווי אזוי איז די קאָנסטיטושאָן צוטהיילט?

אין דריי דעפּארטמענטס: 1) דער געזעצגעבענדער; 2) דער אויספיהרענדער, און 3) דער געזעץ־אויסטייטשענדער. דער קאָנגרעס מאכט די געזעצע, דער פּרעזידענט פיהרט דורך די געזעצע און קאורטס טייטשען אויס די געזעצע.

וואו וואוינט דער פּרעזידענט?

אין וואשינגטאָן, דיסטריקט אָוו קאָלאָמביא.

אויף ווי לאַנג ווערט דער פּרעזידענט ערוועהלט?

אויף פיר יאָהר.

וואָס זיינען זיינע פליכטען?

ער האָט די אויפזיכט איבער דער דורכפיהרונג פון די געזעצען. ווען ער געפינט פאר נויטהיג, קען ער צוזאמענרופען די צוויי הייזער פון קאָנגרעס.

וועלכע מאַכט האָט דער פּרעזידענט?

ער קען וועטאָאירען די געזעצע וואָס דער קאָנגרעס מאַכט. ער האָט דאָס רעכט צו געבען באַגנאַדיגונג פאר פארברעכען געגען די פאראייניגטע שטאאטען; מיט דער צושטימונג פון סענאט קען ער פיהרען פארהאנדלונגען מיט אנדערע פעלקער און אפּאָינטען די פארשידענע באאמטע. ער איז אויך דער הויפּט קאָמאנדיר פון דער ארמיי און פלאָטע.

ווי אזוי ווערט דער פּרעזידענט ערוועהלט?

דורך דעם אינדירעקטען וואוט פון דעם פאָלק, וועלכע דערוועהלען אין יעדען סטייט די עלעקטאָרס, און די עלעקטאָרס ערוועהלען דעם פּרעזידענט.

ווען קיין איינער פון די קאנדידאטען זאָל ניט קריגען קיין מאיאָריטעט פון די שטימען פון דעם עלעקטאָרעל קאלעדזש, ווער וואָלט דאן ערוועהלט דעם פּרעזידענט?

די האוז אָוו רעפּרעזענטעטיווס.

וואו איז דער פּרעזידענט א פאָרזיצער?

איבער דעם קאבינעט, וואָס באשטעהט פון די סעקרעטערע אָוו סטעיט, אָוו די טרעזשורי, אָוו וואָר, נעיווי, אינערען, אגריקולטור, דער אטורני דזשענעראל, דער פּאָסטמאַסטער דזשענעראל און די סעקרעטערע פון האנדעל און ארבייט.

ווי ווערט דער וויים-פּרעזידענט ערוועהלט?

אויף דעם זעלבען אופן ווי דער פּרעזידענט.

וואו איז דער וויים-פּרעזידענט א פאָרזיצער?

איבער דעם סענאט.

פון וואָס באשטעהט דער דזשודישיעל בראַנטש פון דער רעגירונג?

פון די יונאיטעד סטעיטס קאָורטס.

וואָס זיינען זייערע פליכטען?

זיי טייטשען אויס די קאָנסטיטושאָן, און גיבען ארויס אורטהיילע אין קעיסעס וואָס האָבען צו טהאָן מיט פעדעראלע געזעצע.

ווער באשטימט די יונאיטעד סטעיטס ריכטער?

דער פּרעזידענט אפּאָינטעד די ריכטער מיט דער צושטימונג פון סענאט אויף א לעבענסלאַנגען טערמין.

ווער איז געוועזען דער ערשטער פּרעזידענט?

דזשאָרדזש וואשינגטאָן.

ווער איז דער איצטיגער פּרעזידענט?

פרענקלין ד. רוזוועלט. זיין טערמין ענדיגט זיך דעם 4טען מארטש 1937. ער איז ערוועהלט געוואָרען נאָוועמבער, 1932.

ווער מאַכט די געזעצע פון די פאראייניגטע שטאאטען?

דער קאָנגרעס.

ווי אָפט מוז זיך דער קאָנגרעס צוזאמענקומען?

וועהניגסטענס איין מאָל א יאָהר, דעם ערשטען מאָנטאג אין דעצעמבער.

פון וואָס באשטעהט דער קאָנגרעס?

פון צוויי הייזער: דער סענאט און די האוז אָוו רעפּרעזענטאטיווס.

ווי אזוי ווערען די קאָנגרעשאָנאל דיסטריקטען פאָרמירט?

דער קאָנגרעס באשטימט פאר יעדען סטעיט די צאָהל פארטרעטער וואָס דער

סטעיט איז בארעכטיגט לויט נאָך דער באפעלקערונג, און די לעדזשיסלעיטשור צוטהיילט דעם סטייט אויף דיסטריקטען.

ווערען די געזעצע געמאַכט בלויז פון קאָנגרעס?

ניין, דער פּרעזידענט מוז זיי אונטערשרייבען.

מוז דער פּרעזידענט אונטערשרייבען יעדען געזעץ?

ניין. אויב דער פּרעזידענט פארהאַלט א ביל צעהן טעג צייט און שרייבט עס ניט אונטער און וועטאָאירט עס ניט, ווערט עס א געזעץ אָהן זיין חתימה.

קען דער פּרעזידענט ניט דערלאָזען דורכפיהרען א ביל?

ער קען דעם ביל וועטאָאירען. דאן קען דער ביל בלויז דאן ווערען א געזעץ ווען עס געהט דורך דעם קאָנגרעס נאָכאמאָל מיט א צוויי־דריטעל מאַיאָריטעט.

ווער ערוועהלט די סענאַטאָרען?

דאָס פאָלקט ערוועהלט צו צוויי סענאַטאָרען פון יעדען סטייט.

וויפיל יונאיטעד סטעיטס סענאַטאָרס זיינען דאָ?

זעקס און ניינציג.

אויף ווי לאַנג ווערען סענאַטאָרען ערוועהלט?

אויף זעקס יאָהר.

ווי ווערען די מעמבערס פון האוז אָוו רעפּרעזענטאַטיווס ערוועהלט?

דורך דער דירעקטער אָפּשטימונג פון די בירגער פון יעדען שטאַאט.

ווי לאַנג איז זייער טערמין?

צוויי יאָהר.

קען יעדער בירגער ווערען פּרעזידענט?

ניין. ער מוז זיין א געבאָרענער אין לאַנד, וועהניגסטענס 35 יאָהר אַלט, און וועהניגסטענס 14 יאָהר אַן איינוואוינער פון די פאראייניגטע שטאַאטען.

אין פאַל פון טויט אָדער אונפעהיגקייט פון דעם פּרעזידענט, ווער נעמט איבער זיינע פליכטען?

דער וויים־פּרעזידענט.

קען א פרוי ערוועהלט ווערען פּרעזידענט?

די קאָנסטיטושאָן פארבאָט עס ניט.

האָט דער פּרעזידענט עפּעס צו טאָן מיט מאַכען די געזעצע?

ניט דירעקט, אָבער ער קען רעקאָמענדירען געוויסע געזעצע און קען זיי וועטאָאירען.

וואָס האָבען די פעדעראַלע ריכטער צו טאָהן מיט דעם געזעץ?

זיי קענען באשליסען אויב א געזעץ איז קאָנסטיטוציאָנעל.

וואָס איז דער העכסטער קאָורט פון די פאראייניגטע שטאַאטען?

דער סופּרים קאָורט אין וואשינגטאָן.

וויפיל דזשאָדזשעס זיינען דאָ אין דעם יונאיטעד סטעיטס סופּרים קאָורט?

איין טשיף דזשאָסטיס און אכט אסאָשיאייט דזשאָדזשעס.

וואָס איז די פליכט פון א בירגער?

צו פאָלגען די געזעצע און פארטהיידיגען דאָס לאַנד אין צייט פון קריג.

זיינען דאָ געזעצע אין די פאראייניגטע שטאַאטען וואָס ווערען ניט געמאַכט אין וואשינגטאָן?

יאָ, יעדער סטעיט מאַכט זיינע אייגענע געזעצע.

ווער מאַכט די געזעצע?

די לעדזשיסלעיטשור, וואָס באשטעהט פון א סענאַט און אן אסעמבלי.

ווי ווערט די לעדזשיסלעיטשור ערוועהלט?

דורך די דירעקטע שטימען פון די בירגער.

ווער איז דער הויפט עקזעקוטיוו באאמטער פון דעם סטעיט?

דער גאווערנאר.

וואס איז די הויפט שטאדט פון דעם סטעיט ניו יארק?

אלבאני.

ווי ווערט דער גאווערנאר ערוועהלט?

דורך די דירעקטע שטימען פון די בירגער?

וואס האט דער גאווערנאר צו טהאן מיט מאכען די געזעצע?

ער שרייבט אונטער די בילס. ער קען זיי אויך וועטאאירען. ווען ער וועטאאירט זיי, קען זיי די לעדזשיסלעיטשור דורכפיהרען מיט א צוויי־דריטעל מאיאריטעט.

אויף ווי לאנג ווערט א סטעיט סענאטאר ערוועהלט אין ניו יארק סטעיט?

אויף צוויי יאהר.

אויף ווי לאנג ווערט אן אסעמבלימאן ערוועהלט אין ניו יארק סטייט?

אויף איין יאהר.

וועלכע שטאאטען גרעניצען זיך מיט ניו יארק סטעיט?

ניו דזשוירזי, פענסילוועיניא, קאנעקטיקוט, מאססאטשוזעטס, ווערמאנט און קאנאדא.

ווער מאכט די געזעצע פאר דער שטאדט ניו יארק?

די לעדזשיסטלעיטשור אין אלבאני.

האט די שטאדט עפעס צו טאן מיט מאכען די געזעצע?

דער מעיאר קען וועטאאירען די געזעצע וואס ווערען געמאכט פאר דער שטאדט, אבער די לעדזשיסלעיטשור קען זיי דאך דורכפיהרען.

ווער איז אן דער שפיצע פון דער שטאדט רעגירונג?

דער מעיאר, וועלכער ווערט ערוועהלט פאר פיר יאהר. דער איצטיגער מעיאר פון דער שטאדט ניו יארק איז לא גווארדיא.

ווער פיהרט דורך די שטאדט רעגעלן (ארדינענסעס) וועגען פראגען וועלכע ווערען ניט פארהאנדעלט אין דער סטעיט לעדזשיסלעיטשור?

די באארד אוו אלדערמען.

פאספארט רעגעלען

דער סעקרעטערי אוו סטעיט קען ארויסגעבען פאספארטען, און אונטער זיין רשות קענען אויך ארויסגעגעבען פאספארטען די אמעריקאנער קאונסילס אין אנדערע לענדער.

פאספארטען קענען ארויסגעגעבען ווערען צו איינגעבארענע בירגער און צו די וואס זיינען געווארען בירגער. א קאונסיל קען ניט ארויסגעבען קיין פאספארט צו א נאטוראליזירטען בירגער נאכדעם ווי ער האט געוואוינט צוויי יאהר אין דעם לאנד פון וועלכען ער איז לכתחילה געקומען אדער אויב ער האט געוואוינט פינף יאהר אין וועלכען עס איז אנדער לאנד אויסער די פאראייניגטע שטאאטען.

דער קאונסיל קען אויך ניט ארויסגעבען קיין פאספארט צו מענשען וועלכע קלעימען צו זיין בירגער פון לאנד, אבער זייער בירגערשאפט איז ניט באשטעטיגט געווארען.

די סומע פון ניין דאלאר מוז איינגעצאלט ווערען ווען דער אפליקעישאן פאר א פאספארט ווערט געמאכט. דער אפליקאנט מוז אויך צושטעלען צוויי בילדער

פון זיך אויף א פאָרמאַט ניט גרעסער ווי דריי אינטשעס לאַנג און דריי ברייט.

אויב ער איז א געבאָרענער בירגער מוז ער ברייננען זיין געבורט סערטיפיקעיט.

אויב ער איז א נאַטוראַליזירטער בירגער, מוז ער ברייננען זיינע בירגער פּאַפּירען.

די אַפּליקעישאָן מוז אויך אונטערגעשריבען ווערען פון אַן עדות.

א פּאַספּאָרט גילט צוויי יאָהר צייט און קען באַנייט ווערען נאָך אויף צוויי יאָהר ווען מען צאָלט איין פינף דאָלאַר.

ווען א ניט בירגער וויל מאכען א רייזע קיין אייראָפּא, מוז ער ברייננען זיין אינקאָם טעקס רעסיט אָדער א סערטיפיקעיט אָוו עקזעמפּשאָן, אַז ער דאַרף ניט צאָהלען קיין איינקונפט טעקס. אום צו קענען קומען צוריק, מוז ער ארויסקריגען א רעטוירן פּערמיט פון דעם דעפּאַרטמענט אָוו לעיבאָר איידער ער פאָרט ארויס פון די פאראייניגטע שטאַאַטען.

דער פּאַספּאָרט אָפיס אין ניו יאָרק געפינט זיך אין דער סאָב־טרעזשורי געביידע אויף דעם קאָרנער נעסאָו און וואָל סטריט.

אימיגרעישאָן געזעצען

לויט נאָך דעם לעצטען אימיגרעישאָן געזעץ, וואָס איז דורכגעגאנגען אין דזשולי, 1929, איז די יעהרליכע אימיגראַציאָנס קוואָטאָ 153,714. דער הויפּט קאָונסיל אין יעדען לאַנד איז דער בעאַמטער וואָס האָט צו זאָגען איבער דער קוואָטאָ פון אימיגראַנטען אין יעדען לאַנד.

אימיגראַנטען וואָס קומען ניט אונטער דער קוואָטאָ

די פאָלגענדע אימיגראַנטען קענען אריינקומען אויסערהאַלב די קוואָטאָ:

אַן אונפאַרהייראַטע קינד פון א בירגער אונטער 21 יאָהר; די פרוי פון א בירגער אָדער דער מאַן פון א בירגער וועלכע האָבען געהייראַט פאַר דעם ערשטען יוני 1928.

אַן אימיגראַנט וועלכער האָט געזעצליך געוואוינט אין לאַנד און איז געפאָרען אין אויסלאַנד אויף א צייטווייליגער רייזע.

אַן אימיגראַנט וועלכער האָט ווענינסטענס צוויי יאָהר פאַר אימיגרירען פּראַק־טיצירט די פּראָפעסיע פון א גייסטליכען אָדער אַלס פּראָפעסאָר און ער קומט אין אַמעריקע מיט דער אויסשליסליכער אבזיכט פּאָרטצוזעצען די זעלבע קאַריערע. ער און זיין פרוי און זיינע אונפאַרהייראַטע קינדער אונטער 18 יאָהר קענען אריינקומען אויסער דער קוואָטאָ.

א סטודענט איבער 15 יאָהר וועלכער וויל קומען אין אַמעריקע שטודירען אין אַן אַנערקענטער שולע.

די פאָלגענדע זיינען אין גאַנצען אויסגעשלאָסען פון אריינקומען אין די פאראייניגטע שטאַאַטען:

אידיאָטען, שוואַכזיניגע מענשען, משוגעים וואָס האָבען געליטען פון אַן אַנפאַל פון משוגעת, ביגאַמיסטען, כראָנישע אַלקאָהאָליסטען, פּראָפעסיאָנעלע בעטלער, די וואָס ליידען פון דער פאַלענדער קראַנקהייט, פון טובערקולאָזיס אָדער וועלכער עס איז אַנדער אַנשטעקענדער קראַנקהייט, אויך אַלע די וואָס זיינען דורך א פיזישען אָדער גייסטיגען חסרון אונפעהיג צו מאַכען א לעבען, און מענשען וואָס זיינען באַגאַנגען א פאַרברעכען.

עס זיינען אויך אויסגעשלאָסען אַנאַרכיסטען און די וואָס פּראָפּאַגאַנדירען פאַר דעם אומשטורץ פון רעגירונגען דורך גוואַלד.

ארבייטער וואָס זיינען אריינגעקומען דורך אַן אָפּמאַך מיט באַלעבאַטים סיי דורך א קאָנטראַקט און סיי דורך אַדווערטאַיזען אָדער צוריידען.

אן אימיגראנט וואָס איז אריינגעקומען אין לאַנד און איז ניט בארעכטיגט צו אימיגראציע לויט דעם געזעץ פון 1924, קען אונטער יעדער צייט צוריקגעשיקט ווערן.

דער מאָנראָ דאָקטרין

אין אָנפאנג פון נייניצענטען יאָרהונדערט האָט זיך אין אייראָפּא געגרינדעט די זאָגענאַנטע „הייליגע אַליאַנץ".

דער „הייליגער דרייבונד" האָט זיך אָנגעפאנגען גרייטען צו העלפען שפּאַניען אונטערדריקען איהרע קאָלאָניעס אין זיד אמעריקא וועלכע האָבען אָנגעהויבען רעוואָלטירען געגען איהר.

אין דער צייט, אין 1823, האָט דער דאמאלסדיגער פּרעזידענט פון די פאַר־אייניגטע שטאַאטען, דזשיימס מאָנראָ, געמאַכט זיין באַרימטע ערקלעהרונג, וועלכע איז פארבליבען אין דער געשיכטע אלס די „מאָנראָ דאָקטרין". אין דער ערקלערונג זאָגט מאָנראָ, אז וועלכער עס איז פּאַרזוך פון די אייראָפּעאישע מעכטע צו אונטערדריקען די לענדער פון זיד אמעריקא אָדער קאָנטראָלירען זייער עקזיסטענץ וועט באַטראַכט ווערען אלס אַן אונפריינדליכע טהאַט געגען די פאַראייניגטע שטאַאטען. ער האָט ווייטער ערקלעהרט, אז די אמעריקאנער קאָנטינענטען זיינען פריי און אונאָבהענגיג און אז זיי וועלען אין דער צוקונפט ניט דערלאָזען אז די אייראָפּעאישע מעכטע זאָלען שאַפען קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט.

מייסאָן און דיקסאָן ליניע

מייסאָן און דיקסאָן זיינען געוועזן צוויי אינזשינירען וועמען מען האָט איבערגעגעבען א לאַנד סכסוך צווישען מערילענד און פּענסילווייניא. אין 1767 האָבען זיי אויסגעמאָסטען דאָס לאַנד און געשאַפען א גרעניץ צווישען די צוויי קאָלאָניעס. דער גרעניץ איז נאָכדעם געוואָרען פּאָפּולער ניט נאָר צווישען די צוויי שטאַאטען, נאָר צווישען די נאָרטה און די סאַוטה אין אַלגעמיין. איצט, ווען מען זאָגט נאָרטה פון די מייסאָן און דיקסאָן לאַין, מיינט מען אַלע נאָרדליכע שטאַאטען, און ווען מען רעדט וועגען סאַוטה פון די מייסאָן און דיקסאָן ליין, מיינט מען די זידליכע שטאַאטען.

קאָלאָניעס אונטער דעם שוץ פון די פאַראייניגטע שטאַאטען

אין דעם יאָהר 1898 האָבען זיך די האוואיען אינזלען, וועלכע געפינען זיך אין דעם פּאַסיפישען אָקעאַן פרייוויליג אָנגעשלאָסען אָן די פאַראייניגטע שטאַאטען.

אין דעם זעלבען יאָהר האָבען די פאַראייניגטע שטאַאטען באזיגט שפּאַניען און דורך א פאַרהאַנדלונג באצאָלט צו שפּאַניען די סומע פון צוואנציג מיליאָן דאָלאַר פאַר אַלע איהרע רעכטע אין פּאָרטאָ ריקאָ, גוּאַם און די פיליפּינען אינזלען.

אין 1917 האָבען די פאַראייניגטע שטאַאטען אָפּגעקויפט די אינזלען סט. קראָי, סט. טאָמאַס און סט. דזשאָן, וועלכע געפינען זיך אין די וואַסערען צו דרום פון די פאַראייניגטע שטאַאטען.

דער וואָלסטעד געזעץ און זיין אָפּשאַפונג

ביז דעם יאָהר 1919 איז די פראַגע פון אַלקאָהאָל געטראַנקען אין גאַנצען איבערגעלאָזען געוואָרען צו די באַזונדערע סטעיטס צו האַנדלען ווי זיי ווילען.

28 סטעיטס האָבען שוין געהאַט דורכגעפיהרט געזעצען וואָס האָבען פארבאָטען דעם האַנדעל מיט שנאַפּס.

דער אכצענטער אמענדמענט, וועלכער האָט פארבאָטען דעם האַנדעל מיט אַלקאָהאָל געטראַנקען אין לאַנד, איז ראַטיפיצירט געוואָרען פון 46 סטעיטס לעדזשיסלעיטשורס, און אין אָקטאָבער 1919 איז אין קאָנגרעס דורכגעגאַנגען דער וואָלסטעד געזעץ וועלכער האָט פארבאָטען אַלע געטראַנקען וואָס האָבען געהאַט אין זיך א האַלבען פּראָצענט אַלקאָהאָל.

דאָס האָט געשאַפען א ריזיגע מחנה „בוטלעגערס", „טריפה שנאַפּס הענדלער", און אויך „האַיידזשעקערס". דאָס זיינען געווען באַנדיטען, וואָס פלעגען באַפאַלען די בוטלעגערס און צונעמען פון זיי די שנאַפּס, וויסענדיג אז זיי וועלען זיך ניט ווענדען צו דער רעגירונג נאָך פּראָטעקציע.

אום דורכצופיהרען דעם געזעץ האָט זיך גענויטיגט א גאַנצע ארמיי מיט רעגירונגס אַגענטען און שפּיאָנען. אין איין יאָהר בלויז איז פארכאַפּט געוואָרען צוואַנציג מיליאָן גאַלאָן שנאַפּס, וויין און ביער, 77 טויזענד מענשען זיינען ארעסטירט געוואָרען, און 38 טויזענד מענשען זיינען פאר'משפט געוואָרען צו פארשידענע שטראַפען.

מיט דער אויסנאַהמע פון א קליינער צאָהל פאַנאַטיקער האָבען אַלע איינגעזעהן אז דער פּראָהיבישאָן געזעץ איז א פאָלקאָמענער דורכפאַל, און אז צוליב איהם ווערען געשאַפען טויזענדער פארברעכער.

צווישען פעברואַר און אַפּריל 1933 איז דער 21טער אמענדמענט דורכגע־גאַנגען דעם סענאַט און רעפּרעזענטאַנטען הויז און איז איבערגעגעבען געוואָרען צו די סטעיטס פאר אָפּשטימונג. דעם 7טען נאָוועמבער 1933 האָבען שוין 36 פון די 48 סטעיטס אָפּגעשטימט פאר דעם 21טען אמענדמענט, וועלכער ווארפט אום דעם 18טען אמענדמענט.

די באַשיצונג פון די רעכטע פון פארפאַסער און ערפינדער

פ א ר פ א ס ע ר

יעדער פארפאַסער פון א ווערק קען זיך באַשיצען געגען נאָכדרוק ווען ער רעדזשיסטרירט זיין ווערק אין דעם קאָפּיראַיט אָפּיס. אום צו רעדזשיסטרירען א ווערק, דאַרף דער פארפאַסער אריינשיקען צוויי קאָפּיעס צו דעם קאָפּיראַיט אָפּיס מיט אַן אַפּידעיוויט און צוויי דאָלאַר.

ווען א פארפאַסער רעדזשיסטרירט זיין ווערק, קריגט ער די פּראָטעקציע פון דער רעגירונג פאר א טערמין פון 28 יאָהר. א יאָהר איידער עס ענדיגט זיך דער טערמין קען דער פארפאַסער אָדער זיינע יורשים באַנייען זיין אויסשליסליכען רעכט צו דעם ווערק אויף נאָך 28 יאָהר.

די פאַראייניגטע שטאַאַטען האָבען קאָפּיראַיט פארבינדונגען און פארפליכ־טונגען מיט פילע אַנדערע לענדער.

ע ר פ י נ ד ע ר

אַן ערפינדער קען באַשיצען זיינע רעכטע ווען ער מאַכט אַן אַפּליקעישאָן צו דעם יונאַיטעד סטעיטס פּעטענט אָפּיס נאָך א פּעטענט. אין דעם אַפּליקעישאָן מוז ער געבען א פאָלקאָמענע באַשרייבונג פון זיין ערפינדונג. אויב די ערפינדונג איז א מאַשין, מוז דער ערפינדער צושיקען מיט דער אַפּליקעישאָן א פּלאַן פון דער מאַשין.

פעטענטס ווערען ארויסגעגעבען נאָר פאר ניצליכע ערפינדונגען.

ווען אן ערפינדער נעמט ארוים א פעטענט אויף אן ערפינדונג, טאָר קיינער ניט מאנופעקטשורען אָדער פארקויפען דעם ארטיקעל אָן זיין ערלויבעניש, פאר אזוי פיל יאָהר וויפיל דער פעטענט איז ארויסגעגעבען געוואָרען.

דער סמיטסאָניען אינסטיטושאָן

דער סמיטסאָניען אינסטיטושאָן איז דער נאַציאָנאַלער מוזעאום פון אמעריקע. ער געפינט זיך אין וואשינגטאָן און ענטהאַלט א גרויסען אוצר פון ביכער און זעלטענע ארטיקלען. די ביבליאָטעק פון דעם סמיטסאָניען אינסטיטושאָן איז פארבונדען מיט דער ריזיגער קאָנגרעשאָנעל לייברערי און האָט זיבען הונדערט טויזענד וויסענשאַפטליכע ביכער. דער אנשטאַלט גיט ארוים א סך וויסענשאַפט־ליכע צייטשריפטען וועלכע ווערען פריי צוטהיילט צווישען ביבליאָטעקען און וויסענשאַפטליכע געזעלשאַפטען.

דער וואשינגטאָן מאָנומענט

איינער פון די אינטערעסאנטסטע מאָנומענטען אין דער וועלט איז דער וואשינגטאָן מאָנומענט אין וואשינגטאָן. דער מאָנומענט איז 555 פוס הויך און איז אין גאנצען פון מארמור. טויזענדער מענשען קומען אָנקוקען דעם מאָנומענט און באקוקען די שטאָדט וואשינגטאָן פון דעם שפיץ פון מאָנומענט וועלכע ליגט אויסגעלייגט ווי א לאַנד קארטע. אן עלעוועיטאָר פיהרט די באזוכער ארויף. עס זיינען אויך דאָ 998 טרעפ אויף ארויפצוגעהן.

דער לינקאָלן דענקמאל

אין 1922 איז אויפגעשטעלט געוואָרען א דריי מיליאָן דאָלארדיגער דענקמאל צו אייבראהאם לינקאָלן. דער דענקמאָל איז פון מארמור און גראניט און שטעלט פאָר אין „בארעלי" די באפרייאונג פון די שקלאַפען. פון פאָרענט פון דער געביידע איז דאָ א ריזיגע סטאַטוע פון דעם אונשטערבליכען פרעזידענט.

די סאראטאָגא קוואלען

אין סאראטאָגא, ניו יאָרק, געפינען זיך א צאָהל וואסער־קוואלען וואָס ענטהאַלטען אין זיך פארשידענע מינעראלען און וועלכע ווערען געניצט צום טרינקען און צום באָדען זיך אלס א רפואה פאר געוויסע קראנקהייטען. די רעגירונג פון ניו יאָרק סטעיט האָט אָפּגעקויפט דעם פּלאַץ און האָט אויסגעבויט גרויסע באָד־הייזער וועלכע ווערען געניצט פון טויזענדער מענשען וואָס קומען אהין קורירען זיך.

געזעצליכע יום טובים אין אמעריקא

יאנואר 1—ניי־יאָהר—א געזעצליכער יום־טוב אין אלע שטאַאטען.

פעברואר 12—לינקאָלנ'ס געבורטסטאָג. געזעצליכער יום טוב אין די פאָלגענדע שטאַאטען: קאליפאָרניא, קאָלאָראדאָ, קאָנעקטיקוט, דעלעווער, אילינאָיס, אייאָווא, אינדיאנא, קענזעס, מישיגען, מינעסאָטא, מאָנטאַנא, נעוואדא, ניו דזשוירזי, ניו יאָרק, נאָרטה דאקאָטא, פענסילוועניא, סאוטה דאקאָטא, יוטא, וואשינגטאָן, וועסט ווירדזשיניא און וואיאָמינג.

פעברואר 22—וואשינגטאָנ'ס געבורטסטאָג אין אלע שטאַאטען.

מאי 30—מעמאָריאל דעי (דעקאָרעישאָן דעי). געזעצליך אין אלע שטאַאטען אויסער פלאָרידא, דזשאָרדזשיא, לואיזיאנא, מיסיסיפי, נאָרטה קאראָלאינא, סאוטה קאראָלאינא, טענעסי און טעקסעס.

יולי 4—אינדעפּענדענס דעי אין אלע שטאאטען.
ערשטער מאָנטאג אין סעפּטעמבער—לעיבאָר דעי. (אין די פיליפּינען איז לעיבאָר דעי דעם ערשטען מאי, דער טאָג ווען די סאָציאַליסטען און פאָרטגעשריטענע ארבייטער פון אייראָפּא פייערען דעם ארבייטער יום טוב...)
אָקטאָבער 12—קאָלומבוס טאָג אין די פאָלגענדע סטעיטס: קאליפאָרניא, קאלאָראדאָ, קאָנעקטיקוט, אילינאָיס, מערילענד, מאסאטשוזעטס, מישיגען, מיזורי, מאָנטאנא, ניו דזשוירזי, ניו יאָרק, פענסילוועניא און ראָוד איילאנד.
דינסטאָג נאָך דעם ערשטען מאָנטאג אין נאָוועמבער—עלעקשאָן טאָג אין פילע שטאאטען.
אין נאָוועמבער דעם לעצטען דאָנערשטאָג—טהענקסגיווינג דעי. געזעצליך אין אלע שטאאטען.
דעצעמבער 25—קריסטמאס (וויינאכט) אין אלע שטאאטען.

די באפעלקערונג פון די פאראייניגטע שטאאטען (1930 צענזוס)

לויט די יאָהרען

אונטער 5 יאָהר	צווישען 5־9 יאָהר	צווישען 10־14 יאָהר	צווישען 15־19 יאָהר
11,444,390	12,607,609	12,004,877	11,552,115
צווישען 20־24 יאָהר	צווישען 25־29 יאָהר	צווישען 30־34 יאָהר	צווישען 35־44 יאָהר
10,870,378	9,833,668	9,120,421	17,198,840

צווישען 45־54 יאָהר	צווישען 55־64 יאָהר	צווישען 65־74 יאָהר	75 יאָהר און העכער.	אומבאוואוסט
13,018,083	8,396,898	4,720,609	1,913,196	94,022

אין דער צייט ווען די דערוואקסענע באפעלקערונג האט אין 1930 געצייגט א צואוואוקס פון 16.1 פּראָצענט אין פארגלייך מיט 1920, האט די צאָהל פון קינדער אונטער 5 יאָהר געצייגט א פארמינדערונג; אין 1920 איז די צאָהל קינדער אונטער 5 יאָהר געווען 11,573,230, און אין 1930 נאָר 11,444,390, ד. ה. מיט 128,840 וועהניגער.

פאמיליען אין די פאראייניגטע שטאאטען (1930 צענזוס)

פאמיליען, וועלכע באשטעהן פון	אלע קלאסען פאמיליען	ווייסע אמעריקאנער	ווייסע, געבאָרען אין אויסלאנד	נעגער פאמיליען
1 פּערזאָן	2,357,463	1,537,193	436,214	338,114
2 פּערזאָן	6,982,835	5,056,897	1,126,051	739,812
3 פּערזאָן	6,226,519	4,606,372	1,061,617	500,990
4 פּערזאָן	5,234,696	3,787,696	1,030,380	361,880
5 פּערזאָן	3,574,362	2,479,570	780,249	265,136
6 פּערזאָן	2,273,300	1,514,586	523,838	193,720
7 פּערזאָן	1,393,356	892,313	328,553	141,149
8 פּערזאָן	842,669	518,376	202,093	99,800
9 פּערזאָן	493,174	291,999	118,872	67,607
10 פּערזאָן	272,068	153,564	66,198	43,573
11 פּערזאָן	138,816	74,163	34,567	25,411
12 פּערזאָן און מער	115,405	56,074	27,859	26,564

די באפעלקערונג פון די פאראייניגטע שטאאטען, לויט אפיציעלע צענזוסען

נאמען פון שטאאט	1790	1820	1850	1880	1910	1930
אלאבאמא	....	127,901	771,623	1,262,505	2,138,093	2,646,248
אריזאנא	....	....	....	40,440	204,354	435,574
ארקענסא	....	14,273	209 897	802,525	1,574,449	1,854,482
קאליפארניא	....	....	92,597	864,694	2,377,549	5,677,251
קאלאראדא	....	....	....	194,327	799,024	1,035,791
קאנעקטיקוט	237,946	275,248	370,792	622,700	1,114,756	1,606,903
דעלווער	59,096	72,749	91,542	146,608	202,322	238,380
דיסט. אוו קאלאמביא	....	33,039	51,687	177,624	331,069	486,869
פלארידא	....	....	87,445	269,493	752,619	1,468,211
דזשארדזשיא	82,548	340,989	906,185	1,542,180	2,609,121	2,908,506
איידעהא	....	....	....	32,610	325,594	445,082
אילינאיס	....	55,211	851,470	3,077,871	5,638,591	7,630,654
אינדיאנא	....	147,178	988,416	1,978,301	2,700,876	3,238,503
אייאווא	....	....	192,214	1,624,615	2,224,771	2,470,939
קענזעס	....	....	....	996.096	1,690,949	1,880,999
קענטאקי	73,677	564,317	982,405	1,648,690	2,289,905	2,614,589
לואיזיאנא	....	153,407	517,762	939,946	1,656,388	2,101,593
מעין	96,540	298,335	583,169	648,936	742,371	797,423
מערילענד	319,728	407,350	583,034	934,943	1,295,346	1,631,526
מאסאטשוזעטס	378,787	523,287	994,514	1,783,085	3,366,416	4,249,614
מישיגען	....	8,896	397,654	1,636,937	2,810,173	4,842,325
מינעסאטא	....	....	6,077	780,773	1,751,394	2,563,953
מיסיסיפי	....	75,448	606,526	1,131,597	1,797,114	2,009,821
מיזורי	....	66,586	682,044	2,168,380	3,293,335	3,629,367
מאנטאנא	....	....	....	39,159	376,053	537,606

די באַפעלקערונג פון די פאראייניגטע שטאַאטען, לויט אָפיציעלע צענזוסען

נאָמען פון שטאַאט	1790	1820	1850	1880	1910	1930
נעבראסקא	....	....	....	454,402	1,192,214	1,377,963
נעוואדא	....	....	....	62,206	81,875	91,058
ניו העמפשייר	141,885	244,161	317,976	346,991	430,572	465,293
ניו דזשוירזי	184,139	277,575	489,555	1,131,116	2,537,167	4,041,334
ניו מעקסיקאָ	....	....	61,547	119,565	327,301	423,317
ניו יאָרק	340,120	1,372,812	3,097,394	5,082,871	9,113,614	12,588,066
נאָרטה קאראָלאינא	393,751	638,829	869,039	1,395,750	2,206,287	3,170,276
נאָרטה דאקאָטא	....	....	....	....	577,056	680,845
אָהאיאָ	....	581,434	1,980,329	3,198,062	4,767,121	6,646,697
אָקלאהאָמא	....	....	....	....	1,657,155	2,396,040
אָרעגאָן	....	....	13,294	174,768	672,765	953,786
פענסילווועניא	434,373	1,049,458	2,311,786	4,282,891	7,665,111	9,631,350
רהאָד איילאנד	68,825	83,059	147,545	276,531	542,610	687,497
סאוטה קאראלאינא	249,073	. 502,741	668,507	995,577	1,515,400	1,738,765
סאוטה דאקאָטא	....	....	....	135,177	583,888	692,849
טענעסי	35,691	422,823	1,002,717	1,542,359	2,184,789	2,616,556
טעקסעס	....	....	212,592	1,591,749	3,896,542	5,824,715
יוטאה	....	....	11,380	143,963	373,351	507,847
ווערמאָנט	85,425	235,981	314,120	323,286	355,956	359,611
ווירדזשיניא	747,610	1,065,366	1,421,661	1,512,565	2,061,612	2,421,851
וואשינגטאָן	....	....	....	75,116	1,141,990	1,563,396
וועסט ווירדזשיניא	....	....	....	618,457	1,221,119	1,729,205
וויסקאָנסין	....	....	305,391	1,315,497	2,333,860	2,939,006
וואיאָמינג	....	....	....	20,789	145,965	225,565
צוזאמען אין די פאר. שטאַטען	3,929,214	9,638,453	23,191,876	50,155,783	91,972,266	122,775,046

די באַפעלקערונג פון די פאַראייניגטע שטאַאטען
אין שטעדט פון העכער 100,000

שטאַאט	ווייבער געשלעכט	מענער געשלעכט
עקראָן, אָהייאָ	125,011	130,029
אָלבאני, נ. י.	65,465	61,947
אטלאנטא, דזש.	143,873	126,493
באלטימאָר, מד.	408,986	395,888
בירמינגהאם, אלא.	133,823	125,855
באָסטאָן, מאס.	397,734	383,454
ברידזשפאָרט, קאָנ.	73,655	73,061
באָפאלא, נ. י.	286,616	284,460
קעמברידזש, מאס.	59,630	54,013
קעמדען, נ. דזש.	59,258	59,442
טשאטאנוגא, טענ.	61,866	57,932
שיקאגא, איל.	1,665,775	1,710,663
סינסינעטי, אָהייאָ	232,165	218,995
קליוולאנד, אָהייאָ	443,573	456,856
דעלעס, טעקסעס	134,404	126,071
דעיטאָן, אָהייאָ	101,160	99,822
דענווער, קאָל.	147,989	139,872
דעטראָיט, מיש.	746,742	821,920
עליזאבעט, נ. דזש.	56,241	58,348
אירי, פא.	58,455	57,512
פאָל ריווער, מאס.	60,142	55,132
פלינט, מיש.	74,595	81,897
פאָרט ווײן, טעק.	58,676	56,270
פאָרט וואָרטה, טעק.	83,432	80,015
געריי, אינד.	45,833	54,593
גרענד רעפידס, מיש.	86,252	83,340
הארטפאָרד, קאָנ.	84,057	80,015
האוסטאָן, טעק.	146,390	145,962
אינדיאנאפאָליס, אינד	187,514	176,647
דזשעקסאָנוויל, מיש.	67,531	62,018
דזשוירזי סיטי, נ. זש	157,400	159,315
קענזעס סיטי	60,990	60,867
קענזעס סיטי, מא.	205,204	194,542
קנאקסוויל, טענ.	54,829	50,973
לאָנג ביטש, קאל.	73,776	68,256
לאָס אנדזשעלעס, ק.	627,670	610,678
לואיסוויל, קענ.	159,661	148,084
מעמפיס, טענ.	132,562	120,581
מיאמי, פלא.	56,008	54,629
מילוואָקי, ווים.	287,601	290,648
מינעאפאָליס, מינ.	238,809	225,547
נעשוויל, טענ.	81,921	71,945
נוארק, נ. דזש.	218,574	223,763
ניו בעדפאָרד, קאָנ.	58,460	54,173
ניו הייווען, קאָנ.	83,106	79,549
ניו אָרליענס, לא.	239,512	219,250
ניו יאָרק, נ. י.	3,457,490	3,472,956
בראנקס, נ. י.	634,745	630,513
ברוקלין, נ. י.	1,276,824	1,283,577
מאנהעטען, נ. י.	927,960	939,352
קווינס, נ. י.	541,712	537,417
ריטשמאָנד, נ. י	76,240	82,097
נאָרפאָלק, ווירדזש.	64,661	65,049
אָוקלענד, קאָל.	141,629	142,434
אקלאהאמא סיטי, קענ	91,638	93,751
אמאהא, נעב.	108,110	105,896
פעטערסאָן, נ. דזש.	69,335	69,178
פיערא, איל.	52,457	52,512
פילאדעלפיא, פא.	982,680	968,281
פיטסבורג, פא.	337,241	332,576
פאָרטלאנד, אר.	151,321	150,494
פראָווידענס, ר. אי.	131,754	121,227
רעדינג, פא.	56,616	54,555
ריטשמאָנד, ווא.	97,214	85,715
ראטשעסטער, נ. י.	167,871	160,261
סט. לואיס, מא.	420,254	401,706
סט. פאול, מינ.	140,036	131,570
סאָלט לייק סיטי, יו	71,234	69,033
סאן אנטאָניא, טעק.	117,866	113,676
סאן דיעגא, קאל.	73,705	74,290
סאן פראנציסקא, קאל	296,361	338,033
סקרענטאָן, פא.	73,372	70,061
סיאטל וואשינגטאָן	179,500	186,083
סאמערוויל, מאס.	53,843	50,065
סאוט בענד, אינ.	51,638	52,555
ספאקיין, וואש.	57,698	57,816
ספרינגפילד, מאס.	77,212	72,688
סיראקיוז, נ. י.	105,646	103,680
טאקאָמא, וואש.	52,662	54,154
טעמפא, פלא.	51,414	49,747
טאָלידאָ, אָהייאָ	143,027	147,691
טרענטאָן, נ. דזש.	61,418	61,938
טולסא, אָקל.	71,114	70,114
יוטיקא, נ. י.	52,551	49,189
וואשינגטאָן, ד. ס.	254,986	231,883
וויטשיטא, קענ.	56,936	54,174
ווילמינגטאָן, דעל.	53,300	53,297
וואָרטשעסטער, מאס.	99,823	95,488
יאָנקערס, נ. י.	67,819	66,827
יאָנגסטאון, אָהייאָ	82,263	86,793

די אמעריקאנער פּרעזידענטען

נאָמען	פּאַרטיי	געבאָרן	אינאַוגורירט	געשטאָרבן	אין עלטער
1. דזשאָרדזש וואשינגטאָן	פעדעראל, ווירדזשיניא	פעב. 22, 1732	1789	דעצ. 1799	67
2. דזשאהן אדאמס	פעדעראל, מאסאטשוזעטס	אָקט. 30, 1735	1797	יולי 1862	90
3. טאָמאס דזשעפערסאָן	רעפּ. דעמ., ווירדזשיניא	אפּר. 13, 1743	1801	יולי 1826	83
4. דזשיימס מעדיסאָן	רעפּ. דעמ., ווירדזשיניא	מאר. 16, 1751	1809	יוני 1836	85
5. דזשיימס מאָנראָ	רעפּ. דעמ., ווירדזשיניא	אפּר. 28, 1758	1817	יולי 1831	73
6. דזשאהן קווינסי אדאמס	רעפּ.־דעמ., מאסאטשוזעטס	יולי 11, 1767	1825	פעב. 1848	80
7. ענדריו דזשעקסאָן	דעמאָקראט, נאָר. קאר.	מאר. 15, 1767	1829	יוני 1845	78
8. מארטין וואן ביורען	דעמאָקראט, ניו יאָרק	דעצ. 5, 1782	1837	יולי 1862	79
9. וויליאם הענרי העריסאָן	וויג, ווירדזשיניא	פעב. 9, 1773	1841	אפּר. 1841	68
10. דזשאהן טאילער	דעמאָקראט, ווירדזשיניא	מאר. 29, 1790	1841	יאנ. 1862	71
11. דזשיימס נאקס פּאָלק	דעמאָקראט, נאָר. קאר.	נאָוו. 2, 1795	1845	יוני 1849	53
12. זאקארי טיילאָר	וויג, ווירדזשיניא	נאָוו. 24, 1784	1849	יולי 1850	65
13. מילארד פילמאָר	דעמאָקראט, ניו יאָרק	יאנ. 7, 1800	1850	מאר. 1874	74
14. פרענקלין פּיערס	דעמאָקראט, ניו העמפּשיר	נאָוו. 23, 1804	1853	אָקט. 1869	64
15. דזשיימס ביוקענען	דעמאָקראט, פּענסילוויינא	אפּר. 23, 1791	1857	יוני 1868	77
16. אייבראהעם לינקאָלן	רעפּאָבליקען, קענטאָקי	פעב. 12, 1809	1861	אפּר. 1865	56
17. ענדריו דזשאנסאָן	רעפּאָבליקען, נאָר. קאר.	דעצ. 29, 1808	1865	יולי 1875	66
18. יוליסיס ס. גרענט	רעפּאָבליקען, אָהייאָ	אפּר. 27, 1822	1869	יולי 1865	63
19. רוטערפאָרד בּ. העיז	רעפּאָבליקען, אָהייאָ	אָקט. 4, 1822	1877	יאנ. 1893	70
20. דזשיימס א. גארפילד	רעפּאָבליקען, אָהייאָ	נאָוו. 19, 1831	1881	סעפּ. 1881	49
21. טשעסטער א. ארטהור	רעפּאָבליקען, ווערמאָנט	אָקט. 5, 1830	1881	נאָוו. 1886	56
22. גראָווער קליוולאנד	דעמאָקראט, ניו דזש.	מאר. 18, 1837	1885	יוני 1908	71
23. בענדזשאמין העריסאָן	רעפּאָבליקען, אָהייאָ	אויג. 20, 1833	1889	מאר. 1901	67
24. גראָווער קליוולאנד	דעמאָקראט, ניו דזש.	מאר. 18, 1837	1893	יוני 1908	71
25. וויליאם מעקינלי	רעפּאָבליקען, אָהייאָ	יאנ. 29, 1843	1897	סעפּ. 1901	58
26. טהעאָדאָר רוזוועלט	רעפּאָבליקען, ניו יאָרק	אָקט. 27, 1858	1901	יאנ. 1919	61
27. וויליאם ה. טאפט	רעפּאָבליקען, אָהייאָ	סעפּט. 8, 1857	1909	מאר. 1930	72
28. וואודראָ ווילסאָן	דעמאָקראט, ווירדזשיניא	דעצ. 28, 1856	1913	פעב. 1924	67
29. וואָרען דזש. הארדינג	רעפּאָבליקען, אָהייאָ	נאָוו. 2, 1865	1921	אויג. 1923	58
30. קאלווין קולידזש	רעפּאָבליקען, ווערמאָנט	יולי 4, 1872	1923	יאנ. 1933	60
31. הערבערט סי הואווער	רעפּאָבליקען, אייאָוואַ	אויג. 10, 1874	1929		
32. פרענקלין ד. רוזוועלט	דעמאָקראט, ניו יאָרק	יאנ. 30, 1882	1933		

אפגעגעבענע שטימען פאר פרעזידענט קאנדידאטען אין די פאראייניגטע שטאאטען אין די יאָהרען 1900, 1904, 1908, 1912, 1916, 1920 און 1924

1900	מעקינלי—רעפוב. 7,219,530	ברייען—דעמאָקראט 6,358,071	דעבס—סאָציאליסט 94,768
1904	רוזוועלט—רעפוב. 7,628,834	פארקער—דעמאָק. 5,084,491	דעבס—סאָציאליסט 402,400
1908	טאפט—רעפובל. 7,679,006	ברייען—דעמאָקראט 6,409,106	דעבס—סאָציאליסט 420,820
1912	טאפט—רעפובל. 3,483,922	ווילסאָן—דעמאָק. 6,286,214	דעבס—סאָציאליסט 897,011
		רוזוועלט—פראָגרעסיוו 4,126,020	
1916	היוז—רעפוב. 8,538,221	ווילסאָן—דעמאָק. 9,129,606	בענסאָן—סאָצ. 585,113
1920	הארדינג—רעפוב. 16,152,200	קאקס—דעמאָק. 9,147,353	דעבס—סאָציאליסט 919,799
1924	קולידזש—רעפוב. 15,725,016	דייווים—דעמאָק. 8,385,586	לאפאלעט—פר.־סאָצ. 4,822,856
		פאָסטער—קאָמוניסט 33,361	

אין גאנצען זיינען אָפגעגעבען געוואָרען שטימען:

אין 1900 — 13,964,518; אין 1904 — 13,523,519; אין 1908 — 14,887,133; אין 1912 — 15,130,169; אין 1916 — 18,528,743; אין 1920— 26,705,346 (אין דעם יאָהר האָבען פרויען באקומען שטימרעכט); אין 1924 — 29,022,261; אין 1928 — 36,879,414; אין 1932 — 39,816,522.

אָפּגעגעבענע שטימען פאַר פּרעזידענט קאַנדידאַטען אין איינצעלנע שטאַאטען פאַר די יאָהרען 1928 און 1932

	1928			1932		
שטאַאט	הוּאווער רעפּובליק.	סמיטה דעמאָקראַט	טאָמאַס סאָציאַליסט	רוזוועלט דעמאָקראַט	הוּאווער רעפּובליק.	טאָמאַס סאָציאַליסט
אַלאַבאַמאַ	120,725	127,797	460	207,910	34,675	2,030
אריזאָנאַ	52,533	38,537	——	79,264	36,104	2,618
ארקענסאַ	77,751	119,196	429	189,602	28,467	1,269
קאַליפאָרניאַ	1,162,323	614,365	19,595	1,324,157	847,902	63,299
קאָלאָראַדאָ	253,872	133,131	3,472	250,877	189,617	13,591
קאָנעקטיקוט	296,614	252,040	3,019	281,632	288,420	20,480
דעלעווער	68,860	36,643	433	54,319	57,074	1,367
פלאָרידאַ	144,168	101,764	4,036	206,307	69,170	775
דזשאָרדזשיאַ	99,369	129,602	124	234,118	19,863	461
איידעהאָ	99,848	53,074	1,308	109,479	71,312	526
אילינאָיז	1,769,141	1,313,817	19,138	1,882,403	1,432,657	67,258
אינדיאַנאַ	848,290	562,691	3,871	862,054	677,184	21,388
אייאָוואַ	623,818	378,936	2,960	598,019	414,433	20,467
קענזעס	513,672	193,003	6,205	424,204	349,498	18,276
קענטאָקי	558,064	381,070	837	580,574	394,716	3,853
לואיזיאַנאַ	51,160	164,665	——	249,418	18,853	——
מעין	179,923	81,179	1,068	128,907	166,631	1,068
מערילענד	301,479	223,626	1,701	314,314	184,184	10,889
מאַסאַטשוזעטס	775,566	792,758	6,262	800,148	736,959	34,305
מישיגען	965,396	396,762	3,516	871,700	739,894	39,205
מינעסאָטאַ	560,977	396,451	6,774	600,806	363,959	25,674
מיסיסיפּי	27,153	124,539	——	140,168	5,180	686
מיזורי	834,080	662,562	3,739	1,025,406	564,713	16,374

מאָנטאַנא	113,300	78,578	1,667	127,286	78,078	7,891
נעבראסקא	345,745	197,959	3,434	359,082	201,177	9,876
נעוואדא	18,327	14,090	——	28,756	12,674	——
ניו העמפשייר	115,404	80,715	455	100,680	103,629	947
ניו דזשוירזי	926,050	616,517	4,807	806,630	775,684	42,998
ניו מעקסיקאָ	69,645	48,211	——	59,089	54,217	1,776
ניו יאָרק	2,193,344	2,089,863	107,332	2,534,959	1,937,963	177,397
נאָרד קאראָלאינא	348,992	287,078	——	497,566	208,344	5,591
נאָרד דאקאָטא	131,441	106,648	842	178,350	71,772	3,521
אָהאיאָ	1,627,546	864,210	8,683	1,301,695	1,227,679	64,094
אָקלאהאָמא	394,046	219,174	3,924	516,468	188,165	——
פענסילווַעניא	2,055,382	1,067,586	18,647	1,295,948	1,453,540	91,119
רהאָד איילאנד	117,522	118,973	——	146,604	115,266	3,138
סאוטה קאראָלאינא	5,858	62,700	44	102,347	1,978	82
סאוטה דאקאָטא	157,660	102,660	443	183,515	99,212	1,551
טענעסי	195,388	167,343	631	259,817	126,806	1,786
טעקסעס	367,036	341,032	722	760,348	97,959	4,450
יוטאה	94,618	80,985	954	116,750	84,795	4,087
ווערמאָנט	90,404	44,440	——	56,266	78,984	1,533
ווירדזשיניא	164,906	140,146	250	203,979	89,637	2,382
וואשינגטאָן	335,844	156,772	2,615	353,260	208,645	17,080
וועסט ווירדזשיניא	375,551	263,784	1,313	405,124	330,731	5,133
וויסקאָנסין	544,205	450,259	18,213	707,410	347,741	53,379
וואיאָמינג	52,748	29,299	788	54,370	39,583	2,829
צוזאמען	21,392,190	15,016,443	267,420	22,821,857	15,761,841	884,781

די צאָהל שטימען פאר פאָסטער'ן (קאָמוניסט) איז געווען אין 1928 — 48,770, אין 1932 — 102,991.
אין 1932 איז טאָמאסעס נאָמען ניט ארויף אויפ'ן באלאָט אין לואיזיאנא, נעוואדא און אָקלאהאָמא. פילע מענשען האָבען דעם נאָמען טאָמאסעס אריינגעשריבען, אָבער די שטימען זיינען ניט גערעכענט געוואָרען.

דער צוזאַמענשטעל פון נייעם סענאַט

נאָך די וואַהלען פון נאָוועמבער 6טען, 1934

אלאבאמא

ה. ל. בלעק, ד.

דזש. ה. בענקהעד, ד.

אריזאָנא

קארל היידען, ד.

ה. פ. אשהורסט, ד.

ארקענזעס

דזש. ט. ראבינסאן, ד.

העטי קארוועי, ד.

קאליפאָרניא

וו. ג. מעקאדו, ד.

ה. וו. דזשאהנסאן, ר.

קאָלאָראדא

א. פּ. קאסטיגען, ד.

אלווא ב. אדאמס, ד.

קאָנעקטיקוט

א. לאנערגאן, ד.

פּ. ט. מעלאָני, ד.

דעלווער

ד. א. העיסטינגג, ר.

דזש. ג. טאונסעד, דזשוניאר, ר.

פלאָרידא

ד. יו. פלעטשער, ד.

פארק טרעמעל, ד.

דזשארדזשיא

וו. פ. געארג, ד.

ר. ב. ראסעל, דזשוניאר, ד.

איידאהא

וו. א. באראה, ר.

דזש. פּ. פּאפּ, ד.

אילינאָיס

דזש. ה. לואיס, ד.

וו. ה. דיטריך, ד.

אינדיאנא

פ. ווען נייס, ד.

ס. מוירפי, ד.

אייאָווא

ל. דזש. דיקענסאן, ר.

ל. מוירפי, ד.

קענזעס

ארטהור קאפּער, ר.

דזשארדזש מעגיל, ד.

קענטאָקי

וו. בארקלי, ד.

מ. לאגאן, ד.

לואיזיאנא

היואי פּ. לאנג, ד.

ה. אווערטאן, ד.

מעין

וו. ה. וואייט, דזשוני. ר.

פרעדעריק הייל, ר.

מערילענד

מ. א. טיידינגס, ד.

ג. וו. ראדקליף, ד.

מאַסאַטשוזעטס

מ. א. קולידזש, ד.

ד. י. וואלש, ד.

מישיגען

דזשיימס קוזענס, ר.

א. ה. וואנדענבערג, ר.

מינעסאטא

ט. ד. שעל, ר.

ה. שיפּסטעד, פּ.-ל.

מיסיסיפּי

פּעט העריסאן, ד.

ט. ג. בילבא, ד.

מיזורי

ב. ס. קלארק, ד.

ה. ס. טרומאן, ד.

מאנטאנא

ב. ק. ווהילער, ד.

דזש. א. מוריי, ד.

נעבראסקא

דזש. וו. נאָרים, ר.

א. ר. בוירק, ד.

נעווארא

קעי פּיטמאן, ד.

פּ. מעקערען, ד.

ניו העמפשער
ה. וו. קעיס, ר.
פ. ה. בראון, ד.

ניו דזשוירזי
וו. וו. בארבור, ר.
א. הערי מור, ד.

ניו מעקסיקאָ
ס. א. העטש, ד.
א. שאוועז, ד.

ניו יאָרק
ר. ס. קאָפּלענד, ד.
ר. פ. וואגנער, ד.

נאָרטה קאראליינא
דזש. וו. בעילי, ד.
ר. ר. רעינאָלדס, ד.

נאָרטה דאַקאָטאַ
דזשעראלד פּ. נאַי, ר.
ל. דזש. פרייזיר, ר.

אָהייאָ
ר. דזש. בוקלי, ד.
וו. דאנאהי, ד.

אקלאהאמא
טהאָמאס פּ. גאָר, ד.
עלמער טהאָמאס, ד.

אָרעגאָן
ס. י. מעקנערי, ר.
פּ. סטייווער, ר.

פּענסילווייניא
דזש. דזש. דייוויס, ר.
דזש. פ. גאפי, ד.

רהאָוד איילאנד
דזש. ה. מעטקאף, ר.
פּעטער ג. נערי, ד.

סאוטה קאראליינא
ע. ד. סמיטה, ד.
דזש. פ. בוירנס, ד.

סאוטה דאַקאָטאַ
פעטער נארבעק, ר.
וו. דזש. בולאָו, ד.

טענעסי
ק. מעקעלער, ד.
נ. ל. בעטשמאַן, ד.

טעקסעס
מ. שעפּארד, ד.
טאם קאנאלי, ד.

יוטאה
ע. ד. טהאָמאס, ד.
וו. ה. קינג, ד.

ווערמאָנט
ע. וו. גיבסאָן, ר.
וו. ר. אוסטין, ר.

ווירדזשיניא
קארטער גלעס, ד.
הערי פ. בײרד, ד.

וואַשינגטאָן
האמער ט. באָן, ד.
ל. ב. שוועלענבאך, ד.

וועסט ווירדזשיניא
מ. מ. נילי, ד.
רוש ד. האָלט, ד.

וויסקאנסין
פ. ריין דאפי, ד.
ר. מ. לאַפּאָלעט, דזשונ., פּראָג.

וואַיאָמינג
ראָבערט ד. קערי, ר.
דזש. ס. אָ'מאהאני, ד.

סענאַט פון 74 קאָנגרעס

איבערגעבליבען ביז יאנואר 3, 1939 — — — 32
איבערגעבליבען ביז יאנואר 3, 1937 — — — 29
ערוועהלט 6 נאוו. 1934 (אריינגערעכענט דריי
ביז יאנואר 3, 1937) — — — — — — 35

טאטאל — — — 96

סענאַט פון 73 קאָנגרעס

דעמאָקראטען — — — — — — — — — — 60
רעפּובליקאנער — — — — — — — — — 34
פארמער־לעיבאריט — — — — — — — — 1
פּראגרעסיוו — — — — — — — — — — 1

טאטאל — — — 96

רעזולטאַט פון שטימען נאָוועמבער 6, 1934, פאַר א גאָווערנאָר אין שטאַאַט ניו יאָרק

	לעהמאן דעמאָקראט	מאזעס רעפובליקאנער	סאלאמאן סאָציאַליסט	הייילאן רעקאָוו.	אמטער קאָמוניסט
מאנהעטען	310,704	109,697	15,283	1,608	12,912
בראנקס	233,001	55,938	19,528	1,789	9,469
ברוקלין	432,966	138,863	32,676	2,563	16,340
קווינס	197,046	87,859	10,219	3,749	2,249
ריטשמאָנד	33,903	14,801	1,507	433	269
ס״ה אין שט. נ. י.	1,207,620	407,158	79,213	10,132	41,239
אפּ סטייט	970,362	956,532			
ס״ה אלע שטימען	2,177,982	1,363,690			

אויסגאבען פון אונזער קריג- און פלאָטען דעפּארטמענט

יאָר	קריג דעפּט.	פלאָטען דעפּט.
1914	$139,682,186	$173,270,486
1915	141,835,654	172,715,421
1916	153,853,567	164,546,867
1917	239,632,757	358,158,361
1918	1,278,840,487	4,850,687,187
1919	2,002,310,785	8,995,880,266
1920	736,021,456	1,610,587,381
1921	650,373,836	1,101,615,013
1922	476,775,194	454,730,718
1923	333,201,362	392,733,365
1924	332,249,137	348,629,779
1925	346,142,001	361,887,889
1926	312,743,410	355,072,226
1927	318,909,096	360,808,777
1928	331,335,492	390,540,803
1929	364,561,544	416,901,546
1930	374,165,693	453,524,973
1931	354,071,004	478,418,974
1932	357,820,860	468,226,845
1933	349,732,213	438,093,747

אמעריקאנער עקאנאמישע לאגע אין יאהר 1934 אין ציפערן

מיר לעבען נאך אלץ אונטער דעם שווערען צייכען פון וועלט קריזיס און אין דער צייט פון קריזיס, וואו עס האלט אלץ אין איין פליסען, וואו פרייזען און ווערטען ענדערען זיך אזוי ראדיקאל, אז עס איז שווער אונטערצוציהען א סך הכל; עס איז שווער פעסטצושטעלען וואו מיר האלטען.

לויט די אויסרעכענונגען פון פראפעסאר פישער איז דער אמעריקאנער רייכטהום געזונקען אין משך פון 2 יאהר פון 362 ביליאן דאלער ביז 150 ביליאן. אין יאהר 1929 האט מען געשאצט אמעריקאנער רייכטהום אין 362 ביליאן און אין יאהר 1931 בלויז אין 150 ביליאן דאלער.

וואו זיינען די רייכטהימער אהינגעקומען? די פארמס, מאינס, ריעל עסטעיט, אייזענבאהנען און פעקטארים, וואס מאכען אוים דעם אמת'ן רייכטהום פון לאנד, זיינען געבליבען אין יאהר 1931 און אין יאהר 1934, ווי אין יאהר 1929. אויך די גאלד סטאקס אין לאנד זיינען ניט פארקלענערט געווארען. מיר קומען צו זעהר א שווערע פראגע. עס איז די פראגע פון שאצונג, „וואליועישאן”. רייכטהימער ווערען געשאצט אין טערמינען פון געלד; די פראגע ווערט רעדוצירט צו דער פראגע פון פרייז.

די שאצונגען פון פראפעסאר פישער קענען זיין ריכטיג און ניט. עס איז אבער א פאקט, אז מיר לעבען איצט אין אזא עפאכע, וואו מענשען ליידען אין די צייטען פון גרוים שפע. מיר קענען האבען א באגריף וועגען דעם עקאנאמישען צושטאנד אין אמעריקע בלויז דורך פארגלייכונגען און דער עיקר לויט דער צאהל פון באשעפטיגטע און אונבאשעפטיגטע.

אויב מיר קענען זיך ניט דערגרונטעווען צו דעם צושטאנד פון דעם אמעריקאנער עקאנאמישען לעבען, קענען מיר אבער האבען א באגריף דורך פארגלייכונגען מיט אנדערע יאהרען. מיר קענען אורטהיילען וועגען דער לאגע פון דער פראדוקציע פון די פונדאמענטאלע סחורות פון לאנד, פון די פרייזען אויף לעבענסמיטעל און די קויפקראפט פון דער באפעלקערונג.

די „ניר"א" און אנדערע געזעצען וואס באצוועקען צו שאפען א געפלאנטע עקאנאמיע האט נאך ביז איצט ווייניג אויפגעטאהן, ווי עס גיבען שוין צו די גרעסטע חסידים פון דעם אזוי גערופענעם „ניו דיעל". די צאהל פון ארבייטסלאזע איז נאך איצט אויך זעהר גרויס, ווי מען קען זעהן פון פאלגענדער טאבעלע:

די ביורא פון ארבייטער סטאטיסטיקס, מאי 1934, פארעפענטליכט די פאלגענדע ציפערן וועגען די ענדערונגען אין ארבייטס שטונדען, פארדינסטען און באשעפטיגונג.

פלאָס + מיינט מעהר און מאינוס — ווענינער. די ציפערען זיינען אין פראָצענטען.

דאָס זיינען רעזולטאַטען לויט דער מיינונג פון דער „ניראַ".

אינדוסטרי	באשעפטיקונג	פארדינסטען	שטונדען פער טאָג
פלייש פעקינג	+ 9.0	+ 29.6	— 21.7
קאַטאָן סחורות	+ 3.7	+ 61.5	— 27.2
אייזען און שטאָהל	+ 12.8	+ 22.8	— 14.5
אָטאָמאָבילס	+ 64.5	+ 14.2	+ 3.7
ווייכע קוילען	+ 23.1	+27.8	+ 6.3
וואָהלענע סחורות	— 14.3	+ 39.5	— 29 4

אין דער ענדע פון דער פעריאָדע פון 8 מאָנאַטען פון קאָודם איז די דורכשניט צייט אין פעקטאָרים געפאלען אויף 15 פראָצענט, די דורכשניט פארדינסטען האָבען זיך פארגרעסערט אויף 26 פראָצענט, באשעפטיגונג האָט זיך פארגרעסערט אויף 13 פראָצענט, פעי ראָלס אויף 27 פראָצענט, און פראָדוקציע האָט זיך דאָך פאר־קלענערט אויף 12 פראָצענט.

אין פראָצענטען ריידען די ציפערען פיל פאר די „ניראַ". די פראַגע איז, ווי זיינען די אבסאָלוטע ציפערען. מען דארף אויך ניט פארגעסען אז די קויף קראפט פון דאָלער איז פיל געפאלען.

אבסאָליוטע ציפערן פון באשעפטיגונג

ארבייטסלאָזע אין די פאראייניגטע שטאַאטען לויט דעם רעכענונג פון דער אמעריקאן פעדערעישאָן אָוו לעיבאָר

יאָר	1930		1931		1932		1933		1934	
מאָנאט	אלגעמיינע צאָל	% פון יוניאָן מיטגלידער	אלגעמיינע צאָל	% פון יוניאָן מיטגלידער	אלגעמיינע צאָל	% פון יוניאָן מיטגלידער	אלגעמיינע צאָל	% פון יוניאָן מיטגלידער	אלגעמיינע צאָל	% פון יוניאָן מיטגלידער
יאנואר	3,216,000	12.5	7,160,000	19.8	10,197,000	23.1	13,100,000	25,8	11,774,000	22.6
פעברואר	3,565,000	14.0	7,345,000	19.0	10,486,000	23.0	13,294,000	26.0	11,467,000	22.0
מארט	3,543,000	13.6	7,098,000	18.1	10,739,000	22.5	13,689,000	26.6	10,877,000	21.3
אפריל	3,188,000	13.3	6,739,000	17.6	10,990,000	22.8	13,256,000	26.1	10,616,000	20.7
מאַי	3,090,000	13.3	6,750,000	17.1	11,470,000	22.8	12,896,000	25.8	פאָרלויפיג	19.9
יוני	3,250,000	14.3	6,841,000	18.2	11,853,000	23.6	12,204,000	24.5		
יולי	3,714,000	15.7	7,198,000	18.8	12,300,000	25.4	11,793,000	24.1		
אויגוסט	4,101,000	16.0	7,357,000	19.2	12,344,000	25.1	10,960,000	23.7		
סעפטעמבער	4,150,000	14.6	7,303,000	19.4	11,767,000	24.8	10,108,000	22.5		
אָקטאָבער	4,639,000	14.1	7,778,000	19.5	11,586,000	23.9	10,122,000	21.7		
נאָוועמבער	5,364,000	15,9	8,699,000	20.1	12,008,000	24.2	10,651,000	22.0		
דעצעמבער	5,541,000	16.6	8,908,000	21.8	12,124,000	24.9	10,769,000	22.8		

ווי עס האָט זיך געביטען דער לעבענס־קאָסט אין די פאראייניגטע שטאַאטען פון 1913 ביז 1932

אלע ציפערען זיינען אָנגעגעבען פארן מאָנאַט דעצעמבער פון יעדען יאָר

	יאָר	שפייז	קליידער	רענט	באהייצונג און באלייכטונג	הויז אויס־שטאַטונג	פארשידענעס	אלע ארטיקלען
דער דורכ־שניט פאר	1913	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	1914	105.0	101.0	100.0	101.0	104.0	103.0	103.0
	1915	105.0	104.7	101.5	101.0	110.6	.07.0	105.1
	1916	126.0	120.0	102.3	108.4	127.8	113.3	118.3
	1917	157.0	149.1	100.1	124.1	150.6	140.5	142.4
	1918	187.0	205.3	109.2	147.9	213.6	165.8	174.4
	1919	197.0	268.7	.25.3	156.8	263.5	190.2	199.3
	1920	178.0	258.5	151.1	194.9	285.4	208.2	200.4
	1921	149.9	184.4	161.4	181.1	218.0	206.8	174.3
	1922	146.6	171.5	161.9	185.4	208.2	200.5	169.5
	1923	144.3	174.9	163.4	180.6	222.2	200.3	169.7
	1924	151.5	171.3	168.2	180.5	216.0	201.7	172.5
	1925	165.5	169.4	167.1	186.9	214.3	203.5	177.9
	1926	161.8	166.7	164.2	188.3	207.7	203.9	175.6
	1927	155.9	162.9	160.2	183.2	204.6	205.1	172.0
	1928	155.8	161.9	155.9	181.3	199.7	207.1	171.3
	1929	158.0	160.5	151.9	178.7	197.7	207.9	171.4
	1930	137.2	153.0	146.5	175.0	188.3	208.1	160.7
	1931	114.3	135.5	136.2	168.0	167.1	205.4	145.8
	1932	98.7	121.5	118.0	156.9	147.4	199.3	132.1

די ענדערונגען אין אינדוסטרי פאר צוויי יאָהר לויט ציפערען

	1929	1931	פארקלענערט אָדער פארגרעסערט
צאָהל פון פעקטאָרים	210,959	174,136	— 17.5
דורכשניט צאָהל פון ארבייטער	8,838,743	6,511,647	— 26.3
אויסגעצאָהלט אין וויידזשעס	$11,620,973,254	$7,225,587,464	— 37.8
קאָסט פון מאַטעריאַלען	$38,549,759,732	$21,420,124,017	— 44.4
ווערט פון פראָדוקטען	$70,434,863,443	$41,333,108,998	— 41.3
אָנגעוואקסענער ווערט פון פראָדוקטען דורך דעם פראָצעס פון פאַבריקאַציע	$31,885,283,711	$19,912,984,981	— 37.5

לויט דעם באריכט פון צענזוס ביורא, פארעפענטליכט דעם 30טען דעצעמבער 1932, האָט זיך פארקלענערט די צאָהל פון ארבייטער אין פעקטאָרים אליין אויף 2,327,096—26.3 פראָצענט. דאָ געהן ניט אריין די צאָהל ארבייטער פון טראנספּאָרט און די גרויסע צאָהל בעאַמטע און אנגע־שטעלטע, און אין אנדערע צווייגען פון אינדוסטרי. פון די דערווייליגע ציפערען, וואָס זיינען פאר־עפענטליכט געוואָרען פון צענזוס פארן יאָהר 1933, איז די צאָהל פעקטאָרים, וואָס זיינען געווען באשעפטיגט, 159,724. דער האלסעיל טרעיד האָט באטראָפען 30,488,270. עס איז מיט 39 פראָצענט ווייניגער ווי אין יאָהר 1929. פאר די לעצטע מאָנאַטען פון יאָהר מערקט זיך א גרויסע פארבעסערונג.

	עקספאָרט: פאר דעם יאָהר וואס ענדיגט זיך 1931	עקספאָרט: פאר דעם יאָהר וואס ענדיגט זיך 1932	אימפאָרט: פאר דעם יאָהר 1931	אימפאָרט: פאר דעם יאָהר 1932
האנדעל מיט אייראָפּא	1,186,884,261	784,634,687	640,096,419	388,988,791
האנדעל מיט צפון טהייל פון צפון אמעריקע	403,732,033	245,816,384	277,111,306	181,413,844
האנדעל מיט דרום טהייל פון צפון אמעריקע	187,093,651	119,913,130	239,931,265	157,109,183
האנדעל מיט דרום אמעריקע	158,691,061	97,131,785	307,190,741	200,902,257
האנדעל מיט אזיע	386,353,685	292,984,954	574,300,917	362,454,042
האנדעל מיט אויסטראַליע	41,574,930	36,753,454	....	....
האנדעל מיט אפריקע	59,958,967	35,971,424	32,884,435	24,186,661
סך הכל	2,424,288,588	1,613,205,818	2,071,515,083	1,315,054,778

דער עקספאָרט פאר יאָהר 1931	2,424,288,588	דער אימפאָרט פארן יאָהר 1931	2,071,515,083
דער עקספאָרט פאר יאָהר 1932	1,613,205,818	דער אימפאָרט פארן יאָהר 1932	1,315,054,778
דער עקספאָרט פארקלענערט	811,082,770	דער אימפאָרט פארקלענערט	756,460,305

עקספאָרט גרעסער ווי אימפאָרט 1931 352,773,505 דאָלער
עקספאָרט גרעסער ווי אימפאָרט 1932 298,151,040 דאָלער

אין דעם יאָהר 1933 איז געווען דער עקספאָרט פון אמעריקע 1,674,975,000
" " " " " " " אימפאָרט אין אמעריקע 1,449,208,000

עקספאָרט גרעסער ווי אימפאָרט אין 1933 225,667,000
דער עקספאָרט האָט זיך פארגרעסערט אין 1933 61,769,182

פערגלייכנים טאַבעלען פון פראָדוקציע פון סחורות אין פארשידענע לענדער לויט יאָהרען

פראָדוקציע פון שטאָל און אייזען אין די הויפּט לענדער

יאָהר	פאר. שטאאטען שטאָל	פאר. שטאאטען אייזען	ענגלאנד שטאָל	ענגלאנד אייזען	דייטשלאנד שטאָל	דייטשלאנד אייזען	פראנקרייך שטאָל	פראנקרייך אייזען	בעלגיע שטאָל	בעלגיע אייזען	רוסלאנד שטאָל	רוסלאנד אייזען
	אין טאָנען		אין טאָנען		אין טאָנען		אין טאָנען		אין טאָנען		אין טאָנען	
1925	45,393	36,701	7,385	6,262	12,194	10,089	7,446	8,494	2,548	2,542	1,873	1,309
1926	48,294	39,373	3,596	2,458	12,342	9,643	8,430	9,432	3,339	3,368	2,910	2,218
1927	44,935	36,566	9,097	7,293	16,311	13,103	8,306	9,326	3,680	3,709	3,588	2,954
1928	51,544	38,156	8,520	6,610	14,517	11,804	9,500	9,981	3,905	3,857	4,154	3,280
1929	56,433	42,614	9,636	7,589	16,246	13,401	9,699	10,364	4,109	4,041	4,720	4,019
1930	40,699	31,752	7,326	6,192	11,539	9,694	9,447	10,035	3,354	3,365	5,552	4,982
1931	25,945	18,426	5,203	3,772	8,202	6,063	7,822	8,199	3,123	3,232	5,400	5,007
1932	13,681	8,781	5,257	3,573	5,751	3,932	5,640	5,537	2,809	2,183	5,800	6,370

פראָדוקציע פון קוילען און שטיין־קוילען (קאָוק) אין די פאר. שטאאטען

יאָהר	קוילען (טויזענדער טאָנען)	שטיין־קוילען (טויזענדער טאָנען)
1927	597,858	51,092
1928	576,093	52,805
1929	608,816	59,883
1930	536,911	47,972
1931	441,735	33,483
1932	359,565	21,788

אינדעקס פון פראָדוקציע אין די פאראייניגטע שטאאטען לויט די ציפערן פון פעדערל רעזוירוו באַנקען.

1925	100	פראָצענט
1926	108	„
1927	106	„
1928	111	פראָצענט
1929	119	„
1930	96	„
1931	81	פראָצענט
1932	64	„
1933	76	„

סטאקס פון טייערע מעטאלען אין דער וועלט

סטאקס פון גאלד

יאהר	וועלט סטאקס אין דאלאר	גאלד אין די פאר. שטאאטען	גאלד אין ענגלאנד	גאלד אין פראנקרייך	גאלד אין דייטשלאנד	גאלד אין די איבעריגע לענדער
1914	5,340,038,000	1,206,487,000	425,974,000	802,583,000	498,509,000	2,406,485,000
1920	7,238,703,000	2,451,182,000	754,230,000	685,517,000	260,028,000	3,087,746,000
1925	8,973,865,000	3,985,399,000	694,761,000	710,968,000	287,763,000	3,294,974,000
1930	10,916,661,000	4,225,109,000	718,422,000	2,100,242,000	127,799,000	3,745,089,000
1933	11,941,000,000	4,012,000,000	928,003,000	3,200,000,000	92,000,000	3,708,997,000

לויט „אמעריקאנא" זיינען די גאלד סטאקס פארטהיילט אין פראצענטען אויף דעם פאלגענדען אופן:

	1913	1929	1931	1933
פאראייניגטע שטאאטען	26.6	37.8	36.0	32.0
פראנקרייך	14.6	15.9	24.0	27.7
ענגלאנד	3.4	6.9	5.2	5.8
שווייצאריע	0.7	1.1	4.0	4.4
האלאנד	1.3	1.7	3.2	3.6
אנדערע לענדער	54.0	36.0	27.6	26.5

צוליב דער דעוואלואציע פון דאלאר איז דער ווערטה פון די גאלד סטאקס אין דאלארס פארגרעסערט געווארען קינסטליך אויף 39.5 פראצענט.

פראדוקציע פון גאלד אין די פאראייניגטע שטאאטען 1932 רעכענענדיג לויט'ן אלטען קורס (20.67 פער אונץ פון גאלד), איז געווען 2,507,587 אונצעס אויף דעם ווערטה 51,836,400 דאלאר. אין יאהר 1933 איז די פראדוקציע פון גאלד אין די פאראייניגטע שטאאטען געווען 2,320,015 אונצעס אויף דער ווערטה פון 47,958,973 דאלאר.

די פראדוקציע פון זילבער אין די פאראייניגטע שטאאטען אין יאהר 1933 איז געווען 22,636,648 אונצעס. דער קורס פון זילבער ענדע 1932 איז געווען 24.5 סענט פער אונץ, אין סעפטעמבער, 1934, 54 סענט פער אונץ. קאנאדא האט פראדוצירט אין יאהר 1933 15,400 אונצעס זילבער. מעקסיקא — 69,100 אונצעס; דרום אמעריקא — 13,500 אונצעס; די גאנצע וועלט — 43,600,000.

פּראָדוקציע פון ניט ראַפינירטען פּעטראָלעאום

(די ציפערן זיינען אָנגעגעבען אין טויזענדער באַרעלס)

יאָהר	אין דער גאַנצער וועלט	אין די פאר. שטאַאטען	אין סאָוועט רוסלאַנד
1922	858,898	557,531	35,692
1923	1,015,736	732,407	39,147
1924	1,014,318	713,940	45,355
1925	1,068,933	763,743	52,448
1926	1,096,823	770,874	64,311
1927	1,262,582	901,129	77,018
1928	1,327,829	901,474	87,800
1929	1,489,360	1,007,323	103,000
1930	1,421,515	898,011	135,165
1931	1,372,522	851,081	162,842
1932	1,305,563	781,845	155,250

דער צושטאַנד פון דער בוי־אינדוסטרי גיט אונז א באַגריף, ווי עס האַלט מיט דער פּראָדוקציע פון „קאַפּיטאַל סחורות". מען אונטערשיידעט צווישען סחורות פאַר באַלדיגען געברויך און סחורות וואָס ווערען פאַרברויכט לאַנגזאַם.

אין 120 שטעדט, אין די פאַראייניגטע שטאַאטען, איז אויסגעגעבען געוואָרען אויף נייע געביידעס (וואוינונגען, פאַבריקען, אָפיס בילדינגס א. א. וו.) די פאָלגענדע סומען:

1920	1,255,808	טויזענד דאָלאר
1921	1,493,464	„ „
1922	2,311,915	„ „
1923	2,832,439	„ „
1924	2,907,529	„ „
1925	3,386,043	„ „
1926	3,230,414	„ „
1927	2,870,512	„ „
1928	2,795,229	„ „
1929	2,489,553	„ „
1930	1,407,833	„ „
1931	1,005,626	„ „
1932	336,318	„ „

די סטאַטיסטיק פון געשלאָסענע באַנקען גיט אונז א באַגריף וועגען דעם גאַנג פון קריזיס.

געשלאָסענע באַנקען אין די פאראייניגטע שטאַאטען

אין 8 יאָהר צווישען	צאָהל געשלאָסענע באנקען	אלגעמיינע סומע דאָלארען	סומע פון דעפּאָזיטס אין די געשלאָסענע באנקען דורכשניט אויף יעדער באנק
1921-1928	5,055	$1,394,825,000	$276,000
דורכשניטלאך א יאָהר	632	174,353,000	276,000
1929	659	230,643,000	350,000
1930	1,352	853,363,000	631,000
1931	2,294	1,690,669,000	737,000
1932	1,456	715,626,000	491,000

אין אָקטאָבער, 1929, זיינען געווען אין די פאראייניגטע שטאאטען 24,951 באַנקען, מיט דעפּאָזיטס צוזאמען פון 55 ביליאָן, 180 מיליאָן דאָלארען.

דעם 30טען יוני, 1933, זיינען געווען אפעריערענדע באַנקען 14,530, מיט דעפּאָזיטס פון 38 ביליאָן, 11 מיליאָן דאָלארען.

פאר דער זעלבער צייט איז די סומע וואָס באַנקען האָבען אויסגעבאָרגט צו זייערע קליענטען געפאלען פון 42 ביליאָן אויף 22 ביליאָן דאָלארען.

פרייזען אין געלד צירקולאציע אין די פאראייניגטע שטאַאטען

געלד צירקולאציע אין פרייזען

דער יאָהר 1926 ווערט גענומען אלס 100 פראָצענט

יאָהר	מעטאל רעזערווס אין מיליאָנען דאָלאר	צירקולאציע פון געלד אין מיליאָנען	אינדעקס פון פרייזען
1914	1,877	3,515	68
1920	2,876	5,486	154
1925	4,379	4,884	103
1926	4,454	4,941	100
1930	4,487	4,562	86.4
1931	4,695	4,989	73.0
1932	4,247	5,614	64.8
1933	4,380	5,800	65.9

דער אינדעקס-נומער פון ריטעיל פרייזען פון שפייז אין די פאר. שטאַאטען

דער יאָהר 1913 איז אָנגעצייכענט אלס 100.

יאָהר	אינדעקס
1910	93.0
1911	92.0
1912	97.6
1913	100.0
1914	102.4
1915	101.3
1916	113.7
1917	146.4
1918	168.3
1919	185.9
1920	203.4
1921	153.3
1922	141.6
1923	146.2
1924	145.9
1925	157.4
1926	160.6
1927	155.4
1928	154.3
1929	156.7
1930	147.1
1931	121.3
1932	102.1

די חובות פון אונזער רעגירונג

יאָהר	דאָלארען	פער קעפּיטאַ
1914	$1,188,235,400	12.00
1915	1,191,264,068	11.83
1916	1,225,145,568	11.96
1917	2,975,618,585	28.57
1918	12,243,628,719	115.65
1919	25,482,034,419	246.09
1920	24,297,918,412	228.32
1921	23,976,250,608	221.09
1922	22,964,079,190	208.97
1923	22,349,687,758	200.10
1924	21,251,120,427	188.86
1925	20,516,272,174	177.82
1926	19,643,183,079	167.50
1927	18,510,174,266	156.04
1928	17,604,290,563	146,69
1929	16,931,197,740	139.40
1930	16,185,308,299	131.38
1931	16,801,485,143	135.42
1932	19,487,009,766	156.12
1933	22,538,672,164	179.32

פראָצענטען אויף די חובות האָט באטראָפען אין יאָהר 1933 689,365,106 דאָלאר.

צאָהל מענשען, 10 יאָהר און העכער, אין די פאראייניגטע שטאַאטען, באשעפטיקט לויט פארשידענע פראָפעסיעס

וואו באשעפטיגט	1920 סך הכל	1920 מענער	1920 פרויען	1920 פראָצענט מענער	1920 פראָצענט פרויען	1930 סך הכל	1930 מענער	1930 פרויען	1930 פראָצענט מענער	1930 פראָצענט פרויען
אגריקולטור	10,665,812	9,582,666	1,083,146	89.8	10.2	10,471,998	9,562,059	909,939	31.9	8.7
וואלד און פישעריי	270,214	269,541	673	99.8	0.2	250,469	250,140	329	99.9	0.1
מינעראלס	1,090,223	1,087,359	2,864	99.7	0.3	984,323	893,564	759	99.9	0.1
מאנופעקטשורינג	12,831,879	10,901,527	1,930,352	85.0	15.0	14,110,652	12,224,345	1,886,307	86.6	13.4
טראנספּאָרט	3,096,829	2,872,559	224,270	92.8	7.2	3,843,147	3,561,943	281,204	92.7	7.3
האנדעל	4,257,684	3,585,701	671,983	84.2	15.8	6,081,467	5,118,787	962,680	84.2	15.8
געזעלשאפטליכע (פּאַבליק סערוויס)	738,525	727,939	10,586	98.6	1.4	856,205	838,622	17,583	97.9	2.1
פּראָפעשאָנעלס	2,171,251	1,154,221	1,017,030	53.2	46.8	3,253,884	1,727,650	1,526,234	53.1	46.9
הויז ארבייט	3,379,995	1,193,313	2,186,682	35.3	64.7	4,952,451	1,772,200	3,180,251	35.8	64.2
אָפיס ארבייט	3,111,836	1,689,911	1,421,925	54.3	45.7	4,025,324	2,038,494	1,986,830	50.6	49.4
סך הכל	41,614,248	33,064,737	8,549,511	79.5	20.5	48,829,920	38,077,804	10,752,116	78.0	22.0

פאבריקען אין די פאראייניגטע שטאַאטען, מיט א פּראָדוקציע פון 5 טויזענד דאָלאר און מעהר א יאָהר

יאָהר	צאָהל פאבריקען	צאָהל ארבייטער	ווייזשעס אויסגעצאָהלט א יאָהר, $	קאָסט פון רויע מאטעריאלען, $	דער ווערטה פון פּראָדוקט, $
1914	177,110	6,896,190	4,067,718,740	14,278,333,194	23,987,860,617
1919	214,383	9,000,059	10,461,786,869	37,232,702,390	62,041,795,316
1921	196,267	6,946,570	8,202,324,339	25,331,056,346	43,653,282,833
1923	196,309	8,778,156	11,009,297,726	34,705,797,749	60,555,998,200
1925	187,390	8,384,261	10,729,968,927	35,935,647,704	62,713,713,730
1927	191,866	8,349,755	10,848,802,532	35,133,136,889	62,718,347,289
1929	210,959	8,838,743	11,620,973,254	38,549,579,732	70,434,863,443
1931	175,325	6,523,026	7,185,970,263	21,483,677,876	41,350,464,564

די צאָהל פערזאָנען אין די פאראייניגטע שטאאטען, וואָס האָבען אָנגעגעבען זייער איינקונפט אום צו צאָהלען טעקסעס, פאר די יאָהרען 1925-1930.

	1925	1926	1927	1928	1929	1930
ווייניגער ווי טויזענט דאָלער	98,178	119,513	126,745	111,123	126,172	150,000
פון 1 טויז. און אונטער 2000	1,071,992	1,045,519	996,098	918,447	903,082	909,155
פון 2 טויז. און אונטער 3000	842,528	837,792	855,762	837,781	810,347	767,684
פון 3 טויז. און וועהניגער פון 5000	1,327,683	1,240,400	1,209,345	1,192,613	1,172,655	1,070,239
פון 5 טויז. און וועהניגער פון 10,000	503,652	560,549	567,700	628,766	658,039	550,977
פון 10 טויז. און וועהניגער פון 25,000	236,779	246,730	252,079	270,889	271,454	198,762
פון 25 טויז. און וועהניגער פון 50,000	59,721	57,487	60,123	68,048	63,689	40,845
פון 50 טויז. און וועהנ. פון 100,000	20,958	20,520	22,573	27,207	24,073	13,645
פון 100 טויז. און וועהנ. פון 150,000	4,759	4,724	5,261	7,049	6,376	3,111
פון 150 טויז. און וועהנ. פון 300,000	3,223	3,267	3,873	5,678	5,310	2,071
פון 300 טויז. און וועהנ. פון 500,000	892	892	1,141	1,756	1,641	552
פון 500 טויז. און וועהנ. פון א מיליאָן	479	468	557	983	976	318
העכער ווי א מיליאָן דאָלאר	207	231	290	511	513	150

אייננאהמען און אויסגאבען פון אונזער רעגירונג

יאָהר	אייננאהמען	אויסגאבען
1914	$ 734,673,167	$ 735,081,431
1915	697,910,827	760,586,802
1916	782,534,548	734,056,202
1917	1,124,324,795	1,977,681,751
1918	3,664,582,865	12,697,836,706
1919	5,152,257,136	18,522,894,705
1920	6,694,565,389	6,482,090,191
1921	5,624,932,961	5,538,209,189
1922	4,109,104,151	3,795,302,500
1923	4,007,135,481	3,697,478,020
1924	4,012,044,702	3,506,677,715
1925	3,780,148,685	3,529,643,446
1926	3,962,755,690	3,584,987,874
1927	4,129,394,441	3,493,584,519
1928	4,042,348,156	3,643,519,875
1929	4,033,250,225	3,848,463,190
1930	4,177,941,702	3,994,152,487
1931	3,317,233,494	4,219,950,339
1932	2,121,228,006	5,006,590,305
1933	2,238,356,181	4,029,584,886

נאציאָנאַלער רייכטהום פון די פאראייניגטע שטאַאטען

(לויט דעם רעכענונג פון דער א. ס. ביוראָ און צענזוס)

	1900	1912	1922
	אין טויזענדער דאָלארען		
ריעל־עסטעיט	$52,537,628	$109,236,926	$176,414,444
לעבעדיגע סטאָק (בהמות, פערד, חזרים, שעפסען א. א. וו.)	3,306,473	6,238,389	5,807,104
פארם מאשינערי און געצייג	749,776	1,368,225	2,605,638
פאבריקען מאשינערי און געצייג	2,541,047	6,091,451	15,783,260
אייזענבאַנען און זייער אויסריכטונג	9,035,732	16,148,532	19,950,800
אויטאָמאָבילס און טראָקס	....	....	4,567,407
סטריט באַנען א. א. וו.	3,495,228	10,265,207	15,414,447
פארשידענעס	16,851,423	36,950,934	80,261,762
צוזאמען	$88,517,307	$186,299,664	$320,803,862

אונאָפיציעלע אויסרעכענונג פון דעם נאַציאָנאַלען רייכטהום פון די פאר־אייניגטע שטאַאטען ווערט אָנגעגעבען ווי פאָלגט:

יאָהר	ביליאָנען דאָלארען	פער קאפּיטא דאָלארען
1924	327.9	2.985
1925	362.4	3.155
1926	356.5	3.060
1927	346.4	2.931
1928	360.1	3.004
1929	361.8	2.977
1930	329.7	2.677
1931	280.3	2.259
1932	247.3	1.981

פארמס לויט זייער גרויס

גרויס פון פארם	צאָהל 1920	צאָהל 1930
אונטער 3 אקער	20,350	43,007
פון 3 ביז 9 אקער	268,422	315,497
פון 10 ביז 19 אקער	507,763	559,617
פון 20 ביז 49 אקער	1,503,732	1,440,388
פון 50 ביז 99 אקער	1,474,745	1,374,965
פון 100 ביז 174 אקער	1,449,630	1,342,927
פון 175 ביז 259 אקער	530,800	520,593
פון 260 ביז 499 אקער	475,677	451,338
פון 500 ביז 999 אקער	149,819	159,696
איבער 1000 אקער	67,405	80,620

די באפעלקערונג אויף פארמס איז געווען אין 1920 — 31,614,269; 1930 — 30,445,350.

די צאָהל פּערזאָנען באשעפטיגט אין אגריקולטור אין די פאראייניגטע שטאַאטען, אין 1930 איז געווען 10,482,323.

איינגאַמע פון אראָפּגענומענע פּראָדוקטען פון פארמס:

1929 — 11 ביליאָן, 917 מיליאָן דאָלאר.
1930 — 9 ביליאָן, 414 מיליאָן דאָלאר.
1931 — 6 ביליאָן, 909 מיליאָן דאָלאר.
1932 — 5 ביליאָן, 142 מיליאָן דאָלאר.

דער דורכשניטליכער ריטעיל פרייז פון שפייז פראָדוקטען אין די פאראייניגטע שטאַאטען

יאָהר	צוקער פונט	פאָטעיטאָס פונט	קאָרנמעהל פונט	מעהל פונט	מילך קווארט	פוטער פונט	אייער דאזען	הינער פונט	פעטס פונט	העם פונט	בעיקאָן פונט
1910.....	6.0	1.7	2.8	3.6	8.4	35.9	33.7	19.9	16.4	24.6	25.5
1911.....	6.1	2.2	2.8	3.4	8.5	33.7	32.3	19.4	14.0	24.0	24.7
1912.....	6.3	2.2	3.0	3.5	8.7	37.4	34.1	19.9	14.8	24.4	24.4
1913.....	5.5	1.7	3.0	3.3	8.9	38.3	34.5	21.3	15.9	26.9	27.0
1914.....	5.9	1.8	3.2	3.4	8.9	36.2	35.3	21.8	15.6	27.3	27.5
1915.....	6.6	1.5	3.3	4.2	8.8	35.8	34.1	20.8	14.8	26.1	26.9
1916.....	8.0	2.7	3.4	4.4	9.1	39.4	37.5	23.6	17.5	29.4	28.7
1917.....	9.3	4.3	5.8	7.0	11.2	48.7	48.1	28.6	27.6	38.2	41.0
1918.....	9.7	3.2	6.8	6.7	13.9	57.7	56.9	37.7	33.3	47.9	52.9
1919.....	11.3	3.8	6.4	7.2	15.5	67.8	62.8	41.1	36.9	53.4	55.4
1920.....	19.4	6.3	6.5	8.1	16.7	70.1	68.1	44.7	29.5	55.5	52.3
1921.....	8.0	3.1	4.5	5.8	14.6	51.7	50.9	39.7	18.0	48.8	42.7
1922.....	7.3	2.8	3.9	5.1	13.1	47.9	44.4	36.0	17.0	48.8	39.8
1923.....	10.1	2.9	4.1	4.7	13.8	55.4	46.5	35.0	17.7	45.5	39.1
1924.....	9.2	2.7	4.7	4.9	13.8	51.7	47.8	35.3	19.0	45.3	37.7
1925.....	7.2	3.6	5.4	6.1	14.0	54.8	52.1	36.6	23.3	52.6	46.7
1926.....	6.9	4.9	5.1	6.0	14.0	53.1	48.5	38.8	21.9	57.4	50.3
1927.....	7.3	3.8	5.2	5.5	14.1	55.6	45.2	36.9	19.3	55.0	47.2
1928.....	7.1	2.7	5.3	5.4	14.2	56.5	46.4	37.4	18.6	52.9	44.0
1929.....	6.6	3.2	5.3	5.1	14.3	55.1	49.0	39.7	18.3	54.9	43.5
1930.....	6.2	3.6	5.3	4.7	14.0	46.1	41.0	35.5	17.0	53.4	42.3
1931.....	5.7	2.3	4.6	3.6	12.3	35.4	31.7	31.0	13.7	45.9	36.4
1932.....	5.1	1.7	3.8	3.2	10.9	27.4	27.2	24.6	8.8	35.0	24.1

דער ווערטה פון פארמס אין די פאראייניגטע שטאַאטען (ציפערען זיינען אָנגעגעבען אין דאָלארען)

יאָהר	צאָהל פארמס	לעבעדיגע סטאָק (בהמות, פערד א. א. וו.)	געציייג און מאַשינען	געביידעס	לאַנד	צוזאמען
1900	5,737,372	$3,075,477,703	$ 749,775,970	$3,556,639,496	$13,058,007,995	$20,493,901,164
1910	6,361,502	4,925,173,610	1,265,149,783	6,325,461,528	28,475,674,169	40,991,449,090
1920	6,448,343	8,012,876,069	3,594,772,928	11,486,439,543	54,829,563,059	77,923,661,599
1925	6,371,640	4,858,389,124	2,691,703,629	11,746,629,065	37,721,018,222	57,017,740,040
1930	6,288,648	5,994,970,000	3,301,654,481	12,949,993,774	34,929,844,584	57,245,544,269

ווי ווייט עס איז פון איין גרויסער אַמעריקאַנער שטאָדט ביז דער צווייטער אין מייל‏ען

פון	ביז ניו יאָרק	פילאַדעלפיא	באַלטימאָר	באָסטאָן	קליוולאַנד	סינסינעטי	שיקאַגאָ	סט. לואיס	לאָס אַנדזשעלעס	סאַן פראַנציסקאָ
נואַרק, נ. דזש.	9	82	179	226	575	748	903	1,056	3,149	3,177
פילאַדעלפיא, פּא.	91	....	97	321	493	666	821	974	3,058	3,095
אָלבאַני, נ. י.	145	236	333	202	480	724	832	1,028	....	3,106
באַלטימאָר, מד.	188	97	....	418	474	593	802	934	3,018	3,076
באָסטאָן, מאַס.	217	321	418	....	682	926	1,034	1,230	3,273	3,308
באָפאַלאָ, נ. י.	442	416	398	499	183	427	525	731	....	2,799
דעטראָיט, מיש.	693	669	649	750	173	263	272	488	....	2,546
פיטסבורג, פּא.	444	353	334	674	135	313	468	62.1	....	2,742
טאָלידאָ, אָהייאָ	705	615	595	795	113	203	244	437	....	2,518
סינסינעטי, אָהייאָ	757	666	593	926	244	....	298	341	2,425	2,572
קליוולאַנד, אָהייאָ	584	493	474	682	....	244	357	548	2,562	2,631
שיקאַגאָ, איל.	912	821	802	1,034	357	298	....	284	2,265	2,274
מילוואָקי, וויס.	997	906	887	1,119	442	383	85	586	2,180	2,359
מעמפיס, טענ.	1,157	1,066	969	1,387	738	494	527	311	....	2,439
מינעאַפּאָליס, מינ.	1,332	1,241	1,222	1,454	777	718	420	586	....	2,096
ניו אָרליענס, לאַ.	1,372	1,281	1,184	1,602	1,073	829	912	699	....	2,482
סאַנט לואיס, מאָ.	1,065	974	934	1,230	548	341	284	....	2,084	2,194
דענווער, קאָלאָ.	1,934	1,843	1,850	2,056	1,379	1,257	1,022	916	....	1,371
סעאַטעל, וואַש.	3,151	3,060	2,941	3,272	583	2,537	2,239	2,332	....	957
לאָס אַנדזשעלעס, קאַל.	3,149	3,058	3,018	3,273	2,564	2,425	2,265	2,184	....	475
סאַן פראַנציסקאָ, קאַל.	3,186	3,095	3,076	3,076	2,596	2,537	2,274	2,194	4.75	
וואַשינגטאָן, ד. ס.	228	137	40	458	437	553	790	894	....	3,064
ניו יאָרק, נ. י.	....	91	188	217	584	757	912	1,065	3,149	3,186

אידישע וועלט־אָרגאַניזאַציעס

„איקא"

אידישע קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפט

די איקא איז געגרינדעט געווארען אין יאָהר 1891 אין לאָנדאָן פון באראָן מאָריס דע הירש. די איקא האָט זעהר פיעל אויפגעטאָהן אין דער אידישער קאָלאָניזאַציע אין פארשידענע לענדער.

מיט דעם נאָמען פון באראָן הירש און זיין פרוי קלארא הירש איז פארבונדען א ריהרענדע געשיכטע פון אידישער פילאנטראָפּי. י. ל. פּרץ, זייענדיג אליין א שונא פון אידישע פילאנטראָפּען, האָט פונדעסטוועגען שרייבענדיג וועגען באראָן הירש זיך ניט געקענט צוריקהאלטען און זאָגען „מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", וואָס פאר א טשיקאווע פאָלק אידען זיינען! באראָן הירש איז זעהר געריהרט געווען פון די אידישע פארפאָלגונגען אין רוסלאנד און האָט באשלאָסען צו ווידמען זיין פארמעגען זיי צו העלפען.

באראָן הירש האָט מנדב געווען אויף קאָלאָניזאציע און אויף אנדערע פּראָדוק־טיווע אונטערנעמונגען צווישען אידען 300 מיליאָן פראנק, דעם גרעסטען טהייל פון זיין פארמעגען. שוין אין יאָהר 1888 האָט אָט דער אידישער פילאנטראָפּ מנדב געווען 50 מיליאָן פראנק פאר אידישע פאַך־שולען און פערמעס צו לערנען ערד ארבייט אין רוסלאנד. ער האָט געדיינקט, אז די רוסישע רעגירונג וועט מיט שמחה אָננעהמען אזא וויכטיגע נדבה. ער האָט אָבער א טעות געהאַט. די רוסישע רעגירונג האָט נאָר געוואָלט האָבען די גאַנצע דעה איבער דער נדבה. א מיליאָן פראנק האָט פּאָבעדאָנאָסצעוו צוגענומען און האָט גאָר געגרינדעט א נייע צערקווע. דאָס איז געווען א שרעקליכער פּאטש אין פּנים צו דעם באראָן הירש.

דערווייל האָט זיך דער באראָן הירש דערוואוסט אז פארוואָגעלטע אידען אין ארגענטינא האָבען געגרינדעט אייניגע קאָלאָניעס. דער באראָן איז געוואָרען באגייסטערט פאר אידישער קאָלאָניזאציע אין ארגענטינא. ער האָט געשיקט אַן עקספּעדיציע אונטער פּראָפעסאָר לעוועטאל פון דער שווייץ. דער באריכט איז געווען א גינסטיגער און דער באראָן האָט באשלאָסען אָנצופאנגען אידישע קאָלאָ־ניזאציע אויף א גרויסען מאסשטאב.

באראָן הירש האָט געשיקט אַן ענגלישען דעפּוטאַט פון פּארלאמענט, ווהייט איבערצוריידען מיט דער רוסישער רעגירונג וועגען אידישער עמיגראציע. ווהייט האָט זיך איבערציינגט, אז די רוסישע רעגירונג וויל פּטור ווערען פון אידען, „פון

די פּאראזיטען וואָס עסען און טוען גאָר ניט", ווי פּאָבעדאָנאָסצעוו האָט זיך אויסגעדריקט. „זאָלען זיי נאָר פארלאָזען דאָס לאנד וואָס גיכער".

וועהיט האָט באַרייזט דעם גאַנצען אידישען ראיאָן, דעם אידישען „תחום המושב" (טשערטא אָסעדלאָסטי). ער האָט געזעהן די אידישע נויט און פּיין. „אויב קוראזש און צרות איז א גוטע זיטע, זיינען אידען די בעסטע מענשען אויף דער וועלט", האָט דער קאלטער ענגלענדער אויסגערופען. וועהיט האָט אויך באַזוכט די אידישע קאָלאָניעס אין דרום רוסלאנד און האָט זיך איבערציינגט אז אידען זיינען זעהר פעהיג צו ערד ארבייט.

ווען דער באַראָן הירש האָט זיך דערוואוסט די רעזולטאַטען פון דער שליחות פון דעם ענגלענדער וועהיט, האָט ער באַשלאָסען צו ווידמען זיין גאַנצען פארמעגען פאַר אידישער קאָלאָניזאציע. און אם ענדע פון יאָהר 1891 איז געגרינדעט געוואָרען די „איקא", די אידישע קאָלאָניזאַציאָנס אסס'ן. די איקא איז געגרינדעט געוואָרען אלס אן אקציאָנערע געזעלשאַפט, מיט א קאַפּיטאַל פון 2 מיליאָן ענגלישע פונטען (אונגעפעהר 9 מיליאָן און 700 טויזענד דאָלאר). אלע אקציעס האָט באַראָן הירש אליין כמעט איינגעקויפט. ער האָט זיך גענומען גלייך פארווירקליכען זיין גראַנדיעזען פּלאַן.

די רוסישע רעגירונג האָט מיט שמחה אויפגענומען דעם פּלאַן. דער פּלאַטען מיניסטער טשוכאַטשאָוו האָט זאָגאר פארגעשלאָגען אז די רעגירונג זאָל אויסצאָהלען יעדען עמיגרירענדען אידען א פּאָר קערבלעך. קורץ אלעקסאנדער דער דריטער, דער צורר היהודים, האָט ערלויבט אז די נייע געזעלשאַפט זאָל אָנפאַנגען איהר טהעטיגקייט. ער האָט „אוטוויערדעט" די קאָנסטיטוציע פון דער איקא.

דער גראַנדיעזער טרוים פון באַראָן הירש צו קאָלאָניזירען אלע אידען אין ארגענטינע האָט זיך ניט איינגעגעבען. די איקא האָט אָבער פיעל מיטגעהאָלפען אין אידישע קאָלאָניזאציאָנס אונטערנעהמונגען ניט נאָר אין ארגענטינע אליין.

אין ארגענטינא האָט די איקא געגרינדעט ארום 15 קאָלאָניעס. אין 1927 איז די צאָהל אידישע פארמס אין ארגענטינא, געגרינדעט פון איקא געווען 2943. די צאָהל פון פארמס געגען דעם גראַנדיעזען אָריגינעלען פּלאַן איז ניט אזוי גרויס, אָבער די ערשטע שווערע טריט פון דער קאָלאָניזאציע זיינען איבערגעקומען געוואָרען. אויף דעם רעזערוו לאַנד, וואָס די איקא פארמאָגט אין ארגענטינא, קאָן מען באַזעצען נאָך א פּאָר טויזענד אידישע קאָלאָניסטען.

די איקא האָט אויך געגרינדעט צוויי קאָלאָניעס אין בראזיליע. די איקא האָט אין יאָהר 1900 איבערגענומען די פארוואלטונג פון די קאָלאָניעס אין ארץ ישראל, וואָס זיינען געגרינדעט געוואָרען פון באַראָן ראָטשילד. אין יאָהר 1923 איז פון באַראָן ראָטשילד געגרינדעט געוואָרען די „פּיקא", פּאַלעסטינער אידישע קאָלאָני־זאציאָנס אסס'ן, אבער די „איקא" פארנעמט זיך אויך מיט פּאַלעסטינער אידישער קאָלאָניזאציע. די איקא פירט אויך אָן א קאָלאָניזאציע טהעטיגקייט אין קאַנאַדע און אין די פאראייניגטע שטאַאטען.

נאָכ'ן טויט פון באַראָן הירש (אפּריל 1896) האָט די איקא פארברייטערט איהרע צילען און האָט אָנגעפאַנגען צו ארבייטען אויף פּראָדוקטיווע אונטערנעהמונגען צווישען די אידען אין רוסלאנד, גאַליציע און רומעניע.

איקא האָט געגרינדעט לייה און שפּאָר קאַסען, לאַנדווירטשאַפטליכע און פּראָ־

פּעסיאָנעלע שולען, ביליגע הייזער, קאָאָפּעראַטיווע פאַבריקען, אינפאָרמאַציאָנס ביוראָס און פאַרמס.

די געלדער וואָס די איקא האָט איצט, נאָך די גרויסע פאַרלוסטען, באַטרעפט נאָך אויך ארום 9 מיליאָן ענגלישע פונטען. די נדבה פון באַראָן הירש אליין מיט דער נדבה פון קלאַרא האָט באַטראָפען ארום דריי הונדערט מיליאָן גאָלד פראַנקען. איקא האָט אויך געקראָגען נדבות פון אנדערע אידען.

דער גרונד קאַפּיטאַל פון דער איקא איז באַשטאַנען פון 2 מיליאָן ענגלישע פונטען, צוטיילט אין 20 טויזענד אקציעס צו הונדערט פונט אַן אקציע. 19,900 אקציעס האָט באַראָן הירש אליין געקויפט. די אקציעס האָט ער צוטיילט די אידישע געמיינדען אין בערלין, פראַנקפורט אם מאַין, בריוסעל. אויך דער אליאַנץ און די אנגלאָ־דזשואיש אסאָסיאיישאַן האָבען געקראָגען צו 5 טויזענד אקציעס יעדערער.

די איקא זעצט נאָך פאָר איהר וויכטיגע ארבייט אויף דעם געביט פון אידישער קאָלאָניזאַציע און פּראָדוקטיווע אונטערנעמונגען אין פילע לענדער.

דער פּרעזידענט פון איקא איז פראַנץ פיליפּסאָן, בריוסעל, דער דירעקטאָר לואיס אונגער.

אליאַנס איזראַעליט

ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE

דער אליאַנץ האָט זיך געגרינדעט אין יאָהר 1860 אין פּאַריז, פראַנקרייך. דער אליאַנץ האָט פאַר דער צייט פון זיין עקזיסטענץ געשפּילט אַן אונגעהויערע ראָלע אין דער אידישער געשיכטע.

די העברעאישע שרייבער האָבען אַ נאָמען געגעבען דעם אליאַנץ „חברה כל ישראל חברים". עס איז אָבער ניט בלויז צוליב מליצה האָבען זיי די חברה אזוי אַ נאָמען געגעבען. עס ליגט אין דעם אַ געוויסער זין. די גרינדער פון דעם אליאַנץ זיינען געווען דורכגעדרונגען מיט אַ געפיהל פון אידישער סאָלידאַריטעט.

אין דעם אויפרוף צו גרינדען אזא געזעלשאַפט ווערט געזאָגט: „די געזעלשאַפט שטעלט זיך אלס צוועק צו פאַרטיידיגען די עהרע פון אידישען נאָמען געגען יעדען אנגריף, די ערמוטיגונג פון מלאכה, דעם קאַמף געגען אונוויסענהייט... מיר זוכען אידישע עמאַנסיפּאַציע און ווידערגעבורט פאַר אידען". דער העברעאישער אויס־שפּרוך „כל ישראל ערבים זה בזה" (אלע אידען זיינען איינער פאַר דעם אנדערען ערב) איז געשטעלט געוואָרען אלס מאָטאָ פון דער נייער געזעלשאַפט. דער אויפרוף איז פאַרפאַסט געוואָרען אין פראַנצויזיש, דייטש, העברעאיש און אראַביש. דער אויפרוף האָט זיך געווענדעט ניט נאָר צו פראַנצויזישע אידען, נאָר אויך צו אידען פון אנדערע לענדער.

ניט אלע אידען האָבען די גרינדונג פון אזא געזעלשאַפט אויפגענומען גוט.

דייטשע אידען זיינען געווען קאַלט צו דער אידעע פון אידישער סאָלידאַריטעט. עסטרייכער אידען האָבען זיך געשראָקען פאַר אזא געדאנק, וואָס זיי האָבען באטראַכט פאַר רעוואָלוציאָנער. עס זיינען געווען אידען, וואָס האָבען אויסגע־שפּראָכען די מורא אז גוים וועלען זאָגען אז אידען ווילען באהערשען די וועלט.

די גרינדער זיינען אָבער געגאַנגען זייער גאַנג און האָבען פיעל עררייכט. די שפּעטערדיגע פיהרער פון דעם אליאַנץ האָבען אָבער פארגעסען וועגען די נאַציאָ־נאַלע אידישע אינטערעסען פון דער געזעלשאַפט. זיי האָבען אויסגענוצט די געזעלשאַפט צו פארשפּרייטען קולטור, אָבער פראַנצויזישע קולטור, „די פּרינ־ציפּען פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע“, ווי עס ווערט געזאָגט אין דער פּראָגראַם פון דעם אליאַנץ.

די גרינדער זיינען געווען פּראָמינענטע אידען פון זייער צייט. קאַרל נעטער, דער גרינדער פון דער אגריקולטור שולע אין ארץ ישראל „מקוה ישראל“; פּראָפּע־סאָר מנואל איזידאָר קאָהן, דער רעדאַקטאָר פון „ארכיוו איזראַעליט“; נאַרציס לעווען, דער סעקרעטאַר פון אדאָלף קרעמיע, זיינען געווען צווישען די גרינדער. דער באַריהמטער שטאַטסמאַן אדאָלף קרעמיע איז באַלד צוגעשטאַנען צום אליאַנס. ער איז געווען דער פּרעזידענט פון דעם אליאַנס מיט א קליינע אונטערברעכונג פון יאָהר 1863 ביז 1880.

אין די ערשטע 20 יאָהר פון זיין עקזיסטענץ האָט דער אליאַנץ געטאָהן אוננעהויערע פּאָליטישע ארבייט. אדאָלף קרעמיע, דער הייסער פראַנצויזישער קעמפער פאַר דער רעפּובליק און דער הייסער איד, האָט זיך אָפּגעגעבען מיט לייב און מיט לעבען צו קעמפען פאַר אידישע רעכטע אין אלע לענדער. אויף דער איניציאַטיווע פון קרעמיע האָבען אידען געקראָגען פראַנצויזישע בירגער רעכטע אין אלזשיר. דער אליאַנץ האָט זיך פארמאָסטען צו קעמפען געגען פּאַפּסט. דער אליאַנץ האָט אויסגעפיהרט אז פראַנקרייך זאָל זיך אָפּזאָגען צו שליסען א האנדעלס אָפּמאַך מיט דער שווייץ כל זמן די שווייץ וועט באהאַנדלען פראַנצויזישע אידען אנדערש, ווי אידען פון אנדערע לענדער. אין יאָהר 1878 האָט דער אליאַנץ אויס־געפיהרט אז מען זאָל אריינברייננען א פּונקט אין בערלינער טראַקטאַט צו געבען די באַלקאַנישע אידען גלייכע רעכטע. אין יאָהר 1882 האָט דער אליאַנץ אָנגע־ווענדעט מיטלען צו נישט מאַכען דעם עלילת דם אין טיסא־עסלאַר. דער אליאַנץ האָט געהאָלפען זעהר פיעל די פּאָגראָמירטע אידען אין רוסלאַנד.

דער איינפלוס פון אליאַנץ איז געווען שטאַרק אין אלע לענדער. די אנטי־סעמיטען האָבען געקריצט מיט די ציינער. זיי האָבען באשולדיגט די אידען אז זיי זוכען וועלט־מאַכט. דער אליאַנץ האָט געהאַט מיטגלידער אין פילע לענדער אין אייראָפּא און אמעריקא.

צוליב די רעזולטאַטען פון דער דייטש־פראַנצויזישער מלחמה, אָדער צוליב מורא פאַר אידישע שונאים, האָבען די דייטשע אידען געגרינדעט א דייטשע אליאַנץ אין יאָהר 1872, וואָס האָט געוואָלט האָבען פיעל אונאבהענגיגקייט. דער פאַריזער אליאַנץ האָט זיך אין גאַנצען אָפּגעטהיילט פון דעם אלגעמיינעם אליאַנץ. די

עסטרייכער אידען האָבען געגרינדעט א באזונדער אליאנס אין יאָהר 1873 און די ענגלישע אידען האָבען געגרינדעט די „אנגלאָ דזשואיש אסס׳ן". דער אלגעמיינער אליאנץ איז געוואָרען וואָס מעהר און מעהר אן עכטע פראנצויזישע אינסטיטוציע מיט א פּראָגראם פון פראנצויזישער קולטור.

דער אליאנץ האָט אָנגעפאנגען צו קאָנצענטרירען זיין טהעטיגקייט אין די לענדער פון נאָהענטען מזרח, אין טערקיי, מאַראָקאָ, טוניס, אלזשיר און פּערסיע. ער האָט אין פילע שטעדט געגרינדעט פראנצויזישע שולען פאר אידען. די אידען האָבען פארשפּרייט פראנצויזישע קולטור אין דעם נאָהענטען מזרח.

דער אליאנץ פארנעהמט זיך אבער אויך פיל מיט ריין אידישע אינטער־רעסען. דער פּראָפעסאר יוסף הלוי האָט אויסגעפונען א נייעם שבט פון אי־דען אין אביסיניע, די „פאלאשען". אין דער צייט, וואָס דאָס האָט פּאַסירט, האָט דאָס ארויסגערופען א סענסאציע איבער דער וועלט. דער אליאַנץ האַלט איצט אויף פילע אידישע אינסטיטוציעס אין פראנקרייך און אין די לענדער פון נאָהענטען מזרח. די אגריקולטור שולע אין מקוה ישראל׳ אין ארץ ישראל, איז געגרינדעט געוואָרען פון קארל נעטער, איינער פון די גרינדער פון דער אליאנץ. די שולע האָט פיעל מיטגעהאָלפען דער ענטוויקלונג פון אידישער קאָלאָניזאציע אין פּאלעסטינע.

וועגען דעם וואוקס פון אליאנץ קאָן מען זעהן פון די פאָלגענדע ציפערען: אין יאָהר 1868 זיינען געווען די הכנסות פון אליאנץ ארום 67 טויזענד פראנק. אין יאָהר 1880 זיינען די הכנסות געווען 280 טויזענד פראנק, אין 1900 העכער ווי א מיליאָן, אין 1910 קרוב פון צוויי מיליאָן פראנק. מען מוז אבער זאָגען, אז דער וואוקס פון דער הכנסה איז א פארקעהרטע פּראָפּאָרציע צו דעם איינפלוס, וואָס דער אליאנץ האָט געהאט אויף דעם גורל פון די אידען.

אין יאָהר 1927 איז די הכנסה פון דער אליאנץ געווען קרוב פון א מיליאָן פראנק. מען מוז אָבער ניט פארגעסען אז דער פראנק איז „דעוואלויאירט" געוואָרען. ער האָט פארלאָרען פיר־פינפטעל פון זיין פריהערדיגען ווערטה. דער פארלוסט אין ווערטה־פּאפּירען און קורסען פון געלד האָט זיך אָפּגערופען שווער אויף אלע אידישע וועלט אינסטיטוציעס.

דער אליאנץ ציהט הכנסה פון גרויסע ירושות, וואָס מען האָט אָפּגעשריבען פאר איהם. באראָן הירש אליין האָט אָפּגעשריבען 16 מיליאָן פראנק פארן אליאנץ. אנדערע אידישע קאפּיטאליסטען האָבען אין א קלענערער מאָס נאָכ־געטאָהן דעם ביישפּיל פון באראָן הירש.

דער אליאנץ זעצט איצט פאָר זיין ארבייט ווי פריהער. ער שפּילט שוין אבער ניט די ראָלע פון אמאָל.

אנגלאָ דזשואיש אסאָסיאיישאָן

ארגאַניזירט 1871, לאָנדאָן, ענגלאַנד

די אנגלאָ דזשואיש אסאָסיאיישאָן האָט די זעלבע צוועקען ווי דער אליאַנץ איזראעליט אין פראַנקרייך.

אין דער אמתן האָט זיך די געזעלשאַפט געגרינדעט אין יאָהר 1871, ווען דער אליאַנץ האָט ניט געקענט פונקציאָנירען צוליב דעם קריג פון פראַנקרייך מיט דייטשלאַנד. נאָך דער מלחמה האָט די אסאָסיאיישאָן אָנגעפאַנגען נאָכצוטאָהן דעם אליאַנץ. עס איז מעהר ניט וואָס אנשטאָט דעם, וואָס דער אליאַנץ האָט פארשפרייט צווישען מזרח אידען פראַנצויזישע קולטור, האָט די אנגלאָ דזשואיש אסאָסיאיישאָן אָנגעפאַנגען צו פארשפרייטען די ענגלישע שפּראַך און ענגלישע קולטור צווישען אידען.

די געזעלשאַפט האָט זיך געשטעלט די פאָלגענדע צוועקען:

1) מיטצואווירקען אין דעם מאָראַלען און געזעלשאַפטליכען פּראָגרעס פון אלע אידען אויף דער וועלט.

2) צו באַשיצען אידען, וואָס ליידען צוליב אידישקייט.

אין דער אנגלאָ דזשואיש אסאָסיאיישאָן געהען אריין די פּראָמינענטסטע אידען פון ענגלאַנד.

דער פּרעזידענט פון דער אסאָסיאיישאָן איז לעאָנארד מאָנטעפיאָרע. דער וויס־פּרעזידענט איז דיאַביגדור גאָלדסמיטה.

צווישען די טהעטיגסטע מיטגלידער געפינען זיך קלאָוד מאָנטעפיאָרע, לאָרד ראָטשילד, ליאָניעל דע ראָטשילד און דער רב הכולל רבי הערץ.

די אסאָסיאיישאָן האָט זיך פילע מאָהל איינגעשטעלט פאַר די אידען אין רומעניע, אין רוסלאַנד, און איצט נעהמט זי א טהעטיגען אנטייל אין העלפען דייטשע אידען.

אויסער פּאָליטישע טהעטיגקייט פארנעהמט זיך די אסאָסיאיישאָן מיט א

ברייטער ערציהונגס טהעטיגקייט. זי האלט אויף שולען אין פילע לענדער, אין איראק, מעסאָפּאָטאמיען, אין ארץ ישראל און אנדערשוואו. מיטלען האָט די אסאָסיאיישאָן גרויסע. מיט א פּאָר יאָהר צוריק האָט א ספרדישער איד קאדורי פון האָנקאָנג איבערגעלאָזען דער אסאָסיאיישאן העכער פון א מיליאָן דאָלאר בלויז פאר ערציהונגס ארבייט.

די אסאָסיאיישאָן האָט זיך פאראייניגט מיט דער באָארד אָוו דעפּיוטיס פאר ווירקזאמער פּאָליטישער ארבייט.

באָארד אָוו דעפּיוטיס פון בריטישע אידען אין לאָנדאָן, ענגלאַנד

ארגאַניזירט 1760

צוועק צו באוואכען די רעכטע פון בריטישע אידען אלס רעליגיעזע געמיינדע און אָננעהמען מיטלען די רעכטע אָנצוהאלטען.

פּרעזידענט נעוויל לאסקי.

וויס־פּרעזידענט לאָרד ראָטשילד.

סעקרעטאר ציימאַן.

די באָארד אָף דעפּיוטיס שפּילט א וויכטיגע ראָלע ניט נאָר אין דעם רעליגיעזען לעבען פון ענגלישע אידען. די באָארד אָף דעפּיוטיס איבט אוים א גרויסע ווירקונג אויף דעם פּאָליטישען און קולטורעלען לעבען פון ענגלישע אידען און פון אידען פון אנדערע לענדער.

די באָארד אָף דעפּיוטיס איז אן אַלטע קאָנסערוואטיווע אָרגאַניזאציע. זי עקזיסטירט שוין איבער 170 יאָהר. אָבער דאָך האָבען אָנגעהויבען צו בלאָזען נייע ווינטען אויך אין דער קאָנסערוואטיווער אָרגאַניזאציע.

שוין אין יאָהר 1878 האָט זיך די באָארד אָף דעפּיוטים פאראייניגט מיט דער „אנגלאָ דזשואיש אסאָסיאיישאָן” און געגרינדעט א פאראייניגטען קאָמיטעט

דזשוינט פאָריין קאָמיטע, לאָנדאָן, ענגלאַנד

א פאראייניגטער קאָמיטעט פון פאָרשטעהער פון אנגלאָ דזשואיש אסס'ן און באָארד אָף דעפּיוטים.

די אקטיווע טהוער פוןביידע קערפּערשאַפטען קומען זיך צוזאמען פון צייט צו צייט צו באטראכטען וויכטיגע פראגען פון ענגלישע אידען און אויך פראגען פון איראק און אנדערע לענדער. די פראגען פון די אידען פון דער וועלט פאר־נעהמען א פּראָמינענטען פּלאץ אויף די זיצונגען פון „דזשוינט קאָמיטעט”.

דער דזשוינט קאָמיטעט האָט צוגעצויגען אידען פון אנדערע אָרגאניזאציעס. נחום סאָקאָלאָוו און אנדערע ציוניסטען באטייליגען זיך אין די בעראטונגען. עס באטהייליגען זיך אויך פאָרשטעהער פון פארשידענע אידישע ריכטונגען.

דער „אָרט״

די פאַרגעשיכטע פון „אָרט״

דער „אָרט״ איז געגרינדעט געוואָרען אין רוסלאַנד אין דעם יאָהר 1880. די וויכטיגסטע פערזאָנען צווישען די גרינדער זיינען געווען באַראָן גינזבורג, שמואל פּאָלאַקאָף, פּראָפעסאָר ניקאָליי באַקסט, דער געלערטער דר. ל. קאַצענעלענסאָן און דער באַוואוסטער שרייבער נ. ראַבינאָוויטש. דער צוועק פון דער געזעלשאַפט איז געווען צו אַנטוויקלען צווישען אידען מלאכה און ערד־אַרבייט. (דער נאָמען „אָרט״ איז דער ראשי תיבות פון די רוסישע ווערטער „אָבטשעסטוואַ ראַספּראָסטראַנעניאַ טרודאַ״ — געזעלשאַפט צו פאַרשפּרייטען מלאכה און ערד-אַרבייט צווישען אידען.

דער אָנהויב פון דער געזעלשאַפט איז געווען, אין פאַרגלייך מיט דעם וואָס דער „אָרט״ איז איצט, זייער באַגרעניצט און קליין. די ערשטע זעכצעהן יאָהר איז די געזעלשאַפט ניט געווען לעגאַליזירט און געאַרבייט ווי אַ צייטווייליגער קאָמיטעט. די גאַנצע אַרבייט איז געגאַנגען אין דער ריכטונג צו פאַרשפּרייטען פאַך־בילדונג צווישען דער אידישער באַפעלקערונג. מען האָט אָנגעהויבען אָרגאַניזירען פאַך־שולען, זאַמלען מאַטעריאַלען וועגען אידישע פּרנסות, פאָרשען די אידישע לאַנד־ווירטשאַפט. די געזעלשאַפט האָט געטראָגען מעהר דעם פּנים פון אַ פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציע איידער אַ געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע.

נאָך דער רעוואָלוציע פון 1905 ווערט די געזעלשאַפט רעאָרגאַניזירט און ווערט אויך לעגאַליזירט, זי קריגט די מעגליכקייט צו פאַרברייטערען איהר טהעטיג־קייט. אין אַלגעמיינעם און אין אידישען לעבען האָט זיך אָנגעהויבען אַ געוויסע אויפלעבונג און אינטערעס צו ברייטער זעלבסט-אַרבייט. די געזעלשאַפט הויבט אָן זאַמלען אַרום זיך אַלע דעמאָקראַטישע עלעמענטען וואָס אינטערעסירען זיך מיט פאַך־בילדונג און סאָציאַלע אַרבייט פון דער אידישער מאַסע און וועקט צווישען די ברייטע געזעלשאַפטליכע קרייזען דעם אינטערעס צו דער דאָזיגער אַרבייט. אין פאַרלויף פון עטליכע יאָהר איז „אָרט״ געלונגען צו ווערען אַ גרויסע און איינ־פלוסרייכע אידישע אָרגאַניזאַציע. די אַרבייט אויפ'ן געביט פון פאַך־בילדונג צו־וואַקסט זיך און ווערט פּלאַנמעסיגער. די געזעלשאַפט עפענט פאַך־שולען און שטיצט אידישע למודים פון אַלגעמיינע טעכנישע שולען, זאָרגט פאַר צוגרייטען גוטע לערער פאַר די פאַך־שולען, אָרגאַניזירט קאָנפערענצען פאַר די טוער אויף דעם געביט פון פאַך־בילדונג.

„אָרט״ אין מלחמה־יאָהרען און נאָך דער רוסישער רעוואָלוציע

פאַר די אַכט יאָהר פון 1906 ביז 1914 איז „אָרט״ געוואָרען אַ פאַרצווייגטע אָרגאַניזאַציע מיט 20 אָפּטיילונגען אין די וויכטיגסטע פונקטען פון לאַנד. מיט אַמאָל האָט זיך אָנגערוקט די וועלט־מלחמה און די וועלט־מלחמה האָט געשטעלט פאַר'ן „אָרט״ נייע פּראָבלעמען. צענדליגער טויזענדער אידישע פאַמיליעס האָט מען אָהן רחמנות אַרויסגעוואָרפען פון זייערע היימען און די פאַרצווייפעלטע, היים־לאָזע האָבען זיך געמוזט שלעפּען און וואַנדערן פון איין שטאָדט אין דער צווייטער. פאַרשידענע געזעלשאַפטען האָבען אָנגעהויבען די הילף פון געוועהנליכע צדקה.

אָבער דער „אָרט״ האָט פארשטאנען, אז דאָס וויכטיגסטע איז באהילפיג זיין דעם היימלאָזען אויפצובויען א מעהר אדער וועניגער זעלבסטשטענדיגע ווירטשאפטליכע עקזיסטענץ, און „אָרט״ האָט גענומען אויף זיך די שווערע אויפגאבע: הילף דורך ארבייט. „אָרט״ האָט ארגאניזירט א געדיכטען נעץ פון ארבייט פארמיטלונגס־ביורא פאר היימלאָזע; עלי־מלאכות און איבער 25 טויזענד האָבען באקומען ארבייט מיט דער הילף פון 2/1 ביוראָס פון „אָרט״; „אָרט״ האָט אָרגאניזירט און אויסגע־האלטען 23 אָפטיילונגען אויף קויפען געצייג, מאשינעס און מאטעריאלען; אָרגאַ־ניזירט געזעלשאפטליכע ווארשטאטען, „אָרט״ האָט אָרגאניזירט 25 אנשטאלטען (פאטראָנאטען) פאר לערן־אינגלאך, אָרגאניזירט לערן־ווארשטאטען, „אָרט״ האָט געגרינדעט א מאָנאטליכען זשורנאל, אָרגאניזירט באראטונגען פון געבען עקאָנאָ־מישע הילף, און דער בודזשעט פון „אָרט״ איז אויסגעוואקסען פון 45 טויזענט רובעל פאר דער מלחמה ביז א פערטעל מיליאָן אין יאָר 1915, און דער בודזשעט האָט דערגרייכט אין 1916 די סומע פון 541 טויזענט רובעל.

די ברייטע און פיל־זייטיגע ארבייט, וועלכע „אָרט״ האָט אנטוויקעלט אין משך פון 1914 ביז 1917 לטובת די קרבנות פון דער מלחמה, איז איבערגעריסען געוואָ־רען דורך דער נייער לאגע וועלכע איז געשאפען געוואָרען דורך דער רוסישער רעוואָ־לוציע. לכתחילה האָט מען געקענט מיינען, אז מיט דער פאָליטישער גלייך־בארעכטי־גונג וועלכע אידען האָבען באקומען דורך דער רעוואָלוציע, וועט זיך אָנהויבען א פארבעסערונג אין דער עקאָנאָמישער לאגע פון די אידען. אָבער אין דער אמת'ן איז זייער לאגע געוואָרען נאָך ערגער. דער גוואלדיגער בירגער קריג און די גרויזאמע פאָגראָמען, וועלכע האָבען חרוב געמאכט 450 אידישע ישובים, האָבען געבראכט איבער 130 טויזענד בלוטיגע קרבנות און רואינירט מעהר ווי 200 טויזענד מענשען, דער אלגעמיינער חורבן פון אינדוסטרי, האנדעל און טראנספּאָרט, דאָס אלץ האָט געשטעלט פאר'ן „אָרט״ נייע און שווערע אויפגאבען, געמאכט די ארבייט פאראנט־וואָרטליכער און קאָמפּליצירטער. עס הויבט זיך אָן א סיסטעמאטישע ארבייט אויף אויפצובויען דאָס חרוב־געוואָרענע ווירטשאפטליכע לעבען פון רוסישען אידען, איבערבויען, ווי ווייט מעגליך, אידישע פרנסות.

איבערהויפּט האָט זיך ראדיקאל געענדערט דאָס פּאָליטישע און עקאָנאָמישע לעבען פון די אידישע מאסען. עס זענען אנטשטאנען גאנץ נייע מלוכות. די ארבייט האָט אָנגענומען אַן אנדער פארנעם. אין 1920 האָט זיך אָנגהויבען די ארבייט פון „אָרט״ אין פּוילען, פריער אין ווילנער געגענד, שפּעטער איז געשאפען געוואָרען א לאנד־אָרגאניזאציע. „אָרט״ האָט אָנגעהויבען פירען זיין ארבייט אין רומעניע, ליטע און לעטלאנד, מען האָט געדארפט אָרגאניזירען די הילפס־קאָמי־טעטען אין פערשידענע לענדער וועלכע זאָלען שאפען מיטלען פאר דער ארבייט פון „אָרט״. אויף אזא אופן איז מען געקומען צום געדאנק צו אָרגאניזירען א וועלט־פארבאנד פון „אָרט״ אונטער דער הויפט פירערשאפט פון דר. ל. בראמסאָן, דר. א. סינגאלאָווסקי, און דר. ד. לוואָוויטש. און אין 1921 איז אָרגאניזירט געוואָרען דער „אָרט״ פארבאנד. ער באשטייט פון ארום 100 אָרגאניזאציעס צושפּרייט איבער פארשידענע לענדער פון אייראָפּא, אמעריקא, און אויסטראַ־ליען, און צעהלט צווישען זיינע פירער, טוער און סימפּאטיקער פון די פראָמי־נענטסטע מענשען אין דער וועלט, פון אידען און אפילו ניט־אידען אויך. די צענטראלע פון „אָרט״ איז געווען אין בערלין, זינט אָקטאָבער 1933, איז די צענ־טראלע אריבערגעפאָרען קיין פאריז.

די פּלענער און מעטאָדען פון „אָרט״ ווערען אויסגעארבייט פון דעם צענטראַ־לען ראט פון 25 מענשען, וועלכע ווערען אויסגעוועהלט אויף „אָרט״ קאָנווענשאָנס

ווענען דעלעגאַטען פאַרטרעטען אַלע לענדער. די אַרבייט פון „אָרט" האָט זיך אָנגעהויבען אַנטוויקלען זייער גוט, אָבער דאָ איז אָנגעקומען דער עקאָנאָמישער קריזיס און האָט געבראַכט גרויסע שטערונגען אין דער אויספיהרונג פון זיינע פּלענער. די טראַגעדיע פון די דייטשע אידען האָט ווידער אַרויפגעלייגט אויפ'ן „אָרט" שווערע פּראָבלעמען. דער „אָרט" אַרבייט אָבער אונטער די שווערסטע אומשטענדען און ערפילט אין די איצטיגע שווערע מאָמענטען אַ געוואַלדיגע מיסיע. זיין טהעטיגקייט איז פאַרשפּרייט אין די מייסטע לענדער וואו אידען געפינען זיך.

„אָרט" אַרבייט אין סאָוועט־רוסלאַנד

די גרויסע מאַסען פון דער אידישער באַפעלקערונג פאַר דער רעוואָלוציע האָט זיך פאַרנומען מיט האַנדעל און פאַרמיטלעריי. די עקאָנאָמישע פּאָליטיק פון דער ראַטען מאַכט האָט אָבער אָט די באַשעפטיגונגען אַרויסגעשטויסען פון ווירטשאַפט־ליכען לעבען, און 750 טויזענד אידען האָבען פאַרלאָרען זייערע פּרנסות, זיי זענען געוואָרען דעקלאַסירט.

פאַר „אָרט" זענען אַנטשטאַנען נייע אויפגאַבען צו פּראָדוקטיוויזירען די דעקלאַסירטע אין סאָוועט רוסלאַנד.

„אָרט" פירט אַ ברייטע און פאַרצווייגטע אַרבייט אין סאָוועט רוסלאַנד, „אָרט" האָט געשלאָסען אַ ספּעציעלען אָפּמאַך מיט דער סאָוועט רעגירונג דעם 9טען אָקטאָבער 1925, וועלכער איז דעם 25טען מערץ 1926 ענדגילטיג באַשטעטיגט געוואָרען פונ'ם פּאָרזיצער פון ראַט פון די פּאָלקסקאָמיסאַרען.

אָנגעהויבען האָט זיך די טהעטיגקייט פיל פריער און קודם כל אויפ'ן געביט פון לאַנדווירטשאַפט. אין אַ שווערער לאַגע האָבען זיך אין יענער צייט געפונען די אַלטע אידישע קאָלאָניעס, וועלכע האָבען געוואַלדיג געליטען פון בירגער־קריג און פון די פּאָגראָמען. די פּאָגראָמען האָבען פאַרטריבען די קאָלאָניסטען פון זייערע אַלטע היימען, זייערע ווירטשאַפטען זענען רואינירט געוואָרען. דער הונגער פון 1921 האָט די לאַגע נאָך מעהר פאַרערגערט. דער „אָרט" איז געווען די ערשטע אידישע אויסלענדישע אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז געקומען צו הילף די רואינירטע קאָלאָניסטען. דער ערשטער טראַנספּאָרט פון אויסלאַנד, וועלכער איז פאַר דער צייט פון דער בלאָקאַדע פון ראַטען פאַרבאַנד אַריינגעקומען אין אָדעסער פּאָרט, איז געווען דער טראַנספּאָרט פון זוימען, וועלכער איז אין חודש מערץ 1921 געשיקט געוואָרען פון „אָרט" פאַרבאַנד פאַר די אידישע קאָלאָניעס.

אין משך פון 1922 איז דורך דער צענטראַל פאַרוואַלטונג פון „אָרט" אַרויס־געשיקט געוואָרען פאַר די קאָלאָניעס 11 וואַגאָנען לאַנדווירטשאַפטליכע מאַשינען און געצייג. די אינסטרוקטאָרען און אַגראָנאָמען פון „אָרט" האָבען געגעבען די נויטיגע הילף און געשאַפען אַ באַדייטענדע צאָל קאָלעקטיוון. „אָרט" האָט מיטגע־האָלפען די קאָלאָניסטען מיט קרעדיטען אויף בויען הייזער, איינקויפען פערד און לאַנדווירטשאַפטליכע מאַשינען, „אָרט" האָט געהאָלפען מיט קרעדיטען און גע־שטיצט די באַוועגונג פון גערטנעריי, אָרגאַניזירט ספּעציעלע קורסען און קאָאָפּע־ראַטיוון. מעהר פּלאַנמעסיג איז געוואָרען די אַרבייט פון „אָרט" נאָכ'ן שליסען דעם אָפּמאַך מיט סאָוועט רוסלאַנד. אין אוקראַינאַ און ווייס־רוסלאַנד איז דער „אָרט" באַזונדערס טהעטיג געווען.

פון דעם יאָהר 1926 האָט „אָרט" באַדינט 1448 ווירטשאַפטען מיט 6372 פאַמיליעס און איבער 25 טויזענד נפשות. עס איז געווען אַ שווערע קאָלאָניזאַ־טאָרישע אַרבייט מיט אַלע שוועריגקייטען, וועלכע זענען דערמיט פאַרבונדען: ראַציאָנאַליזירען, בעאַרבייטען דעם באָדען, איינשטעלען דעם געהעריגען זייר־

פארקער, איינפירען ספּעציעלע שטאַנדהאַפטיגע קולטורען, באַזאָרגען מיט גוטע וואַסער, בויען הייזער, אַנטוויקלען פי־צוכטען, אַנטוויקלען וויין גערטנעריי און מילך־ווירטשאַפטען. „אָרט" האָט געגעבען קרעדיטען און ספּעציעל אויסשטאַטונגען פאַר די לאַנדווירטשאַפטליכע קאָאָפּעראַטיווען און קאָלעקטיווע ווירטשאַפטען. די ארבייט איז געפירט געוואָרען דורך דעם אַגראָנאָמישען און אינסטרוקטאַרישען אַפּאַראַט פון „אָרט". פון 1931 ענדערט זיך דער כאַראַקטער פון דער ארבייט. פאַרשידענע צווייגען פון דער אידישער לאַנדווירטשאַפט האָבען זיך באַפעסטיגט, די איינאָרדנונג פון די אידישע מאַסען אויף דער ערד האָט אָנגענומען מעהר אָרגאַניזירטע פאָרמען. „אָרט" האָט זיך אָנגעהויבען קאָנצענטרירען אויף נייע לאַנדווירטשאַפטליכע צווייגען — אַנטוויקלונג פון אינטענסיווע קולטורען. „אָרט" האָט אָרגאַניזירט גאָרטען בריגאַדעס אויף גאָר אַ ברייטען מאַסשטאַב. כדי צו פאַרגרעסערען די הכנסה פון גערטנעריי האָט „אָרט" אָרגאַניזירט ספּעציעלע פּראָדוציר־אַנשטאַלטען פון גאָרטען גרינס. און אין משך פון איין יאָהר האָט „אָרט" אָרגאַניזירט אין 66 פּונקטען אַזעלכע נייע גערטנעריי.

אויפ'ן געביט פון מלאכה

דער „אָרט" האָט אויפ'ן געביט פון פּראָדוקטיוויזירען די אידישע מאַסען, נאַטירליך, גערעכענט זיך מיט דעם כאַראַקטער פון יענע ענדערונגען וועלכע קומען פאָר אין דער סטרוקטור פון דער אידישער באַפעלקערונג אונטער דעם איינפלוס פון סאָוועט עקאָנאָמיע. גרויסע מאַסען פון געוועזענע קרעמער און פאַרמיטלער האָבען געזוכט זיך צו פאַרנעמען מיט מלאכה און אַ טייל פון זיי זענען אריינגעטראָטען אלס ארבעטער אין פאַבריקען און זאַוואָדען. דער פּראָצעס פון אריבערגעהען אויף פּראָדוקטיווע ארבייט איז געוועזען אַ גאַנץ שווערער. אין די ערשטע צייטען (1921-1922) האָט זיך „אָרט" פאַרנומען מיט אויפשטעלען די פאַך־שולען וועלכע זענען רואינירט געוואָרען דורך דעם בירגער קריג. אין יענער צייט האָט „אָרט" געשטיצט 39 שולען מיט 2176 שילער. אָבער ביסלעכווייז האָבען די שולען אָנגעהויבען באַקומען וואָס מעהר אונטערשטיצונג פון דער רעגירונג, די פינאַנציעלע לאַגע פון די שולען ווערט פעסטער, די שולען ווערען אויסגעהאַלטען פון דעם מלוכה בודזשעט. „אָרט" פלעגט זיך באַגרעניצען נאָר מיט באַזאָרגען מאַשינען און געצייג פאַר די נויטבאַדערפטיגסטע שולען. פון 1931 ווערען שוין אַלע שולען אויסגעהאַלטען כמעט אין גאַנצען אויפ'ן חשבון פון דער רעגירונג, און דער „אָרט" הויבט אָן צו קאָנצענטרירען זיך אויף אָרגאַניזירען קורץ־טערמיניגע קורסען, צוגרייטען קאַנדידאַטען פאַר גרויסע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען.

פיל וויכטיגער איז געווען די ארבייט פון „אָרט" אויפ'ן געביט פון קליין־אינדוסטריע. די מאַסען דעקלאַסירטע האָבען זיך גענומען צו פאַרשידענע מלאכות און זיי האָבען זיך קודם כל גענויטיגט אין מאַשינען און געצייג. „אָרט" האָט גענומען אויף זיך צו באַזאָרגען מיט מאַשינען, געצייג און רוי־שטאָף די קאָאָפּעראַטיווען ווי אויך די דעקלאַסירטע יחידים. „אָרט" האָט אריינגעפירט פון אויסלאַנד איבער 3 טויזענד פאַרשידענע מאַשינען, באַדייטענדע צאָל געצייג און אַנדערע מכשירים. „אָרט" האָט גענומען אויף זיך דעם רעמאָנט פון מאַשינען. איבער 55 טויזענד מאַשינען וועלכע זענען פון פריער ניט באַנוצט געוואָרען זענען רעמאָנטירט געוואָרען מיט דער הילף פון „אָרט". „אָרט" האָט פאַרטיילט 160 טאָן רוי־שטאָף, וואָס האָט געגעבען אַ מעגליכקייט צו 9 טויזענד בעל מלאכות פירען זייער ארבייט. אַ גרויסע באַדייטונג האָט געהאַט די ארבייט צו באַזאָרגען בעלי מלאכות מיט מאַשינען, נאָדלען א. א. וו. אויף דעם אינערליכען מאַרק האָט מען

די זאַכען כמעט ניט געקענט קריגען — און פיעל פאַרשטאַטען וואָלטען זיך געמוזט אָפּשטעלען. „אָרט״ האָט פאַרטיילט אַרום 9 מיליאָן נאָדלען אין 269 שטעט און שטעטלעך. „אָרט״ האָט אָרגאַניזירט איבער 60 פּראָדוציר קאָאָפּעראַטיוועז פון פאַרשידענע פאַכען, געגעבען טעכנישע הילף 390 אַרטעלען, און 196 שטעט און שטעטלאַך, באַדינט ביז 35 טויזענד אידישע בעל מלאכות.

א נייער געביט פון אַרבעט איז געווען דאָס אָרגאַניזירען פון קליין-אינדוסטרי אין די קאָלאָניעס. ס'האָט זיך אָנגעהויבען באַמערקען א געוויסע אויס־וואַנדערונג פון די קאָלאָניעס צוריק אין די שטעטלאַך. כדי צובינדען זיי צו די קאָלאָניעס האָט „אָרט״ אויסגענוצט די לאַגע, וואָס די לאַנדווירטשאַפט איז פון נאַטור גענומען א סיזאָן כאַראַקטער. אין די ווינטער מאָנאַטען ווערען באַפרייט א גרויסע צאָל אַרבייטס הענט און „אָרט״ האָט אָנגעהויבען אָרגאַניזירען קליין־אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין די קאָלאָניעס. דאָס האָט געגעבען א מעג־ליכקייט דעם קאָלאָניסט, אויסער דעם גרונד פאַרדינסט פון לאַנדווירטשאַפט צו האָבען נאָך פאַרדינסטען. „אָרט״ האָט אָנגעהויבען צו ענטוויקלען פאַסיגע אונטערנעמונגען סוף יאָהר 1931 אין קרים און אין אוקראַינע. די אונטערנע־מונגען באַשטייען אין קינסטלערישע אויסנייעריי, האַנד־דרוקעריי, פלעכטעריי און שטריקעריי פון אימפּאָרטירטען ראַפי (אַזאַ מין שטרוי). טויזענדער קאָלאָניסטען האָבען באַקומען דערביי זייטיגע באַשעפטיגונג, די אַרבייט האָט זיך זעהר איינגע־געבען, און „אָרט״ האָט אָרגאַניזירט ספּעציעלע קורסען פאַר דער אַרבייט. „אָרט״ נעמט אויף זיך די אויסשטאַטונג פון די וואַרשטאַטען. די לעצטע צייט פירט „אָרט״ אויך די אַרבעט אין בירא-בידזשאַן.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם וואוקס פון דער גרויס אינדוסטרי, האָט „אָרט״ אָנגעהויבען פירען זיין אַרבייט איבערצוואַרפען די אידישע יוגענד אין די גרעסערע אינדוסטריעלע צענטערן. „אָרט״ האָט אָרגאַניזירט א רייהע פּראָדוציר קורסען ביי די פאַך־שולען. די קורסען האָבען אַרומגענומען ביז 1000 דעקלאַ־סירטע אידען, אַלע זענען שפּעטער איינגעאָרדענט געוואָרען אין דער אינדוסטרי. א באַזונדער פּלאַץ אין דער אַרבייט פון „אָרט״ אין סאָוועט רוסלאַנד איז די קאָנ־סטרוקטיווע קרובים הילף. אין די יאָהרען פון נאָך דער מלחמה האָט דער אינדי־ווידועלער קרובים הילף אויסגעמאַכט ביי 20 מיליאָן דאָלאַר א יאָהר. (דער עיקר פון אַמעריקא.) די דאָזיגע הילף האָט לויט איהר כאַראַקטער געמוזט באַקומען דעם אויסזעהען פון נדבות און האָט פאַר די נויטבאַדערפטיגע ניט געבראַכט קיין ממשות'דיגע רעזולטאַטען. „אָרט״ האָט געפּרוּווט ראַציאָנאַליזירען טיילווייז אָט די הילף אויף אַזאַ אופן אַז עס זאָל אָננעמען א קאָנסטרוקטיווען כאַראַקטער און אַזוי אַרום ראַטעווען מעהר אידישע משפחות פון מאַטעריעלער און מאָראַלער ירידה. די רעזולטאַטען זענען געווען זעהר גוטע. טויזענדער קרובים האָבען זיך אָנגע־הויבען ווענדען צום „אָרט״ מען זאָל זיי אַנשטאָט געלד, שיקען מאַשינען און געצייג. פאַר די לעצטע פיר יאָהר זענען געווען 11,000 ווענדונגען, דורך דער קרובים ביוראָ האָט „אָרט״ אַריינגעפירט איבער 3000 מאַשינען אויף דער סומע פון א מיליאָן צוויי הונדערט טויזענד גאָלד רובעלס (1,200,000). דאָס האָט געגעבען א מעגליכקייט איינצואָרדנען אויף אַרבייט איבער 4000 מענשען, ניט רעכענענדיג וואָס ביז 2000 מענשען אַרבייטען אויף די מאַשינען אין צווייטען און דריטען שיכט.

„אָרט״ אַרבייט אין דייטשלאַנד

שוין אין די פריערדיגע יאָהרען, ווען די אידישע איינוואָהנער אין דייטשלאַנד האָבען זיך געפילט דאָרט היימיש, האָט די דייטשע אָפּטיילונג פון „אָרט״ אָרגאַ־

ניזירט קורסען און געהאָלפען עטליכע הונדערט פּערזאָנען זיך אויסבילדען אין א מלאכה פאַך. „אָרט" האָט זיך אויך אקטיוו באַטייליגט (הערבסט 1932) אין גרינדען א צענטראַלען אידישען ווירטשאַפט ראַט פאַר אויפבוי ארבייט אין דייטשלאַנד.

די ארבייט איז אָבער געוואָרען זעהר אינטענסיוו באַלד נאָך דער היטלער איבערקערעניש. געוועזענע הענדלער און קרעמער, דאָקטוירים און אדוואָקאַטען, וועלכע זענען ארויסגעוואָרפען געוואָרען פון זייערע פּראָפעסיעס, זענען געקומען נאָך הילף צום „אָרט", וועלכער איז די לעצטע יאָהרען געוואָרען שטאַרק פּאָפּולער אין לאַנד. איבער 1500 ווענדונגען וועגען א פאַך־אויסבילדונג זענען אָנגעקומען אין „אָרט". אין אָקטאָבער 1933 האָבען שוין אין בערלין פונקציאָנירט 7 פאַך־קורסען פון „אָרט" (שלאָסעריי, מעטאַל־שלייפען, מעטאַל־פאַרבען, אַטאָמאָ־ביל־מעכאַניקער און אנדערע), און גלייכצייטיג מיט דעם גרינדען פון די קורסען איז „אָרט" צוגעטראָטען צו אָרגאַניזירען א געשלאָסענע לאַנדווירטשאַפטליכע קאָלאָניע פאַר די פליכטלינגע אין דרום פראַנקרייך.

ענדע זומער 1933 האָט „אָרט" באַשטימט שיקען די אידישע יונגע לייט פון דייטשלאַנד אין די פאַך־שולען און לערען פאַבריקען אין מזרח-אייראָפּא, ליטע, לאַטוויא און פּוילען. די ערשטע גרופּע איז ארויסגעשיקט געוואָרען קיין קאָוונאָ אין אָקטאָבער 1933, אויף א יאָהר און א האַלב אויסבילדען די קורסאַנטען אין שלאָסער, מעכאַנישען פאַך; די צווייטע גרופּע איז געשיקט געוואָרען קיין ליבאו (לאַטוויא). אָנהויב 1934 איז אויך אין מאַריאַמפּאָל (ליטע) אָרגאַניזירט געוואָרען לאַנדווירטשאַפטליכע שולען פאַר די דייטשע אידישע יונגע לייט. אין משך פון 1934 וועלען אָנגענומען ווערען אין פאַרשידענע ספּעציעלע קורסען אין מזרח אייראָפּא אן ערך 700 דייטשע אידישע קורסאַנטען. די לאָנדאָנער קאָנפערענץ, אויף וועלכער עס איז אויסגעהערט געוואָרען א גענויער באַריכט פון דר. א. סינגאַלאָווסקי וועגען דעם איצטיגער ארבייט פון „אָרט" און וועגען דעם ווייטער־דיגען פּראָגראַם, האָט אנערקענט אין א פולער מאָס די ארבייט פון „אָרט".

די ארבייט פון „אָרט" אין פּוילען

אין פּוילען, וואו עס געפינט זיך דער גרעסטער אידישער קבוץ, האָט זיך די נויט פון די אידישע מאַסען די לעצטע יאָהרען בסדר פאַרשאַרפט. דער ווירטשאַפט־ליכער קריזיס איז אויסערגעוויינליך, דער שטייער (טעקסעס) דריקט מערסטייל די אידען, דער עקאָנאָמישער אנטי־סעמיטיזם ווערט אַלץ גרעסער, די אידען ווערען אַלץ מעהר ארויסגעשטויסען פון זייערע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס. טויזענדער אידען מוזען אָנקומען נאָך שטיצע. די לאַגע זייערע איז א פאַרצווייפעלטע. דער „אָרט" דאַרף איצט דאָרטען ניט פירען קיין פּראָפּאַגאַנדע צווישען אידען פאַר נעמען זיך צו פּראָדוקטיווער ארבייט. דער דראַנג צו לערנען זיך א מלאכה איז זייער גרויס. פון פאַרשידענע זייטען ווערט דער „אָרט" אויפגעפּאָדערט צו עפענען נייע פאַך־שולען און פאַך־קורסען, באַזונדערס פאַר דערוואַקסענע. פאַר דעם „אָרט" אין פּוילען שטייען א רייהע גרויסע פאַראַנטוואָרטליכע אויפגאַבעס. די באַגרע־ניצטע פינאַנציעלע מיטלען גיבען אָבער ניט די מעגליכקייט אויסצופירען די גרויסע פּלענער. די רעגירונג שטיצט כמעט ניט די ארבייט פון „אָרט" און די שטאָטישע אינסטיטוציעס געפינען זיך אליין אין א שלעכטער פינאַנציעלער לאַגע. דאָך איז די ארבייט פון „אָרט" אין פּוילען א גרויסע און א פאַרצווייגטע.

„אָרט" פירט אין פּוילען פריער פון אַלץ זיין ארבייט אויפ'ן געביט פון פאַך־בילדונג; „אָרט" האַלט אויס דעם ווילנעם טעכניקום, א טעכנישע מיטעל שול

מיט אידיש אלס למודים שפראך — די איינציגע פון דעם סאָרט אין גאנץ אייראָפּא — מיט איבער 300 סטודענטען. לויט די ידיעות וואָס דער „אָרט" האָט געזאמעלט, איז די פארענדיגטע סטודענטען פון דעם טעכניקום געלונגען זיך איינצואָרדנען אין זייערע פאכען פון פארשידענע אינדוסטריעס אין פוילען אָדער אין אַנדערע לענדער. חוץ דעם האלט אויס דער „אָרט" אין פוילען 47 פאך שולען און קורסען, וואו מען לערנט עלעקטראָ־טעכניקער, מעכאניקער, שניידער, סטאָליער, ריידיאָ מעכאניקער א. א. וו. איבער 20 טויזענד האָבען פאר די לעצטע יאָהרען געענדיגט די שולען און קורסען פון „אָרט" און די גרעסטע צאָל פון זיי לעבען פון זייער פאך.

די שולען און די קורסען זענען זייער גוט אוועקגעשטעלט. לויט דעם געזעץ וועלכער הערשט אין פוילען, מוזען אלע שילער האלטען ספּעציעלע עקזאמינס פאר רעגירונגס־קאָמישאָנס. דער פאקט איז אז פון די שילער וועלכע האָבען פארענדיגט די „אָרט" קורסען האָבען 96 פּראָצענט אויסגעהאלטען די אָפיציעלע עקזאמינס. און אויפ'ן געביט פון לאנדווירטשאפט, פירט „אָרט" אין פוילען א ברייטע ארבייט. עס זיינען אָרגאניזירט געוואָרען 18 לאנדווירטשאפטליכע קאָאָפּעראטיוועז וועלכע באדינען איבער 5000 קאָלאָניסטען מיט קרעדיט און אגראָנאָמישער הילף, באזאָרגט זיי מיט זריעות, פירט אן אינטענסיווע ווירטשאפט. „אָרט" האָט אויך אָרגאניזירט א לאנדווירטשאפטליכע שול, אָרגאניזירט קאָנפערענצען און באראטונגען פון די קאָלאָניסטען.

עס זענען דאָ פיעל גרעסערע מעגליכקייטען אויפצוטאָן, נאָר עס פעלען די מיטלען דערצו.

„אָרט" ארבייט אין רומעניע

די „אָרט" אָרגאניזאציע אין רומעניע האָט אין יאָהר 1933 געהאט א קאָאָפּעראטיוועז ווארשטאט אין דער שטעטעל ווישניץ, בוקאָווינא, וואו עס ווערט געלערענט די ארבייט פון מאכען טעפּיכער (קארפּעטס); א האנדווערק־שול פאר מיידלעך, אין טשערנאָוויץ, צו לערנען שניידעריי, וועש־נייעריי און האנט־ארבייט; און דריי קורסען פאר פאך־אויסבילדונג פון דערוואקסענע. אויסער דעם האָט אין יאָהר 1933 פונקציאָנירט אויך דעם „אָרט'ס" באראטונגס־קאָמיטעט צו געבען עצות צו בעל מלאכות וועגען פארשידענע זאכען וואָס איז נוגע צו ארבייט.

די „אָרט" שול אין יאסי (פאר מיידלאך) איז אין 1933 אלט געוואָרען צעהן יאָהר זינט זי איז געגרינדעט געוואָרען. כמעט אלע תלמידות וואָס האָבען געענדיגט די שול זענען ארויס פון דאָרטען זעהר גוטע ארבייטאָרינס, וואָס האָבען באקומען באשעפטיגונג אין יאסי אָדער אַנדערע שטעט.

אין בעסאראביען האָט די „אָרט" אָרגאניזאציע אין 1933 געהאט צעהן אנשטאַלטען פאר לערנען אידען ארבייט. אין קעשענעוו — א שול פאר מיידלעך צו לערנען דאמען־שניידעריי און קאָרסעטען־מאכען. אין בעלץ — א פּראָפעסיאָנעלע שול פאר מיידלעך. אין אקערמאן — א פּראָפעסיאָנעלע שול פאר טישלעריי. אין טיגינא — א שלאָסער־מעכאנישע שול און קורסען פאר דערוואקסענע. אין רעזינע — פּראָפעסיאָנעלע שול פאר מיידלעך.

„אָרט" ארבייט אין ליטע

אין יאָהר 1932 האָט דער „אָרט" געגרינדעט אין ליטע א גרויסע, פיינע האנדווערק שול פאר בחורים און מיידלעך, און אויך פאך־קורסען פאר דערוואקסענע; ענדע 1933 האָט דער ליטווישער „אָרט" שוין געהאט 13 אנשטאַלטען פאר

פאך־בילדונג. צוויי פון די אנשטאלטען זענען פאר'ן צוועק צו העלפען אידישע בעל מלאכות, צו פארפאלקאָמען זיך אין זייער ארבייט.

א היבשען פלאץ אין דעם „אָרט'ס" ארבייט אין ליטע פארנעמט אויך זיין הילף פאר אידישע פארמערס. די אגריקולטור קורסען פון „אָרט" באזוכען אויך אידישע יונגע לייט וואס גרייטען זיך צו ווערען פארמערס.

אין 1933 האָט דער קאָוונער „אָרט" אָרגאניזירט בא דער האנדווערקער מיטעלשול די ערשטע שלאָסער־מעכאנישע קורסען פאר די דייטשע אידען. די ערשטע גרופע איז אָנגעקומען פון דייטשלאנד און איז זעהר ווארים אויפגענומען געוואָרען פון דער אידישער באפעלקערונג. אָנהויב 1934 האָט דער ליטווישער „אָרט" אָרגאניזירט די ערשטע אידישע לאנדווירטשאפטליכע לערען־פארם פאר דייטש־אידישע יונגעלייט. עס מעג דאָ דערמאָנט ווערען, אז די ליטווישע רעגי־רונג באציט זיך פריינדליך צום „אָרט" און האָט ארויסגעהאָלפען די אָרגאניזאציע מיט באדייטענדע סובסידיעס.

„אָרט" ארבייט אין לאטוויע

דער „אָרט" האָט אין לאטוויא א פיינע האנדווערק שול פאר מיידלעך אין ריגע, א האנדווערק שול פאר אינגלעך אין דווינסק און א האנדווערק שול אין ליבאו. ער האָט אויך צוויי קורץ־טערמיניגע קורסען אין ריגע צו לערנען מלאכה די דערוואקסענע. אין ליבאו אָרגאניזירט דער „אָרט" אין לאטוויא פאך־שולען פאר דייטש־אידישע יונגעלייט, פאר דער אויסבילדונג אין שלאָסער־מעכאנישען און עלעקטראָ־טעכנישען פאך.

אמעריקאנער אידען און דער „אָרט"

אמעריקא'ס אנטייל אין שטיצען דעם „אָרט" פאנגט זיך אָן אין יאָהר 1921, ווען עס זענען אָנגעקומען אהער די צוויי באוואוסטע „אָרט" פירער, דר. ל. גראָסמאן און דר. א. סינגאלאָווסקי.

אין די פאָלגענדע 5 יאָהר האָט דער „אָרט" אין אמעריקא, אונטער דער פירערשאפט פון דזשאָדזש פענקין און דר. העגרי מאָסקאָוויטץ, זיך אָפגעגעבען הויכטזאכליך פאָפּולער צו מאכען דעם „אָרט" אין אמעריקא און אין א קורצער צייט איז זיי געלונגען צוצוציען א גרעסערע צאָל טוער פאר דער ארבייט. אין 1925 האָט דער „אָרט" באשלאָסען צו גרינדען א רעקאָנסטראָקשאָן פאָנד מיט דעם צוועק צו העלפען אידען אין מזרח־אייראָפּא פאר קאָנסטרוקטיווער ארבייט.

אין פעברואר 1929 איז אויף דער איניציאטיוו פון ב. וולאדעק, מענעדזשער פון „פאָרווערטס", און נ. כאנין, סעקרעטער פון דעם אידישען סאָציאליסטישען פארבאנד (וועלכער איז צו יענער צייט צוריקגעקומען פון א רייזע איבער סאָוועט רוסלאנד), באשלאָסען געוואָרען צו רופען א קאָנפערענץ וועמענס אויפגאבע איז צו העלפען די דעקלאסירטע אידען פון סאָוועט רוסלאנד. אזא קאָנפערענץ איז אָפגעהאלטען געוואָרען אין פעברואר 1929 אין בעטהאָווען האָל פון ניו יאָרק, וואו עס זענען אנוועזענד געווען 900 דעלעגאטען פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג פון ניו יאָרק, פון ארבייטער רינג, טרייד יוניאָנס, סאָציאליסטישער פארבאנד, פועלי ציון, נאציאָנאלער ארבייטער פארבאנד און אויך א באדייטענדע צאָל לאנדסמאנשאפטען און פאראיינען. ביי דעם קאָנפערענץ האָט זיך געגרינדעט דער פאָלקס געצייג קאמפיין, פון וועלכען ב. וולאדעק איז ערוועהלט געוואָרען פרעזי־דענט, י. באסקין טרעזשורער, נ. פיינערמאן סעקרעטער. אין דער עקזעקוטיוו זענען ערוועהלט געוואָרען נ. כאנין, ב. צוקערמאן, י. וויינבערג, מאיר גיליס, העגרי

גרינפילד, פ. געליבטער, מאיר בראון און אנדערע. די סומע וואס איז געזאמעלט געווארען פאר דעם ערשטען יאהר האט דערגרייכט 96 טויזענד דאלאר. די געלדער זענען איבערגעגעבען געווארען צו דעם „ארט" פאר דעם איינציגען צוועק, צו גרינדען קאאפעראטיווע פאבריקען פאר די דעקלאסירטע אידען פון סאוועט רוס־לאנד און העלפען זיי מיט מאשינען און געצייג. אין יאנואר 1930 איז אפגע־האלטען געווארען די ערשטע קאנווענשאן פון פאלקס געצייג קאמפיין, וואו ב. וולאדעק איז ווידער ערוועהלט געווארען פרעזידענט מיט א ברייטערען פארנעם פון קאנסטרוקטיווער ארבייט אריינרעכענענדיג שוין אויך די לענדער ליטע, לאטוויא, פוילען און רומעניען.

נאך א לענגערער בעראטונג צווישען די טוער פון דעם פאלקס געצייג קאמפיין מיט דעם אמעריקאנער „ארט" איז באשלאסען געווארען זיך צו פאראייניגען אין איין ארגאניזאציע און אין דעם חודש מאי 1932 איז אזא פאראייניגונג פארגע־קומען מיט ב. וולאדעק אלס פרעזידענט, י. וויינבערג טרעזשורער און פיליפ בלאק אלס סעקרעטער. און פאר דער קורצער צייט האט דער „ארט" די ארבייט פיעל פארברייטערט און איז געווארען מער באוואוסט צווישען דעם אידישען אמערי־קאנעם עולם. אין יאהר 1933 איז דורכגעפירט געווארען א טור מיט לארד מארלי פון ענגלאנד, וועלכער האט באזוכט א גרויסע צאל שטעט אין די אינטערעסען פון „ארט", אויך איז געקומען אין אמעריקא דר. ב. אייסאראוויטש פון פוילען, וועלכער איז נאך איצט דא אין אמעריקא אין די אינטערעסען פון „ארט".

דער „ארט" דא אין אמעריקא פארמאגט אויך א פרויען ארגאניזאציע וועלכע האט זיך געגרינדעט מיט 7 יאהר צוריק. די ארגאניזאציע איז זעהר אקטיוו אויף אלע געביטען, פירט דורך יעהרליכע אונטערנעמונגען. לעצטענס האט די פרויען ארגאניזאציע ארגאניזירט אפטיילונגען אין א רייהע שטעדט פון אמעריקא, ווי אויך אין קענעדע. די ארבייט פון דער פרויען ארגאניזאציע ווערט געטאן אונטער דער פירערשאפט פון מרס. ר. ראלאוויץ, פרעזידענט פון דער ארגאניזאציע.

„האיאס"

איהר טהעטיגקייט אין יאהר 1933

דער האיאס איז א פאראייניגונג פון די „היברו שעלטערינג הויז אסס'ן, געגרינדעט אין 1888 און די „היברו אימיגראנט אייד סאסייעטי" געגרינדעט אין 1901.

האיאס און איהרע פארבינדעטע אין איירָאפא, די יק'א און עמיגדירעקט, צוזאמען מיט זייערע אנגעהעריגע ארגאניזאציעס און קאמיטעטען, זיינען טהעטיג אין 25 לענדער, וואו אימיגראנטען האבען זייערע דורכפאר־פונקטען.

די האיאס־פאראייניגונג גיט זיך אפ מיט דער ארבייט פאר די אידישע וואנ־דערער און פליכטלינגע פון דייטשלאנד אין די אייראפעאישע לענדער און אין די נייע אימיגראציע לענדער. די ארבייט אין די פאראייניגטע שטאאטען ווערט געטאן פון האיאס אליין.

אין די דורכפאר פונקטען

אין די דורכפאר פונקטען ווערען די אידישע וואנדערער געדינט פון די האיאס אפיסעס ביים טרענספערירט ווערען פון די באהן אדער שיף מיט וועלכע זיי זיינען געקומען צו די אטלאנטישע שיפען; ווערענד זייער אויפהאלט ווארטענדיג אויף א שיף און דאס גלייכען.

אין די פאראייניגטע שטאַאטען

פאָלגענדע פאַקטען און ציפערען דערצעהלען אין קורצען וואָס די האיאַס העדקוואָדערס אין ניו יאָרק, די ביורא אין עליס איינלענד, די ביורא אין וואשינגטאָן און די ברענטשעס אין באלטימאָר, באָסטאָן, שיקאגאָ, פילאדעלפיע, סאַן־פראַנ־ציסקאָ און סיאטל האָבען אויפגעטאָן אין דעם פארגאנגענעם יאָהר:

פון די 5,402 אידען, וואָס זיינען אריינגעקומען אין די פאראייניגטע שטאאטען אין 1933, זיינען 2288 דירעקט ערלויבט געוואָרען צו לאנדען אין דעם רשות פון די האיאַס פאָרשטעהער.

עליס איילאנד: 16,616 כשר'ע מאָהלצייטען זיינען סערווירט געוואָרען צו פארהאַלטענע אידען; 6,458 אָנפראגען אין שייכות מיט אימיגראציע פּאָלען זיינען געענטפערט געוואָרען.

וואשינגטאָן ביורא: 206 אפיעלס פאר אויסגעשלאָסענע אימיגראנטען זיינען ארגומענטירט געוואָרען פון האיאַס פאָרשטעהער בעפאָר דער באָארד אָוו רעוויו. 166 פון זיי זיינען באוויליגט געוואָרען צו פארבלייבען אין די יונייטעד סטייטס, 14 צוריקגעוויזען און 8 צוריקגעצויגען. 606 פעטיציעס פאר קוואָטא פרייהייט און קוואָטא פּארצוג זיינען באזאָרגט געוואָרען.

בירגערשאַפט ביורא: 4,691 אפּליקאנטען זיינען געהאָלפען געוואָרען צו ווערען בירגער. 2,514 רעקאָרדס פון אימיגראנטען זיינען באשטעטיגט געוואָרען דורך די האיאַס פאַילס פאר בירגערשאפט צוועקען.

הכנסת אורחים: 420,038 מאָהלצייטען זיינען סערווירט געוואָרען צו ארבייטסלאָזע און היימלאָזע מענער, פרויען און קינדער. 57,806 נאכטלעגערס זיינען געגעבען געוואָרען צו היימלאָזע.

עמפּלאָימענט ביורא: 312 אפּליקאנטען האָבען באקומען באשעפטיגונג.

ביורא אויסצוזוכען קרובים: 9,621 פארלאנגען אויסצוגעפינען קרובים אין אמעריקא זיינען ערהאַלטען געוואָרען פון אלע ווינקעלאך פון דער וועלט.

אפידעיוויט אָפּטיילונג: 4,553 אפידעיוויטס און פעטיציעס צום אריינ־ברייגגען קרובים זיינען צוגעגרייט געוואָרען.

פילע אָרגאַניזאציעס העלפען דעם האיאַס אין דער פארצווייגטער טהעטיגקייט, באזונדערס ציכענען זיך אויס דער ארבייטער רינג. דער ארבייטער רינג האָט א האיאַס הילפס־קאָמיטעט. טשערמאַן, מ. איוועגסקי; סעק. ה. העסקעל.

דער „בונד" אין פוילען

דער „בונד" אין פוילען צעהלט צוויי הונדערט און דרייסיג אָרגאַניזאציעס מיט קרוב 13,000 מיטגלידער. דער צענטראל קאָמיטעט פון „בונד" שטעהט אין שטענדיגער פארבינדונג מיט אלע זיינע אָרגאַניזאציעס און מיט (130 פונקטען) קלענערע שטעטלאך, וואו קיין פארטיי־אָרגאַניזאציעס זיינען ניטאָ, נאָר עס זיינען פאראן איינצעלנע בונדיסטען. אלע אָפּטיילונגען פון „בונד" ווערען באדינט דורך דעם צענטראל קאָמיטעט מיט רעפעראטען, אינסטרוקציעס, (דורך צירקולארען און בריף, ווי אויך דורך באזוכען פון פארטיי אינסטרוקטארען), אויפרופען, וואהל־ליטעראטור אין דער צייט פון אלגעמיינע וואהל־קאַמפּאניעס, ווי אויך מיט ליטע־ראטור און אָנווייזונגען ביי פארשידענע גרעסערע פּאָליטישע און געזעלשאפטליכע אקציעס אין לאנד.

יעדען חודש ווערען דורך א פארטיי אינסטרוקטאָר באזוכט אן ערך 30 אָרגאַניזאציעס. דער פארטיי אינסטרוקטאָר פארנעמט זיך אויף די ערטער מיט אלע צווייגען פון דער פארטיי־ארבייט און העלפט אָרגאניזירען און אוועקשטעלען אויף א נאָרמאלען אופן די פּאָליטישע און אָרגאַניזאציאָנעלע טהעטיגקייט אין באזונדערע שטעדט. יעדען חודש ווערען דורך דעם צענטראַל קאָמיטעט, מיט'ן אנטייל פון זיינע רעפערענטען דורכגעפירט ביז 80 רעפעראטען. אין דער צייט פון גרעסערע פּאָליטישע אקציעס (ווי, למשל: געגען שטאנד־געריכטען, געגען פאשיזם, געגען מלחמה, פאר סאָציאלע פארזיכערונג, פאר דער „פאָלקס-צייטונג", געגען ציוניסטישע אוטאָפּיעס, א. א. וו.) דערגרייכט די צאָל רעפעראטען און מאסען־פארזאמלונגען ביז 120 א וואָך.

אין איינינע טיילען פון לאנד שטעהען די אָרגאניזאציעס אין פארבינדונג, אויסער צענטראַל קאָמיטעט, נאָך מיט אָרטיגע רייאָן־אָרגאניזאציעס (מזרח־גאליציע, פּאָלעסיע און אנדערע).

דער „בונד" פארמאָגט 95 פראקציעס אין שטאָדט־ראטען מיט קנאפּע 200 ראט־מענער. אין 14 שטאָדט־ראטען האט דער „בונד" ביז די לעצטע וואהלען געהאט איינענע לאוואניקעס. אין 67 קראנקען קאסעס זיינען געוועהלט געווארען בונדישע ראט־מענער, אָבער א דאנק דער פּאָליטיק פון דער פּילסודסקי רעגירונג זיינען די גרעסטע צאָל געוועהלטע ראטען ניט טהעטיג און די קאסעס ווערען אָנגעפירט דורך באשטימטע רעגירונגס־קאָמיסארען.

דער „בונד" האט געהאט דורכגעפירט א גרויסע צאָל ראט־מענער אין די קהילות. ביי די לעצטע וואהלען האט אבער די פארטיי באשלאָסען צו באָיקאָטירען די געמיינדעס.

פארטיי פרעסע

„פאָלקס צייטונג".

די איינציגע טעגליכע אידישע ארבייטער צייטונג אין לאנד. זי ווערט געלייענט דורך צענדליגער טויזענטער ארבייטער, ארבייטענדיגע אינטעליגענץ און מאסען מענשען. צוליב דער אויסערגעוועהנליך שווערער עקאָנאָמישער לאגע ווערט יעדע צייטונג כמעט געלייענט דורך פיר, פינף און אמאָל מעהר חברים.

„לאָדזשער וועקער", א וואָכען צייטונג, ארויסגעגעבען דורך דעם לאָדזשער קאָמיטעט פון „בונד".

„גראָדנער שטימע", וואָכען צייטונג, ארויסגעגעבען דורכ'ן קאָמיטעט פון „בונד" אין לובלין.

„ארבייטער שטימע", אָרגאן פון לעמבערגער קאָמיטעט פון „בונד".

אויסער דעם דערשיינען ניט פעריאָדיש „ביאַליסטאָקער וועקער" אין ביאַליסטאָק, „פּיאָטריקאָווער וועקער" אין פּיאָטריקאוו, „מעזריטשער טריבונע" אין מעזריטש, „קראָקאָווער וועקער" אין קראָקע.

„אונזער צייט", טעאָרעטישער זשורנאל, וואָס האט דעם ציל צו פארטיפען און באלויכטען די טעאָרעטישע און טאקטישע פּראָבלעמען פון דער באוועגונג.

„נאָווע פּיסמאָ", פּוילישע וואָכנשריפט, ארויסגעגעבען דורך א גרופּע אָנגעזעהענע בונדיסטען. דער זשורנאל שטעהט זייער נאָהענט צו דער פארטיי.

„וואַלקאַ", טעאָרעטישער חודש-זשורנאל פון דער פארטיי, ארויסגעגעבען אין דער פוילישער שפּראך.

פּראָפעסיאָנעלע באַוועגונג

אונטער דער אָנפירונג פון „בונד" געפינען זיך די גרעסטע פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס פון אידישע ארבייטער. דער ראַט (צענטראַלע אָנפירונג פון די אידישע קלאַסען־פאַראיינען) צעהלט העכער 50,000 אָרגאַניזירטע מיטגלידער. צום לאַנד־ראַט געהערען פאָלגענדע צענטראַלע פאַראיינען: נאָדעל־ארבייטער, לעדער־ארבייטער, האנדעלס־אָנגעשטעלטע, מעטאַל, טראַנספּאָרט און דרוקער. אין אַלע גרעסערע פונקטען פון לאַנד, וואו די פּראָפעסיאָנעלע באַוועגונג פון די אידישע און פּוילישע ארבייטער איז א געמיינזאַמע און עס עקזיסטירט א גרעסערע צאָל פאַראיינען, ווערט די אידישע פּראָפעסיאָנעלע באַוועגונג צענטראַליזירט אין אזוי־גערופענע קולטור אַמטען. אַלע קולטור אַמטען געפינען זיך אונטער דער השפעה פון „בונד".

קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג

די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג פון „בונד" נעמט ארום:

1) קרעדיט צענטראַלע. דאָס איז א קרעדיט אַנשטאַלט, געבויט אויף קאָאָפּעראַטיווע יסודות, וועלכער באַדינט אַלע אינסטיטוציעס.

2) אַלגעמיינער אידישער ארבייטער קאָאָפּעראַטיוו, וועלכער פאַרמאָגט העכער 30 געוועלבער, דריי רעסטאָראַנען און צוויי בעקערייען.

3) קאָאָפּעראַטיווע פאַרלאַגען. „די וועלט" און „קולטור ליגע". די דאָזיגע פאַרלאַגען גיבען ארויס סאָציאַליסטישע ליטעראַטור, ווערק פון דער אידישער בעלעטריסטישער ליטעראַטור, וויסענשאַפטליכע ווערק (אידישע געשיכטע, געשיכטע פון אידישען טעאַטער, געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער באַוועגונג, א. א. וו.)

4) פּראָדוציר קאָאָפּעראַטיוון — מעטאַלאָוויעץ. א מעטאַל פאַבריק אין וועלכער עס זיינען באַשעפטיגט ביז הונדערט אידישע ארבייטער. אינטראַליגאַטאָר, — קאָפּעראַטיווע איינבינדעריי, אין וועלכער עס ארבייטען ביז 25 אידישע ארבייטער.

ארבייטער קלובען

דער „בונד" האָט אין פּוילען אן ערך 150 ארבייטער קלובען. אין די דאָזיגע קלובען פאַרברייגגען יעדען טאָג טויזענטער ארבייטער. א פּאָר צעהנדליג קלובען האָבען אויך ארבייטער קיכען, וואו עס ווערען ארויסגעגעבען יעדען טאָג עטליכע טויזענט (ביז 10 טויזנט) מיטאָגען פאַר מינימאַלע פּרייזען פון 25 ביז 50 גראָשען. אין די אַלע קלובען געפינען זיך אויך לייען־זאַלען, מיט צייטונגען פון פּוילען, אייראָפּע און אמעריקע. די גרעסטע טייל קלובען אָרגאַניזירען איינמאָל אָדער צוויי מאָל א וואָך קאָלעקטיווע פאָרלעזונגען אדער דיסקוסיעס.

די יוגענד באַוועגונג (יוגענד „בונד" צוקונפט)

די בונדישע יוגענד־באַוועגונג (צוקונפט) פאַרמאָגט אין לאַנד 200 אָרגאַניזאַציעס מיט 14,000 מיטגלידער. די צוקונפט פירט ביי 450 קרייזען, וואו אונטער דער אָנפירונג פון געניטע און ספּעציעל אויסגעשולטע רעפערענטען ווערט רעאַליזירט א סיסטעמאַטישע ערציאונגס־ארבייט אין גייסט פון סאָציאַליזם און בונ־

דיזם. א וויכטיגע צווייג פון דער ארבייט פון צוקונפט זיינען די צוזאמענפליען. יעדען יאָהר ווערען דורכגעפירט ביי צעהן רייאָן צוזאמענפליען, וואו עס טרעפען זיך פיל הונדרטער יוגענדליכע פון געגעבענעם רייאָן. די צוזאמענפליען זיינען אימפּאָזאנטע דעמאָנסטראציעס פאר דער יוגענד באוועגונג, און האָבען פאר דער יוגענד זייער א וויכטיגע ערציערישע באדייטונג. א קאָלאָסאלען רושם האָט געמאכט דער לאנד־צוזאמענפלי אין ווארשע מיט א יאָהר צוריק, מיט'ן אָנטייל פון קנאפּע 10,000 יוגענדליכע. די צוקונפט פירט סיסטעמאטיש אָן רעפערענטען קורסען, וואו עס ווערען אויסגעשולט רעפערענטען פאר דער באוועגונג. זייער פארצווייגט איז די קולטור און בילדונגס־טעטיגקייט פון צוקונפט. די צוקונפט פארמאָגט אין לאנד העכער 50 דראמאטישע קרייזען און סטודיאָס, 10 אָרקעסטערן, 30 כאָרען און 15 אָוונט קורסען. דער צענטראלער קאָמיטעט פון צוקונפט גיט ארויס א צוויי־וואָכען ציַיטונג „דער יוגענט וועקער". די יוגענד פירט אויך א ברייטע פארלאג טעטיג־קייט. ביז איצט איז שוין ארויסגעגעבען געווארען 125 נומערן פון דער סאָציאַליס־טישער יוגענד־ביבליאָטעק. אין דער אַלגעמיינער צאָל פון אן ערך 75,000 עקזעמפּ־לארען. די יוגענד בונד צוקונפט פירט אָן מיט דער ארבייט פון די יוגענד סעקציעס אין די פראָפעסיאָנעלע פאראיינען. צו די צוקונפט געהערט יוגענד אין עלטער פון 17 ביז 21 יאָהר.

סקיף (סאָציאַליסטישער קינדער פארבאנד)

סקיף שטעלט מיט זיך פאָר די בונדישע קינדער־באוועגונג. סקיף פארנעמט זיך מיט ערציען זיי אין סאָציאַליסטישען גייסט. עס ווערען אָנגענומען קינדער פון 11 ביז 16 יאָהר. די אָרגאַניזאציע נעמט ארום קינדער פון וועלטליכע שולען, פּוילישע רעגירונג־שולען, חדרים, תלמוד תורות, ווי אויך קינדער, וועלכע זיינען שוין געצוואונגען אין פריהסטען עלטער אָנהויבען ארבייטען. דער סקיף געפינט זיך אונטער דער דירעקטער אויפזיכט פון דער פארטיי און ארבייט אין ענגען קאָנ־טאקט מיט די סאָציאַליסטישע קינדער אָרגאַניזאציעס אין אויסלאנד (רויטע פאל־קאָן, און אנדערע) ווי אויך מיט'ן סאָציאַליסטישען ערציאונגס-אינטערנאציאָנאל. דער סקיף פארמאָגט אין לאנד 120 אָרגאַניזאציעס מיט 5,000 מיטגלידער. יעדען יאָהר געהען איבער הונדערט מיטגלידער פון סקיף אין צוקונפט. די צענטראלע פון סקיף גיט ארויס ניט פעריאָדיש א ציַיטונג אונטער'ן נאָמען „חברשאפט". אויסער דעם ווערט די סקיף באוועגונג באדינט אין א גרויסער מאָס דורך א ווע־כענטליכע ביילאגע צו דער „פאָלקס ציַיטונג" — „קליינע פאָלקס ציַיטונג". א גרויסען פלאַץ אין דער ארבייט פון סקיף פארנעמען קינדער לאגערען, קינדער רעפּובליקען, אויספלוגען, וואנדערונגען, געזאנג, ספּאָרט און גימנאסטיק. אויף ווינטער אָרגאַניזירט דער סקיף אין אלע גרעסערע שטעדט פון פוילען גליטש־סעקציעס און אנדערע פאָרמען פון ווינטער ספּאָרט.

יאַף (אידישע ארבייטער פרוי)

ביי דער פארטיי עקזיסטירט אן אָפּטיילונג פאר ארבייט צווישען פרויען, אונ־טער'ן נאָמען יאף. אָפּטיילונגען פון דער דאָזיגער אָרגאַניזאציע געפינען זיך כמעט אין אלע גרעסערע שטעדט אין לאנד. דער יאף צעהלט אן ערך 3,500 מיטגלידער. דער יאף פירט א פארצווייגטע ארבייט פון אגיטאציע צווישען ארבייטער פרויען, פון בויען פאָר־שול אנשטאלטען פאר קינדער, היימען פאר זויג־קינדער, א. א. וו.

קולטור באוועגונג

אין ערך 50 פראָצענט פון די שולען, וועלכע זיינען אַנגעשלאָסען אין דער צענטראַלער אידישער שול־אָרגאַניזאַציע אין פוילען, געפינען זיך דירעקט אונטער דער השפּעה פון „בונד". אויך אין די איבעריגע אַנשטאַלטען האָט דער „בונד" באַדייטענדיגע איינפלוס. צו אַלע שול־אָרגאַניזאַציעס געהערען בערך 200 אַנ־שטאַלטען מיט 20,000 קינדער.

קולטור ליגע

די קולטור ליגע איז אַ בונדישע געזעלשאַפט אויף צו פאַרשפּרייטען בילדונג און קולטור צווישען די אידישע אַרבייטער מאַסען אין פוילען. די קולטור ליגע פאַרמאָגט 95 אָפּטיילונגען איבער'ן גאַנצען לאַנד. די אָפּטיילונגען פון קולטור ליגע פירען אָוונט־קורסען, פאָלקס־אוניווערסיטעטען, אַרדנען איין סיסטעמאַטישע פאַרלעזונגען. זייער פאַרצווייגט איז די טהעטיגקייט פון וואַרשעווער פאָלקס־אוני־ווערסיטעט ביי דער קולטור ליגע. דער וואַרשעווער פאָלקס־אוניווערסיטעט פירט ברייטע עפענטליכע פאַרלעזונגען אויף ליטעראַרישע און סאָציאַליסטישע טעמעס, סעמינאַרען פאַר געשיכטע, פאָליטישע עקאָנאָמיע, סאָציאָלאָגיע, אידישע סטודיע, אַרדענט איין זומער קאָלאָניעס פאַר אַרבייטער, אויספלוגען אין לאַנד און אויס־לאַנד. די רעפעראַטען, סעמינאַרען אין וואַרשעווער פאָלקס־אוניווערסיטעט זיינען דעם לעצטען יאָהר באַזוכט געוואָרען פון העכער 25,000 צוהערער.

פאַרטיי־שול אויפ'ן נאָמען פון ב. מיכאַלעוויטש. פאַרלויפיג איז די פאַרטיי־שול טהעטיג נאָר אין וואַרשע, צוליב מאַנגעל אין מיטלען איז שווער צו ברענגען צוהערער פון דער פּראָווינץ. ביז איצט האָט די פאַרטיי־שול געהאַט 3 סיומס מיט איבער 80 צוהערער.

מעדעם סאַניטאַריום און זומער קאָלאָניעס:

די פריערדיגע מעדעם סאַנאַטאָריע געהערט צו דער צענטראַלער שול־אָרגאַני־זאַציע, אָבער זי איז אויסגעבויט געוואָרען כמעט אויסשליסליך אַ דאַנק דער ענערגיע און אָנשטרענגונג פון בונדישע טוער. די פאַרוואַלטונג באַשטעהט אין איהר מערהייט פון בונדיסטען. אַ גרויסע ערציערישע אַרבייט טוען די בונדישע שול קוראַטאָ־ריומס מיט אָרגאַניזירען זומער קאָלאָניעס פאַר די שול קינדער.

יעדעס יאָהר ווערען אַרויסגעשיקט העכער 1000 קינדער אויף איינעם ביז צוויי חדשים אין שעהנע זומער פּלעצער.

מאָרגענשטערן

די געזעלשאַפט „מאָרגענשטערן" איז די אידישע סעקציע פון ספּאָרט אינטער־נאַציאָנאַל. אַ אידישע אַרבייטער אָרגאַניזאַציע פאַר ספּאָרט און פיזישע קולטור. פאַרמאָגט ביי 100 אָפּטיילונגען אין לאַנד און העכער 3000 מיטגלידער. האָט סעקציעס פון גימנאַסטיק, ריטמיק, שווימען, גליטשען, ציקליסטען, לייכט־אַטלעטיק און פוטבאָל. דער אָרגאַן פון מאָרגענשטערן איז „דער אידישער אַרבייטער ספּאָרט־לער" דערשיינט אומפּעריאָדיש.

סאָציאַליסטישער האַנדווערקער פאַראיין

אָרגאַניזאַציע פון קליינע בעל־מלאכות. פאַרמאָגט 70 אָפּטיילונגען איבער'ן לאַנד.

ביוראָ פאַר רעכט אויף ארבייט

די דאָזיגע אינסטיטוציע האָט פאַר אַן אויפגאַבע צו קעמפען געגען דעם באָיקאָט אויף אידישע ארביטער, וועלכער ווערט פּראַקטיצירט מצד דער רעגירונג און מוניציפּאַליטעטען.

פּאָלקס־הייזער: איינער אָרגאַניזאַציעס פון „בונד" איז געלונגען אויפצו־בויען אייגענע פאָלקס־הייזער. אַזעלכע אינסטיטוציעס זיינען דאָ אין וואַרשע, קוטנע, קרושנעוויטץ, וויסאָקע־ליטעווסק.

פּאַרטיי־ארכיוו: איינע פון די רייכסטע און אינטערעסאַנטסטע זאַמלונגען פון מאַטעריאַלען צו דער געשיכטע פון „בונד" און דער ארבייטער באַוועגונג אין רוסלאַנד בכלל. אויך אין וואַרשע ווערט געשאַפען אַן אָפּטיילונג פון ארכיוו. דער צענטראַלער ארכיוו געפינט זיך אין איצטיגען מאָמענט אין פּאַריז.

די הסתדרות

(ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל)

די אידישע ארבייטער פעדעראַציע אין ארץ ישראל.

אין דער פאָרמע אין וועלכער די הסתדרות עקזיסטירט איצט, האָט זי זיך געגרינדעט אין יאָהר 1920. אין דער צייט פון איהר גרינדונג האָט די הסתדרות געהאַט וועניגער ווי 5 טויזענד מיטגלידער. אין יאָהר 1933 האָט די הסתדרות געהאַט לויט איהר אָפיציעלען באַריכט, 35,389 מיטגלידער.

פון די 35,389 מיטגלידער, האָבען זיך 21,080 געפונען אין די שטעדט; 10,502—אין די קאָלאָניעס און 3807 האָבען זיך געפונען אין אונטערנעהמונגען, וואָס ווערען געפיהרט פון דער הסתדרות אליין, ווי „קבוצות" (ארטעלען) „מושבי עובדים" (קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניעס) און געשעפטליכע קאָאָפּעראַטיוועו.

די הסתדרות לויט איהר צוזאַמענשטעל איז א גאַנץ קאָמפּליצירטע אָרגאַ־ניזאַציע. עס איז אַן אָרגאַניזאַציע וואָס נעמט אריין פאַרשידענע ארבייטער אָרגאַ־ניזאַציעס און אינסטיטוציעס.

אין דער הסתדרות געהען אריין די אידישע אַלגעמיינע טרעיד־יוניאָנס, „אגודות מקצועיות", לאָקאַלע ראַטען פון טרעיד־יוניאָנס, דעלעגאַטען פון קבוצות, דעלעגאַטען פון „מושבי עובדים", דעלעגאַטען פון קראַנקען קאַסע „קופת חולים" און דעלעגאַטען פון א גאַנצער רייהע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס.

די מייסטע טרעיד־יוניאָנס זיינען לאָקאַלע אָרגאַניזאַציעס. דער ראַט פון לאָ־קאַלע אָרגאַניזאַציעס ווערט ערוועהלט פון אָרטיגע ארבייטער. עס זיינען אויך דאַ 3 לאַנדעס אָרגאַניזאַציעס, דאָס זיינען: 1) די אגריקולטורעלע לאַנדעס־אָרגאַניזאַציע, געגרינדעט אין יאָהר 1910. די לאַנדעס־ארבייטער האָבען אויך א חברה „ניר", א אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט דעם צוועק צו קאָלאָניזירען אידישע ארבייטער. די „ניר" האָט אונזער זיך „יכין", א צוגרייטונגס געזעלשאַפט און „תנובה", א קאָאָפּעראַ־טיווע פאַרקויפס אָרגאַניזאַציע. 2) די לאַנדס־אָרגאַניזאַציע פון אייזענבאַהן און פּאָסט ארבייטער. אָט די אָרגאַניזאַציע איז א אינטערנאַציאָנאַלע. עס געהען דאָרט אריין 543 אידען און 505 אַראַבער. 3) אַן אָרגאַניזאַציע פון אָנגעשטעלטע, וואָס צעהלט 1900 מיטגלידער.

אין דער הסתדרות געהען אויך אריין א קראַנקען קאַסע „קופת חולים", „הסנה",

אינשורענס געזעלשאפט און א קולטור קאָמיטע. די הסתדרות האָט א טעגליכע ציַיטונג „דבר", א מאָנאַטליכען אגריקולטורעלען זשורנאל „השדה" און „במעלה", א ציַיטונג פאר דער יוגענד די יוגענד אָרגאַניזאַציע „הנוער" איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1924 און צעהלט 1300 מיטגלידער. די הסתדרות האָט אויך ספאָרט פאראיינען.

די העכסטע קערפערשאפט פון דער הסתדרות איז די קאָנווענשאָן. די קאָנווענשאָן קליַיבט אויס א ראטה פון 51 מיטגלידער. צווישען די קאָנווענשאָנס פיהרט דער ראטה אָן מיט דער ארבייט. די הסתדרות איז א טייל פון דעם אמסטערדאמער טרעיד יוניאָן אינטערנאַציאָנאַל.

די ציוניסטישע וועלט אָרגאַניזאַציע

דער הויפט אָפיס פון דער ציוניסטישער וועלט אָרגאַניזאַציע געפינט זיך אין לאָנדאָן, 77 גרעיט ראָססעל סטריט. א וויכטיגען אָפיס האָט אויך די אָרגאַניזאַציע אין ירושלים.

געגרינדעט האָט זיך די ציוניסטישע וועלט אָרגאַניזאַציע אויף דעם ערשטען ציוניסטישען קאָנגרעס אין באזעל, וואָס איז אָפגעהאלטען געוואָרען אין יאָהר 1897, דעם 29־31טען אויגוסט, אונטער דעם פאָרזיץ פון דאָקטאָר הערצעל. אויף יענעם קאָנגרעס איז געבאָרען געוואָרען די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע דורכצופיהרען דעם ציוניזם אין לעבען.

דער ערשטער קאָנגרעס האָט אויך פאָרמולירט די שטרעבונגען און די פּראָגראם פון דער ציוניסטישער באוועגונג. אָט די פּראָגראם איז באקאנט אלס די „באזעלער פּראָגראם".

די הויפּט פּונקטען פון דער פּראָגראם זיַינען:

1) צו שאַפען פאר אידען א היים אין ארץ ישראל, וואָס זאָל זיַין געזיכערט פון די וועלט מלוכות. די זיכערונג דאַרף זיַין „עפענטליך—רעכטליך".

2) אן אָרגאַניזאַציע דאַרף געשאַפען ווערען, וואָס זאָל זיך שטעלען אין פארבינדונג מיט פערשידענע מלוכות צו קריגען זייער צושטימונג.

3) איידער די צושטימונג וועט קומען דאַרף זיך די אָרגאַניזאַציע פארנעהמען מיט קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל, שאַפען לאָקאלע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס לויט די געזעצע פון יעדען לאַנד. די אָרגאַניזאַציע דאַרף זיך אויך פארנעהמען מיט אגיטאַציע צו שטאַרקען דעם ציוניסטישען סענטימענט צווישען די אידישע מאסען.

פילע גלגולים פאר דער צייט איז די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע דורכגעגאַנגען און אויך די באזעלער פּראָגראם איז געוואָרען שטאַרק מאָדיפיצירט.

פון יאָהר 1897 ביז 1904 איז הערצעל געווען דער פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און דער הויפּט אָפיס פון דער אָרגאַניזאַציע איז געווען אין וויען. נאָך הערצעל׳ס טוידט איז דוד וואָלפסאָן געוואָרען פּרעזידענט און דער הויפט אָפיס איז אריבער אין קעלן, דייטשלאַנד. אין יאָהר 1912, אויף דעם 11טען קאָנגרעס, איז אויסגעקליבען געוואָרען א קאָלעגיום פון 6 מענשען אונטער׳ן פאָרזיץ פון פּראָפעסאָר אָטאָ ווארבורג און דער אָפיס איז אריבער אין בערלין. פאר דער צייט פון דער וועלט מלחמה האָט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע פאקטיש ניט פונקציאָנירט.

דעם 2טען נאָוועמבער 1917 האָט די בריטישע רעגירונג ארויסגעגעבען די

„באַלפור דעקלאַראַציע". דר. ווייצמאַן האָט פיעל מיטגעהאָלפען אז די ענגלישע רעגירונג זאָל די דעקלאַראַציע ארויסגעבען. אין אַפּריל 1920 אין סענט רעמאָ איז איבערגעגעבען געוואָרען דער ארץ ישראל מאַנדאַט צו ענגלאַנד. אויף דעם 12טען קאָנגרעס אין יאָהר 1921 איז אויסגעקליבען געוואָרען דאָקטאָר חיים ווייצמאַן אלס פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער וועלט אָרגאַניזאַציע. ער האָט אָנגעהאַלטען דעם אַמט ביז דעם 17טען קאָנגרעס אין יאָהר 1931, וואָס איז אויך אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין באַזעל.

אונטער דער פיהרונג פון ווייצמאַן האָט זיך דער ציוניזם אָפּגערוקט פון דער אָריגינעלער באַזעלער פּראָגראַם. עס איז ענטשטאַנען אן אָפּאָזיציע פון די אזוי גערופענע רעוויזיאָניסטען, וועמעס הויפּט שטרעבונג עס איז אומצוקעהרען זיך צו הערצעל'ס ציוניזם און צו דער אידעע פון אידען שטאַאַט. די טרויעריגע געשעהעניסע אין ארץ ישראל אין יאָהר 1929 האָט די אָפּאָזיציע פאַרשטאַרקט און דאָקטאָר ווייצמאַן איז געווען געצוואונגען צו רעזיגנירען. אויף זיין פּלאַץ איז אויסגעקליבען געוואָרען דעם באוואוסטער העברעאישער שרייבער נחום סאָקאָלאָוו. סאָקאָלאָוו אָבער געהט אין די דרכים פון דאָקטאָר ווייצמאַן. די רעוויזיאָניסטען זיינען אויך מיט איהם אונצופרידען.

מיטגלידער פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע זיינען אלע די וואָס נעהמען אָן די ציוניסטישע פּראָגראַם און צאָהלען וועהניגסטענס א שקל א יאָהר. די אָרגאַ־ניזאַציע האָט פערשידענע פערבאַנדען מיט פערשידענע פּאָליטישע שטרעמונגען. אין דער אָרגאַניזאַציע געהען אריין מזרחים, אַלגעמיינע ציוניסטען און די ארבייטער פּראַקציע. אין יעדען פאַרבאַנד זיינען דאָ פערשידענע פראַקציעס. אלע פראַקציעס מוזען אָבער אָננעהמען די דירעקטיווען פון דער אָרגאַניזאַציע. אן אויסנאַהם זיינען די רעוויזיאָניסטען, וואָס ווילען זיך די דירעקטיווען ניט אונטערוואַרפען. לעצטענס האָבען אויך די מזרחים אָנגעפאַנגען צו שפּילען א זעלבסטשטענדיגע פּאָליטיק אינערהאַלב פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

די אָרגאַנען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע זיינען: (1) דער קאָנגרעס, (2) דער אקציאָנס קאָמיטעט און (3) די עקזעקוטיוו. דער קאָנגרעס איז די העכסטע קערפּערשאַפט. אויף דעם קאָנגרעס ווערען אויסגעקליבען מיטגלידער צום אקציאָנס קאָמיטעט און צו דער עקזעקוטיוו, אויך דער פּרעזידענט. דער אקציאָנס קאָמיטעט קומט זיך צוזאַמען פון צייט צו צייט און די עקזעקוטיוו דאַרף פאַר דעם קאָמיטעט אָפּגעבען דין וחשבון וועגען איהר טהעטיגקייט.

דער לעצטער קאָנגרעס, וואָס איז פאָרגעקומען אין פּראַג אין יאָהר 1933 פון דעם 22טען אויגוסט ביז דעם 3טען סעפּטעמבער, איז געווען זעהר שטורעמדיג. דער קאָנגרעס האָט אויסגעקליבען אן עקזעקוטיוו אין וועלכער עס געהען ניט אריין ניט קיין רעוויזיאָניסטען און ניט קיין מזרחים. דער פּרעזידענט איז ווידער אויס־געקליבען געוואָרען נחום סאָקאָלאָוו. אין דער עקזעקוטיוו געהען אריין פּראָפעסאָר בראָדעצקי, דאָקטאָר יאַקובסאָן, בעריל לאָקער, יצחק גרינבוים, בן גוריון, א. רופּין, א. קאַפּלאַן, מ. טשערטאָק און לואיס ליפּסקי.

אונטער דער אָרגאַניזאַציע געפינען זיך פאָלגענדע אינסטיטוציעס: (1) דער אידישער קאָלאָניאַל באַנק, וואָס איז באַשאַפען געוואָרען פון איבער הונדערט טויזענד שערהאָלדערס. יעדע שעהר האָט א נאָמינאַלען ווערטה פון איין פונט סטערלינג (5 דאָלאַר). (2) דער אידישער נאַציאָנאַל פאָנד, וואָס האָט די אויפגאַבע אויסצוקויפען לאַנד אין ארץ ישראל אלס נאַציאָנאַלען אייגענטהום, און (3) דער קרן היסוד, דער פאָנד אויפצובויען ארץ ישראל.

דער קאָלאָניאַל באַנק איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1899. דער באַנק

האָט זיך אָבער ליקווידירט אין יאָהר 1934 און האָט זיך צוזאַמענגעשמאָלצען מיט דער אנגלאָ־פּאַלעסטאין באַנק. דער נאַציאָנאַל פאָנד איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1901. די הכנסה פון נאַציאָנאַל פאָנד איז ארום איין מיליאָן און א פערטעל (1,5) א יאָהר. דער קרן היסוד איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1920. ביז איצט האָט דער קרן היסוד געזאַמעלט איבער 20 מיליאָן דאלאַר. די פאַרוואַלטונג פון קרן היסוד געפינט זיך אין די הענד פון דער אידישער אגענטור, וואָס האָט זיך אָרגאַניזירט אין צוריך אין יאָהר 1929.

דער אידישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט

(פארקירצט „ייוואָ")

דער אידישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין חודש אויגוסט, 1925, אויף א קאָנפערענץ פון אידישע וויסענשאַפטלער, וואָס איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין בערלין פון 7טען ביזן 12טען אויגוסט. די קאָנפערענץ האָט אויסגעקליבען אן אָרגאַניזיר קאָמיטעט פון 4 מיטגלידער: דר. מ. וויינרייך, א. טשעריקאָווער, זלמן רייזין און נ. שטיף.

דער ערשטער אויפרוף וואָס דער אָרגאַניזיר קאָמיטעט האָט ארויסגעלאָזען צו דער אידישער עפענטליכקייט, איז דאַטירט סעפּטעמבער 1925 און לייענט זיך אין טהייל ווי פאָלגט:

„ס'איז געקומען די צייט צו אָרגאַניזירען די אידישע וויסענשאַפט, וואָס וויל דינען די אידישע פאָלקסמאַסען צו שאַפען א היים פאר דעם אידישען וויסען. דאָס איז דער צוועק פון דעם געפּלאַנטען אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט. דער אינסטיטוט איז ניט קיין אבסטראַקטער אידעאַל און ניט קיין אמביציע־זאַך; ער איז א מוז, א רעאַלע לעבענסנויט, וואָס שטאַמט ארויס פון אונזער נאַרער קולטור־ענטוויקלונג.

„דער געדאנק פון דעם אינסטיטוט שטיצט זיך אויף רעאַלע קולטור־פאַקטען, אויף דעם ברייט־פאַרצווייגטען אידישען שול־וועזען אין אלע אידישע ישובים און אויף דעם אָנהויב פון א וויסענשאַפטליכער ארבייט אויף אידיש, וואָס מיר פאַרמעגען שוין איצט. אין דער גרעסטער אָרימקייט און אין עלענד ווערען געטאָןביידע מינים ארבייט, מיט מסירת נפש פון לערער, פון וויסענשאַפטלער, פון דער אידישער מאַסע — און דאָך האַלטען זיי אין וואַקסען. דאָס אידישע שול־וועזען האָט שוין איצט דערלאַנגט א פעדאַגאָגישע מדרגה וואָס ווערט געשאַצט אין דער פעדאַגאָגישער וועלט, און אזוינע וויסענשאַפטליכע אויפטהוען ווי: „די אידישע פילאָלאָגיע" און „בלעטער פאר דעמאָגראַפיע, סטאַטיסטיק און עקאָנאָמיק" זיינען בכלל דאָס איינציגע פון דעם מין אין די דאָזיגע צווייגע פון וויסען."

„פאַראייניגען די דאָזיגע העכערע קולטור־ארבייט, געפינען די געהעריגע מעטאָדעס, וואָס זאָלען אמבעסטען זיין צוגעפּאַסט צו דעם צוועק: צו דינען דער אידישער מאַסען־קולטור און איהרע אידעאַלען, דער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג פון אונזערע פאָלקסמאַסען, שאַפען א מעגליכקייט פאר אונזערע וויסענשאַפטלער זיך אָפּצוגעבען מיט זייער ארבייט, שאַפען פאר דער וויסענשאַפטליכער

פאָרשונג א פעסטען פונדאַמענט און א העכערע קאָנטראָל — דאָס זאָל זיין די עובדא פון דעם אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט."

דער אויפרוף האָט געפונען א וואַרימען אָפּקלאַנג אין דער אידישער פּרעסע פון דער וועלט, ווי אויך צווישען יחידים פון דער אידישער אינטעליגענץ. באַזונדערס וואַרים איז אויפגענומען געוואָרען דער ערשטער באַנד שריפטען וואָס דער אָרגאַניזיר קאָמיטעט האָט אַרויסגעלאָזען אין יאָהר 1926 — דאָס איז דער ערשטער באַנד פילאָלאָגישע שריפטען (לאַנדוי־בוך). ניט נאָר אידישע וויסענשאַפטלער האָבען באַגריסט די ערשיינונג פון דעם באַנד שריפטען, נאָר אויך ניט אידישע געלערנטע האָבען איהם וואַרים באַגריסט.

די ציעלען און וועגען פון אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, די אַזוי גערופענע פּרינציפּען ערקלעהרונג, ווערען פאָרמולירט אויף אַזאַ אופן:

1) דער גייסטיגער אויפשטייג פון די אידישע פאָלקסמאַסען אין אַלע לענדער פון קאָמפּאַקטען אידישען ישוב האָט באַשאַפען נייע קולטורעלע באַדערפענישען, וואָס אויף צו באַפרידיגען זיי זיינען נויטיג נייע מעטהאָדען און נייע אָרגאַניזאַציאָנעלע פאָרמען. דער אידישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט קומט צו דינען די אידישע מאַסען אין דעם קאַמף פאַר זייער קולטורעלער עמאַנסיפּאַציע. ער קוקט אַרויס אויף דער טהעטיגער אונטערשטיצונג פון אַלע אָרגאַניזאַציעס און יחידים, וואָס ווילען מיטהעלפען דער ענטוויקלונג פון דער אידישער קולטור.

2) דער אידישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט איז: (א) דער צענטער פון דער וויסענשאַפטליכער אַרבייט אין אידיש, און אין דער ערשטער רייהע — די צענטראַלע אינסטאַנץ פאַר דער פאָרשונג און ענטוויקלונג פון דער אידישער שפּראַך און ליטעראַטור; (ב) דאָס אָרט, וואו עס בילדען זיך אויס נייע אַרבייטער אויפן פעלד פון אידישער וויסענשאַפט און קולטור; (ג) דער צענטראַלער רעגיסטריר־פּונקט פאַר דעם אידישען קולטור־לעבען אין אַלע עקען וועלט.

3) דער אינסטיטוט באַשטעהט פון 4 סעקציעס: פילאָלאָגישע, היסטאָרישע, עקאָנאָמיש־סטאַטיסטישע, פּעדאַגאָגישע. חוץ דעם פאַרמאָגט ער א ביבליאָגראַפישע צענטראַלע, אַן אַרכיוו, א ביבליאָטעק און א מוזעי.

4) דער אינסטיטוט (א) גיט אַרויס זאַמעלביכער („שריפטען") און איינצעלנע ווערק פון וויסענשאַפטליכען כאַראַקטער; (ב) קלייבט און סיסטעמאַטיזירט וויסענשאַפטליכע מאַטעריאַלען; (ג) שאַפט א צוגרייט־אַנשטאַלט פאַר יונגע וויסענשאַפטלער אין די אַרבייטסצווייגען פון אינסטיטוט, פאַר קומענדיגע לעהרער פון די אידישע מיטעלשולען און סעמינאַרען א. א. וו.; (ד) פאַרבינדט צווישען זיך די פאָרשער, וואָס אַרבייטען אין אידיש וועגען אַלע צווייגען פון וויסענשאַפט אָדער אין אַנדערע שפּראַכען וועגען אידיש, אינפאָרמירט זיי וועגען וויסענשאַפטליכע אַרבייטען וואָס זיינען אין גאַנג, אָרגאַניזירט א געגענזייטיגע אויסהילף; (ה) זאַמעלט און פאַרשפּרייט אינפאָרמאַציעס וועגען דעם צושטאַנד און די אויפטוען פון דער אידישער קולטור־באַוועגונג אין אַלע לענדער.

די ערשטע אַלוועלטליכע קאָנפערענץ פון אינסטיטוט איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין ווילנע אין אָקטאָבער, 1929.

אויף דער קאָנפערענץ זיינען געווען פאַרטראָטען 81 דעלעגאַטען פון פאַרשידענע שטעדט אין פוילען ווי אויך פאַרטרעטער פון דייטשלאַנד, ליטא, לאַטוויע, רומעניע, פראַנקרייך און די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אַמעריקע. אויף יענער קאָנפערענץ זיינען אָפּגעגעבען געוואָרען באַריכטען פון דער אַרבייט און דער־גרייכונגען פון די פאַרגאַנגענע 4 יאָהר; עס זיינען געלייענט געוואָרען א רייהע וויסענשאַפטליכע רעפעראַטען וועגען אידישער דיאַלעקטאָלאָגיע און אידישע

עקאָנאָמיקס. די קאָנפערענץ האָט אויך אויסגעוועהלט מיטגלידער פאר די פארשידענע סעקציעס: פילאָלאָגישע, היסטאָרישע, עקאָנאָמיש־סטאַטיסטישע און פעדאגאָגיש־פסיכאָלאָגישע, ווי אויך א צענטראל פארוואלטונג.

די קאָנפערענץ, וואָס האָט אָנגעהאלטען 3 טעג, האָט זיך אויסגעצייכענט מיט איהר פּראָדוקטיוויטעט ווי אויך מיט איהר פייערליכקייט. דער העכסטער פּונקט פון פייערליכקייט איז דערגרייכט געוואָרען פרייטאָג, דעם 26טען אָקטאָבער, 2 אזייגער ביטאָג, ווען עס איז געלייגט געוואָרען דער ווינקעלשטיין פארן אייגענעם בנין פון ייוואָ. די צערעמאָניע איז געפּראוועט געוואָרען אין דער אנוועזענהייט פון אלע דעלעגאטען און געסט און טויזענדער באזוכער פון ווילנע און די ארומיגע שטעדט. די נאָהענטסטע מיטארבייטער פון ייווא ווי אויך א טהייל פון די דעלע־גאטען האָבען געוויינט פון גרויס נחת וואָס ענדליך וועט אויסגעבויט ווערען אן אייגענער בנין פאר דער יונגער אידישער וויסענשאפט.

דער ווינקעלשטיין פון בנין איז געלייגט געוואָרען אין יאָהר 1929, אָבער צוליב דער שווערער פינאנציעלער לאגע פון אינסטיטוט איז דער בנין ערשט פארענדיגט געוואָרען אין 1932. פון 1טען יאנואר 1933 געפינט זיך שוין דער אינסטיטוט אין זיין אייגענעם בנין.

דאָס הויז פון אינסטיטוט פארנעמט 18 צימערען חוץ א פייער געזיכערטען מאגאזין אויף צו האלטען די ארכיוועו און די ביבליאָטעק און א ספּעציעלען סעיף וואו עס געפינען זיך די גאָר גרויסע יקר־המציאותן.

די ביבליאָטעק און ארכיוו פון ייווא

אין דער ביבליאָטעק פון ייווא געפינען זיך איצט אריבער 50 טויזענד ביכער, ארום 8 טויזענד יאָהרגאנג פון אידישע צייטונגען, הונדערטער כתב־ידן, צווישען זיי א סך יקר־המציאותן און טויזענדער בראָשורען און פלוג בלעטער.

די ביכער און מאטעריאלען־זאמלונגען זיינען ניט נאָר אין דער אידישער שפּראך נאָר אויך אין איטאליעניש, אראמעאיש, אונגאריש, אראמיש, אוקראיניש, גריכיש, דייטש, העברעאיש, האָלענדיש, לאטיין, לעטיש, ליטוויש, ענגליש, עסטיש, עספּערנטאָ, פראנצויזיש, פּויליש, פּאָרטוגעזיש, פיניש, רומעניש, שוועדיש און שפּאניאָליש.

יעדע זאך און אין יעדער שפּראך, וואָס קען נאָר געבען א פאָרשטעלונג פון דעם אידישען קולטורעלען, עקאָנאָמישען, פּאָליטישען און סאָציאלען לעבען אין אלע ווינקלען פון דער ערד, ווערען פון אינסטיטוט אויפגענומען און אָפּגעהיט מיט דער גרעסטער פּינקטליכקייט.

צו די געזאמעלטע מאטעריאלען און דאָקומענטען האָבען צוטריט אלע, וועלכע ווילען זיי פאָרשען, אָהן אונטערשיעד פון ציעל און ריכטונג.

אידישער טעאטער מוזעי

דער אידישער טעאטער מוזעי ביים ייווא איז די איינציגע אינסטיטוציע פון דעם מין אין דער גאנצער וועלט.

געגרינדעט אין יאָהר 1927, איז דער מוזעי געוואָרען דער צענטער וואו שוי־שפּילער, מוזיקער, דראמאטורגען און טעאטער־דירעקטאָרען גיבען אוועק זייערע זאמלונגען.

דער טעאטער־מוזעי פארמאָגט איצט: ארום 10 טויזענד נומערען, צווישען

זיי אפישען און פראָגראמען, פאָטאָגראפיעס, פיעסען. אחוץ פארשידענע אנטיקען, וואָס שוישפּילער און קינסטלער האָבען באקומען פון פארעהרער און זיי אוועק־געשאָנקען דעם אינסטיטוט. אין מוזעי געפינען זיך דאָקומענטען וואָס שטאַמען פון 17טען יאָהרהונדערט, און די עלטסטע געדרוקטע פיעסע פון יאָהר 1690.

פאָלקלאָר זאמלונג און מוזעי

אין דער דאָזיגער אָפּטהיילונג ווערען געזאמעלט: ווערטלעך, גלייכווערטלעך, לידער, זאבאבאָנעס, אנעקדאָטען, מעשיות, לידער מיט נאָטען, רעטענישען, קינדער־שפּילען, פּאראָדיעס, רפואות, געבעקסען, א. ד. ג.

ארום 80 טויזענד נומערען זיינען שוין ביז איצט אויפגעזאמעלט געוואָרען. לויט דער צאָהל און פארשידענארטיגקייט פון די זאמלונגען איז עס איינע פון די רייכסטע קאָלעקציעס פון דעם מין.

דער אינסטיטוט איז פארבונדען מיט א גאנצער רייהע וויסענשאפטליכע אינסטיטוציעס:

אין אמעריקע: דראפּסי קאָלעדזש, היברו יוניאָן קאָלעדזש, דזשאנס האפקינס אוניווערזיטעט, פּאָבליק לייבערערי, ניו יאָרק.

אין איטאַליע: צענטראַלער סטאַטיסטישער אינסטיטוט — רוים.

אין דייטשלאנד: געזעלשאפט צור פערדערונג דער וויסענשאפט דעם יודענ־טומס, האָכשולע פיר די וויסענשאפט דעם יודענטומס, אידישע אקאדעמיע, פּריי־סישע מלוכה־ביבליאָטעק, דייטשע אקאדעמיע, אידישער טעאָלאָגישער סעמינאר.

אין האָלאנד: ראזענטאַליאנא, געזעלשאפט פאר אידישער וויסענשאפט.

אין לעטלאנד: אוניווערזיטעט ביבליאָטעק.

אין ענגלאנד: באדלעאנא אקספאָרד, בריטישער מוזעי.

אין עסטלאנד: אוניווערזיטעט ביבליאָטעק.

אין עסטרייך: אוניווערזיטעט ביבליאָטעק — וויען.

אין פּאלעסטינע: אוניווערזיטעט ביבליאָטעק — ירושלים.

אין פּוילען: אוניווערזיטעט פאר יודאאיסטישע וויסענשאפטען, פּוילישער אינסטיטוט צו שטיצען וויסענשאפט, אוניווערזיטעט ביבליאָטעק — קראקע; אוקראינישע שעווטשענקאָ געזעלשאפט — לעמבערג.

אין פינלאנד: וויסענשאפטס אקאדעמיע.

אין ראטען־פארבאנד: ווייס־רוסישע אקאדעמיע, אינסטיטוט פאר אידישער פּראָלעטארישער קולטור, מלוכה ביבליאָטעק, מזרח־סיבירער געאָגראפישע געזעל־שאפט.

אין שוועדען: אוניווערזיטעט ביבליאָטעק.

אין שווייץ: שווייצארישע געזעלשאפט פאר פאָלקס קונדע.

דער אינסטיטוט ווערט געשטיצט פון א גאנצער רייהע בארימטע וויסענשאפטלער, אידישע ווי ניט אידישע. צווישען זיי:

סיירוס אדלער — — — — — — — — — — — — — — אמעריקע
פּראָפ. אלבערט איינשטיין
פּראָפ. ב. ברוצקוס
פּראָפ. מ. גאסטער — — — — — — — — — — — — — ענגלאנד
פּראָפ. שמעון דובנאָוו — — — — — — — — — — — — פּוילען
פּראָפ. ל. הערש — — — — — — — — — — — — — — שווייץ
דר. חיים זשיטלאָווסקי — — — — — — — — — — — אמעריקע

פראָפ. ס. טהאָמאס — — — — — — — — — — — — — — אמעריקע
פראָפ. לומאַנאָווסקי — — — — — — — — — — — — — — פוילען
פראָפ. עדוואַרד סאַפּיר — — — — — — — — — — — — — — אמעריקע
פראָפ. פעליקס פראַנקפורטער — — — — — — — — — — — אמעריקע
פראָפ. קונאָ פראַנקע — — — — — — — — — — — — — — אמעריקע
פראָפ. זיגמונד פרויד — — — — — — — — — — — — — — עסטרייך
פראָפ. י. צאַלער — — — — — — — — — — — — — — איטאַליע
פראָפ. לודוויג קאהלער — — — — — — — — — — — — — — שווייץ

דער צענטער פון אינסטיטוט געפינט זיך אין ווילנע, אָבער ער איז ניט קיין ווילנער, אפילו ניט קיין פויליש-אידישער אנשטאַלט. גלייך פון אָנהויב אָן איז ער געוואָרען א צענטראַלע אידיש-וויסענשאַפטליכע אינסטיטוציע. דער אינסטיטוט האָט אָפּטהיילונגען אין די פאָלגענדע לענדער: אין די פאַראייניגטע שטאַאטען, קאַנאַדע, ארגענטינע, בראַזיל, פוילען, דייטשלאַנד, פראַנקרייך, שווייץ, ליטע, לעטלאַנד, עסטלאַנד, רומעניע, עסטרייך, טשעכאָסלאָוואַקיע, בעלגיע, ענגלאַנד, דרום אפריקא, און אויך אין א"י.

אין יעדען פון די אויסגערעכענטע לענדער זיינען דאָ געזעלשאַפטען „פריינד פון אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט". זיי העלפען זאַמלען פאַרשידענע מאַטעריאַלען, פאַרשפּרייטען די אויסגאַבעס פון אינסטיטוט און זאַמלען פאָנדען אויסצוהאַלטען דעם צענטער.

די ביז־איצטיגע אויסגאַבעס פון אינסטיטוט

דער אינסטיטוט האָט ביז איצט ארויסגעגעבען אַן ערך פון 20 ביכער פון א וויסענשאַפטליכען כאַראַקטער. צווישען זיי 3 בענד פילאָלאָגישע שריפטען, קנאַפּע 16 הונדערט זייטען, צוויי בענד עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע פון קנאַפּע טויזענד זייטען, איין באַנד היסטאָרישע שריפטען פון אריבער 800 זייטען, 1 באַנד „ארכיוו פאַר דער געשיכטע פון אידישען טעאַטער און דראַמע" פון אריבער 500 זייטען, ביבליאָגראַפישען יאָהרבוך 466 זייטען, א באַנד שריפטען פאַר פּעדאַגאָגיק און פּסיכאָלאָגיע פון קנאַפּע 600 זייטען, פּראָפעסאָר ש. דובנאָוו'ס צוויי בענד „חסידיזם", די ערשטע אידישע שפּראַך קאָנפערענץ, דער איינהייטליכער אידישער אויסלייג און א גאַנצע רייהע קלענערע ארבייטען, בראָשורעס וועגען אידישער עטנאָגראַפיע, און ד. ג.

חוץ די דערמאָנטע אויסגאַבעס גיט דער אינסטיטוט ארויס א חודש שריפט „ייווא בלעטער", דערשיינט זינט יאַנואַר 1931, 96 זייטען א חודש, און „ידיעות" פון אידישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט. ביז איצט זיינען דערשינען 46 נומערען.

דער אמעריקאַנער אָפּטייל פון ייווא (אמאַפּטייל)

די אמעריקאַנער סעקציע פון אינסטיטוט האָט זיך אָרגאַניזירט דעם 17טען אָקטאָבער, 1925, מיט י. ל. כהן, ש. ניגער און דר. י. שאַצקי (סעקרעטאַר).

די סעקציע איז גלייך צוגעטראָטען צו פּראָפּאַגאַנדירען די אידעע פון וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, א זאַך וואָס איז גאָר ניט געווען אזוי גרינג ביי די אמעריקאַנער פאַרהעלטענישען.

דער אויפרוף פון אָרגאַניזיר־קאָמיטעט איז אָפּגעדרוקט געוואָרען אין די

אמעריקאנער צייטונגען ווי אויך אין א באזונדער אויסגאבע. עס זיינען אפגע־האלטען געוואָרען קאָנפערענצען מיטן בילדונגס קאָמיטעט פון ארבייטער רינג, מיט די לעהרער פון די אידישע וועלטליכע שולען, מיטן אידישען לעהרער סעמינאר און אנדערע אידישע קולטור אָרגאניזאציעס, און פלענער זיינען אויסגעארבייט געוואָרען ווי אזוי פון איין זייט צו העלפען דעם צענטער מיט פארשידענע זאמ־לונגען פון ביכער און מאטעריאלען ווי אויך איהם העלפען מאטעריעל, און פון צווייטען זייט צו טהאָן אליין וויסענשאפטליכע ארבייט. סוף זומער 1926 איז אנגענומען געוואָרען א באשלוס וועגען ארויסגעבען אן אייגענעם פערטעל־יאָהריגען זשורנאל פאר ליטעראטור־פאָרשונג, שפראך־וויסענשאפט, פאָלקלאָר און ביבליאָ־גראפיע. אין יאָהר 1927 האָט דער זשורנאל אנגעהויבען צו ערשיינען א"נ „פנקס". דער רעדאקציע קאָלעגיום איז באשטאנען פון י. א. יפה, י. ל. כהן, ש. ניגער, דר. י. שאצקי און דר. מ. וויינרייך. די ייווא בלעטער, וואָס האָבען אנגעהויבען ערשיינען אין 1931, האָבען פארביטען דעם „פנקס".

אין משך פון דער צייט וואָס דער אמעריקאנער אָפטהייל עקזיסטירט, האָט ער אריבער געשיקט קיין ווילנע ארום 50 קאסטענס מיט ביכער און אנדערע ווערטהפולע מאטעריאלען, אחוץ א גרעסערע צאָהל קלענערע פעקלעך. דער אמאפטייל האָט אויך יעדען יאָהר סובסידירט דעם צענטער מיט גאנץ באדייטענדע סומען. אין יאָהר 1929 האָט דער אמאפטייל אונטערגענומען א גרעסערע אקציע אין אמעריקע כדי צו שאפען א פאָנד פאר אן אייגענעם בנין פאר'ן צענטער. פאר דעם צוועק איז פון ווילנע דעלעגירט געוואָרען דר. מ. וויינרייך קיין אמעריקע. דר. וויינרייך האָט פארבראכט אין אמעריקע ארום 4 חדשים. די אקציע האָט אריינגעבראכט ארום 14 טויזענד דאָלער און מיט דעם געשאפענעם פאָנד איז מען צוגעטראָטען צו בויען דעם צענטער פאר'ן אידישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט. אין 1930 איז א צווייטע אקציע אנגעפיהרט געוואָרען אין אמעריקע מיט דער הילף פון דעם אייראָפעאישען פארטרעטער פון אינסטיטוט, זלמן רייזין, און אין 1934 מיט דער הילף פון דעם סעקרעטאר פון אויספיהר ביוראָ פון אינסטיטוט, מ. שור.

די לעצטע צוויי אקציעס זיינען ניט געווען אזוי ערפאָלגרייך ווי די ערשטע, ד. ה. זיי האָבען ניט אריינגעבראכט אזעלכע פאָנדען, אָבער אונטער די ניי געשא־פענע אומשטענדען אין אמעריקע זיינען זיי געווען גאנץ ערפאָלגרייכע.

דער אמעריקאנער אָפטהייל פון אינסטיטוט האָט איצט אריבער 800 מיט־גלידער אין ארום 30 שטעדט פון די פאראייניגטע שטאאטען און אין קאנאדע.

מיטגלידער צאָהלען פון 5 דאָלער א יאָהר און העכער. די מיטגלידער וואָס צאָהלען 5 דאָלער א יאָהר באקומען פריי די „ייווא בלעטער" און די "ידיעות". אלע אנדערע אויסגאבען לויט רעדוצירטע פרייזען. מיטגלידער וואָס צאָהלען העכער פון 5 דאָלער א יאָהר באקומען אלע אויסגאבען וואָס ערשיינען אין משך פון יאָהר, פריי.

דער אמאפטייל האָט איצט זיין שטענדיגע ביוראָ אין 1133 בראָדוועי, ניו יאָרק, מיט א שטענדיגען סעקרעטאר.

דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים

דער העברעאישער אוניווערזיטעט, אָדער ווי ער ווערט גערופען אין העברעאיש „המכללה העברית", איז ערעפענט געוואָרען אין יאָהר 1925 אין אַפּריל.

מיט גרויס פּאָמפּ און איינדרוקספולע צערעמאָניעס איז די ערעפענונג פאָר־געקומען. אין דעם „חנוכת הבית" יום־טוב פון דעם אוניווערזיטעט האָבען זיך באטהייליגט אידישע און ניט־אידישע געלערענטע. עס זיינען געקומען צום יום־טוב פילע שטאאטסלייט, צווישען וועלכע עס איז געווען לאָרד ארטור באלפור, מיט וועמעס נאָמען עס איז פארבונדען די באלפור דקלאראציע. באלפור איז געווען פון די הויפּט מחותנים אויף דעם יום־טוב.

דער באשלוס צו בויען אן אוניווערזיטעט אין ארץ ישראל איז נאָך אָנגע־נומען געוואָרען אין יאָהר 1913 אויף דעם 11טען ציוניסטישען קאָנגרעס אין וויען. דעם פאָרשלאַג זיך צו נעמען פאר בויען א העברעאישן אוניווערזיטעט האָט געמאכט דער באוואוסטער ציוניסט מנחם מענדעל אוסישקין. דער אמת'ער פאָטער פון דעם פּלאַן פון א העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים איז אָבער געווען פּראָפעסאָר הערמאַן שאפּיראָ פון היידעלבערגער אוניווערזיטעט. פּראָפעסאָר שאפּיראָ, א געוועזענער ליטווישער מלמד, וואָס איז געוואָרען איינער פון די בארימטע מאטעמאטיקער, איז געווען דער איניציאטאָר אי פון דעם נאציאָנאַל פאָנד אי פון דעם העברעאישען אוניווערזיטעט.

אין דער צייט, וואָס דער באשלוס איז אָנגענומען געוואָרען איז די פּאָליטישע לאַגע פון ציוניזם געווען אין זעהר א טרויעריגען צושטאַנד. פּראָפעסאָר אָטטאָ וואָרבורג, דער דאמאלסטדיגער פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, האָט ערקלעהרט אָפען, אז די פּאָליטישע לאַגע פון ציוניזם איז אזא, וואָס מען קען ניט ערווארטען אין דער נאָהענטער צוקונפט דעם „עפענטליך רעכטליכען" טשארטער צו וועלכען די ציוניסטען האָבען געשטרעבט און מ'מוז קאָנצענטרירען אלע כחות אויף דעם סיסטעמאטישען ישוב ארץ־ישראל. די שאַפונג פון אן אוניווערזיטעט אין ירושלים, האָבען די ציוניסטען געדענקט, וואָלט אריינגעטראָגען האָפנונג אין די רייהען פון ציוניסטען, צווישען וועלכע עס האָט געהערשט א שטארקער פּעסימיזם.

עס זיינען אויך געווען פארזוכען פון אַנדערע אידישע אָרגאניזאציעס צו שאַפען א אידישען אוניווערזיטעט אין א פרייער אייראָפּעאישער מדינה אום צו געבען א מעגליכקייט די אידישע סטודענטען געגען וועלכע עס האָבען געהערשט שטארקע באשרענקונגען אין רוסלאַנד, אויפצונעמען זייערע שטודיומס פריי. די ציוניסטען האָבען געזעהן אין אָט די פּראָיעקטען א שטארקע קאָנקורענץ געגען זייערע פּלענער און האָבען אָנגעפאנגען א שטארקע אגיטאציע פאר אן אוניווער־זיטעט אין ארץ ישראל.

די וועלט מלחמה מיט די שרעקליכע איבערלעבענישען פון אידען איבער דער גאַנצער וועלט האָט געשטעלט אין סכנה ניט נאָר נייע ציוניסטישע פּלענער, נאָר אויך די שוין עקזיסטירענדע אידישע קאָלאָניעס אין ארץ ישראל. וועגען גרינדען אן אוניווערזיטעט אין ארץ ישראל האָט גאָר ניט געקענט זיין קיין רייד. ערשט נאָך דער באלפור דעקלאראציע, האָבען די ציוניסטען אָנגעפאנגען צו פארווירק־ליכען דעם באשלוס פון דעם עלפטען ציוניסטישען קאָנגרעס, וואָס איז אָפּגעהאלטען געוואָרען אין וויען אין יאָהר 1913. די ציוניסטען האָבען אָנגעפאנגען צו זאמלען

פֿאָנדען פֿאַר דעם צוועק און אין יאָהר 1925 איז ערעפֿענט געוואָרען דער אנשטאַלט, וואָס די ציוניסטען האָבען א נאָמען געגעבן „דער העברעאישער אוניווערזיטעט".

ווען דער אוניווערזיטעט האָט זיך געעפֿענט איז קיין איין פֿאקולטעט ניט געווען. עס זיינען געווען אינסטיטוטען, לאַבאָראַטאָריעס פֿאַר פֿאָרשער, אָבער ניט קיין פֿאקולטעטען. אפֿילו די געביידעס זיינען נאָך ניט געווען פֿארטיג. דער אוניווערזיטעט האָט אָבער פֿאַר די עטלאכע יאָהר פֿון זיין עקזיסטענץ געמאַכט פֿאָרטשריטע.

די אינסטיטוטען, וואָס דער אוניווערזיטעט האָט געהאַט, זיינען געווען פֿאַר־שידענע. עס זיינען געווען אינסטיטוטען פֿאַר כעמיע, זאָאָלאָגיע, סעמיטישע שפּראַכען, פֿילאָזאָפֿישע ליטעראַטור און נאָך. אין יאָהר 1929 האָט זיך געגרינדעט א פֿאקולטעט פֿון הומאַניטאַרע וויסענשאַפֿטען. דער שטודיום אין דעם פֿאקולטעט געדויערט 4 יאָהר. די וואָס ענדיגען קריגען דעם טיטול „מאגיסטער ארטיאום", אָדער, ווי דער טיטול הייסט אין העברעאיש, „מוסמך למדעי הרוח". אין יאָהר 1932 האָבען 13 סטודענטען געקראָגען דעם טיטול.

דער פֿאקולטעט פֿאַר הומאַניטאַרע וויסענשאַפֿטען נעהמט אריין דעם פֿריהער־דיגען אינסטיטוט פֿון „יודאאיקע", סעמיטישען און אָריענטאַלישען אינסטיטוט און דעם אינסטיטוט פֿון אַלגעמיינע הומאַניטאַרע וויסענשאַפֿטען.

דער קוריקולום פֿון די פֿארשידענע אינסטיטוטען פֿון דעם פֿאקולטעט נעהמט אריין דעם שטודיום פֿון תלמוד, פֿון תנך, העברעאישע ליטעראַטור, אידישע פֿילאָ־זאָפֿיע, אידישע געשיכטע, קבלה, אידישע יוריספּרודענץ, סאָציאָלאָגיע, אַלגעמיינע פֿילאָזאָפֿיע, גריכישע און רוימישע לטעראַטור, אראַבישע ליטעראַטור און די געשיכטע פֿון דער מאַכמעדאַנישער רעליגיע, אָריענטאַלישע ארכעאָלאָגיע, סעמיטישע שפּראַכען, אָריענטאַלישע קונסט און נאָך געגענשטענדע.

אין דעם יאָהר 1932 האָט זיך אויך געעפֿענט דער אינסטיטוט פֿאַר נאַטור־וויסענשאַפֿטען, וואו די סטודענטען קריגען אונטעררי‍כט אין באָטאַניקע, זאָאָלאָגיע, כעמיע, ביאָלאָגיע און באַקטעריאָלאָגיע. אין דעם ערשטען יאָהר לערענט מען פֿיזיק, מאַטעמאַטיק, כעמיע, געאָלאָגיע און נאָך פֿארשידענע וויסענשאַפֿטען. דער אינסטיטוט טהיילט אוים טיטולען פֿאַר די וואָס צייכענען זיך אוים מיט זעלבסט־שטענדיגע אַרבייט.

אום אריינצוגעהן אין אוניווערזיטעט פֿאָדערט זיך א מאַטורא אטעסטאַט, „אטעסטאַט זרעלאָסטי", אָדער ווי עס הייסט אין העברעאיש „תעודת בגרות". די צאָהל פֿון סטודענטען אין דעם אוניווערזיטעט אין דעם ווינטער סעמעסטער פֿון יאָהר 1933 איז געווען 170. דער אוניווערזיטעט קאָן ארויסקריגען א וויזע פֿאַר אויסלענדישע סטודענטען, וואָס ווילען דאָרטען קומען לערנען.

מיט'ן אוניווערזיטעט זיינען פֿארבונדען פֿארשידענע אינסטיטוציעס. א וויכ־טיגע אינסטיטוציע, וואָס האָט א וועלט רעפּוטאַציע, איז די נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק. די נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק האָט איצט איבער 250,000 עקזעמפּלאַרען פֿון ביכער. איבער 40 טויזענד ביכער זיינען אין העברעאיש. דעם הויפּט פּלאַץ פֿארנעמען ביכער איבער יודאאיקא אין פֿארשידענע שפּראַכען. די ביבליאָטעק איז זעהר רייך אין סעמיטישע און אָריענטאַלישע ביכער. דער באַוואוסטער אָריענטאַליסט פּראָפֿעסאָר איגנאַץ גאָלדשיהער האָט אוועקגעשענקט צו דער אינסטיטוציע זיין רייכע ביבליאָטעק. עס איז דאָרטען דאָ אָבער אויך א רייכע קאָלעקציע פֿון ביכער איבער מעדיצין, פֿילאָזאָפֿיע, נאַטור־וויסענשאַפֿט, מוזיק און נאָך געגענ־שטענדע. איבער צוויי טויזענד צייטונגען קומען אָן אין ביבליאָטעק.

מיט דער ביבליאָטעק איז פֿארבונדען דער נאָמען פֿון ביאַליסטאָקער דאָקטאָר

כאזאנאָוויטש, א זאַנדערבארער טיפּ וואָס האָט געווידמעט זיין גאנצען לעבען צו זאמלען אידישע ביכער אין אלע שפּראכען פאר א נאציאָנאלער ביבליאָטעק אין ירושלים. אין יאָהר 1892 האָט דער ארץ ישראל לאָדזש פון די בני ברית געגרינ־דעט א ביבליאָטעק אין ירושלים, וואָס האָט געהייסען די אברבנאל ביבליאָטעק. אין 1896 האָט דאָקטאָר כאזאנאָוויטש איבערגעגעבען דאָרטען זיין גאנצע קאָלעק־ציע ביכער. אין יאָהר 1920 האָט די ציוניסטישע אָרגאניזאציע איבערגענומען די ביבליאָטעק און האָט זי א נאָמען געגעבען די „נאציאָנאלע ביבליאָטעק". איצט איז די נאציאָנאלע ביבליאָטעק איבערגעגאנגען צום העברעאישען אוניווערזיטעט. דער פאַרוואַלטער פון דער ביבליאָטעק איז איצט דאָקטאָר הוגא ברעגמאַן.

מיט דעם אוניווערזיטעט זיינען אויך פאַרבונדען פאַרשידענע מוזעאומס, ווי אן ארכעאָלאָגישער מוזעאום, א באָטאַנישער מוזעאום, א זאָאָלאָגישער מוזעאום, א נאציאָנאלער מוזעאום פון בילדער און אָטאָגראַפען און פאַרשידענע אנדערע מוזעאומס, וואָס האָבען א גרויסע וויסענשאפטליכע באדייטונג.

דער אוניווערזיטעט געפינט זיך אין ירושלים אויף דעם היסטאָרישען בארג „הר הצופים". עס האָט פינף הויפּט געביידעס: 1) דער אמפיטעאטער, 2) דער כעמישער אינסטיטוט, 3) דער אינסטיטוט פאר מאטעמאטיקס, 4) דער אינסטיטוט פאר פיזיקס, 5) די ביבליאָטעק געביידע. אויסער די הויפּט געביידעס זיינען דאָרטען דאָ געביידעס פאר אפיסעס, לאַבאָראַטאָריעס און פאַרשידענע אנדערע צוועקען. מען האָט ניט לאַנג אָנגעפאנגען צו פלאנצען דאָרטען א באָטאַנישען גאָרטען.

די פאַרוואַלטונג פון דעם אוניווערזיטעט געפינט זיך אונטער א קוראטאָריום פון 36 מיטגלידער פון פאַרשידענע לענדער. דער פּרעזידענט פון קוראטאָריום איז דאָקטאָר חיים וויצמאַן. דער פאָרשטעהער פון קוראטאָריום אין דעם אוני־ווערזיטעט איז דאָקטאָר י. ל. מאגנעס. דר. מאגנעס איז אויך דער טשאנסלאָר פון אוניווערזיטעט. אלע פּראָפעסאָרען שטעלען צוזאמען דעם ראטה פון אוני־ווערזיטעט „מועצת האוניברסיטה".

דער געוועהנליכער בודזשעט פון דעם אוניווערזיטעט איז 30 טויזענד פונט שטערלינג (אן ערך פון 150 טויזענד דאָלער). דער בודזשעט פון דעם אוניווער־זיטעט ווערט בלויז טהיילווייז געדעקט פון שטענדיגע פאָנדען. דער עיקר ווערט דער בודזשעט געדעקט פון נדבות, וואָס קומען הויפּטזעכליך פון אמעריקע. אין יאָהר 1934 האָט דער טשאנסלאָר פון אוניווערזיטעט דר. מאגנעס באזוכט אמעריקע און גזשאפען געלד אום צו קענען ארייננעהמען אין דעם העברעאישען אוניווער־זיטעט די ארויסגעטריבענע געלערנטע פון דייטשלאַנד. לויט צופאַרלעסליכע ידיעות האָט דאָקטאָר מאגנעס געהאַט א גרויסען ערפאָלג אין זיין אונטער־נעהמונג.

אויף דער טאגעס־אָרדנונג פון דעם קוראטאָריום שטעהט איצט די פראַגע פון גרינדען א מעדיצינישען פאקולטעט פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט. צו פאַרווירקליכען די אונטערנעמונג העלפט פיעל א פאַריין פון אידישע דאָקטוירים אין אמעריקע, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען פאר דעם צוועק.

דעם 17טען אויגוסט, 1934, איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין צוריך א זיצונג פון דער באָארד אָוו גאָווערנאָרס, אן אוניווערזיטעט ראטה איז געגרינדעט געוואָרען אין וועלכען עס געהן אריין פּראָפעסאָר שאול אדלער, רבי יוסף מ. פעקעל און ס. קליין, ב. קאצענעלסאָן, אושיסקין, פּראָפעסאָר שלעזינגער און דר. שמריה לעווין.

דער בודזשעט פאַר'ן יאָהר 1934-35 איז באשטימט געוואָרען 48 טויזענד פונט שטערלינג.

מיט דער הילף פון דאָקטוירים פאראיין אין אמעריקע, און דער שפּיצע פון וועלכען עס שטעהט דאָקטאָר ראטנאָף, וועט מען אין גיכען אָנפאנגען צו בויען א געביידע פאר א מעדיקאל קאלעדזש. און אינסטיטוט צו פאָרשען קאנסער ווערט אין גיכען ערעפענט. א גרויסער געווינס פאר׳ן העברעאישען אוניווערזיטעט זיינען די דייטשע געלערענטע בכלל און בפרט דר. בערנארד זאָנדאק, דער בארימטער גענאקאָלאָגיסט. דר. זאנדאק איז אָנגעשטעלט געוואָרען פון דער הדסה.

צי״שא

(צענטראלע אידישע שול אָרגאַניזאציע אין פּוילען)

די צענטראלע אידישע שול אָרגאַניזאציע, אדער פארקירצט דורך די ראשי תיבות די „צי״שא״, פיהרט אָן מיט דעם גאנצען אידישען וועלטליכען שול וועזען אין פּוילען. אין אלע שולען און אנשטאַלטען, וואָס געהן אריין אין דער אָרגא־ניזאציע, ווערען אלע לימודים געפיהרט אין אונזער מאמע לשון, אין אידיש.

אין דער אָרגאניזאציע געהן אריין פאָלקס שולען, גימנאזיעס, קינדער היימען, אבענד שולען און לעהרער קורסען. די אנשטאַלטען פון דער צי״שא ווערען באזוכט פון די קינדער פון אידישע ארבייטער פאָלקס מאַסען. די צי״שא ווערט אויפ־געהאלטען טהיילווייז פון שכר לימוד און אין געוויסע ערטער פון דער הילף פון שטאָדט ראטען. געוויסע הכנסות פון דער צי״שא קומען אויך פון הילפּס אקציעס, וואָס ווערען אָנגעפיהרט אין פּוילען גופא און אין אויסלאנד, דער עיקר אין אמעריקע.

זייענדיג אן אָרגאניזאציע פון אידישע אָרימע פאָלקס מאסען, איז די צי״שא שוין ממילא אויך א סאָציאליסטישע אָרגאנזאציע. די אידישע שול אין פּוילען איז הויפּטזעכליך אָנגעוויזען אויף דער אידישער ארבייטערשאפט און די שול איז אין א גאנץ גרויסען זין די טרעגערין פון די שטרעבונגען און די צילען פון דער אידישער ארבייטערשאַפט. די שולען, וואָס שטעהען מיט דער צי״שא, זיינען סאָציאליסטיש.

ארום דעם סאָציאליסטישען גייסט פון דער צי״שא זיינען פאָרגעקומען הייסע ויכוחים. פאר דער אידישער שול אין פּוילען זיינען אויך דאָ געוויסע עלעמענטען פון בירגערליכע דעמאָקראטען. די בירגערליכע דעמאָקראטען אָדער „פאָלקיסטען״ פארמאָגען אָבער ניט די כוחות אָנצופיהרען מיט דער שווערער ארבייט פון בויען די אידישע שול. די גאַנצע לאַסט ליגט אויף די פּלייצעס פון אידישע ארבייטער און עס פארשטעהט זיך, אז ברייגענדיג שווערע קרבנות ווילען די ארבייטער אז די שולען פון זייערע קינדער זאָלען ערציהען זייערע קינדער מיט דעם גייסט פון זייערע שטרעבונגען, פון זייערע אידעאלען. די אידישע ארבייטער ווילען האָבען אייגענע שולען.

אין יוני 1921 איז פאָרגעקומען אין ווארשע דער ערשטער שול צוזאמענפאָהר. דער צוזאמענפאָהר האָט געגרינדעט די צענטראלע אָרגאניזאציע די „צי״שא״. דער צוזאמענפאָהר האָט אויך פאָרמולירט די פּראָגראם פון דער צי״שא.

איבער 95 פּראָצענט פון די דעלעגאטען פון יענעם צוזאמענפאָהר זיינען געווען מיטגלידער פון סאָציאליסטישע פּארטייען, פון „בונד״, „פּועלי ציון״ און „פאראייניגטע״. די דעלעגאטען זיינען געווען פון שולען, וואָס האָבען זיך געפונען

אין רשות פון די סאָציאליסטישע פּארטייען. זיי זיינען פון זיי אויסגעהאלטען און אָנגעפיהרט געוואָרען. די אזוי גערופענע בירגערליכע דעמאָקראטען האָבען אויסגעמאַכט א נישטיגען טהייל. די פּראָגראם, ווי זי איז פּראָקלאמירט געוואָרען אויף יענעם צוזאמענפאָהר, איז געווען אויף די יסודות פון אידיש און וועלטליכ־קייט, אָבער אין א סאָציאליסטישען גייסט.

די צילען און פּרינציפּען פון דער צי״שא, ווי זיי זיינען פאָרמולירט געוואָרען אויף יענעם צוזאמענפאָהר, זיינען ווי פאָלגט:

1) אידיש און וועלטליכקייט.

2) די ארבייט אין שול־בילדונג דארף זיין דורכגעדרונגען מיט די אידעאלען פון ארבייטער קלאס. עס דארף קולטיווירט ווערען אין די קינדער דער רעספּעקט פאר ארבייט. ארבייט דארף זיין אלס גרונט פּרינציפּ און ארבייט דארף פארנעמען א גרויסען פּלאץ אין די לימודים פון דער שול.

3) דער נצחון פון די פּרינציפּען פון דער אידישער שול איז פארבונדען מיט דעם באפרייאונגס קאמף פון אידישען ארבייטער און מיט דער באפרייאונג פון גאנצען ארבייטער קלאס פון לאנד.

4) די שול קעמפט געגען דער אסימילאטארישער פּאָלאָניזאציע און ציוניס־טישער העברעאיזאציע.

5) די צי״שא שטרעבט צו א פרייער אידישער וועלטליכער ארבייטס שול, וואָס זאָל זיין אין דעם רשות פון דער אידישער מאסע גופא, אויף דעם חשבון פון דער פּוילישער מלוכה.

6) די צי״שא איז ניט סתם א געזעלשאפט צו פארשפּרייטען בילדונג, נאָר א קאמפס אָרגאניזאציע, וואָס קעמפט צוזאמען מיט׳ן ארבייטער קלאס און מיט די מאסען פון די נאציאָנאלע מינדערהייטען פאר נאציאָנאלע רעכט און פרייהייט.

ארבייט ווערט ניט נאָר רעספּעקטירט אין די שולען פון צי״שא, נאָר מען לערענט די קינדער צו קענען און צו וועלען ארבייטען. מען לערענט מיט זיי טעכנישע לימודים. דורך לייכטער ארבייט מיט פּאפּיר און טעקסטור, האָלץ און מעטאל גיט מען די קינדער די נויטיגע פּאָרקענטניסע וואָס גרייט זיי צו צו א פּראָדוקטיווען לעבען פון ארבייט.

די ארבייט פון צי״שא איז אנערקענט געוואָרען אויף פילע אינטערנאציאָנאלע פּעדאגאָגישע קאָנגרעסען. די ארבייט פון קינדער שולען האָט ארויסגערופען גרויס באגייסטערונג אויף דעם אינטערנאציאָנאלען צוזאמענפאָהר אין לאָקארנאָ אין יאָהר 1927. די פּראָפעסאָרען פּעטערסאָן, מעסער, סמאָלא און טאָמסאָן האָבען וועגען דעם געשריבען אין געדענק בוך פון דער אויסשטעלונג.

די אויפטוהונגען פון דער צי״שא שולען אונטער די שווערע באדינגונגען ווערען ניט אויסגעשעפּט מיט לימודים. די שולען זיינען ענג פארבונדען אויך מיט היימען פון די עלטערען. א דאנק די בויער פון די צי״שא שולען איז אויך אויפגעבויט געוואָרען דער בארימהטער מעדעם סאנאטאָריום אין מיעדזשין לעבען ווארשא. דעם סאנאטאָריום האָט די צי״שא אָנגעהויבען בויען מיט דריי טויזענד דאָלער, וואָס דער פארשטאָרבענער וולאדימיר מעדעם האָט פאר דעם צוועק צוגע־שיקט פון אמעריקע. דער סאנאטאָריום טראָגט אויך מעדעמ׳ס נאָמען — דעם נאָמען פון דעם, וואָס איז געבליבען א לעגענדע אין דער אידישער ארבייטער באוועגונג.

דער העכסטער אָרגאן פון דער צי״שא איז דער צוזאמענפאָהר. אויף דעם צוזאמענפאָהר ווערט אויסגעקליבען די פארוואלטונג, וואָס טהיילט פון זיך אויס אן עקזעקוטיוו פון 12 פּערזאָן. דער פּאָרזיצער פון דער צי״שא איז י. כמורנער

(לעסטשינסקי). דער וויצע־פּאָרזיצער איז זרבבל. ש. מענדעלסאָן איז דער סעק־רעטאר פון צי״שא. ה. ש. קאזדאן איז דער פאָרזיצער פון אויספיהר ביוראָ.

ענדע פון זומער 1934 האָבען זיך אין צי״שא שולען געלערענט 17 טויזענד קינדער. די צי״שא פארמאָגט 101 פאָלקס שולען, 36 קינדער היימען, 2 גימ־נאזיעס. דעם לעהרער סעמינאר אין ווילנע האָט די פוילישע רעגירונג פארמאכט. בכלל טהוט אָן די פוילישע רעגירונג פיל נגישות דער צי״שא.

דער שלום עליכם פֿאָלק אינסטיטוט

צווישען די פיל אידישע קולטור אָרגאַניזאציעס אין אמעריקע, פארנעמט דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט, מיט זיינע פארשיידענע צווייגען א באזונדער אָנגעזעהען אָרט.

די שלום עליכם שול באוועגונג האָט זיך אָנגעהויבען אין יאָהר 1913. צו יענער צייט האָבען שוין עקזיסטירט די „נאַציאָנאל ראדיקאלע שולען", אָנגעפירט פון די פועלי ציון. א טייל קולטור טוער און שריפטשטעלער זיינען אבער ניט געווען צופרידען מיט דעם פארטייאישען כאראקטער פון יענע שולען, און עס האָט זיך אָנגעהויבען די באוועגונג צו גרינדען אומפּאַרטייאישע שולען. און אין 1916, נאָך דעם טויט פון אונזער אומפארגעסליכען שלום עליכם האָט די באוועגונג זיך אָנגעהויבען רופען „שלום עליכם פאָלק שולען". דעם פאָרשלאג האָט געמאכט דער פארשטאָרבענער שרייבער לעאָן עלבע, איינער פון די אקטיווסטע טוער און לערער אין די שולען.

די שלום עליכם שול באוועגונג האָט באלד צוגעקראָגען א סך טוער און העלפער, אויך די שולען האָבען זיך פארשפרייט און באלד איז געגרינדעט געוואָרען דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט, ווי די צענטראלע אָרגאַניזאציע פון דער שלום עליכם שול באוועגונג.

די עקזעקוטיווע פון אינסטיטוט איז באשטאנען פון פאָרשטעהער פון יעדער שול, וואָס פלעגען האָבען רעגולערע זיצונגען, און פארהאנדלען פארשידענע אָרגאַ־ניזאציאָנעלע פראגען, און זוכען פארשידענע פונקטען צו עפענען נייע שולען. מע האָט אויך אָנגעהויבען אראנזשירען געמיינשאפטליכע אונטערנעמונגען, לטובת דעם אינסטיטוט און די איינצעלנע שולען. עס איז אויך באלד ארגאניזירט געוואָ־רען א לערער ראַט. אזוי האָט זיך אָנגעהויבען די פארצווייגטע טעטיגקייט פון שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט.

אָפּזאָגענדיג זיך פון וועלכער ס'איז פארטייאישער אָנגעהעריגקייט, האָבען די שלום עליכם שולען אריינגעבראכט דעם פּראָגרעסיווען גייסט פון וועלטליכקייט אין זייערע שולען, און „שטעהענדיג אויפ'ן שטאנדפונקט פון וויסענשאפטליכען דענקען אין אלע פראגען און אויך אין דער דערציאונג פראגע, שטרעבען מיר דערצו, אז אונזערע שולען זאָלען, ווי ווייט מעגליך, זיך רעכענען מיט די פּרינ־ציפּען און באנוצען די מעטאָדען פון דער מאָדערנער פּעדאגאָגיק און קינדער פּסיכאָלאָגיע".

די שלום עליכם פאָלק שולען זיינען געשאפען געוואָרען פאר די קינדער פון די ברייטע אידישע פאָלק מאסען, וואָס אידיש איז זייער שפּראך און די אידישע

קולטור איז זייער אַלעמענס קולטור. די בולטסטע סימנים פון דער אָנגעהעריגקייט צו איין פאָלק.

די שלום עליכם פאָלק שולען האַלטענדיג אַז די שול איז קודם כל א דער־ציאונג אינסטיטוציע, האָבען באַלד אָנגעהויבען ארבייטען אין דער ריכטונג, אַנ־שטאט שבת און זונטאג שולען, ווי די פריהער דערמאָנטע נאַציאָנאַל ראדיקאַלע שולען זיינען געווען, האָבען זיי איינגעפירט טעגליכע נאָכמיטאַג שולען, האָבען אריינגעפירט געזאַנג, טענץ, מאַלעריי, סקולפּטור, און אנדערע טעטיגקייטען. דער ערשטער אימפּאָזאַנטער קינדער כאָר אין ניו יאָרק פון אידישע שול־קינדער, איז געווען דער קינדער־כאָר פון די שלום עליכם פאָלק שולען,אונטער דער פירערשאפט פון דעם פאַרשטאָרבענעם י. פּיראַזשניקאָוו, אויף די אַמאָליגע באַריהמטע שלום עליכם יאָהרצייטען אין מאַנהעטען אָפּערא הויז, וואָס די אַמאָליגע „שנאָרער" פלעגען אראַנזשירען.

אין 1920 איז די אידעע פון זומער קעמפּס פאר קינדער קוים געווען באַקאַנט אויף דער אידישער גאַס. די שלום עליכמניקעס האָבען אָבער די אידעע זייער שנעל אויפגעכאַפּט, און פּיווע האַלמשטאָק, איינער פון די הויפּט טוער און לע־רער, האָט אָרגאַניזירט דעם קעמפּ בויבעריק אויף א גאַנץ קליינעם מאַסשטאַב. פון 1922 אָן געפינט זיך קעמפּ בויבעריק אונטער דער זייער קאָמפּעטענטער פירער־שאַפט פון דעם באַקאַנטען שריפטשטעלער און לעקטאָר לייבוש לעהרער. בויבעריק געפינט זיך אין די בויקשייער בערג, 16 מייל נאָך פּאָקיפּסי, אויף א שטח פון 84 אַקער, מיט אַן אייגענעם גרויסען טייך, און האָט פּלאַץ פאר 220 קינדער. בויבעריק איז איצטער איינגעאָרדנט אויפן מאָדערנסטען שטייגער, ווערט פון אַלעמען אַנער־קענט פאַר איינער פון די שעהנסטע אינסטיטוציעס וואָס די אידישע מאָדערנע שול באַוועגונג האָט געשאַפען.

די שלום עליכמניקעס האָבען אָבער געזוכט נייע טעטיגקייטען. אין 1920 האָבען זיי געגרינדעט דעם „קינדער זשורנאַל", וואָס פייערט שוין באַלד דאָס זעכצעהנטע יאָהר פון זיין עקזיסטענץ. געטריי צו זייער לאָזונג: „צוציען און איינשפּאַנען", האָבען זיי צוגעצויגען ש. ניגער'ן, וואָס איז דאַן געהאַט געקומען קיין אַמעריקע, אַלס רעדאַקטאָר, און ער פאַרנעמט דעם אמט ביז היינטיגען טאָג.

די קינדער פון אַלע שולען האָבען ניט געהאַט וואָס צו לייענען. די שלום עליכמניקעס האָבען אין 1924 געגרינדעט א פאַרלאַג פאַר קינדער ליטעראַטור. י. קאַמינסקי האָט איהם א נאָמען געגעבען „מתנות", און אזוי איז עס פאַרבליבען ביז היינט. פאַרלאַג „מתנות" איז איצטער, כמעט, באַריהמט פאַר זיינע שעהנע אויסגאַבעס. אין די צעהן יאָהר פון זיין עקזיסטענץ האָט דער פאַרלאַג ארויסגעגעבען 22 אילוסטרירטע ביכער פאַר קינדער און צוויי ביכער פאַר דערוואַקסענע, און נייע ביכער זיינען אָנגעצייכענט ארויסצוגעהן אין די נאָהענטע חדשים. איצ־טער שטעהט דער קינדער זשורנאַל און דער פאַרלאַג „מתנות" אונטער דער פיהרער־שאַפט פון ליפע לעהרער.

די שלום עליכם מיטלשול איז א פיינע אקאַדעמישע אינסטיטוציע. די לימודים קומען פאָר שבת און זונטאג. 150 יונגע לייט און מיידלאַך קומען רעגולער צו די לעקציעס. צעהנדליגער סטודענטען און סטודענטקעס וואָס האָבען פאַרענדיגט די שלום עליכם מיטלשול פאַרנעמען פאַראַנטוואָרטליכע שטעלעס. די שלום עליכם מיטלשול באַשעפטיגט א סטעף פון 8 לערער אונטער דער פיהרונג פון לייבוש לעהרער און דר. עזריאל נאַקס.

דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט האָט עטליכע מאָל געמאַכט פּראָבעס צו פאַרשפּרייטען זיך איבער'ן לאַנד, דערפון זיינען ארויסגעקומען, דער שלום עליכם

אינסטיטוט אין דעטראָיט, מישיגען און אין שיקאגא. די דאָזיגע אינסטיטוציעס זיינען אין גייסט פון שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט פון ניו יאָרק, כאָטש אָרגאַני־זאציאָנעל זיינען זיי ניט שטארק פארבונדען.

דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט האָט אויך געגרינדעט די ערשטע אידישע „באָרדינג סקול", די היימשול, אין א קליין שטעדטעל אין ניו דזשוירזי, אָבער צוליב די שווערע דעפיציטען איז די אינסטיטוציע, וואָס האָט אויסגעזעהן צו פארנעמען א וויכטיגען פּלאַץ, אונטערגעגאנגען. אזוי איז אויך אונטערגעגאנגען דער קינדער גאָרטען און די נאָרמאלע אידישע שול.

דער שלום עליכם אינסטיטוט איז אפשר די אייגענארטיגסטע אָרגאַניזאציע ביי אונז דערמיט, וואָס ער איז ניט געבונדען צו קיין שום אנדערע צילען, אחוץ צו דער דערציאונג פון אונזערע קינדער. צום שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט געהערן מענשען פון פארשידענע פּאָליטישע און געזעלשאפטליכע ריכטונגען, אבער אלעמען פאראייניגט די גרויסע אידעע פון אן אייגען אידיש קולטורעל פּראָגרעסיוו לעבען. דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט ווערט אויך ניט געשטיצט פון רייכע אָרגאַניזאציעס, נאָר האלט זיך אליין אוים אויףביישטייערונגען פון יחידים, וועמען די אידייען פון אינסטיטוט זיינען נאָהענט, און פון אונטערנעמונגען. דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט, כאָטש זיין טעטיגקייט איז קאָנצענטרירט הויפּטזעכליך אין ניו יאָרק און ברוקלין, איז דאָך זיין נאָמען באקאנט ווייט און ברייט איבער דער גאנצער אידישער וועלט, וואו אידיש און אידיש לעבן זיינען דער אויסדרוק פון א לעבעדיגען פּולסירענדיגען אָרגאַניזם. און אומעטום וואו עס עקזיסטירט א באוואוסטזיניג אידיש קולטורעל לעבען פיהלט זיך דער איינפלוס און די וויר־קונג פון דעם שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט.

דער פאַרבאַנד פון די פּוילישע אידען אין אמעריקע

(זיין געשיכטע און זיין איצטיגע טעטיגקייט)

אין מאָנאט מאַי אין יאָהר 1908 האָבען זיך צוזאמענגענומען עטליכע פאָר־שטעהער פון די לאמאָלסט עקזיסטירנעדע לאנדסמאנשאפטען־אָרגאַניזאציעס און האָבען פארטראכט דעם געדאנק, אז מען זאָל אלע סאָסייעטיס וואָס האָבען דעם צוועק צו געבען קראנקען בענעפיט צו זייערע „ברידער" און קרקע (סעמעטערי) און וואָס קומען פון רוסיש־פּוילען, פאראייניגען אין איין גרויסען פארבאנד כדי צו קאָאָרדינירען די ארבייט. מען האָט הויפּטזעכליך אין זינען געהאט די פּויליש־אידישע לאנדסמאנשאפטען אין ניו יאָרק. הויפּטזעכליך האָט זיך דער דאמאָלס־דיגער פארבאנד געגרינדעט צוליב געבען די מיטגלידער פון די לאנדסמאנשאפטען מעדיצינישע הילף פאר א ביליגען פּרייז, ארויסהעלפען א קראנקען און אויף א געמיינזאמען אויפן העלפען אלע נויטליידענדע מיטגלידער.

דער פארבאנד פון פּוילישע אידען אין אמעריקא וואָס האָט דאן געהייסען „דער פּויליש־רוסישער פארבאנד" האָט עקזיסטירט מיט אזא פּראָגראם היבשע עטליכע יאָהר. באלד נאָך דעם אויסברוך פון דער וועלט־קריג, האָט ער זיך אָנגע־הויבען פארנעמען מיט רעליעף ארבייט פאר פּוילען און זאָגאר געשיקט א שליח קיין ווארשא מיט נאָהענט צו דרייסיג טויזענד דאָלער און האָט געענדערט דעם נאָמען אלס „פעדערײשאן אָף פּאָליש היברוס אָף אמעריקא" און עס האָט טאקע

דאַן געהערשט אין דעם פאַרבאַנד א „היברו" גייסט אין דעם זין, אז די פיהרער דאַן האָבען ניט פארשטאַנען געגוג די נויטען פון די לאַנדסמאַנשאַפטען.

מיט דעם יאָהר 1923 ווען עס טרעטען אריין אין דער פארוואלטונג מר. בענדזשאַמין ווינטער אלס פּרעזידענט און ז. טיגעל אלס עקזעקוטיוו סעקרעטאר הויבט דער פארבאַנד פון די פּוילישע אידען אָן אנעמען א נייעם כאַראַקטער. עס ווערט פאָרמולירט אויף דער ערשטער זיצונג, אז דער פארבאַנד פון די פּוילישע אידען אין אמעריקא דאַרף זיך פארנעמען פון היינט אָן און ווייטער מיט פאָלגענדע פּראָבלעמען: 1) מיט העלפען די אידען אין פּוילען, מאָראַליש, פּאָליטיש און עקאָנאָמיש און 2) מיט העלפען אוועקשטעלען די אייגענע ברענטשעס פון פארבאַנד אויף א פעסטען פונדאַמענט.

כדי דאָס דורכצופירען הויבט דער פארבאַנד אָן ארויסצוגעבען א מאָנאַט־זשורנאל מיט דעם נאָמען „דער פארבאַנד" וואָס אין משך פון זעקס יאָהר צייט וואָס ער האָט עקזיסטירט, האָט ער ניט בלויז אָבגעשפּיגעלט דעם לעבען פון די פּוילישע אידען און אנגעוויזען בעסערע און שעהנערע וועגען פאר זייער עקזיס־טענץ און אויסבילדונג, נאָר ער איז אויך געווען א וועגווייזער פאר פּוילישע לאַנדס־מאַנשאַפטען אויסער די גרענעצען פון אמעריקע. ער האָט נענטער געבראַכט דאָס שטעטעל אין פּוילען צו די לאַנדסמאַנשאַפטען דאָ וועלכע האָבען געטראָגען די נעמען פון די זעלבע היים־שטעט. דער זשורנאל האָט די מיטגלידער פון פּוילישען פארבאַנד צוגעוואוינט צו קולטור ארבייט און צו א בעסערע באַציהונג צו אלגע־מיינע געזעלשאַפטליכע פראַגען. אין דער קריזיס צייט האָט זיך דער זשורנאל אָבגעשטעלט און ערשיינט איצט ווידער נאָר אין א קלענערען פאָרמאַט. מערסטענס פאר אייגענע ידיעות.

היינט צו טאָג פארמאָגט דער פאַרבאַנד פון די פּוילישע אידען אין אמעריקא 139 ברענטשעס וואָס זיינען צושפּרייט איבער גאַנץ אמעריקע. אויסער ניו יאָרק האָט דער פארבאַנד פון די פּוילישע אידען ברענטשעס אין פילאדעלפיע, באָסטאָן, פּיטסבורג, דעטראָיט, שיקאגא, מיניאַפּאָליס, לאָס אנדזשעלעס און אנדערע קלענערע שטעט. א חוץ דעם האָט דער פארבאַנד 4 דיסטריקטען וועלכע נעמען אריין איינ־צעלנע מיטגלידער און אָרגאַניזאציעס אויף דעם אופן ווי עס פירט זיך דער הויפּט אָפיס אין ניו יאָרק לגבי די ניו יאָרקער ברענטשעס. די דיסטריקטען געפינען זיך אין באָסטאָן, דעטראָיט, שיקאגא, לאָס אנדזשעלעס. ביז מיט א צייט צוריק איז אויך געווען א פינפטער דיסטריקט, אין קענעדע, אָבער זינט צוויי יאָהר זיינען זיי שוין אויסגעוואַקסען זעלבסשטענדיג און האָבען אָן אייגענעם פארבאנד וואָס נעמט ארום דעם דיסטריקט אָף קוויבעק. זיי שטעהן אבער אין א שטענדיגען קאָנ־טאַקט מיט דעם אָפיס אין ניו יאָרק.

די מיטגלידערשאַפט פון פארבאַנד פון פּוילישע אידען באַשטעהט פון 32 טויזענד וואָס יעדער איינער פון זיי מוז עטוואָס צאָהלען דירעקט צו דער פעדעריי־שאָן דורך זייער פאראיין.

נאָך די ענדערונג אין 1923, ווען די פעדערייזשאַן האָט אראָבגעוואָרפען דאָס וואָרט „היברו" און האָט זיך א נאָמען געגעבען „דער פארבאַנד פון די פּוילישע אידען אין אמעריקא", האָט זי אָנגעהויבען פאָרמולירען איהר טעטיגקייט אין גייסט פון אידען אין פּוילען. די ערשטע פראגע איז זעלבסטפארשטענדליך געווען; רעליף פאר די אידען אין פּוילען היינט צו טאָג. נאָך לענגערע באַשפּרעכונגען איז אוועקגעשטעלט געווארען דער קלאָרער פּרינציפּ, אז פון רעליף געלדער וואָס דאַרף געהן קיין פּוילען און ווערען געזאַמעלט דירעקט פאר די אידען אין פּוילען מוז יעדע איינציגע פעני געהן דירעקט צו די געליטענע. דער פארבאַנד פון פּוילישע אידען,

דארף בלויז זיין דער וועקער און רופער צו די אמעריקאנער אידען וואָס שטאַמען פון פוילען אז זיי זאָלען ניט פארלאָזען זייערע קרובים און פריינד און די הילף אויף א געמיינזאמען אויפן דארף געגעבען ווערען דורך די לאנדסמאנשאפטען וואָס טראָגען דאָ די נעמען פון די היים־שטעט, פאר זייערע היים־שטעט.

דער פארבאנד פון די פוילישע אידען אין אמעריקא האָט מיט זעקס יאָהר צוריק אָנגעהויבען אן אלגעמיינעם קאמפיין אז יעדע לאנדסמאנשאפט מוז און זאָל האָבען אן אייגענע רעליעף קאָמיטע פאר זייער היים־שטעטל. זי האָט יאָ געשאפען דאָן אן אייגענעם פאָנד פון עטליכע טויזענד דאלאר, אבער מיט דעם אויסדריקליכען אונטערשטרייכען, אז דאָס געלד געהט בלויז דאָ פאר אָרגאניזאציאָנעלע צוועקען. דאָס געלד איז באנוצט געוואָרען אויסצופאָרשען די לאגע פון די אידען אין פוילען, פאר אגיטאציאָנס־מאטעריאל אין דרוק־זאכען און פאר איבערשיקען דאָס געלד פון די לאנדסמאנשאפטען אָרגאניזאציעס וועלכע האָבען דאָס געלד געקליבען פאר זייערע היים־שטעט. אזעלכע לאנדסמאנשאפטען רעליעף קאָמיטעס האָט דער פארבאנד פון די פוילישע אידען אין אמעריקא געשאפען איבער 400.

די דאָזיגע הילפס־ארבייט האָט אריינגעבראכט אן אומגעהויערן צוטרוי מצד די לאנדסמאנשאפטען צו דעם פארבאנד פון די פוילישע אידען. מען האָט דערפיהלט אז פון גרונד אויס איז די פעדעריישאן א ריין הומאניטארע אָרגאניזאציע וועלכע מיינט בלויז צו העלפען דאָס היימישע אמאָליגע שטעטעלע.

אין דעם קריזיס צייט וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אין יאָהר 1929 האָט די אָרבייט פון די לאנדסמאנשאפטען רעליעף קאָמיטעס שטארק אָנגעהויבען אָבצופאלען. דאָ און דאָרט האָט נאָך א לאנדסמאנשאפט געשיקט אביסעל געלד יעהרליך, אָבער די ארבייט איז געוואָרען אלץ שוואכער און שוואכער, און ווען לעצטענס אין דער ענדע פון 1934 האָבען ווידער אָנגעהויבען אָנקומען פון פוילען זעהר טרויעריגע ידיעות און דער געשריי נאָך הילף איז געוואָרען אלץ צודרינגליכער האָט דער פארבאנד פון די פוילישע אידען ווידער באשלאָסען צו באנייען די רעליף ארבייט פון די לאנדסמאנשאפטען פאר זייערע היים־שטעט אין פוילען אויף דעם זעלביגען אויפן ווי זי האָט עס געטאָן מיט יאָהרען צוריק.

די רעליעף ארבייט ביים פארבאנד פון די פוילישע אידען האָט זיך אבער ניט באגרענצט בלויז מיט אגיטירען צווישען די לאנדסמאנשאפטען נאָך הילף פאר זייערע היים־שטעט, זי האָט אויך אָנגעהויבען ענטוויקלען אויף א ברייטען אויפן דאָס צוזאמענברענגען קרובים פון פוילען מיט קרובים פון אמעריקא. אין משך פון די לעצטע יאָהרען איז די אבטיילונג ביים פוילישען פארבאנד אויסגעוואקסען צו א גרויסען וויכטיגען אפאראט. היינט צו טאָג באקומט דער פארבאנד פון די פוילישע אידען אָן ערך 15 טויזענד בריעף א יאָהר פון אלע עקען און ברעגען פון פוילען און אחוץ דעם אויך פון אנדערע טיילען וועלט.

יעדער בריעף וואָס קומט אן פון פוילען ווערט איבערגעשיקט צו דער באטרעפענדער פערזאָן. ווען דער בריעף קומט צוריק צוליב א שלעכטען אדרעס, ווערט ער געמאָלדען אין דער פרעסע איבערן גאנצען לאנד און מען דארף דאָ אונטערשטרייכען אז די אידישע פרעסע האָט אין דער הינזיכט געגעבען דעם פארבאנד פון די פוילישע אידען די בעסטע און שעהנסטע הילף, און כאראקטעריסטיש אלס א פאקט, אז אין 90 פאלען פון הונדערט, האָבען זיך די קרובים אבגערופען, אויב ניט די קרובים דירעקט האָבען עס זייערע פריינד געטאָן.

א דריטע פאזע פון דער רעליעף ארבייט ביים פארבאנד פון די פוילישע אידען איז דאָס איבערשיקען אלטע קליידער קיין פוילען. ביז מיט א דריי יאָהר צוריק

האָט מען פון דאַנען געקאָנט שיקען אַלטע קליידער אָהן וועלכען עס איז אָבצאָהל און אָהן וועלכע עס איז שוועריגקייטען. עס איז אבער דאַן געוואָרען א פאראָרדענונג אין פּוילען, אַז אום צו באַקומען א פּעקעל אַלטע קליידער פון אמעריקע מוז מען האָבען אַן אָרעמקייטס־צייגניש און דאָס איבערשיקען אַלטע קליידער האָט כמעט אויפגעהערט. אפילו דער אָרעמסטער האָט זיך געשעהמט אוועקצוגעהן אין זיין מוניציפּאַליטעט כדי צו באַקומען דעם צייגניש אַז ער איז אַן אָרעמאַן. דער פאַרבאַנד פון די פּוילישע אידען האָט דעריבער אויסגעווירקט ביי דער פּוילישער רעגירונג אַז מען זאָל פון אמעריקא מעגען אריינפירען צעהן טויזענד פּעקלאַך אַלטע קליידער יעהרליך אָהן צייגנישען און צוליב דעם האָבען שוין אויך באַקומען א קוואָטא אויף אריינפירען אַלטע קליידער די לענדער: ענגלאַנד און קענעדע, די לעצטע צוויי האָבען זיך געווענדעט צום אמעריקאַנער פאַרבאַנד נאָך דער נויטיגער אינפאָרמאַציע ווי אַזוי דאָס דורכצופירען און האָבען עס באַקומען.

אחוץ די פּראַקטישע רעליעף ארבייט פאַר די אידען אין פּוילען האָט זיך דער פאַרבאַנד פון די פּוילישע אידען אין אמעריקא געשטעלט פּאָזיטיווע צוועקען. ער האָט אָנגעהויבען זיך שטעלען אין ענגען קאָנטאַקט מיט די פיהרער פון די אידען אין פּוילען, כדי גענויער צו באַקענען זיך מיט זייער פּאָליטישער לאַגע און יעדעס מאָל ווען עס איז נאָר נויטיג געווען האָט די פּעדעריישאַן פון פּוילישע אידען אויסגענוצט איהר איינפלוס צו אָבצושטעלען אומרעכטען וואָס זיינען באַגאַנגען געוואָרען געגען די אידען אין פּוילען. איהרע ווענדונגען צו דער פּוילישער רעגירונג זיינען געווען שטענדיג אין איינקלאַנג מיט די פאַרלאַנגען פון די אידישע פּאַרשטעהער אין פּוילען, וועלכע האָבען שטרענג געפאָדערט אַז די פּוילישע רעגירונג זאָל דורכפירען איהר אָבמאַך וואָס זי האָט אונטערגעשריבען אין ווערסייל, וואו די אידען איז פאַרזיכערט געוואָרען פאָלשטענדיגע מינאָריטעטען רעכט. זי האָט קיין מאָל ניט געפיהרט קיין שתדלנות־פּאָליטיק אויף דעם פעלד.

דער פאַרבאַנד פון די פּוילישע אידען האָט אַן אָבמאַך מיט די היגע פּוילישע פאָרשטעהערשאַפט, אויסצופאָרשען זעלבסטשטענדיג די לאַגע פון די פּוילישע טוריסטען און רעקאָמענדירען אַז דער אָבצאָהל פאַר פאַרלענגערען די פּאַספּאָרטען זאָל פאַרקלענערט ווערען. פאַראַן אויך א גרויסע צאָהל מענשען וואָס האָבען פאַרבינדונגען מיט פּוילען, וועגען ירושות, וועגען געבורטס־שיינען, וועגען פאַרלעגענע חובות. אין פאַרבאַנד פון פּוילישע אידען שרייבט מען און מען רעדט פּויליש און הונדערטער ענינים ווערען ערליידיגט דורך דעם פאַרבאַנדס אָפּיס וועלכער האָט פאַר די ארבייטען א באַזונדערע אָבטיילונג. דער פאַרבאַנד האָט אויך פאַרבינדונגען מיט א גרופּע פאַראַנטוואָרטליכע לאָיערס אין פּוילען. דער פאַרבאַנד פון די פּוילישע אידען רופט די אָבטיילונג קאָנסולאַט ארבייט, כאָטש זי האָט ניט קיין רעגירונג הינטער זיך, אָבער אויך אין דעם רעגירונגס פּוילישען קאָנסולאַט און אין דער פּוילישער אמבאַסאַדע ווערט די ארבייט שטאַרק אָבגעשאַצט.

דער פאַרבאַנד פון די פּוילישע אידען נעמט אויך אויף פראַגען וועגען די פּוילישע אידען וואָס וואוינען אויסער פּוילען, באַזונדערס וועגען די אידען אין צענטראַל אמעריקא, וועלכע ווענדען זיך אָפט צו דעם פאַרבאַנד פון פּוילישע אידען נאָך הילף. אין יענע לענדער ווי אויך אין מעקסיקא, אָדער ווי לעצטענס דער פאַל אין דייטשלאַנד זיינען די פּוילישע אידען אין רוב ניט קיין אָרטיגע בירגער און דאַרפען גענומען ווערען אונטערן שוץ פון דער פּוילישער רעגירונג. דעם פאַרבאַנדס אינטערווענץ אין די פעלע האָט שטענדיג א ווירקונג און די אמעריקאַנער פּוילישע פאַרטרעטער פאַרהאַנדלען גערן די פראַגען מיט די פאָרשטעהער פון

פארבאנד פון די פוילישע אידען אין אמעריקא. אין גאר וויכטיגע פאלען, באראט זיך דער פארבאנד פון די פוילישע אידען מיט די פארשטעהער פון אמעריקאנער אידענטהום און געמיינזאם ווערען די פראגען אויפגענומען און איבערגעשיקט צו דער פוילישער רעגירונג.

די וויכטיגע טעטיגקייט פון פארבאנד אין אמעריקא פאר די לעצטע 12 יאהר האט געווירקט אז אויך אין אנדערע לענדער זאלען אויסוואקסען גרויסע פאר־באנדען פון פוילישע אידען און פון דאנען אויס איז זיי געגעבען געווארען די נויטיגע אנווייזונגען. אזוי איז לעצטענס אויסגעוואקסען א שטארקער פארבאנד פון פוילישע אידען אין ארגענטינע, אין ארץ ישראל, אין בראזיל און איינצעלנע פאראייניגטע גרופען פון פוילישע אידען אין פראנקרייך, בעלגיען א. א. וו. מיט וועמען דער אמעריקאנער פארבאנד שטעהט אין אן ענגער פארבינדונג און העלפט זיי פון דער ווייטען מיט ראט און טהאט.

דער פארבאנד פון די פוילישע אידען האט אויך אן אייגענעם מעדיקאל סענטער און מעדיקאל דיסטריקט פאר איהרע מיטגלידער אין ניו יארק לויט דעם מוסטער פון ארבייטער רינג און העלפט בכלל די אנגעשלאסענע לאנדסמאנשאפטען אז זיי זאלען איינפיהרען לעקטשורס אויף זייערע מיטינגען. זי פיהרט אויך אן א קאמפיין, אז אנשטאט די ביליגע סואוועניר־זשורנאלען זאלען די לאנדסמאנ־שאפטען ארויסגעבען די געשיכטעס פון זייערע היים־שטעט, און פון זייערע פאראייניגען דא, צו בארייכערען די אידישע געשיכטע.

דער פארבאנד פון די פוילישע אידען האט אויך דעם פארדינסט וואס מיט ארום צעהן יאהר צוריק האט ער אויפגעהויבען די פראגע וועגען שטעלען א מאנ־נומענט פאר דעם פינאנסיר פון דער אמעריקאנער רעוואלוציע חיים סאלאמאן, און כאטש דער פראיעקט איז נאך ניט צושטאנד געקומען, איז אבער געשאפען געווא־רען זינט דאן א גאנצע ליטעראטור ארום חיים סאלאמאן. צו דעם האט פיעל מיטגעהאלפען דער עקזעקוטיוו דירעקטאר פון פארבאנד מר. ז. טיגעל, וועלכער האט באקומען די מיטהילף אין דעם זין פון אזעלכע פערזענליכקייטען ווי טשארלס עדווארד ראסעל, פראפעסאר אלפרעד בושנעל הארט און אנדערע באדייטענדע ניט־אידען היסטאריקער.

אידישע סטאטיסטיק

טראץ אלע פארפאלגונגען און רדיפות, מעהרט זיך דאס אידישע פאלק. לויט ווי דער אידישער סטאטיסטיקער יעקב לעשטשינסקי וויל האבען, זיינען, אין יאהר 1800, געווען פון 2 ביז 3 מיליאן אידען אויף דער וועלט. פון פארשידענע סטאטיסטישע קוועלען, ווייסען מיר, אז עס זיינען דא איצט אויף דער וועלט איבער 15 מיליאן אידען. די סטאטיסטישע ציפערען באציהען זיך אויף רעכענונגען, וואס זיינען געמאכט געווארען פון צענזוסעס אין די יאהרען 1927־30. די ציפערען, אויב ניט גענוי, גיבען דאך א בילד פון דער אידישער באפעלקערונג איבער דער גאנצער וועלט. מיר האבען פארשידענע טאבעלען פון דער צאהל אידען לויט

פארשידענע לענדער. דערוויל גיבען מיר די אלגעמיינע צאָהל אידען לויט פאר־שידענע וועלט־טהיילען.

צאָהל פון אידען אין די פינף וועלט־טהיילען

וועלט־טהייל	צאָהל פון אידען	פּראָצענטען לויט וועלט־טהיילען
אייראָפּא	9,338,619	61.66
אפריקע	538,609	3.56
אזיע	588,154	3.88
אויסטראליע	24,783	0.16
אמעריקע, צפון און דרום	4,654,209	30.74
סך הכל	15,144,374	100.00
צוואוקס פון אידען נאָך די צענזוסעס (שאצונגען)	758,626	
	15,903,000	

אויף וועלכע שפּראכעןריידען אידען (לויט רופּין)

יאָהר 1930 אין רונדע ציפערען

שפּראך	צאָהל ריידענדע	פּראָצענט
אידיש	6,800,000	42.7
דייטש	900,000	5.7
ענגליש	3,700,000	23.3
אונגאריש	500,000	3.1
רוסיש	800,000	5.0
פּויליש	1,000,000	6.3
אנדערע סלאווישע שפּראכען — טשעכיש, בולג. א. א. וו.	250,000	1.6
לאדינאָ (שפּאניאָליש)	300,000	1.9
שפּאניש	50,000	0.3
אראביש און טערקיש	600,000	3.8
פראנצויזיש	300,000	1.9
העברעאיש	165,000	1.0
האָלענדיש	125,000	0.8
רומעניש	300,000	0.9
אנדערע שפּראכען	113,000	0.7
	15,903,000	100.0

די פאנאנדערטיילונג פון שפּראכען דארף גענומען ווערען מיט א געוויסען צווייפעל. די ציפערען זיינען גענומען געוואָרען אויפ'ן גרונט פון אָנגעגעבענער

מוטערשפּראַך. ווען א צענזוס ווערט גענומען, ווערט אָבער די שפּראַך אָנגעגעבען פון פּאָליטישע מאָטיוען, ווי מען קען דאָס זעהן פון א פאַרגלייכונגס טאַבעלע וואָס דאָקטאָר רופּין מאַכט.

די שפּראַכען מיט וועלכע אידען האָבען זיך באַנוצט

שפּראַך	יאָהר 1900 צאָהל רייִדענדע	יאָהר 1900 פון הונדערט אידען רייִדען	יאָהר 1930 צאָהל רייִדענדע	יאָהר 1930 פון הונדערט אידען רייִדען
אידיש	7,000,000	60.6	6,800,000	42.7
דייטש	1,250,000	10.8	900,000	5.7
ענגליש	1,100,000	9.5	3,700,000	23.3
אונגאַריש	600,000	5.2	500,000	3.1
רוסיש	100,000	0.9	800,000	5.0
פּויליש	200,000	1.8	1,000,000	6.3
אַנדערע סלאַווישע שפּראַכען, ווי טשעכיש, בולגאַריש א. א וו.	100,000	0.9	250,000	1.6
לאַדינאַ (שפּאַניאָלישע אידיש)	350,000	3.0	300,000	1.9
שפּאַניש (אַרגענטינע)	......	..	50,000	0.3
טערקיש און אַראַביש	250,000	2.2	600,000	3.8
פראַנצויזיש	150,000	1.3	300,000	1.9
העברעאיש	20,000	0.1	165,000	1.0
האָלענדיש	110,000	0.9	125,000	0.8
רומעניש	......	—	300,000	1.9
איטאַליעניש	40,000	0.3	50,000	0.3
אַנדערע שפּראַכען	280,000	2.5	63,000	0.4
סך הכל	11,550,000	100.00	15,903,000	100.00

עס איז כמעט ווי זיכער, אז די אָנגעגעבענע מוטערשפּראַך שטימט ניט מיט דער ווירקליכקייט. פאַרדעכטיגט זיינען די אָנגעגעבענע צאָהל רייִדענדע פון 3 הונדערט טויזענד רומעניש רייִדענדע אין יאָהר 1930 אין דער צייט וואָס אין יאָהר 1900 האָט קיין איד ניט אָנגעגעבען רומעניש אלס זיין מוטער־שפּראַך. די צאָהל העברעאיש רייִדענדע און פּויליש רייִדענדע איז אויך פאַרדעכטיג. אזוי איז פאַרדעכטיג אפילו די צאָהל פון ענגליש רייִדענדע און טערקיש־אַראַביש רייִדענדע. פאַר די 30 יאָהר, צווישען די 2 טאַבעלען, זיינען אָבער פאָרגעקומען אזעלכע פּאָליטישע ענדערונגען, אז עס איז פאַרשטענדליך די נייע אָריענטירונג פון שפּראַכען צווישען אידען. לויט דער פאַרגלייכונגס טאַבעלע פון דאָקטאָר רופּין קומט אויס, אז אידיש איז געפאַלען פון 60.6 פּער הונדערט אויף 42.7 פּער הונדערט. אז אידיש ווערט ניט גערעדט צווישען דעם יונגוואַרג, קען מען אָננעהמען, אָבער פילע יונגע אַמעריקאַנער אידען פאַרשטעהען אידיש טראָץ דעם וואָס זיי רייִדען ענגליש. אזוי איז מיט אַנדערע שפּראַכען. אידיש איז נאָך אפילו לויט די אָנגעגעבענע ציפערען די שפּראַך, וואָס עס ווערט גערעדט פון כמעט א העלפט אידען פון דער וועלט ביי היינטיגען טאָג. די צאָהל אידען, וואָס פאַרשטעהען אידיש, איז פיל גרעסער.

אידען אין אמעריקע

וואָס פאר א ראָליע אידען שפּילען איצט אין אמעריקע קען מען זעהן פון דעם פאַקט, וואָס אין דעם יאָהר 1930 האָט מען גערעכענט אידען אין צפון און דרום אמעריקע 4,654,209 פּערזאָן, וואָס האָבען אויסגעמאַכט 30.74 פּראָצענט פון אלע אידען אין דער וועלט. פון יעדע 10 טויזענד אידען זיינען געווען 3074 אין אמעריקע. זייט פון יאָהר 1930 איז די צאָהל פון אידען אין אלע לענדער פון צפון און דרום אמעריקע געוואקסען. די אידען זיינען אין אמעריקע אָנגע־קומען פאר די לעצטע הונדערט און דרייסיג יאָהר. מיט 130 יאָהר צוריק איז די צאָהל פון אידען אין אמעריקאנער לענדער געווען זעהר קליין, ווי מען קען זעהען פון פאָלגענדער טאַבעלע:

דער אידישער וואוקס אין אמעריקאנער לענדער

יאהר	פאר. שטאאטען פון צפון אמעריקע	קאנאדא	ארגענטינע	אנדערע אמעריקאנער לענדער	סך הכל
1800	2,000	100	......	500	2,600
1850	50,000	500	......	1,000	51,500
1880	230,000	2,400	......	2,000	234,400
1890	500,000	6,400	1,000	3,000	510,400
1900	1,000,000	16,500	30,000	10,000	1,056,500
1910	2,200,000	70,000	90,000	15,000	2,375,000
1920	3,200,000	120,000	130,000	70,000	3,520,000
1930	4,228,029	155,000	200,000	71,180	4,654,209
שאצונג 1934-1933	4,500,000	170,000	240,000	90,000	5,000,000

צוטיילונג פון די אידען אויף די אמעריקאנער קאָנטינענטען (צפון און דרום אמעריקע)

צפון אמעריקע

לאנד	יאהר פון צענזוס	צאהל פון אידען	אלגעמיינע באפעלקערונג	פראָצענט פון אידען
פאראייניגטע שטאאטען	1930	4,228,029	122,745,046	3.5
אלאסקא	1930	500		
קאנאדא	1931	155,606	10,374,196	1.5
מעקסיקאָ	1930	16,000	16,404,030	0.1
קיובא	1930	10,000		
האיאיטי	1927	55		
דזשאמאיקא	1929	150		
פּאָרטאָ ריקאָ	1930	1,250		
ווירדזשיניא אינזלען	1930	200		
פּאנאמא	1930	25		
אנדערע לענדער	1930	636		
סך הכל צפון אמעריקע		4,412,451		
דרום אמעריקע		241,758		
אידען אין גאנץ אמעריקע		4,654,209		

דרום אמעריקע

לאנד	יאָהר פון צענזוס	צאָהל פון אידען	אלגעמיינע באפעלקערונג	פראָצענט פון אידען
ארגענטינע	1928	200,000	11,658,000	2.1
בראַזיליע	1928	30,000	40,273,000	0.1
טשילי	1930	2,000	4,287,445	0.2
גוואיאנא	1931	1,786		
פאנאמא	1930	750		
פאראגוואי	1928	400		
פערו	1927	300		
אוראגוואי	1929	5,000	1,903,083	0.3
ווענעזועלא	1926	882		
אנדערע לענדער		640		
סך הכל דרום אמעריקע		241,758		
צפון אמעריקע		4,412,451		
אידען אין גאנץ אמעריקע		4,654,209		

צוטיילונג פון אידען אין אזיע

לאנד	יאָהר פון צענזוס	צאָהל אידען	אלגעמיינע באפעלקערונג	פראָצענט פון אידען	נעשאַצטע צאָהל אידען אין יאָהר 1934
פאלעסטינע	1931	175,006	1,035,154	16.9	275,000
איראַק	1932	100,100	3,300,000	3.0	100,000
פערסיע	1929	40,000	9,000,000	0.4	40,000
סיריען	1929	25,000	2,687,280	0.9	25,000
יעמען (תימן)	1930	30,000	1,000,000	3.0	30,000
אזיאטישע טערקיי	1927	28,739	12,607,601	0.2	30,000
אינדיע	1931	30,000	352,837,778	0.0	30,000
אזיאטישע רוסלאנד	1926	109,851	30,980,865	0.4	125,000
אפגאניסטאן	1924	20,000	12,000,000	0.2	20,000
אנדערע לענדער	1930	29,458			35,000
סך הכל אידען אין אזיע		588,154			710,000

צוטיילונג פון אידען אין אייראָפּא

לאנד	יאהר פון צענזוס	צאהל פון אידען	אלגעמיינע באפעלקערונג	פראצענט פון אידען	צאהל פון ידען געשאצט 1934
אוקראינע	1926	1,574,428	29,018,187	5.4	1,675,000
ווייס רוסלאנד	1926	407,059	4,983,240	8.2	400,000
צענטראלע רוסלאנד	1926	588,843	82,045,623	0.7	700,000
פוילען	1921	2,829,456	32,132,936	10.4	3,050,000
רומעניע	1919	834,344	18,057,074	4.8	900,000
דייטשלאנד	1925	564,379	62,410,619	0.9	550,000
אונגארען	1920	473,310	8,683,740	5.9	500,000
טשעכאָ־סלאָוואקיא	1930	356,830	14,726,158	2.4	375,000
עסטרייך	1923	230,000	6,534,481	3.5	230,000
פראנקרייך	1931	200,000	41,834,923	0.5	215,000
ליטא	1923	155,126	2,028,971	7.6	162,000
האָלאנד	1920	115,233	7,920,388	1.7	122,000
גריכענלאנד	1928	80,000	6,204,684	1.3	82,000
יוגאָסלאוויע	1921	64,221	13,930,918	0.5	70,000
ענגלאנד	1931	320,000	46,189,445	0.7	330,000
בעלגיע	1930	60,000	8,092,004	0.7	60,000
איטאליע	1931	54,121	41,230,047	0.1	55,000
טערקיי	1927	53,133	1,040,669	5.1	55,000
בולגאריע	1926	46,431	5,478,741	0.8	50,000
לאטוויע	1930	93,741	1,900,045	4.9	95,000
אנדערע לענדער	....	237,964	....	..	275,000
אידען אין אייראָפּא		9,338,619			

צוטיילונג פון אידען אין אפריקא

לאנד	יאהר פון צענזוס	צאהל פון אידען	אלגעמיינע באפעלקערונג	פראצענט פון אידען	צאהל פון אידען געשאצט 1934
מאראָקאָ (פראנצויזיש)	1931	120,000	5,057,000	1.4	120,000
מאראָקאָ (שפאניש)	1931	26,000	1,100,000	1.8	20,000
אלזשיר	1931	90,000	6,553,451	1.4	90,000
דרום אפריקע	1926	71,816	8,013,000	0.9	80,000
עגיפּטען (מצרים)	1927	63,550	14,177,864	0.4	66,000
טוניס	1931	66,000	2,417,000	2.7	66,000
טריפּאָלי	1931	43,000	705,187	6.1	44,000
אנדערע לענדער					
סך הכל אפריקע		436,619			

אין אויסטראַליע און ניו־זעלאַנד רעכענט מען די צאָהל אידען 24,783. זיי מאַכען אויס 0.6 פּראָצענט פון דער גאַנצער באַפעלקערונג.

נאָך פאַרשידענע פּראָבעס מיט בעזועצען אידען אויף ערד, זיינען ערציעלט פאָלגענדע רעזולטאַטען (פאַקטערס און אַגראָנאָמיקעס אַריינגערעכענט):

לאַנד	באַפעלקערונג פאַמיליעס	נפשות
רוסלאַנד*)	45,000	250,000
פּוילען	20,000	100,000
ליטע	3,000	15,000
בעסאַראַביע	5,000	30,000
טשעכאָסלאָוואַקיע און קאַרפּאַט רוסלאַנד	5,000	30,000
אַרגענטינע	3,500	20,000
בראַזיליע	200	1,000
פאַראייניגטע שטאַאטען	15,000	80,000
קאַנאַדא	800	5,000
לאַטוויע	200	1,000
פּאַלעסטינע	5,000	28,000
טאָטאַל	102,700	560,000

באמערקונגען

*) שוין די אלטע קאלאניעס אריינגערעכנט.

אונטערזוכונג פון אידישע באשעפטיגונגען לויט פארשידענע לענדער

	1907 דייטשלאַנד	1921 פּוילען	1926 רוסלאַנד	1923 ליטע	1931 פּאַלעסטינע
ערד אַרבייט	1.3	9.6	9.8	6.0	18.5
אינדוסטרי	21.5	31.7	35.1	22.0	29.4
האַנדעל	49.7	34.6	27.3	33.0	18.2
פרייע פּראָפעסיעס	6.5	6.9	10.8	5.0	12.4
דינער	2.1	4.9		5.0	5.1
אָהן באַשטימטע באַשעפטיגונג	18.9	10.8	17.0	29.0	15.6
אַרמיי		1.5			0.8
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

אונטערזוכונג פון פילע לענדער פון מענשען וואָס מאַכען זעלבסטשטענדיג א לעבען פון אידען און ניט אידען

פון הונדערט פערזאָן זיינען באשעפטיגט

	יאהר פון צענזוס	מענער		פרויען		ביידע געשלעכטער	
		אידען	ניט אידען	אידען	ניט אידען	אידען	ניט אידען
פוילען	1921	52.2	63.6	17.6	50.2	33.9	56.6
פרייסען	1925	78.4	72.9	34.5	39.6	55.8	55.8
ליטע	1923	30.6	42.5	30.9	48.3	30.8	45.5
אונגארען	1920	......	......	......	......	**43.2**	47.2
אוקראינע	1926	58.8	66.5	21.4	57.3	43.7	......
ווייס רוסלאנד	1926	54.8	66.7	21.3	59.6	37.1	......
מאָסקווע	1926	72.1	80.6	36.1	37.5	53.7	......

א גרויסע ראָליע שפּילט אין אידישען לעבען עמיגראציע. „ויחנו ויסעו" איז א לאַנגע אידישע סדרה.

פאר 50 יאָהר פון 1881 ביז 1930 איז די עמיגראציע געווען ווי פאָלגט:

עמיגרירט פון לאנד	צאָהל
רוסלאנד	2,285,000
פוילען און גאליציע	952,000
רומעניע	235,000
ענגלאנד	114,000
אנדערע לענדער	389,000
צאָהל עמיגראנטען	3,975,000

אימיגרירט אין לאנד	צאָהל
פאראייניגטע שטאַאטען	2,885,000
קענעדע	125,000
ארגענטינע	180,000
בראזיליע	30,000
צענטראל אמעריקע	30,000
אין אייראָפּעאישע לענדער	490,000
אין אפריקע	95,000
פאלעסטינע	120,000
אויסטראליע	20,000
	3,975,000

צאָהל פון אימיגראנטען אין די פאראייניגטע שטאַאטען פון דעם יאָהר 1900 ביז 1929 לויט עלטער און געשלעכט

יאָהרען	טאָטאל	מענער	פרויען	קינדער אונטער 14	פון 14 ביז 44	איבער 46
1900-1914	1,448,226	808,408	637,618	323,087	1,011,021	85,119
1915-1920	79,966	41,804	38,162	22,394	50,814	6,758
1921-1929	328,428	151,068	179,560	94,352	187,689	45,386
סך הכל	1,856,620	1,001,280	855,340	449,833	1,249,524	137,263

אימיגראנטען־אידען פון 1900 ביז 1929 אין קאטעגאָריעס פון באשעפטיגונג לויט פעריאָדען

פראָצענטען פון באשעפטיגונג

	1900־1914	1915־1919	1920־1925	1925־1929
אינדוסטרי	60.1	38.1	14.9	21.9
מסחר	10.1	23.3	4.1	11.2
ערד ארבייט	2.4	4.6	26.6	17.4
פרייע פראָפעסיעס	2.0	9.3	2.3	5.8
פראָסטע ארבייט	10.4	7.8	32.7	21.9
הויז ארבייט	12.4	12.6	15.4	16.6
אונבאשטימט	2.6	4.3	4.0	5.2
טאָטאל פראָצענט	100.0	100.0	100.0	100.0

די אידישע באפעלקערונג אין דער שטאָט ניו־יאָרק

די אידישע באפעלקערונג אין דער שטאָדט ניו יאָרק איז 1,765,000, צוטהיילט צווישען די פינף בעראָס אויף פאָלגענדען אופן:

בראָנקס	420,000	איבער 45% פון דער גאנצער באפעלקערונג
ברוקלין	797,000	„ 35%
מאנהעטען	465,000	„ 25%
קווינס	75,800	„ 9 %
ריטשמאָנד	7,200	ארום 5 %

אימיגראציע אין אמעריקע פון 1900 ביז 1930

יאָהרען	פרייע פראָפעסיעס		געלערנטע באלמעלאָכעס סקילד לעיבאר		פארשידענע מלאכות		אָהן באשטימטע באשעפטיגונג		סך הכל	
	אלגעמיין	אידען	אלגעמיין	אידען	אלגעמיין	אידען	אלגעמיין	אידען	אלגעמיין	אידען
1900-1905	41,901	3,331	662,700	189,555	2,493,850	91,866	1,083,197	204,147	4,281,648	488,899
1906-1911	67,899	4,663	865,699	233,084	3,347,136	103,040	1,560,163	298,564	5,840,897	639,351
1912-1917	70,232	4,218	610,279	158,404	2,320,365	67,796	1,174,597	148,505	4,175,475	378,933
1918-1923	65,362	4,717	408,580	44,604	945,326	59,477	900,186	134,500	2,319,454	243,298
1924-1929	78,731	4,352	430,801	21,528	836,367	19,606	881,907	60,663	2,227,806	106,149
סך הכל	324,125	21,281	2,978,059	647,175	9,943,044	341,785	5,600,050	846,379	18,845,278	1,856,620

עס איז אינטערעסאנט פאָלגענדע אונטערזוכונג, מיט וועמעס הילף די אימיגראנטען זיינען געקומען אין די פאראייניגטע שטאַאטען:

	אידען	ניט אידען
זעלבסטשטענדיג	38.15	64.62
מיט דער הילף פון קרובים	61.30	33.42
מיט דער הילף פון באקאנטע	55	1.96
	100.00	100.00

אימיגראציע נאָך די פאראייניגטע שטאַאטען

יאָהרען	אָנגעקומען		פראצענט	צוריק געפאָהרען			פראצענט	פארמעהרט	פארמעהרט
	אלגעמיין	אידען	אידען	אלגעמיין	אידען	אלג. פראצ.	אידען	אלגעמיין	אידען
פון 1908 ביז 1932	12,551,961	1,084,719	8.64	4,180,558	54,662	33.31	5.04	8,371,403	1,030,057
1881-1898	8,173,890	....	...	....		....	...	....	533,578
1899-1907	6,974,447	829,244	11.89	....	59,208	33.55	7.14	....	770,036
1908-1924	10,656,636	1,008,586	9.46	3,574,974	52,294	25.82	5.18	7,081,662	956,292
1925-1932	1,895,325	76,133	4.2	605,584	2,368	31.95	9.11	1,289,741	73,765
					.....				2,333.571

אימיגראנטען אין די פאראייניגטע שטאאטען לויט בילדונג צענזוס

יאהרען	אידען: אלגעמיינע צאהל	אידען: צאהל פון די וואס קענען ניט שרייבען	אידען: פראצענט	ניט אידען: אלגעמיינע צאהל	ניט אידען: צאהל פון די וואס קענען ניט שרייבען	ניט אידען: פראצענט
1905-1914	1,095,140	273,628	25.	10,631,468	2,794,824	26.3
1915-1919	45,980	5,155	11.2	931,458	111,594	12.
1920-1925	209,244	14,422	6.9	2,292,655	62,739	2.7
1926-1929	34,388	1,857	5.4	995,557	16,769	1.7
	1,384,752	295,062		14,451,138	2,975,926	

די שפעטערדיגע אימיגראנטען פון ניט אידען קומען פון נארטה אייראפא, ווי דייטשען, ענגלענדער און סקאנדינאווען.

אידישע בעלי־מלאכות אריין אין אמעריקע פאר די יאהרען 1929־1900

שניידערס און שניידערינס	309,477
שוסטער	35,469
פאריער	13,958
קצבים	18,543
בעקער	16,687
שלאסער	12,917
שמידען	11,838
בלעכער	9,317
מעטאל ארבייטער	11,004
סטאליארעס	53,998
גלעזער	23,211
בארבער	7,948
זייגער מייסטער	9,767
זעצער	4,690
ערד ארבייטער	25,614
לעהרער	8,890
מוזיקער	3,410

אידישע אימיגראציע אין די פאראייניגטע שטאאטען פאר'ן יאהר 1932—1931.

צווישען דזשון 30טען 1931 און דזשון 30טען 1932 זיינען אין די פאראייניגטע שטאאטען אריינגעקומען 2755 אידישע אימיגראנטען. צוריק זיינען ארויסגעפארען 452. סך הכל הייסט עס זיינען דורך אימיגראציע צוגעקומען 2,303 אידען.

צוריקגעשיקט און ניט אריינגעלאזען

אין דעם זעלבען יאהר זיינען 147 אידען ארויסגעשיקט געווארען פון לאנד און 314 האבען געבעטען ערלויבענים אריין אין לאנד און זיינען ענטזאגט געווארען.

די לענדער פון וואַנען זיי זיינען געקומען

פון די 2755 אידען, וואָס זיינען אריינגעקומען דעם יאָהר צווישען דזשון 30טען 1931 און דזשון 30טען 1932, קומען דריי פינפטעל פון די לענדער פון צענטראל איירָאפּא, וואו עס געפינט זיך האלב פון דער אידישער באפעלקערונג פון דער וועלט. פון די איבעריגע 1,176 זיינען 472 געקומען פון קאנאדא, 131 פון פאלעסטינא, 129 פון מעקסיקאָ און 80 פון קיובא.

וואוהין זיי זיינען אַנגעקומען

אין דעם משך פון דעם אַנגעגעבענעם יאָהר זיינען די אידישע אימיגראנטען אריינגעקומען אין 38 סטעיטס און אין דעם דיסטריקט אָף קאָלאָמביא. די גרעסטע צאָהל איז אריינגעקומען אין ניו יאָרק, אילינאָיס, קאליפאָרניא, מישיגען, ניו דזשוירזי און פענסילווייניא.

געשלעכט, עלטער, א. א. וו.

קנאפּע 43 פראָצענט פון די אימיגראנטען דעם יאָהר זיינען געווען מענער און קנאפּע 58 פראָצענט פרויען. ארום 18 פראָצענט זיינען געווען קינדער אונטער 16 יאָהר, קנאפּע 60 פראָצענט צווישען 16 און 44, און 22 פראָצענט 45 יאָהר און העכער.

ארום 40 פראָצענט פון די אידישע אימיגראנטען זיינען אונפארהייראט.

אימיגראַציע ציפערען פון דזשולאַי ביז'ן 31טען דעצעמבער, 1932

פאר די זעקס מאָנאטען פון דזשון 30טען ביז דעצעמבער 31טען 1932 זיינען אריינגעקומען 1,285 אידישע אימיגראנטען (קנאפּע צעהן פראָצענט פון דער אלגעמיינער אימיגראציע).

ארויסגעפאָהרען אין די זעקס מאָנאטען זיינען 240.

סך הכל פון אידישע אימיגראנטען אין די פאראייניגטע שטאַאטען

פון 1907 ביז 1932

יאָהרען	אלגעמיינע אימיגראציע	אידישע אימיגראציע
1899 - 1907	6,974,447	829,244
1908 - 1924	10,656,636	1,008,586
1925 - 1932	1,895,325	76,133

אין די זעלבע 34 יאָהר זיינען ארום 113 טויזענד אידען ארויסגעפאָהרען פון לאנד.

אידישע אימיגראציע אין אנדערע אמעריקאנער לענדער

פון מארטש 1931 ביז מארטש 1932 זיינען אין קאנאדא אריינגעקומען 649 אידען. (פון דער צאָהל זיינען 447 געקומען פון די פאראייניגטע שטאאטען.)

פון 1901 ביז 1932 זיינען אין קאנאדא אריינגעקומען 124,513 אידען.

אין קיובא זיינען אריינגעקומען 476 אידען אין 1929. אין 1930 זיינען 1374 אריינגעקומען און 120 זיינען ארויסגעפאָהרען. אין 1931 זיינען אריינגעקומען 208.

1940 אידישע אימיגראנטען זיינען אריינגעקומען אין בראזיל אין 1931. ארום 1250 זיינען דעם זעלבען יאָהר אריינגעקומען אין ארגענטינע און פון 1913 ביז 1931 זיינען אין דעם זעלבען לאנד אריינגעקומען 95,043 אידען.

סאוטה אפריקע

אין סאוטה אפריקע זיינען אין 1929 אריינגעקומען 2664 און אין 1930 — 1200.

פאלעסטינא

אין דעם יאָהר 1932 זיינען אין פאַלעסטינא אריינגעקומען 9553 אידען. אין דער צאָהל געהן אריין 5823 וואָס זיינען אריין אלס געזעצליכע אימיגראנטען און 3730 זיינען אריינגעקומען אלס טוריסטען און זיינען פארבליבען אלס שטענדיגע איינוואוינער. די צאָהל מענער איז געווען 3885, פרויען 3678, און 2090 קינדער.

אימיגראציע נאָך די פאראייניגטע שטאַאטען

אריינגעקומענע אימיגראנטען				צוריקגעפאָרענע אימיגראנטען			
יאהר	אידישע אימיגראציע	אלגעמיינע אימיגראציע	פראַצענט פון אידען	יאהר	אידען	אלע אימיגראנטען	פראַצענט פון געקומענע אידען
1900	60,764	448,572	13.5				
1901	58,098	487,918	11.9				
1902	57,688	648,743	8.9				
1903	76,203	857,046	8.9				
1904	106,236	812,870	13.1				
1905	129,910	1,026,499	12.7				
1906	153,748	1,100,735	14.0				
1907	149,182	1,285,349	11.6				
1908	103,387	782,870	13.2	1908	7,702	395,073	7.44
1909	57,551	751,786	7.7	1909	6,105	225,802	10.00
1910	84,260	1,041,570	8.1	1910	5,689	202,436	6.8
1911	91,223	878,587	10.4	1911	6,401	295,666	7.01
1912	80,595	838,172	9.6	1912	7,418	333,262	9.20
1913	101,330	1,197,892	8.5	1913	6,697	308,190	6.60
1914	138,051	1,128,480	11.3	1914	6,829	303,338	4.94
1915	26,497	326,700	8.1	1915	1,524	204,074	5.75
1916	15,108	298,826	5.1	1916	199	129,765	1.31
1917	17,342	295,403	5.9	1917	329	66,277	1.89
1918	3,672	110,618	3.3	1918	687	94,585	18.9
1919	3,055	141,132	2.2	1919	373	123,522	12.2
1920	14,295	430,001	3.3	1920	358	288,315	2.5
1921	119,036	805,228	14.8	1921	483	247,718	4.1
1922	53,524	309,556	17.3	1922	830	198,712	1.5
1923	49,719	522,919	9.5	1923	413	81,450	.83
1924	49,989	706.896	7.1	1924	260	76,789	.52
1925	10,292	294,314	3.5	1925	291	92,728	3.0
1926	10,267	304,488	3.4	1926	341	76,992	3.3
1927	11,483	335,175	3.4	1927	224	73,366	1.9
1928	11,639	307,255	3.8	1928	253	77,457	2.17
1929	12,479	279,678	4.4	1929	189	69,203	1.51
1930	11,526	241,700	4.8	1930	299	50,666	2.59
1931	5,692	97,139	5.9	1931	310	61,882	5.60
1932	2,755	35,576	7.74	1932	452	103,295	16,41
1933	5,402	23.068	..	1933	...	......	....

די אידישע באַפעלקערונג אין וויכטיגע שטעדט פון דער וועלט

נאָמען פון שטאָדט	יאָהר	אידישע באַפעלקערונג	פּראָצענט אידען אין באַפעלקערונג
אַלעקסאַנדריאַ	1920	29,207	6.5
אַלדזשיר	1921	15,943	7.7
אַמסטערדאַם	1920	67,249	10.4
אַנטווערפּען	1921	22,000	6.5
באַגדאַד	1920	50,000	20.00
בערלין	1925	172,672	4.29
ברוסעל	1921	20,000	2.9
בודאַפּעסט	1920	217,545	23.5
קאַיראָ	1920	24,885	3.1
קייפּטאַון	1926	11,079	9.3
קאָפּענהאַגען	1921	5,875	1.04
קראַקע	1921	45,192	24.6
טשערנאָוויץ	1919	43,555	47.4
חיפה	1931	15,995	32.
איסטאַנבול	1927	46,698	6.75
ירושלים	1931	51,416	60.00
יאָהאַנעסבערג	1926	25,826	15.13
כאַרקאָוו	1926	81,139	19.44
קיעוו	1926	140,256	27.31
קאָוונאָ	1926	25,044	40.00
לוואָוו	1921	76,854	35.
לענינגראַד	1926	84,503	5.24
לאָדז	1921	155,860	34.5
מינסק	1926	53,686	40.82
מאָנטרעאָל	1921	42,817	6.9
מאָסקווע	1926	131,747	6.14
אָדעס	1930	153,243	36.41
פּראַג	1921	35,463	3.6
ראַבאַט	1925	3,004	9.7
רוים	1925	11,000	1.33
ריגאַ	1922	39,400	11.68
סאָפיאַ	1926	20,895	11.89
טאַלין (רעוועל)	1922	1,929	....
תל אביב	1931	45,607	99.00
טאָראָנטאָ	1921	34,619	5.1
טריפּאָלי	1918	12,951	20.
טונים	1931	25,399	12.55
וויען	1923	201,513	10.8
וואַרשע	1921	309,651	33.
וויניפּעג	1921	14,449	....

סטאַטיסטיק פון אידען
אין אמעריקע

די אידישע באפעלקערונג אין די פארשידענע שטאַאטען לויט דער לעצטער פאָלקס־צעהלונג:

ס ט ע י ט	צאָהל אידען	ס ט ע י ט	צאָהל אידען
אלאבאמא	12,891	נעבראסקאַ	14,209
אריזאָנא	1,455	נעוואדא	264
ארקענסא (ארקענזעס)	8,850	ניו העמפשיר	2,779
קאליפאָרניא	123,284	ניו דזשוירזי	225,306
קאָלאָראדאָ	20,321	ניו מעקסיקאָ	1,052
קאָנעקטיקוט	91,538	ניו יאָרק	1,903,890
דעלאווער	5,310	נאָרטה קאראָלאינא	8,252
דיסטריקט אָף קאָלאָמביא	16.000	נאָרטה דאקאָטא	2,749
פלאָרידא	13,402	אָהאיאָ	173,976
דזשאָרדזשיא	23,179	אָקלאהאָמא	7,823
איידעהאָ	1,141	אָרעגאָן	13,075
אילינאָי (אילינאָים)	345,980	פענסילווייניא	404,979
אינדיאנא	27,244	רהאָוד איילאנד	25,003
אייאָווא	16,404	סאוטה קאראָלאינא	6,851
קענזעס	7,792	סאוטה דאקאָטא	1,584
קענטאָקי	19,533	טענעסי	22,532
לואיזיאנא	16,432	טעקסעס	46,648
מעין	8,480	יוטא	2,857
מערילענד	70,871	ווערמאָנט	2,036
מאסאטשוזעטס	225,634	ווירדזשיניא	25,656
מישיגען	89,462	וואשינגטאָן	14,698
מינעסאָטא	43,197	וועסט ווירדזשיניא	7,471
מיסיסיפי	6,420	וויסקאָנסין	35,935
מיזורי	80,687	וואיאָמינג	1,319
מאָנטאנא	1,578		

סך הכל אין די פאר. שט. 4,228,029
4 מיליאָן, 228 טויזענד און 29

די אידישע באפעלקערונג אין די פאר. שטאַאטען 1877־1927

יאָהר	אלגעמיינע באפעלקערונג	אידישע באפעלקערונג
1877	43,661,968	229,087
1897	72,106,120	937,800
1907	88,787,058	1,776,885
1917	103,690,473	3,388,951
1927	118,146,645	4,228,029

שטעדט אין די פאַראייניגטע שטאַאטען מיט א אידישער באַפעלקערונג פון טויזענט און מעהר איינוואוינער

1930

נאָמען פון שטאָדט	אלגעמיינע באפעלקערונג	אידישע באַפעלקערונג
עקראָן, אָהייאָ	255,040	6,500
אָלבאני, ניו יאָרק	127,412	8,500
עלענטאון, פא.	92,052	1,960
אלטונא, פא.	81,503	1,600
עזבורי פארק, ניו דזשוירזי	14,981	1,500
אַטלאַנטאַ, דזשאָרדזשיא	353,722	12,000
אַטלאַנטיק סיטי, ניו דזשוירזי	65,748	12,160
באלטימאָר, מערילענד	804,874	68,000
בענגאָר, מיין	28,701	1,500
בעיאָן, ניו דזשוירזי	85,822	12,150
ביומאָנט, טעקסעס	57,483	1,150
בעטלעהעם, פא.	58,257	1,500
בעווערלי, מאס.	24,985	1,000
בינגהעמטאן, ניו יאָרק	76,601	2,000
בוירמינגהעם, אלאַבאַמאַ	257,657	4,200
בלומפילד, ניו דזשוירזי	37,245	1,400
באָסטאָן, מאס.	781,188	90,000
ברעדאָק, פא.	19,301	2,000
ברידזשפאָרט, קאָנ.	147,206	12,000
בראָקטאָן, מאס.	63,695	4,000
ברוקליין, מאס.	47,437	10,000
באָפאלאָ, ניו יאָרק	572,217	20,000
קעמברידזש, מאס.	113,650	5,200
קעמדען, ניו דזשוירזי	117,172	7,235
קענטאָן, אָהייאָ	105,524	3,200
טשארלסטאָן, סאוט קאראליינא	26,123	2,500
טשארלסטאָן, וועסט ווירדזשיניא	60,411	1,250
שאטאנוגא, טענעסי	119,539	2,500
טשעלסי, מאס.	44,827	20,000
טשעסטער, פא.	58,350	1,800
שיקאגא, איל.	3,376,438	302,164
סינסינעטי, אָהייאָ	449,331	23,500
קליוולאנד, אָהייאָ	901,482	85,000
קליוולאנד הייטס, אָהייאָ	50,123	8,000

נאָמען פון שטאָדט	אלגעמיינע באַפעלקערונג	אידישע באַפעלקערונג
קאָלאָמבוס, אָהייאָ	289,056	8,500
דאַלאַס, טעקסעס	260,397	8,000
דייטאָן, אָהייאָ	200,225	5,000
דענווער, קאָלאָראַדאָ	287,644	17,000
דעמאָינס, אייאָווא	142,469	4,500
דעטראָיט, מישיגען	1,568,662	71,268
דולוט, מינעסאטא	101,231	3,000
איסט אראנדזש, ניו דזשוירזי	67,344	2,000
איסטאָן, פּאַ.	34,382	1,500
איסט סט. לואיס, איל.	74,024	2,750
עליזאבעט, ניו דזשוירזי	114,551	9,500
עלמירא, ניו יאָרק	47,381	1,600
על פּאזא, טעקסעס	101,975	1,400
אירי, פּאַ.	115,875	1,600
עוואנסוויל, אינדיאנא	103,151	1,500
עווערעט, מאס.	40,120	2,350
פאָל ריווער, מאס.	114,348	5,500
פאָלסבוירג טאון, ניו יאָרק	4,716	1,060
פלינט, מישיגען	156,422	1,000
פאָרט וויין, אינדיאנא	115,121	1,800
פאָרט וואָירט, טעקסעס	160,892	2,100
גאלוועסטאָן, טעקסעס	51,939	1,100
גלאָווערסוויל, ניו יאָרק	22,842	1,250
גערי, אינדיאנא	100,426	2,500
גרענד רעפּידס, מישיגען	168,234	1,780
העמאָנד, אינדיאנא	64,560	1,250
העריסבוירג, פּאַ.	80,284	4,000
האַרטפאָרד, קאָנ.	161,224	27,000
הייווערהיל, מאס.	48,687	3,385
הייזעלטאָן, פּאַ.	39,078	1.000
היילענד פּארק, מיש.	52,817	1,765
האָבאָקען, ניו דזשוירזי	56,253	2,780
האָליאָק, מאס.	56,555	1,325
האָמסטעד, פּאַ.	20,141	760
היוסטאָן, טעקסעס	289,438	15,000
האָנטינגטאָן, וו. ווירדזשיניא	75,575	1,200
אינדיאנאפּאָלים, אינדיאנא	362,257	10,000
אוירווינגטאָן, ניו דזשוירזי	56,110	2,000
דזשעקסאָנוויל, פלאָרידא	129,682	3,700
דזשוירזי סיטי, ניו דזשוירזי	316,914	20,000
דזשאנסטאון, פּאַ.	66,886	1,000
קענזעס סיטי, קענזעס	122,327	2,500
קענזעס סיטי, מיזורי	399,746	22,000
קינגסטאָן, ניו יאָרק	28,186	1,750

נאָמען פון שטאָדט	אַלגעמיינע באַפעלקערונג	אידישע באַפעלקערונג
לאַנקעסטער, פּא.	60,596	1,750
לאָרענס, מאס.	84,949	3,775
לינקאָלן, נעבראסקא	75,919	1,050
לינדען, ניו דזשוירזי	21,111	1,800
ליטל ראק, ארקענזעס	81,624	1,200
לאָנג ביטש, קאַליפאָרניא	141,390	1,750
לאָנג ברענטש, ניו דזשוירזי	18,399	3,000
לאָס אנדזשעלעס, קאל.	1,238,048	65,000
לואיסוויל, קענטאָקי	307,808	10,000
לאָוועל, מאס.	100,050	2,700
לינברוק, ניו יאָרק	11,971	1,000
לין, מאס.	102,327	9,000
מעקיזפּאָרט, פּא.	54,443	5,000
מעדיסאָן, וויסקאנסין	57,815	1,000
מאָלדען, מאס.	58,483	12,000
מעמפיס, טענעסי	252,049	8,100
מערידען, קאָנ.	38,452	1,750
מיאמי, פלאָרידא	110,025	2,000
מילוואָקי, וויסקאנסין	578,249	25,000
מינעאפּאָליס, מינעסאָטאָ	462,611	22,000
מאָנטגאָמערי, אַלאבאמא	65,801	1,250
מאָנטיסעלאָ, ניו יאָרק	3,447	1,200
מאונט ווערנאָן, ניו יאָרק	60,869	10,000
נעשוויל, טענעסי	153,866	3,000
ניו בעדפאָרד, מאס.	112,804	3,970
ניו בריטיין, קאָנ.	67,843	2,100
ניו בראנזוויק, ניו דזשוירזי	34,273	6,500
ניו הייווען, קאָנ.	162,650	25,000
ניו לאָנדאָן, קאָנ.	27,827	2,000
ניו אָרליענס, לואיזיאנא	455,792	9,000
ניו ראָשעל, ניו יאָרק	54,055	5,500
ניו יאָרק, ניו יאָרק	6,930,446	1,765,000
נוארק, ניו דזשוירזי	439,506	65,000
ניובורג, ניו יאָרק	31,240	2,500
ניופּאָרט ניוס, ווירדזשיניא	34,285	1,750
ניטאָן, מאס.	46,054	1,300
ניאגרא פאָלס, ניו יאָרק	75,306	1,000
נאָרפאָלק, ווירדזשיניא	127,808	6,500
נאָרוואָלק, קאָנ.	35,961	2,000
נאָרוויטש, קאָנ.	23,021	1,100
אָאק פּארק ווילעדזש, איל.	63,819	1,600
אָאקלאנד, קאַליפאָרניא	284,213	6,000
אָקלאהאָמא סיטי, אָקלא.	182,845	1,500
אָמאהאָ, נעבראסקא	214,175	11,000

נאָמען פון שטאָדט	אלגעמיינע באפעלקערונג	אידישע באַפעלקערונג
אָראנדזש, ניו דזשוירזי	34,958	1,000
פאסאדינא, קאליפאָרניא	75,875	1,400
פאסייק, ניו דזשוירזי	63,108	9,000
פעטערסאָן, ניו דזשוירזי	138,267	22,300
פיבאָדי, מאס.	21,244	1,400
פיקסקיל, ניו יאָרק	17,125	1,000
פעאָריא, איל.	104,788	1,400
פוירט עמבאָי, ניו דזשוירזי	43,953	5,500
פילאדעלפיא, פא.	1,950,961	247,000
פיטסבורג, פא.	669,817	45,000
פיטספילד, מאס.	49,578	2,100
פליינפילד, ניו דזשוירזי	34,405	2,100
פאָרטלאנד, מיין	70,452	3,500
פאָרטלאנד, אָרעגאָן	301,816	7,000
פאָרטסמוטה, ווירדזשיניא	45,353	2,180
פאָקיפסי, ניו יאָרק	40,123	1,850
פראָווידענס, ראָוד איילענד	251,029	21,000
קווינסי, מאס.	71,965	1,650
רעדינג, פא.	110,289	2,500
רעוויר, מאס.	35,680	8,000
ריטשמאָנד, ווירדזשיניא	182,883	6,500
ראָטשעסטער, ניו יאָרק	325,019	33,000
ראק איילאנד, איל.	39,245	1,100
סאקראמענטא, קאליפאָרניא	93,685	1,100
סט. דזשאָזעף, מיזורי	79,226	2,500
סט. לואיס, מיזורי	821,960	50,000
סט. פאָול, מינעסאטא	270,388	14,000
סיילעם, מאס.	43,287	2,400
סאָלט לייק סיטי, יוטא	140,058	2,000
סאן אנטאָניא, טעקסעס	231,452	6,000
סאן דיעגא, קאליפאָרניא	147,897	2,500
סאן פראנציסקא, קאליפאָרניא	634,349	38,000
סאוואנא, דזשאָרדזשיא	87,714	3,800
סקענעקטעדי, ניו יאָרק	95,692	3,800
סקרענטאָן, פא.	143,248	9,000
סיאטל וואשינגטאָן	363,134	12,000
שריוופאָרט, לואיזיאנא	76,659	2,200
סיו סיטי, אייאָווא	79,031	3,150
סאָמערוויל, מאס.	103,604	2,500
סאוט בענד, אינדיאנא	103,694	2,500
סאוט ארענדזש, ניו דזשוירזי	13,729	1,000
ספאָקיין, וואש.	115,514	1,500
ספרינגפילד, מאס.	149,861	12,100
סטעמפאָרד, קאָנ.	46,346	5,600

נאָמען פון שטאָדט	אלגעמיינע באַפעלקערונג	אידישע באַפעלקערונג
סטאקטאָן, קאליפאָרניא	47,690	1,150
סופּיריאָר, וויס.	36,087	1,050
סיראַקיוז, ניו יאָרק	207,007	12,000
טאַקאָמא, וואש.	106,837	1,000
טערע האָוט, אינדיאַנא	62,543	1,000
טאָלידאָ, אָהייאָ	290,787	12,000
טרענטאָן, ניו דזשוירזי	122,610	11,000
טראָי, ניו יאָרק	27,330	2,000
טולסא, אָקלאהאָמא	141,281	1,500
יוניאָן, ניו דזשוירזי	58,659	4,000
יוניאָנטאון, פּא.	19,368	1,100
יוטיקא, ניו יאָרק	102,633	5,600
וואַקאָ, טעקסאס	52,825	1,500
וואשינגטאָן, ד. ק.	485,716	16,000
וואָטערבורי, קאָנ.	99,902	5,300
וואסקיגען, איל.	33,434	1,000
וועסט ניו יאָרק, ניו דזשוירזי	36,941	2,410
ווהייט פּליינס, ניו יאָרק	35,604	1,700
ווילקעסבאר, פּא.	86,507	5,500
ווילמינגטאָן, דעל.	104,941	3,936
ווינטראָפּ, מאס.	16,968	2,450
וואודביין, ניו דזשוירזי	2,164	1,100
וואוסטער, מאס.	196,395	13,000
יאָנקערס, ניו יאָרק	135,123	8,000
יאָנגסטאון, אָהייאָ	170,004	8,500
פּאָרטלאנד, אָרעגאָן	301,815	7,000

אידען אין הויכע עמטער אין די פאראייניגטע שטאַאטען

אייזיק באַגראַך, אטלאַנטיק סיטי, נ. דזש. ווידערערוועהלט צום קאָנגרעס נאָוו. 6, 1934.

בערנאַרד מ. באַרוך, ניו יאָרק, אונאָפיציעלער ראַטגעבער אין דעם פּרעזידענטס אדמיניס־טראַציע יוני, 19, 1933.

סאָל בלום, ניו יאָרק, ווידערערוועהלט צום קאָנגרעס נאָוו. 6, 1934.

עמנועל סעלער, ניו יאָרק, ווידערערוועהלט צום קאָנגרעס נאָוו. 6, 1934.

סעמועל דיקשטיין, ניו יאָרק, ווידערערוועהלט צום קאָנגרעס נאָוו. 6, 1934.

הענרי עלענבויגען, פּיטסבורג, ערוועהלט צום קאָנגרעס נאָוו. 6, 1934.

מאיר סי. עלענשטיין, נוארק, נ. דזש., ערוועהלט מעיאָר מאַי 17, 1933.

באָרים פינגערהוד, ברוקלין, ניו יאָרק, ערוועהלט אלס פּרעזידענט פון דעם האָספּיטאַל אַסאָסיאיישאַן פון ניו יאָרק סטייט 1932.

פעליקס פראַנקפורטער, קעמברידזש, מאַס. אַפּאָינטעד „עקסטשענדזש" פּראָפעסאָר אין אָקספאָרד אוניווערזיטעט, אין ענגלאַנד, נאָוו. 16, 1932.

סידני הילמאַן, ניו יאָרק, אַפּאָינטעד פון סעקרעטערי אָף לייבאָר אלס בעראַטונגס־מיטגליד פון דעם נעשאַנאַל ריקאָווערי אדמיניסטריישאַן יוני 19, 1933.

מרס. פלאָרענס קאהן, סאַן פראַנציסקאָ, ווידערערוועהלט צום קאָנגרעס נאָוו. 6, 1934.

לואיס א. קירשטיין, באָסטאָן, מאַס. אַפּאָיאָנטעד אלס בעראַטונגס־מיטגליד פון דעם נעשאַ־נעל ריקאָווערי אדמיניסטריישאַן, יוני 19, 1932.

הערבערט ה. לעהמאַן, ניו יאָרק, ווידערערוועהלט גאָווערנאָר פון ניו יאָרק, נאָוו. 6, 1934.

טהעאָדאָר א. פּייזער, ניו יאָרק, ערוועהלט צום קאָנגרעס, נאָוו. 6, 1934.

אַדאָלף דזש. סאַבאַטה, ווידערערוועהלט צום קאָנגרעס, נאָוו. 6, 1934.

בערנאַרד זאַקס, ניו יאָרק, ערוועהלט פּרעזידענט פון דער ניו יאָרק אקאַדעמי אָף מעדיצין, יאַנואַר 4, 1933.

ראָוז שניידערמאַן, ניו יאָרק, אַפּאָינטעד בעראַטונגס־מיטגליד פון דעם נעשאַנעל ריקאָווערי אדמיניסטריישאַן, יוני 19, 1933.

אַרטהור זעליגמאַן, סאַנטאַ פע, נ. מ. ווידערערוועהלט גאָווערנאָר פון ניו מעקסיקאָ.

וויליאַם דזש. סיראָוויטש, ניו יאָרק, ווידערערוועהלט צום קאָנגרעס, נאָוו. 6, 1934.

לאָרענס א. סטיינהאַרט, ניו יאָרק, אַפּיאָנטעד פון פּרעזידענט אלס געזאַנדטער אין שוועדען.

לעאָ וואָלמאַן, ניו יאָרק, אַפּאָינטעד פון סעקרעטער אָף לייבאָר אלס טשערמאַן פון בעראַ־טונגס־באָארד פון דער נעשאַנעל ריקאָווערי אדמיניסטריישאַן, יוני 19, 1933.

דזש. שטראוס, אַפּאָינטעד פון פּרעזידענט רוזוועלט אלס אמעריקאַנער אמבאַסאַדאָר אין פראַנקרייך.

מאָרגענטוי דזשוניאָר, אַפּוינטעד געוואָרען פון פּרעזידענט רוזוועלט צו זיין „דער סעק־רעטערי אָף טרעזשורי", נאָכדעם ווי דער פריהערדיגער סעקרעטערי אָף טרזשורי האָט רעזיגנירט. איצט איז וואודין געשטאָרבען, נאָר מאָרגענטוי איז געוואָרען סקרעטער אוו טרעזשורי ווען וואודין האָט נאָך געלעבט.

בערנאַרד דויטש, ערוועהלט געוואָרען טשערמאַן פון באָארד אָף אַלדערמען פון ניו־יאָרק, אין נאָוועמבער, 1933.

ב. טשארני וולאַדעק, אַפּוינטעד פון מעיאָר לאַגוואַרדיע אלס הויז־קאָמישיאָנער אין דעם פּלאַן צו פאַרבעסערען טענעמענט הייזער פון דער שטאָדט ניו־יאָרק.

אנדערע אויסצייכענונגען פון אמעריקאַנער אידען

ליליען קאָפּלאַנד, לאָס אנדזשעלעס, האָט געוואונען די פּרייזען וועלט־טשעמפּיאָנשיפּ פון דיסקוס וואַרפען אין די אָלימפּיק גיימס, אויגוסט 4, 1932.

לואיס גרינבערג, ניו יאָרק, באַקומט דעם דייוויד בריגהעם מעמאָריעל מעדאַל פאַר דער אָפּערא „עמפּעראָר דזשאָנוס", יאַנואַר 15, 1933.

דייוויד ראָסס, ניו יאָרק, באַקומט גאָלד מעדאַל פון אמעריקאַן אקאַדעמי אָף אַרטס ענד לעטערס פאַר אויסגעצייכענטע דיקציע איבער דעם ראַדיאָ אין 1923.

אויסצייכענונגען פון אידען אין אנדערע לענדער

סאָול אדלער, ירושלים, באַקומט דעם טשאַלמער גאָלד מעדאַל פאַר נאָכפאָרשען קראַנקהייטען אין טראָפּישע געגענדען, יאַנואַר 15, 1933.

שלום אַש, וואַרשע, ערוועהלט אלס בעאַמטער אין דעם אָרדער „פּאָלאָניאַ רעסטיטוטאַ" פון דער פּוילישער רעגירונג.

לעאָן בלום, פּאַריז, ווידערערוועהלט פיהרער פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי אין פראַנק־רייך, יוני, 1933.

אלבערט איינשטיין, בערלין, אפּאינטעד לעבענס־לאַנג מיטגליד אויף דעם סטעף פון דעם אינסטיטוט פאר העכערן שטודיום אין די פאראייניגטע שטאַאטען, אין פּרינסטאָן, אויגוסט 25, 1932; אפּאינטעד פון דער שפּאַנישער רעגירונג ריסוירטש פּראָפעסאר פון וויסענשאפט אין מאדריד, אפּריל 10, 1933; אפּאַינטעד לעקטשורער פון פיזיק און מאַטעמאטיק אין דעם קאלעדזש דע פראנס, פּאריז, אפּריל 1933; עהרען פּראָפעסאר, עקסטראַארדינער אין דעם ברוסעלס אוניווערזיטעט, בעל־יען יוני 21, 1933; עהרן דעגרי פון דאקטאר דער יוריספּרודענץ אין דעם גלאסגאוו אוניווער־זיטעט, סקאטלאנד, יולי, 1932.

גווידא דזשאנג, רוים, אפּאינטעד פינאנץ מיניסטער אין איטאליען, 1932.

לאסקער—שילער, עלסע, דייטשלאנד, באקומט דעם קליסט פּרייז פאר ליטעראטור. די העכסטע ליטערארישע אויסצייכענונג אין דייטשלאנד, אין 1932. איצט וואָהנט זי אין גלות. זי איז פון דייטשלאנד פארטריבען.

סער דעניעל ליוויי, סידני, אפּאינטעד פּאַרזיצער פון פּאַרלאַמענט אין אויסטראליע אין יולי 1932.

י. מ. מייסקי, אפּוינטעד אַמבאַסאַדאָר צו ענגלאנד פון סאָוועט־רוסלאנד, אָקטאָבער, 1932.

עדווין סעמועל, ירושלים, אפּוינטעד דיסטריקט קאָמישיאָנער פאר נצרת (נאַזערעט). פעברואר, 1933.

קאמילא שילער, וויען, אפּאינטעד פּארטרעטער פון עסטרייך אין דער ליעג אָף ניישאָנס.

קאָמיטעט צו פייערן דעם 800 יאָהריגען געבורטסטאָג פון רמבם

געגרינדעט אין קאירא, עגיפּטען, אין יאָהר 1934

דער רמבם, רבנו משה בן מימן, איינער פון די גרעסטע אידישע פילאָזאָפען, געלעהרטע און אידישע פיהרער, איז געבאָרען געוואָרען דעם 19טען ניסן, ד׳ תתצ״ה לפ״ג, אין יאָהר 1135. היינטיגען 17טען אפּריל 1935 י״ד ניסן תרצ״ה ווערט 8 הונדערט יאָהר זינט ער איז געבאָרען געוואָרען. געשטאָרבען איז ער אין קאירא אין יאָהר 1204.

א קאָמיטעט האָט זיך געגרינדעט כדי אויף א געהעריגען אופן צו פייערן דעם 8 הונדערט יעהריגען געבורטסטאָג. אין קאָמיטעט געהן אריין יוסף קאטוי פּאשא, פּאָרזיצער פון דער אידישער געמיינדע אין קאירא. דאָקטאָר י. וואָלפסאָן, עקס־פּערט איבער אידישער געשיכטע אין יענער תקופה; דאָקטאָר מעיראָף, עקספּערט וועגען מעדיצין אין תקופה פון רמבם, און נאָך פילע געלערנטע און כלל טהוער פון עגיפּטען.

דער קאָמיטעט האָט בדעה:

1) אָפּצוהאַלטען גרויסע פאָלקס פארזאמלונגען צו באַקענען דעם ברייטען עולם מיט דער טהעטיגקייט פון רמב״ם.

2) אָפּצוהאַלטען א רעליגיעזע פארזאמלונג אין קאירא מיט דער באטהיי־ליגונג פון געסט פון פילע לענדער.

3) ארויסגעבען א רמבם בוך אין אראביש.

4) אָפּדרוקען דעם רמב״ם׳ס מעדיצינישען בוך, וואס איז געבליבען אין אראבישען מאנוסקריפּט.

5) ארויסגעבען א זאמעל־בוך וועגען רמבם.

דער אדרעס פון דעם קאָמיטעט:

Society for Historical Studies
Zaki St. 12, Cairo, Egypt

אידען אין ארץ ישראל

די אידישע קאָלאָניזאַציע אין פּאַלעסטינע

אלגעמיינע היסטאָרישע און געאָגראַפישע ידיעות וועגען לאַנד, שטח און גרעניצען — היסטאָריש און געגענוואַרטיג

פּאַלעסטינע איז א לאַנד אין מערב אזיען, וואָס געפינט זיך אונטערן בריטישען מאַנדאַט. דער שטח, וואָס דאָס לאַנד פאַרנעמט לויט אָפּיציעלע ציפערען, איז פיעל קלענער, ווי דער היסטאָרישער שטח, וואָס דאָס לאַנד האָט פאַרנומען, ווען דאָס לאַנד איז געווען אויך פאַקטיש דאָס אידישע לאַנד, „ארץ ישראל".

עס מוז דאָ דערמאַנט ווערען דער פאַקט, אז די אמת'ע גרעניצען פון ארץ ישראל זיינען קיינמאָל ניט פעסטגעשטעלט געוואָרען אויך אין די אַלטע צייטען.

אין די אַלטע צייטען זיינען די גרעניצען פון ארץ ישראל באשטימט געוואָרען צוויי מאָהל. איין מאָהל, ווען די אידען זיינען אריין אין ארץ ישראל אונטער דער פיהרערשאַפט פון יהושע, וואָס עס ווערט גערופען „גבול משה". און א צווייטען מאָהל זיינען די גרעניצען באשטימט געוואָרען, ווען די אידען האָבען זיך צוריקגעקערט פון גלות בבל. די צוריקגעקערטע אידען האָבען קיינמאָל ניט דערגרייכט די אמאָליגע גרעניצען. פונדעסטוועגען איז אויך דאָס ניט פאַרנומענע לאַנד געווען באטראַכט אלס „הייליגעס לאַנד". עס דאַרף אויך דאָ באמערקט ווערען אז אידען האָבען גערופען זייער לאַנד „ארץ הקדושה" און די אַלטע העברעאישע שפּראַך „לשון קודש".

עס זיינען דאָ פילע דעבאַטען אין תלמוד וועגען די לענדער וועלכע זיינען ניט פאַרנומען געוואָרען צוריק פון די וואָס האָבען זיך אומגעקערט פון בבל. עס וואָלט אונז וויים אוועקגעפיהרט צו באטראַכטען די אינטערעסאַנטע דעבאַטען וועגען „תרומות", „מעשריות" און דער עיקר די אינסטיטוציע פון שביעית (ניט צו זייען און ניט צו אַקערען די פעלדער אין זיבעטען יאָהר, שביעית). אַלע דעבאַטען האָבען א פּאָליטישען הינטערגרונד. עס זיינען געווען צווישען די תלמודיסטען פילע וואָס מיר קענען רופען מיטן מאָדערנעם נאָמען „אירידענטיסטען", „יודעיא אירידענטיא", די ניט-אויסגעלייזטע יהודה איז געווען פאררעכענט פאר ארץ ישראל. „כל שקידשה יהושע לשעתו קידשה לעתיד לבוא". דאָס וואָס יהושע האָט ערקלעהרט פאר הייליג פאר זיין צייט, האָט ער אויך הייליג געמאַכט פאר דער צוקונפט, איז א שטאַרקער סענטימענט אין תלמוד.

פילע ציוניסטען חלומען פון א גרויסער ארץ ישראל, אָבער די ענגלישע רעגירונג האָט וועגען דעם אַנדערע געדאַנקען. אמת, די ענגלענדער וועלכע שטודירען פלייסיג דעם תנ"ך, האָבען אויך באשטימט די גרעניצען פון ארץ ישראל, שטיצענדיג זיך אויך אויף א פּסוק „מדן ועד באר שבע", אָבער זיי האָבען ניט אריינגענומען דעם עבר-הירדן אין די גרעניצען פון פּאַלעסטינע. לויט דעם מאַנדאַט, ווי ענגלענדער האָבען איהם אויסגעטייטשט, און וואָס ענגלאַנד האָט באוויליגט פאר א אידישער נאַציאָנאַלער היים, שפּרייט זיך אויס פּאַלעסטינע פון מערב-זייט אויף די ברעגעס פון דעם מיטעל-לענדישען ים, דער ים „הגדול", ווי אידען האָבען

אמאָל געווען דעם ים. דער צפון־גרעניץ גייט דורך די שטעדט עכו און צור, צו די אנטי־לבנון בערג, אין א קרומער ליניע ביז דעם ירדן. דער גרעניץ פון דרום איז א מדבר וואָס אידען רופען „דער נגב". דער נגב ציהט זיך פון וואדי על עריש ביז דעם רויטען ים אדער סועץ קאנאל וואָס איז אן אומבאוועצט, ניט־קולטיווירט לאַנד וואָס געהערט צו ענגלאנד. אין מזרח זייט איז דער ירדן דער גרעניץ.

דער שטח וואָס די איצטיגע פאלעסטינע פארנעמט איז אונגעפעהר 10,000 קוואדראטנע מייל. אום צו האָבען א באגריף וועגען דעם שטח איז גוט צו גע־דיינקען, אז פאלעסטינע איז אונגעפער די זעלבע גרויס ווי ווערמאָנט סטייט, אָבער אין פאלעסטינע זיינען דאָ צוויי מאָהל אזוי פיעל איינוואוינער ווי אין ווערמאָנט. מיט דעם שטח פון גרעסערע סטייטס קען מען פאלעסטינע איבערהויפט ניט פארגלייכען.

אין דער לענג ציט זיך פאלעסטינע אויף 150 מייל, און אין דער ברייט, ערטער־ווייז אין דרום 110, און ערטערווייז אין צפון בלויז א 35 מייל. דער דורכשניט ברייט איז אונגעפער 70 מייל.

היסטאָריש טהיילט זיך פאלעסטינע אין 5 פראָווינצען: יהודה, גליל, שומרון, גלעד און בשן. די לעצטע צוויי פראָווינצען געפינען זיך אויפן צווייטען ברעג פון ירדן און זיינען ניט צוגענגליך פאר אידישער קאָלאָניזאציע.

יהודה ליגט אין דרום זייט, דער גליל אין צפון זייט; אין מיטעל פון גליל און יהודה ליגט שומרון. די שטעדט פון יהודה זיינען: ירושלים, תל־אביב, יפו, חברון, עזה, באר שבע, און לוד. חיפה איז די שעהנסטע שטאָדט פון שומרון. די שטעדט פון גליל זיינען צפת, טבריה, און די נייע שטאָדט וואָס האלט זיך אין בויען, מיט'ן נאָמען עפולה.

יהודה איז דער נעגענד פון בערג און טיפע טהאָלען, און פון שטרעקעס זאמד, מדבריות און בארימטע בערג. אין מזרח זייט יהודה געפינט זיך דער ים המלח, אָדער דער טויטער ים, לויט דער לעגענדע דער פלאץ וואו עס זיינען איינגעזונקען געוואָרען די שטעדט סדום און עמורה. איצט איז יהודה א לאַנד פון פארשידענע אינדוסטריעס און פון פלאַנטאציעס.

אין יהודה געפינען זיך וויינגערטנער „כרמים", ארענדזש גאָרטענס, „פרדסים", פלאַנטאציעס פון אָליוועז, מאנדלען און טאבאק. אין דער ענטוויקלונג פון פלאַנ־טאציעס און אינדוסטריעס, האָבען אידען דאָ דעם גרעסטען חלק. מיט עטליכע צעהנדליק יאָהר צוריק איז דאָס לאַנד פון יהודה געווען פארלאָזען און חרוב; איצט איז דאָ אין יהודה לעבען. אויך פון דעם טויטען ים, „ים המלח", זוכען אידען ארויסצונעמען פארשידענע ווערטהפולע מינעראלען.

דער שרון איז דער טהאָל צווישען יפו און דעם כרמל. דאָרטען געפינען זיך פילע רייכע אידישע קאָלאָניעס, און נייע קאָלאָניעס האלטען זיך אין בויען.

שומרון (סאמאריא), דאָס אמאָליגע לאַנד פון די עשרת השבטים, איז א בארגיק לאַנד. דאָרטען געפינען זיך די בערג פון אפרים און די בערג פון מנשה. דער בארג גריזים און דער בארג עבל. די היסטאָרישע שטאָדט פון שומרון איז שכם, די שטאָדט אין וועלכער עס איז פאָרגעקומען א מיספארשטענדניש מיט אונזער מומע דינה, די טאָכטער פון יעקב. די שטאָדט הייסט איצט נאבלוס. אין דער שטאָדט שכם (נאבלוס) געפינען זיך די רעשטלעך פון די שומרונים, א אידישע סעקטע וואָס לעבט שוין דאָרטען פאר טויזענדער יאָהר.

גליל איז די אקערבוי פראָווינץ פון לאַנד. דאָ געפינט זיך דער בארימטער עמק יזרעאל, וואָס אידישע ארבייטער האָבען אויפגעבויט. אין גליל געפינט זיך

די שטאָדט נצרת וואו קריסטוס איז געבאָרען געוואָרען. די אָזערא כנרת, וואָס אידען רופען דער „ים כנרת", איז רייך אין פיש. כנרת ציהט זיך ווי א האַרפּע, כנור. דער גליל טהיילט זיך אין צוויי טהיילען, דער אויבערשטער גליל, און דער אונטערשטער גליל.

לויט דעם שלום אָפּמאך מיט ענגלאנד און טערקיי האָט ענגלאנד באקומען דעם מאַנדאט איבער פּאלעסטינע און דעם עבר הירדן. די אויפזיכט איבער דעם מאַנדאט האָט דער פעלקער־בונד. ענגלאנד האָט זיך פאַרפּליכטעט אין פּאַלעסטינע איינצופיהרען אזא אדמיניסטראציע וואָס זאָל פון איין זייט מיטהעלפען דעם אויפבוי פון דער אידישער היים אין ארץ ישראל און פון דער צווייטער זייט אָפּהיטען די אינטערעסען פון די אראַבער און אַנדערע איינוואוינער. א שווערע אויפגאַבע האָט אָבער ענגלאנד צופרידענצושטעלען אַלע צדדים. אין עבר הירדן לאָזט ענגלאנד איבערהויפּט ניט צו קיין אידישע קאָלאָניזאציע.

ארץ ישראל אין דער אידישער און אלגעמיינער געשיכטע

דאָס לאַנד, וואָס ווערט איצט אָנגערופען פּאלעסטינע, האָט געהאַט פאַרשידענע נעמען. שוין די אלטע עגיפּטער האָבען דאָס לאַנד גערופען מיט פיר נעמען. הויפּט־זאכליך אבער איז דאָס לאנד געווען באַוואוסט מיט'ן נאָמען „מאַס אמורירע", דאָס לאַנד פון אמורי, ווי דאָס לאנד איז אויך געווען באַוואוסט אין חומש. שפּעטער האָט מען דאָס לאַנד גערופען דאָס לאַנד פון כנען, ארץ כנען, אָבער אויך מיטן נאָמען „ארץ העבריים", דאָס לאַנד פון די העברייער. העברייער זיינען אבער גע־ווען זיינען ניט נאָר אידען, נאָר אויך די עמונים, מואבים און אדומים.

מיטן נאָמען ארץ ישראל הויבען אָן די אידען צו רופען דאָס לאַנד נאָך די זיגרייכע מלחמות פון אידען מיט די ארומיגע פעלקער. אין גריכיש און לאַטייניש איז דאָס לאַנד באַוואוסט מיט'ן נאָמען יודייא, „יהודה". פאַר לאַנגע יאָהרען האָבען סיי די גריכען און סיי די רוימער זיך באַנוצט מייסטענס אין זייערע שריפטען מיטן נאָמען יודייא. נאָך דעם אויפשטאַנד פון בר כוכבא, וואָס איז גרויזאַם אונטער־דריקט געוואָרען אין דעם יאָהר 135, קריסטליכע צייטרעכענונג, האָבען די רוימער אומגעביטען דעם נאָמען יודייא אויפ'ן נאָמען פּאלעסטינא.

נאָך דעם ווי דער קריסטענטום האָט זיך פאַרשפּרייט איז ארץ ישראל, דאָס וויגעלע פון קריסטענטום געוואָרען דאָס הייליגע לאַנד אויך פון קריסטען. אויך פאַר די מאַכמעדאַנער איז פּאַלעסטינע געוואָרען הייליג. אין „איסלאַם", אין דער מאַכמעדאַנישער רעליגיע, זיינען דאָ פילע עלעמענטען אי פון אידענטום, אי פון קריסטענטום. פאַר אַלע די אזוי־גערופענע מאָנאָטעאיסטישע רעליגיעס, איז פּאַלעס־טינע א הייליג לאַנד. דאָך מיט אונגעהויערער עקשנות האָבען אידען פאַר טויזענדע יאָהרען ניט אויפגעהערט צו רופען פּאַלעסטינע אידען־לאַנד, „ארץ ישראל".

ארץ ישראל איז געווען פאַר לאַנגע יאָהרען א מלחמה־פּלאַץ פאַר מעכטיגע פעלקער. מעגליך אז צוליב דער געאָגראַפישער לאַגע פון ארץ ישראל—ארץ ישראל איז דער בריק צווישען דריי קאָנטינענטען, צווישען אפריקע, איראָפּע און אזיע—האָט ארץ ישראל געשפּילט אזא וויכטיגע היסטאָרישע ראָלע. פאַר די קינדער פון מדבר, די דורשטיגע און הונגעריגע איינוואוינער פון וויסטעניישען, איז ארץ ישראל געווען א „לאַנד פון מילך און האָניג". ארץ ישראל איז אויך געווען א קאַמפּס־פּלאַץ פון פאַרשידענע ציוויליזאַציעס. ווי די מעשה זאָל ניט זיין, עס איז אָבער א פאַקט אז ארץ ישראל פאַרנעמט א וויכטיגען פּלאַץ אין דער מענשליכער געשיכטע.

אין די אויסגראָבונגען וואָס מ'מאַכט אין ארץ ישראל געפינט מען סקעלעטען פון פּרימיטיווע מענשען, ביינער פון „ניאַנדער־מענש". איידער אידען האָבען אריינגעדרונגען אין ארץ ישראל איז דאָס לאַנד געווען באַוואוינט פון שטאַרקע פעלקער וועלכע אידען האָבען גערופען ריזען. ארץ ישראל איז געווען באַזיגט פון מצרים, פון בבל, פּערסיען, אשור.

קריסטען און מאַכמעדאַנער האָבען זיך פאַר ארץ ישראל געשלאָגען. אלעק־סאַנדער דער גרויסער, אלעקסאַנדער מוקדון, האָט שוין אין דעם גרויען אלטערטהום געוואָלט מאַכען ארץ ישראל פאַר א העלענישע (גריכישע) פּראָווינץ. רוים האָט געפיהרט א שווערען קאַמף פאַר דעם לאַנד. די טערקען האָבען איבער ארץ ישראל געוועלטיגט. נאַפּאָלעאָן באָנאַפּאַרטע האָט געוואָלט ארץ ישראל באַזיגען. דער קייזער ווילהעלם פון דייטשלאַנד האָט געוואָלט ארץ ישראל אלס סטאַנציע אין זיין „דראַנג נאָך אָסטען". ענדליך איז אָבער ארץ ישראל באַזיגט געוואָרען פון ענגלאַנד. ענגלאַנד האָט ארץ ישראל צוגענומען מיט דעם אויסרייד צו מאַכען דאָס לאַנד פאַר א אידישער היים.

אידען האָבען זיך אָנגעהויבען איינצוואָרדענען אין ארץ ישראל ארום 1250 יאָהר פאַר דער קריסטליכער צייטרעכענונג. וועגען די מלחמות, שפּאַלטונגען און נצחונות פון אידישען פאָלק, דערצעהלט אונז פיעל דער תנ"ך. 722 יאָהר פאַר קריסטוסען איז שומרון חרוב געוואָרען. 586 פאַר קריסטוסען איז חרוב געוואָרען ירושלים און דער ערשטער בית המקדש, בבל האָט באַזיגט די אידען. אין דעם יאָהר 538 פ. ק. האָט אבער כורש, דער קעניג פון פּערסיען באַזיגט בבל און אידען הויבען אָן ביסלעכווייז צו קומען צוריק קיין ארץ ישראל.

אין דעם יאָהר 520, פאַר קריסטוס, בויען אידען דעם צווייטען בית המקדש, דעם בית שני. פאַר דער צייט פון בית שני, זיינען אָבער אידען ניט געווען אין גאַנצען זעלבסטשטענדיג. דאָ זיינען זיי געווען אונטער פּערסיען און דאָ אונטער גריכען. זיי האָבען אָבער געהאַט אויטאָנאָמיע.

נאָך דעם ווי אלעקסאַנדער דער גרויסער, אלעקסאַנדער מוקדון, איז געשטאָר־בען, איז די גריכישע מלוכה פאַנאַנדערגעפאַלען און די קליינע פּאַלעסטינע איז אונטערגעפאַלען אונטער דעם יאָך פון אנטיוכעס עפּיפאַנוס. ער האָט געוואָלט אין גאַנצען די אידישע אויטאָנאָמיע מבטל זיין און אויך צושטערען דעם בית המקדש. עס ברעכט אויס די זיגרייכע רעוואָלוציע פון די מאַקאַבייער אין דעם יאָהר 167 און אידען ווערען פאַר א קורצער צייט זעלבסטשטענדיג.

לאַנג אָבער האָט די אידישע זעלבסטשטענדיגקייט ניט אָנגעהאַלטען. עס דרינגען אריין אין פּאַלעסטינע די רוימער. ניט אונטער די רוימער אליין האָבען די אידען געליטען, די אידען האָבען געליטען אויך פון זייער אייגענעם קעניג הורדוס, וועלכער האָט געשטאַמט פון די אדומים. אין דער צייט פון די אידישע צרות האָט זיך ביי אידען ענטוויקעלט א האָפענונג, אז זייער ערלייזער, א משיח, דאַרף קומען. אין יאָהר 26־30 לויט דער נייער צייטרעכענונג, האָט זיך באַוויזען איינער יהושע פון נצרת, און האָט געזאָגט אז ער איז דער אידישער משיח. אידען האָבען איהם ניט אנערקענט, אָבער פאַר פילע פעלקער ווערט דער אונאַנערקענטער משיח א וועלטליכער משיח, א קריסטוס. עס ענטוויקעלט זיך א נייע רעליגיע וואָס שטאַמט פון אידענטום אָבער וואָס האָט אָנגעטאָן אידען אונגעהויערע צרות. אין יאָהר 70 לויט דער נייער צייטרעכענונג ווערט דער צווייטער בית המקדש ווידער חרוב און די הויפּטשטאָדט פון די אידען, ירושלים, פאַרניכטעט.

מיט דעם חורבן פון בית המקדש אין דעם יאָהר 70, לויט קריסטליכער צייט־רעכענונג, איז נאָך פּאַלעסטינע פאַר לאַנגע יאָהרען געבליבען באַוואוינט פון אידען. דער תנא, רב יוחנן בן זכאי, האָט אויסגעווירקט ביים רוימישען קייסער וואַספּאַסיאַן

די תלמודישע אקאדעמיע יבנה. אפילו נאָך דעם אויפשטאנד פון בר כוכבא בלייבט פאַלעסטינע נאָך פאר א לאַנגע צייט דער צענטער פון אידען אויף דער גאנצער וועלט. דער אידישער צענטער האָט געהאט צו באשטימען די ימים טובים און האָט פראָקלאמירט די עיבר־יאָהרען (זעה ארטיקעל וועגען אידישע צייט־רעכענונגען). ארץ ישראל איז געבליבען דער אידישער צענטער פאר א לאַנגער צייט. די הויפט טיילען פון דער תלמודישער ליטעראטור, די משנה, „תוספתא", „ספרא", „ספרי", „מכילתא" און „מדרשים", זיינען פארפאסט געוואָרען אין ארץ ישראל. אמת, אידען זיינען אין ארץ ישראל פאראָרימט געוואָרען און די העגע־מאָניע איז אריבער פון ארץ ישראל אין בבל, אָבער אפילו אין דער צייט פון דער באבילאָנישער העגעמאניע איז נאָך די ישיבה אין ארץ ישראל געווען זעהר וויכטיג. דער תלמוד בבלי איז פארשפרייט געוואָרען איבער אלע געגענדען וואו אידען געפינען זיך, אָבער אין אָרימקייט האָבען אידען אויך אין ארץ ישראל געשאַפען דעם תלמוד „ירושלמי".

פילע אידישע אויפשטענדע אין ארץ ישראל זיינען פאָרגעקומען אויך נאָך בר כוכבא. די אויפשטענדע זיינען ברוטאל אונטערדריקט געוואָרען, צוערשט פון די רוימער און דערנאָך פון די אַנדערע, אָבער אידען זיינען דאָך געבליבען אין ארץ ישראל. ביסלעכווייז הויבען אָן די אראַבער אריינצודרינגען אין ארץ ישראל. ביז וואנען די קרייץ־צוגען אָבער האָבען ניט אויסגעבראָכען האָבען די אידען זיך איינגעלעבט מיט די אראַבער ווי־עס־איז און זיי האָבען פיעל געטאָן פאר דער אידישער קולטור. אונטער שווערע באדינגונגען האָבען אידען געשאַפען די מסורה, דעם טראָפ און פיוטים.

אין דעם יאָהר 1099 איז ירושלים באזיגט געוואָרען פון די קרייץ־ציגער. עס וואָלט פארנומען צו פיעל פּלאַץ צו ריידען וועגען די אורזאכען וואָס האָבען ארויסגערופען די קרייץ־ציגער. די אורזאכען זיינען געווען גראדע עקאָנאָמישע, אָבער די קרייץ־ציגער האָבען ארויסגעשטעלט די „הייליגע" פאָדערונג, אז זיי געהען באפרייען דעם קבר פון קריסטוס פון אונגלויביגע. אויפן וועג האָבען זיי געשאָכטען און ראבירט אידען. נאָך דעם ווי זיי האָבען באזיגט ירושלים האָבען די קרייץ־ציגער חרוב געמאכט די גרויסע אידישע געמיינדע דאָרט. די זיגער, די גלחים, מאָנאכען, און ריטער זיינען געווען פויל אליין צו באאַרבייטען די ערד; די ערד האָבען באארבייט אראבער און אידען. זיי האָבען זיך סיי איבער די אראַבער און סיי איבער די אידען אזוי איזדעקוועט, אז פילע זיינען געווען געצוואונגען אָנצונעהמען קריסטענטום.

פאר דער צייט פון די קרייץ־ציגער האָבען אפילו אידען געטאָן געשעפטען אין ארץ ישראל. זיי זיינען אָבער מערדערליך באהאנדעלט געוואָרען. די מייסטע זיינען זיך צולאָפען. זיי האָבען ביסלעכווייז אנגעפאנגען קומען צוריק, ווען פאַ־לעסטינע איז אריבער צוריק צו די מאכמעדאנער אין דעם יאָהר 1187.

גאנץ וועהניג אידען זיינען אבער געבליבען אין ארץ ישראל, ווען דער רמב"ן, רבי משה בר' נחמן פון גערונדי, האָט צוריק אָנגעפאנגען א באוועגונג אין דעם יאָהר 1267 צו באזעצען דאָרטען אידען. די נייע איינגעוואנדערטע אידען וואָס זיינען דאָך אריינגעקומען האָבען אָבער געהאט אויסצושטעהן די גרעסטע צרות פון שווערע שטייערען און אונטערדריקונג.

נאָך דעם גירוש שפּאַניע אינ'ם יאָהר 1492, האָבען פילע שפּאַנישע אידען איינ־געוואנדערט אין ארץ ישראל. נאָך דעם ווי אין דעם יאָהר 1516 איז ארץ ישראל אריבער צו די אָטאָמאנישע טערקען, האָט זיך דער ישוב פארשטאַרקט. דער סולטאַן סעלים דער ערשטער און זיינע נאָכפאָלגער זיינען געווען גוט צו די אידען. דער אידישער ישוב אין ארץ ישראל איז אזוי געוואַקסען, אז א געוויסער רב, רבי

יעקב בירב, האָט אין דעם יאָהר 1538 געוואָלט צוריק איינפיהרען א סנהדרין, און דער אידישער שטאַטסמאַן דון יוסף נשיא האָט געוואָלט קאָלאָניזירען אידען אלס ערד־ארבייטער. פון די פּלענער האָט זיך גאָר ניט אויסגעלאָזען, ווייל די רבנים אין ירושלים זיינען געווען געגען די פּלענער.

ארץ ישראל האָט אָבער דאָך אָנגעהויבען צו שפּילען א ראָלע אין אידישען לעבען. אין ארץ ישראל האָט זיך פאנאנדערגעבליהט די מיסטישע לעהרע, די קבלה, דורך רבי יצחק לוריא, האר"י און זיינע תלמידים. ארץ ישראל איז געוואָרען א לאַנד פון מיסטיקער און פּאָעטען. דער ארץ ישראל איד רבי שלמה אלקבץ האָט פארפאסט די באריהמטע פּאָעמע „לכה דודי", וואָס האָט אזוי פיעל באגייסטערט אויך דעם פּאָעט היינע. רבי ישראל נייגארא האָט פארפאסט שירים, וועלכע אידען זינגען אלס זמירות.

קיין ריכטיגע קוואַלען פון פרנסה האָבען אָבער די פּאַלעסטינער אידען ניט געהאַט. זיי האָבען געשיקט משולחים אין אלעקסאנדריע, וואו אידען זיינען געווען, צו בעטען שטיצע פאַרן ישוב. עס האָט זיך ענטוויקעלט די סיסטעם פון חלוקה.

די סיסטעם פון חלוקה איז באשטאַנען אין דעם, וואָס עס זיינען פארטהיילט געוואָרען די געזאמעלטע געלדער צווישען אידען וואָס האָבען גאָר ניט געטהאָן, נאָר געזעסען און געלעהרענט און געדאווענט. די אידען וואָס האָבען געקראָגען פּערזענליכע שטיצע „מעות יחיד" זיינען נאָך ווי עס איז דורכגעקומען. די איבע־ריגע אידען וואָס זיינען געווען אָפּהענגיג פון קהל'שע געלדער זיינען מיט קליינע אויסנאהמען געווען שרעקליך אָרים. די חלוקה האָט ארויסגערופען שרעקליכע מחלוקות און זי האָט ענטוויקעלט שנאָרעריי צווישען אידען. די חלוקה סיסטעם עקזיסטירט נאָך ביז היינט. די חלוקה האָט אָבער אויסגעהאַלטען דעם „ישוב" פאר לאַנגע יאָהרען.

אונטער די טערקען האָט זיך אידען געלעבט נאָך ווי־עס־איז, נאָר אין דער ענדע פון 16טען יאָהרהונדערט איז די צענטראַלע מאַכט פון די טערקען אָפּגע־שוואַכט געוואָרען און די „פּאשאס" פון מצרים זיינען געוואָרען די הערשער. אידען זיינען זייער פאראָרימט געוואָרען. עס איז קיין חידוש ניט וואָס דער פאלשער משיח שבתי־צבי אין יאָהר 1665 האָט געפונען אין ארץ ישראל פילע אָנהענגער. אויסער דעם האָבען גרויסע רבנים אָנגעפאנגען צו גלויבען אז אָט־אָט קומט משיח, נאָך די גרויסע צרות וואָס אידען זיינען אויסגעשטאַנען אין אוקראינא און פוילען פון כמעלניצקי'ס פּאָגראָמען. אין יאָהר 1700 איז געקומען דער באוואוסטער רב פון שעדליץ, רבי יהודה החסיד, און מיט איהם הונדערטער אָרימע אידען. פילע צרות זיינען אידען אויסגעשטאַנען אויפ'ן וועג. אין לאַנד גופא זיינען פילע אויסגע־שטאָרבען פון הונגער.

אין דעם יאָהר 1799 האָט נאפּאָלעאָן באָנאפּארטע געפיהרט קריג אין מצרים און ארץ ישראל. אין ירושלים איז ער אפילו ניט אריין. איהם האָט זיך אָבער פארוואָלט צו מאַכען א גרויסען זשעסט. ער האָט פארשפּראָכען צו געבען אידען ארץ ישראל. אידען זיינען פון פארשפּרעכען וועהניג נתפּעל געוואָרען, אָבער די אראבער האָבען אָנגעפאנגען צו קוקען אויף אידען מיט חשד.

עטליכע יאָהר נאָכדעם ווי די פראנצויזען האָבען פארלאָזען ארץ ישראל, איז דאָס לאַנד אריבער אין גאַנצען צו די הערשער פון מצרים. אייברהים פּאשא, כאָטש א שטאַרקער הערשער, האָט אפילו געוואָלט געבען אידען פארשיידענע קאָנצעסיעס, אָבער עס האָט אויסגעבראָכען א בונט פון אראבער, און אידען, ווי דער שטייגער, זיינען געווען די כפּרה הינדלעך. עס האָבען אויסגעבראָכען פּאָגראָמען אויף אידען אין פארשידענע שטעדט אין יאָהר 1833. דערצו נאָך איז געווען אין יאָהר

1837 א גרויסע ערד־ציטערניש אין צפת. אידען האָבען זיך גענוג אָנגעליטען. אבער זיי האָבען ניט אויפגעהערט צו קומען קיין ארץ ישראל. די עמיגראציע נאָך ארץ ישראל האָט אויך געגעבען א שטויס די באוועגונג פון חסידות.

נאָך פאלעסטינע האָבען אבער אָנגעפאנגען צו קומען פארשידענע אידען, חסידים איבערהויפט. מאָנטעפיאָרע האָט אָנגעפאנגען צו שטיצען פאלעסטינער אידען מיט גרויסע סומען געלד. אין דעם יאָהר 1862 האָט א רב, רבי צבי הערש קאלישער, אָנגעפאנגען צו פריידיגען דעם געדאנק פון אידישער קאלאָניזאציע אין ארץ ישראל. אין 1862 איז אויך ארויס משה העס, א פריינד פון מארקסען און ענגעלס און א מיטגליד פון דער קאָמוניסטישער ליגע, מיט זיין בוך „רוים און ירושלים". אין דעם בוך ווערט געפריידיגט דער געדאנק פון ווידער־אויפלעבונג פון אידען אויף זייער לאנד. דער סאָציאַליסט העס איז ארויסגעקומען מיטן ציוניזם פריהער פאר הערצלען.

אין די אכציגער יאָהרען פון 19טען י. ה. הויבט זיך אָן א באוועגונג פון חובבי ציון צו קאָלאָניזירען ארץ ישראל. די חובבי ציון באוועגונג האָט זיך פארוואנדעלט אין ציוניזם. ציוניזם האָט געהאט א גרויסע שטערונג אין די אימפעריאליסטישע פלענער פון גרויסע מלוכות. אויך ווילהעלם האָט גע'חלומ'ט וועגען ארץ ישראל אלס סטאנציע אין דעם וועג בערלין־באגדאד.

אין די יאָהרען פון דער מלחמה זיינען אידען אין ארץ ישראל אויסגעשטאנען די גרעסטע צרות. מען האָט זיי חושד געווען אין סימפאטהיע צו ענגלאנד. ווען די בריטישע ארמיי אונטער גענעראל אלענבי איז אריין אין 1918 ערב חנוכה אין ארץ ישראל מיט דעם אידישען לעגיאָן, איז די ארמיי שטארק באגריסט געוואָרען פון די אידען. מיט א יאָהר פריהער האָט ענגלאנד ארויסגעגעבען די באלפור דעקלא־ראציע. אידען האָבען באגעגענט די ענגלענדער ווי זייערע ערלייזער... זיי האָבען נאיוו געגלויבט אז ענגלאנד מיינט זייער טובה.

איידער די מאָדערנע אידישע קאָלאָניזאציאָנס באוועגונג האָט זיך אָנגעהויבען אין יאָהר 1890, זיינען אין ארץ ישראל געווען ארום 30,000 אידען. אין דעם יאָהר 1933 זיינען שוין אָבער געווען אין פאלעסטינע א פערטעל מיליאָן.

עטנאָגראַפיע — באפעלקערונג פון פאלעסטינע

סיי די אידישע באפעלקערונג און סיי די אריבישע איז זעהר פארבענרייך. צווישען די אידען זיינען דאָ געלערענטע פון דייטשלאנד און פארגרעבטע באבי־לאָנישע אידען. עס געפינען זיך אין ארץ ישראל רעשטלעך פון די אמאָליגע אידען, וואָס האָבען קיינמאָל ניט אויסגעוואנדערט פון ארץ ישראל, ווי די אידען פון דעם דאָרף פקיעין אָדער די גרופע שומרונים אין שכם. און עס געפינען זיך ניי־איינגע־וואנדערטע אידען מיט א הויכער קולטור. אויך צווישען די איבעריגע איינוואוינער, די מאכמעדאנער און קריסטען, געפינט מען גרויסע קאָנטראסטען.

לויט דעם צענזוס וואָס איז גענומען געוואָרען אין יאָהר 1931, געפינען זיך אין ארץ ישראל 1,035,821 איינוואוינער. זיי ווערען איינגעטהיילט ווי פאלגט:

מאכמעדאנער	759,712	73.35%
אידען	174,610	16.86
קריסטען	91,398	8.82
דרוזען	9,148	.89
פארשידענע	953	.08
סך הכל	1,035,821	100.00%

די צאָהל פון די אידען פון דער צייט פון צענזוס איז באדייטענד געוואקסען. לויט די אָפיציעלע ציפערען פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, געפינען זיך אין ארץ ישראל העכער פון א פערטעל מיליאָן אידען. עס איז אבער פארגרעסערט געוואָרען אויך די צאָהל פון אַנדערע פעלקער. עס זיינען דאָ אידען וואָס זיינען צום צענזוס ניט געגאנגען.

דער גרעסטער טהייל פון דער אראבישער באפעלקערונג האָט אריינגעדרונגען אין ארץ ישראל אין די יאָהרען 632-640. די אַראַבער האָבען אסימילירט אויך די אלטע אידישע איינוואוינער. עס איז א סברה אז אין די אָדערען פון די ארץ ישראל אראַבער רינט פיעל אידישע בלוט, באזונדערס אין די אָדערען פון די אראַבישע פעלאכען. אויך דער דיאלעקט פון די ארץ ישראל אראַבער איז באאיינפלוסט געוואָרען פון אידישע דיאלעקטען.

די מערסטע אראַבער זיינען פעלאכען, וועלכע וואוינען אין דערפער אָדער קליינע שטעדטלעך. דער געפיהל פון אַן אָנגעהעריגקייט צו א שבט אָדער פאמיליע, איז שטארק ענטוויקעלט ביי די אראַבער, ווי ביי די מערסטע סעמיטישע פעלקער.

א טהייל פון די אראַבער זיינען בעדואינער. דאָס זיינען נאָמאדען, וואַנדערער, וואָס וואנדערען מיט זייערע סטאַדעס פון איין פּלאַץ צום צווייטען. פילע בעדואינער פארלאָזען אין גאנצען ארץ ישראל פאר איניגע מאָנאטען. א טהייל גייט ביסלעכווייז אריבער צו ערד־ארבייט. די צאָהל פון בעדואינער אין ארץ ישראל איז 66,000.

אין ארץ ישראל זיינען אויך דאָ סיריער. עס איז א מישמאש פון פארשידענע פעלקער. די סיריער זיינען מערסטענס קריסטען. זיי וואוינען גרעסטענטיילס אין שטעדט. בלויז 20% פון זיי וואוינען אין דערפער.

די צאָהל פון קריסטליכע סעקטעס אין ארץ ישראל איז זייער גרויס. די פראוואָסלאַוונע סעקטע צעהלט 33,000 מיטגלידער. אַן דער שפּיצע פון דער סעקטע שטעהט דער פאַטריארך אין ירושלים. די שפּראַך פון די תפילות איז אראַביש, אָבער עס ווערט אויך באנוצט גריכיש. קאַטאָליקען זיינען דאָ אין ארץ ישראל ארום 15,000. זיי זיינען נאָך פון די צייטען פון די קרייצציגער. עס זיינען דאָ נאָך פּראָטעסטאַנטען פון פארשידענע סעקטען. די דייטשע טעמפלער האָבען געגרינדעט איניגע קאָלאָניעס.

די רעליגיע פון דרוזען איז מאַכמעדאַניש, אָבער זי איז אויסגעמישט מיט פילע אידישע און קריסטליכע דאָגמעס און צערעמאָניעס, אפילו אלטע פערסיאַנער אידעען פון זאראטוסטרא האָבען אריינגעדרונגען אין דער רעליגיע פון די דרוזען.

די אידישע באַפעלקערונג איז זעהר א געמישטע. געמישט, ווי די צאָהל לענדער אין וועלכע די אידען געפינען זיך. די ציוניסטען ווייזען אָן, אז ארץ ישראל איז א קבוץ גליות אין מיניאטור. אין ניו יאָרק זיינען אָבער אויך פאָרשטעהער פון פארשידענע אידישע לענדער. א מין קיבוץ גליות. מער ניט אין ניו יאָרק וואוינען די פארשידענע אידען צוואוָרפען. אין ארץ ישראל זיינען זיי אָבער קאָנצענטרירט. איבעריגעס האָט ניט ניו יאָרק אזוי פיעל פארשידענארטיגע טיפּען אידען ווי ארץ ישראל.

די פארשידענע אידישע געמיינדעס האָבען פארשידענע מנהגים און פארשידענע געוואוינהייטען. צווישען איניגע אָריענטאַלישע געמיינדעס הערשט נאָך ביגאמי אָדער פּאָליגאמי. איין מאַן מעג חתונה האָבען מיט עטליכע ווייבער. אייראָפּעאישע אידען טאָרען מיט צוויי ווייבער ניט חתונה האָבען, צוליב דעם חירם פון רבינו גרשון. אין געוויסע אָריענטאַלישע לענדער האָט אָבער דער חירם ניט קיין יורידיקציע. זיי האָבען דעם חירם ניט אָנגענומען.

ווי עס איז שוין אָנגעדייטעט געוואָרען, געפינט זיך נאָך אין דאָרף פּקיעין א קליינע צאָהל, ארום 70 אידען, וואָס האָבען קיינמאָל ניט אויסגעוואנדערט פון ארץ ישראל. קליין איז זייער צאָהל און זיי שפּילען אויך א קנאַפּע ראָלע אין לעבען פון ארץ ישראל. זייער געשיכטע, כאָטש ניט קיין געשריבענע, איז אָבער אינטערעסאנט. וואָס פאר עקשנות עס האָט געמוזט שטעקען אין דער קליינער געמיינדע איבערצולעבען אזוי פיעל צרות און בלייבען אידען!

נאָך מעהר אינטערעסאנט איז די קליינע געמיינדע פון שומרונים, וואָס איז פארבליבען אין שכם. די שומרונים אונטערשיידען זיך פון אידען מיט זייערע אמונות. ניט נאָר גלויבען זיי ניט אין תלמוד, זיי גלויבען אויך ניט אין די נביאים. זיי גלויבען בלויז אין חומש, אָבער זייער חומש איז אביסעל אַנדערש ווי דער חומש וואָס מיר האָבען. דער עיקר איז, וואָס זיי גלויבען ניט אין דער הייליגקייט פון ירושלים. ביי זיי איז פארהייליגט דער בארג גריזים „הר גריזים”.

אויפן בארג גריזים זיינען זיי עולה רגל דריי מאָל א יאָהר. אויף דעם בארג זיינען זיי מקריב דעם זבח פסח, אזוי ווי אמאָליגע צייטען. זיי האָבען א כהן גדול, וואָס פראווען זייערע צערעמאָניעס. די צערעמאָניעס זיינען זעהר א גרויסע אטראקציע פאר טוריסטען, ווען זיי זיינען אין ארץ ישראל יום טוב צייט, הויפּט־זעכליך פסח, ווען דער „זבח־פסח” ווערט געפראַוועט.

די צאָהל פון די שומרונים איז איצט ארום 150. די מעהרסטע נפשות זיינען פון מענליכען געשלעכט. עס בלייבען ביי זיי פילע בחורים, ווייל זיי פעלען אוים כלות. קליין זיינען זיי אין צאָהל, אָבער שטארק פאנאטיש. אידען באטראַכטען זיי פאר פארבלאָנדזשעטע ברידער. זיי וואַרטען אז משה רבינו אליין זאָל קומען און זאָל אויסלייזען די ביסלעך שומרונים און ערשט דאמאלסט וועלען אידען דערזעהען דעם וועג פון אמת.

א קליינע אידישע סעקטע איז אויך דאָ אין ארץ ישראל, וואָס איז באקאנט אלס די סעקטע פון „קאראאימעס”, „קראים”. די קאראאימעס זיינען די וואָס גלויבען בלויז אין תנ״ך, אבער ניט אין תלמוד. זיי זיינען צוואָרפען אין עטליכע שטעדט אין פּוילען, גאליציע און קרים. זייער צאָהל באשטעהט פון א פּאָר צעהנדליג טויזענד. אין ארץ ישראל זיינען זיי שוין פון לאנגע יאָהרען, אבער קיין מנין אין ירושלים קענען זיי ניט אויפקלייבען. די פרומע אידען גלויבען אז דאָס איז צוליב א קללה, וואָס א גרויסער רב האָט זיי פארשאָלטען.

די אינטערעסאנטסטע געמיינדע אין ארץ ישראל איז די געמיינדע פון די תימנים. די תימנים האָבען זעהר א ראָמאַנטישע געשיכטע. זיי זיינען אויסגע־שטאַנען אלערליי צרות און רדיפות אין זייער אלטען פאָטערלאנד אין יעמען, „תימן”; טראָץ אלע רדיפות זיינען זיי אָבער געבליבען טריי און איבערגעבען זייער אמונה.

מיט די תימנער אידען איז אויך פארבונדען א ראָמאַנטישער עפּיזאָד אין דער אידישער געשיכטע. דער עפּיזאָד פון דוד הראובני אין שלמה מולכו, וואָס האָבען געוואָלט אריינברייננען משיחן מיט דער הילף פון קעניג און דעם פּאַפּסט. די תימנער אידען זיינען אמאָל געווען זעהר שטארק. זיי זיינען אבער אָפּגעשוואַכט געוואָרען פון די רדיפות און אָרימקייט.

אינטערעסאנט איז, אז דעם ערשטען שטויס צו די תימנים אויסצוואַנדערען האָט געגעבען דער ארבייטער פיהרער יבנאלי. זיי האָבען איהם שיער ניט באטראַכט אלס א משיח. זיי זיינען איצט דאָ אין ארץ ישראל ארום 15,000 מענשען, זעהר באשיידענע און האָרעפּאשנע; זייערע רבנים זיינען אויך ארבייטער. עס פּאסירט אז א שוסטער, נאָך דעם ווי ער לייגט אוועק די אָהל מיט דער דראטווע, אָדער

דער לאסט־טרעגער — זיינע פעק, געהט ער פסק'ענען שאלות אָדער לערענט גאָר א שטיקעל זוהר. די תימנים זיינען לומדים און מיסטיקער. זיי האָבען מאנכעסמאָל חתונה מיט עטליכע ווייבער.

צווישען די אידישע געמיינדעס פארנעמען א גרויסען פּלאץ די ספרדים, די שפּאניער אידען. זיי זיינען די אַלטע איינוואוינער פון לאנד און די אריסטאָ־קראטען. זיי זיינען גוטע סוחרים, ערד־ארבייטער און פּראָפעסיאָנאלען. זייער ווירקונג איז זעהר גרויס. זייער אויספּראכע אין העברעאיש איז געוואָרען דער סטאנדארד פאר דעם מאָדערנעם העברעאיש אין ארץ ישראל. העברעאיש ווערט גערעדט אין ארץ ישראל מיט דער הברה „הספרדית". צווישען זיך ריידען די ספרדים „לאדינא", א שפּאנישער דיאלעקט מיט אראבישע, טערקישע און העברע־אישע עלעמענטען.

מיט יאָהרען צוריק זיינען די ספרדים געווען די מאיאָריטעט אידען אין ארץ ישראל. איצט מיט דער נייער אימיגראציע מאכען אויס די מאיאָריטעט די „אשכנזים". צוויי דריטעל זיינען אשכנזים און איין דריטעל די ספרדים מיט אלע אָריענטאלישע געמיינדעס.

די אשכנזים זיינען אונזערע אידען: רוסישע, פּוילישע, רומענישע, און גאלי־ציאנער. אשכנזים הייסען אייגענטליך דייטשען, אָבער אמתע דייטשע אידען האָבען עמיגרירט קיין ארץ ישראל ביז ניט לאנג גאנץ וועהניג. ערשט אין לעצטען יאָהר האָבען איבער צעהן טויזענד דייטשע אידען איינגעוואנדערט אין ארץ ישראל. אלע אשכנזים ריידען אידיש־דייטש. אפילו אמתע דייטשען געוואוינען זיך בים־לעכוויז אָפּ פון זייערע פּתח'ן. העברעאיש רעדט דער עיקר בלויז דער יונגער דור.

אויסער די הויפּט געמיינדעס פון ספרדים און אשכנזים זיינען דאָ א גרויסע צאָהל געמיינדעס, וואָס ריידען אראביש, צווישען וועלכע עס זיינען דאָ ארום 6 טויזענד אידען פון מאראָקאָ, ארום 4 טויזענד אידען פון בבל, און עטליכע טויזענד אידען פון מעסאָפּאָטאמיען, און 15 טויזענד תימנים פון וועלכע מיר האָבען שוין גערעדט. די מערסטע אראביש־שפּרעכענדע אידען זיינען אָרים אָבער האָרע־פּאשנע. זייער לאגע איז ניט זעהר יום טוב'דיג.

צווישען די אָריענטאלישע אידען געפינען זיך קורדיסטאנער אידען. די הויפּט כאראקטעריסטיק פון אָט די אידען איז וואָס עס איז ביי זיי פארבליבען דער דיאלעקט וואָס מיר רופען תרגום לשון. אָט דער דיאלעקט אויף וועלכען עס איז געשריבען דער קדיש און יקום פּורקן, ווי אויך זעהר גרויסע טהיילען פון תלמוד. די מעהרסטע קורדיסטאנער אידען זיינען בעלי מלאכות און איבערהויפּט שווערע ארבייטער. אין קורדיסטאן זיינען נאָך דאָ ארום 12 טויזענד אראמיש־שפּרעכענדע אידען. אין ארץ ישראל זיינען דאָ ארום 4 טויזענד.

ארום 9 טויזענד אידען ריידען פּערסיש. מעהר ווי א העלפט פון זיי וואוינען אין ירושלים, די איבעריגע אין אנדערע שטעדט און די קאָלאָניעס. זיי זיינען קליינע סוחרימלאך, בעלי מלאכות און טרעגער. א היבשע צאָהל פון זיי זיינען אָבער שנאָרער. אויסער די פּערסישע אידען געפינען זיך אין ארץ ישראל פּערסיש שפּרעכענדע בוכארער. פאר דער מלחמה זיינען די בוכארער אידען געווען פאר־רעכענט אלס רייכע אידען. די רוסישע רעוואָלוציע האָט אָבער פילע בוכארער אידען פאראָרימט. די נייע אימיגראנטען זיינען אָרימע לייט.

עס זיינען דאָ נאָך פילע פארבענרייכע אידישע געמיינדעס אין ארץ ישראל. עס וואוינען דאָרטען שוואַרצע אידען פון אביסיניען פאלאשען, אינדישע אידען פון „בני־ישראל", און רוסישע קאצאפּעס גרים, וואָס באטראכטען זיך אלס אמתע אידען. אן אינטערעסאנטער טהייל פון ארץ ישראל אידען מאכען אויס קאווקאזער

אידען, טשערקעסען, דוגעסטאַנער, און גרוזינער. ארץ ישראל האָט אידען פון אַלע לענדער און פּאַרוואָרפענע געגענדען. ארץ ישראל אידען גיבען פיעל מאַטעריאַל פאַר אידישער געשיכטע, פאָלקלאָר און עטנאָגראַפיע.

אידישע געמיינדעס האָבען געפיהרט זייער פארשידענע איינגעאָרטיגע לעבענס שטייגערס. זיי זיינען נאָך איצט פארשידענאַרטיג; אָבער אידען מישען זיך אויס ביסלעכוויז צווישען זיך. די ספרדישע געמיינדע האָט איינגעשלונגען פילע אַראַ־ביש־שפּרעכענדע און זאַגאָר אידען וואָס האָבען פון ארץ ישראל ניט עמיגרירט. בלויז א קליינע געמיינדע, אידישע פּויערים־פעלאַשען, זיינען געבליבען פון אַמאָל. די איבעריגע האָבען זיך צומישט, פילע מיט אראבער און פילע מיט אידען וואָס זיינען געקומען פון חוץ לארץ, פון אויסער פּאַלעסטינע. אפשר וועט די שולע פאַראייניגען אַלע פארשידענאַרטיגע אידען אין איין אָרגאַניזם. דערוויילן טהיילען זיך אויך ארץ ישראל אידען אין פארשידענע געמיינדעס.

„אידען־ריין" איז ארץ ישראל ניט געווען פון זינט אידען האָלטען ארץ ישראל אַלס זייער לאַנד. עס זיינען געווען צייטען וואָס זיי זיינען געווען זעהר קליין אין צאָהל און צייטען וואָס זיי ווערען מעהר. פאַר די לעצטע עטליכע הונדערט יאָהר מאַכען אויס אידען א היבשען פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג.

אין יאָהר 1856 האָט דער דייטשער שרייבער פרענקעל געשריבען אַז עס זיינען געווען אין ארץ ישראל איבער 10 טויזענד אידען. אין דעם יאָהר 1880 ארום 15 טויזענד אידען. פאַר דער מלחמה זיינען שוין געווען אין ארץ ישראל ארום 100,000 אידען. אין דער צייט פון דער מלחמה איז זייער צאָהל פאַר־קלענערט געוואָרען ביז 80,000. אין דעם יאָהר 1931 זיינען זיי שוין געווען ארום 175,000, אָפיציעל, און נאָך עטליכע טויזענד זיינען געווען אונאָפיציעל. אין דעם יאָהר 1934 זיינען שוין געווען אין ארץ ישראל אריבער 250,000. לויט ציונים־טישע קוועלען מאַכען זיי איצט אויס איבער 20% פון דער באַפעלקערונג.

דער קלימאַט, „פלאָרא און פאונא" (געוויקסען, פלאַנצונגען, חיות און בהמות)

ניט נאָר זיינען דאָ אונטערשידען אין דער באַפעלקערונג פון ארץ ישראל, נאָר עס זיינען דאָ אונטערשידען אין קלימאַט, תבואות און געוויקסען אין פאַר־שידענע געגענדען פון דער קליינער ארץ ישראל.

עס איז דאָ אן אונטערשיד אין קלימאַט פון דרום ארץ ישראל און דעם צפון צווישען דעם ברעג פון ים אין מערב און דער גרעניץ אין מזרח. דער בוי פון לאַנד איז די אורזאַכע פון פאַרשידענאַרטיגקייט אין קלימאַט. בערג און טהאָלען, נאָענטקייט פון קאַלטען סעזאָן פון טבת (תקופה טבת) ווען אין ירושלים כאַפּט מען א ציטער פון קעלט, קענען זיך די איינוואוינער פון יריחו נאָענט פון ירושלים באָדען אין ים אָדער אין ים המלח (טויטען ים), די זון שיינט דאָרטען און עס איז ווארים.

אין תלמוד רופט מען זומערצייט „ימות החמה", די טעג פון וואַרימער זון, און ווינטער „ימות הגשמים", רעגענדיגע טעג, און דאָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר'ן ארץ ישראל קלימאַט אויך איצט. די וויכטיגסטע ערשיינונג פון דאָרטיגען קלימאַט איז וואָס אין זומער איז דאָ ווענינ רעגען. רעגענדיגער סעזאָן איז בלויז ווינטער. איבערהויפּט ליידעט ארץ ישראל פון וועהניג רעגען און מאַנגעל אין וואַסער. די טוריסטען קענען דאָרט דערצעהלען פיעל פון לויטערע הימלען, אָבער די זינדיגע ערד איז אין ארץ ישראל ניט זעהר פרוכטבאַר. דערפאַר איז די לופט אין ארץ ישראל זעהר א געזונטע. די קראַנקהייטען טראַכאָמא און מאַלאַריע, וועלכע האָבען

געבושעוועט אין ארץ ישראל, קומען גיכער פון פארלאָזענקייט און אָרימקייט ווי פון קלימאַט.

ארץ ישראל האָט פארשידענע קלימאטען און אויך פארשידענע געוויקסען (צמחים). 2,200 פארשידענע צמחים וואקסען אין ארץ ישראל. „ארץ אשר לא תחסר כל בה" (דברים ח. ט.) זיינען דאָרטען דאָ פון אלע מינים; נאָר די צרה איז וואָס פון די מינים זיינען דא זעהר ווייניג. פילע פלאַנצונגען קענען דאָרטען וואקסען נאָר צוליב דעם וואָס מען באוואסערט זיי קינסטליך. די קינסטליכע באוואסערונג איז אויך געווען אין אמאָליגע צייטען. דער תלמוד רופט עס „שדה השלחים" (געקינסטעלטע באוואסערונג);, „שדה הבעל" (רעגען־פעלדער) זיינען אין ארץ ישראל ניט אזוי פיעל.

דאָך טראָץ אונגינסטיגע באדינגונגען האָבען אידען מיט געוויסע פלאנצונגען געהאַט גרויסען ערפאָלג. דער ערפאָלג האָט אפשר אָפּגעקאָסט פיעל געלד, אָבער די אידען האָבען געבראַכט נייע קולטורען פון פלאנצונגען אין ארץ ישראל.

וואָס עס לאָזט זיך פיהלען אין ארץ ישראל אַם שטאַרקסטען איז א מאַנגעל אין וועלדער. בוימער זיינען אונ'ברחמנות'דיג אויסגעהאקט געוואָרען. בוימער, וועלכע די אראבער רופען אָן „אידישע בוימער", זיינען אקליפּטוס בוימער. די אקליפּטוס בוימער, וועלכע אידען האָבען פארפלאנצט אין זייערע קאָלאָניעס, האָבען פיעל מיטגעהאָלפען אויסצוטריקענען די זומפּען און צו פארטרייבען טראכאָמע. אויך מינעראַלען זיינען דאָ וועהניג אין ארץ ישראל. ווי פילע ווילען האָבען, ענטהאַלט אָבער דער ים המלח אונגעהויערע אוצרות פון מינעראַלען, וואָס מען קען אויסנוצען פאר פעלדער פאר אינדוסטריעלע צוועקען און פאר רפואות.

מיט חיות און בהמות איז אויך ארץ ישראל רייך און פארשידענאַרטיג, אָבער ניט אין צאָהלען. אייזלען, קעמלען זיינען דאָ ארץ־ישראל'דיגע. בהמות־עופות אימפּאָרטירט מען פילע. עס זיינען דאָ פילע שאָף, ארום א מיליאָן קעפּ.

ווילדע חיות ווי זיי זיינען אמאָל געווען זיינען דאָ וועהניג אין ארץ ישראל. זיי זיינען פארשוואונדען. עס זיינען דאָ ווילדע קעץ און קליינע פוקסען וואָס זיינען דער סימבאָל פון חורבן. זייערע געשרייען ווארפען אָן א מרה שחורה.

אויך אין פאונע (בעלי חיים) איז ארץ ישראל זעהר פארשידענאַרטיג. מיט קיין רייכקייט קען זיך אָבער ארץ ישראל ניט בארימען. פיש איז גראדע יאָ דאָ אין די טייכען און אין אָזירעס.

אנטוויקלונג פון אידישער קאָלאָניזאציע

פארשידענע פּראָבעס זיינען געמאַכט געוואָרען אין די לאַנגע יאָהרען פון אידישען גלות, צו קאָלאָניזירען אידען אין ארץ ישראל און צו מאַכען זיי פאר ערד־ארבייטער. ווי מיר האָבען שוין פריהער אָנגעוויזען, האָט זיך מיט אזא פּלאַן ארומגעטראָגען אמאָל, אין יאָהר 1564, דער אידישער דובס דאָן יוסף. ער האָט זיין פּלאַן אָנגעפאנגען צו פארווירקליכען. דער פּלאַן האָט ארויסגעצייגט צו זיין פריי־צייטיג.

פּראָבעס צו קאָלאָניזירען די אידען זיינען געמאַכט געוואָרען ניט נאָר פון אידען אליין, נאָר אויך פון קריסטען און מאכמעדאנער. מיט אומגעפער הונדערט יאָהר צוריק, ווען ארץ ישראל האָט זיך פאקטיש געפונען אונטער דער הערשאפט פון אברהם פּאשא, האָט דער מעכטיגער פּאשא געוואָלט אויסנוצען אידען פאר קאָלאָניזאציאָנס צוועקען. ער האָט געגעבען א קאָנצעסיע צו א אידישען גביר לוריע צו גרינדען וועבערייען און צו איינעם א באוואוסטען דרוקער ב"ק פון צפת צו באזעצען אידען אויף ערד.

ב"ק האָט געגרינדעט דעם דאָרף דזערמאק לעבען צפת וואו עס האָבען גע-וואוינט ארום 30 פאמיליעס. דער דאָרף איז איבערגעפאלען געווארען פון דרוזען און פאַרניכטעט געוואָרען.

א פּראָבע צו קאָלאָניזירען אידען האָבען געמאכט איינינע קריסטליכע סעקטעס פון אמעריקע, וועלכע האָבען געדענקט אז משיח קען ניט קומען איידער אידען וועלען זיך באזעצען אין ארץ ישראל. ווייטער פון פרומע וואונשען און איינינע קליינע זידלונגען זיינען די פּראָבעס ניט געגאנגען. מיט פּראָיעקטען צו קאָלאָני-זירען ארץ ישראל האָט זיך ארומגעטראָגען אויך מאָנטעפיאָרע. מאָנטעפיאָרע האָט פיעל געהאָלפען אידען צו שטעלען זיך אויף די פיס, אָבער קיין קאָלאָניעס האָט ער ניט געשאפען.

דעם ערשטען ערנסטען פארזוך צו באזעצען אידען אויף ערד אין ארץ ישראל האָט געמאכט קארל נעטער מיט דער הילף פון „אליאנס" פון פראנקרייך (כל ישראל חברים). נעטער האָט געוואָלט אומוואנדלען די אידען אין ארץ ישראל, וואָס האָבען געלעבט אויף חלוקה, אין פּראָדוקטיווע ערד-ארבייטער, און פאר אָט דעם צוועק האָט ער געגרינדעט אן אגראָנאָמישע שול, וואָס ער האָט איהר א נאָמען געגעבען „מקוה ישראל". מקוה ישראל איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1869. די טערקישע רעגירונג האָט פאר דעם צוועק אָפּגעגעבען 2600 דונאָם לאנד.

מקוה ישראל עקזיסטירט נאָך ביז היינט. פריהער איז דאָס געווען א שולע מיט אסימילאַטאָרישע טענדענצען. איצט איז די שולע געוואָרען ציוניסטיש. ארום דער שולע זיינען דאָ פעלדער פאר ערד-ארבייט און פלאנצונגען. עס שטייען דאָרטען אויך שעהנע געביידעס. די שולע האָט געהאָלפען אויסצובילדען אידישע ערד-ארבייטער.

אין יאָהר 1878, מיט 56 יאָהר צוריק, איז געגרינדעט געווארען די ערשטע אידישע קאָלאָניע פתח תקוה. די קאָלאָניע איז איצט די גרעסטע אין ארץ ישראל. די ערשטע קאָלאָניסטען האָבען אָבער געהאט פיעל אויסצושטעהן פון קראנק-הייטען און אראבישע איבערפאלען.

נאָך די פּאָגראָמען אין זיד-רוסלאנד האָט זיך אָנגעהויבען א באוועגונג צווישען אידישע אינטעליגענטען צו קאָלאָניזירען אידען, צו מאכען זיי פאר ערד-ארבייטער. עס איז געווען די צייט ווען אידישע משכילים האָבען אָנגעפאנגען צו זינגען „אין דער סאָכע ליגט די מזל ברכה". די באוועגונג פאר ערד-ארבעט האָט אָנגע-נומען פארשידענע טענדענצען. איינינע האָבען געוואָלט קאָלאָניזירען אידען אין אמעריקע און אנדערע לענדער. א שטארקע באוועגונג האָט זיך ענטוויקעלט צווישען דער אידישער שטודירענדער יוגענד צו קאָלאָניזירען ארץ ישראל. עס איז ענטשטאַנען די באוועגונג פון חובבי ציון. דר. פינסקער, דער מחבר פון „אויטאָ עמאנסיפּאציאָן" (פינסקער איז גיכער געווען א טעריטאָריאליסט). דוד גאָרדאָן, לילענבלום, לעוואנדא, שמואל יוסף פין און נאָך אנדערע האָבען אָנגעפאנ-גען צו פּריידיגען אומצוקעהרען זיך אין דעם „לאנד פון די אבות". זייערע ווערטער האָבען געפונען אן אָפּקלאנג אין די הערצער פון די יונגע סטודענטען וועלכע האָבען זיך אָרגאניזירט אין א געזעלשאפט וואָס איז באקאנט אלס געזעלשאפט פון „בילו-צעס". „בילו" באשטעהט פון די ראשי תיבות „בית יעקב לכו ונלכה". דער צוועק פון די „בילוצעס" איז געווען צו עראָבערען פּאלעסטינע דורך פּלאנמעסיגע קאָלאָ-ניזאציעס.

די „בילוצעס" מיט דער הילף פון אנדערע חובבי ציון האָבען אָנגעפאנגען צו גרינדען פארשידענע קאָלאָניעס, ווי ראשון לציון, גדרה און ראש פינה. עס האָט זיך אָנגעפאנגען אויף ערנסט די קאָלאָניזאציע פון אידען אין ארץ ישראל. די

איניציאַטאָרס פון דער אידישער קאָלאָניזאַציע זיינען געווען יונגע לייט, רייך אין ענטוזיאַזם, אָבער אָרים אין געלד־מיטלען און ערפאַרונג. די קאָלאָניעס האָבען זיך געפונען אין א שרעקליכען צושטאַנד. די חובבי ציון אין רוסלאַנד האָבען אָנגעפאַנגען צו קלייבען פאָנדען די קאָלאָניעס צו שטיצען. זאַמלונגען זיינען אָבער ניט געווען גענוג אויסצוהאַלטען די קאָלאָניעס. די קאָלאָניעס האָבען זיך געפונען אין א טרויעריגען צושטאַנד, און ווער ווייס, וואָס עס וואָלט פון זיי געוואָרען, ווען עס וואָלט ניט געקומען זיי צו הילף באַראָן עדמונד ראָטשילד פון פּאַריז, דער „נדיב הידוע", ווי די חובבי ציון פלעגען איהם רופען.

דער פּאַריזער ראָטשילד איז געוואונען געוואָרען פאַר ארץ ישראל. א גרויסע ווירקונג אויפן באַראָן האָט געהאַט רבי שמואל מאָליווער, דער ביאַליסטאָקער רב, וועלכער איז צוגעקומען צום באַראָן מיט דער הילף פון רבי צדוק הכהן, דעם רב הכולל פון פּאַריז. רבי שמואל מאָליווער, א פּאַטריאַרכאַלער איד, האָט מיט זיינע טרעהרען זעהר גערירט דעם מעכטיגען באַראָן ראָטשילד. וואָס פאַר מאָטיווען דער באַראָן ראָטשילד האָט געהאַט קען מען ניט וויסען. דער פאַקט איז אָבער אז ראָטשילד האָט געראַטעוועט די אידישע קאָלאָניזאַציע פון אונטערגאַנג.

באַראָן ראָטשילד האָט געשטיצט די קאָלאָניסטען מיט פיעל געלד. ער האָט פאַרפלאַנצט וויין־גערטנער און געבויט גראַנדיעזע וויין־קעלערען אין ראשון לציון און זכרון יעקב. ער האָט געשיקט דאָרטען אַדמיניסטראַטאָרס, וועלכע האָבען אָבער געקוקט אויף די קאָלאָניסטען פון אויבען אַרונטער.

די קאָלאָניסטען האָט מען גערופען דעם באַראָנ'ס קעסט־קינדער. זיי זיינען אָבער ניט געווען זעלבסטשטענדיג, ווי טאַקע קעסט־קינדער זיינען. אין יאָהר 1900 איז די אידישע קאָלאָניזאַציע אַריבער צו דער „איקא" (אידישע קאָלאָניזאַ־ציאָנס אַסאָציאַציע). אין דעם יאָהר 1923 האָט באַראָן ראָטשילד געגרינדעט די „פּיקא" (פּאַלעסטינער אידישע קאָלאָניזאַציאָנס אַסאָסיאַציע).

די אידישע קאָלאָניסטען זיינען פון באַראָן ראָטשילד אויפגעריכטעט געוואָרען. פילע זיינען געוואָרען רייך. מיט זייערע אַרבייטער, אָט די נייע אידעאַליסטען, וועלכע זיינען געקומען אין ארץ ישראל צו זיין פּיאָנערען, באַגייען זיי זיך אָבער ניט שעהן. זיי האָבען פאַרגעסען זייערע אייגענע ליידען און די ברייטע שטיצע, וואָס זיי האָבען געקראָגען.

אויסער די קאָלאָניעס געשטיצט פון באַראָן, האָבען זיך אין ארץ ישראל געגרינדעט קאָלאָניעס פון פּריוואַטע חברות און פּערזאָנען. אויך די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האָט אָנגעפאַנגען צו באַשעפטיגען זיך מיט פּאַקטישער אַרבייט, און אָרגאַניזירען לאַנד־ווירטשאַפטליכע אונטערנעמונגען. עס האָבען זיך אָנגע־פאַנגען פאַרשידענע פּראָבעס, נאָר דאָ איז אונטערגעקומען די גרויסע וועלט־מלחמה און האָט איבערגעהאַקט די ענטוויקלונג פון דער אידישער קאָלאָניזאַציע. די מלחמה האָט געשטערט דער ענטוויקלונג אָבער ניט צושטערט אין גאַנצען, וואָס עס איז געבויט געוואָרען. די קאָלאָניעס זיינען געבליבען. צום ענדע פון דער וועלט־מלחמה זיינען געווען אין ארץ ישראל 43 לאַנד־ווירטשאַפטליכע ישובים, וואָס האָבען געהאַט אַרום 400,000 דונאַם ערד, און אין וועלכע עס האָבען געוואוינט אַרום 7500 נפשות.

נאָך דער מלחמה, ווען ס'איז פאַרעפענטליכט געוואָרען באַלפור'ס דעקלאַ־ראַציע, האָט זיך די קאָלאָניזאַציע אָנגעפאַנגען מיט אימפעט. די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז געוואָרען א גרויסער פאַקטאָר אין ארץ ישראל קאָלאָניזציע. עס איז געגרינדעט געוואָרען דער „קרן היסוד", א פאָנד פאַר קאָלאָניזאַ־ציאָנס און קולטורעלע צוועקען, און עס איז פאַרשטאַרקט געוואָרען די אַקציע פאַר דעם „קרן קימת", דער נאַציאָנאַל פאָנד, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1901

מיט'ן צוועק אויסצוקויפען ארץ ישראל באָדען און האלטען דעם באָדען אלס אייביגען אייגענטהום פון פאָלק פאר אידישע נאַציאָנאלע צוועקען.

דער קרן היסוד, וועמעס הויפט אויפגאבע עס איז צו קאָלאָניזירען פאלעס־טינע, האָט געשאַפען ביז ענדע פון יאָהר 1932 ארום 5 מיליאָן פונט שטערלינג (ארום 25 מיליאָן דאָלאר), גענוי 4,793.335 פונט שטערלינג. די מייסטע געלדער זיינען אויסגעגעבען געוואָרען פאר ערציהונג, קהל'שע ארבייט, היגיענישע צוועקען און בלויז ארום א מיליאָן און א האַלב פאר דירעקטע קאָלאָניזאציאָנס צוועקען.

אָט איז דער גענויער רעכענונג ביז ענדע 1932 פון קרן היסוד אויסגאבען:

דירעקטע קאָלאָניזאציע	1,559,454 פונט
ערציהונג	955,434 „
קהל'שע ארבייט	522,075 „
אימיגראציע	433,166 „
היגיענע	294,948 „
אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען	206,703 „
שטאָדטישע קאָלאָניזאציע	181,309 „
נאַציאָנאלע אָרגאניזאציעס	202,868 „
רעליגיעזע אָרגאניזאציעס	89,871 „
צום קרן קימת	32,761 „
אדמיניסטראציע	264,073 „
פארשידענעס	50,673 „
סך הכל	4,793,335 פונט

דער קרן היסוד האָט זיך פארנומען מיט ברייטע מלוכה אויפגאבען. פון די הוצאות זיינען אויף דירעקטע קאָלאָניזאציע אויסגעגעבען געוואָרען 1,559,454 פונט שטערלינג. נאָכ'ן קורס פון 5 דאָלאר פער פונט וועט דאָס אויסמאַכען 7,797,270 דאָלאר. אָבער דאָס מאַכט אוים איין דריטעל פון די געזאמעלטע געלדער.

לויט אָפיציעלע רעכענונגען זיינען אינוועסטירט געוואָרען אין רונדע ציפערען אויף די אידישע אונטערנעמונגען אין פאלעסטינע פון פריוואטע און קהל'שע געלדער 18 מיליאָן פונט שטערלינג — 90 מיליאָן דאָלאר. דער באַראָן ראָטשילד אליין האָט אויסגעגעבען 3 מיליאָן פונט שטערלינג (15 מיליאָן דאָלאר). פון די געלדער זיינען אויסגעגעבען געווארען:

פאר בויען הייזער אין קאָלאָניעס און שטעדט 5 מיליאָן פונט (25 מיליאָן דאָלאר); אינדוסטריעלע צוועקען 4 מיליאָן פונט (20 מיליאָן דאָלאר); פאר לאנד 4 מיליאָן פונט (20 מיליאָן דאָלאר); פאר קאָלאָניזאציע 5 מיליאָן פונט (25 מיליאָן דאָלאר).

אויף אמתע קאָלאָניזאציע קויפען לאנד אריינגערעכענט זיינען אויסגעגעבען געוואָרען 9 מיליאָן פונט (45 מיליאָן דאָלאר). די געלד איז געקומען פון פאָל־גענדע קוועלען:

ציוניסטישע אָרגאניזאציעס — 3 מיליאָן פונט (15 מיליאָן דאָלאר).

פיקא — 2 מיליאָן פונט (10 מיליאָן דאָלאר).

פריוואטע מענשען — 4 מיליאָן פונט (20 מיליאָן דאָלאר).

דאָס געלט איז אינוועסטירט געוואָרען פון דער צייט פון נאָך דער מלחמה און עס ווערט ניט אריינגערעכענט אין די געלדער, וואָס האָבען פריהער אויסגע־געבען ראָטשילד און די חובבי ציון.

ענדע פון יאָהר 1932 זיינען געווען אין ארץ ישראל ארום 135 אידישע לאַנד־ווירטשאַפטליכע ישובים. אין די ישובים האָבען זיך געפונען ארום 47 טויזענד נפשות. בלויז צוויי דריטעל פון די דאָרפישע איינוואוינער, שוין אריינגערעכענט ניין טויזענד געדונגענע ארבייטער, זיינען באַשעפטיגט דירעקט מיט לאַנדווירטשאַפט. די איבעריגע לעבען אויך אין די קאָלאָניעס פון אַנדערע פרנסות.

די ביז איצטיגע רעזולטאַטען פון פאַלעסטינער קאָלאָניזאַציע

די ארץ ישראל קאָלאָניזאַציע האָט אָפּגעקאָסט פילע מיליאָנען און נאָך מעהר ווי אין געלד האָט די קאָלאָניזאַציע אָפּגעקאָסט אין מענשליכע לעבענס. הונדערטע יונגע לייט זיינען אומגעקומען פון קראנקהייטען, וואָס זיינען געקומען פון שווערע באַדינגונגען פון קאָלאָניזאַציע; הונדערטע זיינען געפאַלען פון אראבישע איבער־פאַלען און פּאָגראָמען. די ארץ ישראל קאָלאָניזאַציע האָט צו פארצייכענען פילע קרבנות. דער „יזכור" איז א גאַנץ לאַנגער.

אז ארץ ישראל האָט דורך אידען אויפגעלעבט איז זיכער. ארץ ישראל'דיגע מדבריות זיינען פון א וויסטעניש פארוואַנדעלט געוואָרען אין ציוויליזירטע בליהענדע ישובים. אין לאַנד איז דאָ פיעל געלד. די ארץ ישראל רעגירונג דעקט ניט נאָר אלע איהרע הוצאות, נאָר עס בלייבט איבער א גרויסער ריוח פון די גרויסע הכנסות, וואָס די רעגירונג ציהט פון דעם קליינעם לאַנד. אין ארץ ישראל זיינען פילע רייך געוואָרען. עס זיינען רייך געוואָרען אראבישע עפענדים (פּאַמעשציקעס), וואָס האָבען פארקויפט זייערע וויסטע לענדער צו אידען פאר נעשוואָלענע פרייזען. עס זיינען רייך געוואָרען אויך געוויסע אידען.

מען רעדט וועגען ארץ ישראל'דיגער פּראָספּעריטי. אזעלכע רייך קענען אָבער גיכער שאַדען די ארץ ישראל קאָלאָניזאַציע, ווי ברייינגען נוצען.

די פּראָספּעריטי פון א לאַנד קען נאָר געמאָסטען ווערען דורך די פּראָדוקטען, וואָס דאָס לאַנד אליין פּראָדוצירט. ווענדען מיר אָן דעם מאַסשטאַב, מוזען מיר קומען צום שלוס, אז ארץ ישראל איז ווייט־ווייט הינטערשטעליג אין פּראָספּעריטי. ארץ ישראל עקספּאָרטירט פיעל־פיעל וועהניגער, ווי זי אימפּאָרטירט. זי פיהרט ארויס וועהניג סחורות און פיהרט אריין זעהר פיעל.

אָט איז דער צושטאַנד פון ארץ ישראל'דיגען עקספּאָרט און אימפּאָרט לויט אָפיציעלע ציפערען. די ציפערען זיינען אין פונטען. לויט דעם איצטיגען קורס האָט א פונט מעהר ווי פינף דאָלאַר.

יאָהר	אימפּאָרטירטע אריינגעפירטע סחורות	עקספּאָרטירטע ארויסגעפירטע סחורות	דער אימפּאָרט איז גרעסער מיט
1922	5,471,667	1,070,171	4,401,496
1925	7,338,491	1,297,559	6,040,932
1930	6,985,258	1,896,095	5,089,163
1931	5,940,000	1,572,061	4,367,939
1932	7,768,920	2,381,491	5,387,429
1933	11,122,469	2,591,617	8,530,852

די ציפערען זיינען גענומען געוואָרען בלויז פאר עטליכע יאָהר. אין אנדערע יאָהרען באַקומט זיך אָן עהנליכע בילד. ארץ ישראל קריגט אריין פיעל מעהר, ווי זי גיט ארויס.

אין ארץ ישראל איז איצט א בום פון בויען. די בוי אינדוסטרי פיהרט אָבער צו פאַלשע חשבונות. אין דער צייט וואָס דער פּראָצעס פון בויען געהט אָן, דאַרף מען ארבייטער, דאַרף מען מאַטעריאַלען. די פראַגע איז וואָס וועט זיין נאָכדעם, ווען דער בוי בום וועט אָפּגעשוואַכט ווערען, אָדער אין גאַנצען אָפּגעשטעלט ווערען.

אין דעם יאָהר 1933 האָבען עמיגרירט אין ארץ ישראל העכער ווי 30 טויזענד אידען. וועלען מיר נעמען די אָפיציעלע ציפערען און אנגב אויך אָנווייזען די אימיגראַציע אין דעם יאָהר 1925 און דעם נאָרמאַלען יאָהר 1932.

אידישע אימיגראַציע

פון וועלכען געגענד אימיגרירט	%	1933	%	1932	%	1925
מיטעל אייראָפּא	20.2	6,108	6.0	573	4.6	1,533
מזרח אייראפא	54.8	16,514	44.2	4,216	82.7	28,074
זיד אייראָפּא אין באַלקאַן	5.6	1,725	5.0	484	3.4	1,127
מערב אייראָפּא	0.4	143	1.2	116	0.4	115
אזיע און אפריקא	7.9	2,410	32.1	3,060	4.3	1,441
אנגלאָזאקסישע לענדער	4.7	1,448	10.2	973	2.2	707
דרום אמעריקא און אנדערע לענדער	6.4	1,979	1.3	131	2.4	804
סך הכל	100.0	30,327	100.0	9,553	100.0	33,801

אין מיטעל אייראָפּא געהן אריין די פאָלגענדע לענדער: טשעכאָסלאָוואַקיא, דייטשלאַנד, פריי שטאַאט דאנציג און עסטרייך. אין מזרח אייראָפּא געהן אריין די פאָלגענדע לענדער: פינלאַנד, עסטלאַנד, לעטלאַנד, ליטא, רוסלאַנד, פוילען און רומעניען. אין דרום אייראָפּא געהן אריין די פאָלגענדע לענדער: בולגאַריען, גריכענלאַנד, אונגאַרען, איטאַליען, יוגאָסלאַוויען, שפּאַניען און פּאָרטוגאַל. אין וועסט אייראָפּא געהן אריין די פאָלגענדע לענדער: בעלגיען, פראַנקרייך, האָלאַנד, שווייץ און די סקאַנדינאַווישע לענדער. אזיע און נאָרד אפריקא נעמען אריין פאָלגענדע לענדער: טערקיי, אדען, יעמען, מצרים, טונים, אלזשיר, מאַראָקאָ, סיריען, איראַק, פּערזיען, אפגאַניסטאַן און אינדיען. די ענגליש שפּרעכענדע לענדער נעמען אריין ענגלאַנד, קאַנאַדא, די פאַראייניגטע שטאַאטען און דרום אפריקא. דרום אמעריקא נעמען אריין ארגענטיניען, מעקסיקאָ, בראַזיליען און אַנדערע לענדער.

אין אלע לענדער פון דער וועלט זיינען אידען צוזייט און צושפּרייט. צוביסלאַך אידען קומען פון יעדען לאַנד. די הויפּט אימיגראַנטען זיינען געווען אין יאָהר 1933 פון פאָלגענדע לענדער:

לויטען לאַנד

	%	צאָהל
פּוילען	43.6	13,125
דייטשלאַנד	17.8	5,392
גריכענלאַנד	4.0	1,256
יעמען, תימן	4.1	1,287
פאַר. שטאַאטען	3.8	1,169
אנדערע לענדער	26.7	8,098
סך הכל	100.0	30,327

לויטען געשלעכט און עלטער

	%	צאָהל
מענער	42.0	12,762
פרויען	37.4	11,306
אינגלעך	10.5	3,196
מיידלעך	10.1	3,063
	100.0	30,327

דייטשע אידען האָבען אימיגרירט אין דעם יאָהר 1933 אָפיציעל 5,392 פון פאָלגענדע קאטעגאָריעס:

דאָקטוירים	516	האנדעלס אָנגעשטעלטע	1,071
לאָיערס	768	ערד ארבייטער	1,586
ארכיטעקטען	280	ניט באשטימט	1,171
		סך הכל	5,392

די אימיגראציע פון די דייטשע אידען האָט זיך פארשטארקט דורך די אונמענשליכע אכזריות פון היטלער׳ן מיט זיינע מלאכי חבלים. ביז דעם יאָהר 1933 זיינען אריינגעקומען אין ארץ ישראל דייטשע אידען פאר 12 יאָהר 3,306, וואָס מאכען אויס 2.8% פון די גאנצע צאָהל 118,398, וואָס זיינען אריינגעקומען פאר דער צייט. אין יאָהר 1933 מאכען די דייטשע אידען אויס 17.8%.

די טאבעלע פון אריינגעקומענע אידען פון יאָהר 1920 ביז יאָהר 1934 אין ארץ ישראל איז ווי פאָלגט:

יאָהר	אריין אין לאַנד	פארלאָזען דאָס לאנד	יאָהר	אריין אין לאַנד	פארלאָזען דאָס לאנד
1920	8,223	1,300	1928	2,071	2,168
1921	8,294	1,200	1929	5,109	1,746
1922	8,685	1,503	1930	4,829	1,679
1923	8,175	3,466	1931	4,829	666
1924	13,892	2,037	1932	9,553	300
1925	33,810	2,151	1933	30,327	300
1926	13,855	7,365			
1927	3,034	5,070			

די צאָהל פון אריינגעקומענע קאטעגאָריעס, וואָס זיינען ערלויבט צו אימיגרירען לויט ענגלישע אימיגראציאָנס געזעצע, זיינען לויט פאָלגענדער קלאסיפיקאציע:

1. קאפיטאליסטען, וואָס האָבען איבער טויזענד פונטען.
1א. אָנגעהעריגע פון קאטעגאָריע 1.
2. בעלי מלאכות מיט 250 פונטען אָדער פראָפעסיאָנעלען מיט 500 פונטען.
2א. אָנגעהעריגע פון קאטעגאָריע 2.
3. ארבייטער דורך סערטיפיקאטען.
3א. אָנגעהעריגע פון קאטעגאָריע 3.
4. סטודענטען און רבנים.
5. אָבהענגיגע פון פאלעסטינא. 6. פארשידענע.

	1933		1932		1925	
1	10.7	3,250	7.5	727	27.8	9,399
1א	11.1	3,350	7.2	786	—	—
2	0.5	151	0.2	21	2.2	743
2א	0.6	206	0.3	38	—	—
3	37.1	11,165	23.8	2,271	40.5	13,689
3א	26.0	7,790	15.2	1,437	—	—
4	1.1	413	2.2	215	0.4	135
5	9.2	2,846	12.8	1,227	15.3	5,171
6	3.7	1,156	30.8	2,930	13.8	4,664
סך הכל	100.0	30,327	100.0	9,553	100.0	33,801

פאַר די יאָהרען וואָס אידען אימיגרירען אין ארץ ישראל האָט זיך די אידישע באַפעלקערונג פארגרעסערט, אָבער עס האָט זיך אויך פארגרעסערט די צאָהל פון ניט אידען. דער געווינס פון יאָהר 1926 איז אין יאָהר 1931 פארלאָרען געגאַנגען.

1931		1296		1922	
צאָהל	%	צאָהל	%	צאָהל	%
אַלגעמיינע באַפעלקערונג:					
861,211	83.14	729,000	82.19	672,400	88.68
אידישע באַפעלקערונג:					
174,610	16.86	158,000	17.81	85,800	11.32
סך הכל					
1,035,820	100.00	887,000	100.00	758,200	100.00

די אימיגראַציע אין דעם יאָהר 1934 האָט צווישען אידען, ספּעציעל צווישען דייטשע אידען, זיך פארגרעסערט. אָבער אויך די צאָהל פון ניט אידישע אימי־גראַציע האָט זיך פארגרעסערט. עס איז אַ פאַקט אַז אין דער צייט, וואָס די ענגלישע רעגירונג מאַכט אַזוי פיעל שוועריגקייטען געגען אידישער אימיגראַציע און מאַכט אָבלאַוועס אויף די אידישע טוריסטען, וואָס פארבלייבען לענגער אין לאַנד, ווי זיי האָבען געדענקט, זיינען אין ארץ ישראל אַנגעלאָפען אַראַבער פון די שכנישע לענדער און אַ האָן האָט אפילו ניט אַ קרעה געטהאָן.

אַ טהייל פון די געלדער, וואָס אידען האָבען אריינגעבראַכט אין לאַנד, אינ־וועסטירען זיי ערשטענס אין פּלאַנטאַציעס, דער עיקר אין ציטראָסען (אַראַנדזשעס, אתרוגים, לעמאָנס און גרייפּ פרוטס),„הדרים", ווי זיי ווערען גערופען אין העברעאיש. צווייטענס, גייען די אינוועסטמענטס אויף אינדוסטריעלע אונטער־נעמונגען; דריטענס, אויף געביידעס.

אַ גרויסען ערפאָלג האָבען אידען געהאַט מיט ציטראָס פּלאַנצונגען. די ציטראַסען קען מען זייען מיט קינסטליכער באַוואַסערונג. זיי קענען אויך באַארבייט ווערען אינטענסיוו.

פאַר דער מלחמה זיינען אין ארץ ישראל געווען פארפּלאַנצט 30 טויזענד דונאַם ערד מיט פּרדסים (ציטראַסען). פון זיי האָבען אידען געהאַט בלויז 10 טויזענד. אין דעם יאָהר 1933 האָבען זיי שוין געהאַט פון דעם אַלגעמיינעם שטח 200 טויזענד דונאַם 100 טויזענד. לויט דער צאָהל פון קאַסטען ציטראַסען, וואָס עס זיינען עקספּאָרטירט געוואָרען, באַקומען מיר פאָלגענדע ציפערען:

אין 1914 זיינען עקספּאָרטירט געוואָרען	1,500,000 קאַסטענס
1925-1924	2,100,000
1932-1931	3,500,000
1933-1932	4,500,000

די ארץ ישראל אָראַנדזשעס זיינען גוט אויפגענומען געוואָרען אויף דעם אַלגעמיינעם מאַרקעט, ספּעציעל אין ענגלאַנד. די בעלי בתים פון די פּרדסים, אידען און אַראַבער, זיינען זאָגאַר רייך געוואָרען פון פּרדסים. דער פּרייז פון ציטראַס לאַנד איז אָבער זעהר געשטיגען, און דאָס שטעלט אין געפאַהר די „רענטאַ־ביליטעט" פון אינוועסטמענטס. אַגב זיינען ציטראַסען אַזאַ אַרטיקעל, וואָס איז זעהר פיעל אָפּהענגיג פון וועלט מאַרקעט און וועלט באַדינגונגען.

מיט אַלע ערפאָלגען האָט זיך אָבער אַזאַ איבערגעגעבענער ציוניסט ווי אוסישקין שטאַרק באַקלאָגט, וואָס אידען פארלאָזען דעם עיקר פון ערד ארבייט און אַנדערע נויטיגע קולטורען און נעמען זיך פאַר פּלאַנצונגען — אַ צושטאַנד וואָס קען ווערען זעהר געפעהרליך אין אַ צייט פון אומרוהען.

דער הויפּט געדאַנק פון די ערשטע חובבי ציון איז געווען צו מאַכען אידען פאַר ערד אַרבייטער. „אין דער סאָכע ליגט די מזל ברכה", און דאָס האָט זיך זיי וועהניג איינגעגעבען. די „פלחה" קאָלאָניעס, די קאָלאָניעס וואָס זיינען געבויט אויף אַקערבוי, האָבען זיך וויינט-וויט ניט סטאַביליזירט. ארץ ישראל ליידעט שטאַרק פון וואַסער מאַנגעל. דאָס איז איינע פון די וויכטיגסטע שטערונגען אויף וואָס די פּאַלעסטינער קאָלאָניזאַציע שטויסט זיך אָן.

אפילו אין אזא איינגעפונדעוועטער קאָלאָניע, ווי „נהלל" אין עמק, האָט אויסגעבראָכען א קריזיס צוליב וואַסער מאַנגעל. אין פילע קאָלאָניעס פאַרלאָזען די קאָלאָניסטען זייערע קאָלאָניעס און זוכען פאַרדינסטען אין שטאָדט, וואו די אינדוסטריע האַלט איצט לויט דער „קאָניוקטור" אין ענטוויקלען זיך.

די ארץ ישראל אינדוסטריע ענטוויקעלט זיך מיט דער ערוואַרטונג אז נייע אימיגראַנטען זאָלען אָנקומען. ווי נאָר אימיגראַציע שטעלט זיך אָפּ, הויבען אָן די אינדוסטריאַליסטען מורא האָבען פאַר זייערע אינוועסטמענטס.

פון די גרויסע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען זיינען צו פאַרצייכענען די פאָלגענדע :

נאָמען פון פירמע	פּראָדוקטס	צאָהל אַרבייטער
נשר	מאַלם	400
שמן	פאַרבען, זייפען און פּערפומען	200
לודזיה	זאָקען	200
ליבר	טשאָקאָלאַד	100
גורלסקי	מעבעל	100
פּאָטאַש קאָמפּאַני	פּאָטאַש	400
רוטענבערג'ס ווערק	עלעקטריציטעט	200
גרויסע מיהלען	מעהל, א. א. א.	80
וויין קעלערען	וויינען	70

עס זיינען נאָך דאָ פאַבריקען מיט 80 און וועהניגער אַרבייטער.

דער עיקר פון דער ארץ ישראל פּראָדוקציע זיינען אָבער ציטראַסען.

א געפאַהר וואַקסט אין ארץ ישראל מיט דער ענטוויקלונג פון „לאַטעפונדיעס", גרויסע פאַרמערס וואָס וואוינען אין שטאָדט. „אַבסענטי לענדלאָרדס", ווי מיר רופען אזא צושטאַנד אין ענגליש.

אין דער גרויסער קאָלאָניע חדרה מיט איבער 44 טויזענד דונאם ערד, געהערט איבער 22 טויזענד דונאם צו 13 אידישע פאַמיליעס. צו וואָס פאַר א רעזולטאַטען אזא צושטאַנד קען ברייגנען, קען מען זיך פאָרשטעלען.

פּאַלעסטינער אימיגראַציע

לויט אָפיציעלע ציפערן

	פון יאַנואַר ביז אויגוסט 1933	פון יאַנואַר ביז אויגוסט 1934
קאַפּיטאַליסטען	913	2164
אנגעהעריגע פון קאַפּיטאַליסטען ..	1118	2183
אבהענגיגע פון א"י איינוואוינער	1356	2167

סטודענטען	119	585
רעליגיעזע אידען	69	121
סערטיפיקאטען	6294	6149
אָנגעהעריגע פון סערטיפיקאטען	3669	5433
פארשידענע	24	82
בעלי מלאכות און פּראָפעסיאָנאלען.	177	233
סך הכל	13,739	19,117

צאָהל פון אידען אין פּאלעסטינע

לויט אָפיציעלע ציפערן — רונדע ציפערן

	1922 צענזוס	1931 צענזוס	צענזוס סעפּט. 1934
ירושלים	34,000	53,100	64,000
תל אביב	15,100	45,600	102,000
יפו און בית גן	5,100	7,210	14,000
חיפה	6,200	16,060	33,500
טבריה	4,400	5,380	6,000
צפת	3,000	2,550	2,500
דערפער און קליינע שטעטלאך	14,990	44,710	61,000
סך הכל	82,790	174,610	283,000
פּראָצענט פון שטעדט	82.	.74	78.8
" " דערפער	18.	26.	21.2
סך הכל	100.	100.	100.0

בירָא בידזשאַן

דעם 7טען מאַי 1934 האָט דער צענטראַל אויספיהר קאָמיטעט פון דעם סאָוועטען פארבאנד פּראָקלאַמירט בירָא בידזשאַן אלס אידישע אויטאָנאָמע אָבלאַסט. אין דער געשיכטע פון דער אידישער קאָלאָניזאציע פון בירָא בידזשאַן זיינען דאָ דריי עטאַפּען:

1) דעם 28טען מערץ 1928 האָט די סאָוועטען רעגירונג געפּאסט א באַשלוס צו באזעצען בירָא בידזשאַן מיט ארבייטענדע אידען.

2) דעם 11טען דעצעמבער 1933 האָט די רעגירונג געמאכט ספּעציעלע פּריווילעגיעס פאר קאָלאָניסטען מיט דעם, וואָס זי האָט זיי באפרייט פאר 10 יאָהר פון שטייערען און האָט אויך געהעכערט דעם געהאַלט פון ארבייטער און אָנגעשטעלטע, וואָס זיינען באשעפטיגט מיט קאָלאָניזאציע;

3) דער באַשלוס פון 7טען מאַי 1934 צו פּראָקלאַמירען בירָא בידזשאַן אלס אן אויטאָנאָמע אָבלאַסט.

בירָא בידזשאַן געפינט זיך אין ווייט־מזרח'דיגען טהייל פון סאָוועטען פאר־באַנד. דער נאָמען נעמט זיך פון צוויי טייכען — בירָא און בידזשאַן, וועלכע שניידען דורך דעם געגענד און פאלען אריין אין דעם גרויסען טייך אמור.

די הויפּט שטאָדט איז בירא בידזשאַן (פריהער געהייסען טיכאָנקאיא). דער שטח איז צוערשט באַשטאַנען פון ארום 18 טויזענד קוואדראטנע מייל, לעצטענס פארגרעסערט געוואָרען און איצט באַשטעהט דער שטח פון ארום 30 טויזענד קוואדראטנע מייל.

דעם 28טען מערץ 1928 האָט די סאָוועטישע מאכט באשטימט בירא בידזשאַן פאר דער באזעצונג פון אידען. פון דאַמאָלט אָן הויבט זיך אָן די אידישע קאָלאָ־ניזאציע פון די גרויסע שטחים לאַנד.

אין 1928 איז די באַפעלקערונג פון בירָא בידזשאַן באַשטאַנען פון ארום 28 טויזענד נפשות, א העלפט רוסען און א העלפט פון אנדערע נאציעס ווי טינ־גוסען, כינעזער, קאָרעער און אַנדערע. היינט צו טאָג צעהלט די באַפעלקערונג העכער 50 טויזענד אריינגערעכענט העכער 12 טויזענד אידען.

דער קלימאַט איז אין אלגעמיין זעהר ענהליך צו דעם קלימאַט פון די זידליכע שטאַאַטען פון קאַנאדע — הייס און א סך רעגען אין זומער און א פראָסטיגער זוניגער ווינטער.

דער געגענד איז רייך מיט וואַלד (אונגעפער א העלפט פון דעם גאנצען שטח), טייכען, מעטאַל ארץ און מינעראַלען, ווי אייזען, גראַפיט, קאַלכשטיין, קוילען, אזבעסט און אפילו גאָלד. אויך געפינט זיך ניט ווייט פון באַן סטאַנציע בירַאקאַן נאַטירליכע הייסע קוואַלען וואו עס איז שוין איצט דאָ א קוראָרט „קולדור" פאר רומאַטיזם און הויט קראַנקהייטען.

די עקאָנאָמישע באַזע ווערט געשטעלט אויף אגריקולטור, פי־ און בינען־צוכט און פאַסיגע פאר דעם געגענד אינדוסטריען.

דאָס לאַנד איז זעהר צוגעפּאסט פאר סאָיע־באָב, רייז, קאָנאָפּליע. עס וואַקסט אויך גוט: ווייץ, האָבער, גערשטען, גריקע, קוקורוזע און אַלערליי גאָרטענוואַרג.

עס פאַרמאָגט אַ סך היי און פאַרשידענע עהנליכע פּלאַנצען און איז זעהר צוגעפּאַסט פאַר פיצוכט און בינענצוכט.

אינדוסטריעל ווערט דערווייל הויפּטזעכליך ענטוויקעלט: פיש, געהילץ, וואַפנע און סמאָלע־אַרבייטען. אויך איז אָן אָנפאַנג געמאַכט געוואָרען צו ענט־וויקלען די קוילען און אייזען אינדוסטריע.

אַגריקולטורעל ווערען אידען באַזעצט אויף אַ קאָלעקטיווען שטייגער; אינ־דוסטריעל אין קאָאָפּעראַטיווע אַרטעלען.

די קאָמוניסטישע פּראָפּאַגאַנדע האָט דעם פּלאַן פון אידישער קאָלאָניזאַציע געגעבען דאָס, וואָס מען רופט אין רוסישען אַ בערען־טובה. מען האָט אָנגע־פאַנגען צו פויקען וועגען ישועות און אין ביראָ בידזשאַן האָבען זיך אַוועקגעלאָזען עלעמענטען וואָס זיינען ניט צוגעפּאַסט צו שווערע פּיאָנערען אַרבייט. טויזענדער זיינען זיך צוזאַמענגעלאָפען פון פאַרשידענע קולטור לענדער. זיי האָבען געזוכט אין ביראָ בידזשאַן אַ גרינגען און באַקוועמען לעבען. זיי זיינען שנעל ענטוישט געוואָרען. פילע זיינען אַנטלאָפען מיט קללות אויף ביראָ בידזשאַן און בכלל אויף אַלע קאָלאָניזאַציאָנס פּלענער פון דער סאָוועטען רעגירונג.

דער אמת איז, אַז צו קאָלאָניזירען אַזאַ לאַנד ווי ביראָ בידזשאַן פאָדערט זיך צו האָבען פּיאָנערען, וואָס קענען די ערשטע יאָהרען אויסשטעהען אַלערליי פאָרמען אונבאַקוועמליכקייטען און מאַנגעל. בלויז דורך שווערע אַרבייט און מיט האָפענונג אויף דער צוקונפט קען ביראָ בידזשאַן ווערען אַ רעטונגס האַפען פאַר הונדערטע טויזענדע פאַרפאָלגטע און רואינירטע אידען פון דער וועלט. די פראַגע איז בלויז, צי די פאַר׳חושכ׳טע און פאַרצאָרענטע אידען זיינען צוגעפּאַסט צו פּיאָנערען אַרבייט.

ביראָ בידזשאַן איז פון די פּראָווינצען פון דעם וויטען מזרח פון די ברייטע שטרעקעס פון סיבירער אמור געגענדען. סיביר איז אַ לאַנד פון וויטע שטרעקעס.

דערווייל לעבען שוין אין ביראָ בידזשאַן אַרום 12 טויזענד אידען. זיי פאַרנעמען זיך אויסער אַגריקולטור אויך מיט פאַבריקאַציע. פאָלגענדע פאַבריקען פונקציאָנירען שוין אין ביראָ בידזשאַן: דער לאַנדאַקער קאַלך זאַוואָד מיט אַ פאַרנעם פון 10 טויזענד טאָן קאַלך יעהרליך; ניקאָלאַיעווסקער געהילץ זאַוואָד מיט אַ פאַרנעם פון 18 טויזענד קובישע מעטער געהילץ מאַטעריאַל; פאַבריק „דעטאַל” מיט אַ פּראָדוקציע פון 20 טויזענד קובישע מעטער געהילץ מאַטעריאַל; אַ ציגעל זאַוואָד מיט אַ פּראָדוקציע פון 2 מיליאָן ציגעל יעהרליך. עס געפינען זיך שוין דאָרטען מעבעל פאַבריקען און מעטאַל זאַוואָדען. דערווייל איז דאָס אָבער אַ פּיאָנערען אַרבייט, וואָס פאָדערט שווערע אַרבייט און אויסדויער.

אַ פּלאַן צו באַזעצען דייטשע אידען אין סאָוועט רוסלאַנד בכלל און אין ביראָ בידזשאַן בפרט ווערט געמאַכט פון אַ קאָמיטעט, וואָס האָט זיך געגרינדעט אין פעברואַר, 1934. דער טשערמאַן פון דעם קאָמיטעט איז אַ רייכער בראָקער וויליאַם קאָהען. אין דעם קאָמיטעט זיינען פאַרטראָטען אויך פעליקס וואַרבורג און אַנדערע פּראָמינענטע אידען. אין דער אָרגאַניזירונג פון דעם קאָמיטעט האָט גענומען אַ גרויסען אַנטהייל דודליי מאָרליי, וועלכער איז אויך באַקאַנט אַלס טוהער פון „אָרט”.

דער קאָמיטעט האָט באַשטימט אַ סאָב־קאָמיטעט פון 5 צו מאַכען אַ זעלבסט־שטענדיגע און אונפּאַרטייאישע אונטערזוכונג וועגען די מעגליכקייטען פון באַזעצען דייטשע אידען אין רוסלאַנד בכלל און אין ביראָ בידזשאַן בפרט. דער דיען פון דער סקול אָוו קאָמערס פון ניו יאָרק אוניווערזיטעט, דזשאָהן ס. מעדען, שטעהט אין דער שפּיצע פון דעם אונטערזוכונגס קאָמיטעט.

מ. א. קאַלינין, פּרעזידענט פון דעם צענטראַלען אויספיהר קאָמיטעט פון פּ. ס. ס. ר. (סאָוועטען פאַרבאַנד), וועגען די גרויסע וויכטיגע ערוואַרטונגען פון בירא־בידזשאַן אלס אַן אויטאָנאָמער אידישער געגענד

דעם 28טען מאַי, 1934, האָט קאַלינין אויפגענומען א דעלעגאַציע צו באַגריסען די רעגירונג פאַר דעם באַשלוס פון דעם צענטראַלען אויספיהר קאָמיטעט פון פּ. ס. ס. ר. צו גרינדען א אידישען אויטאָנאָמען געגענד אין בירא־בידזשאַן, וואָס געפינט זיך אין ווייטען מזרח. די דעלעגאַציע איז באַשטאַנען פון פאַרשטעהער פון די ארבייטער פון מאָסקווער פאַבריק פון עלעקטרישע פּראָדוקטען, פון צוויי פאַבריקען פון מאָסקווער באַקליידונגס טראַסט, פון אידישע שרייבער, פון דער פּרעסע און אַנדערע.

אלס ענטפער צו פילע פראַגען האָט קאַלינין געזאָגט:

„אין דעם סאָוועטען פאַרבאַנד געפינען זיך אַרום 3 מיליאָן אידען, אָבער פאָרלויפיג איז נאָך קיין אידישער רעגירונגס־געגענד ניטאָ. די אנטוויקלונג פון אַזאַ אידישען געגענד וועט שאַפען א געזונטען פונדאַמענט פאַר דער אידישער נאַציאָנאַליטעט.

„איך באַטראַכט בירא־בידזשאַן פון שטאַנדפּונקט פון גרויסע פּראָספּעקטען. מיט דעם פאַקט פון דער גרינדונג פון א אידישען אויטאָנאָמען געגענד, ווערט דאָס אידישע פאָלק קאָנסאָלידירט און באַקומט אַלע אייגענשאַפטען פון א נאַציאָן. די באַשאַפונג פון א אידישען עקאָנאָמען געגענד עפענט א מעגליכקייט פאַר ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון אידישער קולטור, נאַציאָנאַל אין פאָרם און סאָציאַליסטיש אין אינהאַלט. פּערזענליך גלויב איך, אַז אין צעהן יאָהר אַרום וועט בירא־בידזשאַן ווערען דער הויפּט קולטור־צענטער פון די אידישע מאַסען.

„די איזאָלירונג פון די אידען, וואָס איז געווען דיקטירט פון דער צארישער רעגירונגס־פּאָליטיק, האָט פאַראורזאַכט דאָס די אידישע פעהיגקייטען זאָלען בלייבען פאַרשלאָסען אין דער גהעטאָ. נאָר די ענטוויקלונג פון סאָציאַליסטישער בויאונג, ווען די ברידערליכע איינינגקייט פון אַרבייטער פון אַלע נאַציאָנאַליטעטען ווערט פאַרווירקליכט, האָט געעפענט גרויסע אויסזיכטען פאַר די אידישע ארבייטער מאַסען און ספּעציעל פאַר דער אידישער יוגענד.

„די אידישע מאַסען לעבען און אַרבייטען אין דעם לאַנד פון די סאָוועטען גלייך מיט די אַרבייטער פון אַנדערע נאַציאָנאַליטעטען. אין מאָסקווע האָבען מיר 40 טויזענד אידישע אַרבייטער, וועלכע אַרבייטען אין די גרעסטע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען. עס זיינען דאָ אין ווייס־רוסלאַנד אונטערנעמונגען, וואו די צאָהל פון אידישע אַרבייטער דערגרייכט 90 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער צאָהל. די אידישע שטאָדטישע מאַסען, וועלכע געהען אַרבייטען אין אונזערע פאַבריקען און ווערקשטאַטען און אין די סאָציאַליסטישע לאַנד־קאָלעקטיוען, רייסען דערמיט אַרויס מיטן וואָרצעל אַלע רעשטלעך פון גהעטאָ לעבען; זייער צוגעבונדענקייט צו דעם נייעם סאָציאַליסטישען אַרבייטס־לעבען ווישט אָפּ אַלע סימנים פון נאַציאָנאַלער אָפּגעזונדערטקייט און פרעמדקייט...

„איך באַטראַכט די גרינדונג פון א אידישער אויטאָנאָמער געגענד אלס א רעזולטאַט פון דער פעסטער פּאָליטיק פון דער סאָוועטען רעגירונג וואָס שטרעבט צו פאַרזיכערען די עקאָנאָמישע און קולטורעלע ענטוויקלונג פון אַלע נאַציאָנאַליטעטען פון סאָוועטען פאַרבאַנד.

„ביראָ בידזשאַן וועט אָן ספק אויסוואַקסען אַ בליהענדע לאַנד, און די דאָרטיגע אידישע באַפעלקערונג וועט ניט האָבען קיינע פון די שטריכען, וואָס זיינען, אין דער צייט פון צאַריזם, געוועזן אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר די פאַרשטויסענע, אונטערדריקטע אידישע אַרבייטער, וועלכע זיינען געווען איינגעשלאָסען אין קליינע שטעדטלעך פון אוקראַינע, פוילען און ווייס־רוסלאַנד. די שוועריגקייטען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דעם סאָציאַליסטישען נצחון פון אַט דער רויער, כאָטש אויסערגעוועהנליך רייכער געגענד, וועט אויסהאַמערען אַ נייעם טיפּ פון אַ אידען. די איצטיגע פּיאָנערען, באַהערשענדיג דעם נייעם געגענד, וועלען באַשאַפען אַ געזונטען שטאַרקען דור. דער כח פון ווידערשטאַנד, וואָס עס פאָדערט זיך אין דעם קאַמף פון דער באַהערשונג פון די נאַטירליכע אוצרות פון דעם געגענד, וועט האָבען אַ ריזיגע באַדייטונג. דער צווייטער דור פון דעם ביראָ בידזשאַנער איד וועט זיין—אויב איך קאָן זיך אַזוי אויסדריקען—געגליכען צו די „קאַובאָיס" אין באַצוג צו זייער שטעלונג צו דער נאַטור; געוויס אין דעם סאָציאַליסטישען זין פון וואָרט.

„איך ווייס אַז שוין יעצט ווערט אַט דער טיפּ פון מאַן־אַרבייטער ענטוויקעלט אין ביראָ בידזשאַן. די אַרבייטער און פּויערים פון ביראָ בידזשאַן האָבען שוין איצט אָנגעפאַנגען באַהערשען דעם געגענד. זיי וואוינען אין פאַרהעלטניסמעסיג גוט געבויטע הייזער מיט געוויסע באַקוועמליכקייטען... די באַפעלקערונג איז דורכגעדרונגען מיט אַ געזונטען, מונטערען גייסט...

„ביראָ בידזשאַן איז אויסערגעוועהנליך רייך מיט נאַטירליכע אוצרות. אין דעם געגענד זיינען דאָ גרויסע שטרעקעס פון וואַלד, אַ סך חיות מיט טייערע פעלען, פיש, טייערע מינעראַלען אוצרות מיט רויען מעטאַל, אפילו גאָלד...

„דער צווייטער פינף־יאָהריגער פּלאַן האָט איינגעשלאָסען אין זיין פּראָגראַם אַלס איינעם פון זיינע וויכטיגע בוי־פּראָיעקטען די אויפבויאונג אין די כינגאַנישע בערג פון מעטאַלורגישע אונטערנעמונגען, דאָס מיינט אין דער טעריטאָריע פון ביראָ בידזשאַן, און די ענטוויקלונג פון קוילען מינען אין דעם בוריאַנער געגענד, וואָס געפינט זיך ביים סאַמע גרעניץ פון ביראָ בידזשאַן... דאָס גיט ביראָ בידזשאַן קאָלאָסאַלע מעגליכקייטען פאַר סאָציאַליסטישער בויאונג...

„אַן אויטאָנאָמישער געגענד איז אַ גרויסע זאַך ביי אונז אין סאָוועטען פאַרבאַנד. דער אידישער אויטאָנאָמישער געגענד וועט האָבען זיינע פאָרשטעהער אין דעם ראַט פון נאַציאָנאַליטעטען, אין דעם צענטראַלען אויספיהר קאָמיטעט און אין דעם ראַט פון פאָלקס קאָמיסאַרען, אַן איינענעם בודזשעט און אַן איינענעם פינף־יאָהריגען פּלאַן...

די וויכטיגסטע זאַך פאַר ביראָ־בידזשאַן אין דעם איצטיגען מאָמענט איז די ריכטיגע אָרגאַניזירונג פון איינוואַנדערונג. פון וואַנען וועלען די איינוואַנדערער קומען? עס איז קלאָר, אַז דער נויטיגער מענשליכער מאַטעריאַל וועט קומען פון די שטעדט און שטעדטלעך מיט אַ געדיכטער אידישער באַפעלקערונג. אויסער דעם, ווי די ערפאַהרונג פון דער באַזעצונג פון ביראָ בידזשאַן האָט געצייגט, אַז מיט דער ווייטערדיגער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון דעם געגענד וועט אויך זיין אַן אריינפלוס פון אַרבייטער פון אויסלאַנד. עס הערשט אַ שטאַרקער מאַנגעל פון ערפאַרענע אַרבייטער."

אידישע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס

אין די פאראייניגטע שטאַאטען פון אמעריקע

אידישער וועלפעיר באָארד

אָרגאַניזירט 1917.

אָפיס, 71 וועסט 47טע סטריט.

פאראייניגט מיט דעם ראטה פון יאָנג מענ'ס היברו אסאָסיאיישאָן.

צוועק: צו שאפען „יאָנג מענ'ס און יאָנג ווימען היברו אסאסיאיי־שאנס" און צו העלפען גרינדען אידישע געמיינדע סענטערס צו ענטוויק־לען דעם גייסט פון גוטע אמעריקאנער בירגער און גוטע אידען.

אוירווינג לעהמאן, טשערמאן — הערי גלוקסמאן, דירעקטאָר

אידישער פארלאג, דזשואיש פּאָבליקיישאָן סאָסייעטי

אָרגאנאזירט 1888.

אָפיס, בראָד און ספרינג גארדען, פילאדעלפיע.

צוועק: צו שטיצען אלע בילדונגס אונטערנעהמונגען און ארויסגעבען ניצליכע ביכער.

5132 מיטגלידער.

די געזעלשאפט גיט ארויס יעהרליך „דעם אידישען יאָהר־בוך" פון די יאָהרען 1899 ביז היינט.

פילע ביכער האָט די געזעלשאפט ארויסגעגעבען, וואָס האָבען א פערמא־נענטען ווערט איבער פארצייטיגע אידישע ליטעראטור, אידישע געשיכטע, ביאָגראפיע, פובליציסטיק, בעלעטריסטיק און וויסענשאפטליכע געגענ־שטענדע.

יעקב סאָליס־קאָהען, פרעזידענט — אדאָלף אקס, וויס־פרעזידענט

האָווארד וואָלף, עדיטאָר — יוליוס גראדינסקי, סעק.

אידישער סאָציאליסטישער פאַרבאַנד

געגרינדעט אין יאָהר 1921.

אָפיס, 175 איסט בראָדוויי.

צוועק: צו פּראָפּאגאנדירען צווישען אידישע מאסען די פּרינציפּען פון סאָציאליזם און פארשפרייטען סאָציאליסטישע אויפקלעהרונג צווישען די אידישע ארבייטער.

דער פארבאנד האָט א פארלאג, וואָס גיט ארויס פון צייט צו צייט ביכער און בראָשורען פון סאָציאליסטישער אויפקלעהרונג.

דער פארבאנד גיט ארויס די צייטונג „דער וועקער".

סאָול ריוווקין, טשערמאן פון פארבאנד — נחום כאנין, סעקרעטער

אידישער נאַציאָנאַלער ארבעטער פאַרבאַנד

אָרגאַניזירט 1912.

אָפיס, 404 פערטע עוועניו, ניו־יאָרק.

צוועק: געגענזייטיגע הילף און אויפקלעהרונג אין ציוניסטישען און סאָציאַליסטישען גייסט.
דוד פינסקי, פרעזידענט — לואיס סיגעל, סעקרעטער

אידישע קולטור געזעלשאַפט

אָרגאַניזירט 1928.
אָפיס, 147 סעקאנד עוועניו, ניו־יאָרק.
צוועק: צו פאַרשפּרייטען אידישע קולטור און צו ענטוויקלען געשמאַק אין אידישע ליטעראַטור.
דוד פינסקי, פאָרזיצער — ס. לוצקער, סעקרעטער

אידישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט

אמעריקאנער אבטיילונג
אָפיס, 1133 בראָדוויי, ניו־יאָרק.
צוועק: צו העלפען אויפהאַלטען דעם וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט אין ווילנע.
דר. מוקדוני, פאָרזיצער; דר. י. שאַצקי, דירעקטאָר; נ. פיינערמאַן, סעק.

אגודת ישראל

אָרגאַניזירט 1922.
אָפיס, 152 וועסט 42טע סט., ניו־יאָרק.
צוועק: צו פאַרשפּרייטען אידישקייט אין שטרענגען אָרטאָדאָקסישען גייסט און לערנען תורה לויט די אַלטע אידישע טראַדיציעס.
יצחק סטראל, פרעזידענט

אינטערנאַציאָנאַלער ארבעטער אָרדען

אָרגאַניזירט 1930.
אָפיס, 80—5טע עוועניו.
צאָהל אידישע מיטגלידער 20,000.
צאָהל פון אלע מיטגלידער 51,000.
ווm. וויינער, טשערמאַן; ר. זאַלצמאַן, סעקרעטאָר

„אָרט"

אָרגאַניזירט 1921.
צוועק: העלפען פּראָדוקטיוויזירען דעקלאַסירטע אידען אין אייראָפּא און זיי לערנען א מלאכה.
ב. וולאַדעק, טשערמאַן; י. וויינבערג, טרעזשורער; פיליפ בלאַק, סעק.

אידישער חזנים פאַראיין פון אמעריקע

אָרגאַניזירט 1890.
אָפיס, 945 פאָקס סט., ניו־יאָרק.
400 מיטגלידער.
צוועק: צו דערהויבען די פּראָפעסיע און שטיצען נויטבאַדערפטיגע חזנים און זייערע פאַמיליעס.
יעקב ראַפּאָפּאָרט, פרעזידענט

אידישער פאראיין פון ענטוויקלונג געזונטען גייסט

אָרגאניזירט 1925.
אָפיס, 9 איסט 40טע סט., ניו־יאָרק.
צוועק: אויפצוהאלטען הייסטינגס הילסייד האָספיטאל צו היילען נער־וועזע קראנקהייטען און לייכטע גייסטיגע קראנקע צו פארהיטען פון משוגעת.

איזראעל סטראוס, פרעזידענט

אמעריקאנער הילף־קאָמיטעט פאר תימנער אידען

אָרגאניזירט 1928.
אָפיס, 4311—14טע עוועניו, ברוקלין, נ. י.
צוועק: צו העלפען די ארימע תימנער אידען און זייערע אינסטיטוציעס אין ארץ ישראל.

א. גאבלי, סעקרעטער

אמעריקאן נעשאָנאל קאָמיטע פאָר פרעזערווינג העלטה עמאָנג דזשוס

אמעריקאנער קאָמיטעט צו פארהיטען דעם געזונד פון אידען
אָרגאניזירט מאי 10, 1929.
אָפיס, 1919 מעדיסאָן עוועניו, ניו־יאָרק.
צוועק: אָבצוהיטען דעם געזונד, לערנען סאניטארע פאָדערונגען און היגיענע.

מילטאָן ראזענוי, טשערמאן

אמעריקאן פרא־פאלאשא קאָמיטע

אמעריקאנער קאָמיטעט פאר די פאלאשען (אבעסיניער אידען)
אָרגאניזירט 1922.
אָפיס, 305 בראדוויי, ניו־יאָרק.
צוועק: צו פארשפרייטען בילדונג און די פרינציפען פון דער אידישער רעליגיע צווישען פאלאשען (אבעסינער אידען).
סיירוס אדלער, האָנ. טשערמאן וום ראזענבלום, טשערמאן

אידישע ליגע פאר ארבייטער פון ארץ ישראל

געגרינדעט מאי, 1934.
מיטגלידער 3000.
אָפיס, 1225 בראָדוויי, ניו יאָרק.
צוועק: צו העלפען פינאנציעל און מאָראליש אידישע ארבייטער אין פאלעסטינע און פראָפּאָגאנדירען די לעהרעס פון די ארץ ישראל'דיגע ארבייטער־חלוצים.

דר. וואהל, פרעזידענט

אידישער לעהרער סעמינאר

אָרגאנאזירט 1917.
אָפיס, 425 לאפאיעט סטריט, ניו־יאָרק.
ווערט אויפגעהאלטען פון אידישע געזעלשאפטליכע אָרגאניזאציעס.
צוועק: געבען א גוטע פארברייטונג אין אידישע און אלגעמיינע לימודים צו יונגע לייט און יונגע מיידלאך, וועלכע ווילען זיך ווידמען דער פראָ־פעסיע פון לעהרער, געזעלשאפטליכע טוער אין אידישע שולען.
פ. גיננאָלד, סעקרעטאר

אידישער ארבייטער קאָמיטעט

אָרגאַניזירט 1934.
אָפיס, 175 איסט בראָדוויי, ניו־יאָרק.
צוועק: צו פארטרעטען אידישע ארבייטער אין אמעריקע אין אַלע פראַגען פון אידישע אנגעלעגענהייטען.
ב. וולאַדעק, פּרעזידענט; י. באַסקין, סעק.; ד. דובינסקי, טרעזשורער ב. געבינער, עקז. סעק.

אמעריקאַן דזשואיש דזשאָינט דיסטריביושאָן קאָמיטע

אמעריקאַנער אידישער דזשאָינט פארטיילונג קאָמיטעט
אָרגאַניזירט 1914.
אָפיס, 7 האַנאָווער סט., ניו־יאָרק.
צוועק: פּאַרטיילונג פון פאָנדס פאר רעליף און צו פארלייכטערן אויף אַלע אופנים דעם לעבען פון נויטבאַדערפטיגע אידען אויף יענער זייט ים.
פעליקס מ. וואַרבורג, עהרן־טשערמאַן; פאול בערנוואַלד, טשערמאַן; הערבערט ה. לעהמאַן, וויס־טשערמאַן; בערנאַרד קאַהן, דירעקטאָר אין מזרח און צענטראַל אייראָפּע; דזשאָזעף א. ראָזען, אין רוסלאַנד.

אמעריקאַנער דזשואיש קאָמיטי

אמעריקאַנער אידישער קאָמיטעט
אָרגאַניזירט 1906.
אָפיס, 171 מעדיסאָן עוועניו, ניו־יאָרק.
252 מיטגלידער־פארטרעטער.
צוועק: צו פארטיידיגען די בירגערליכע און רעליגיעזע רעכטע פון אידען אויף דער וועלט. העלפען מיט אַלע מיטלען צו דערווערבען גלייכהייט פאר אידען מיט אנדערע פעלקער אויף דעם עקאָנאָמישען, געזעלשאַפטליכען און ערציאונגס געביט. צו פארלייכטערן דעם לעבען פון פארפאָלגטע אידען אין אַלע לענדער.
סיירוס אדלער, פּרעז.; אירווינג לעהמאַן, פרעז.; מ. דיוואַלדמאַן, עקז. סעק.

אמעריקאַנער קאָמיטעט צו באַזעצען דייטשע אידען אין סאָוועט־רוסלאַנד

געגרינדעט 1934.
אָפיס, 285 מעדיסאָן עוועניו, ניו־יאָרק.
צוועק: אנצופיהרען פּראָפּאַגאַנדע און שאַפען מיטלען צו באַזעצען אידישע פּראָפעסיאָנעלע געבילדעטע לייט, אויסגעוויזענע פון דייטשלאַנד אין סאָוועט־רוסלאַנד, הויפּטזעכליך אין בירא־בידזשאַן.
אין דער אָרגאַניזאַציע זיינען באַטייליגט: לואיס ווייליע, ביזנעס מענעדזשער פון ניו יאָרק „טיימס", ראובן בריינין, ארטהור גארפילד הייס, עדוו. א. ארענאַג פון שערידאַן, טאַקאַלסקי און פּעקאַרא; איניציאַטאָרס: מאַקס לעווין און בודיש.
געגרינדעט מיט דער באַטייליגונג פון לאָרד מאַרלי אין ריטז קארלטאָן האָטעל.
לאָרד דאַדלי מאַרלי, האָנ. טשערמאַן וום וו. קאַהען, טשערמאַן
דער קאָמיטעט שיקט אַן עקספּעדיציע אונטער דעם פּאַרזיץ פון דזשאַהן מעדען, דיען אַף סקול אַף קאַמוירס צו אונטערזוכען די מעגליכקייטען פון בירא־בידזשאַן.

אמעריקאנער אבטיילונג פון דער אידישער אגענטור פאר פּאַלעסטינע

אָרגאַניזירט 1932.
אָפיס, 111 — 5טע עוועניו, ניו־יאָרק.
115 מיטגלידער.
צוועק: צו באטייליגען זיך אין דער אלגעמיינער ארבייט פון דער דזשואיש איידזשענסי פאר פּאלעסטינע.
פעליקס מ. ווארבורג, האָנ. טשערמאן   וו. מעק, טשערמאן
מאריס ראטענבערג, טשערמאן אדמ. קאָמ.

אמעריקאן אַקאַדעמי פאָר דזשואיש ריסוירטש

אמעריקאנער אקאדעמיע פון אידישע פאָרשונגען

אָרגאַניזירט 1920.
אָפיס, בראדוויי קאר. 122טע סט., ניו־יאָרק.
יעהרליכער מיטינג—דעצעמבער.
285 מיטגלידער.
צוועק: צו פארפּאָלקאָמען אידישע לעהרע דורך פארזאמלונגען און דיסקוסיעס; ארויסגעבען שריפטען, שאפען נאָהענטע באציאונגען צווישען געלערענטע און קולטור־אָרגאַניזאציעס אין אמעריקא און אנדערע לענדער א. ז. וו.
אלעקסאנדער מארקס, פרעז.   לעאָ דזשאנג, סעקרעטער

„ א י ק א ר ”

געגרינדעט 1924.
אָפיס, 799 בראדוויי, ניו־יאָרק.
צוועק: צו באזאָרגען אידישע קאָלאָניסטען אין סאָוועט־רוסלאנד און הויפּטזעכליך די קאָלאָניסטען אין בירא־בידזשאן מיט מאשינען און טעכנישע מיטלען.
פּראָפ. טשארלס קונץ, טשערמאן   מאקס לעווין, וויס־טשערמאן

אמעריקאן פרענדס אָף די היברו יוניווערסיטי דזשערוסאלעם

אמעריקאנער פריינד פון העברעאישען אוניווערסיטעט אין ירושלים

אָרגאַניזירט 1925.
אָפיס, 71 וועסט 47טע סט., ניו־יאָרק.
צוועק: צו פארשפּרייטען אינפאָרמאציע וועגען דעם העברייאישען אוניווערסיטעט און שאפען פאר איהם שטיצע.
א. ס. וו. ראזענבאך, פרעז.; פעליקס מ. ווארבורג, טשערמאן פון קאונסיל;
דר. הערבערט אסקוויט, אמ. דזש. פיזישענס קאָמיטע

אמעריקאן דזשואיש היסטאָריקאל סאָסייעטי

אָרגאַניזירט 1892.
אָפיס, 3080 בראָדוויי, ניו־יאָרק.
400 מעמבערס.
צוועק: ערוועקען אינטערעס אין אידישער געשיכטע. האָט ארויסגעגעבען 32 ווערק, האלט אויף א זאמלונג פון ביכער, מאנוסקריפּטען און היסטאָרישע ארטיקלען; האלט אויף א לייברערי אין דער געביידע פון דעם

דזשואיש טהעאָלאָדזשיקאַל סעמינאַר און אויך די שיף מעמאָריעל לײַ־ברערי, בראָדוויי קאָר. 112טע סט., ניו־יאָרק.
א. ס. וו. ראָזענבאַך, פּרעזידענט   אייבערהעם ניומאַן, סעקרעטער

אמעריקאַן עקאָנאָמיק קאָמיטי פאָר פּאַלעסטײַן

אמעריקאַנער עקאָנאָמישע קאָמיטע פאַר פּאַלעסטינע
אָרגאַניזירט 1932.
אָפיס, 522—5טע עוועניו, ניו־יאָרק.
פּאַלעסטינער ביוראָ, 18 ראָטשילד בולוואַרד, תל־אביב.
103 מיטגלידער.
צוועק: צו פאַרבעסערען די געלעגענהייטען און צוגרייטען פּאַסיגע מענ־שען און גוטען מענשען־מאַטעריאַל אין פּאַלעסטינע און אין די גלות לענדער פאַר דער אויפבויאונג פון א אידישע נאַציאָנאַלע היים אין פּאַ־לעסטינע.
דזשוליען וו. מעק, פּרעז.; איזראַעל ב. בראָדי, פּרעזידענט; לעווין עפּשטײַן, דירעקטאָר תל אביב ביוראָ.

אמעריקאַן דזשואיש דזשוינט אַגריקאַלטשוראַל קאָרפּאָרײשאַן

אמעריקאַנער קאָרפּאָראַציע צו רעגולירען אַגריקולטור צווישען אידען אין רוסלאַנד.
אָרגאַניזירט 1924.
אָפיס, 7 האַנאָווער סט., ניו־יאָרק.
צוועק: צו העלפען אידען צו באַזעצען זיך אויף לאַנד און צו שאַפען אנדערע קאָנסטרוקטיווע הילף פאַר די אידען אין רוסלאַנד.
דזשאָזעף א. ראָזען, פּרעזידענט באָארד אָף דירעקטאָרס

אמעראַקאַן דזשואיש פיזישענס קאָמיטי

אמעריקאַנער אידישער דאָקטוירים קאָמיטעט
אָרגאַניזירט 1921.
אָפיס, 106 איסט 85טע סט., ניו־יאָרק.
700 מיטגלידער.
צוועק: צו בויען א מעדיצינישען קאָלעדזש און האָספּיטאַל אין דעם העברעאישען אוניווערסיטעט אין ירושלים.
דר. נייטען ראַטנאָף, פּרעזידענט; עמאַנועל ליבמאַן, טשערמאַן עקז. קאָמ.

ארבייטער רינג

אָרגאַניזירט סעפּטעמבער 4, 1900
אָפיס, 175 איסט בראָדוויי, ניו־יאָרק.
אין 1932 האָט זיך אין אַלגעמיינעם ארבייטער רינג אָנגעשלאָסען דער אינדעפּענדענט ארבייטער רינג.
מיטגלידער — 68 טויזענט.
פאַרמעגען פינף מיליאָן און 5 הונדערט טויזענט דאָלאַר.
צוועק: געגענזייטיגע הילף און בילדונג.
דעפּאַרטמענטס פון ארבייטער רינג:
אַלגעמיינער אָפיס — בילדונגס דעפּאַרטמענט — מעדיקאַל דעפּאַרטמענט — סעמעטערי דעפּאַרטמענט — סאָשעל סורוויס דעפּאַרטמענט — קעמפּ אָפיס.

י. וויינבערג, פּרעזידענט; י. באַסקין, דזשענ. סעק.; א. זעלדין, טרעזשורער
מיסס ר. אַש, מענעדזשער פון סעמעטערי דעפּאַרטמענט
פּ. געליבטער, עדיוקיישאַנאַל דירעקטאָר; ל. ראָטמאַן, עקז. סעק.

אָרדער נייטס אָף דזשאָזעף
אָרגאַניזירט 1896.
אָפיס, 1122 סטאַנדאַרט טראַסט בילדינג, קליוולאַנד, אָהייאָ.
68 לאָדזשעס — 10,587 מיטגלידער.
ה. א. ראָקער, סופרים קאָמאַנדיר .... ד. דזש. זינער, סעקרעטער

אָרדער סאָנס אָף זייאָן
אָרגאַניזירט 1908.
אָפיס, 1123 בראָדוויי, ניו־יאָרק.
56 קעמפּס — 3,226 מיטגלידער.
צוועק: פראַטוירנאַל און ציוניסטיש.
יוסף קרעמער, נשיא דזשייקאָב י. קאַפּלאַן, מזכיר

אָרדער יונייטעד היברו בראָדערס
אָרגאַניזירט 1915.
אָפיס, 5 קאָלאָמבוס סוירקל, ניו־יאָרק.
5,800 מיטגלידער.
מאיר, גרינבערג, גרענד מאַסטער מאָריס אַראָנסאָן, גרענד סעק.

„א. צ. א." אָף די בני ברית (אַלעף צדיק אַלף)
אָרגאַניזירט 1924.
אָפיס, 659 אָמאַהאַ בענק בילדינג, אָמאַהאַ, נעב.
150 טשאַפּטערס — 5000 מעמבערס.
צוועק: גייסטיגע און פיזישע ענטוויקלונג פון דער אידישער יוגענד און די פאַרשפּרייטונג פון אידישע אידעאַלען.
היימאַן גודבינדער, גרענד אַלף (גדול) אַלפרעד קליין, מזכיר

אבוקה — סטודענט זייאָניסט פעדערייישאָן
ציוניסטישע סטודענטען פעדעראַציע
אָרגאַניזירט 1925.
אָפיס, 1133 בראָדוויי, ניו־יאָרק.
39 טשאַפּטערס — 1500 מיטגלידער.
צוועק: אָנגעהן מיט ציוניסטישע בילדונגס טהעטיגקייט צווישען די אַמעריקאַנער אַקאַדעמישע גרופּען.
סיימאָן גרינבערג, פּרעזידענט עני הערים, היברו סעקרעטער

אינדעפּענדענט אָרדער ברית אברהם
אָרגאַניזירט 1887.
אָפיס, 37 זיבעטע סטריט, ניו יאָרק.
497 לאָדזשעס — 93,971 מיטגלידער.
מאַקס זילבערשטיין, גרענד מייסטער מאַקס האָלענדער, גרענד סעק.

בני ברית — עלטסטער אידישער אָרדער
אָרגאַניזירט 1843.
אָפיס, 9 וועסט 4טע סט., סינסינעטי, אָייאָ.

75,000 מיטגלידער, 401 לאַדזשעס אין נאָרטה אַמעריקאַ, 215 אין איי־ראָפּע, אַזיע און אַפריקע.
צווישען די פילע טהעטיגקייטען פון דעם אָרדער זיינען דא: יתומים הייזער אין קליוולאַנד און אַטלאַנטאַ, א היים פאַר אַלמנות און יתומים אין ניו אָרליענס, א מושב זקנים אין יאָנקערס, א יתומים־הויז אין לאָס־אַנדזשעלעס, דער נאַציאָנאַלער אידישער האָספּיטאַל פאַר קאָנסאַמפּטיווס אין דענווער, די הלל פאַונדיישאָן אין פאַרשיידענע אוניווערסיטעטען און פילע אַנדערע אַנשטאַלטען.
אַלפרעד מ. קאָהען, פּרעזידענט   י. מ. רובינאָוו, סעקרעטער

פון דער פּראָגראַמע פון בני ברית

„דער צוועק פון אונזער אָרגאַניזאַציע איז צו פאַראייניגען אידען צו ענט־וויקלען זייערע העכסטע אינטערעסען און זיי זאָלען זיין אין איינקלאַנג מיט די אינטערעסען פון דער גאַנצער מענשהייט... צו פאַרשפּרייטען די פּרינציפּען פון יודענטהום אין פילאָזאָפישען גייסט... צו פאַרגרינגערען די לאַגע פון אָרימע און נויטליידענדע".
די בני ברית האָט לאָדזשען אין פילע לענדער און אין א גרויסען זין איז די בני ברית אַן אַלוועלטליכע אידישע אָרגאַניזאַציע. די 81טע קאָנווענשאָן פון דיסטריקט גרענד לאָדזש נומער 1, וואָס נעמט אַרום די לאָדזשען פון קענעדע, ניו־יאָרק און ניו־ענגלאַנד איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין מאָנטרעאָל דעם 26, 27 און 28טען מאַי, 1934.

בני ברית הלל פאַונדיישאָן

אָרגאַנאַזירט 1923.
אָפיס, עלעקטריק בילדינג, סינסינעטי, אָהייאָ.
צוועק: אויפצוהאַלטען אינסטיטוציעס צווישען אידישע סטודענטען, וואָס זאָלען ערהויבען זייער מאָראַלע און רעליגיעזע געפיהלען.
א. ל. זאַכאַר, דירעקטאָר

ברית שלום

אָרגאַניזירט 1905.
אָפיס, 506 פּיין סט., פילאַדעלפיע.
139 לאָדזשעס — 18,479 מיטגלידער.
וויליאַם מ. לואיס, גרענד מאַסטער .... מאַרטין אָ. ליווי, גרענד סעקרעטער

באַראָן דע הירש פאָנד

אָרגאַניזירט 1891.
אָפיס, 220 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.
געגרינדעט דורך אַן ענדאָומענט פון באַראָן און באַראָנעסע דע הירש מיט א סומע פון דריי מיליאָן אַכט הונדערט טויזענט דאָלאַר, צו לערנען אידישע קינדער טריידס און לאַנד־אַרבייט און צו אַמעריקאַניזירען אי־דישע אימיגראַנטען, ווי אויך צו ענטוויקלען ערד־אַרבייט צווישען אידען.
דזשאָרדזש וו. נאַמבערג, פּרעז.   מאַקס דזש. קאָהלער, עהרען סעק.
די געזעלשאַפט שטיצט אַגריקולטורעלע אונטערנעמונגען, האַלט אויף די באַראָן דע הירש טרעיד סקול און האָט געגרינדעט דאָס אידישע פאַרם שטעדטעל וואָודביין, ניו דזשוירזי.

ביורא אף דזשואיש סאָשיעל ריסוירטש

ביוראָ פון אידישע סאָציאַלע פאָרשונגען
אָרגאַניזירט 1919.
אָפיס, 71 וועסט 47טע סט., ניו־יאָרק.
אויפגעהאַלטען פון די אידישע פעדערײשאַנס.
צוועק: צו העלפען אין פילאַנטראָפּישע ארבייט און געבען וויכטיגע אינפאָרמאַציע אין באַצוג צו פילאַנטראָפּישע ארבייט.
די ביוראָ דרוקט צייטשריפטען און סטאַטיסטישע באריכטען.
אדאָלף לואיסאָן, עהרען־פּרעזידענט ה. ל. לוריע, עקז. דירעקטאר

געווערקשאַפטען קאַמפּיין פאר אידישע ארבייטער אין פאַלעסטינע

געגרינדעט 1920.
אָפיס, 1225 בראָדוויי, ניו־יאָרק.
צוועק: צו העלפען אידישע ארבייטער אָרגאַניזאַציעס אין פאַלעסטינע. געוועזענע טשערלייטע זיינען די באוואוסטע פאָרשטאָרבענע טוער פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג מאקס פיין און אברהם שיפּליאַקאָף.
געזאַמעלט איבער א מיליאָן דאָלאר פאר די אידישע ארבעטער אָרגאַניזאַציעס אין פאַלעסטינע.
י. שלאָסבערג, טשערמאַן מאָריס פיינסטאָן א. העמלין, סעק.
דוד דובינסקי, קאָ־טשערמאַן.

דזשואיש קאָנגרעס — דער אידישער קאָנגרעס

אָרגאַניזירט 1920.
אָפיס, 122 איסט 42טע סט., ניו־יאָרק.
צוועק: צו דערווערבען פולע רעכטע פאר אידען, צו האַנדלען אין אלע אַנגעלעגענהייטען וואָס האָבען א שייכות צו אידישע אינטערעסען.
ראַבי סטיפען וויז, עהרען־פּרעזידענט ס. דייטש, פּרעזידענט
נייטען ד. פּערלמאַן, טשערמאַן פון דער אדמ. קאָמיטע,
יוסף טאַנענבוים, טשערמאַן עקז. קאָמ., אייבערהעם ה. קאָהען, דירעקטאָר

דזשואיש קאַנסאַמפּטיוו ענד עקס פּיישענטס רעליף אף קאַליפאָרניא

אידישער רעליף פאר געוועזענע קראַנקע פון קאָנסעמפּשאַן אין קאַליפאָרניע
אָרגאַניזירט 1912.
אָפיס, 742 סאַוטה הילל, לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניא.
סאַניטאַריום אין דיוארטע, קאַל., עקס פּיישענטס האָום אין בעלוועדיר, קאַל. 40 אָקזילערים, 50 טויזענט מעמבערס.
צוועק: אויסצוהאַלטען א סאַניטאַריום און עקס־פּיישענס האָום מיט 60 בעטען.
לעסטער וויליאַם ראַטה, פּרעזידענט אייבערהעם שאהען, עקז. דירעקטאר

דזשואיש קאָנסאַמפּטיוו רעליף סאָסייעטי אף דענווער

הילף פעראיין צו העלפען קאָנסאַמפּטיווס אין דענווער, קאָלאָראַדאָ.
אָרגאַניזירט 1904.
100,000 ביישטייערער — 300 בעטען — 11 אָקזילערי סאָסייעטיס.
גיט ארוים דעם דזש. סי. ר. ס. בולעטין.
פיליפּ הילקאָוויץ, פּרעזידענט

דעבאָרא דזשואיש קאָנסאַמפּטיוו סאַניטאַריום (דבורה סאַניטאַריאום)

אָרגאַניזירט 1923.

סאַניטאַריום און אָפיס אין בראַונס מילס, ניו דזשוירזי.

10,000 מיטגלידער — 400 אָרגאַניזאַציעס העלפען.

צוועק: אויפצוהאַלטען א פרייען נאַציאָנאַלען סאַניטאַריום פאַר טובער־קולאָזע. איצט ווערען אויפגעהאַלטען 46 פּאַציענטען. א נייע געביידע ווערט געבויט, וועלכע וועט פאַרצווייפאַכען די צאָל פּאַציענטען.

איזראַעל קעטץ, טשערמאַן   דזשעסי סאַטענשטיין, טרעזשורער

דראָפּסי קאָלעדזש

אָרגאַניזירט 1907.

פאַר שטודיום פון אידענטהום.

אָפיס, בראָד און יאָרק, פילאַדעלפיאַ.

אינוועסטירטע פאָנדס ארום 9 הונדערט טויזענט דאָלאַר.

די ביבליאָטעק באַשטעהט פון איבער פערציג טויזענט ביכער און פּאַמ־פלעטען.

סיירוס אַדלער, פּרעזידענט

פאַקולטעט: סיירוס אַדלער, פּרעז.; סאָלאָמאָן צייטלין, איבער רבנישע ליטעראַטור; אברהם ניומאַן, איבער היסטאָריע; ב. רייך, איבער עגיפּ־טאָלאָגיע; יוסף ריידער, איבער תנ"ך און ל. סקאָס, איבער אראַבישע ליטעראַטור.

דזשואיש טהעאָלאָדזשיקאַל סעמינאַרי אָף אַמעריקאַ (טהעאָלאָגישע סעמינאַריע)

אָרגאַניזירט 1886.

נייע געביידעס, בראָדוויי צווישען 122טע און 123טע סט., ניו יאָרק.

אינוועסטירטע פאָנדס $4,380,536.

105 טויזענט ביכער, 7000 מאַנוסקריפּטען.

סאָל מ. סטורק, טשערמאַן

דזשואיש קאָרט אָף אַרביטריישאָן (בוררים קאָורט)

אָרגאַניזירט 1920.

אָפיס, 305 בראָדוויי, ניו־יאָרק.

פיר ברענטשעס.

צוועק: צו שליכטען סכסוכים צווישען אידען, סאָסייעטיס, לאָדזשען, שולען, און זיי פאַרשפּאָרען צו געהן אין געריכט־הייזער.

סעמועל ביוכלער, גרינדער און עהרען־פּרעז. פרידאַ אַדאַמסבאַום, קאָר. סעק.

דזשואיש אינסטיטוט אָף רעלידזשיאָן (אינסטיטוט צו שטודירען אידישע רעליגיע)

אָרגאַניזירט 1922.

אָפיס, 40 וועסט 68טע סט., ניו־יאָרק.

צוועק: סקול פאַר אידישע גייסטליכע און פאַר געזעלשאַפטליכע אַרבייט.

אינוועסטירטע פאָנדס $500,000. ביבליאָטעק באַשטעהט פון 35,000 ביכער, 6,500 פּאַמפלעטען.

48 סטודענטען.

סטיפען וויז, פּרעזידענט   גערטרוד עדעלשטיין, סעקרעטער

דזשואיש אגריקאַלטשאָראל סאָסייעטי (אידישע אגריקולטור געזעלשאפט)

אָרגאַניזירט 1900.

אָפיס, 301 איסט 14טע סט. ,ניו־יאָרק.

ברענטש אָפיסעס — שיקאגא, פילאדעלפיא און עלענוויל, נ. י.

צוועק: צו ערמוטיגען פארם ארבייט צווישען אידען אין אמעריקע.

לואיס י. סטראוס, פרעזידענט גבריאל דייווידסאָן, דזשענ. מענ.

דזשואיש אקאדעמי אָף אַרטס ענד סייענסעס (אקאדעמיע פון קונסט און וויסענשאפט)

אָרגאַניזירט 1926.

אָפיס, 498 וועסט ענד עווע., ניו־יאָרק.

100 מעמבערס.

צוועק: צו ערמוטיגען אידישען און אלגעמיינעם לערנען דורך פארזאמלונגען און אויסטויש פון מיינונגען, ארויסגעבען וויכטיגע וויסענשאפטליכע ווערק און פרעזענטירען דעם יעהרליכען אקאדעמי מעדאל פאר אויסצייכענונג אין קונסט אדער וויסענשאפט, וואָס האָט אויפגעהויבען דעם אידישען פרעסטיזש.

הענרי קעלער, עהרען־פרעזידענט שעלי ר. סאפיר, עקזעק. סעק.

דזשואיש טעאטריקאל גילד אָף אמעריקא (אידישע טעאטער גילד)

אָרגאַניזירט 1924.

אָפיס, 1560 בראָדוויי, ניו־יאָרק.

2000 מיטגלידער.

צוועק: פארשטארקען דעם יודענטהום אויף דער ביהנע, צו שטיצען די קראנקע און צו בויען א מעמאָריאל האָל.

וויליאם מאָריס, גרינדער עדי קאנטער, פּרעז. לאָני העסקעל, סעק.

דזשואיש וואָר וועטעראנס אָף די יונייטעד סטייטס (אידישע מלחמה וועטעראנען)

אָרגאַניזירט 1894.

אָפיס, 591 סאָמיט עווע., דזשורזי סיטי, נ. דזש.

72 פּאָסטען — 40,000 מיטגלידער.

צוועק: אָנצוהאלטען איבערגעבענהייט צו די פאראייניגטע שטאאטען, צו ענטוויקלען חברשאפט צווישען די מיטגלידער, צו שטיצען נויטבאדערפטיגע קאמעראדען און זייערע פאמיליעס און צו עהרען דעם אנדענקען פון טויטע העלדען.

דזשאָרדזש פרידמאַן, הויפּט קאָמאַנדיר

החלוץ

אָרגאַניזירט 1932.

אָפיס: 1225 בראָדוויי, ניו־יאָרק.

צוועק: צוגרייטען אמעריקאנער אידישע יוגענט צו א לעבען פון ארבייט אין ארץ ישראל.

400 מיטגלידער.

19 ברענטשעס אין 3 צוגרייטונגס פאַרמס.

דער אמעריקאנער החלוץ איז א טייל פון דער וועלט החלוץ באוועגונג וועלכע צעהלט איבער הונדערט טויזענט מיטגלידער.

שמואל צאהלער, סעקרעטאר

היברו שעלטערינג ענד אימיגראַנט אייד סאָסייעטי (הכנסת אורחים)

אָפיס, 425 לאַפאַיעט עווע., ניו־יאָרק.
אָרגאַניזירט אַלס הכנסת אורחים אין 1888, פאַראייניגט מיט די היב. אימ. אייד סאָסייעטי אין 1901.
צוועק: צו העלפען אין דעם געזעצליכען אריינקומען פון אימיגראַנטען אין די פאַראייניגטע שטאַאטען, צו פאַרזאָרגען זיי מיט צייטווייליגע הילף, צו ענטמוטיגען זיי פון באַזעצען זיך אין שטעדט מיט געדיכטע באַפעל־קערונגען, אויפצוהאַלטען אָפיסעס אין אנדערע לענדער אום צו ראַטען אידישע אימיגראַנטען וועגען דער לאַגע אין די לענדער אין וועלכע זיי אימיגרירען, צו באַגעגענען די אימיגראַנטען ביי זייער אָנקומען און געבען זיי די מעגליכקייט צו ווערען זעלבסטשטענדיג.
אייבראַהעם הערמאַן, פּרעז. אייזיק ל. אַסאָפסקי, דזש. מענעדזשער

„השומר הצעיר" (ערציערישע ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע יוגענד אָרגאַ־ניזאַציע)

אָרגאַניזירט 1923.
אָפיס, 305 בראָדוויי, ניו־יאָרק.
צוועק: ערציען די מיטגלידער אַלס פּיאָנערן פאַר ארץ ישראל און פאַר אַ קאָלעקטיווען צוזאַמענלעבען אין ארץ ישראל לויט באַשטימטע פּרינצי־פּען פון ערציאונג.

„הדסה", די פרויען ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע

אָרגאַניזירט 1912.
אָפיס, 111 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.
255 טשאַפּטערס, 910 סאַינג סוירקלס, 170 דזשוניאָר גרופּען.
העגריעטאַ סזאָלד, עהרען־פּרעז., ירושלים מרס. סעמועל האַלפּערן, פּרעז.

הסתדרות עברית

אָרגאַניזירט 1922.
אָפיס, 111 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.
103 סאָסייעטיס — 3,130 מיטגלידער.
צוועק: די ענטוויקלונג פון דער העבּרעאישע קולטור און דער העברע־אישער שפּראַך.
סאָלאָמאָן גאָלדמאַן, פּרעזידענט

היברו טהעאָלאָדזשיקאַל קאָלעדזש

אָרגאַניזירט 1921.
אָפיס, 3448 דאגלעס בולוואַרד, שיקאַגאַ, איל.
צוועק: צוגרייטען פעהיגע און געלערענטע ראַביים און לעהרער פאַר דעם אמעריקאַנער יודענטהום.

היברו יוניאָן קאָלעדזש

ראַבינער קאָלעדזש פון רעפאָרמירטע אידען
אָרגאַניזירט 1875 אין סינסינעטי.
באַזיצט אַ ביבליאָטעק פון 86 טויזענט ביכער, האַלט אויף אַ סקול פאַר לעהרער אין ניו־יאָרק.
געטשאַרטערט אונטער די געזעצען פון אהייאָ סטייט.

ווערט געשטיצט פון דעם פאראיין פון אידישע רעפאָרמירטע געמיינדעס.
גראדואירטע 361.
אלפרעד קאהען, טשערמאַן באָארד אָף גאָווערנארס
פאקולטעט: פרעזידענט פראָפ. יוליאן מארגענשטערן, איבער תנך און סעמיטישע שפראכען; פראָפ. משה בוטערוויזער, איבער תנך; פראָפ. לויטערבאך, איבער תלמוד; פראָפ. ענגלענדער, איבער מיטעלאלטערליכע פילאָזאָפיע; פראָפ. בעטאן, איבער מדרש; לואיס לוני, איבער רעפאָרם יודענטהום.

די יצחק אלחנן טהעאָלאָדזשיקאל סעמינארי און ישיבה קאלעדזש

אָרגאניזירט 1896.
טשארטער אמענדירט אין 1928, צו געבען קורסען וואָס זיינען אנערקענט פון דער באָארד אָף רידזשענטס. די ישיבה איז אויטאָראַזירט צו געבען די דיגרים ב. א. און ב. ס. (בעטשלאר אָף ארט און בעטשלאר אָף סייענס).
די ביבליאָטעק באשטעהט פון 30,000 ביכער.
די ישיבה געפינט זיך אויף 186טע סטריט און אמסטערדאם עווע., נ. י.
צוועק: צו פארשפרייטען אידישע וויסענשאפט און צוגרייטען רבנים און לעהרער.
מ. ס. מארגאָלים, עהרען־פּרעז. סעמועל ליווי, טשערמאַן

יונייטעד אָרדער טרו סיסטערס (ארדער פון אידישע פרויען)

אָרגאניזירט 1846.
אָפיס, 150 וועסט 85טע סט., ניו־יאָרק.
35 לאָדזשעס — 11,729 מיטגלידער.
גיט ארויס א מאָנאטליכע צייטשריפט, רעדאקטאר מרס. אסתר דייוויס.

יונייטעד רומעניען דזשוס אָף אמעריקא (פאראייניגטע רומענישע אידען)

אָפיס, 799 בראדוויי, ניו יאָרק.
צוועק: צו פארטיידיגען די אינטערעסען פון די אידען אין רומעניען, צו ארבייטען פאר זייער פּאָליטישע פרייהייט און פאר זייער עקאָנאָמישען קיום. אויך צו פארטרעטען די אינטערעסען פון די רומענישע אידען אין אמעריקע.
לעאָ וואָלפסאָן, פּרעזידענט הערמאן ספּייער, סעקרעטער

יוניאָן אָף אמעריקאן היברו קאָנגרעגיישאָנס (פאראייניגטע קאָנגרעגיישאנס)

אָרגאניזירט 1873.
אָפיס, מוירטשענטס בילדינג, סינסינעטי, אָהייאָ.
284 קאָנגרעגיישאנס.
צוועק: צו העלפען אָרגאניזירען קאָנגרעגיישאנס און סינאגאָגען, צו פארשפרייטען דעם שטודיום פון אידישע געשיכטע און ליטעראטור, אויפ־צוהאלטען דעם היברו יוניאָן קאלעדזש אין סינסינעטי און אָנצופירען מיט אנדערע טהעטיגקייטען פאר דעם יודענטהום.

יוניאָן אָף אָרטאָדאָקס דזשואיש קאָנגרעגיישאנס אָף אמעריקא (פאראייניגטע ארטאָדאָקסישע געמיינדעס)

אָרגאניזירט 1898.

אָפיס, רב יצחק אלחנן טעאָלאָדזשיקעל סעמינארי, 186טע סטריט און אמסטערדאם עוועניו, ניו־יאָרק.
ה. ריירא, מענדעס, עהרען־פּרעזידענט .... י. ל. בריל, עקז. סעק.

יוניאָן אָף אָרטאָדקאָס ראבײס אָף יונײטעד סטײטס און קאנאדא (פאראײ־ניגטע אָרטאָדאָקסישע רבנים)

אָרגאַניזירט 1902.
אָפיס, 214 איסט בראדוויי, ניו־יאָרק.
375 מיטגלידער.
הרב י. ראָזענבערג, עהרען־פּרעזידענט ל. סעלצער, גענ. סעק.

יאָנג זייאָניסט אָרגאַניזיישאַן אָף אמעריקא (יונגע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע פון אמעריקע

אָרגאַניזירט 1932.
אָפיס, 111 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.
20 גרופּען מיט 400 מיטגלידער.
צוועק: צו אריינברענגען די אידישע יוגענד אין די ציוניסטישע רייהען צו ארבייטען צוזאמען מיט די עקזיסטירענדע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס פאר דעם אויפבוי פון דעם אידישען נאַציאָנאַלען קאמענוועלטה אין פּאַ־לעסטינע, ווי אויך פארשפּרייטען ציוניסטישע אויפקלערונג צווישען דער אידישער יוגענד.

יאָנג דזשודיא (יונג יהודה)

אָרגאַניזירט 1908.
אָפיס, 111 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.
600 סוירקעלס.
צוועק: צו פארשפּרייטען דעם ציוניזם און צו פארבעסערען דעם גײס־טיגען, פיזישען און מאָראַלען צושטאַנד פון דער אידישער יוגענד.
הערבערט לעהמאַן, עהרען־פּרעזידענט דייוויד לעווין, פּרעזידענט

לעהרער פּאַרבאַנד פון ארבייטער רינג שולען

אָרגאַניזירט 1924.
אָפיס, 175 איסט בראדוויי.
צוועק: הייבען דעם פּעדאגאָגישען ניווא פון די לעהרער, פארטיידיגען די פּראָפעסיאָנעלע אינטערעסען פון די לעהרער און גענענזייטיגע הילף.
ס. הורוויץ, סעקרעטער

עקס פּיישענטס טובוירקולאר האָום, דענווער קאָל. (היים פאר טובערקולאָזע אין דענווער)

אָרגאַניזירט 1908.
אָפיס, 8000 איסט מאנטוויו בולווארד, דענווער, קאָל.
50 טויזענט מעמבערס פאר אָקזילערי.
צוועק: צו פארזאָרגען מיט א היים די פּאציענטען וואָס זיינען ארויס פון א קאנסאמפּטיוו סאניטאריום און צו העלפען די וואָס ווערען געזונט צו ווערען זעלבסטשטענדיג.
הערי סטוירן, עקטינג פּרעזידענט

מזרחי אָרגאַניזיישאַן אָף אמעריקא (מזרחי אָרגאַניזאַציע)

אָרגאַניזירט 1912.
אָפיס, סענטראַל ביורא 1123 בראָדוויי, ניו יאָרק.
20,000 מיטגלידער — 298 אָרגאַניזאַציעס.
צוועק: די ווידער־אויפבויאונג פון ארץ ישראל אין דעם גייסט פון דער אידישער תורה און טראַדיציעס.
מאיר בערלין, עהרען־פּרעזידענט — וואָלף גאָלד, פּרעזידענט

מזרחי יוגענד (מזרחי הצעיר)

אָרגאַניזירט 1920.
אָפיס, 1014 פּארק מארוי בילדינג, ניו־יאָרק.
3,500 מיטגלידער.
צוועק: דער ווידער־אויפבוי פון ארץ ישראל אין טראַדיציאָנעלען אידישען גייסט פון תורה און עבודה. (לערנען און ארבייט) און אין אלגעמיין צו באַקאַנען די אידישע יוגענד מיט די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען פון דעם אידישען פאָלק.
מאיר בערלין, עהרען־פּרעזידענט — איזידאָר עפּשטיין, פּרעזידענט

מזרחי פרויען אָרגאַניזאַציע

אָרגאַניזירט 1925.
400 מיטגלידער — 35 ברענטשעס.
צוועק: ווידער־אויפבויען פון ארץ ישראל אין דעם טראַדיציאָנעלען אידישען גייסט און צו געבען א גייסטיגע און קולטורעלע ערציאונג צו אָרטאָדאָקסישע אידישע מיידלאך אין ארץ ישראל, אויך צו לערנען זיי פאַרשידענע טריידס.

נאַציאָנאַלע פאַרם סקול

אינקאָרפּאָרירט 1896.
סקול און פארמס, באַקס קאונטי, פּא.
אָפיס, 1701 וואַלנאַט סט., פילאַדעלפיא.
צוועק: צו ערציהען די אידישע יוגענט מיט דער טעכנישער זייט פון ערד־ארבייט און באַקענען זיי מיט דער וויסענשאַפט פון אגריקולטור.
אַדאָלף אייכהאָלץ, טשערמאַן — ס. ל. גודלינג, דיען

די מענאָרא אַסאָסיאַיישאַן

אָרגאַניזירט 1929.
אָפיס, 63 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.
צוועק: צו לערנען און פארבעסערען די אידישע קולטור און אידעאַלען. די אינטערקאָלידזשיאַיט מענאָרא אַסאָסיאַיישאַן, וועלכע גיט זיך אָפּ מיט ארבייט אין די קאַלעדזשעס און אוניווערזיטעטען, איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין 1913 און באַשטעהט פון 51 סאָסייעטיס.
די מענאָרא עדיוקיישאָנאַל קאָנפערענץ איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין 1918 און באַשטעהט פון קאַלעדזש פּראָפעסאָרען.

נאַציאָנאַלע היים פאַר אידישע קינדער אין דענווער

אָרגאַניזירט 1907.
אָפיס, וו. 9טע עווע. און דזשוליען סט., דענווער קאָלאָראַדאָ.

15 אָקזילערי סאָסייעטיס — 59,000 מעמבערס.
צוועק: צו געבען א היים צו קינדער פון טובערקולאָזע עלטערען, וועלכע געפינען זיך אין דענווער צוליב זייער געזונט.
מרס. דזש. נ. לארבער, פּרעז. דזשייקאב גערשטיין, סעק.

נעשאָנאַל קאנסיל אָף דזשואיש ווימען (נאַצ. ראַטה פון אידישע פרויען)

אָרגאַניזירט 1893.
אָפיס, 625 מעדיסאָן עווע., ניו־יאָרק.
200 סעקציעס — 120 דזשוניאר אקזילעריס.
צוועק: רעליגיעזע און אידישע ערציהונג. העלפען דערוואקסענע מענשען זיך לערנען און אויך פארשיידענע וועגען צו העלפען אימיגראנטען.
מרס. ארטור ברין, פּרעז. מערי דזש. שאנבערג, עקז. סעק.

נאַציאָנאַלער אידישער האָספּיטאַל, דענווער

אָרגאַניזירט 1899.
אָפיס, 3800 איסט קאלפאקס עווע., דענווער, קאָלאָראדא.
צוועק: אויפצוהאלטען א פרייען נאַציאָנאַלען סאַניטאריום פאר שווינדזוכטיגע.
125 טויזענט ביישטייערער, 75 פעדערייישאנס, 200 סאָסייעטיס, 253 בעטען און 16 געביידעס.
לואיס ד. ביומאנט, עהרען־פּרעז. ס. שייפער, נעשאָנאַל סופערווייזער

נעשאָנאַל פעדערייישאָן אָף דזשואיש מענס קלאָבּ

אָרגאַניזירט 1929.
אָפיס, בראדוויי און 122טע סט., ניו־יאָרק.
80 סעקשאָנס — 8000 מיטגלידער.
צוועק: צו פארשפרייטען טראַדיציאָנעלען יודענטהום און אויסנוצען די כוחות פון די קלובס פאר אלגעמיינע אידישע צוועקען.
עדווארד וויינריב, פרעזידענט טעאָדאָר טשאראנס, סעק.

נעשאָנאַל פעדערייישאָן אָף טעמפּל בראָדערהודס

אָרגאַניזירט 1923.
אָפיס, מוירטשענטס בילדינג, סינסינעטי, אָהייאָ.
120 סאָסייעטיס.
צוועק: צו שאפען אינטערעס אין אידישען גאָטעסדינסט און אידישע שטודיען.
סעמועל ב. פינקעל, פרעזידענט ארטור ל. ריינהארט, עקז. סעק.

נעאָשנאַל פעדערייישאָן אָף טעמפּל סיסטערהודס

346 סאָסייעטיס.
צוועק: צו שאפען א רעליגיעזען באוואוסטזיין צווישען אידען דורך ערציאונגס טהעטיגקייט, ספּעציעל צווישען אידישע פרויען.
מרס. אייבערעהעם סיימאָן, עהרען־פּרעז. העלען ל. סטראוס, עקז. סעק.

נעשאָנאַל פעדערייישאָן אָף אָרטאָדאָקס קאָנגרעגיישאנס

אָרגאַניזירט 1932.
אָפיס, 1440 בראדוויי, ניו־יאָרק.

835 מעמבערס.
צוועק: אויפצוהאַלטען די ר' יצחק אלחנן ישיבה און צו שטיצען די קלענערע ישיבות אין אמעריקע.
מ. ס. מארגאָליס, עהרען־פרעזידענט ב. ל. ראָזענבלום, עקז. סעק.

נאַציאָנאַלע קאָנפערענץ פון אידישער באשעפטיגונג

אָרגאַניזירט 1930.
אָפיס, עלעקטריק בילדינג, סינסינעטי, אָהייאָ.
די צווייטע קאָנווענשאָן איז אבגעהאַלטען געוואָרען דעם 5טען יאַנואַר, 1931. געווען פאַרטראָטען דעלעגאַטען פון אידישען קאָמיטעט, דעם אידישען קאָנגרעס, בני ברית, אינדעפּענדענט אָרדער ברית אברהם און די פאַראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען.
צוועק: צו פאָרשען די לאַגע פון אידען אלס ארבייטסגעבער און ארבייטער און די דיסקרימינאַציעס געגען אידען און ארבייט.
אלפרעד קאָהען, טשערמאַן דר. רובינאָוו, סעקרעטער

נאַציאָנאַלע אסס'ן פון סענטער עקזעקוטיוועס

אָרגאַניזירט 1918.
אָפיס, 71 וועסט 47טע סטריט, ניו־יאָרק.
צוועק: צו שאַפען א אינטערעס אין סענטער ארבייט און איינשטעלען פריינדליכע באציהונגען צווישען פארשידענע סענטערס.
טשייססמאַן, פרעזידענט

ספרדישע ברודערשאַפט אין אמעריקע

אָרגאַניזירט 1921.
אָפיס, 20 וועסט 114טע סטריט, ניו־יאָרק.
900 מיטגלידער.
צוועק: געגענזייטיגע הילף צווישען ספרדישע אידען.
שמעון ניסים, פרעזידענט אלבערט מאטאראסא, סעק.

סענטראל קאָנפערענץ אף אמעריקאַן ראַבים (צענטראַלע פאַראיין פון אמעריקאַנער רבנים)

אָרגאַניזירט 1899.
אָפיס, 204 ביופאָרד סט., מייקאַן, דזשאָרדזשיא.
האָט ארויסגעגעבען 42 יאָהר־ביכער און פארשידענע תפילה ביכער.

די פיפּעלס אָרט פעדערײשאַן (פאָלקס פעדעראַציע פון אָרט)

אָרגאַניזירט (אלס דער אמעריקאַנער אָרט) 1922.
אָפיס, 220 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.
מיטגלידער 400
צוועק: צו ענטוויקלען פאַך און ערד־ארבייט צווישען די אידען אין מזרח און צענטראַל אייראָפּע.
ב. טשארני וולאַדעק, נאַצ. טשערמאַן; דר. הענרי מאָסקאָוויץ, טשערמאַן באָארד אף דירעקטאָרס; לואיס בודין, נאָרים בערמאַן, מאיר בראַון, נ. כאַנין, מאַריי לעווין, אלעקסאַנדער קאהן, וויים־טשערלייט; דזש. וויינבערג, טרעזשורער; יחזקאל ראַבינאָוויץ, עקז. סעק.; פיליפ בלאַק, עקז. דירעקטאָר.

פאראיין פון ספרדישע געמיינדעס

אָרגאַניזירט 1929.
אָפיס, 99 סענטראל פארק וועסט, ניו־יאָרק.
צוועק: פעסטע פאראייניגונג צווישען געמיינדעס פון ספרדישע (שפאַ־ נישע) אידען.
דוד דע סאלא פול, פרעזידענט שמעון ניסים, סעקרעטער

פעדעראציע פון אידישע יונגעלייט

אָרגאַניזירט 1932.
אָפיס, בראָדוויי און 122טע סטריט, ניו־יאָרק.
צוועק: צו שטארקען דעם אָרטאָדאָקסישען יודענטהום.
ס. וויינריב, פרעזידענט

פיאָניער פרויען אָרגאַניזאַציע

אָרגאַניזירט 1922.
אָפיס, 1225 בראָדוויי, ניו־יאָרק.
מיטגלידער 3500.
צוועק: צו העלפען אידישע חלוצות אין ארץ ישראל.
סאָפי יודין, סעק.

פעדעראציע פון ארץ ישראל אידען

אָרגאַניזירט 1929.
אָפיס, 38 פארק ראָו, ניו־יאָרק.
מיטגלידער 1350.
לאנדסמאנשאפט פון ארץ ישראל אידען פאר געגענזייטיגע הילף און העלפען דעם אויפבוי פון ארץ ישראל.
ג. שולזינגער, סעק.

פאראייניגטע פארטיי פועלי ציון - צעירי ציון

פאראייניגונגס אָבמאך פארגעקומען אָקטאָבער, 1931.
אָפיס, 1225 בראָדוויי, ניו יאָרק.
צוועק: צו קעמפען פאר דער באפרייאונג פון אידישען פאָלק אין ארץ־ ישראל און פאר'ן סאָציאליזם.
מיטגלידער 3000.
גיט ארויס א צייטונג „אידישער קעמפער".
דוד ווערטהיים, סעק.

פרי סאָנס אָף איזראעל (פרייע זיהן פון ישראל)

אָרגאַניזירט 1849.
אָפיס, 257 וועסט 93טע סטריט, ניו־יאָרק.
65 לאָדזשעס — 8605 מיטגלידער.
סיימאן גאָלדסמיט, גרענדמאסטער

פראָגרעסיוו אָרדער אָף די וועסט (פראָגרעסיווער ארדער פון דער וועסט)

אָרגאַניזירט 1896.
אָפיס, 9טע און אליוו סט., סט. לואיס, מיזורי.
8800 מעמבערס.
א. ד. ביערמאַן, גרענדמאסטער מאָרים שאפּירא, גרענד סעק.

פעדעריישאַן אָף פּאָליש דזשוס אָף אמעריקא (פעד. פון פוילישע אידען)

אָרגאַניזירט 1908.

אָפיס, 225 וועסט 34טע סטריט, ניו־יאָרק.

50,000 מיטגלידער.

צוועק: צו שאפען פריינדליכע באציאונגען צווישען די לאנדסמאנשאפ־טען אין אמעריקע, צו העלפען די אידען אין פוילען, צו ערמוטיגען קול־טורעלע טהעטיגקייטען אין די אנגעשלאָסענע סאָסייעטיס און צו געבען מעדיצינישע הילף צו מיטגלידער.

גיט ארויס א צוויי־מאָנאטליכע שריפט „דער פארבאנד" אין אידיש און ענגליש.

בענדזשאמין ווינטער, פּרעזידענט ז. טיגעל, עקזעקוטיוו דירעקטאר

פעדעריישאן אָף אמעריקען דזשוס אָף ליטוויניען דיסענט (פאראייניגטע ליטווישע אידען)

אָרגאַניזירט 1928.

אָפיס, 63 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.

צוועק: צו לייסטען הילפע פאר די אידען אין דער ליטע.

וויליאם מ. לואיס, עהרען־פּרעזידענט מרדכי קעטץ, סעקרעטער

פעדעריישאן אָף האנגעריען דזשוס אין אמעריקאַ (פאראייניגטע אונגארישע אידען)

אָרגאַניזירט 1809.

אָפיס, 305 בראדוויי, ניו־יאָרק.

107 סעקשאָנס, 36,000 מעמבערס.

צוועק: צו ארבייטען אין די אינטערעסען פון דעם גייסטיגען, פּאָליטי־שען, געזעלשאפטליכען און רעליגיעזען לעבען פון די אונגארישע אידען אין אמעריקע און אונגארן.

סעמועל ביכלער, פּרעזידענט פרידא אדאמסבאום, עקטינג סעק.

זייאָניסט אָרגאַניזיישאַן אָף אמעריקא (אמעריקאנער ציוניסטישע אָרגאַ־ניזאַציע)

אָרגאַניזירט 1897, רעאָרגאַניזירט 1918.

אָפיס, 111 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.

ארום 60 טויזענט מיטגלידער.

צוועק: צו שאפען מיטלען פאר דעם אויפבוי פון א נאַציאָנאלער היים אין פּאלעסטינע און אין דעם אלגעמיינעם ווידערגעבורט פון דעם אידי־שען פאָלק.

אָנגעשלאָסענע אָרגאַניזאציעס הדסה און דער ארדער בני ציון.

פארבונדען מיט דער אָרגאַניזאציע זיינען אויך די פאָלגענדע אָרגאַני־זאציעס: יאָנג דזשודיא, אבוקה, דזשוניאר הדסה און יוגענד ציוניס־טישע אָרגאַניזאציע.

קאונסיל אָף יאָנג איזראעל ענד יאָנג איזראעל סינאגאָג אָרגאַניזיישאַן (ראטה פון יונגע אָרטאָדאָקסישע אידען)

געגרינדעט 1912.

אָפיס, 120 וואָל סטריט, ניו־יאָרק.

8000 מיטגלידער.

צוועק: צו פארשפרייטען די טראדיציעס פון אידישקייט און צו ענט־וויקלען קולטור און רעליגיע צווישען דער אידישער יוגענד.

הערי פראמבערג, פרעזידענט

קאונסיל אף דזשואיש אָרגאַניזיישאָנס פאר פאלעסטיין (ראַטה פון אידישע אָרגאַניזאציעס פאר ארץ ישראל)

אָרגאניזירט 1926

אָפיס, 111 פינפטע עוועניו, ניו־יאָרק.

200 אנגעשלאָסענע אָרגאַניזאציעס.

צוועק: צו העלפען דער דזשואיש איידזשענסי שאפען פאָנדס פאר דעם קרן היסוד פאר ציוניסטישע קאָלאָניזאציע אין פאלעסטינע.

דזשאָרדזש ז. מעדאליע, עהרען־פרעז. יעקב פישמאן, פרעז.

מ. אייזענמאן, סעקרעטער

קולטור־ליגע פון רומענישע אידען

געגרינדעט 1933.

אָפיס, 223 איסט 12טע סטריט, ניו־יאָרק.

צוועק: צו ערהויבען דעם קולטור צושטאנד פון רומענישע אידען און באקענען אמעריקאנער אידען מיט דעם צושטאנד פון רומענישע אידען.

יצחק הורוויץ, פרעזידענט יצחק הירש, סעקרעטער

ראטה פאר אידישע ערציהונג

אָרגאַניזירט 1924.

אָפיס, 71 וועסט 47טע סטריט, ניו־יאָרק.

צוועק: אויפצוהויבען דעם סטאנדארד פון לעהרער פון אידישע גע־גענשטענדע.

א. פרידלענד, פרעזידענט סעמועל דינין, סעקרעטער

שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט

געגרינדעט 1916.

אָפיס, 133 סעקאנד עוועניו, ניו יאָרק.

דער שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט האָט אין ניו־יאָרק 20 פאָלק שולען און א מיטעל שול. א קעמפּ „בויבעריק". גיט ארויס דעם „קינדער זשור־נאל" אונטער דער רעדאקציע פון ש. ניגער, און א פארלאג „מתנות".

י. ד. בוירג, פרעזידענט יצחק מילבויער, וויצע פרעזידענט

מ. גארעליק, סעק. אדמ. קאָמיטע

שול פאר אידישע „סאָשעל וואָירקערס (געזעלשאפטליכע טוער)

אָרגאַניזירט 1925.

אָפיס, 71 וועסט 47טע סטריט, ניו־יאָרק.

צוועק: צו ערציען אידישע געזעלשאפטליכע טוער און ענטוויקלען א ליטעראטור וועגען אידישען סאָציאלען לעבען.

גראדואירטע איבער 100.

טשארטערט פון דער יוניווערסיטי פון שטאאט ניו־יאָרק. האָט דאָס רעכט אויסצוטעהלען דיגרים.

לואיס קירשטיין, טשערמאן אף די באָארד מ. קארפּ, פרעז. פון פאקולטעט

די אינט. ארבייטער סעקרעטאַריאַטען
און
די אינט. פעדעראַציע פון טרייד־יוניאָנס

די פּראָפעסיאָנעלע פאראיינען פון די ארבייטער, די געווערקשאַפטען אָדער טרייד יוניאָנס, ווי זיי זיינען באַקאַנט אין די ענגליש שפּרעכענדע לענדער, זוכען צו פארבעסערען זייער עקאָנאָמישע לאַגע באַלד. זיי ווערען א מעכטיגער וואָפען אין די הענד פון די ארבייטער אין זייער קאַמף פאר פולשטענדיגער באַפרייאונג.

די באַציאונג פון די סאָציאַליסטען צו דער טרייד יוניאָן באַוועגונג איז אימער געווען א פריינדליכע. דער באַרימטער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל איז געווען צוזאַמענגעשטעלט אי פון סאָציאַליסטישע גרופּען, אי פון טרייד יוניאָנס. אין אַלע לענדער האָבען סאָציאַליסטען געהאָלפען בויען יוניאָנס און אויך מיטגע־האָלפען אין זייער טאָג טעגליכער ארבייט.

אין דער זעלבער צייט, ווען ס'האָט זיך געבויט דער צווייטער אינטערנאַ־ציאָנאַל, זיינען אויך געמאַכט געוואָרען פּראָבען צו בויען אַן אינטערנאַציאָנאַל פון טרייד יוניאָנס. מען האָט געזוכט צו פאראייניגען באַזונדערע יוניאָנס פון פארשיידענע לענדער, צו פאראייניגען צענטראַלע קערפּערשאַפטען אין איין אינטער־נאַציאָנאַלער קערפּערשאַפט.

די ערשטע זיינען געווען די פּרינטערס. אין יולי 1889 האָבען 17 דעלעגאַטען פון 10 לענדער פון אייראָפּאַ, אויך פון די פאראייניגטע שטאַטען, אָפּגעהאַלטען א קאָנפערענץ אין פּאַריז מיט'ן צוועק צו פאראייניגען זיך. נאָך זיי זיינען געקומען די מיינערס, וועלכע האָבען אויף א קאָנפערענץ אין פּאַריז אין 1890 באַשלאָסען גרינדען אַן אינטערנאַציאָנאַלע מיינערס פעדעראַציע. נאָך די פּראָבעס האָבען אָנגעהויבען פאָרקומען אָפט קאָנפערענצען פון פארשידענע יוניאָנס. אלס רעזול־טאַט פון אַט די קאָנפערענצען זיינען אויפגעקומען די אינטערנאַציאָנאַלע ארבייטער סעקרעטאַריאַטען. יעדע יוניאָן האָט אין א באַשטימטען פּלאַץ אויפגעשטעלט א ביוראָ מיט א סעקרעטאַר, וועלכער האָט געהאַט די אויפגאַבע צו אינפאָרמירען די פארשיידענע נאַציאָנאַלע יוניאָנס וועגען די באַדינגונגען פון טרייד אין פארשיידענע לענדער, וועגען סטרייקס אין דעם טרייד, זאַמלען שטיצע אין פאַל פון א פארלייג־גערטען סטרייק אָדער לאָק־אויט, ווי אויך העלפען אָרגאַניזירען יוניאָנס אין פּלעצער וואו יוניאָנס זענען נאָך ניט געווען.

דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל האָט פיעל מיטגעהאָלפען די סעקרעטאַריאַטען אין דער אַלגעמיינער פארבינדונג פון פארשידענע נאַציאָנאַלע יוניאָנס. ער האָט אין פיעלע פעלע זאָגאַר באַזאָרגט מיט מיטינג פּלעצער פאר פאָרשטעהער פון טרייד יוניאָנס פון פרעמדע לענדער.

די סעקרעטאַריאַטען האָבען זיך אָנגעהויבען שטאַרק אַנטוויקלען און ארום 1910 זיינען אין דייטשלאַנד געווען 24 סעקרעטאַריאַטען, די סעקרעטאַריאַטען פון די מיינערס און טעקסטיל ארבייטער האָבען זיך געפונען אין ענגלאַנד, פון די

האַנדעלס אָנגעשטעלטע אין האָלאַנד און פון די שטיין ארבייטער אין דער שווייץ. אין אַלגעמיין איז די אַרבייט פון די סעקרעטאַריאַטען געווען א באַשרענקטע; זי האָט זיך באַצויגען אויסשליסליך אויפ׳ן געגעבענעם טרייד און האָט זיך באַגרעניצט בלויז מיט דער באַלדיגער מאַטעריעלער הילף פאַר די טרייד יוניאָנס.

אויסער די ארבייטער סעקרעטאַריאַטען, וועלכע זיינען געווען א פאראייניגונג פון פארשידענע לענדער בלויז פון איין יוניאָן, איז אויך אָנגעגאַנגען א באַוועגונג צו פאראייניגען גאַנצע צענטערס פון טרייד יוניאָנס, דאָס הייסט יוניאָן פעדעראַציעס פון פארשידענע לענדער. אויסער דעם סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל, האָבען יוניאָן פירער געהאַלטען, אַז עס דאַרף אויך זיין א טרייד יוניאָן אינטערנאַציאָנאַל. די ענגלישע און פראנצויזישע טרייד יוניאָניסטען זיינען אין אַלגעמיין געווען געגען דער דאָמינירענדער ראָלע, וואָס די סאָציאַליסטען האָבען געשפּילט אין דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל. אפילו די טרייד יוניאָן פירער פון דייטשלאַנד און אַנדערע איירָאָפּעאישע לענדער, וועלכע זיינען אַליין געווען גוטע לאָיאַלע סאָציאַליסטען, האָבען אויך געפילט, אַז דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל קען ניט אָפּגעבען גענוג אויפמערקזאַמקייט צו די ספּעציעלע טרייד יוניאָן פּראָבלעמען.

דעם ערשטען פארזוך אין דער הינזיכט האָבען געמאַכט די פראנצויזישע טרייד יוניאָניסטען. זיי האָבען פאררופען א קאָנפערענץ אין פּאַריז אין דעצעמבער 1900, צו וועלכער עס זיינען אָנגעקומען דעלעגאַטען פון ענגלאַנד און איטאַליע און וואו עס איז דיסקוטירט געוואָרען די פראַגע פון גרינדען א טרייד יוניאָן אינטערנאַציאָנאַל. אָבער די קאָנפערענץ האָט צו קיינע רעזולטאַטען ניט געבראַכט.

א צווייטע קאָנפערענץ איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין פּאַריז, אין אויגוסט 1901, מיט פאָרשטעהער פון ענגלאַנד, פראנקרייך, דייטשלאַנד, בעלגיע, דענמאַרק, נאָרוועגיע און שוועדען. קאַרל לעגיען, דער פירער פון די דייטשע טרייד יוניאָנס, ווי אויך מייסטע פון די אַנוועזענדע, זיינען אָבער געווען מיט דער מיינונג, אַז פאַר די אַלגעמיינע און גרעסערע פּראָבלעמען פון אַרבעטער קלאַס איז דער פּלאַץ דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל און דאַרום איז ניט נויטיג קיין ספּעציעלע קאָנגרעסען פון טרייד יוניאָנס. זיי זיינען אָבער געווען צו גונסטען פּעריאָדישע קאָנגרעסען פון סעקרעטערע פון נאַציאָנאַלע טרייד יוניאָנס. צום זעלבען שלוס איז אויך געקומען די קאָנפערענץ אין שטוטגאַרט אין 1902. דאָרטען איז אויך באַשלאָסען געוואָרען, אַז דייטשלאַנד זאָל דינען אַלס צייטווייליגער אינטערנאַציאָנאַלער צענטער פאַר טרייד יוניאָנס.

א פאָרמאַלע אָרגאַניזאַציע איז געגרינדעט געוואָרען ביי א קאָנפערענץ אין דובלין, אין 1903. דאָרטען איז געגרינדעט געוואָרען אַן אינטערנאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט פון „נאַציאָנאַלע טרייד יוניאָן צענטערס”. פאַר אויפהאַלטען דעם סעקרעטאַריאַט איז באַשטימט געוואָרען רעגולע אָפּצאָלונגען פון 25 פעניג (ארום 12 און א האַלב סענט) פון יעדע טויזענד מיטגלידער. קאַרל לעגיען איז באַשטימט געוואָרען סעקרעטאַר.

דער שטאַרקער וואוקס פון טרייד יוניאָנס אין אַלע לענדער האָט געפירט צו דער ענטוויקלונג פון פארשיידענע ריכטונגען אדער פארשיידענע טיפּען פון טרייד יוניאָנס. אין מייסטע לענדער פון איירָאָפּאַ, הויפּטזאַכליך אונטער דער פירערשאַפט

פון דייטשלאַנד, האָט זיך ענטוויקעלט א טרייד יוניאָן באַוועגונג, וועלכע מיר וואָלטען געקענט אָנרופען סאָציאַליסטיש־רעפאָרמיסטישע. דאָס זיינען געווען דיס־ציפּלינירטע, הויך צענטראַליזירטע אָרגאַניזאַציעס, שטאַרק פינאַנציעל און מיט פילע בענעפיטס. זיי האָבען פאָרגעשלאָגען פרידליכע מיטלען פון פאַרהאַנדלונגען מיט די ארבייטס־געבער און אין דער זעלבער צייט זיינען זיי געווען אין די פריינדליכסטע באַציאונגען צו די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען.

א צווייטער טיפּ פון טרייד יוניאָניזם האָט זיך ענטוויקעלט אין די ענגלאָ־זאַקסישע לענדער, ווי ענגלאַנד און אמעריקא. דאָ זיינען די יוניאָנס געווען בלויז פאָרמאַל פאַראייניגט. זיי זיינען אָרגאַניזירט מייסטענס ניט פון גאַנצע אינ־דוסטריען, נאָר פון באַזונדערע טיילען פון יעדער אינדוסטריע (קרעפטס).

די אַמאָליגע „סאָשעליסט לייבאָר פּארטי" (ס. ל. פּ.) אונטער דער פירער־שאַפט פון דעניעל דע־ליאָן האָט אין 1895 געגרינדעט א צענטראַלע קערפּער־שאַפט אונטערן נאָמען „סאָשעליסט טרייד ענד לייבאָר עלייענס", אלס אַן אָפּאָ־זיציע צו דער אמעריקאַן פעדערייטשאַן אוו לייבאָר. דאָס האָט ערוועקט דעם צאָרן פון דער פעדערייטשאַן און איר פּרעזידענט, סעמועל גאָמפּערס, אויף די סאָציאַ־ליסטען. ווען די ס. ל. פּ. האָט זיך געשפּאָלטען און עס איז געשאַפען געוואָרען די ס. פּ., וועלכע איז אָפיציעל געווען פריינדליך צו דער פעדערייטשאַן, זיינען די באַציאונגען געוואָרען ניט בעסער, ספּעציעל נאָכדעם, ווען דעבס האָט ניט נאָר סימפּאַטיזירט, נאָר אויך געהאָלפען די אינדאַסטריעל וואָרקערס אוו די וואָרלד (א. וו. וו.)

גאָר אַן אנדער טיפּ טרייד יוניאָנס האָט זיך ענטוויקעלט אין פראַנקרייך. א דאַנק די רייסערייען צווישען די פיער סאָציאַליסטישע גרופּען, וועלכע האָבען עקזיסטירט אין פראַנקרייך („פּאָסיבּיליסטען", „בלאַנקיסטען", „געדיסטען" און „אונאָפּהייניגיגע סאָציאַליסטען") האָט דער סאָציאַליזם אין דער טרייד יוניאָן באַוועגונג ניט געהאַט קיין ווירקונג. די סינדיקאַטען (אַזוי רופען זיך די טרייד יוניאָנס אין פראַנקרייך) זיינען געוואָרען באַהערשט פון אַנאַרכיסטען און אונטער זייער ווירקונג האָט זיך דאָרט ענטוויקעלט די טענדענץ, וואָס איז באַוואוסט אונטערן נאָמען „רעוואָלוציאָנערער סינדיקאַליזם". די טאַקטיק פון רעוואָלו־ציאָנערען סינדיקאַליזם איז געגען פּאַרלאַמענטאַרישער טהעטיגקייט, ווייל דאָס פאַרטונקעלט דעם „קלאַסען קאַמף". זי איז געגען דער מאַרקסיסטישער טעאָריע פון פאַרכאַפּען די רעגירונגס מאַכט, ווייל לויט דעם אַנאַרכיזם דאַרפען די ארבייטער ניט נאָר פאַרניכטען פּריוואַט אייגענטום, נאָר אויך דעם שטאַאַט, אום דורכצו־פירען א סאָציאַלע רעוואָלוציע. די סינדיקאַליסטען זיינען געגען הויכע דיוס אין די סינדיקאַטען, געגען בענעפיטס, געגען פרידליכע פאַרהאַנדלונגען מיט די בעלי בתים און געגען קאָלעקטיווע אגרימענטס. זיי פּריידיגען דירעקטע אַקציאָן און סאַבאָטאַזש צו געווינען באַלדיגע רעפאָרמס און שטעלען ארויס דעם אַלגעמיינעם סטרייק אלס מיטעל צו פאַרניכטען דעם קאַפּיטאַליזם.

אויף די ערשטע קאָנפערענצען פון די נאַציאָנאַלע טרייד יוניאָן צענטערס האָבען די פראַנצויזישע סינדיקאַליסטען קיין אנטייל ניט גענומען, ווייל די יוניאָנס האָבען ענטזאָגט ארויפצושטעלען אויף'ן טאָגעס אָרדנונג די פראַגען פון אַלגע־מיינעם סטרייק און אַנטי־מיליטאַריזם. אויך איז די אמעריקאַן פעדערייטשאַן אוו לייבאָר ניט אָנוועזענד געווען אויף די קאָנפערענצען. די אורזאַכען וואָס גאָמפּערס האָט אָנגעגעבען זיינען געווען, ווייל די קאָנפערענצען באַשטייען פון „אָפישעלס" פון יוניאָנס און ניט פון ערוועהלטע דעלעגאַטען. אויסער דעם האָט ער אָנגע־וויזען, אַז די אויסגאַבען פון שיקען דעלעגאַטען זיינען צו גרויס.

אָבער אין 1909 האָבען אי די פראנצויזען, אי די אמעריקאנער געביטען זייער מיינונג. אויף דער זעקסטער קאָנפערענץ פון טרייד יוניאָנס אין פאריז אין 1907 זיינען געוועזן פארטרעטער פון אמעריקא און פון פראנקרייך. די קאָנפערענץ איז געווען פארטראָטען פון א גרויסער צאָל דעלעגאטען, אָבער אויסגלייכען די אונטערשיידען צווישען די אלע פארשיידענע ריכטונגען אין דער טרייד יוניאָן באוועגונג האָט זיך דער קאָנפערענץ ניט איינגעגעבען.

די פראנצויזישע דעלעגאטען האָבען געפאָדערט, אז ס'זאָלען אָפּגעהאלטען ווערען אלגעמיינע טרייד יוניאָן קאָנגרעסען, וואו סאָציאלע, פּאָליטישע און טרייד יוניאָן פראגען זאָלען באטראַכט ווערען. די אמעריקאנער דעלעגאטען ווידער האָבען קריטיקירט דעם נאָמען „סעקרעטאַריאט", וועלכער מיינט גאָר ניט צום אמעריקאנער ארבייטער. זיי האָבען פאָרגעשלאָגען רעאָרגאניזירען דעם סעקרעטאַריאט אין א אינטערנאציאָנאלע פעדעראציע פון טרייד יוניאָנס. אָט די פראגען האָבען אָפּגענומען זעהר פיעל צייט אויף די קומענדיגע קאָנפערענצען. דער פאָרשלאָג פון די פראנצויזען פלעגט אימער דורכפאלען, אָבער דער אמעריקאנער פאָרשלאָג איז ענדליך, אויף א קאָנפערענץ אין ציוריך, אין 1913, אָנגענומען געוואָרען. די אַרבייט פון דער נייער אָרגאניזאציע, וועלכע האָט בלויז באקומען א נייעם נאָמען — די אינטערנאציאָנאלע פעדעראציע פון טרייד יוניאָנס — איז אָבער געבליבען די זעלבע וואָס פריהער.

אויפ'ן עקאָנאָמישען פעלד איז די אַרבייט פון דער פעדעראציע געווען ערפאָלג־רייך. אויסער די פינאנציעלע שטיצע אין צייט פון סטרייקס אָדער לאָק־אוטס, האָט די פעדעראציע אויך פּרובירט ווירקען אויף די רעגירונגען דורכצופירען געזעצען צום גונסטען די אַרבייטער, וואָס זאָלען גילטען פאר אלע לענדער.

אָבער די ווייטערדיגע אנטוויקלונג פון דער אינטערנאציאָנאלער פעדעראציע פון טרייד יוניאָנס, אזוי ווי די ארבייט פון דעם צווייטען סאָציאליסטישען אינטערנאציאָנאל, איז אָפּגעשטעלט געוואָרען אין אויגוסט 1914, ווען דער פלאם פון מלחמה האָט ארומגעכאפּט די גאנצע וועלט און די אַרבייטער, וועלכע זיינען נאָך נעכטען געווען פאראייניגט, האָבען אָנגעהויבען אויסשלאכטען איינע די צווייטע.

דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל

„די אינטערנאציאָנאלע אסאָסיאציע פון ארבייטער"

1872—1864

דער ערשטער אינטערנאציאָנאל האָט איבערגעלאָזען טיפע שפּורען אין דער רעוואָלוציאָנערער אַרבייטער באוועגונג פון דער וועלט. זיין נאָמען און אנדענקען איז געבליבען הייליג און טייער פאר יעדען סאָציאליסט.

קורץ איז געווען דער לעבען פון „דעם ערשטען אינטערנאציאָנאל". זיין טהעטיגקייט האָט געדויערט ניט לענגער פון 8 יאָהר, אָבער אין צייט פון זיין עקזיסטענץ האָט דער ערשטער אינטערנאציאָנאל, וואָס האָט זיך גערופען מיט'ן נאָמען „אינטערנאציאָנאלע אססאָסיאציע פון ארבייטער", אָנגעמאכט א גוואלדיגען רושם. ער האָט אָנגעפילט מיט שרעק די הערצער פון די אונטערדריקער און עקספּלואטאַטאָרס און געשטאַרקט דעם מוטה פון די קעמפער פאר פרייהייט און גערעכטיגקייט. פאר אונטערדריקטע פון אלע לענדער איז ער געווען א קוואַל פון באגייסטערונג און האָפענונג פאר א בעסערער צוקונפט.

טראָץ דעם וואָס דער אינטערנאציאָנאל האָט געטראָגען דעם נאָמען „אינטער־נאציאָנאלע אססאָסיאציע פון ארבייטער", איז אָבער דער אינטערנאציאָנאל ניט געווען קיין ריינע ארבייטער אָרגאַניזאציע. אין דעם אינטערנאַציאָנאל האָבען זיך באטייליגט, אויסער טרייד יוניאָנס, אויך פארשידענע ראדיקאלע פּאָליטישע אָרגאַ־ניזאציעס. אפילו די ארבייטער דעלעגאטען זיינען ניט געווען דורכגעדרונגען אין גאנצען מיט'ן סאָציאליסטישען אידעאל, ווי מיר פארשטייען דאָס איצט. עס זיינען געווען פארטראָטען אויף די קאָנגרעסען פארשיידענע ריכטונגען. אין דעם קאַמף פון די ריכטונגען איז דער ערשטער אינטערנאַציאָנאל אונטערגעגאנגען. מארקס געדאנקען זיינען אָבער קריסטאַליזירט געוואָרען און פארשפּריים געוואָרען. דער מארקסיזם האָט אָנגעהויבען צו ווערען דער אידעאל פון די רעוואָלוציאָנערע אַרבייטער מאַסען.

דער אינטערנאציאָנאל האָט זיך געגרינדעט אין דער צייט פון רעוואָלוציאָ־נערען אויפשוואונג. דער קאפּיטאַליזם, וואָס איז אליין א פּראָדוקט פון פּאָלי־טישע און עקאָנאָמישע איבערקערענישען, האָט אָבער ארויסגערופען גרויסע ווידער־שפּרוכען. צוזאמען מיט'ן אונגעהייערען טעכנישען פּראָגרעס האָט זיך פארגרע־סערט אָרימקייט און ניט זיכערקייט פון ארבייטער. קריזיסען זיינען געוואָרען אָן אָפטע ערשיינונג. דער ארבייטער איז ניט געווען זיכער מיט'ן מאָרגעדיגען טאָג. צווישען ארבייטער האָבען זיך אָנגעפאנגען צו בראָדזשען רעוואָלוציאָנערע געדאנ־קען. קיין באשטימטע אויסגעארבייטע פּראָגראם האָבען אָבער ארבייטער ניט געהאט.

די רעוואָלוציעס פון 1848, וועלכע האָבען שטאַטגעפונדען אין פארשיידענע לענדער פון וועסט אייראָפּא, האָבען פאנאנדער געבונדען די הענד פון קאפּיטאַליזם. דער פעאָדאַליזם האָט אָנגעהויבען קראַכען, די בורזשואזיע האָט געקראָגען א מעגליכקייט פאנאנדערוויקלען אירע קרעפטען.

דער זעלבער קאַפּיטאַליזם, וואָס האָט רייך געמאַכט די בורזשואַזיע, האָט — ספּעציעל אין אָנפאַנג פון זיין ענטוויקלונג — אַריינגעטראָגען נויט און אָרימקייט צווישען די ברייטע מאַסען. קליינע פּאַרמערס האָבען פּאַרלאָרען זייער ערד, קליינע הענדלער — זייער אייגענטהום; ס'איז אָנגעגאַנגען אַ פּראָצעס פון „פּראָלעטאַרי־זאַציע" און ס'איז געשאַפען געוואָרען אַן אַרמיי פון אַרבייטסלאָזע, פון וועלכער די בורזשואַזיע האָט געקענט רעקרוטירען „הענד" פאַר אירע ווערקשטאַטען און פאַבריקען.

אין ענגלאַנד איז דער קאַפּיטאַליזם שוין דאַן געווען שטאַרק ענטוויקעלט. ענגלאַנד איז געווען דאָס איינציגע לאַנד אין אייראָפּאַ, וואָס האָט שוין דאַן געהאַט אַ גאַנץ שטאַרקע יוניאָן באַוועגונג. נאָכ'ן געווינס אין 1848 פון אַ 10־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג איז די טרייד יוניאָן באַוועגונג נאָך שטאַרקער געוואָרען.

און אין ענגלאַנד איז טאַקע באַשאַפען געוואָרען דער געדאַנק פון אַן אינטער־נאַציאָנאַלער אַרבייטער אָרגאַניזאַציע.

אינטערנאַציאָנאַלע ראַדיקאַלע אָרגאַניזאַציעס, זאָגאַר סאָציאַליסטישע, האָבען עקזיסטירט נאָך פריהער. ס'איז גענוג צו דערמאָנען די „ליגע פון קאָמוניסטען", אין וועמענס נאָמען מאַרקס און ענגעלס האָבען אָנגעשריבען דעם באַרימטען קאָמו־ניסטישען מאַניפעסט. אָבער יענע אָרגאַניזאַציעס האָבען ניט געהאַט און ניט געקענט האָבען קיין ערפאָלג. די אַרבייטער זיינען נאָך ניט געווען גענוג באַוואוסט־זיניג, ניט גענוג ענטוויקעלט צו האָבען אייגענע אָרגאַניזאַציעס. אין אייראָפּאַ האָבען נאָך אַרבייטער אָרגאַניזאַציעס כמעט ווי ניט עקזיסטירט. דערצו, האָט נאָך דער רעוואָלוציע פון 1848 זיך אָנגעהויבען אַ שטאַרקע פּאָליטישע און געזעל־שאַפטליכע רעאַקציע און ראַדיקאַלע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס זיינען שרעקליך פאַרפאָלגט געוואָרען.

דער געדאַנק וועגען גרינדען אַן אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אָרגאַניזאַציע איז געקומען דאַן אין ענגלישע טרייד יוניאָן קרייזען צוליב ריין עקאָנאָמישע אורזאַכען. די עקאָנאָמישע לאַגע פון די ענגלישע אַרבייטער איז געווען פיעל בעסער ווי אין די לענדער פון קאָנטינענט. פילע אַרבייטער פון די לענדער פון קאָנ־טינענט האָבען עמיגרירט קיין ענגלאַנד, וואו זיי האָבען קאָנקורירט מיט די ענגלישע אַרבייטער. די אַרבייטסגעבער האָבען זיך דערמיט באַנוצט און אין צייט פון סטרייקס אימפּאָרטירט אַרבייטער פון אַנדערע לענדער. דאַן זיינען די טרייד יוניאָן לידערס, ווי: אָפּפּעלגאַרט, קרעמער, אָדזשער און אַנדערע, געקומען צום געדאַנק וועגען דער וויכטיגקייט פון אַן אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אָרגאַניזאַציע, אום די אַרבייטער פון פאַרשידענע לענדער זאָלען ווערען דורכגעדרונגען פון אינטער־נאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט און קענען באַשיצען זייערע אַלגעמיינע אינטערעסען.

ווען אַ דעלעגאַציע פון פראַנצויזישע אַרבייטער איז געקומען קיין לאָנדאָן צו אַן אינטערנאַציאָנאַלען מיטינג, וועלכער איז צוזאַמענגערופען געוואָרען צו העלפען די פּוילישע אינסורגענטען, נאָכ'ן פּוילישען אויפשטאַנד פון 1863, האָבען די ענגלישע טרייד יוניאָן לידערס אויסגענוצט די געלעגענהייט און האָבען אויך דיסקוטירט מיט זיי די פראַגע וועגען גרינדען אַן אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אָרגאַניזאַציע.

אין אַ קורצער צייט נאָך דער פּאַסירונג האָבען די ענגלישע אַרבייטער זיך געווענדעט מיט אַן אויפרוף צו די אַרבייטער פון פראַנקרייך, געשריבען פון

דזשאָרדזש אָדזשער. „מיר געפינען", שטעהט אין אויפרוף, „אַז ווען מיר מאַכען א פאַרזוך צו פאַרבעסערען אונזער לאַגע מיט פאַרקלענערען די ארבייטס שטונדען אָדער פאַרגרעסערען די וויידזשעס, סטראשען אונז די ארבייטס געבער מיט אריבער ברייננגען ארבייטער פון פראנקרייך, דייטשלאַנד און בעלגיע, וועלכע וועלען טאָן אונזער ארבייט פאַר ביליגערע פּרייזען. און עס טוט אונז לייד צו זאָגען, אַז דאָס איז טאַקע געטאָן געוואָרען. ניט מיט'ן פאַרלאַנג אונז שלעכטס צו טאָן, נאָר דערפאַר ווייל ס'איז ניטאָ קיין רעגולערע פאַרבינדונג צווישען די אינדוסטריעלע קלאַסען פון פאַרשידענע לענדער."

מיט אַן ענטפער אויף דעם אויפרוף איז קיין לאָנדאָן געקומען א דעלעגאַציע פון פראַנצויזישע אַרבייטער: טאָלען, פּערראשאָן און לימוזען. אויפצונעמען די דעלעגאַציע איז פאַררופען געוואָרען א מיטינג אויפ'ן 28טען סעפּטעמבער 1864, אין סיינט־מאַרטינס האָל אין לאָנדאָן. דער מיטינג איז באַזוכט געוואָרען פון די פאַרשידענע רעוואָלוציאָנערע גרופּען פון פילע לענדער, וועלכע האָבען זיך דאָן געפונען אין לאָנדאָן. קאַרל מאַרקס איז געווען פאַרטראָטען אלס מיטגליד פון דער געוועזענער „ליג פון קאָמוניסטען".

ביי אָט דעם מיטינג איז באַשלאָסען געוואָרען צו גרינדען אַן אינטערנאַציאָ־נאַלע ארבייטער געזעלשאַפט מיט א צענטראַל קאָמיטעט אין לאָנדאָן און מיט אָפּטיילונגען אין אַלע הויפּט שטעדט פון אייראָפּא. ס'איז ערוועהלט געוואָרען א קאָמיטעט, וועלכער איז — צוזאַמען מיט די שפּעטער צוגעצויגענע — באַשטאַנען פון 50 מיטגלידער, פאַרשטעהער פון פאַרשידענע לענדער. דער קאָמיטעט האָט דאָס מיט זיך פאַרגעשטעלט דעם צייטווייליגען גענעראַל ראַט פון דעם אינטערנאַציאָנאַל.

די פּראָגראַם פון דער נייער אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז אָנגענומען געוואָרען פון גענעראַל ראַט און איז שפּעטער גוטגעהייסען געוואָרען פון דעם ערשטען קאָנגרעס פון דעם אינטערנאַציאָנאַל, איז געשריבען געוואָרען פון מאַרקס'ן, אין דער פאָרמע פון אַן אויפרוף צו די אַרבייטער פון אַלע לענדער.

אין דעם אויפרוף שטעלט זיך מאַרקס אָפּ גענוי צו באַווייזען מיט סטאַטיס־טישען מאַטעריאַל, אַז, ניט קוקענדיג אויף דעם גרויסען וואוקס פון רייכטהום פאַר די יאָהרען פון 1848־1864, איז די לאַגע פון די אַרבייטער ניט פאַרבעסערט געוואָרען; אַז צוזאַמען מיט'ן וואוקס פון קאַפּיטאַליזם, ווען די בורזשואזיע האָט אריינגעקראָגען די פּאָליטישע מאַכט, האָט זיך אויך פאַרשטאַרקט די פּאָליטישע רעאַקציע. יעדער פאַרזוך פון א זעלבסטשטענדיגער אָרגאַניזאַציע ווערט אונטער־דריקט און אַז אום די אַרבייטער זאָלען זיך ווירקליך קענען באַפרייען פון עקספּלואַ־טאַציע דאַרפען זיי פאַרכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט. דערצו איז נויטיג, אַז די אַרבייטער פון אַלע לענדער זאָלען זיך פאַראייניגען צו איין צוועק אונטער א געגיטער פירערשאַפט. און אָט פאַר דעם צוועק האָט זיך געגרינדעט דער אינטער־נאַציאָנאַל. דער פּראָגראַם ענדיגט זיך מיט'ן אויפרוף: „פּראָלעטאַריער פון אַלע לענדער פאַראייניגט זיך."

מאַרקס האָט אויך אָנגעשריבען די קאָנסטיטוציע פון אינטערנאַציאָנאַל און די פּרינציפּען ערקלערונג. דאָרטען ווערט דער צוועק פון אינטערנאַציאָנאַל באַ־גרינדעט ווי פאָלגט:

„נעמענדיג אין אנבאַטראַכט:

„אַז די באַפרייאונג פון די אַרבייטער דאַרף זיין די זאַך פון די

ארבייטער אליין; אז קעמפענדיג פאר זייער אייגענער באפרייאונג, קעמפען זיי ניט פאר נייע פריווילעגיעס, נאָר איינצושטעלען פאר אלעמען גלייכע רעכטע און פליכטע און צו פארניכטען יעדע קלאסען הערשאפט;

„אז די עקאָנאָמישע אונטערוואָרפענקייט פון ארבייטער צום אייגענטימער פון די פּראָדוקציאָנס מיטלען, ד. ה. פון די קוואלען פון לעבען, איז די הויפט אורזאכע פון פארשקלאפונג אין אלע איהרע פאָרמען, פון אָרימקייט, פון גייסטליכער ערנידערונג און פון פּאָליטישער אָפּהענגיגקייט; אז דארום איז די עקאָנאָמישע באפרייאונג פון ארבייטער קלאס דער הויפט צוועק, צו וועלכען אלס מיטלען דארפען זיין אונטערוואָרפען אלע פּאָליטישע באוועגונגען. א. ז. וו.“

דער אָרגאַניזאַציאָנעלער באזיס פון אינטערנאַציאָנאַל איז געווען די לאָקאַלע אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז געווען באוואוסט אלס „סעקציע“. יעדע סעקציע האָט ערוועהלט א דעלעגאט צום יעהרליכען קאָנגרעס, וועלכער איז געווען די העכסטע אינסטאַנץ. דער קאָנגרעס האָט ערוועהלט דעם גענעראַל ראַט, וועלכער איז געווען די אָנפירענדע קערפערשאפט צווישען איין קאָנגרעס און דעם צווייטען און וועלכער איז געווען אונטערוואָרפען יורידיש בלויז דעם קאָנגרעס.

פאר דער צייט פון זיין עקזיסטענץ איז דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל געווען ניט נאָר א מיטעל צו פאראייניגען די מאסען פון פארשידענע לענדער, נאָר אויך א פּלאַץ וואו עס האָבען זיך קריסטאַליזירט די טאַקטישע פראגען פון רעוואָלוציאָנערען קאַמף. צוליב מחלוקות אָבער איז דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל אויך צוזאמענגעבראָכען. פינף קאָנגרעסען זיינען אָפּגעהאַלטען געוואָרען פאר דער צייט פון זיין עקזיסטענץ, אויך צוויי קאָנפערענצען:

א קאָנפערענץ אין לאָנדאָן, 25-29טען סעפּטעמבער, 1865.
1טער קאָנגרעס אין זשענעווא, 3-8טען סעפּטעמבער, 1866.
2טער קאָנגרעס אין לוזאַן, 2-8טען סעפּטעמבער, 1867.
3טער קאָנגרעס אין ברוסעל, 6-15טען סעפּטעמבער, 1868.
4טער קאָנגרעס אין באזעל, 6-12טען סעפּטעמבער, 1869.
קאָנפערענץ אין לאָנדאָן, 17-23טען סעפּטעמבער, 1871.
5טער און לעצטער קאָנגרעס אין האאג, 2-7טען סעפּטעמבער, 1872.

דער לעצטער קאָנגרעס איז געווען דער איינציגער, וואו מארקס איז געווען אנוועזענד. די ראָלע וואָס מארקס האָט געשפּילט אין אינטערנאַציאָנאַל איז געווען אין גענעראַל ראַט, וועלכער האָט געהאט א גרויסע מאכט איבער אלע סעקציעס, און וואו מארקס איז געווען א מיטגליד, און אינדירעקט אויף די קאָנגרעסען דורך זיינע אנהיינגער.

באלד נאָכ'ן ערשטען קאָנגרעס האָט דער אינטערנאַציאָנאַל אָנגעהויבען ענטוויקלען זיין טהעטיגקייט. זיין הויפט טהעטיגקייט איז פון אָנפאנג געווען אויף דעם עקאָנאָמישען געביט. אין דער צווייטער העלפט פון 60קער יאָהרען, א דאַנק דער עקאָנאָמישער אויפבליאונג, האָט זיך צוגאָסען א כוואליע פון סטרייקס אין

אַלע לענדער פֿון אייראָפּאַ. אויסער דעם וואָס דער גענעראַל ראַט האָט געקליבען געלד פֿאַר די סטרייקערס, האָט ער געשטערט, אַז סטרייקברעכער זאָלען אימפּאָר־טירט ווערען אין פּלעצער וואו סטרייקס גהען אָן. אַ דאַנק דער טהעטיגקייט איז ער געוואָרען זייער פּאָפּולער און זיין מיטגלידערשאַפֿט איז שטאַרק געוואַקסען. פֿאַרשידענע אָרגאַניזאַציעס, הויפּטזאַכליך טרייד יוניאָנס, פֿון כמעט אַלע לענדער פֿון אייראָפּאַ ווי אויך פֿון די פֿאַראייניגטע שטאַטען, האָבען זיך אָנגעהויבען אַנשליסען אין אינטערנאַציאָנאַל. די סעקציעס פֿון שפּאַניע, פּאָרטוגאַל, איטאַליע און פֿון דער שווייץ, וועלכע האָבען באַלאַנגט צום אַנאַרכיסטישען „אַליאַנס", געגרינדעט פֿון דעם באַוואוסטען אַנאַרכיסט מיכאיל באַקונין. אַזוי אַרום איז זיין איינפֿלוס געשטיגען אַלץ מער און מער. דער אַריינטריט פֿון אַנאַרכיסטישע גרופּען האָט אָבער ענדליך געפֿירט צו פֿיעלע אינערליכע רייסערייען, וועלכע זיינען געווען די הויפּט אורזאַכע פֿון דעם אונטערגאַנג פֿון אינטערנאַציאָנאַל.

ס'איז כאַראַקטעריסטיש צו באַמערקען, אַז אַפֿילו אין דער צייט פֿון גרויסען וואוקס זיינען די פֿינאַנסען פֿון גענעראַל ראַט געווען אין זעהר אַ טרויעריגען צושטאַנד; ס'איז קיינמאָל ניט געווען אויף רענט פֿאַר'ן אָרימען אָפּיס און דעם סעקרעטאַר'ס ווייזשעס פֿון 4 דאָלאַר אַ וואָך זיינען אימער געווען הינטערשטעליג.

דער אינטערנאַציאָנאַל האָט אָבער אויסער עקאָנאָמישער טהעטיגקייט אויך ענטוויקעלט אַ ברייטע פּאָליטישע טהעטיגקייט. ער האָט אַנטייל גענומען אין אַלע פּאָליטישע באַוועגונגען פֿאַר פּאָליטישע פֿרייהייטען, פֿאַר פֿרייהייט פֿון פֿאַראיינען, פֿאַר גלייכע שטימרעכט און דאָס גלייכען. און אַ דאַנק דער פֿאַרשפּרייטונג פֿון די אַלע פּאָליטישע באַוועגונגען פֿאַר פֿרייהייט אין פֿאַרשידענע לענדער פֿון אייראָפּאַ איז די פּאָליטישע טהעטיגקייט געוואָרען זיין הויפּט אויפֿגאַבע. זייענדיג אונטער'ן איינפֿלוס פֿון מאַרקס, האָט דער אינטערנאַציאָנאַל געהאַלטען, אַז זיין אויפֿגאַבע איז צו העלפֿען ענטוויקלען שטאַרקע פּאָליטישע פּאַרטייען אין יעדען לאַנד מיט'ן צוועק ביי אַ גינסטיגען מאָמענט פֿאַרכאַפּען די פּאָליטישע מאַכט איינצופֿיהרען סאָציאַליזם. עס דאַרף דאָ באַמערקט ווערען, אַז לויט מאַרקס מיינונג איז די סאָציאַלע רעוואָלוציע געווען אַ נאָענטע זאַך. די ערשטע רעוואָלוציע האָט געזאָלט פֿאָרקומען אין ענגלאַנד, וואו דער קאַפּיטאַליזם איז געווען אַמשטאַרקסטען ענטוויקעלט, און דערנאָך אין אייראָפּאַ.

עס וועט זיין אינטערעסאַנט איבערצוגעבען אייניגע שטעלען פֿון אַ רעדע, וועלכע מאַרקס האָט געהאַלטען אין האאַג, באַלד נאָכ'ן קאָנגרעס, אויף אַ עפֿענט־ליכען מיטינג. די רעדע האָט אַ וויכטיגע היסטאָרישע באַדייטונג:

„...צווישען אונז האָט זיך געבילדעט אַ גרופּע מענשען, וועלכע האָבען געפֿאָדערט, אַז דער אַרבייטער זאָל אָפּשטעהן פֿון פּאָליטישער טהעטיגקייט. מיר האָבען געהאַלטען פֿאַר אונזער פֿליכט צו ערקלערען, אויף וויפֿיעל אַזעלכע פּרינ־ציפּען זיינען געפֿערליך פֿאַר אונזער זאַך.

„דער אַרבייטער דאַרף אין אַ שעהנעם טאָג פֿאַרכאַפּען די פּאָליטישע הער־שאַפֿט און איינשטעלען אַ נייע אָרגאַניזאַציע פֿון אַרבייט. ער דאַרף אומוואַרפֿען די אַלטע פּאָליטיק, וועלכע היט אָפּ די אַלטע אינסטיטוציעס, אויב ניט וועט ער האָבען דעם זעלבען מזל, ווי די ערשטע קריסטען, וועלכע האָבען אָט די אויפֿגאַבע פֿאַרנאַכלעסיגט, און האָבען קיינמאָל דערפֿאַר זיך ניט דערשלאָגען צו זייער קעניג־רייך אויף דער ערד.

„נאָר מיר האָבען קיינמאָל ניט באהויפּטעט, אז צו דיזען צוועק דארפען אָנגע־ווענדעט ווערען אונפארמיידליך אומעטום די זעלבע מיטלען. מיר ווייסען אז ס'קומט אוים אויך זיך רעכענען מיט אינסטיטוציעס, מנהגים און טראדיציעס פון באזונדערע לענדער. און מיר לייקענען ניט אז עס זיינען פאראן לענדער, ווי אמעריקא, ענגלאנד און װארשיינליך האָלאנד, וואו די אַרבייטער קענען זיך דערשלאָגען זייער צוועק מיט פרידליכע מיטלען. אויב אזוי דארפען מיר אנער־קענען, אז אין די מיינסטע לענדער פון קאָנטינענט דארף דער הויפּט באזים פאר אונזער רעוואָלוציע זיין מאַכט: אום ענדליך איינשטעלען די הערשאַפט פון ארבייט וועט אויסקומען אין א באוואוסטען מאָמענט אָנקומען צו מאַכט...

„.... בירגער! לאָמיר גערדיינקען וועגען גרונד־פּרינציפּ פון אונזער אינטער־נאציאָנאל: סאָלידאריטעט. מיר וועלען זיך דערשלאָגען צום גרויסען צוועק, צו וועלכען מיר שטרעבען, אויב מיר וועלען פארפעסטיגען צווישען די אַרבייטער פון אלע לענדער אָט דעם וויכטיגען פּרינציפּ."

ווי גרוים ס'איז ניט געווען די ווירקונג פון אינטערנאַציאָנאָל, האָט די בורזשואזע וועלט איהם נאָך פאַרגעשטעלט אין א פיעל פארגרעסערטען אופן. די מורא פאר'ן אינטערנאַציאָנאָל, איבערהויפּט נאָך דער קאָמונע אין פראנקרייך אין 1871, איז געוואָרען אזוי גרוים, אז די רעגירונגען פון איירָאָפּא האָבען אָנגעפאנגען שרעקליכע פארפאָלגונגען. אין פראנקרייך איז אָנגענומען געוואָרען א געזעץ, לויט וועלכען ס'איז געוואָרען א קרימינעלער פארברעכען צו באלאנגען צום אינטער־נאציאָנאל. אין דער זעלבער צייט האָט די אונגארישע רעגירונג באשטימט 3 מיליאָן גולדען „אָפּצוהאלטען די געפערליכע פארשפּרייטונג פון דעם אינטערנאציאָ־נאל אין איירָאָפּא." אין סעפּטעמבער 1871 האָט ביסמארק און נאָך אייניגע מאכטהאָבער אָפּגעהאלטען געהיימע זיצונגען, וואו ס'זיינען דיסקוטירט געוואָרען מיטלען געגען אינטערנאַציאָנאָל. די רעגירונג פון שפּאניען האָט אין 1872 ארוים־געשיקט זאָגאר אן אַפּיעל צו אלע רעגירונגען פון איירָאָפּא אונטערצודריקען דעם אינטערנאַציאָנאָל.

די פארפאָלגונגען האָבען מיטגעהאָלפען די אָפּשוואַכונג פון אינטערנאַציאָנאָל. פיעלע מיטגלידער און גאנצע אָרגאניזאציעס האָבען אָנגעהויבען אָפּפאלען. נאָך מעהר, א דאנק דער פארשטארקונג פון פּאָליטישער טהעטיגקייט, האָבען אָנגעהויבען אָפּפאלען טרייד יוניאָנס, איבערהויפּט אין ענגלאנד, וואו די טרייד יוניאָן באוועגונג האָט זיך ענטוויקעלט אין א „פּיור און סימפּל" טרייד יוניאָניזם, ד. ה. אז די ארבייטער דארפען ניט בילדען אייגענע פּאָליטישע פּארטייען, נאָר אונטערשטיצען זייערע „פריינד" פון די בירגערליכע פּארטייען, וואָס דאָס האָט געמיינט זיך נאָכשלעפּען נאָך דער ליבעראלער פּארטיי. נאָך דעם ווי דער גענעראל ראט האָט ארויסגעלאָזען דעם באוואוסטען פּאמפלעט פון קארל מארקס וועגען דער פּאריזער קאָמונע: „דער קלאסען קאמף אין פראנקרייך" אלס אן אָפיציעלען דאָקומענט, וואו מארקס האָט ערקלערט די קאָמונע אלס די ערשטע ארבייטער רעוואָלוציע, האָט אדזשער, איינער פון די ערשטע גרינדער פון דעם אינטערנאַציאָנאָל, און זיינע פריינד פון דער ענגלישער טרייד יוניאָן באוועגונג פארלאָזען דעם גענעראל ראט אלס פּראָטעסט געגען די „שרעקליכקייטען" וועלכע זיינען באגאנגען געוואָרען פון דער קאָמונע.

נאָר די הויפּט אורזאכע, וועלכע האָט אָפּגעשוואַכט דעם אינטערנאציאָנאַל און ענדליך געבראַכט, אויפ'ן האאגער קאָנגרעס, צו א שפּאַלטונג, איז געווען די אינערליכע רייסערייען צווישען די מארקסיסטען און באַקוניסטען. באַקונין איז געווען אין גאַנצען געגען שטאַטליכער פּאָליטישער טהעטיגקייט פאר'ן ארבייטער, געגען אָרגאַניזירען א פּראָלעטאַרישע מלוכה אום איינצופירען סאָציאַליזם. לויט זיין מיינונג איז דער הויפּט צוועק צו אָרגאַניזירען געהיימע פארשווערונגס גרופּען מיט'ן צוועק צו „מאַכען" רעוואָלוציאָנס, פארניכטען יעדע פּאָליטישע מאַכט אום צו קענען פארוואַנדלען די געזעלשאַפט אין פרייע, אונאָפּהייגיגע קאָאָפּעראַטיווען.

אָט די אַלע פארשידענע, און אין פיעלע הינזיכטען, געגענזעצליכע ריכטונגען, וואָס זיינען געווען צוטיילט אין דעם „פּיור און סימפּל" טרייד יוניאָניזם, דער „בונטאַרסקער באַקוניסטישער אנארכיזם" און דער „מארקסיסטישער סאָציאַליזם" האָבען זיך ניט געקענט צוזאַמענלעבען אין איין אָרגאַניזאַציע, און זי האָט זיך דאַריבער געמוזט צופאַלען.

מיט'ן אריבערפירען דעם גענעראַל ראַט אין ניו יאָרק האָט דער אינטער-נאציאָנאַל פּאַקטיש אויפגעהערט עקזיסטירען. ער איז געוואָרען אָפּגעריסען פון דעם הויפּט קוואַל פון דער ארבייטער באַוועגונג, וועלכע איז געווען אין אייראָפּא. ענדליך אויף א זיצונג פון גענעראַל ראַט אין פילאַדעלפיא, אין 1876, איז דער ערשטער אינטערנאציאָנאַל אָפיציעל אויפגעלייזט געוואָרען.

דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל

1914—1889

מיט דער אויפלייזונג פון דעם 1טען אינטערנאַציאָנאַל איז זיין ארבייט ניט פאַרענדיגט; ס'איז בלויז איבערגעריסען געוואָרען. דער באָדען פאַר אַן אינטער־נאַציאָנאַלער ארבייטער באַוועגונג אונטער איין פירערשאַפט איז נאָך ניט רייף געווען, מחמת דעם, ווייל ס'האָט נאָך געפעלט דער מאַטעריאַל דערצו: ס'זיינען נאָך ניט געווען אָרגאַניזירט קיינע לאָקאַלע פּאַרטייען וועמען מען וואָלט געקענט פאַראייניגען. ערשט נאָך זיין אויפלייזונג האָבען זיך אין באַזונדערע לענדער אָנגעהויבען פאָרמירען נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען.

אין 1875 איז פאָרגעקומען די פאַראייניגונג צווישען די אייזענאַכער און לאַסאַליאַנער אין דייטשלאַנד, וואו, ניט קוקענדיג אויף דעם אויסנאַם געזעץ געגען די סאָציאַליסטען (אין 1878), האָט די פאַראייניגטע סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטיי מעכטיג אויסגעוואַקסען. אין 1880 האָט זשול געד אָרגאַניזירט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי פון פראַנקרייך. אין דעם זעלבען יאָהר האָבען היינדמאַן, וויליאַם מאָריס, דזשאָן בוירנס און טאָם מאַן אָרגאַניזירט די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פעדעריישאָן אין ענגלאַנד; אויסער דעם האָבען אין 1883, סידני וועב, דזש. ב. שאָו און ה. ב. וועלס אָרגאַניזירט די פאַביאַן סאָסייעטי, וועלכע האָט שפּעטער געשפּילט אַזאַ גרויסע ראָלע אין דער ענטוויקלונג פון סאָציאַליסטישען געדאַנק אין ענגלאַנד.

אויסער דעם זיינען, אין די 80קער יאָהרען פון 19טען יאָהרהונדערט, אויפגע־שפּרונגען סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און גרופּען כמעט אין אַלע לענדער פון איירָאָפּא, איינשליסענדיג אויך רוסלאַנד און פּוילען. אויך האָבען זיך אין יענע יאָהרען אויסגעבילדעט סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אמעריקא (די ס. ל. פּ. איז געגרינדעט געוואָרען אין 1877), אין בראַזיליע, אויס־טראַליע און יאַפּאַן. אַט די אַלע פּאַרטייען זיינען אויסגעוואַקסען אונטער דער דירעק־טער אָדער אונדירעקטער ווירקונג פון די טעאָריען און אידעען פון דעם ערשטען אינטערנאַציאָנאַל. פיעלע פון די גרינדער זיינען פריהער געווען מיטגלידער פון דעם אינטערנאַציאָנאַל. אַ באַזונדער וויכטיגען אַנטייל אין דער ארבייט האָבען גענומען מאַרקס און ענגעלס, וועלכע האָבען זיך געפונען אין ענגלאַנד, אָבער דורך אַ צאָלרייכער קאָרעספּאָנדענץ האָבען אויסגעאיבט אַ שטאַרקע ווירקונג אויף די אָרטיגע פיהרער, איבערהויפּט אין דייטשלאַנד.

ערשט צום ענדע פון די 80קער יאָהרען, ווען ארבייטער פּאַרטייען אין באַזונ־דערע לענדער האָבען זיך שוין פאַרפעסטיגט, איז די פראַגע פון אינטערנאַציאָנאַל ווידער ארויפגעשטעלט געוואָרען אויפ'ן טאַגעס אָרדנונג. די איניציאַטיווע איז געקומען פון די דייטשע סאָציאַליסטען וועלכע האָבען אין 1888 ארויסגעשיקט אַן איינלאַדונג צו אַלע סאָציאַליסטישע און ארבייטער אָרגאַניזאַציאָנען צוזאַמענ־קומען אין פּאַריז אין 1889. און דעם 14טען דזשולי, 1889, דעם טאָג ווען די באַסטיליע איז איינגענומען געוואָרען מיט הונדערט יאָהר צוריק, איז דער ערשטער קאָנגרעס פון דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל ערעפענט געוואָרען.

עס זיינען זיך צוזאַמענגעקומען 391 דעלעגאַטען פֿון צוואַנציג לענדער, איינ־געשלאָסען אַמעריקאַ. פֿיעלע פֿון זיי האָבען שפּעטער געשפּילט אַ וויכטיגע ראָלע אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער באַוועגונג, ווי: ליבקנעכט, פּאָלמאַר, בערנ־שטיין, און קלאַראַ צעטקין פֿון דייטשלאַנד; דזשול געד און פּאָול לאַפֿאַרג פֿון פֿראַנקרייך; ווילהעלם מאָרים און קעיר האַרדי פֿון ענגלאַנד; וויקטאָר אַדלער פֿון עסטרייך; פּלעכאַנאָוו פֿון רוסלאַנד; און אַנדערע.

ריידענדיג אויפֿ'ן קאָנגרעס וועגען היסטאָרישען צוזאַמענהאַנג צווישען דער „אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָסיאַציע" און דער ניי־באַשאַפֿענער אינטערנאַ־ציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע, האָט ליבקנעכט צווישען אַנדערעס געזאָגט: „דער אינטער־נאַציאָנאַל איז ניט געשטאָרבען; ער איז איבערגעגאַנגען אין די מעכטיגע אַרבייטער באַוועגונגען, אין די באַזונדערע לענדער און בלייבט ווייטער דאָרטען לעבען. ער לעבט אין אונז; דער יעצטיגער קאָנגרעס איז אַ פֿאָרטזעצונג פֿון דער „אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָסיאַציע".

די אַרבייט פֿון דיזען קאָנגרעס איז באַשטאַנען הויפּטזעכליך אין אויסהערען באַריכטען פֿון פֿאַרשיידענע לענדער. ביים שלוס איז אָנגענומען געוואָרען אַ באַשלוס אַז דעם ערשטען מאַי 1890 זאָל אָפּגעהאַלטען ווערען אַן אינטערנאַציאָ־נאַלע דעמאָנסטראַציע פֿאַר אַן 8־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג. נעקסטען יאָהר זיינען דעמאָנסטראַציעס אָפּגעהאַלטען געוואָרען כמעט איבער דער גאַנצער וועלט. פֿון דעמאָלט אָן איז דער ערשטער מאַי געוואָרען דער יום טוב און דער פּראָטעסט טאָג פֿון אַלע אַרבייטער, ניט קוקענדיג אויף אַלע אונטערשיידען.

נאָך דיזען קאָנגרעס זיינען אָפּגעהאַלטען געוואָרען קאָנגרעסען אַלע 3־4 יאָהר. ביז 1914 זיינען אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין גאַנצען 9: 1889—פּאַריז; 1891—ברוסעל; 1893—צוריך; 1896—לאָנדאָן; 1900—פּאַריז; 1904—אַמסטערדאַם; 1907—שטוטגאַרט; 1910—קאָפּענהאַגען; 1912—באַזעל. דער קאָנגרעס, וועלכער האָט געזאָלט אָפּגעהאַלטען ווערען אין 1914 אין ווין, האָט שוין איבער דער מלחמה ניט געקענט פֿאָרקומען.

אויף די ערשטע קאָנגרעסען איז די מיטגלידערשאַפֿט געווען אַ געמישטע; אַנאַרכיסטען און אַנטי־פּאַרלאַמענטאַריער זיינען געזעסען צוזאַמען מיט סאָציאַל־דעמאָקראַטען. ערשט אין 1900 זיינען פֿאָרמולירט געוואָרען באַדינגונגען פֿון אָנשליסען זיך אין אינטערנאַציאָנאַל. אַנטי־פּאַרלאַמענטאַריער און אַנאַרכיסטען זיינען מעהר ניט צוגעלאָזט געוואָרען.

אויפֿ'ן קאָנגרעס אין פּאַריז, אין 1900, איז געגרינדעט געוואָרען אַ ביוראָ מיט פֿאָרשטעהער פֿון פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַלע פּאַרטייען. די ביוראָ איז געווען די אָנפֿירענדע קערפּערשאַפֿט פֿון אינטערנאַציאָנאַל אין דער צייט צווישען קאָנ־גרעסען. דער אָרט פֿון דער ביוראָ איז געווען באַשטימט ברוסעל; וואַנדערוועלדע איז ערוועהלט געוואָרען פּאָרזיצער, און הויסמאַנס סעקרעטאָר פֿון דער ביוראָ.

די קאָנגרעסען פֿון אינטערנאַציאָנאַל זיינען געוואָרען די אָנפֿירענדע אינסטי־טוציע פֿון די נאַציאָנאַלע פּאַרטייען אין אַלע פֿראַגען פֿון סאָציאַליסטישער פּראָגראַם און טאַקטיק. אויפֿ'ן קאָנגרעס אין פּאַריז, אין 1900, איז פֿאַרהאַנדעלט געוואָרען די פֿראַגע וועגען דעם, צי אַ סאָציאַליסט מעג זיך באַטהייליגען אין אַ בורזשואַזער רעגירונג. אויפֿגעקומען איז די פֿראַגע איבער דעם, וואָס מילעראַן, אַ מיטגליעד פֿון די „אונאָפּהייניגע סאָציאַליסטען" פֿון פֿראַנקרייך, האָט אָנגענומען אַ מיניסטער שטעלע אין דעם קאַבינעט פֿון וואַלדעק רוסאָ. די אונאָפּהייניגע סאָציאַליסטען

מיט זשאָרעס'ן האָבען איהם געשטיצט, אָבער די געדיסטען האָבען איהם פארדאמט (אין פראנקרייך איז דאן ניט געווען איין סאָציאַליסטישע פּארטיי, נור 4 באזונדערע פּארטייען, אָדער, בעסער געזאָגט, גרופּען: די „פּאסיבּיליסטען", די „בלאנקיסטען", די „געדיסטען" און די „אונאָפּהייענגיגע סאָציאַליסטען"). די דיסקוסיע איבער דער פראגע אויפ'ן קאָנגרעס איז געווען זעהר א הייסע און לאנגע. ס'איז ענדליך אָנגענומען געוואָרען א פּארשלאג פון קאוטסקי, וועלכער האָט אין פּרינציפּ פארדאמט די באטהייליגונג פון א סאָציאַליסט אין א בורזשואזען מיניסטעריום, אָבער אין אויסנאם פעלע האָט ער דאָס ערלויבט.

אין דייטשלאנד איז דאן אָנגעגאנגען א שטרייט צווישען די מארקסיסטען און רעוויזיאָניסטען. דער פּאָרשטעהער פון די ערשטע איז געווען קאוטסקי און פון די צווייטע בערנשטיין. אויפ'ן דרעזדענער קאָנגרעס פון דער דייטשער ס. ד. פּארטיי האָבען די מארקסיסטען געזיגט. די אָנגענומענע אויף יענעם קאָנגרעס רעזאָלוציע איז איבערגעגעבען געוואָרען צום אינטערנאַציאָנאלען קאָנגרעס אין אמסטערדאם, אין 1904. די רעוויזיאָניסטישע באוועגונג, וועלכע האָט זיך אָנגעהויבען שטארק ענטוויקלען ניט נור אין דייטשלאנד, נור אויך אין אלע אייראָפּעאישע לענדער, איז אויף דעם אמסטערדאמער קאָנגרעס געשלאָגען געוואָרען. זשאָרעס, וועלכער איז געווען דער הויפּט פּארטיידיגער פון רעוויזיאָניזם, האָט ניט נור ניט פארלאָזען דעם אינטערנאַציאָנאל, נור פארקערט, נאָכ'ן קאָנגרעס האָט ער געהאָלפען פאראייניגען אלע סאָציאַליסטישע גרופּען פון פראנקרייך, און ביז זיין טראגישען טוידט איז ער פארבליבען דער פירער פון די פראנצויזישע סאָציאַליסטען.

אין אָנהויב פון 20טען יאָהרהונדערט האָט די אימפּעריאַליסטישע פּאָליטיק פון די אייראָפּייאישע רעגירונגען זיך מורא'דיג פארשטארקט און האָט פאראורזאכט א מלחמה געפאהר, וועלכע איז געוואָרען גרעסער פון יאָהר צו יאָהר. די אינטערנאַציאָנאלע קאָנגרעסען האָבען אָנגעהויבען פארהאנדלען די פראגען פון אינטערנאַציאָנאלע פּאָליטיק אין אלגעמיין און ספּעציעל וועגען דער שטעלונג פון סאָציאַליסטען אין דער צייט פון מלחמה. אויף דעם שטוטגארטער קאָנגרעס, אין 1907, האָט די גרויסע מאַיאָריטעט, מיט די דייטשע דעלעגאַטען אן דער שפּיצע, געמאַכט א שארפען אונטערשייד צווישען צוויי סאָרטען מלחמות: אָנגרייפענדע און פּארטיידיגענדע. צו שארפער מאַכען דעם אונטערשייד צווישען דיביידע סאָרטען מלחמות האָט בעבעל דאן אויסגעשריען, אז אין דעם טאָג ווען דייטשלאנד וועט אטאקירט ווערען, וועט די דייטשע סאָציאַל-דעמאָקראַטיע אויפשטעהן ווי איינער זי צו פּארטיידיגען. (בעבעל איז געשטאָרבען אין 1913, ד. ה. נאָך פאר דער מלחמה, אָבער די דייטשע ס. ד. פּארטיי, שטימענדיג אין רייכסטאָג אין אויגוסט 1914 פאר מלחמה קרעדיטען, האָט דורך איהר פּאָרזיצער, הוגאָ האאזע, ערקלערט, אז „צו פארהיטען אונזער פּאטערלאנד פון געפאהר פון רוסישען דעספּאָטיזם, ערפילען מיר דאָס, וואָס מיר האָבען אימער צוגעזאָגט: אין דער שטונדע פון געפאהר קלייבען מיר זיך צוזאמען צו דער פּארטיידיגונג פון דייטשלאנד").

די גאנצע אטאקע פון שטוטגארטער קאָנגרעס איז געווען געווענדעט געגען די אָנגרייפענדע מלחמות. און אין דעם זין איז אויסגעטייטשט געוואָרען די אָנגענומענע רעזאָלוציע.

די שטוטגארטער רעזאָלוציע געגען מלחמה פאָדערט אויף אלע ארבייטער פון אלע לענדער און זייערע פּארטרעטער אין די פּארלאמענטען, מיט אלע מעגליכקייטען שטערען מלחמה, ווען און וואו ס'איז נאָר דאָ א געפאהר אז זי זאָל אויסברעכען; ארבייטען פאר א שנעלען שלום, ווען א קריעג וועט אויסברעכען און אויסנוצען אויף אלע אופנים דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען קריזיס, וואָס ווערט

ארויסגערופען דורכ'ן קריעג, פאר אן אגיטאציע צווישען די ברייטסטע פאָלקסמאסען כדי צו פארשנעלערען דעם צוזאמענברוך פון דער קאפיטאליסטישער הערשאפט.

אין נאָוועמבער 1912, ווען ס'איז געווען א געפאהר, אז דער באלקאנער קריעג זאָל פארוואנדעלט ווערען אין א וועלט קריעג, האָט די אינטערנאציאָנאלע סאָציאַליסטישע ביוראָ צוזאמענגערופען א ספעציעלען קאָנגרעס אין באזעל, וועלכער איז געווען באזוכט פון 555 דעלעגאטען פון בוכשטעבליך אלע לענדער פון אייראָפּא. ס'איז אָנגענומען געוואָרען א שטאַרקע רעזאָלוציע, אויפפאָדערענדיג אלע ארבייטער צו באקעמפען די אימפעריאליסטישע פּאָליטיק פון זייערע רעגירונגען מיט אלע מיטלען, וועלכע זיי באזיצען. ס'איז געווען אן איינדרוקספאָלע דעמאָנסטראציע און זי האָט ווארשיינליך געווירקט, וואָס דער באלקאנישער קריעג האָט זיך ניט פאנאנדער געשפּרייט ווייטער.

וועגען דעם קאָנגרעס, וועלכער האָט געזאָלט פאָרקומען אין ווין אין 1914, נור וועלכער האָט שוין ניט געקענט פאָרקומען איבער דער וועלט מלחמה, שרייבט וואנדערוועלדע פאָלגענדעס:

„אלץ איז געווען צוגעגרייט צו פייערען אויף א געהעריגען אופן דעם 50טען געבורטסטאָג פון אינטערנאציאָנאל. די עסטרייכישע גענאָסען האָבען אָפּגעדרוקט אן אלבום, מיט א סך אילוסטראציעס און מיט ארטיקלען פון קאוטסקי, אדלער און אנדערע וועגען דער סאָציאליסטישער באוועגונג פאר די 50 יאהר.

„דער דאָקומענט איז צווישען אונז פארטיילט געוואָרען מיט 10 יאָהר שפּעטער, ווען די עקזעקוטיווע פון דעם אינטערנאציאָנאל האָט זיך דאָ ניט לאנג פאר־זאמעלט אין ווין. דער סאָוועניר ליגט איצט פאר מיינע אויגען. ער ענטהאלט די פאָטאָגראפיעס פון די מיטגלידער פון דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאליסטישער ביוראָ אין יוני, 1914. זיי זיינען 66 אין צאָל. א סך פון זיי זיינען טויט, — דערמאָרדעט אָדער געשטאָרבען פון עגמת נפש צוליעב דער מלחמה. זשאָרעס, האזע, ראָזא לוקסעמבורג, און אויך קעיר הארדי, וויקטאָר אדלער, עדוואַרד וואיאן, זשול געד, מארסעל סעמבא.

„אנדערע פון זיי זיינען איצט אָדער זיינען געווען פּרעמיערען אָדער הויפטען פון רעגירונגען, — רעמסיי מעקדאָנאלד, סטאונינג, בראנטינג און עבערט.

„דאָס איז געווען א פארזאמלונג, וואָס האָט רעפּרעזענטירט די אלע נאציאָ־נאלע קרעפטען פון סאָציאליזם, און וואָס האָבען זיך צום לעצטען מאָל פארזאמעלט אין „מעזאָן דיו פּעפּל" אין ברוסעל, אין דזשולי 1914. אפילו דעמאָלט נאָך, ווען דער שאָטען פון מלחמה איז שוין איבער אונז געהאנגען, האָט נאָך אלץ געהערשט צווישען אונז אָפּטימיזם.

„אדלער האָט געהאלטען, אז א מלחמה צווישען דייטשלאנד און פראנקרייך איז מאָראליש אונמעגליך. האזע האָט זיך פארלאָזען, ניט אויף דעם קייזער'ס מענשליכקייט, נור אויף זיין פייגהייט אין דעם לעצטען מאָמענט.

„זשאָרעס האָט צום לעצטען מאָל גערעדט דעם אָוונט פון 30טען דזשולי. ער האָט ווידער ערקלערט, אז ער גלויבט אין א פרידליכען אויסוועג. „אָבער אויב די רעגירער פון דער וועלט וועלען דאָך לויז לאָזען די האנט פון מלחמה — האָט ער געזאָגט מיט א פראָפעטישען טאָן, — וועט צום סוף פון דער מלחמה יעדע נאציע אויפשטעהן אנטקעגען דעם שולדיגען אין אירע צרות און וועט זאָגען צו איהם: „געה און בעט מחילה ביי גאָט און ביי מענשען."

„די נבואה איז מקוים געוואָרען. די מלחמה האָט געבאָרען רעוואָלוציעס. דער רוהם פון קייסאָרים איז פארשוואונדען. זשאָרעס איז אין פּאנטעאָן. די זעלבסטהערשאפטען זיינען טוידט. דער אינטערנאציאָנאל לעבט!"

פאַקטען און ציפערען פון דער אַמעריקאַנער אַרבייטער באַוועגונג

די באוועגונג פון די ארבייטער אין אמעריקע צו פארבעסערען זייער לאגע דורך טרייד יוניאָנס איז שוין אלט. מיר געפינען שוין יוניאָנס, ד. ה. פאריינען פון ארבייטער וואָס זייער צוועק איז געווען צו פארבעסערען זייער מאטעריעלע לאגע, שוין צום ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט. אין דער ערשטער העלפט פון 19טען יאָהרהונדערט האָבען זיך, אויסער פילע לאָקאלע פאריינען, אויך געגרינדעט איינינע צענטראלע לאָקאלע אָרגאניזאציעס, וועלכע האָבען אריינגענומען אלע יוניאָנס פון דעם זעלבען טרייד פון פארשידענע שטעדט. פילע העפטיגע קאמפען זיינען פון די יוניאָנס אָנגעפיהרט געוואָרען, פילע סטרייקס זיינען פון זיי געוואונען געוואָרען, און אויך פילע זיינען פארשפילט געוואָרען. אָבער מייסטע פון די אלע יוניאָנס האָבען לאנג ניט עקזיסטירט. זיי האָבען זיך געגרינדעט, פאר א צייט זיינען זיי טהעטיג געווען און דערנאָך פארשוואונדען. צום בירגער קריג אין 1861 איז שוין קיין איין נאציאָנאלע יוניאָן ניט געבליבען.

ערשט נאָכן בירגער קריג, ווען דער קאפיטאליזם האָט זיך שטאַרק אָנגעהויבען ענטוויקלען, און די צאָהל פון ארבייטער האָט זיך אָנגעפאנגען פיעל צו פארגרעסערען, און ווען אין אמעריקע האָבען אָנגעהויבען אָנקומען מאסען אימיגראַנטען, וועלכע האָבען שוין אין דער אלטער היים אנטהייל גענומען אין ארבייטער אָרגאניזאציעס — ערשט דאן האָט זיך דאָ אָנגעהויבען ענטוויקלען א סיסטעמאטישע באוועגונג, איבערהויפט צווישען קוואליפיצירטע ארבייטער.

ווי די יוניאָנס זיינען געוואקסען, קענען מיר זעהן פון די פאָלגענדע פאקטען: אין דעצעמבער 1863 זיינען אין די פאראייניגטע שטאאטען געווען 79 לאָקאלע יוניאָנס, וועלכע האָבען ארומגענומען 20 פארשידענע אינדוסטריעס; א יאָהר שפעטער זיינען שוין דאָ געווען 270 יוניאָנס אין 53 אינדוסטריעס. אין נאָוועמבער 1865 — 300 יוניאָנס אין 61 פארשידענע אינדוסטריעס.

די לאָקאלע יוניאָנס האָבען זיך אָנגעהויבען אָרגאניזירען אין נאציאָנאלע. פון די וויכטיגסטע נאציאָנאלע יוניאָנס פון יענער צייט איז ווערט צו דערמאָנען: די לאָקאָמאָטיוו אינזשינירס, אָרגאניזירט אין 1863; די פּלאסטערער, שיף קארפענטער און די סיגאר מאכער, וועלכע האָבען זיך אָרגאניזירט אין 1864; די קאוטש מאכער, די פּיינטערס, די טיילאָרס, די קארפּענטערס און די בריקלייער, וועלכע האָבען זיך אָרגאניזירט אין 1865; די מיינערס יוניאָן און די לאָקאָמאָטיוו פייערמען אין 1873. צום ענדע פון 1873 האָבען שוין עקזיסטירט 22 נאציאָנאלע יוניאָנס.

צו כאראקטעריזירען די טאקטיק און צוועקען פון די יוניאָנס פון יענער צייט וועט מען קענען זעהן פון א פּאָר ביישפּילען. די פּאליסי פון דער בראָדערהוד אָוו לאָקאָמאָטיוו אינזשינירס איז געווען „צו געווינען די גוטע גנאדע פון די בעלי בתים מיט דעם צוועק צו ענטוויקלען דעם כאראקטער פון די מיטגלידער און אויפהויבען זייער פעהיגקייט אלס ארבייטער. דער ארבייטסגעבער דארף זיין אויף

אזוי פיעל צופרידען מיט זייער ארבייט, אז ער דארף מיט זיין גוטען ווילען אויסדריקען זיין אנערקענונג און העכערען זייער לוין."

די שומאכערס יוניאָן, וועלכע האָט זיך אָרגאניזירט אין 1867 אלס א געהיימע סאָסייעטי אונטערן נאָמען „נייטס אָוו סעינט קריספּיען", האָט זיך געשטעלט אלס איר אויפגאבע צו קעמפען געגען דער באשעפטיגונג פון ניט קוואליפיצירטע ארבייטער אין טרייד. זיי האָבען געהאט אן ערפאָלג ביי די ארבייטער. ארום 1870 איז זייער מיטגלידערשאפט אויסגעוואקסען ביז ארום 50 טויזענד.

די נעשאָנאַל לעיבאָר יוניאָן

איבערהויפּט זיינען געווען צו מערקען פארשידענע ריכטונגען אין די ארבייטער אָרגאניזאציעס. אין די זעכציגסטע יאָהרען פון 19טען יאָהרהונדערט ווערען שוין אויך געמאכט פארזוכען צו אָרגאניזירען אלע עקזיסטירענדע יוניאָנס אין איין נאציאָנאלער קערפערשאפט. דעם 20טען אויגוסט 1866 האָבען 77 דעלע־גאטען פון 50 יוניאָנס, פון 13 באזונדערע טריידס, זיך צוזאמענגענומען אין באלטימאָר און אָרגאניזירט די „נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן".

וויכטיגע פראגען זיינען פארהאנדעלט געוואָרען אויף דער ערשטער קאָנווענ־שאָן פון דער נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן. א לאנגע דיסקוסיע האָט ארויסגערופען די פראגע וועגען אונאָפּהענגיגער פּאָליטישער אקציאָן פארן ארבייטער. שוין דאן איז אָנגעגאנגען א וויכוח אין די ארבייטער רייהען וועגען אָט דער וויכטיגער פראגע. אין דער רעזאָלוציע, וועלכע איז אָנגענומען געוואָרען פון דער מערהייט פון דער קאָנווענשאָן, ווערט צווישען אנדערעס געזאָגט: „די געשיכטע און די געזעצגעבונג פון דער פארגאנגענהייט האָט איבערצייגט, אז וואָס אנבאלאנגט די אינטערעסען פון די ארבייטער קלאסען, קען מען זיך ניט פארלאָזען אויף די צוזאָגונגען פון די עקזיסטירענדע פּאָליטישע פארטייען. די צייט איז געקומען, ווען די ארבייטער פון די פאראייניגטע שטאאטען זאָלען זיך אָפּשאָקלען פון די עקזיסטירענדע פּארטייען און זאָלען זיך אליין אָרגאניזירען אין א נאציאָנאלער ארבייטער פארטיי". די פּאָליטישע ריכטונג האָט אָבער געהאט פילע געגנער.

די געגנער פון זעלבסטשטענדיגער ארבייטער פּאָליטיק האָבען באלד רעוואָל־טירט. זיי האָבען געסטראשעט צו פארלאָזען די קאָנווענשאָן. דאן איז אָנגענומען געוואָרען א קאָמפּראָמיס רעזאָלוציע, וועלכע דריקט מער ניט אוים א וואונש, אז די ארבייטער זאָלען אָנפאנגען אן אייגענע פּאָליטישע אקציע, אָבער די רעזאָלוציע רעדט מעהר ניט וועגען אָרגאניזירען אן אונאָפּהענגיגע ארבייטער פארטיי. קאָנ־קרעטע שריט אין דער פּאָליטישער ריכטונג זיינען פון דער נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן איבערהויפּט ניט גענומען געוואָרען און די רעזאָלוציע איז געבליבען אויפ'ן פּאפּיר.

ס'איז אויך אָנגענומען געוואָרען א רעזאָלוציע צו העלפען די פרויען ארבייטער פארבעסערען זייער לאגע, אויך א רעזאָלוציע וועגען אן 8־שטונדיגען ארבייטס טאָג, וועלכער איז נויטיג „פאר דער קולטורעלער און פּאָליטישער ענטוויקלונג פון ארבייטער". די קאָנווענשאָן האָט זיך געווענדעט מיט אן אויפרוף צו אלע ניט קוואליפיצירטע ארבייטער זיך אָרגאניזירען אין יוניאָנס און אָנשליסען זיך אין דער נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן.

די גרעסטע שטופּע פון ענטוויקלונג האָט די נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן דער־גרייכט אין 1868. אויף דער ניו יאָרקער קאָנווענשאָן אין דעם יאָהר זיינען געווען

פאַרשטעהער פון 600 טויזענד אָרגאַניזירטע ארבייטער. אָבער פון דאַן אָן האָט די אָרגאַניזאַציע אָנגעהויבען געהן באַרג אַראָפּ. אין 1872 האָט זי נאָך פּרובירט אָרגאַניזירען א לעיבאָר פּארטיי, נאָר דער געדאַנק האָט שוין קיין אָפּקלאַנג ניט געפונען. אין דעם זעלבען יאָהר איז זי אונטערגעגאַנגען.

די נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן האָט ניט געהאַט קיין פּערמאַנענטע אָרגאַניזאַציע צו שטעהן שטענדיג אויף דער וואך פון ארבייטער קאַמף. זי האָט זיך באַנוגענט מיט די קאָנווענשאַנס וועלכע זיינען צוזאַמענגערופען געוואָרען איין מאָהל אין יאָהר. קיין אָרגאַניזאַציע, וועלכע זאָל דורכפיהרען די רעזאָלוציעס אין לעבען, איז ניט געווען. דאָס איז געווען די הויפּט אורזאַכע וואָס די נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן איז ניט געוואַקסען. די לעיבאָר יוניאָן האָט זיך איבערהויפּט ניט געקענט דערהויבען צו איהר אויפגאַבע. זי איז געווען געגען סטרייקס. איין קאָנווענשאָן איז אזוי ווייט געגאַנגען אין דער פראַגע פון סטרייקס — אין אָט דער וויכטיגסטער וואפע אין די הענד פון די ארבייטער — אז זי האָט עפענטליך קריטיקירט סטרייקס אלס א זאך וואָס ברייננט שאַדען דעם ארבייטער. די פיהרער האָבען נאָך אלץ געגלויבט אין דער גוטהערציגקייט פון די ארבייטס געבער, וועלכע דאַרפען האָבען יושר און מיט'ן גוטען ווילען פארבעסערען די לאַגע פון זייערע ארבייטער. מיט אזא פּאָליסי קען נאַטירליך קיין ארבייטער פאַריין ניט עקזיסטירען און די נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן האָט דאַריבער געמוזט אונטערגעהן.

סטרייקס זיינען אין יענער פעריאָדע פאָרגעקומען פילע און גרויסע אין אלע אינדוסטריעלע צענטערס פון לאַנד. אייניגע סטרייקס האָבען אָנגעהאַלטען זעהר לאַנג, ווי צום ביישפּיל דער סטרייק פון די סיגאַר מאַכערס אין 1869, וועלכער האָט געדויערט 18 וואָכען און איז ענדליך פארלאָרען געגאַנגען. דער גרעסטער סטרייק פון יענער צייט איז געווען דער סטרייק פון די ארבייטער פון ניו יאָרק פאַר אַן 8־שטונדיגען ארבייטס טאָג. אין דעם סטרייק האָבען אנטהיילגענומען ארום 100 טויזענד ארבייטער, הויפּטזאַכליך פון די בילדינג טריידס. נאָך א קאַמף פון 3 מאָנאַטען איז די פאָדערונג אין גרעסטען טהייל געוואונען געוואָרען, נאָר די סטרייקס זיינען געווען אָהן פיהרער. זיי זיינען געווען סטיכיש.

באַלד נאָכ'ן אונטערגאַנג פון דער נעשאָנאל לעיבאָר יוניאָן איז נאָך אמאָל געמאַכט געוואָרען א פארזוך צו גרינדען א נאַציאָנאלע ארבייטער קערפּערשאַפט. דעם 15טען יולי 1873 האָבען 70 דעלעגאַטען פון 6 נאַציאָנאלע יוניאָנס זיך צוזאַמענגענומען אין קליוולאַנד און האָבען באַשלאָסען צו גרינדען אזא קערפּער־שאַפט. אויף דער צווייטער קאָנווענשאָן אין 1874 איז באַשלאָסען געוואָרען א נאָמען געבען זיך „אינדאַסטריעל בראָדערהוד”, אָבער אויף דער 3טער קאָנווענ־שאָן אין 1875 זיינען שוין מעהר ווי 20 דעלעגאַטען ניט געקומען. אלע דעלעגאַטען זיינען געווען פון דער טיפּאָגראַפיקאל יוניאָן און דער פארזוך איז אין גאַנצען דורכגעפאַלען.

די יאָהרען 1873־1878 זיינען געווען קריזיס יאָהרען. מאַסען ארבייטער האָבען פארלאָרען זייער באַשעפטיגונג און זיינען געבליבען ארבייטסלאָז. אין 1877 האָט די צאָהל ארבייטסלאָזע דערגרייכט 3 מיליאָן, וואָס איז א ריזיגע צאָהל אין א לאַנד, וועלכע האָט דאַן אין גאַנצען געצעהלט 33 מיליאָן מענשען. יוניאָנס האָבען פארלאָרען דעם גרעסטען טהייל פון זייערע מיטגלידער און פילע זיינען אין גאַנצען אונטערגעגאַנגען. פילע סטרייקס זיינען דאַן פאָרגעקומען איבער'ן

לאַנד, אָבער דאָס זיינען ניט געווען סטרייקס צו פאַרבעסערען די לאַגע, נאָר פאַרטהיידיגונגס סטרייקס געגען די ארבייטס געבער, וועלכע האָבען געהאַלטען אין איין שניידען די ווידזשעס.

א ביטערען סטרייק האָבען אָנגעפיהרט די קוילען גרעבער ענדע 1874. דער סטרייק האָט געדויערט גאַנצע 7 מאָנאַטען, ביז וואַנען די אַרבייטער האָבען שוין ניט געקענט מעהר אויסהאַלטען די נויט און הונגער און האָבען זיך געמוזט אונטערגעבען. אין די געגענדען וואו די קוילען גרובען האָבען זיך געפונען האָט געהערשט אַן אמתער טעראָר. ארבייטער אָרגאַניזאַציעס זיינען אין גאַנצען פאַרווערט געוואָרען. נאָכ'ן פאַרלאָרענעם סטרייק האָבען די ארבייטער געגרינדעט א געהיימע אָרגאַניזאַציע מיט'ן נאָמען „מאָלי מעגווייערס", וועלכע איז געוואָרען זעהר פּאָפּולער צווישען די קוילען גרעבער. די צאָהל לאָקאַלען, וועלכע האָבען באַלאַנגט צום געהיימען אָרדען, האָט אין צייט דערגרייכט 6000. די ארבייטס געבער האָבען דערשמעקט א געפאַהר און האָבען באַשלאָסען צו פאַרניכטען די מאָלי מעגווייערס. ווי געוועהנליך אין אַזעלכע פעלע, האָבען די בעלי בתים אריינגעשיקט אין אָרדען שפּיאָנען און פּראָוואָקאַטאָרען. זיי האָבען פאַר דיזען צוועק געדונגען די טרויעריג באַריהמטע פינקערטאָן דעטעקטיוו אייגענסי, וועמענס אגענטען, פאַרשטעלענדיג זיך פאַר אייגענע מענשען, איבערגעבענע אַרבייטער, האָבען אליין אויפגערייצט אַנדערע צו פאַרשידענע פאַרברעכערישע אַקטען, אום דערמיט צו דיסקרעדיטירען די גאַנצע אָרגאַניזאַציע.

אין 1875 האָבען אין געגענדען פון די קוילען גרובען זיך זעהר פיעל פאַר־מעהרט פאַרברעכענס, און די רעגירונג האָט פאַרדעכטיגט די אַרבייטער און באַשלאָסען צו מאַכען אַן אַלגעמיינע אַטאַקע. פילע באַאַמטע און מיטגלידער פון דעם אָרדער זיינען אַרעסטירט געוואָרען. די שפּיאָנען און פּראָוואָקאַטאָרען האָבען פלייסיג געאַרבייט. אויפ'ן טריעל זיינען זיי געווען די איינציגע עדות די באַשולדיגטע האָבען זיך ערקלעהרט ניט שולדיג; קיין אַנדערע באַווייזע אויסער דאָס עדות זאָגען פון די פּראָוואָקאַטאָרען זיינען ניט געווען, אָבער פאַר די קאַפּי־טאַליסטישע קאָורטס איז דאָס געווען גענוג. 14 מענשען זיינען פאַר'משפט געוואָרען צו טורמע פון 2 ביז 7 יאָהר און 10 מענשען צום טויט.

ביטערע סטרייקס זיינען אין יענע יאָהרען פאָרגעקומען אין אַמעריקא. פון איין זייט איז געווען הונגער און נויט ביי די אַרבייטער און פון דער צווייטער זייט — א שרעקליכער טעראָר, וואָס ס'איז אָנגעווענדעט געוואָרען פון די בעלי בתים געגען זייערע אַרבייטער. גענוג אַרבייטער בלוט איז דאַן פאַרגאָסען געוואָ־רען, גענוג קרבנות זיינען געפאַלען.

א זאָנדערבאַרע לאַגע האָט זיך ענטוויקעלט אין יענער צייט אין דעם שטאַאַט קאַליפאָרניא. אין דער צייט ווען מאַסען אַרבייטער האָבען פאַרלאָרען באַשעפ־טיגונג, זיינען אין קאַליפאָרניע אין די יאָהרען 1874־1877 אריינגעקומען 150 טויזענד אימיגראַנטען פון אַזיע, הויפּטזעכליך פון כינע. די אימיגראַנטען זיינען געווען וויליג צו אַרבייטען פאַר קליינע פרייזען. די קאָנקורענץ פון די אַזיאַטישע אימיגראַנטען האָט נאָך מעהר פאַרגרעסערט די צאָהל אַרבייטסלאָזע פון די אָרטיגע אַרבייטער. די לאַגע האָט אויסגענוצט איינער, מיטן נאָמען דעניס קיערני. ער האָט געגרינדעט די „אַרבייטער פּאַרטיי פון קאַליפאָרניא", וועמענס פּלאַטפאָרמע איז געווען הויפּטזעכליך צו באַקעמפען די אימיגראַציע פון כינעזער. די גאַנצע שולד פון קריזיס און אַרבייטסלאָזיגקייט האָט די פּאַרטיי אַרויפגעוואָרפען אויף די אָרימע אַזיאַטען. די אונבאַוואוסטזיניגע אַרבייטער האָבען אין דעם געגלויבט

און די אגיטאציע האט געהאט אזא ערפאלג צווישען די ברייטע מאסען, אז זיי האבען אויסגעאיבט א דרוק אויף דער רעגירונג און זי איז געווען געצוואונגען אנצונעהמען א געזעץ צו פארווערען די אימיגראציע פון כינעזער אין דעם שטאאט קאליפארניא.

די נייטס און לעיבאר

איינע פון די ארבייטער ארגאניזאציעס, וועלכע האט געשפילט א וויכטיגע ראלע אין דער געשיכטע פון אונזער ארבייטער באוועגונג, איז געווען די ארגאניזאציע פון די „נייטס און לעיבאר". זי איז געגרינדעט געווארען אין פילאדעלפיא אין 1869 פון די גארמענט קאטערס אלס א געהיימער ארדען. אין די ערשטע יאהרען האבען די „נייטס און לעיבאר" גראדע קיין ראלע ניט געשפילט, נעבליבען געהיים און האבען ניט גענומען קיין אנטהייל אין די גרויסע ארבייטער קאמפען פון 1877. אין זייער פראגראם, וועלכע איז אנגענומען געווארען אין 1878, זיינען געווען פאדערונגען מעהר פון פאליטישען כאראקטער, ווי צום ביישפיל: די פארווערונג פון נאציאנאלע באנקען, פרעמדע זאלען ניט טארען באזיצען קיין לאנד, א. ז. וו. זיי זיינען אויך געווען געגען עקאנאמישען קאמף פון די ארבייטער. לויט דער מיינונג פון די לידערס, זיינען סטרייקס איבערהויפט שעדליך פאר די ארבייטער. די „נייטס און לעיבאר" איז ניט געווען קיין ריין ארבייטער ארגאניזאציע. לויט איהר קאנסטיטוציע האט יעדע פערזאן, עלטער פון 18 יאהר, וועלכע האט ווען עס איז געארבייט פאר א געהאלט, געקענט ווערען א מיטגליד. א מיטגליד האט אבער ניט געקענט ווערען אזא פערזאן וועלכער מאכט א לעבען פון האנדלען מיט שטארקע געטראנקען, אדער אפילו א פראפעסיאנעלער מענש ווי א דאקטאר, א לאיער אדער א באנקיר. אין גיכען האט זיך אנגעפאנגען אבער צו פיהלען די ווירקונג פון די „נייטס און לעיבאר", נאר אין גאנץ ענגע ראהמען.

די ארגאניזאציע פון די „נייטס און לעיבאר" איז געווען שטארק צענטראליזירט. אין דער צייט צווישען קאנווענשאנס, וועלכע האבען באדארפט פארקומען יעהרליך, איז די גאנצע מאכט געלעגען אין די הענד פון נאציאנאלען אפיס, וואס ס'האט געמיינט איינינע באאמטע, וועלכע האבען געהאט די פולע רעכט אויסצושליסען איינצעלנע מיטגלידער אדער גאנצע לאקאלען, ארדערען ארבייטער צו סטרייקען אדער ארדערען זיי געהן צו דער ארבייט אין א צייט פון סטרייק. און דער נאציאנאלער אפיס האט זיך מיט דער מאכט טאקע אפט באנוצט ניט פאר די אינטערעסען פון די ארבייטער.

נאר ניט קוקענדיג אויף דעם וואס די באאמטע זיינען געווען געגען סטרייקס און האבען געפריידיגט סאלידאריטעט צווישען קאפיטאל און ארבייט, האט די נייטס און לעיבאר דאך אנגעפיהרט פילע סטרייקס. דאס איז געווען דערפאר וואס די מיטגלידערשאפט האט אנגעהויבען שטארק וואקסען, און די „רענק און פאיל" האט ארויסגערופען סטרייקס געגען דעם ווילען פון די פיהרער. אין 1879 האט זיך די עקאנאמישע לאגע אין לאנד אנגעהויבען שטארק צו פארבעסערען, ארבייטער האבען צוריק באקומען באשעפטיגונג, אבער די באלעבאטים האבען זיך ניט געאיילט צו פארגרעסערען זייער געהאלט, וועלכער איז פילע מאהל געשניטען געווארען אין די יאהרען פון קריזיס. ארבייטער האבען געמוזט קעמפען אום צוריק צו געווינען די פריערדיגע שכירות. די ארבייטער יוניאנס זיינען דאן געווען ארים אין מיטלען און מענשען און ס'האט זיך זיי פשוט נעלוינט אנצושליסען אן

די „נייטס אָוו לעיבאָר", די איינציגע אָרגאניזאציע, שטארק אין פינאנציעלע מיטלען מיט אָרגאניזערס אין יעדען דיסטריקט, וועלכע האָבען געקענט אויסגענוצט ווערען פאר ארבייטער צוועקען. צוליב אָט דער אורזאכע האָט די מיטגלידערשאַפט פון די „נייטס אָוו לעיבאָר" נאָך 1879 אָנגעהויבען שטארק צו וואקסען. אין 1879 האָט זי פארמאָגט 20,151 מיטגלידער; אין 1880, 28,136; אין 1883, 51,914; אין 1885, 104,066, און אין 1886, 702,924.

דער שטארקער וואוקס פון די „נייטס אָוו לעיבאָר" האָט אָנגעהויבען ארויס־רופען אטאַקעס פון דער בורזשואזער פרעסע און פון דער קירכע. אזוי ווי די אָרגאניזאציע איז געווען א געהיימע, זיינען וועגען איהר פארשפּרייט געוואָרען שרעקליכע לעגענדעס. דאָס האָט געצוואונגען דעם געהיימען אָרדען ארויסצו־קומען אין דער עפענטליכקייט. צו דעם שריט האָט אויך, פארשטייט זיך, איהר געצוואונגען דער שטארקער וואוקס פון מיטגלידער: א גרויסע צאָהל מיטגלידער קען מען ניט איינהאלטען אין א געהיימער אָרגאניזאציע.

די נייטס אָוו לייבאָר איז ניט געווען קיין טרייד יוניאָן אין אָנגענומענעם זין; זי איז גיכער געווען א פּאָליטישע אָרגאניזאציע ווי אַן עקאָנאָמישע, אָבער אויך אלס פּאָליטישע אָרגאניזאציע איז זי געווען א מישמאַש פון פארשידענע ליבעראַלע און סאָציאליסטישע טענדענצען. די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון דער טרייד יוניאָן באוועגונג אין די 80קער יאָהרען האָט געפיהרט צו דער נויטווענדיגקייט פון א ריינער טרייד יוניאָן אָרגאניזאציע. אזא אָרגאניזאציע האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט די אמעריקאן פעדערעישאָן אָוו לעיבאָר, וועלכע האָט אָנגעפאנגען איהר טהעטיגקייט נאָך אין 1881. אָפיציעל האָט זיך די פעדערעישאָן געגרינדעט אין 1886. ביים ענדע פון די 80קער יאָהרען האָבען די יוניאָנס אָנגעהויבען פאר־לאָזען די נייטס אָוו לעיבאָר און זיך אָנשליסען אָן דער אמעריקאן פעדערעישאָן אָוו לעיבאָר. די פעדערעישאָן האָט אָנגעהויבען וואקסען און די נייטס אָוו לעיבאָר איז ביסלעכווייז ארונטער פון סצענע.

די מיטגלידערשאַפט פון די נייטס אָוו לעיבאָר פאר די יאָהרען 1886־1893:

1886	702,924	1889	220,000
1887	500,000	1890	100,000
1888	259,758	1893	74,635

די אמעריקאן פעדערריישאָן אָוו לעיבאָר

די אמעריקאן פעדערריישאָן אָוו לעיבאָר איז געגרינדעט געוואָרען אין פּיטס־בורג, פּא., דעם 15טען נאָוועמבער 1881. די 107 דעלעגאטען, וואָס האָבען אנטהייל גענומען אין דער גרינדונגס קאָנווענשאָן, האָבען רעפּרעזענטירט נאַציאָ־נאַלע יוניאָנס, אינטערנאציאָנאלע יוניאָנס און לאָקאלע יוניאָנס.

דער צוועק פון דער אָרגאניזאציע איז אויסגעדריקט געוואָרען אין די פאָל־גענדע ווערטער:

„צו דערהויבען דעם טרייד יוניאָניזם און ערווערבען פאר די לוין ארבייטער רעספּעקט פאר זייערע רעכטע און די באלוינונג פאר זייער ארבייט צו וועלכער זיי זיינען בארעכטיגט."

די אָרגאניזאציע האָט אויך זיך גענומען די אויפגאבע צו ארבייטען פאר דעם אכט־שטונדיגען ארבייטס טאָג, ניט צו אונטערשיידען צווישען ראסען,

נאַציאָנאַליטעט אָדער קאָליר, און אַרײַנצונעהמען סײ מעכאַניקער און סײ פּראָסטע באַלמעלאָכעס.

פּאָליטיש האָט די א. פ. ל. באַשלאָסען צו בלײַבען אומפּאַרטײאיש, אָבער די פעדערײשאָן האָט אויסגעאיבט איהר אײַנפלוס אויף דעם קאָנגרעס און אויף די סטײט לעדזשיסלײטשורס צו שאַפען גינסטיגע אַרבײטער געזעצע.

פון די פאָלגענדע פאַקטען קען מען זיך באַקענען מיט דער געשיכטע פון דער אמעריקאן פעדערײשאָן אָוו לעיבאָר:

דעם 2טען אויגוסט 1881 האָבען אײניגע באַאַמטע פון נאַציאָנאַלע טרײד יוניאָנס אַרויסגעלאָזען אַן אויפרוף צו די אָרגאַניזירטע אַרבײטער צו אַ קאָנווענשאָן אין פּיטסבורג אויפן 15טען נאָוועמבער דעם זעלבען יאָהר. דער צוועק פון דער קאָנווענשאָן — איז געשטאַנען אין דעם אויפרוף — איז צוזאַמענצובריינגען אַלע אַרבײטער אָרגאַניזאַציעס און טרײד יוניאָנס אין אײן פעדעראַציע, וועמענס אויפגאַבע ס'וועט זײן מיט פאַראײניגטע קרעפטען צו פאַרבעסערען די לאַגע פון די אַרבײטער. אויף יענער קאָנווענשאָן זײנען אַנוועזענד געווען 104 דעלעגאַטען, וועלכע האָבען רעפּרעזענטירט 8 נאַציאָנאַלע יוניאָנס, 11 שטאָדטישע צענטראַלע קערפּערשאַפטען, 42 לאָקאַלע יוניאָנס און 46 לאָקאַלס פון די נײטס אָוו לעיבאָר. ס'איז אַ סברה, אַז די דעלעגאַטען פון די נײטס אָוו לעיבאָר זײנען געקומען ניט צו דערלאָזען, אַז די נײע אָרגאַניזאַציע זאָל קאָנקורירען מיט זײער אײגענער. און ס'איז קײן ספק ניט, אַז די איניציאַטאָרען פון דער קאָנווענשאָן האָבען דאָס טאַקע געמײנט.

נאָך לאַנגע דיסקוסיעס איז באַשלאָסען געוואָרען אַ נאָמען צו געבען די נײע אָרגאַניזאַציע: „די פעדעראַציע פון אָרגאַניזירטע טרײד און אַרבײטער יוניאָנס פון די פאַראײניגטע שטאַאַטען און קאַנאַדע". ס'איז אויך באַשלאָסען געוואָרען, אַז צו שיקען דעלעגאַטען צו די קאָנווענשאָנס פון דער פעדעראַציע זײנען באַרעכטיגט שטאָדטישע צענטראַלע קערפּערשאַפטען צו אײן דעלעגאַט און נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס צו אײן דעלעגאַט אויף יעדע 1000 מיטגלידער. לאָקאַלע יוניאָנס זײנען ניט באַרעכטיגט צו פאַרטרעטערשאַפט.

אויף דער צװײטער קאָנווענשאָן אין 1882, האָבען די נײטס אָוו לעיבאָר מעהר קײן דעלעגאַטען ניט געשיקט. אויף דער דריטער קאָנווענשאָן אין 1883 זײנען איבערהויפּט אַנוועזענד געווען בלויז 27 דעלעגאַטען; אויף דער פערטער קאָנווענשאָן אין 1884 נאָר 25 דעלעגאַטען; און אויף דער פינפטער קאָנווענשאָן אין 1885 בלויז 18 דעלעגאַטען. מען האָט געזעהען בעשײנפּערליך אַז די פעדעראַציע האַלט בײם אונטערגעהן. פאַר דער זעלבער צײט איז אָנגעגאַנגען אַן אָפענער קאַמף צווישען דער פעדעראַציע און די נײטס אָוו לעיבאָר, איבער דער באַציהונג פון די נײטס אָוו לעיבאָר צו סטרײקס און אין אַלגעמײן צו עקאָנאָמישע אַרבײטער אָרגאַניזאַציעס. איבערהויפּט האָט די פעדעראַציע באַקעמפט די נעגאַטיווע שטעלונג פון די נײטס אָוו לעיבאָר צו דער אַגיטאַציע פאַר אַן אַכט שטונדיגען אַרבײטס טאָג, וועלכע איז דאַן געווען די הויפּט אויפגאַבע פון דער פעדעראַציע.

דעם 18טען דעצעמבער 1886 איז אין קאָלומבוס, אָהײאָ, צוזאַמענגערופען געוואָרען אַ קאָנווענשאָן פון אײניגע נאַציאָנאַלע טרײד יוניאָנס, וועלכע האָבען ניט באַלאַנגט צו דער פעדעראַציע און אויך ניט צו די נײטס אָוו לעיבאָר. די פיהרער פון דער פעדעראַציע האָבען באַלד זיך אָנגעכאַפּט אָן דער געלעגענהײט און אויך גערופען אַ קאָנווענשאָן אין דער זעלבער שטאָדט אויף דער זעלבער צײט.

נאָך קורצע פארהאנדלונגען, האָבען זיך ביידע קערפערשאַפטען פאראייניגט. די אַלטע פעדעראציע איז פאנאנדערגעלאָזען געוואָרען און אויף איהר פּלאַץ איז באשאַפען געוואָרען די יעצטיגע אמעריקאן פעדערעישאָן אָוו לעיבאָר. אלס פּרעזידענט איז ערוועהלט געוואָרען סעמיועל גאָמפּערס, וועלכער האָט אָנגעהאַלטען דעם אמט — מיט דער אויסנאהמע פון איין יאָהר — ביז זיין טויט אין 1924.

וועהרענד די נייטס אָוו לעיבאָר איז אָרגאניזאציאָנעל געווען צוטהיילט אין דיסטריקטען, וועלכע האָבען ארומגענומען אַלע אַרבייטער פון דעם דיסטריקט, איז די א. פ. אָוו ל. געווען א פארבאַנד בלויז פון קוואליפיצירטע אַרבייטער, וועלכע זיינען געווען צוטהיילט אין באַזונדערע טהיילען לויט זייער טרייד (קרעפט). שטראססער, דער פּרעזידענט פון דער סיגארמאַכער יוניאָן; און גאָמפּערס, דער פּרעזידענט פון ניו יאָרקער לאָקאַל פון דער זעלבער יוניאָן, זיינען געווען די פּיאָנערען פון דעם נייעם „קרעפט יוניאָניזם". זיי האָבען אין דער ניי־געגרינ־דעטער א. פ. אָוו ל. ניט נאָר אויסגעארבייט א באַזונדער פאָרם פון אָרגאני־זאציע (די צוטהיילונג פון די אַרבייטער לויט זייער קרעפט), זיי האָבען אויך אריינגעטראָגען אין איהר א נייע אויפפאסונג פון טרייד יוניאָניזם. דער עיקר איז ביי זיי געווען דער עקאָנאָמישער קאמף אין די ענגע ראהמען פון טרייד און האָבען דאריבער צוריקגעוויזען יעדע פארבינדונג מיט אָרגאניזאציעס און פּאר־טייען וועלכע שטעלען זיך פאר זייער אויפגאבע צו פארבייטען די יעצטיגע סיסטעם מיט אן אנדערער.

דער הויפּט צוועק פון דעם נייעם יוניאָניזם איז געווען צו מאַכען די אַרבייטער פון א באוואוסטען טרייד שטאַרק גענוג, אום אז ביים פארהאנדלען מיט די ארבייטס געבער זאָלען זיי קענען ארויסשטעלען פאָדערונגען. דער ארבייטס געבער דאַרף קריגען א „יושר'דיגען" פּראָפיט אויף זיין אינוועסטירטען קאפּיטאַל, אָבער דער אַרבייטער דאַרף אויך באקומען גענוג וועידזשעס אום ער זאָל קענען מאַכען אן אָנשטענדיגען לעבען. די פּאָליסי איז באַקאַנט אונטער'ן נאָמען „גלייכגעוויכט פון מאַכט".

ס'איז אינטערעסאנט איבערצוגעבען די מיינונג, וועלכע דער אויבענדער־מאָנטער שטראססער האָט ארויסגעזאָגט פאר א סענאַט קאָמיטע אין 1883. ווען דער פאָרזיצער פון דער קאָמיטע האָט געפרעגט שטראססער'ן, וואָס זיינע ענד צילען זיינען, האָט שטראססער געענטפערט:

„מיר האָבען ניט קיינע ענד־צילען. מיר קעמפען נאָר פאר באַלדיגע צוועקען, צוועקען וועלכע מען קען דערגרייכען אין עטליכע יאָהר. מיר זאָגען אין אונזער קאָנסטיטוציע(פון דער סיגארמאַכער יוניאָן) אז מיר זיינען געגנער פון טעאָרע־טיקער; מיר זיינען פּראַקטישע מענשען."

אָנצוהאַלטען די גלייכגעוויכט ביים פארהאנדלען מיט די באָסעס האָט געזאָלט ווערען דער לאָזונג, אז צווישען ארבייטסגעבער און ארבייטער דאַרף זיין שלום ושלוה. קרעפט יוניאָניזם מיינט, אז דעם ארבייטער איז נעהענטער צום הארצען זיין טרייד, זיין שאַפּ; איהם דאַרף ניט אינטערעסירען אנדערע אַרבייטער, מיט וועלכע ער קען און דאַרף סימפּאַטיזירען בלויז פון „וויטען".

די אָרגאניזאציאָנס פאָרמע פון דער פעדערייישאָן איז זעהר צוגעפּאסט צו איהרע אויפגאבען. אום א נאציאָנאַלע קרעפט יוניאָן זאָל האָבען גענוג מאַכט אָנצוהאַלטען דעם גלייכגעוויכט פון מאַכט דאַרף זי ערשטענס זיין צענטראַליזירט. די גאַנצע מאַכט ליגט אין די הענט ניט פון לאָקאַל, נאָר אין דער עקזעקוטיווע

פון אלע לאָקאלס. צווייטענס דארף זי האָבען א שטארקע קאסע, דערפאר דארפען די אַפּצאָהלונגען (דיוס) זיין וואָס גרעסערע. שטארק צענטראליזירטע יוניאָנס פון יעדען באזונדער טרייד, און בלויז א לויזע פאראייניגונג פון אלע טרייד יוניאָנס — דאָס איז די אָרגאניזאציע פון דער א. פ. אוו ל. די נייע אָרגאניזאציע האָט אָבער געזוכט אויף איהר שטייגער צו פארבעסערען די לאגע פון די ארבייטער.

צווישען אנדערעס האָט די פעדערײשאָן געהאָלפען אויסווירקען די פאָלגענדע פארבעסערונגען: א צוואנג געזעץ פאר קינדער צו באזוכען שולען, קינדער שוץ געזעצע, אן אמענדמענט וואָס גיט דעם קאנגרעס דאָס רעכט צו רעגולירען קינדער ארבייט און פארבאָטען ארבייט צווישען קינדער אונטער 18 יאָהר, געזעצגעבונג צו פארגיטיגען דעם שאָדען וואָס ארבייטער ליידען אין אינדוסטריע, די אָפּשאַפונג פון קאָנקורענץ פון פריזאָן ארבייטער. הויפּטזעכליך דורך דעם איינפלוס פון דער א. פ. אָוו ל. איז געשאַפען געוואָרען א פעדעראלער ארבייט דעפּארטמענט. דער סעקרעטערי אָוו לעיבאָר איז א מיטגליד פון דעם פּרעזידענט׳ס קאבינעט.

צו אימיגראציע האָט די פעדערײשאָן אָנגענומען א פיינדליכע שטעלונג און האָט אויסגעווירקט געזעצע וואָס האָבען פארמאכט די טויערען פון אמעריקא פאר אימיגראנטען.

מיט דער ענטוויקלונג פון מאשינערי האָבען די אָרבייטער געפונען פאר נויטיג צו פארקירצען די שטונדען פון ארבייט, און אין די לעצטע פּאָר יאָהר האָט זיך די א. פ. אָוו ל. ארויסגעזאָגט פאר דער פינף־טאָגיגער וואָך.

אויף דער קאָנווענשאָן פון דעצעמבער 1932 האָט די א. פ. אָוו ל. באריכטעט א מיטגלידערשאַפט פון 2,532,261, וועלכע זיינען אָנגעשלאָסען אָן 26,362 לאָקאל יוניאָנס, פיער דעפּארטמענטס, 49 סטייט ברענטשעס און 619 שטאָדטישע צענטראל יוניאָנס.

דער איינקונפט פאר דעם יאָהר 1932 איז געווען 466,350.00$, און די אויס־גאבען זיינען געווען 386,444.00$.

די א. פ. אוו ל. האָט איהר אייגענע געביידע אין וואשינגטאָן און גיט ארויס א וועכענטליכען ניוס־בלאַט, א מאָנאטליכען זשורנאל „די פעדערײשאָניסט״. די וועכענטליכע ציימונג שיקט פאַנאנדער די נייעס צו 300 וועכענטליכע ארבייטער זשורנאלען.

פון דער אָרגאניזירונג פון דער א. פ. ל. אין 1881 ביז 1924 איז דער פּרעזידענט פון דער א. פ. ל. געווען, ווי פריהער אָנגעדייטעט, סעמועל גאָמפּערס. בלויז אין 1894 איז עס געלונגען דער סאָציאליסטישער גרופּע צו באזיגען גאָמפּערס׳ן אויף איין יאָהר.

אין 1924 איז גאָמפּערס געשטאָרבען. זיין אָרט האָט פארנומען וויליאם גרין, פון דער מיינערס יוניאָן, וועלכער איז אויך איצט פּרעזידענט.

א דענקמאָל פון סעמיועל גאָמפּערס איז אויפגעשטעלט געוואָרען אין אן אָנגעזעהענעם אָרט אין וואשינגטאָן.

סטרייקס און לאקאוטס אין די פאראייניגטע שטאאטען

יאָהר	צאָהל פון סטרייקס	צאָהל פון ארבייטער
1917	4,443	1,227,254
1918	3,347	1,239,989
1919	3,571	4,160,348
1920	3,291	1,463,054
1921	2,381	1,099,247
1922	1,088	1,612,562
1923	1,553	756,584
1924	1,240	654,641
1925	1,300	428,416
1926	1,032	329,592
1927	734	349,434
1928	629	357,145
1929	903	230,463
1930	653	158,114
1931	894	279,299
1932	808	242,826

צאָהלען — נומערס

אראבישע	לאטיינישע	אידישע	אראבישע	לאטיינישע	אידישע
1	I	א	20	XX	כ
2	II	ב	30	XXX	ל
3	III	ג	40	XL	מ
4	IV	ד	50	L	נ
5	V	ה	60	LX	ס
6	VI	ו	70	LXX	ע
7	VII	ז	80	LXXX	פ
8	VIII	ח	90	XC	צ
9	IX	ט	100	C	ק
10	X	י	200	CC	ר
11	XI	יא	300	CCC	ש
12	XII	יב	400	CD	ת
13	XIII	יג	500	D	תק
14	XIV	יד	600	DC	תר
15	XV	טו	700	DCC	תש
16	XVI	טז	800	DCCC	תת
17	XVII	יז	900	CM	תתק
18	BVIII	יח	1000	CL M	א
19	XIX	יט	1500	MD	אתק

מיטגלידערשאפט אין דער אמעריקאן פעדערעישאַן אָוו לעיבאָר

לויט אינדוסטריעלע גרופירונגען און דער פראָצענט פון יעדער גרופע צו דער אלגעמיינער צאָהל

אינדוסטריע	1914 צאָל מיטגל	1914 פראָצ.	1920 צאָל מיטגל.	1920 פראָצ.	1932 צאָל מיטגל.	1932 פראָצ.
אגריקולטור	375,400	18.6	836,900	20.5	870,500	34.4
מאינינג און שטיינברעכען	13,500	0.7	105,000	2.6	27,500	1.1
וואלד און האָלץ ארבייט	206,500	10.2	438,600	10.8	313,400	12.4
מעטאל מאשינערי און שיפבוי	473,100	23.4	25,800	0.6	8,600	0.3
בילדינג	21,500	1.1	795,900	19.5	198,300	7.8
טעקסטיל	40,800	2.0	58,400	1.4	18,000	0.7
לעדער	156,600	7.7	186,900	4.6	105,600	4.2
קליידער	117,600	5.8	180,900	4.4	63,300	2.5
עסענווארג, ליקער און טאַבעקאָ	51,700	2.6	52,700	1.3	30,000	1.2
כעמישע, קלעי, שטיין און גלאָז	110,300	5.4	163,600	4.0	161,800	6.4
פאפיר, דרוקעריי, און אויפלאגען	197,500	9.8	623,500	15.3	351,600	13.9
טראנספאָרטאציע און קאָמוניקאציע	4,300	0.2	133,300	3.3	137,800	5.4
רעגירונג און פאָסט אָפיס אָנגעשטעלטע און לערער	111,100	5.5	132,100	3.2	82,400	3.3
בארבערס, האָטעל און רעסטאָראן ארבייטער און לאָנדרי ארבייטער	86,000	4.3	96,500	2.4	128,500	5.1
אמיוזמענטס (פערוויילונג, ווי טעאטער, קינאָ א. א. וו.)	26,600	1.3	53,600	1.3	11,200	0.4
פארשידענע						
מיטגלידער פון לאָקאלען, וועלכע זיינען דירעקט פארבונדען מיט דער פעדערעישאָן	28,171	1.4	195,040	4.8	23,761	0.9
סך הכל	2,020,671	100.00	4,078,740	100.00	2,562,261	100.00

אמעריקאן פעדערעישאן אוו לעיבאר

צאהל מיטגלידער פון יאהר צו יאהר

יאהר	מיטגלידער	דער צוואוקס אדער פארמינדערונג איבער דעם פארגאנגענעם יאהר: מיטגלידער	דער צוואוקס אדער פארמינדערונג איבער דעם פארגאנגענעם יאהר: מיט וויפיל פראצ. מעהר אדער וועהניגער
1897	264,825		
1898	278,016	+ 13,191	+ 5.0
1899	349,422	+ 71,406	+ 25.7
1900	548,321	+ 198,899	+ 56.9
1901	787,537	+ 239,216	+ 43.6
1902	1,024,399	+ 236,862	+ 30.1
1903	1,465,800	+ 441,401	+ 43.1
1904	1,676,200	+ 210,400	+ 14.4
1905	1,494,300	— 181,900	— 10.9
1906	1,454,200	— 40,100	— 2.7
1907	1,538,970	+ 84,770	+ 5.8
1908	1,586,885	+ 47,905	+ 3.1
1909	1,482,874	— 104,013	— 6.6
1910	1,562,112	+ 79,240	+ 5.3
1911	1,761,835	+ 199,723	+ 12.8
1912	1,770,145	+ 8,310	+ 0.5
1913	1,996,004	+ 225,859	+ 12.8
1914	2,020,675	+ 24,667	+ 1.2
1915	1,946,347	— 74,324	— 3.7
1916	2,072,702	+ 126,355	+ 6.5
1917	2,371,434	+ 298,732	+ 14.4
1918	2,726,478	+ 355,044	+ 15.0
1919	3,260,068	+ 533,590	+ 19.6
1920	4,078,740	+ 818,672	+ 25.1
1921	3,906,528	— 172,212	— 4.2
1922	3,195,635	— 710,893	— 18.2
1923	2,926,468	— 269,167	— 8.4
1924	2,865,799	— 60,669	— 2.1
1925	2,877,297	+ 11,498	+ 0.4
1926	2,803,966	— 73,331	— 2.5
1927	2,812,526	+ 8,560	+ 0.3
1928	2,896,063	+ 83,537	+ 3.0
1929	2,933,545	+ 37,482	+ 1.3
1930	2,961,096	+ 27,551	+ 0.9
1931	2,889,550	— 71,546	— 2.4
1932	2,532,261	— 357,289	— 12.4
1933	2,126,796	— 405,465	— 15.2

יוניאָנס אין אמעריקאַן פעדערײשאָן אָוו לעיבאָר קלאַסיפיצירט לויט דער צאָהל מיטגלידער אין יעדער יוניאָן באזונדער, און דער פּראָצענט פון יעדער גרופּע צו דער אלגעמיינער צאָהל מיטגלידער.

מיטגלידער	1904 צאָל יוניאָנס	1904 צוזאמען מיטגלידער	1904 פּראָצענט	1914 צאָל יוניאָנס	1914 צוזאמען מיטגלידער	1914 פּראָצענט	1932 צאָל יוניאָנס	1932 צוזאמען מיטגלידער	1932 פּראָצענט
1,000 און ווענינגער	30	14,900	0.9	22	11,400	0.6	21	10,500	0.8
1,001—2,500	27	46,400	2.8	14	20,900	1.0	11	21,000	0.3
2,501—5,000	11	42,100	2.5	20	72,700	3.6	13	51,700	2.1
5,001—10,000	16	119,000	7.1	16	125,200	6.2	18	132,300	5.2
10,001—25,000	20	317,500	18.9	16	259,500	12.8	15	249,100	9.8
25,001—50,000	12	467,500	27.9	10	339,100	16.8	13	473,100	18.7
50,001—100,000	3	200,400	12.0	10	616,400	30.5	11	832,600	32.9
100,000 און מעהר	2	413,100	24.6	2	547,300	27.1	3	738,200	29.2
	..	55,300	3.3	..	28,171	1.4	..	23,761	0.9
סך הכל .	121	1,676,200		110	2,020,671		106	2,532,261	

די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג

אין אייראָפּאַ האָבען די סאָציאַליסטען לאַנג פאַרשטאַנען די וויכטיגקייט פון קאָאָפּעראַציע. זי איז איינע פון די צווייגען פון דער ארבייטער באַוועגונג. די נויט האָט עס אַליין אַרויסגערופען. נאָך אין יאָהר 1844 האָבען 28 וועבער געגרינדעט דעם ערשטען ריכטיגען קאָנסום־פאַראיין אין ראָטשדייל, ענגלאַנד. עס האָט זיי גענומען א יאָהר צייט אָבצושפּאָרען די 5 דאָלאַר יעדערער פאַר א „שער" אין פאַראיין. זיי האָבען מיט דעם קאַפּיטאַל געקויפט גראָסעריס. מען האָט פון זיי געלאַכט, נאָר זיי זיינען אָנגעגאַנגען מיט דער ארבייט. זייער דערפאָלג האָט באַשאַפען נאָך אַזוינע פאַראיינען און אין 1863, האָבען זיי זיך פאַראייניגט און באַשאַפען איין האָלסייל איינקויף, וואָס איז איצט דער גרעסטער אין דער גאַנצער בריטישער אימפּעריע.

און ווייל דער האָלסייל האָט געקויפט פיעל סחורות פון פעקטאָריס, האָבען זיי פּאַמעלאָך גענומען אַליין פּראָדוצירען אַזוי אַז איצט זיינען די בריטישע און סקאָטישע קאָאָפּעראַטיווע פאַראיינען די גרעסטע פאַבריקאַנטען אין ענגלאַנד. אין זייערע 150 פאַבריקען ארבייטען זיי אויס כמעט אַלעס, וואָס די 7 מיליאָן מיטגלידער פון די קאָנסום־פאַראיינען באַדאַרפען. זייער מעהל־מיל אין מאַנ־טשעסטער איז דער גרעסטער אין גאַנץ אייראָפּאַ. אין זייערע פאַבריקען פון קליי־דער, מעבעל, זייף, א. ז. וו. האָבען זיי אין יאָהר 1933 פאַבריצירט סחורות אין דעם ווערט פון 25 מיליאָן פונט. און זייער גאַנצע ביזנעס האָט באַטראָפען 84 מיליאָן פונט. און די ריטייל ביזנעס האָט באַטראָפען אין דעם זעלבען יאָהר אַרי־בער 300 מיליאָן פונט. דאָסזעלבע זעהט מען אויך אין די אַנדערע קולטורעלע לענדער. דענעמאַרק איז א גלענצענדער ביישפּיל. דאָרטען האָבען די קאָאָפּעראַ־טיווען באַוויזען איבערבויען דעם לעבען פון לאַנד.

אויך אין אַנדערע לענדער איז די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג שטאַרק.

אין די סקאַנדינאַווישע לענדער, אין שוועדען האָבען זיי אייגענע פעקטאָריס און זיי האָבען געבראָכען די טראָסטס פון מעהל, מאַרגאַרין א. א. ווען די פאַר־איינען געפינען אויס, אַז זיי דאַרפען האָבען אייגענע קוואַלען פון רויע מאַטע־ריאַלען, שאַפען זיי זיך דאָס גרינג איין.

די ענגלישע קאָאָפּעראַטיווען פאַרמאָגען 30.000 אַקער גוטע פאַרם־לאַנד. זייערע קויהלען מיינס זיינען פון די בעסטע אין לאַנד. זיי פאַרמאָגען אַליוו וועלדער אין אַפריקע. וויינגערטנער אין שפּאַניע. די שוועדישע קאָאָפּעראַטיווען האָבען אייגענע פעלדער און גערטנער. די פינישע האָבען אייגענע וועלדער פאַר לאַמבער און האָלץ פאַר מעטשעס. אַנדערע פאַראיינען האָבען אייגענע פישעריי׳ען, מילכע־רייען, זייערע פּרוכט, גרינס, אייער א. ז. וו. זיי האָבען א ווירקונג צו פאַרקלענערען די פּרייזען. אַזוי צ. ב. ש. האָט די עלעקטרישע לעמפּלאַך פאַבריק אין שוועדען אַרונטערגעדריקט דעם פּרייז פון 37 סענט אויף 22 סענט א שטיק. זייערע פּירער זיינען די בעסטע.

אין 40 לענדער עקזיסטירען נאַציאָנאַלע פעדעראַציעס פון קאָאָפּעראַטיווען, וועלכע זיינען פאַראייניגט אין איין אינטערנאַציאָנאַלען קאָאָפּעראַטיווען פאַרבאַנד. דער הויפּט אָפיס איז אין לאָנדאָן. אין סעפּטעמבער 4־7, 1934 וועלען זיי אָב־האַלטען א קאָנגרעס אין לאָנדאָן. אין דעם פאַרבאַנד זיינען פאַרייניגט 250,000 סאָסייעטיס מיט אַריבער 100 מיליאָן מיטגלידער. דאָס איז די איינציגע אינטער־נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט ניט איבערגעריסען איהר טהעטיגקייט אין דער וועלט־מלחמה. איהר בולעטין געהט אַרויס אין 3 שפּראַכען. דער פאַרבאַנד

האַלט אין ענטוויקלען איין אינטערנאַציאָנאַלען האַלסייל פאַרבאַנד. איין אינטער־נאַציאָנאַלע באַנק און אינטערנאַציאָנאַלע אינשורענס. שוין איצט זיינען 17 לענ־דער ארומגענומען אין אינטערנאַציאָנאַלען האָלסייל. די באַוועגונג געהט פּאַמעלאַך, דאָך איז עס מעהר מיט 200 פּראָצענט ווי אין יאָהר 1929.

די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אין אַמעריקע

אין אַמעריקע האָט זיך די קאָאָפּעראַטיווע אידייע ניט אַזוי גוט צוגענומען. כאָטש דער ערשטער פאַראיין איז געגרינדעט געוואָרען אין 1845, נאָר איין יאָהר שפּעטער ווי אין ראָטשדייל, דאָך האָט ער זיך ניט ענטוויקעלט. דאס פרייע לאַנד, וואָס יעדער האָט געקענט קריגען און די גוטע עקאָנאָמישע מעגליכקייטען האָבען די אידייע ניט געלאָזט וואַקסען. נאָר פון אנפאַנג פון דעם 20טען יאָהרהונדערט האָט זיך די לאַגע געביטען. אין 1915 האָט זיך געגרינדעט די קאָאָפּעראַטיווע ליג אין 16 וועסט 12טע סטריט, ניו יאָרק. זי גיט סטאַנדאַריזירטע אינפאָרמאַציע, פירט איין אוניפאָרם בוך־קיפּינג, פירט איין א בילדונג־קאַמפּיין. ארום איהר זיינען גרופּירט 1500 קאָנסום־פאַראיינען מיט 500,000 מיטגלידער. זייער ביזנעס אין 1933 האָט באַטראָפען 100 מיליאָן דאָלאַר. אבער אין גאַנצען לאַנד זיינען דאָ ארום 6500 קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטען מיט א יעהרליכען אומזאַץ פון איבער 365 מיליאָן דאָלאַר. ספּעציעל איז די באַוועגונג פאַרשפּרייט צווישען די פאַרמערס פון דער וועסט. זיי האָבען ביי 1600 קאָאָפּעראַטיוון אויף איינקויף און פאַר־קויף. זיי האָבען ארום 500,00 מיטגלידער און זיי טוען ארום 200 מיליאָן דאָ־לאַר א יאָהר ביזנעס. די נייסטע פאָרם פון קאָאָפּעראַציע אין דער וועסט איז „אָיל אַסאָסיאיישאַנס״. אין 1928 איז געגרינדעט געוואָרען דער ערשטער פאַראיין מיט א קאַפּיטאַל פון איין דאָלאַר און אין 1933 האָבען שוין עקזיסטירט 1500 אַזעלכע קאָאָפּעראַטיוון מיט א קאַפּיטאַל אינוועסטמענט פון 1500 מיליאָן דאָלאַר. זיי האָבען געטאָן לעצטען יאָהר ביזנעס אויף 35 מיליאָן דאָלאַר און אויסגעצאָלט אין דיווידענט 15 מיליאָן דאָלאַר, אדער 15 פּראָצענט פון אומזאַץ.

אויך זיינען שטאַרק פאַרשפּרייט צווישען די פאַרמער די דאָרפישע קרעדיט־יוניאָנס. א פאַקט איז, אז זיי האָבען אויסגעהאַלטען דעם קריזיס בעסער ווי די דאָרטיגע בענק. 38 סטייטס און דיסטריקט אוו קאָלאָמביא האָבען קרעדיט־יוניאָן געזעצען. זיי זיינען אונטערוואָרפען אונטער די ביינקינג־געזעצען פון די סטייטס און ווערען עקזאַמינירט ביי זיי. זיי פאַרשפּרייטען זיך זעהר שנעל, ווייל זיי באַפריי־דיגען א נויט, וואָס איז זעהר שטאַרק. די עלטסטע דאָרפישע קרעדיט־יוניאָן איז דוקא א אידישע. אין 1924 איז געגרינדעט געוואָרען פון אידישע פאַרמערס אין עלענוויל, נ. י. זי האָט איצט 330 מיטגלידער. 76,000 דאָלאַר קאַפּיטאַל און אין דער גאַנצער צייט האָט זי קיין פאַרלוסט געהאַט ביי א ביזנעס פון $1,500,000 פאַר דער גאַנצער צייט פון איהר עקזיסטענץ.

די באַוועגונג פון קרעדיט־יוניאָנס פאַרשפּרייט זיך אויך שטאַרק צווישען דער שטאָטישער באַפעלקערונג. איצט זיינען דאָ 1800 קרעדיט־יוניאָנס מיט 300,000 מיטגלידער און א קאַפּיטאַל פון 48 מיליאָן דאָלאַר. די ארבייטער פון פּאָסט־אָפיס, באַנען, שיפען און פאַבריקען גרינדען זייערע אייגענע קרעדיט־יוניאָנס. אויך פילע לאַנדסמאַנשאַפטען קריגען איצט טשאַרטערס פאַר גרינדען קרעדיט־יוניאָנס.

די ליג פון די קרעדיט־יוניאָנס געפינט זיך אין 55 וועסט 42טע סטריט, נ. י. זי גיט אַלע אינפאָרמאַציע פריי און העלפט אויך קריגען דעם טשאַרטער.

צום באַדויערען זיינען די אידען אָבגעשטאַנען אויף דעם געביט אין דעם

לאַנד. מען קען ניט זאָגען, אז אידען זיינען ניט צוגעפּאסט פאר דעם. האָט דאָך די באוועגונג געהאט א גרויסען ערפאָלג אין אייראפּא. מיר ווייסען ווי טיף און ברייט די שפּאָר־ און ליי־באנקען זיינען געווען און זיינען נאָך אויך איצט פאר־שפּרייט אין פּוילען, ליטא און אנדערע לענדער. גיכער דארף מען עס צושרייבען צו פארשידענע סבות. דאָס וואָס עס איז געווען כמעט אונמעגליך צו קריגען א טשארטער, האָבען זיך ענטוויקעלט א גאנצע רייע פון „אקציעס״, וועלכע ניט האָ־בענדיג קיין קאָנטראָל איבער זיך האָבען זיי זיך אריינגעלאָזען אין אונגעזעצליכע ביזנעס און דער עולם האָט פארלאָרען דעם צוטרוי צו זיי.

די לאגע האָט זיך אבער געענדערט. איצט איז אין ניו יאָרק סטייט גרינגער געווארען צו קריגען א טשארטער פאר קרעדיט יוניאָנס, אויך די וואשינגטאָנער רעגירונג איז בכלל פריינדליך צו דער קאָאָפּעראטיווער באוועגונג. זי פּלאנעוועט גרינדען א צענטראלע באנק פאר די קרעדיט־יוניאָנס.

די קרעדיט־יוניאָנס זיינען א שולע פאר וויטערע און טיפערע אנטוויקלונג פון קאָאָפּעראציע דאָ אין אמעריקע.

ווען עס איז שבת 12 אזייגער מיטאָג צייט אין ניו יאָרק

איז דאמאלט די צייט אנדערש

אין לאנד	שטאָדט	שעה	מינוטען	צייט	טאָג
איירלאנד	דובלין	4	34	נאָכמיטאג	דעמזלעבען
שפּאניען	מאדריד	4	45	״	5
ענגלאנד	לאָנדאָן	5	—	״	״
פראנקרייך	פּאריז	5	9	״	״
בעלגיען	בריסעל	5	17	״	״
האלאנד	אמסטערדאם	5	20	״	״
שווייץ	בערן	5	29	״	״
איטאליען	רוים	5	49	״	״
דייטשלאנד	בערלין	5	53	״	״
עסטרייך	וויען	6	29		
רוסלאנד	לענינגראד	7	1	״	״
קאָלאָראדאָ	דענווער	10	—	פאָרמיטאג	״
אילינאָי	שיקאגאָ	11	—	״	״
קאליפאָרניע	סאן פראנציסקאָ	9	—	״	״
האוואי	האָנאָלולו	6	29		״
פיליפינען	מאנילא	1	3	״	מאָרגען
יאפאן	טאָקיאָ	2	18	״	״
אויסטראליע	מעלבאָרן	2	39	״	״

די געשיכטע פון „פאָרווערטס"

די געשיכטע פון „פאָרווערטס" קען איינגעטיילט ווערען אין די פאָלגענדע דריי פעריאָדען:

די ערשטע פעריאָדע האָט זיך געצויגען פון דער גרינדונג, אין 1897, ביז ארום דעם יאָהר 1902. דאָס זיינען געווען יאָהרען פון גייסטיגער און מאַטעריעלער אונ־זיכערקייט, פון זוכעניש נאָך א באַשטימטען פּראָגראַם און א פעסטען פונדאַמענט.

די צווייטע פעריאָדע האָט זיך געצויגען פון ארום 1902 ביז דעם אויסברוך פון וועלט־קריג אין 1914. דאָס זיינען געווען יאָהרען פון אויפבליהונג און וואוקס.

די דריטע פעריאָדע האָט זיך אנגעפאנגען מיט די מלחמה יאָהרען און דאָס איז געווען א צייט פון געפערליכע איבערלעבונגען אין קאַמף געגען דער רעאַקציע און געגען די קאָמוניסטען, וועלכע האָבען אריינגעטראָגען צושפּליטערונג אין די יוניאָנס און אין אנדערע צווייגען פון דער ארבייטער באַוועגונג.

די ערשטע שלעכטע יאָהרען

די געשיכטע פון „פאָרווערטס" אין די ערשטע יאָהרען פון זיין עקזיסטענץ איז א געשיכטע פון אָפּפערווילינקייט, פון אידעאַליזם פון צעהנדליגע הונדערטער אידישע ארבייטער, וועלכע האָבען דעם „פאָרווערטס" געגרינדעט מיט זייערע אָרעמע סענטען. אין יענע יאָהרען האָט די „פאָרווערטס" רעדאַקציע זיך געפונען אין פינסטערע קעלערען און פארפעסטעטע יאַרד־הייזער.

די הויפּט שטיצע האָט דער „פאָרווערטס" געקראָגען פון בייטראַגען פון יוניאָנס און פון סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס. דער „פאָרווערטס" האָט אין יענע יאָהרען זיך ניט געקענט פארנעמען מיט דער פּראָבלעם פון צאָהלען רענט, פון צאָהלען פאַר פּאַפּיר און ווייִדזשעס. דער „פאָרווערטס" האָט זיך ניט געקענט פארנעמען מיט די פינאַנציעלע פּראָבלעמען, ווייל פון דער ערשטער און גרעסטער וויכטיגקייט איז דאַן געווען די אידישע מאַסען ארויסצוראַטעווען פון די בלאָטעס אין וועלכע דער „אבענד־בלאַט" און די דעליאָניסטען האָבען זיי פארפיהרט.

דער „פאָרווערטס" האָט זיך געגרינדעט אלס א רעזולטאַט פון דער פאַלשער טאַקטיק פון דער דאַמאָלסדיגער סאָציאַליסטישער „ארבייטער פּאַרטיי", א טאַקטיק וואָס האָט געשפּאָלטען די יוניאָנס און איינגעפיהרט א דיקטאַטור איבער דער באַ־וועגונג. דער „פאָרווערטס" האָט געקעמפט צו באַפרייען די אידישע ארבייטער מאַסען פון דעליאָן'ס דעספּאָטיזם און זיי פאראייניגען אין איין באַוועגונג מיט די אַלגעמיינע ארבייטער מאַסען פון לאַנד. און דער „פאָרווערטס" האָט טאַקע ענדליך נעבראַכט דערצו, אז די אידישע ארבייטער מאַסען זאָלען פארלאָזען דעליאָן'ס ס. ל. פּ. און זיך אָנשליסען אָן דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, וועלכע איז געגרינ־דעט געוואָרען פון יודזשין וו. דעבס און אנדערע אַמעריקאַנער אידעאַליסטען.

דער „פֿאָרווערטס" האָט מיט זיין אויפקלערונגס־ארבייט באַפריַיט די אידישע ארבייטער פון דעליאָן'ס איינפלוס. דער „פֿאָרווערטס" האָט געשטיצט דעבס'עס פּאָליסי וואָס איז געווען געגען גרינדען באַזונדערע יוניאָנס פאַר סאָציאַליסטען.

ביסלעכוויַיז האָבען זיך די יוניאָנס געשטעלט אויף די פיס. דער „פֿאָרווערטס" האָט אין אַ קורצער צייט אויסגעטראָטען אַ נייעם וועג פאַר דער אידישער ארבייטערשאַפט. ער האָט די אידישע ארבייטער אויפגעקלערט וואָס עס מיינט אַן אַמעריקאַנער סאָציאַליסטישע באַוועגונג און וואָס עס מיינט אַ פּראַקטישע קלאַסען־באַוואוסטע יוניאָן באַוועגונג.

אב. קאַהאַן גיט דעם „פֿאָרווערטס" אַ נייעם פּנים

די צווייטע פעריאָדע אין דער געשיכטע פון „פֿאָרווערטס" פאַנגט זיך אָן מיט דעם אָנקומען פון געגאַסטע אב. קאַהאַן אַלס רעדאַקטאָר. אב. קאַהאַן איז געווען רעדאַקטאָר גלייך פון אָנפאַנג ווי דער „פֿאָרווערטס" האָט זיך געגרינדעט. מיט איינינע מאָנאַטען שפּעטער איז ער אָבער אַוועק. אין 1902 האָט קאַהאַן ווידער איבערגענומען די רעדאַקציע און ער האָט דעם „פֿאָרווערטס" געגעבען אַ נייעם פּנים.

קאַהאַן האָט געגלויבט, אַז דער „פֿאָרווערטס" מוז ווערען אַ צייטונג פאַר די ברייטע אידישע ארבייטער מאַסען. זיין גרונט טעאָריע איז געווען די פאָלגענדע:

„אויב דער „פֿאָרווערטס" וויל צוציהען די מאַסען צום סאָציאַליזם, אויב ער זוכט אויסצואיבען אַן איינפלוס איבער די מאַסען, אַ סאָציאַליסטישען איינפלוס, מוז ער פריהער פאַר אַלעם זיי מאַכען פאַר זיינע לעזער. אום דאָס צו טאָן מוז ער דרוקען ארטיקלען וואָס אינטערעסירען דעם ברייטען עולם, ארטיקלען פון אַן אַלגעמיין מענשליכען אינטערעס."

פריהער האָט מען געגלויבט, אַז אַזוי ווי דער „פֿאָרווערטס" ווערט ארויסגעגעבען אום צו פּראָפּאַגאַנדירען סאָציאַליזם און טרייד־יוניאָניזם טאָר ער זיך ניט פאַרנעמען מיט קיין אנדערע זאַכען ווי נאַר סאָציאַליזם. קאַהאַן האָט די ארטיקלען פון סאָציאַליסטישער אויפקלערונג און טרייד־יוניאָן אַגיטאַציע געדרוקט ווי פריהער. ער האָט אָבער אויך געמאַכט פּלאַץ פאַר די נייע סאָרט ארטיקלען, די פּאָפּולערע, די אַלגעמיין מענשליכע.

אב. קאַהאַן'ס נייע פּאָליסי האָט ארויסגערופען אָפּאָזיציע. פילע גענאָסען האָבען ערקלערט דאָס וועהרענד זיי האָבען דעם העכסטען רעספּעקט און פולסטען צוטרויען צו זיין סאָציאַליסטישער איבערגעבענהייט, האַלטען זיי אָבער, אַז דער נייער סאָרט ארטיקלען טאָרען אין אַ סאָציאַליסטישער צייטונג ניט ערשיינען.

קאַהאַן האָט דיזע טעאָריע שטאַרק באַקעמפּט. ער האָט געהאַלטען, אַז דער „פֿאָרווערטס" מוז ווערען אַ סאָציאַליסטישע צייטונג וואָס זאָל ארומנעמען דעם גאַנצען לעבען און אַזוי ארום ווערען אַ צייטונג פון פאָלק און ערשט דאַן וועט ער קענען פאַרשפּרייטען זיין סאָציאַליסטישע לעהרע.

אונטער קאַהאַן'ס רעדאַקציע האָט די סוירקולייישאַן פון „פֿאָרווערטס" גענומען וואַקסען. די רעזולטאַטען פון זיין נייער פּאָליסי האָבען די מעהרסטע געגנער זיינע ענדליך איבערצייגט, אַז ער, קאַהאַן, איז גערעכט. אָבער אפילו קאַהאַן'ס פאַרביסענסטע געגנער האָבען שטאַרק געלויבט זיין רעפאָרם אין באַצוג צו דער שפּראַך. אין יענע יאָהרען פלעגען די שרייבער געברויכען דייטשע און העבּרעאישע ווער־

טער און אויסדרוקען. קאהאן האָט אזוינע ווערטער און אויסדרוקען, וועלכע דער דורכשניטליכער ארבייטער קען ניט פארשטעהן, ניט אריינגעלאָזען אין „פאר־ווערטס".

די נייע רעפאָרמען וואָס קאהאן האָט אריינגעבראכט אין „פארווערטס" האָבען געהאָלפען צוציהען א סך לעזער צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען מאסען היימישע בעל־מלאכות און אויך א גרויסע צאָהל פרויען. דער טאָן פון טאָלעראנץ און די פריינדליכע אויפקלערונג צוזאמען מיט דער פאָפּולערער איינפאכער שפּראך האָבען די לעזער צוגעצויגען.

די וויכטיגסטע טוער פאר'ן „פאָרווערטס"

אין יענע יאָהרען האָבען זעהר פיל ארבייט פאר'ן „פאָרווערטס" אוועקגעלעגט א. ליעסין, ל. מילער, מ. יאפע, מ. זאמעטקין און מ. ווינטשעווסקי. א. ליעסין איז געשטאנען מיט'ן „פאָרווערטס" פון ערשטען טאָג זינט ער איז אין אמעריקע געקו־מען. מ. יאפע פלעגט אין יענע יאָהרען העלפען דעם „פאָרווערטס" מיט ארטיקלען און הויפּטזעכליך מיט זיין ביזנעס פעהיגקייט פריהער אלס מעמבער פון פארוואל־טונגס־ראט און שפּעטער אלס דער ביזנעס מענעדזשער.

צווישען די אנדערע, וועלכע האָבען פיל ארבייט אין יענע יאָהרען געטאָן זיי־נען געווען מאקס פיין און דר. ש. פעסקין.

דער „פאָרווערטס און די אידישע יוניאָנס

די געשיכטע און וואוקס פון „פאָרווערטס" געהט האנט אין האנט מיט דער געשיכטע און וואוקס פון די יוניאָנס.

אזעלכע יוניאָנס ווי די בעקער יוניאָן, די סעלצער יוניאָן, די זעצער יוניאָן א. ז. וו. זיינען פון אָנפאנג אָן, און ביז א געוויסען גראד נאָך היינט, אנגעוויזען אויף דער שטיצע פון דער עפענטליכער מיינונג. ביים אלגעמיינעם עולם האָט גע־מוזט געשאפען ווערען א פארלאנג נאָך יוניאָן לייבעלס אויף ברויט, סעלצער, פּרינטינג און אזא פארלאנג האָט געקאָנט געשאפען ווערען בלויז דורך א ווייט־פארשפּרייטער ציימונג מיט א גרויסען מאָראלען איינפלוס. יאָהרען לאנג האָט דער „פאָרווערטס" די אגיטאציע אָנגעפיהרט, הונדערטער און הונדערטער ארטיקלען און עדיטאָריעלס זיינען וועגען דעם געשריבען געוואָרען. דער רעזולטאט איז געווען דאָס פרויען אין די אידישע קווארטאלען זיינען געוואָרען די אמת'ע קעמפער אין יעדען סטרייק וואָס די אויסגערעכענטע יוניאָנס האָבען אָנגעפיהרט.

דער היסטאָרישער בעקער סטרייק אין 1909 האָט איבערצייגט די בעקער באָלעבאָטים, אז זיי האָבען צו טאָן ניט בלויז מיט עטליכע הונדערט ארבייטער, נאָר מיט א גרויסער ארמעע פון קלאסען־באוואוסטע און אויפגעקלערטע פרויען. דער דאמאָלסדיגער אויפרוף פון „פאָרווערטס" צו די פרויען, אז זיי זאָלען אויפ־נעמען דעם בעקער קאמף, האָט פארניכטעט דעם באָדען אונטער די פיס פון די באָלעבאָטים און האָט געוואונען דעם סטרייק פאר די ארבייטער.

דער פאַל איז בלויז איינער פון צעהנדליגע און צעהנדליגע פון זעלבען סאָרט. די קליינע יוניאָנס פון די לאָקאלע פאכען זיינען יאָהרען לאנג געווען אנגעוויזען אויף דער מאָראלער קראפט פון „פאָרווערטס". מיט דער צייט זיינען זיי, פאר־שטעהט זיך, געוואָרען שטארקער ביז וואנען זיי האָבען ענטוויקעלט אייגענע כחות זייער עקזיסטענץ אויפצוהאלטען, אבער אפילו ביז'ן היינטיגען טאָג איז דער הויפּט

פונדאַמענט זייערער די מאָראַלע הילף, וועלכע זיי קענען יעדען מאָמענט ארויס־רופען צווישען די אידישע ארבייטער מאַסען, וועלכע דער „פאָרווערטס" האָט ערצויגען און געלערענט צו האַלטען הויך דעם פּרינציפּ פון ארבייטער אָרגאַניזאַציע.

די ראָלע וואָס דער „פאָרווערטס" האָט געשפּילט אין דער נאָדעל אינדוסטריע

דער „פאָרווערטס" האָט געשפּילט א גרויסע ראָלע אין דער אויפבויאונג פון די אידישע יוניאָנס אין דער נאָדעל אינדוסטרי.

די קלאָוקמאַכער יוניאָן פאַנגט אָן איהר קאַפּיטעל מיט דעם גרויסען קאַמף אין 1910. דער „פאָרווערטס" האָט געשאַפען די מאָראַלע און פינאַנציעלע הילף פאַר די קעמפּענדע סטרייקער. דער „פאָרווערטס" האָט ערמוטיגט און באַגייסטערט די ארבייטער און האָט דורך אפילו געזאַמעלט געלט כדי די ארבייטער זאָלען קענען בייקומען די שטאַרקסטע וואַפע וואָס די באַלעבאַטים האָבען דאַמאָלסט באַנוצט — די וואַפע פון הונגער און נויט.

ווען דער סעטעלמענט איז ענדליך געמאַכט געוואָרען זיינען די ארבייטער טויזענדערוויז געקומען ארום דער „פאָרווערטס" געביידע און אויסגעדריקט זייער דאַנק און זייער באַגייסטערונג. זיי האָבען אויפ'ן „פאָרווערטס" געקוקט ווי אויף דעם פיהרער פון סטרייק און דער וועלכער דאַרף באַשטימען וועלכע פּונקטען עס זיינען גוט פאַר די ארבייטער און וועלכע נים.

די גרינדונג פון דער אַמאַלגאַמייטעד

אין 1911 איז אונטערגענומען געוואָרען די ארבייט צו אָרגאַניזירען די שניי־דער פון מענער קליידער. די גאַנצע ארבייט איז געפאַלען אויף א פּאָר פיהרער און דעם „פאָרווערטס". דער „פאָרווערטס" האָט אָנגעפיהרט א סיסטעמאַטישע פּראָפּאַגאַנדע אויפצוקלערען די שניידער, אַז זיי מוזען האָבען א שטענדיגע שטאַרקע אָרגאַניזאַציע. די שניידער זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען און דאַן איז געקומען דער גרויסער סטרייק, וועלכער האָט זיך געענדיגט מיט ערפאָלג פאַר די ארבייטער.

קורץ נאָכ'ן סטרייק איז קלאָהר געוואָרען, אַז די שניידער מוזען זיך באַפרייען פון דער אינטערנעשאָנאַל אָרגאַניזאַציע, פון די „יונייטעד גאַרמענט וואָרקערס" מיט וועלכע זיי זיינען יאָהרען־לאַנג געווען פאַראייניגט. עס איז קלאָהר געוואָרען פאַר די פיהרער פון דער יוניאָן און פאַר דעם „פאָרווערטס" אַז די „יונייטעד גאַר־מענט וואָרקערס" זיינען פרעמד צום גייסט פון די שניידער און אַז טראָץ דעם, וואָס עס איז געפערליך פאַרנאַנדערצושפּאַלטען ארבייטער פון איין אָרגאַניזאַציע און עס איז געגען די פּרינציפּען פון ארבייטער־קאַמף, מוז אָבער אין דיזען פאַל געמאַכט ווערען אַן אויסנאַהם. דער „פאָרווערטס" איז געווען איבערצייגט, אַז עס וועט זיין געזינטער אי פאַר די שניידער, אי פאַר די „יונייטעד גאַרמענט וואָרקערס", אַז זיי זאָלען זיך פאַרנאַנדערטיילען.

א סך אגיטאַציע האָט זיך געפאָדערט אום ארויסצונעמען די שניידער פון דער אַלטער אָרגאַניזאַציע און אויפבויען מיט זיי א נייע. יאָהרען און יאָהרען האָט דער „פאָרווערטס" געטראָגען די אמאַלגאַמייטעד אויף זיינע הענט און געהאָדעוועט ווי א מוטער א קינד.

גלייך ביי דער גרינדונג פון דער אמאלגאמייטעד האָבען זיך אנגעפאנגען א רייהע מיט סטרייקס און לאָק־אוטס. דער קאַמף האָט געמוזט געפיהרט ווערען אויף צוויי פראָנטען: געגען די רייכע באלעבאטים און געגען די „יונייטעד גארמענט וואָרקערס". דעם צוטרויען וואָס די שניידער האָבען געהאט צום „פֿאָרווערטס" האָט מעגליך געמאכט פאר זיי צו שלאָגען די באלעבאטים פון איין זייט און די „יונייטעד" פון דער אנדער זייט.

מיר האָבען דאָ געבראכט בלויז א פּאָר שלאָגענדע ביישפּילען. דאָס וואָס האָט פּאסירט מיט די קלאָוקמאכער, מיט די שניידער, האָט אויך אין עהנליכען אדער אנדער אופן פּאסירט מיט אנדערע יוניאָנס. יעדער יוניאָן איז געבאָרען געוואָרען דורך א ריזיגען קאמף און אין יעדען פון די קאמפען האָט דער „פֿאָרווערטס" גע־שפּילט די וויכטיגסטע ראָלע.

אין די שטילע רוהיגע צייטען איז דער „פֿאָרווערטס" געווען דער אויפקלערער, דער אגיטאטאָר און אין די קריזיס צייטען איז דער „פֿאָרווערטס" געווען דער קעמ־פער, וועלכער האָט די ארבייטער געגעבען די נויטיגע הילף אין דעם ריכטיגען מאָמענט.

דער „פֿאָרווערטס" און די סאָציאליסטישע באוועגונג

אין די זעלבע יאָהרען ווען עס זיינען אויפגעבויט געוואָרען די גרויסע אידישע יוניאָנס האָט זיך אויך צוגעוואקסען די סאָציאליסטישע באוועגונג. אין די יאָהרען פון 1908 ביז 1916 איז די סאָציאליסטישע פּארטיי אין אמעריקע שטארק געוואַק־סען. די מיטגלידערשאפט פון דער פּארטיי האָט געציילט איבער הונדערט טויזענד און געגנאָסע דעבס האָט אלס פּרעזידענט קאנדידאט געצויגען אין ערך פון א מיליאָן שטימען.

צווישען די אידישע מאסען איז די סאָציאליסטישע באוועגונג געווען זעהר ערפאָלגרייך. ניו יאָרק האָט דאן געהאט א סאָציאליסטישען פּאַרשטעהער אין וואַ־שינגטאָן, א סאָציאליסטישען פּארטרעטער אין סטייט לעדזשיסלייטשור און סאָ־ציאליסטישע פּארשטעהער אין דער שטאָדט פּארוואלטונג. דער סאָציאליסטישער קאָנגרעסמאן, דער פּארשטאָרבענער גענאָסע מאיר לאָנדאָן איז געקומען פון דעם עלטסטען קווארטאל פון ניו יאָרק, פון דער איסט־סאיד. די אסעמבלי־לייט זיינען געקומען פון אנדערע אידישע קווארטאלען פון הארלעם, בראנקס, וויליאמסבורג און בראנזוויל. און דאָס זעלבע איז אויך געווען איבערן גאנצען לאנד.

דער „פֿאָרווערטס" האָט פּארזעעט דעם סאָציאליסטישען געדאנק אין די הער־צער און מוחות פון די אידישע ארבייטער און דער „פֿאָרווערטס" האָט אנגעפיהרט די גרויסע קאמפּיינס פאר די סאָציאליסטישע קאנדידאטען.

די סאָציאליסטישע פּארטיי, די יוניאָנס און דער ארבייטער רינג

די סאָציאליסטישע פּארטיי, די יוניאָנס און דער ארבייטער רינג זיינען אין אלע ארבייטער אונטערנעמונגען, אין אלע ארבייטער קאמפען געגאנגען האנט אין האנט, שולטער צו שולטער. יעדען מאָל ווען א יוניאָן האָט אויפגענומען א סטרייק האָט זי געוואוסט, אז הינטער איהר שטעהן צוויי שטארקע זיילען: דער ארבייטער רינג און די סאָציאליסטישע פּארטיי און יעדעס מאָל ווען די פּארטיי האָט אונטער־

נומען א קאמפּיין איז זי געווען זיכער, אז זי וועט קריגען די פולע שטיצע פון אר־בייטער רינג און פון די יוניאָנס.

אָט דאָס צונויפפלעכטען פון די דריי צווייגען פון דער ארבייטער באוועגונג אין איין גרויסער מעכטיגער קערפּערשאפט איז געווען די לאנג־יאָהריגע ארבייט פון „פאָרווערטס". זיי זיינען אלע דורכגעדרונגען מיט די זעלבע אידעאלען און מיט די זעלבע פּרינציפּען, וואָס דער „פאָרווערטס" האָט זיי געלערענט און דערפאר איז גאנץ נאַטירליך געווען, אז זיי זאָלען זיך פיהלען ווי ברידער, ווי קינדער פון איין גייסטיגען פאָטער און אז זיי זאָלען טראָגען א טיפע פאראנטוואָרטליכקייט איינע צו די אנדערע.

די פאַרפאָלגונגען אויף דעם „פאָרווערטס" אין די מלחמה יאָהרען

די דריטע פּעריאָדע אין דעם לעבען פון „פאָרווערטס" פאנגט זיך אָן אין די מלחמה־יאָהרען. דאָס איז געווען א צייט ווען דער „פאָרווערטס" און די סאָציאַ־ליסטישע באוועגונג האָבען דורכגעליטען די שרעקליכסטע פאַרפאָלגונגען. דער „פאָרווערטס" איז אין יענער פינסטערער צייט געשטאנען אין געפאהר פארניכטעט צו ווערען צוליב דער שטעלונג וואָס ער האָט גענומען צו מלחמה און צוליב זיין סאָציאליסטישער טעטיגקייט.

דער „פאָרווערטס" האָט שטארק אגיטירט געגען מלחמה. ער האָט דאָס געטאָן באַלד ביים אויסברוך פון וועלט־קריג און ער האָט עס פאָרטגעזעצט שפּעטער, ווען די אמעריקאנער קאפּיטאליסטען האָבען אגיטירט, אז אמעריקא זאָל אריין אין קריג.

וואָס א טאָג איז געוואָרען געפערליכער ארויסצוריידען א וואָרט געגען דיזער אַגיטאַציע. דער „פאָרווערטס" האָט אבער ניט אויפגעהערט צו קריטיקירען די מלחמה העצערישע פּראַפּאגאנדע. ער האָט אנגעוויזען, אז די אמעריקאנער רעפּוב־ליק וועט פאראטען איהרע אייגענע פּרינציפּען אויב זי וועט זיך פארבינדען מיט אזא דעספּאָטישע לאנד ווי רוסלאנד און דערמיט העלפען דעם צאריזם זיך באפעס־טיגען.

דער „פאָרווערטס" האָט געדרוקט ארטיקלען און עדיטאָריעלס אין וועלכע ער האָט אָנגעוויזען, אז די מלחמה ווערט אין אלע לענדער אנגעפיהרט אין די אינטע־רעסען פון די קאפּיטאליסטישע קלאסען.

עס איז געקומען 1917. די פאראייניגטע שטאאטען האָבען ערקלערט קריג געגען דייטשלאנד און זיך געשטעלט אויף דער זייט פון די „עליים".

די סאָציאליסטישע פּארטיי פון אמעריקא האָט אָפּגעהאלטען א ספּעציעלע קאָנווענשאָן צו פארהאנדלען די מלחמה פראגע און זי האָט דאן אָנגענומען די באַ־ריהמטע סט. לואיס רעזאָלוציע, וועלכע האָט שארף פארדאמט דעם שריט פון דער אמעריקאנער רעגירונג און האָט אויפגעפאָדערט די אמעריקאנער מאסען זיי זאָלען באַקעמפען די מלחמה משוגעת און די אומזיסטע בלוט־פארגיסונג.

דער „פאָרווערטס" האָט געהאלטען דעם שטאנדפּונקט פון דער סאָציאליסטי־שער פּארטיי ג ע ג ע ן מלחמה.

די רעגירונג האָט גענומען שארף פארפאָלגען אלץ וואָס איז געווען סאָציאַ־ליסטיש. דער „פאָרווערטס" זייענדיג די וויכטיגסטע סאָציאליסטישע צייטונג האָט דעריבער אויף זיך געצויגען די ביטערסטע אטאקעס פון די בלוט־פאטריאָטען.

איינע פון די גרעסטע אמעריקאנער צייטונגען אין ניו יאָרק האָט פון דער רעגירונג געפֿאָדערט, אז זי זאָל דעם „פֿאָרווערטס" אונטערדריקען.

ענדליך איז געקומען אן אויפֿפֿאָדערונג פון וואשינגטאָן. דער אסיסטענט פּאָסטמעסטער דזשענעראל האָט געפֿאָדערט אז דער „פֿאָרווערטס" זאָל צו איהם שיקען א פּארטרעטער.

פֿארשטעהער פון „פֿאָרווערטס" זיינען אוועקגעפֿאָהרען אין וואשינגטאָן. די רעגירונגס בעאַמטע האָבען פאר זיי פֿארגעלעזען גאנצע פּעק מיט ארטיקלען, וועלכע די רעגירונג האָט ערקלערט אלס אומטריי און פיינדליך צום לאַנד.

אב. קאהאן, דער רעדאקטאר פון „פֿאָרווערטס", האָט אויף אלע באשולדי־גונגען געגעבען דעם פֿאָלגענדען ענטפֿער:

„מיר ענדערען ניט אונזערע איבערצייגונגען געגען מלחמה. מיר בלייבען ביי אונזערע מיינונגען און פאר מיינונגען קען דאס געזעץ, גאָט צו דאנקען, ניט באַ־שטראָפֿען. דאָ האנדעלט זיך אבער ניט וועגען אונזערע מ י י נ ו נ ג ע ן, נאר וועגען אונזערע ט אַ ט ע ן. דאָס געזעץ פֿארווערט אונז מיר זאָלען אונזערע מיי־נונגען אויסדריקען אין דער עפֿענטליכקייט. מיר פֿאָלגען דעם געזעץ".

דער פּאָסטמאסטער דזשענעראל אין וואשינגטאָן האָט זיך גערעכענט מיט דעם גרויסען איינפלוס וואָס דער „פֿאָרווערטס" האָט געהאט צווישען די אידישען מאסען אין אמעריקא און ער האָט קיין חשק ניט געהאט צו מאכען צופֿיל טומעל מיט אזא גרויסער צייטונג.

דער רעזולטאט איז אלזא געווען, אז אָפיציעל האָט מען דעם „פֿאָרווערטס" ניט צוגעמאכט. דער „פֿאָרווערטס" איז אבער געווען די איינציגע אידישע טעגליכע צייטונג וואָס האָט יעדען טאָג געמוזט אריינשיקען אין פּאָסט אָפיס א ווערטערליכע איבערזעצונג אין ענגליש פון יעדען ארטיקעל וואָס איז ערשינען, פון יעדען שטיקעל נייעס און זאָגאר פון די אדווערטייזמענטס און נאָטיצען. דאָס האָט מען געמוזט צושטעלען צום פּאָסט אָפיס איידער מען האָט געקענט קריגען אן ערלויבעניש די צייטונג צו שיקען אין דער קאַנטרי. די צייטונג האָט זיך צוליב דעם כמעט יעדען טאָג פֿארשפּעטיגט און גאנץ אָפט איז אן אויסגאבע אין גאנצען פֿארהאַלטען גע־ווארען.

אלע אנדערע אידישע צייטונגען זיינען געווען פריי פון די איבערזע־צונגען. דער עולם האָט מיט'ן „פֿאָרווערטס" סימפּאַטיזירט. עס איז פאר די מאסען געווען קלאָהר, אז דער „פֿאָרווערטס" ליידט פון די פֿארפֿאָלגונגען בלויז דערפֿאר וואָס ער איז א סאָציאליסטישע צייטונג, וועלכע האָט זיך ענטזאגט צו פֿאראטען זיינע פּרינציפּען.

דער „פֿאָרווערטס" נאָך דער מלחמה

אויך נאָך דער מלחמה זיינען די פֿארפֿאָלגונגען אויפ'ן „פֿאָרווערטס" און אויף דער סאָציאליסטישער פּארטיי פֿארטגעזעצט געוואָרען. און די שפּעטערדיגע פֿאר־פֿאָלגונגען זיינען, אין געוויסע הינזיכטען, געווען ערגערע. נאָך דער מלחמה האָט זיך אָנגעפאנגען א קאפּיטאליסטישע פֿארשווערונג אוועקצונעמען פון די ארבייטער די בעסערע באדינגונגען, וואָס מען האָט זיי געמוזט געבען אין די מלחמה יאָהרען. די קאפּיטאליסטען האָבען געזוכט אנצוואָרפֿען א שרעק אויף די ארבייטער, טע־ראָריזירען די פיהרער, די יוניאָנס און די ארבייטער צייטונגען. אין יענער צייט

זיינען די סאָציאַליסטישע אסעמבלי לייט אויסגעשלאָסען געוואָרען פון דער לעגיסלייטשור אין אָלבאַני, אין יענע יאָהרען זיינען דאָס פאָרגעקומען די גרויזאַמע ברוטאַלע דעפּאָרטאַציעס, ווען מען האָט טויזענדער ראַדיקאַלען אָהן א פאַרוואָס ארויסגעשיקט פון לאַנד.

און עס איז איצט אויף די פּלייצעס פון דעם „פאָרווערטס" געפאַלען די גרויסע אויפגאַבע פון צוריק אויפצובויען דאָס וואָס די מלחמה האָט צוטרייסעלט און פאַרניכטעט. די וויכטיגסטע ארבייט איז געווען אנצוהאַלטען די באַדינגונגען וואָס די ארבייטער האָבען אין די מלחמה יאָהרען געוואונען. שווערע סטרייקס זיינען פאָרגעקומען איבערן גאַנצען לאַנד און דער „פאָרווערטס" האָט געפיהרט די אגיטאַציע פאַר די יוניאָנס און פאַר די סטרייקערס.

די אויסזיכטען פאַר א ווידער־אויפלעבונג פון די ארבייטער זיינען געווען גלענצענדע. דער ווערסאַילער פרידענס אָפּמאַך און די פאַרשווערונג פון די באַלעבאַטים געגען די יוניאָנס, האָבען אויפגעעפענט די אויגען ביי מיליאָנען ארבייטער, וואָס זיינען אין די מלחמה יאָהרען געווען פאַר׳שכור׳ט פון דער פּאַטריאָטישער בלוט־פּראָפּאַגאַנדע.

די נייע שטערונג

דאָ האָט זיך באַוויזען א נייע שטערונג. פון יענער זייט ים האָט זיך אריבערגעטראָגען אהער די באָלשעוויסטישע אגיטאַציע, די קאָמוניסטישע תורה.

די ראַדיקאַלע ארבייטער באַוועגונג, סיי ביי אידען, סיי ביי ניט־אידען איז צושפּאָלטען געוואָרען.

עס האָט זיך אנגעפאַנגען אן אינערליכער קאַמף, וועלכער האָט זיין העכסטען פונקט דערגרייכט אין די אידישע יוניאָנס. דער „פאָרווערטס" איז געבליבען ביי זיינע סאָציאַליסטישע פּרינציפּען און ביי דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי.

די ערשטע צייט נאָך דער באָלשעוויסטישער רעוואָלוציע איז דער „פאָרווערטס" געווען פריינדליך צו רוסלאַנד. זיין שטעלונג איז געווען, אז מען דאַרף זיין טאָלעראַנט, מען דאַרף זעהן פיליכט וועט פון דער רעוואָלוציע עפּעס רעכטס ארויסקומען.

שפּעטער אבער, ווען דער דריטער אינטערנאַציאָנאַל האָט אנגענומען די טאַקטיק פון פאַרשפּרייטען גיפט אין די ארבייטער רייהען, פון אָנפיהרען א קאַמפּיין פון פאַרלוימדונג געגען אויסגעפּרובירטע פיהרער פון דער ארבייטער באַוועגונג, וועלכע האָבען זיך ענטזאַגט אָנצונעמען די קאָמוניסטישע תורה, דאַן האָט דער „פאָרווערטס" דערקענט אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג די אלטע געפאַהר פון דרייסיג יאָהר צוריק, די געפאַהר פון דעם דעליאָניזם, די געפאַהר וועלכע ער האָט באַקעמפט אין די ערשטע יאָהרען פון זיין עקזיסטענץ.

דער „פאָרווערטס" האָט באַשלאָסען יענעם קאַמף צו באַנייען. ער האָט זיך געשטעלט די אויפגאַבע ארונטערצורייסען די מאַסקע פון די קאָמוניסטען און ארויסשטעלען זיי אין זייער ריכטיגען געשטאַלט פון ברעכער און צושטערער פון דער ארבייטער באַוועגונג. אָט דעם קאַמף פיהרט דער „פאָרווערטס" איצט אָן.

„די צוקונפט"

די פֿאָרווערטס אַסאָסיאיישאַן גיט אויך ארויס דעם ליטעראַריש־וויסענשאַפט־ליכען זשורנאַל „די צוקונפט".

„די צוקונפט" האָט הינטער זיך אַ היסטאָריע פון 43 יאָהר. דער זשורנאַל איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1892. די ערשטע העפט פון דער צוקונפט איז ארויסגעגאַנגען אין יאַנואַר 1892 אונטער אַ רעדאַקציאָנס קאָלעגיום. פיליפּ קראַנץ האָט אויסגעדריקט די פּראָגראַם פון דער צוקונפט אין דעם פּראָגראַם אַרטיקעל „אונזער צוקונפט".

„אונזער פּראָגראַם קענען מיר אויסדריקען אין דריי ווערטער: מיר זיינען סאָציאַל־דעמאָקראַטען" הייבט אָן פיליפּ קראַנץ זיין פּראָגראַם אַרטיקעל „אונזער צוקונפט".

עס איז געווען אין די ראָמאַנטישע יאָהרען, ווען די רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט זיך אָרגאַניזירט אַלס די גרופּע „די באַפרייאונג פון אַרבייט", און פּלעכאַנאָוו האָט מיט זיין גלענצענדער פעדער פּאָפּולער געמאַכט דעם מאַרק־סיזם צווישען רוסישע אינטעליגענטען. די ערשטע אידישע סאָציאַליסטען, וואָס זיינען אַריבערגעקומען אין אַמעריקע, זיינען געווען שטאַרק אונטערן איינפלוס פון דער נייער ווענדונג אין רוסישען סאָציאַליזם. זיי זיינען געוואָרען פאַרברענטע מאַרקסיסטען, סאָציאַל־דעמאָקראַטען. אָט אין דעם גייסט איז פאָרמולירט געוואָרען אויך די פּראָגראַם פון דער „צוקונפט".

זייענדיג אַ שטרענג מאַרקסיסטישע צייטונג, פאַרענדיגט אָבער דער שרייבער פון דעם פּראָגראַם אַרטיקעל מיט פאָלגענדע ווערטער:

„צום שלוס ערקלעהרען מיר דאָס אַזוי ווי אונזער צוועק איז נאָר ארויסצו־געבען אַ בילדונגס זשורנאַל פאַר אידישע אַרבייטער און אַזוי ווי די ריינע־וויסענ־שאַפט איז ניט קיין פּאַרטיי זאַך, לאַדעט איין די „צוקונפט" הערצליך די מיט־ווירקונג פון יעדען איינעם, וואָס קען עפּעס אָנשרייבען און די לעזער זאָלען עטוואָס לערנען אָדער האָבען אַן עסטעטישען גענוס".

מיט אַנדערע ווערטער הייסט דאָס, אַז די „צוקונפט" האָט גלייך ביי דער גרינדונג געגעבען פּלאַץ פאַר ליטעראַרישע שאַפונגען און וויסענשאַפטליכע אונ־פּאַרטייאישע אַרטיקלען.

דער כאַראַקטער פון דער „צוקונפט" ביי דער גרינדונג קען מען זעהן פון די ערשטע אַרטיקלען וואָס זיינען דאָרטען ערשינען.

„קאַרל מאַרקס", פון מ. הילקאָוויטש.

„גאָט רעליגיאָן און מאָראַל", פון פיליפּ קראַנץ.

„דער וואוקס פון פּראָלעטאַריאַט אין אַמעריקע", פון פּראָפעסאָר דע ליאָן.

„האָט מען אויפגעטאָן אין דייטשלאַנד מיט די רייכסטאַג וואַהלען פאַר דעם סאָציאַליזם"?, פון הערמאַן שליטער.

„דאַרוויניזם", פון אַב. קאַהאַן.

„מאַטעריאַליזם און קאַפּיטאַליזם", פון פ. קראַנץ.

„די שווימענדע טרונע".

פילע וואַסערן זיינען שוין אַריבער פון דער צייט, ווען די „צוקונפט" איז געגרינדעט געוואָרען. גרויסע ענדערונגען זיינען פאָרגעקומען אין דער וועלט און אין אידישען לעבען. אויך די „צוקונפט" האָט איבערגעלעבט פאַרשידענע צייטען.

אין דער געשיכטע פון דער „צוקונפט" קען מען פיעל לערנען וועגען דער אידעאָלאָגיע פון אידישע אינטעליגענטען אין פאַרשידענע צייטען.

אין דער „צוקונפט“ האָבען זיך געביטען רעדאַקטאָרען און אין א געוויסער מאָס אויך ריכטונגען. „די צוקונפט“ איז אבער אַלע מאָהל געבליבען א סאָציאַליסטישע צייטונג.

א נייע ווענדונג אין דער געשיכטע פון „צוקונפט“ הייבט זיך אָן מיט דער צייט, וואָס א. ליעסין איז געוואָרען דער רעדאַקטאָר פון דעם זשורנאַל. „די צוקונפט“ איז אויך אונטער ליעסינ'ס רעדאַקציע געבליבען שטרענג מאַרקסיסטיש און סאָציאַליסטיש, „די צוקונפט“ האָט אבער אנגענומען א ברייטע אַלמענשליכע און אידישע ריכטונג.

ליעסין האָט איבערגענומען די רעדאַקציע אין יאָהר 1912. די יאָהרען וואָס ליעסין רעדאַקטירט „די צוקונפט“ זיינען געווען שטורמישע יאָהרען אין דער וועלט־געשיכטע און פאַטאַלע יאָהרען אין דער אידישער געשיכטע. „די צוקונפט“ שפּיגעלט אָב די היסטאָרישע עפּאָכע אין וועלכער מיר לעבען.

ליעסין אליין מיט זיינע וואונדערבאַרע עדיטאָריעלס, מיט א סטעף שרייבער פון דער גאַנצער אידישער וועלט, באַלייכטען אַלע קאָמפּליצירטע פראַגען פון דער שטורמישער צייט אין א אידישען סאָציאַליסטישען גייסט. די פראַגען ווערען באַהאַנדעלט מיט טיפקייט און מיט אָריגינאַליטעט. אלס א אייגענאַרטיגער דענקער האָט ליעסין ארויפגעלייגט זיין שטעמפּעל אויף „די צוקונפט“ אין די יאָהרען, וואָס ער איז רעדאַקטאָר.

אין ליטעראַרישען זין האָט „די צוקונפט“ צוגעצויגען די בעסטע ליטעראַרישע כחות, די גאַנגען „צוקונפט“ פאַר די לעצטע יאָהרען זיינען אוצרות פון ליטעראַרישע שאַפונגען.

„די צוקונפט“ איז איצט דער טרעגער פון אמת'ער אידישער קולטור ניט נאָר דאָ אין אמעריקע, נאָר אין דער גאַנצער אידישער וועלט.

„די צוקונפט“ איז פריהער ארויסגעגעבען געוואָרען פון „צוקונפט אסס'ן“, פון דער „צוקונפט פרעס פעדערייישאַן“. איצט גיט ארויס דעם זשורנאַל די זעלבע אסאָסיאיישאַן, וואָס גיט ארויס דעם „פאָרווערטס“.

פאָטאָגראַפישע ערפינדונג: קעפּטען א. וו. סטיווענס פון דער אמעריקאַנער ארמיי האָט ערפונדען א פאָטאָגראַפישען אַפּאַראַט מיט וועלכען מ'קען פאָטאָגראַפירען ריזיגע שטרעקעס. אין א בילד וואָס ער האָט גענומען אין פילאַדעלפיע איז איהם געלונגען צו פאָטאָגראַפירען די גאַנצע שטרעקע פון דעם דעלווער טייך ביז סטעטען איילאַנד.

אַן ערפינדונג פאַר בלינדע: א פראַנצויזישער בלינדער סאָלדאַט האָט ערפונדען אַן אַפּאַראַט מיט וועלכען מען טראַנספערירט געוועהנליכע דרוק מאַטעריאַל אויף ברייל, די דרוק וואָס בלינדע באַנוצען.

מאָגען אַלסערס: די דאָקטוירים פון דער פאַקולטעט פון די נאָרד־וועסטערן יוניווערסיטי האָבען דערקלערט, אז דער עקסטראַקט פון דעם מיוקוס פון א שווייניַשען מאָגען איז א רפואה פאַר ליידענדע אויף אַן אַלסער אין מאָגען.

די פינף טאָגיגע וואָך אין אַלטע צייטען

א וויסענשאַפטליכע עקספּעדיציע פון די יוניווערסיטי אָף שיקאַגא האָט געפונען זעכציג אַלטע טאָפלען אין עלישאַר, אויף איינעם פון די טאָפלען האָבען זיי פאַנאַנדערגעקליבען היעראָגליפען וועלכע זאָלען זאָגען, אז די חיטים האָבען זיך באַנוצט מיט דער פינף־טאָגיגער וואָך מיט 4000 יאָהר צוריק.

א פיש מיט פיער אויגען: די טעמפּלטאָן קראָקער עקספּעדיציע האָט ניט לאַנג צוריק געכאַפּט א פיש אין א טייך אין האָנדוראַס וועלכער האָט פיער אויגען. זי שווימט אויבען אויף און זוכט אינסעקטען מיט די אויבערשטע אויגען, צו דערזעלבער צייט נוצט זי די אונטערשטע אויגען צו זוכען שפּייז אונטען אין וואַסער.

דער ארבייטער רינג

דער ארבייטער רינג איז דער גרעסטער אידישער ארבייטער אָרדען פון דער וועלט. ניט נאָר אָבער צווישען אידישע ארבייטער אָרדענס איז ער דער גרעסטער. ער שטייגט אריבער אלע ניט־אידישע ארבייטער אָרדענס פון דער גאַנצער וועלט.

צווישען אידישע ארבייטער איז דער ארבייטער רינג געווען דער פּיאָנער אויף די געביטען פון געגענזייטיגער הילף און קאָאָפּעראטיווע אינשורענס. דער ארביי־טער רינג האָט זיך געשטעלט אויך די אויפגאבע פון סאָציאליסטישער אויפקלעה־רונג און קולטור.

אין יאָהר 1900 האָט זיך דער ארבייטער רינג געגרינדעט. אין דער צייט פון זיין גרינדונג, זיינען שוין געווען גרויסע אידישע באלעבאטישע אָרדענס. דער אר־בייטער רינג האָט זיך אבער געשטעלט ריין ארבייטער אויפגאבען מיט גאר א בריי־טען פארנעהם. אָט ווי עס איז פארמולירט די פּרינציפּען ערקלעהרונג פון ארבייטער רינג.

„אלס מיטגלידער פון ארבייטער רינג, שטרעבען מיר צו דער פולשטענדיגער באפרייאונג פון ארבייטער קלאַס... יעדער מיטגליד פון ארבייטער רינג מוז באַ־לאַנגען צו דער יוניאָן פון זיין פאַך... ער מוז שטיצען די פּארטייען, וואָס שטעלען זיך די אויפגאבע די איינפיהרונג פון פּאָליטישער פרייהייט און עקאָנאָמישער גלייכהייט... די ארבייטער נויטיגען זיך אויך אין מאָראלער הילף, פריינדשאפט פון זייערע מיטמענשען".

מאַטעריעלע געגענזייטיגע שטיצע, פריינדשאפט און קלאַסענבאוואוסטזיין זיי־נען געווען די פּרינציפּען אויף וועלכע דער ארבייטער רינג האָט זיך געגרינדעט. אָט די פּרינציפּען זוכט דער ארבייטער רינג אָבצוהיטען די גאנצע צייט פון זיין עקזיסטענץ.

ווען דער ארבייטער רינג האָט זיך געגרינדעט האָט געהערשט צווישען אידישע סאָציאליסטען די איבערצייגונג, אז אָט אָט ווערען פארשוואונדען אלע אונטערשידען צווישען נאַציאָנען. קיין ריין אידישע אויפגאבען האָט זיך דער ארבייטער רינג ניט געשטעלט. צייטען בייטען זיך אבער און מיט זיי ווערען געביטען מענשליכע אי־דעען. איצט האָט דער ארבייטער רינג פאר זיך ברייטע אידישע אויפגאבען. אידישע קולטור פארנעהמט אין ארבייטער רינג א בכבודיגען פּלאַץ. דער ארבייטער רינג האָט א גרויסע נעץ פון אידישע סאָציאליסטישע שוהלען. דער ארבייטער רינג נעהמט אויך אַן אנטייל אין אלע ענינים פון די אידישע מאַסען פון אלע לענדער. דער ארבייטער רינג איז אבער געווען און געבליבען א סאָציאליסטישער אָרדען מיט זיינע אויסגעשפּראָכענע ארבייטער קלאַסען אינטערעסען.

היינטיגס יאָהר האלט אָב דער ארבייטער רינג, אין אָנפאנג מאי, זיין 35־יעהריגע יובילעאום קאָנווענשאָן. די קאָנווענשאָן וועט האָבען פאר זיך שווערע ארבייטער רינג פּראָבלעמען. יונגע מענשען זיינען דאָס געווען די וועלכע עס האָ־בען דעם ארבייטער רינג געגרינדעט. די מיטגלידער זיינען אבער פאר דער צייט עלטער געווארען. צוליב דעם, וואָס די אידישע אימיגראציע האָט זיך אבגעשטעלט

אין אמעריקע, קומען קיין יונגע מענשען פון יענער זייט ניט אריין. דער דורכשניט עלטער פון ארבייטער רינג מיטגלידער שטייגט דאריבער. ביז איצט האָט דער ארבייטער רינג געטראָגען דעם כאראקטער פון אַן אָרגאַניזאַציע פון אימיגראַנטען. איצט האָט דער ארבייטער רינג פאַר זיך די אויפגאַבע צו צוציהען דעם יונגען אמעריקאַנער דור און אויך שטיצען זיינע עלטערע מיטגלידער.

אויף דער 35טער קאָנווענשאָן וועט דער ארבייטער רינג האָבען פאַר זיך שווערע אינערליכע פּראָבלעמען. די 35טע קאָנווענשאָן וועט זיך אבער אויך באַשעפטיגען מיט ברייטע געזעלשאַפטליכע פראַגען.

יעדע קאָנווענשאָן איז אַ לאַנדמאַרק אין דער געשיכטע פון ארבייטער רינג. ביז איצט זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען פאָלגענדע קאָנווענשאָנס:

קאָנווענשאָנס פון ארבייטער רינג:

1טע קאָנווענשאָן — פון 29טען ביז 31טען מערץ, 1901, אין 414 גרענד סטריט, ניו יאָרק.
2טע קאָנווענשאָן — פון 8טען ביז 10טען מאַי, 1902, אין 444 גרענד סטריט, ניו יאָרק.
3טע קאָנווענשאָן — פון 8טען ביז 10טען מאַי, 1093, אין פאָלקס לייסעאום, 218—2טע סט., נ. י.
4טע קאָנווענשאָן — ערשטע וואָך אין מאַי, 1904, אין לידערקראַנץ האָל, ברוקלין, נ. י.
5טע קאָנווענשאָן — פון 12טען ביז 14טען מאַי, 1905, אין בעטהאָווען האָל, ניו יאָרק.
6טע קאָנווענשאָן — פון 4טען ביז 7טען מאַי, 1906, אין בעטהאָווען האָל, ניו יאָרק.
7טע קאָנווענשאָן — פון 3טען ביז 5טען מאַי, 1907, אין סענטשורי האָל, נוארק, נ. דזש.
8טע קאָנווענשאָן — פון 7טען ביז 10טען מאַי, 1908, אין ניו אָדיטאָריום, פילאַדעלפיע, פּאַ.
9טע קאָנווענשאָן — ערשטע וואָך אין מאַי, 1909, אין פרינסעס טעאַטער, באַלטימאָר.
10טע קאָנווענשאָן — פון 4טען ביז 7טען מאַי, 1910, אין סטאַר קאַסינאָ, ניו יאָרק.
11טע קאָנווענשאָן — פון 10טען ביז 13טען מאַי, 1911, גערמאַניאַ האָל, ראָטשעסטער, נ. י.
12טע קאָנווענשאָן — פון 1טען ביז 5טען מאַי, 1912, אין וועבסטער האָל, ניו יאָרק.
13טע קאָנווענשאָן — פון 7טען ביז 11טען מאַי, 1913, אין לייבאָר לייסעאום, פילאַדעלפיע.
14טע קאָנווענשאָן — פון 5טען ביז 9טען מאַי, 1914, אין מיוזיק האָל, ניו הייווען.
15טע קאָנווענשאָן — פון 2טען ביז 6טען מאַי, 1915, אין וועסט סייד אָדיטאָריום, שיקאַגאָ.
16טע קאָנווענשאָן — פון 1טען ביז 7טען מאַי, 1916, אין בראָנזוויל לייבאָר לייסעאום, ברוקלין, נ. י.
17טע קאָנווענשאָן — פון 1טען ביז 6טען מאַי, 1917, אין האָנטס פּאָינט פּאַלאַס, בראָנקס, נ. י.
18טע קאָנווענשאָן — פון 5טען ביז 10טען מאַי, 1918, אין לייבאָר לייסעאום, פּיטסבורג.
19טע קאָנווענשאָן — פון 4טען ביז 10טען מאַי, 1919, אין ארב. רינג לייסעאום, דעטראָיט.
20טע קאָנווענשאָן — פון 2טען ביז 8טען מאַי, 1920, אין אַמסטערדאַם האָל, נוארק, נ. דזש.
21טע קאָנווענשאָן — פון 1טען ביז 7טען מאַי, 1921, אין טרימאָנט טעמפּעל, באָסטאָן.
22טע קאָנווענשאָן — פון 1טען ביז 7טען מאַי, 1922, אין קינג עדוואַרד האָטעל, טאָראָנטאָ.
23טע קאָנווענשאָן (פאַרטרעטער פון סטייטס) — 17טען מאַי, 1923, ניו יאָרק.
24טע קאָנווענשאָן (פאַרטרעטער פון סטייטס) — 8טען מאַי, 1924, ניו יאָרק.
25טע קאָנווענשאָן — פון 5טען ביז 10טען מאַי, 1925, אין ניו סטאַר קאַסינאָ, ניו יאָרק.
26טע קאָנווענשאָן (פאַרטרעטער פון סטייטס) — 6טען מאַי, 1926, ניו יאָרק.
27טע קאָנווענשאָן — פון 1טען ביז 7טען מאַי, 1927, אין סטאַטלער האָטעל, קליוולאַנד.
28טע קאָנווענשאָן (פאַרטרעטער פון סטייטס) — 10טען מאַי, 1928, אין ניו יאָרק.
29טע קאָנווענשאָן — פון 5טען ביז 11טען מאַי, 1929, אין דאַגלאַס פּאַרק לייסעאום, שיקאַגאָ.
30טע קאָנווענשאָן (פאַרטרעטער פון סטייטס) — 10טען מאַי, 1930, אין ניו יאָרק.
31טע קאָנווענשאָן — פון 3טען ביז 9טען מאַי, 1931, נייטשאָנאַל פּרעס קלוב, וואַשינגטאָן, ד. ק.
32טע קאָנווענשאָן — פון 5טען ביז 12טען מאַי, אין בעדפאָרד האָטעל, באָסטאָן, מאַסס.
33טע קאָנווענשאָן — פון פאַרטרעטער פון סטייטס אין ניו יאָרק.
34טע קאָנווענשאָן — פון פאַרטרעטער פון סטייטס אין ניו יאָרק.

אין פילע באַציהונגען האָט זיך דער ארבייטער רינג געביטען. אלס פּראָגרעסיווער אָרדען געהט דער ארבייטער רינג מיט די פאָדערונגען פון דער צייט. זיין סאָציאַליסטישען כאַראַקטער האָט אבער דער ארבייטער רינג ניט געביטען.

ענדע סעפּטעמבער 1934, האָט דער ארבייטער רינג געהאַט 65,943 מיטגלידער צוטיילט אין פאָלגענדע קלאַסען:

קלאס איי	322	מיטגלידער
" איינס (1)	20,889	"
" צוויי (2)	17,162	"
" דריי (3)	8,622	"
" פיר (4)	9,088	"
" פינף (5)	6,143	"
" זעקס (6)	901	"
פארשידענע אנדערע קלאסען	2,816	"

סך הכל מיטגלידער סעפט, 1934—65,943

עס זיינען נאך אבער דא א צאהל מיטגלידער, וואס דארפען רעאינסטייטעט ווערען.

די צאהל פון די ברענטשעס איז געווען ווי פאלגט: 712 ברענטשעס פון ערוואקסענע, 41 ברענטשעס פון דער יאנג סוירקעל ליעג און 77 קלובען.

צו פארשטעהן די טהעטיגקייט פון ארבייטער רינג, קען מען פון דעם יעהר־ליכען סטייטמענט פאר'ן יאהר 1933.

לויט אפיציעלע ציפערען, „פריינד", יולי - אוגוסט 1934, איז דער פאר־מעגען פון ארבייטער רינג געווען ווי פאלגט:

ענדע יאהר 1933, האט דער ארבייטער רינג פארמאגט:

אין טויטען בענעפיט פאנד „מוירטשערי פאנד"	$849,551.42
אין רעזערוו פאנד	3,901,982.95
אין קראנקען בענעפיט פאנד	205,100.00
אין סאנאטאריום פאנד	420,564.26
אין צדקה פאנדען (פריוויליגע)	50,153.71
אין פאנדען פאר הוצאות	79,309.11
אין פאנד פאר אלטע לייט „אלד איידזש"	197,037.93
אין סוספענס (ניט באשטימטע פאנדען)	714.76
סך הכל פון פארמעגען אין אלע פאנדען ענדע 1932	$5,704,414.14
הכנסה אין יאהר 1933 פאר אלע פאנדען	$1,164,657.12
	$6,869,071.26

הוצאות פאר דעם יאהר 1933

טויטען בענעפיט און רעזערוו פאנד	$313,811.84	
קראנקען בענעפיט	349,545.36	
סאנאטאריום	112,864.48	
צדקה פאנדס פריוויליגע	55,209.75	
פארשידענע הוצאות	271,800.83	
סך הכל הוצאות פאר'ן יאהר 1933		$1,103,232.26
בלייבט דער פארמעגען פון ארבייטער רינג אנפאנג 1934		$5,765,839.00

אין פאָלגענדע עססעטס איז דער פארמעגען פארטיילט:

הייזער, בוך־ווערט	$348,327.27
הלוואות פארזיכערט פון מארטגיידזשעס	2,607,225.00
באנדס לויט בוך ווערט	2,365,169.71
מזומן אין פארשידענע באנקען	191,007.55
פארשידענע אנדערע זאכען	254,109.47
סך הכל	$5,765,839.00

די רעכענונגען פאר דעם יאָהר 1934 וועלען ווערען פארטיג ערשט צום קאָנ־ווענשאָן.

פאָלגענדע אינסטיטוציעס זיינען א טייל פון ארבייטער רינג. אויסער דעם סאנאטאָריום אבער זיינען די אלע אינסטיטוציעס זעלבסטשטענדיג.

1) דער ארבייטער רינג סאנאטאָריום. פאר די 25 יאָהר פון זיין עקזיסטענץ האָט דער סאנאטאָריום געהאט איבער פיר (4) טויזענד פאציענטען. די מייסטע פאציענטען זיינען געהיילט געווארען. דער ארבייטער רינג סאנאטאָריום איז פון די בעסטע אין אמעריקע. אלע מאָדערנע הייל אפאראטען זיינען דאָ אין ארבייטער רינג סאנאטאָריום, אויפגעהאלטען פון ארבייטער.

2) מעדיקאל דעפארטמענט אין ניו־יאָרק מיט א סטעף פון 43 דיסטריקט דאָקטוירים, 20 ספעציאליסטען. א מאָדערנער געזונדהייטס סענטער איז אונטער׳ן אויפזיכט פון מעדיקאל דעפארטמענט. אנדערע גרויסע שטעדט טוען נאָך דעם ביישפיל פון ניו־יאָרק.

3) די מיטגלידער פון ארבייטער רינג האָבען 7 זומער קעמפס אין די פאר־איינינגטע שטאאטען און קענעדע. דער קעמפ פון באָולינג, ניו־יאָרק, האָט געביידעס און מכשירים אין ווערט פון א פערטעל מיליאָן. דעם ניו־יאָרקער קעמפ האָט אי־בערגענומען די עקזעקוטיוו פון ארבייטער רינג אין נאָוועמבער 1934.

4) סעמעטערי און פיונעראל דעפארטמענט. די ווערט פון די סעמעטערים באַטרעפט זייער גרויסע סומען.

5) דער איינגסטער דעפארטמענט פון ארבייטער רינג איז דער סאָשעל סוירוויס דעפארטמענט. טויזענדע מיטגלידער פון ארבייטער רינג ווערען דורך דעם דעפארטמענט געהאָלפען.

6) א נעץ פון קינדער שולען אין פילע שטעדט.

7) יאָנג סוירקעל ליעג.

גרויסע סומען גיט דער ארבייטער רינג אוים אויף שטיצע צו געזעלשאפטליכע אָרגאניזאציעס און צו אייגענע מיטגלידער. אין די שווערע קריזיס יאָהרען האָבען ארבייטער רינג מיטגלידער געקראָגען דירעקטע שטיצע איבער צוויי הונדערט טוי־זענד דאלאר.

דער דזשענעראל סעקרעטאר פון ארבייטער רינג איז יוסף באסקין. ער פאר־נעהמט שוין דעם אמט איבער 20 יאָהר. דער פרעזידענט פון ארבייטער רינג איז י. וויינבערג, דער טרעזשורער, דר. זעלדין, פ. געליבטער איז דער עדיוקיישאָנאל דירעקטאָר. ל. ראָטמאַן, רעקאָרדינג סעקרעטער. מיסס ראָוז אָש־סימסאָן, פארוואל־טעט דעם סעמעטערי דעפארטמענט און נעהמט אן אקטיווען אנטייל אין דער ארבייט פון „סאָשעל סוירוויס ביוראָ".

דער אָפיציעלער אָרגאן פון ארבייטער רינג איז דער „פריינד".

פאַרגלייכונגס טאַבעלע פון די וויכטיגסטע אידישע אָרדענס פון די פאַראייניגטע שטאַאטען פון אמעריקע

	יאהר געגרינדעט	פאַרמעגען אַנפאַנג 1934 אין דאלער	הכנסה פאר'ן יאהר 1933 אין דאלער	הוצאה פאר'ן יאהר 1933 אין דאלער	צאהל פון מיטגלידער אנפאנג 1933	מיטגלידער געשטאָרבען פאר'ן יאהר	צאהל מיט-גלידער אַנפאַנג 1934	סומע פון אינשורענס אין דאלער
ארבייטער רינג	1900	5,704,414	1,164,657	1,103,332	70,327	594	66,240	17,404,000
אינדעפענדענט ארדער ברית אברהם	1887	2,590,240	1,098,554	1,360,861	81,724	2,499	75,389	37,605,250
אינד. ארדען ברית שלום	1905	1,224,407	939,127	892,019	17,797	132	16,675	6,902,770
אידישער נאַציאָנאַלער ארבייטער פאַר	1913	438,890	139,414	117,875	7,308	43	6,713	3,218,398
אָרדער בני ציון	1910	310,901	50,588	38,807	2,950	56	2,794	1,008,738
פרי סאָנס אף בענדזשאמין	1871	1,923,403	196,400	297,571	4,645	152	4,467	3,510,714
פּראָגרעסיוו אָרדער פון איסט	1896	660,539	125,286	125,771	8,300	196	7,917	3,346,677
אָרדער נייטס אף דזשאָזעף	1896	117,725	38,228	39,731	1,941	71	1,853	868,050
אינטערנאַציאָנאַלער ארדען	1930	168,525	660,741	313,618	20,746	114	33,903	13,892,600

אַנמערקונג: — די מייסטע מיטגלידער אין אינטערנאציאָנאַלען ארדען זיינען ניט אידען.

די ארבייטער רינג שולען

אין ארבייטער רינג איז שטענדיג געווען א טיף־איינגעוואָרצעלטער געפיהל, אז עס איז נויטיג צו ערציהען די קינדער פון די מיטגלידער און זייערע פריינד אין אזא גייסט, אז זיי זאָלען אין די שפּעטערדיגע יאָהרען פארשטעהן די סאָציאלע כחות, אָן וועלכע זיי וועלען זיך אָנשטויסען. דער ארבייטער רינג אלס גאַנצער באַטראַכט זיך ווי א טהייל פון דער אלגעמיינער ארבייטער באַוועגונג. דער ארבייטער רינג זאָגט אין זיין קאָנסטיטוציע, אז ער איז איבערצייגט, אז „אָרימקייט, קראַנקהייט און נויט צווישען די אָרבייטער זיינען דער רעזולטאַט פון די איבלען פון אונזער עקאָנאָמישען סיסטעם". צוליב אָט דעם באגריף האָט דער ארבייטער רינג מיט יאָהרען צוריק געהאָלפען גרינדען און אויפהאַלטען „זונטאָג־שולען" (סאָנדעי־סקולס). אין די דאָזיגע „זונטאַג־שולען" האָט מען געזוכט צו באַקענען די קינדער מיט סאָציאַליסטישע אידעען און מיט דער אָרבייטער באַוועגונג. אָבער דאָס האָט פאקטיש געהייסען, אז אין משך פון צוויי שעה א וואָך זאָל מען לערנען מיט די קינדער דעם סאָציאַליזם על רגל אחת. מיט אידישע פראַגען, מיט אידישער געשיכטע, מיט פּראָבלעמען פון אידישען לעבען, מיט דער אידישער שפּראַך האָבען זיך די „זונטאַג־שולען" ניט פארנומען.

ווען די „זונטאַג־שולען" זיינען אונטערגעגאַנגען, איז ביי א סך מיטגלידער פון ארבייטער רינג נאָך אַלץ געבליבען דער טיפער גלויבען אין דער נויטווענדיגקייט פון געבען די קינדער א סאָציאַלע ערציהונג. עס האָבען זיך שוין אָבער אויך אָנגעפאַנגען קריסטאַליזירען די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען און דער נאַציאָנאַלער באַוואוסטזיין צווישען די אידישע מאַסען. די פראַגע וועגען קינדער־ערציהונג איז ווידער אויפגעהויבען געוואָרען אין די רייהען פון ארבייטער רינג. אָבער דאָס מאָהל איז שוין געפיהרט געוואָרען א קאַמף, אז עס זאָלען געגרינדעט ווערען אידישע שולען, וואָס זאָלען האָבען א סאָציאַלען אינהאַלט. די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע עלעמענטען, מיט דר. חיים זשיטלאָווסקי בראש, זיינען געווען די זיגער אין דעם קאַמף. דער ארבייטער רינג האָט באַשטימט צו עפענען אידיש־סאָציאַליסטישע שולען.

די ערשטע קינדער־שולען זיינען געעפענט געוואָרען אין ניו יאָרק. די אידעע פון דער ארבייטער רינג שול, די אידעע וועגען שיקען קינדער אין א שול, וואו זיי זאָלען ערצויגען ווערען אלס אידען און אלס סאָציאַליסטען, האָט געקראָגען אַלץ מעהר און מעהר אנהייגנער. פון די ערשטע עטליכע שולען, וואָס זיינען געעפענט געוואָרען אין 1919, איז אין משך פון די לעצטע פופצעהן יאָהר אויסגעוואַקסען א ברייטע ארבייטער רינג שול באַוועגונג, וואָס נעמט ארום א סך שטעדט און שטעדלעך איבער די פאראייניגטע שטאַאטען און קאַנאַדע.

די צאָהל שולען און די צאָהל שילער זיינען אין פארלויף פון די פופצעהן יאָהר געוואַקסען ווי פאָלגט:

יאָהר	צאָל שולען	צאָל שילער
1919	10	400
1920	30	1,200
1921	47	1,800
1922	58	2,300
1923	61	3,000

1924	73	4,700
1925	82	5,800
1926	83	5,350
1927	103	6,000
1928	105	6,500
1929	109	5,247
1930	110	5,900
1931	103	5,800
1932	95	5,300
1933	102	5,900

צווישען די שולען זיינען אויך פאראן פינף מיטעל־שולען. אחוץ דעם, ווערען אין עלף שטערט אָנגעפיהרט מיטעל־שול קלאסען מיט קלענערע גרופען. די דאָזיגע מיטעל־שולען ווערען אין דעם חשבון פון די שולען ניט אריינגערעכענט.

די פראָגראם זאָגט, אז אויף דריי זיילען שטעהט די קינדער־שול פון ארבייטער רינג: זי איז א אידישע, א סאָציאליסטישע און א פריי־דענקערישע.

די ארבייטער רינג שולען זיינען געוואָרען ניט נאָר וויכטיגע ערציהונגס־אינסטיטוציעס פאר די קינדער, נאָר אויך קולטור צענטערס פאר די עלטערען פון די קינדער און פאר טויזענדער מיטגלידער פון ארבייטער רינג און זייערע פריינד. אין די ארבייטער רינג שולען ווערען אין משך פון יעדען ווינטער אָפּגעהאלטען הונדערטער און הונדערטער לעקציעס און דיסקוסיעס, וואָס ווערען באזוכט פון טויזענדער און טויזענדער מענשען.

די ארבייטער רינג שולען האָבען געשאפען א גינסטיגען צוזאמענבונד צווישען די עלטערען און די קינדער און האָבען אויך געבראכט נעהענטער די אידישע פאָלקס־אינטעליגענץ מיט די אידישע ארבייטער און פאָלקס־מאסען.

דער אידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד אין 1933–1934

פארבאנד קאָנווענשאַן

די שיקאגאָ קאָנווענשאַן פון אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד איז אָפּגע־האַלטען געוואָרען אין סעפּטעמבער, 1933. ניט קוקענדיג אויף דעם וואָס דאָס איז געווען צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד, אז די קאָנווענשאַן זאָל זיין אין איינע פון די וויטסטע שטעדט פון דער וועסט, איז דאָך די קאָנווענשאַן אין איהר פארטרעטערשאַפט געווען זעהר גוט באזוכט. מיט דער אויסנאהם פון לאָס אנדזשעלעס זיינען ביי דער קאָנ־ווענשאַן געווען פארטראָטען אלע ברענטשעס פון דעם אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד. די קאָנווענשאַן איז פאָרגעקומען אין א צייט ווען די סאָציאליסטישע באוועגונג אין איירָאפּא האָט געהאט פילע נידערלאגעס. דער אויפקום פון פאשיזם און איבערהויפּט די הערשאַפט פון היטלער'ן איבער דייטשלאנד האָט ארויסגע־רופען גרויסע מיינונגס פארשידענהייטען אין דער סאָציאַליסטישער באוועגונג פון דער גאַנצער וועלט וועגען דער טאַקטיק פון דער סאָציאַליסטישער באוועגונג, און עס האָט זיך אויך געמוזט אָפּשפּיגלען אויף די שטימונגען פון די דעלעגאטען ביי אונזער קאָנווענשאַן אין שיקאגאָ.

די קאָנווענשאַן איז געווען צוטהיילט אין אָפּשאַצונגען פון פארשידענע פּראָבלעמען, וועלכע זיינען פארהאנדעלט געוואָרען. די מיליטאַנטישע ריכטונג, וועלכע האָט אָנגעהויבען שטארק צו ענטוויקלען זיך אין דער סאָציאַליסטישער פארטיי אין אמעריקא, האָט אויך געווירקט אויף מאַנכע דעלעגאַטען צו דער קאָנווענשאַן. אָבוואָל די צאָהל מיליטאַנטישע דעלעגאטען איז געווען זעהר קליין, דאָך האָט די שיקאגאָ קאָנווענשאַן דירעקט און אונדירעקט מיט די נייע ריכטונגען זיך געדארפט באשעפטיגען.

די פּרינציפּען ערקלעהרונג

נאָך דער שיקאגאָ קאָנווענשאַן האָט זיך גלייך גענומען פאָרמירען א מילי־טאַנטישע ריכטונג אין די רייהען פונם אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד. ביז היינט צו טאָג האָט די מיליטאַנטישע גרופּע פונ'ם אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד קיין באדייטענדען פאָטשריט ניט געמאכט. דיזע שורות ווערען געשריבען ווען עס געהט אָן די אָפּשטימונג פון די ברענטשעס פון דער סאָציאַליסטישער פארטיי און אויך ביי די ברענטשעס פון אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד וועגען דער פּרינציפּען ערקלעהרונג, וועלכע איז אָנגענומען געוואָרען ביי דער דעטראָיטער קאָנווענשאַן.

אָבוואָל די אָפּשטימונג קען נאָך ניט געצעהלט ווערען, זיינען אלע די, וועלכע עס קענען די פארהעלטעניסען אין די ברענטשעס פונ'ם אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד איבער'ן גאנצען לאנד, איבערצייגט, אז דער מאַקסימום שטימען וואָס עס וועלען אָפּגעגעבען ווערען אין די ברענטשעס פונ'ם אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד פאר דער פּרינציפּען ערקלעהרונג וועט זיין א 15 פּראָצענט פון דער גאנצער מיטגלידערשאַפט.

מיטגלידערשאַפט פון פאַרבאַנד

דער אידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד פאַרמאָגט איבער'ן גאַנצען לאַנד 43 ברענטשעס. פון זיי געפינען זיך 14 ברענטשעס אין ניו יאָרק. די מיטגלידערשאַפט איז ארום 3,000. פון זיי זיינען געווען אין דעם יאָהר 1934 גוטשטעהענד פון 16 ביז 17 הונדערט. די מיטגלידערשאַפט אינ'ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד, ספּעציעל אין די גרויסע שטעדט ווי ניו יאָרק, פילאַדעלפיע, שיקאַגאָ, דעטראָיט, קליוולאַנד, לאָס אַנדזשעלעס, באַשטעהט פון אַן ארבייטער עלעמענט. זיי זיינען אַקטיוו אין די יוניאָנס, ביי די טריידס וואו זיי ארבייטען, און ספּעציעל זיינען זיי אַקטיוו אין דעם ארבייטער רינג. אין די אויבען דערמאָנטע אָרגאַניזאַציעס און ספּעציעל אין דעם ארבייטער רינג איבען זיי אויס דורך זייער אַקטיוויטעט א גרויסען סאָציאַליסטישען איינפלוס.

טהעטיגקייטען פון פאַרבאַנד

דער אידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד האָט מיט עטליכע יאָהר צוריק גענומען אויף זיך די איניציאַטיוו צו גרינדען דעם פאָלקס געציוג קאַמפּיין. שפּעטער האָט זיך דער פאָלקס געציוג קאַמפּיין פאַראייניגט מיט'ן „אָרט". די ברענטשעס פונ'ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד האָבען אין פאַרלויף פונ'ם פאַרגאַנגענעם יאָהר זיך אַקטיוו באַטהייליגט אין די אַלע קאַמפּעינס, וועלכע דער „אָרט" האָט דאָ געפיהרט איבער'ן לאַנד. זיי האָבען געהאָלפען דר. אייסעראָוויטש'ן אין זיין טור איבערן לאַנד פאַר'ן „אָרט". זיי האָבען מעגליך געמאַכט די ערפאָלגרייכע אַקציע פון „אָרט" אין ניו ענגלאַנד, אין דער שפּיץ פון וועלכער עס איז געשטאַנען און עס שטעהט נאָך איצט גענאָסע אייזענבערג.

דער אידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד איז געווען איינע פון די ערשטע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע האָט אויף זיך גענומען די איניציאַטיוו צו גרינדען דעם אידישען ארבייטער קאָמיטעט פאַר אידישע אַנגעלעגענהייטען, און ווען דער קאָמיטעט איז געגרינדעט געוואָרען זיינען ברענטשעס פונ'ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד געווען דער כוח, וואָס האָט איהם זיך געהאָלפען פאָרמירען און ענטוויקלען.

עס איז אמת, אז די ברענטשעס פונ'ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד האָבען די צוויי אויבען-דערמאָנטע אָרגאַניזאַציעס ניט געקאָנט העלפען ממשות'דיג פינאַנציעל. אָבער דערפאַר זיינען זיי געווען די אָנפירענדיגע גייסטער, סיי אין די ברענטשעס פונ'ם ארבייטער רינג, סיי אין די אידישע יוניאָנס.

די נאַציאָנאַלע עקזעקוטיוו פון אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד האָט דעם יאָהר 1934 דורכגעפיהרט א ערפאָלגרייכען טור איבער'ן לאַנד מיט גענאָסע ש. מענדעלסאָן, דער פאַרטרעטער פון צענטראַלען קאָמיטעט פון פּוילישען „בונד". גענאָסע מענדעלסאָן האָט באַזוכט עטלעכע און 60 שטעדט איבער'ן גאַנצען לאַנד, האָט אָפּגעהאַלטען איבער 100 פאַרזאַמלונגען און לעקציעס איבער פאַרשידענאַרטיגע געגענשטאַנדען. עס זיינען אין פאַרלויף פון דער צייט געמאַכט געוואָרען זאַמלונגען פאַר'ן „בונד", ספּעציעל פאַר זייער איינציגער טעגליכער ציימונג „די פאָלקסציימונג", און עס איז ביז איצט געשאַפען געוואָרען די סומע פון $23,000. די זאַמלונגען זיינען געמאַכט געוואָרען אויסשליסליך צווישען אידישע ארבייטער אָרגאַניזאַציעס, און צווישען מענשען וועלכע זיינען נאָהענט סיי צו דעם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד און סיי צו דעם „בונד" אין פּוילען.

אין די יאָהרען 1933-34 האָט אויך געמאַכט א לענגערען טור פאַר'ן אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד פּראָפעסאָר א. גאַלאַצקי. זיינע טעמעס זיינען געווען

פּאָליטישע. די פאַרזאַמלונגען זיינען איבעראַל געווען ערפאָלגרייכע. קלענערע באַזוכען זיינען געמאַכט געוואָרען פון פאַרטרעטער און לעקטאָרס פונ׳ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד, ארום ניו יאָרק.

דער אידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד האָט ארויסגעגעבען דעם בוך „קולטור און קאַמף" פון דעם פאַרשטאָרבענעם א. ליטוואַק. דער בוך איז ארויס־געגאַנגען אונטער דער רעדאקציע פון חיים זשיטלאָווסקי, ש. ניגער, הלל ראָגאָף, פ. געליבטער און חיים קאַנטאָראָוויטש. ער איז פאַרשפּרייט געוואָרען אין 1500 עקזעמפּלאַרען. די נאַציאָנאַלע עקזעקוטיווע האָט אויך ארויסגעגעבען א בראָשורע פון 72 זייטען, געשריבען פון אָטאָ באוער, „דער אויפשטאַנד פון די סאָציאַליסטען אין עסטרייך". די בראָשורע איז פאַרקויפט געוואָרען אין 5000 עקזעמפּלאַרען.

די נאַציאָנאַלע עקזעקוטיווע פון אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד גיט ארויס אַן אייגענעם צוויי־וועכענטליכען אָרגאַן „דער וועקער". ביז דעם מאָנאַט יולי, איז דער „וועקער" רעדאַגירט געוואָרען פון א רעדאקציאָנס קאָלעגיום מיט א שטענדיגען רעדאקטאָר, גענאָסע חיים קאַנטאָראָוויטש. צוליב דער דעטראָיטער דעקלאַראַציע האָט דער רעדאקציאָנס קאָלעגיום אין דער מערהייט רעזיגנירט, צוזאַ־מען מיט׳ן רעדאקטאָר. די נאַציאָנאַלע עקזעקוטיווע האָט ביי א געוויסען מיטינג אָנגענומען א באַשלוס, אַז דער „וועקער" דאַרף עדיטאָריעל שרייבען געגען דער דעקלאַראַציע, און אַזוי ווי די מערהייט פון דעם רעדאקציאָנס קאָלעגיום זיינען געווען מיליטאַנטען, וועלכע האָבען פאַרטהיידיגט די דעטראָיטער דעקלאַראַציע, האָבען זיי צוליב דעם רעזיגנירט. די נאַציאָנאַלע עקזעקוטיווע האָט דאַן ערוועהלט ציטווייליק די גענאָסען ב. געבינער און נ. כאַנין דעם „וועקער" צו רעדאַגירען.

א גאַנצע רייהע ברענטשעס פונ׳ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד אין ניו יאָרק און איבער׳ן גאַנצען לאַנד פירען אָן זייערע וועכענטליכע אָפּען פאָרומס. די אָפּען פאָרומס ווערען זעהר גוט באַזוכט. אין ניו יאָרק און אומגעגענד ווערען צו די אָפּען פאָרומס צוגעשיקט רעדנער פונ׳ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד. איבער׳ן לאַנד פיהרען זיי די אָפּען פאָרומס מיט זייערע אייגענע לאָקאַלע רעדנער. ביי די אָפּען פאָרומס ווערט פאַרשפּרייט סאָציאַליסטישע ליטעראַטור און לויט די באַריכטען האָבען די אָפּען פאָרומס פון אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד דעם פאַרגאַנגענעם ווינטער באַזוכט ארום 10,000 מענשען. אין מאַנכע פּלעצער ווערען די אָפּען פאָרומס דורכגעפיהרט געמיינשאַפטליך מיט די דיסטריקט קאָמיטעטען, אָדער מיט די ברענטשעס פון ארבייטער רינג.

די נאַציאָנאַלע עקזעקוטיווע פונ׳ם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד פאַר־מאָגט איהר אייגענעם קעמפּ, וועלכער געפינט זיך 52 מייל פון ניו יאָרק און הייסט „קעמפּ גן־עדן". דער קעמפּ האָט צוויי אָפּטהיילונגען: איינע פאַר ערוואַקסענע און איינע פאַר קינדער. דעם יאָהר זיינען אונזער קעמפּ דורכגעגאַנגען איבער 500 קינדער. מיר האָבען געהאַט דעם יאָהר די גרעסטע צאָהל קינדער וואָס אונזער קעמפּ האָט געהאַט פאַר די לעצטע פיר יאָהר. אויך דער קעמפּ פון דערוואַקסענע איז דעם יאָהר געווען דער ערפאָלגרייכסטער וואָס מיר האָבען געהאַט פאַר די לעצטע ניין יאָהר.

אין קעמפּ סיי אין דער אָפּטהיילונג פאַר ערוואַקסענע, סיי אין דער אָפּטהיילונג פאַר קינדער, ווערען דורכגעפיהרט יעדע וואָך סאָציאַליסטישע און קולטורעלע פּראָגראַמען. און דער קעמפּ איז געוואָרען אין די רייהען פון דעם אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד אין די זומער מאָנאַטען א וויכטיגע סאָציאַליסטיש־קולטורעלע אינסטיטוציע. דער דאַון טאַונער ברענטש פון אידישען סאָציאַליס־טישען פאַרבאַנד צוזאַמען מיט דער לײדיעס אָקזילערי פון קעמפּ „גן־עדן" האָבען

מיט דער הילף פון דער אמאלגאמייטעד און קלאָוקמייקערס יוניאָן, ווי אויך די געווערקשאַפטען לאָקאלען, געהאָלפען אויפבויען א גרויסען און שעהנעם מאיר לאָנדאָן פּאַוויליאָן פאר קינדער. דער פּאַוויליאָן איז אוועקגעשטעלט געוואָרען אלס א שעהנער מאָנומענט פאר אונזער פארשטאָרבענעם פיהרער און ארבייטער טהוער מאיר לאָנדאָן.

אין די פּאָליטישע קאמפּעינס, וועלכע די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי פון אמעריקע פיהרט דורך יעדען יאָהר, באטהייליגט זיך שטארק דער אידישער סאָציאַליסטישער פארבאַנד און זיינע ברענטשעס איבער'ן לאנד. עס ווערען ארויסגעגעבען סאָציאַליסטישע פּאמפלעטען און פלאטפאָרמען. עס ווערען דורכגעפיהרט א גאַנצע רייהע אידישע סאָציאַליסטישע קאמפּעין פארזאמלונגען. די געלדען פון אידישען סאָציאַליסטישען פארבאנד קענוועסען אין צייט פון קאמפּעין פאר די סאָציאַליסטישע קאנדידאַטען פון זייער דיסטריקט. אין ניו יאָרק ווערען אלע מאָל ערב א קאַמפּעין גערופען קאָנפערענצען פון ברענטשעס פון ארבייטער רינג, וועלכע ווערען ערמוטיגט אין העלפען די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אין איהרע פּאָליטישע קאמפּעינס. דורך דער איניציאטיוו פון די קאָנפערענצען ווערען געשאַפען סומען געלד, ווי אויך ווערט אנגעפיהרט א גרויסע סאָציאַליסטישע פּראָפּאגאנדע און אגיטאציע צווישען די ברענטשעס פון ארבייטער רינג דורך דעם ספּעציעלען ארבייטער רינג קאמפּעין קאָמיטעט.

פרינציפּען־ערקלערונג פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי

(אָנגענומען אויף דער דעטראָיטער קאָנווענשאָן)

די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי איז די פּאַרטיי פון די ארבייטער אהן אויסנאַמע פון ראַסע, קאָליר אָדער רעליגיע. די אַרבייטער אין די מילס, מיינס, פּאַרמס, אָפּיסעס און שולן קענען דורך ארויסווייזען זייער פאראייניגטע מאַכט און דורך דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי עטאַבלירען א קאָאָפּעראטיווע געזעלשאַפט וועלכע זאָל זיין אויף אייביג פריי פון מענשליכער עקספּלואַטאַציע און קלאסען־הערשאַפט.

ליינען דאָס די אַרבייטער אָפּ און שווימען מיט דעם שטראָם, דאן פארלייגערען זיי דעם פּעריאָד פון קנעכטשאַפט און דעם צופאלענעם קאפּיטאַליזם. די אונפּראָדוקטיווע, פארשווענדערישע און ברוטאַל אונטערדריקענדע סאציאלע סיסטעם נעמט פון די אַרבייטער אוועק די מעגליכקייט צו ארבייט, אהן שום פארזיכערונג דאָס אין דער צוקונפט זאָלען זיי ווידער קריגען באשעפטיגונג. די פינאנץ־מאגנאטען קאָנטראָלירען די מארקעטס און פרייזען פון סחורה און רעגולירען אויטאָקראטיש די אויסשפּרייטונג אָדער דאָס צוריקציהען פון קרעדיטען פאר זייער אייגענעם נוצען. די וועלכע נוצען ווילקירליך אויס דעם פּראָפּיט־מאָטיוו פאר אייגענע אינטערעסען, דריקען ארונטער דעם לעבענס־סטאַנדארד פון די אַרבייטער. נאָר די אגרעסיוו אָרגאניזירטע און ענערגיש קעמפּענדע ארבייטער קענען באשיצען זייער רעכט. דאן, אפילו אין דעם פאָל, באקומען ניט די אַרבייטער גענוג פון די רייכטהימער וועלכע קענען געשאפען ווערען א דאַנק דעם מאָדערנעם פּראָדוקטיווען פּראָצעס פון טעכנישער ענטוויקלונג.

דער קאפּיטאַליזם רייסט זיך אריין צווישען די רואיגע פאַרם־דיסטריקטען און ברייגנט דאָרט אריין כאָאס, אונזיכערהייט און אין פילע פעלער פשוט'ע דחקות. איבער דעם גאַנצען לאנד אטאָקירט דער קאפּיטאַליזם די היים און ווארפט אריין צאָללאָזע קינדער אין נויטה.

די פּריווילעגירטע מינאָריטעט, וועלכע בענעפּיטירט פון דער עקספּלואטאַציע פון די מאַסען, באנוגענען זיך ניט מיט זיין באלעבאטים פון דעם מעכאניזם פון פּראָדוקציע און צוטיילונג וועלכע גיט זיי די עקאָנאָמישע מאַכט. זיי קאָנטראָלירען אויך די פּרעסע, ראדיאָ און קינאָ, זיי טויטען און פאר'סמ'ען די ערציהונגס־סיסטעם; זיי דאָמינירען די קאָורטס, מוניציפּאַליטיס, סטעיט אסעמבלים און די נאציאָנאלע רעגירונג. אום אויסצושפּרייטען זייער עקאָנאָמישע הערשאַפט, שטעלען זיי אין געפאר אריינצושלעפען דאָס לאַנד אין נייע אימפּעריאליסטישע מלחמות און דורך גוואלד צווינגען די יוגענד פון אונזער ווי אויך אנדערע לענדער צו געהן אויף די מלחמה־פראָנטען. אום אנצוהאלטען

זייער אויטאריטעט און פארנארען די מאסען, האלטען זיי אן גרויסע פאליטישע פארטייען. זייער אפיל צו די וועהלער ווארפט זיך צווישען אפענער רעאקציע און פאלשען ליבעראליזם. קיין איינע פון די צוויי עקסטרימען גיט ניט די ארבייטער קיין זיכערע און דויערענדע פראגראם צו באשיצען זייערע רעכט.

נאר די וועלכע ארבייטען מיט די הענד און מארך קענען מיט פאראייניגטע כוחות אומווארפען די שרעקליכע סיסטעם און זי פארבייטען מיט א סאציאליסטישער ארדנונג. ווען זיי וועלען דאס דורכפיהרען, קענען זיי טראנספערירען צום פאלק די אינדוסטריע, לאנד, פינאנץ־אינסטיטוציעס און די נאטירליכע רייכטהימער איינגעשלאסען די וואסער־קראפט און אפערירען דאס סאציאליסטישע אייגענטהום אום מאטעריעל און קולטורעל צו באנרייכערען דאס פאלק. די טראנספערירונג פון די רייכטהימער הויבט זיך אן מיט דער גרויס־אינדוסטריע, ווי באנען און פארזיכערונגס אינסטיטוציעס, מיינס, טראנספארטאציע און פארבינדונג, טראסטיפיצירטע אינדוסטריען, און דער פראצעס שפרייט זיך שנעל אויס אזוי אז רענט, פראצענט און פראפיט ווערט אפגעשאפט.

די סאציאליזירונג פון דער אינדוסטריע, ווי די סאציאליסטען פארשטעהן דאס, מיינט מעהר אלס רעגירונגס־אייגענטהום. עס מיינט דער געגענזאץ פון אונפעראנטווארטליכער ביוראקראטיע. עס שליסט איין דעמאקראטישע פארוואלטונג דורך ערוועהלטע און פאראנטווארטליכע פארשטעהער פון די ארבייטער אין דער געגעבענער אינדוסטריע און די ארבייטער אלס גאנצע.

די סאציאליסטישע פארטיי שלאגט פאר צו עטאבלירען א סיסטעם פון קאאפעראטיווע ווערהייזער, מארקעטס און קרעדיט, וועלכע זאלען זיין דאס אייגענטהום און פארוואלטעט ווערען פון פאלק; דורכפיהרען דירעקטען האנדעל צווישען פארמער און שטאט־געברויכער אויף דעם באזיס פון קאסט פון פארוואלטונג, אזוי ארום פארקלענערענדיג די קאסט פון לעבענסמיטעל און פארזיכערענדיג דעם פארמער א גערעכטע באלוינונג פאר זיין ארבייט און ראטעווען איהם פון דער צווייענדיגער קללה פון א טענענט און פארמארטגעדזשטער שקלאף.

ארבייטער פון שטאט און דארף דארפען זיין גוט ארגאניזירט, עקאנאמיש אזוי גוט ווי פאליטיש. דער כסדר'דיגער קאמף פון די ארבייטער יוניאנס און פון די פארמער ארגאניזאציעס, אין די קאנסטרוקטיווע טהעטיגקייט פון די ארבייטער קאאפעראטיווען, זיינען נויטיג, ניט בלויז פאר דער באלדיגער פארטהיידיגונג און פאר דער פארבעסערונג פון דער לאגע פון די פראדוצירענדע קלאסען, נאר אויך כדי צו ענטוויקלען ביי די פראדוצירער די נויטיגע פארשטענדניש און זעלבסט־דיסציפלין כדי זיי זאלען קענען אנפיהרען די אינדוסטריען איבער וועלכע זיי ווילען געווינען דעם קאנטראל.

ס איז די פליכט פון יעדען ארבייטער סאציאליסט צו זיין א לאיאלער און אקטיווער מיטגליד אין דער יוניאן פון זיין פאך און שטרעבען צו פארשטארקען און פאראייניגען די טרייד יוניאן באוועגונג. עס איז די פליכט און די פריווילעגיע פון דער סאציאליסטישער פרעסע צו העלפען די טרייד יוניאנס אין זייער קאמף פאר העכערע שכירות, קירצערע ארבייטס־שטונדען און בעסערע ארבייטס־באדינגונגען.

די סאציאליסטישע פארטיי אנערקענט, אז הגם זי קעמפט פאר די אינטערעסען פון די אמעריקאנער מאסען, איז אבער דער גורל פון איין פאלק ענג פארבונדען מיט'ן גורל פון אלע אנדערע פעלקער. געגען דעם צוטיילענדען נאציאנאליזם שטעלט זי ארויס די אינטערנאציאנאלע אייניגקייט פון דעם ארבייטער־קלאס. זי זאגט צו פולע שטיצע צו די סאציאליסטישע פארטייען פון אנדערע לענדער אין זייערע קאמפען, פאראייניגענדיג זיך מיט זיי פאר דעם געמיינשאפטליכען ציל אויפצובויען אן אלוועלטליכע פעדעראציע פון סאציאליסטישע רעפובליקען.

די סאציאליסטישע פארטיי קעמפט געגען מיליטאריזם, אימפעריאליזם און מלחמה. זי וויל אפשאפען די כסדר'דיגע עקאנאמישע קאנקורענץ פון קאפיטאליזם, וואס פיהרט צו אינטערנאציאנאלע קאנפליקטען. מלחמה אדער צוגרייטונג צו מלחמה קען פון סאציאליסטען ניט טאלערירט ווערען. סאציאליסטען וועלען פאראייניגטערהייט זוכען צו ענטוויקלען פארטרויענסווערטהע ארבייטער־אינסטרומענטען, וואס זאלען מעגליך מאכען דעם פרידליכען אויסגלייך פון אינטערנאציאנאלע קאנפליקטען, זיי וועלען זוכען אפצושאפען מיליטערישע ערציהונג אין די שולען, קאלעדזשעס און קעמפס. זיי וועלען זיין געגען מיליטערישע פאראדען, מאנעווערס און געגען אויסגאבען וואס געהן דירעקט פאר פארבערייטונגען צו מלחמה אדער פאר מיליטעריסטישער פראפאגאנדע, סיי אין מלחמה צייט, סיי אין צייטען פון פרידען. זיי וועלען לאיאל שטיצען, אין דעם טראגישען פאל פון א מלחמה, יענע פון זייערע גענאסען וואס וועלען צוליב אנטי־מלחמה טהעטיגקייט אדער צוליב אפאזא־

נען זיך פון דינען אין דער מלחמה קומען אין קאנפליקט מיט דער עפענטליכער מיינונג אדער מיט'ן געזעץ. נאך מעהר, פארשטייענדיג די שרעקליכקייט פון מאדערנע מלחמות און די מלחמה־שוועריגקייטען וואס פאלען איבערהויפט אויפ'ן ארבייטער־קלאס, וועלען זיי זיך אלס קאלעקטיוו אפזאגען צו סאנקציאנירען אדער שטיצען א וועלכע עס איז אינטערנאציאנאלע מלחמה. זיי וועלען אנשטאט דעם דורך אגיטאציע און אפאזיציע טהאן אלץ וואס זיי קענען, אז זיי זאלען ניט געבראכען ווערען דורכ'ן קריג, נאר אז זיי זאלען דעם קריג ברעכען. זיי וועלען באגעגענען מלחמה און אלע פארבארייטונגען פאר מלחמה, וואס ווערען שוין איצט געמאכט פון די מלחמה־פיהרענדיגע רעגירונגען דורך מאסען־ווידערשטאנדען געגען מלחמה, ארגאניזירט אויף ווי ווייט מעגליך אין דער פארמע פון א גענעראל סטרייק פון ארבייטער יוניאנס און פראפעסיאנעלע גרופען, כדי מיט פאראייניגטער אנשטרענגונג צו מאכען מלחמה פראקטיש אונמעגליך און צו פארוואנדלען דעם קאפיטאליסטישען מלחמה־קריזיס אין א סאציאליסטישען נצחון.

אין איהר קאמף פאר א נייער געזעלשאפט זוכט די ס. פ. צו דערגרייכען איהר ציל אויף א רוהיגען און פרידליכען אופן. זעהענדיג אבער ווי דער צוזאמענברעכענדיגער קאפיטאליזם קומט אלץ מעהר אן צום פאשיזם פאר דער אויפהאלטונג פון זיין גאנצקייט און זיין הערשאפט, וועט די ס. פ. זיך ניט לאזען אפנארען דורך דער פאשיסטישער פראפאגאנדע און זיך ניט לאזען באזיגען דורך די פאשיסטישע כחות. זי וועט טהאן אלץ אין איהרע כחות צו באקעמפען פאשיזם פון יעדען מין אומעטום אין דער וועלט און כסדר אן אן אויפהער ביז דער פאשיזם וועט זיין טויט. זי וועט זיך שטיצען אויף דער ארגאניזירטער און דיסציפלינירטער ארבייטער־באוועגונג. איהרע קאמפס־מעטאדען קענען איינשליסען א גענעראל סטרייק, וואס וועט ניט בלויז דינען אלס פארטהיידיגונגס־מיטלען געגען דער פאשיסטישער קאנטער־רעוואלוציע, נאר וואס וועט אויך איבערטראגען דעם רעוואלוציאנערען קאמף אין דעם לאגער פון דעם שונא.

די ס. פ. ערקלערט פון דאס ניי איהר גלויבען אין עקאנאמישער און פאליטישער דעמאקראטיע, אבער זי וועט ענטשלאסען זיך אפגעבען מיט דער אויפגאבע צו איינפיהרען אויפ'ן ארט פון דער איצטיגער פאלשער דעמאקראטיע (באנום דעמאקראסי) פון קאפיטאליסטישען פארלאמענטאריזם, אן אמת'ע ארבייטער דעמאקראטיע. דער קאפיטאליזם איז פאר'משפט צום אונטערגאנג. אויב ער קען אפגעשאפט ווערען דורך אן אפשטימונג פון דער מערהייט וועלן מיר זיין מער ווי צופרידען. אויב אבער דער קריזיס זאל קומען דורך דעם וואס מיר וועלען בארויבט ווערען פון אונזערע רעכט אלס מערהייט, נאכדעם ווי די וועהלער האבען אונז געגעבען א מאנדאט. וועלען מיר זיך ניט אפשטעלען פון פארניכטען דורך אונזער ארבייטער־סאלידאריטעט די הפקר'דיגע כחות פון דער רעאקציע און קאנסאלידירען דעם סאציאליסטישען שטאאט. אויב די קאפיטאליסטישע געזעלשאפט זאל צוזאמענברעכען און עס זאל אנקומען אן אלגעמיינער כאאס און קאנפוזיע, וואו א רוהיגע איינדרוקספולע פראצעדורע איז ניט מעגליך, וועט זיך די ס. פ. ניט אפזאגען פון דער פעראנטווארטליכקייט צו ארגאניזירען און אויפהאלטען א סאציאליסטישע רעגירונג אונטער דער הערשאפט פון דער ארבייטערשאפט, אהן אונטערשיעד צי זי האט דערפאר א מערהייט אדער ניט. אמת'ע דעמאקראטיע איז א ווירדיגער מיטעל פאר פראגרעס, אבער אמת'ע דעמאקראטיע מוז באשאפען ווערען פון דעם ארבייטער קלאס פון דער וועלט.

דער אידישער ארבייטער קאמיטעט

דער געדאנק צו גרינדען א אידישען ארבייטער קאמיטעט, וועלכער זאל פארטרעטען די אידישע ארבייטער־באוועגונג אויף אן ארגאניזירטען און קאנסאלידירטען שטייגער אין אלע פראגען, וואס האבען צו טאן מיט אידישע ווי מיט אלגעמיינע ארבייטער אנגעלעגענהייטען, איז שוין ארויסגעזאגט געווארען מיט אייניגע יאהרען צוריק.

עס זעהט אבער אויס, אז אין יענער צייט האט דער וויכטיגער געדאנק צוליב די אדער יענע אורזאכען ניט געקענט פארווירקליכט ווערען. עס איז וואהרשיינליך

נויטיג געווען א אויפטרייסלענדע פאַסירונג אין דעם לעבען פון די אידישע פאָלקס־מאַסען, כדי דער געדאַנק פון א פאַראייניגטער אידישער ארבעטער קערפערשאַפט זאָל רעאַליזירט ווערען.

די כוואַליע פון פאַשיזם און ברוטאַלען היטלעריזם, וועלכע האָט זיך צוטראָגען איבער פארשידענע לענדער, וואו עס וואוינען און ווירקען אידישע מאַסען, האָט ווירקליך אויפגעטרייסעלט דאָס אידישע לעבען און האָט געבראַכט צו דעם, אז די אידישע ארבייטער אין אמעריקא זאָלען זיך באמת נעמען צו דער אָרגאַניזירונג פון א קערפערשאַפט, וועלכע זאָל פארטרעטען פון דעם שטאַנדפּונקט פון אידישע אר־בייטער זייערע אידישע אינטערעסען. דער היטלעריסטישער אויסברוך אין דייטש־לאַנד און זיין שטאַרקע ווירקונג אין פיל אנדערע לענדער האָט געמאַכט די אידישע ארבייטער מאַסען אריינצוטראַכטען זיך וועגען די מיטלען, ווי אזוי ניט נאָר צו קעמפפען געגען די פינסטערע פאַשיסטישע כחות, וועלכע פארשפּרייטען דעם אנטי־סעמיטיזם, נאָר אויך ווי אזוי צו העלפען די אידישע פאָלקס און ארבייטער מאַסען אין אלע לענדער און אויך אין די פאַראייניגטע שטאַאטען איבערצובויען זייער עקאָנאָמישען און סאָציאַלען לעבען.

אָט מיט די שטרעבונגען, איז אין ענד פון יאָהר 1933 געגרינדעט געוואָרען א פּראָוויזאָרישער קאָמיטעט. אין דעם קאָמיטעט זיינען געווען פארטראָטען דער אידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד, די פאָרווערטס אסאָסיאיישאַן, דער ארבייטער רינג, די אינטערנייאָנאַל ליידיס גארמענט וואָרקערס יוניאָן, די אמאַלגאַמייטעד, די פאַראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען, דער נאַציאָנאַלער ארבייטער פאַרבאַנד און פּועלי ציון.

דער פּראָוויזאָרישער קאָמיטעט האָט אויסגעארבייט פּלענער וועגען דער גרינ־דונג פון א אידישען ארבייטער קאָמיטעט, וועלכער זאָל פארטרעטען די אידישע ארבייטער־מאַסען און מיט דער הילף פון אידישע ארבייטער אָרגאַניזאַציעס אָנ־צופאַנגען א אקציע צו רעאַגירען אויף דער איצטיגער שווערער לאַגע.

אויפ'ן רוף פון דעם קאָמיטעט איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען א קאָנפערענץ אין פעברואר, 1934, אין סענטראַל פּלאַזאַ, ניו יאָרק. העכער 1000 דעלעגאַטען האָבען פארטראָטען די יוניאָנס, דעם ארבייטער רינג, דעם אידישען סאָציאַליסטישען פאַר־באַנד, די פּועלי ציון און אנדערע ארבייטער אָרגאַניזאַציעס.

די וויכטיגסטע פראַגע, וועלכע איז געשטאַנען אויף דער טאָג־אָרדנונג פון יענער קאָנפערענץ איז געווען ווי אזוי צו אָרגאַניזירען די אידישע ארבייטערשאַפט אין קאַמף געגען פאַשיזם, אנטיסעמיטיזם אין די פארשידענע לענדער, ווי אויך ווי אזוי ווירקזאַם אָנצופיהרען דעם באָיקאָט געגען דייטשלאַנד.

ביי דער קאָנפערענץ זיינען אויך געפירט געוואָרען דעבאַטען וועגען די ברייט־טערע אויפגאַבען, מיט וועלכע דער אידישער ארבייטער קאָמיטעט, וועלכער איז ביי דער קאָנפערענץ ערוועהלט געוואָרען, זאָל זיך אָפּגעבען. עס איז ארומגערעדט געוואָרען די פראַגע וועגען אלוועלטליכען אידישען קאָנגרעס, וועגען פארבינדונגען מיט דעם אידישען קאָנגרעס אין אמעריקא. די קאָנפערענץ האָט אונטער דעם פּרעזיץ פון פריינד ב. וולאַדעק באַשלאָסען צו ערוועהלען אן עקזעקוטיווע, וועלכע זאָל צונויפשטעלען דעם אידישען ארבייטער קאָמיטעט. אין דער עקזעקוטיווע זיי־נען אריין פארטרעטער פון ארבייטער רינג, פון „פאָרווערטס" אסאָסיאיישאַן, אידי־שער סאָציאַליטישער פאַרבאַנד, אינטערנעשאָנאַל, אמאַלגאַמייטעד, פאַראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען, און אנדערע צענטראַלע ארבייטער קערפערשאַפטען, און די עקזעקוטיוו זאָל אויסארבייטען א פּאַסיגע פּראָגראַם פון טהעטיגקייט אין איינ־קלאַנג מיט דער אידישער ארבייטער באַוועגונג.

די קאָנפערענץ האָט אויך ערוועהלט די בעאמטע פון דעם קאָמיטעט: ב. וולאַדעק, פּאָרזיצער; י. באסקין, סעקרעטער; ד. דובינסקי, טרעזשורער, און וויצע־פּאָרזיצער: י. וויינבערג, פון ארבייטער רינג, מ. זאריצקי, פון קעפּמייקערס יוניאָן, מ. פיינסטאָון, פון די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען, אלעקס קאָהן, פון „פאָרווערטס" אסאָסיאיישאָן, ס. ריפקין, פון אידישען סאָציאליסטישען פאר־באנד און י. שלאָסבערג פון אמאלגאמייטעד.

די קאָנפערענץ האָט אויך אנגעצייכענט פאר דעם אידישען ארבייטער קאָמיטעט די פאָלגענדע צילען פון באלדיגער טעטיגקייט:

1) העלפען די אידישע ארבייטער אויסצוארבייטען אן איינהייטליכע און פעסטע פּראָגראם און פּאָליסי אין אלע וויכטיגע פראגען פון אידישען לעבען, וואָס זיינען באזונדערס ברענענדיג געוואָרען אין דער לעצטער צייט.

2) צו העלפען דורכפירען אין לעבען די רעזאָלוציעס פון דער אמעריקען פעדעריישאָן אָוו לייבאר בנוגע סיי דער אידישער און סיי דער ארבייטער לאגע אין דייטשלאנד.

3) צו באקענען די אידישע און אמעריקאנער געזעלשאפטליכע מיינונג מיט דעם פאקט, אז ניט נאָר אידען, נאָר אויך אלגעמיינע סאָציאליסטישע און ליבע־ראלע גרופּען ווערען ברוטאל באקעמפט פון פאשיזם פונקט אזוי ווי די אידען, און אז פאָלגליך דאַרף זיין זייער אויפגאבע צו שטיצען אלע פארפאָלגטע גרופען, וואָס קעמפען אויף לעבען און טויט מיט דער רעאקציע. דער קאָמיטעט דאַרף זיך אויך באשעפטיגען מיט פאָלגענדע פּראָבלעמען:

א) פּראָבלעם פון עמיגראציע פון יענע לענדער פון וועלכע אידען זיינען געצוואונגען אויסצוואנדערען און דאָס פּראָבלעם פון אימיגראציע אין יענע לענדער וואָס קענען אויפנעמען אידישע מאסען.

ב) די רעקאָנסטרוקציע פון אידישען לעבען אויף די יסודות פון ארבייט בכלל און ערד־ארבייט בפרט.

ג) דער קאַמף פאר דעם אידישען רעכטליכען סטאטוס און דער שטרעבען צו בירגערליכע, פּאָליטישע און קולטורעלע גלייכבארעכטיגונג.

ד) דער אויפבוי פון דער קולטור פון די אידישע פאָלקס־מאסען און אידישער ארבייטערשאפט אין א סאָציאליסטישען זין.

ה) די פראגע פון אן אלוועלטליכען אידישען קאָנגרעס.

ו) די פראגע פון אן אלוועלטליכען אידישען ארבעטער קאָנגרעס. און אנדערע אקטועלע פּראָבלעמען.

דער קאָמיטעט דאַרף זוכען צו העלפען אריינברענגען פּלאַנמעסיגקייט אין אלע געלט־זאמלונגען וואָס ווערען דורכגעפירט פאר אידישע אינטערעסען און צו שטי־צען מיט אלע כחות אלע זאמלונגען פאר דעם איבערבוי פון אידישען לעבען אויף מעהר געזונטע און פּראָדוקטיווע יסודות אומעטום.

די זעלבע קאָנפערענץ האָט איך באשלאָסען, אז איינצעלנע פּערזאָנען און ארבייטער אָרגאניזאציעס, וועלכע באלאנגען צום ארבייטער קאָמיטעט טאָרען נים באלאנגען צו אנדערע אידישע אָרגאניזאציעס, פון דעם זעלבען כאראקטער, וועלכע פארנעמען זיך מיט די זעלבע אלגעמיינע אידישע אנגעלעגנהייטען.

די צוועקען פונ'ם אידישען ארבייטער קאָמיטעט

די אידישע ארבייטער קאָנפערענץ, פארזאמעלט אין ניו יארק דעם 23טען פעברואר, 1934, מיט דעם צוועק צו באטראכטען די שטעלונג פון די אָרגאַניזירטע אידישע ארבייטער צו די גרויסע געפאהרען, צו די דרינגענדע פּראָבלעמען וואָס דראָהען איצט דאָס אידישע לעבען אין פילע לענדער אין איצטיגען מאָמענט, מאכט די פאָלגענדע ערקלערונג:

ווי א גרויסער און וויכטיגער טייל פון דעם אידישען פאָלק פיהלען מיר באזונדערס פיינלאך דעם אויפקום פון פאשיזם און נאַציזם, וואָס האָבען געמאכט אנטיסעמיטיזם פאר א וואפע צו פארניכטען די דעמאָקראטיע פון דער וועלט און צו באהערשען לענדער און פעלקער אין דעם קאמף, וואָס געהט אָן צווישען דער אָרגאַניזירטער ארבייטערשאפט און דעם באַנקראָטירטען און דיסקרעדיטירטען קאַפּיטאליזם.

מיר לעבען איצט דורך די טראגישסטע טעג אין דער געשיכטע פון אונזער פאָלק.

אזוי ווי אונטער דעם אמאָליגען צאריזם, אזוי אויך אונטער דער גרויזאמער דיקטאַטור אין דער איצטיגער דייטשלאנד, און אונטער די דיקטאַטורען און האלבע דיקטאַטורען אין אנדערע לענדער, ווערען די אידען אויסגענוצט אלס דער שעיר לעזאזל פאר אלע טעות'ן, דורכפאלען און אכזריות'ן פון די הערשענדע קלאַסען.

אין די פאראייניגטע שטאַאטען פון אמעריקע, וואו דער אנטיסעמיטיזם איז ניט קיין פּאָליטישער עניז, אנטוויקעלט זיך דאָך האלב אָפען, האלב געהיים, אן אגיטאציע פון אידענהאָס, וואָס זוכט אריבערצוטראָגען אויף דעם באָדען פון דער אמעריקאנער רעפּובליק דעם ניפט פון ראסען־פיינטשאפט, וואָס ברויזט און פארפלייצט גאנץ אייראָפּע. אין א טייל אייראָפּייאישע לענדער איז דאָס אידישע לעבען צוגעשטויסען געוואָרען צו א ראנד פון תהום. עקאָנאָמיש פארצווייפעלט, פּאָליטיש רעכטלאָז, סאָציאל עלענד און קולטורעל פאר'יתום'ט איז די לאַגע פון די אידישע מאסען ערגער ווי ווען עס איז פריער.

עס איז אבער פאר אונז קלאָר, אז ניט קוקענדיג אויף די אייביגע היסטאָרישע פארפאָלגונגען פון דעם אידישען פאָלק, צווישען פארשיידענערליי פעלקער, און אונטער פארשיידענערליי אומשטענדען, זיינען דאָך די באַוועגונגען געגען אונז פון היינט־צו־טאָג ענג פארבונדען מיט דעם אלגעמיינעם סאָציאלען קאמף, וואָס וויקעלט איין די וועלט אלץ מעהר און מעהר אין א מלחמה צווישען ארבייט און קאַפּיטאל, צווישען די כוחות וואָס שטרעבען צו פאַרשקלאַפען די ארבייטענדע מענשהייט און די כוחות וואָס קעמפען געגען יעדער פאָרם פון עקספּלואַטאַציע פון די ארבייטער מאסען.

און דערביי איז אונז קלאָר, אז אין אלע לענדער פון אייראָפּע, ווי אויך אין אמעריקע, איז די אָרגאַניזירטע ארבייטערשאפט דער מעכטיגסטער שוץ געגען די אָנפאלען אויף אונז, צי זיי זיינען פון אן עקאָנאָמישען כאראקטער אָדער פון א פּאָליטישען אינהאלט.

די פארפאָלגונגען אויף אידען שטייגען מיט דעם וואוקס פון אלגעמיינער רעאקציע און פאַלען מיט דעם וואוקס פון ארבייטער־באַוואוסטזיין און ארבייטער אָרגאַניזאַציאָנען.

צוליב אָט דער אינעווניגסטער פארבינדונג צווישען דער אָרגאַניזירטער ארבייטערשאפט אין דעם קאמף געגען אלע פאָרמען פון דיקטאַטור, פאַשיזם און אנטיסעמיטיזם, איז באַזונדערס וויכטיג, אז די אידישע ארבייטער זאָלען זיין אָרגאַניזירט אין א קערפּערשאפט ארויסצוטרעטען אונטער אן אייגענער פאָן אין אלע פראגען פון דער אידישער ווירקלאכקייט, אין אלע פאַלען פון אַטאַקע און פארטיידיגונג.

עס איז ניט דער אבזיכט פון דער אידישער ארבייטערשאפט צו שטערן אירגענד וועלכער אנדערער קאָנסטרוקטיווער אקציע אויף דעם געביט פון אידישען לעבען, אנגעפירט פון אנדערע גרופּען. פארקערט עס איז אונזער צוועק צו פארשטארקען און צו דערהויבען יעדען וויכטיגען אלגעמיינעם שריט דורך ענערגישער און פּלאַנמעסיגער אונטערשטיצונג.

אָבער כדי דאָס צו דערגרייכען איז נויטיג, אז די אידישע ארבייטערשאפט זאָל האנדלען אלס א גאנצע, און זאָל האָבען הינטער זיך די אָרגאַניזירטע און דיסציפּלינירטע ערמוטיגונג פון די אידישע ארבייטער מאסען.

געבענדיג אונזער שטיצע צו יעדער קאָנסטרוקטיווער אידישער אונטערנעמונג און נעמענדיג אנטייל אין יעדען וויכטיגען און נוצלאכען אידישען ארויסטריט, ערקלערען מיר, אין דער זעלבער צייט, אז עס איז אונזער פליכט און אונזער אינטערעס צו באקעמפען אנטיסעמיטיזם אלס א טייל פון דער אלגעמיינער פּאָליטישער און סאָציאלער רעאקציע אין דער וועלט.

די אידישע ארבייטער קאָנפערענץ צייכענט אַן פאר אַן אידישען ארבייטער קאָמיטעט, צוזאמענגעשטעלט פון אַלע טיילען פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג, די פאָלגענדע צילען פון א באַלדיגער טעטיגקייט:

1) כדי אונזער אנטייל זאָל קענען זיין קאָנסטרוקטיוו, און אין אנקלאנג מיט די אינטערעסען פון דעם אידישען ארבייטער קלאַס, באשליסט די קאָנפערענץ צו העלפען די אידישע ארבייטער אויסצוארבייטען אַן איינהייטלאַכע און פעסטע פּאָליסי אין אַלע וויכטיגע פראגען פון אידישען לעבען, וואָס זיינען באַזונדערס ברענענדיג געוואָרען אין דער לעצטער צייט.

2) צו העלפען דורכפירען אין לעבען די רעזאָלוציע פון דער אמעריקען פעדעריישאַן אוו לייבאָר בנוגע דער אידישער און ארבייטער לאַגע אין דייטשלאַנד.

3) צו באקענען די אידישע און אמעריקאנער געזעלשאַפטלאַכע מיינונג מיט דעם פאַקט, אַז ארבייטער אָרגאַניזאַציאָנען און אַלע סאָציאַליסטישע און ליבעראַלע מיינונגען און גרופּען ווערען באקעמפט פון פאַשיזם פּונקט אזוי ברוטאַל ווי די אידען, און אַז פאָלגליך דאַרף זייער אויפגאבע זיין צו שטיצען ניט נאָר אַלע אנדערע גרופּען, וואָס באקעמפען אויף לעבען און טויט מיט דער רעאקציע, נאָר אונזערע פאָלקס-ברידער.

א) פּראָבלעם פון עמיגראַציע פון יענע לענדער פון וועלכע אידען זיינען געצוואונגען אויסצוואַנדערען און דאָס פּראָבלעם פון אימיגראַציע אין יענע לענדער וואָס קענען אויפנעמען אידישע מאַסען.

ב) די רעקאָנסטרוקציע פון אידישען לעבען אויף די יסודות פון ארבייט בכלל און ערד-ארבייט בפרט.

ג) דער קאַמף פאר דעם אידישען רעכטלאַכען סטאַטוס און דער שטרעבען צו בירגערלאַכע, פּאָליטישע און קולטורעלע גלייכבארעכטיגונג.

ד) דער אויפבוי פון דער קולטור פון די אידישע פאָלקס-מאַסען און אידישער ארבייטערשאַפט אין א סאָציאַליסטישען זין.

ה) די פראַגע פון אַן אַלוועלטלאַכען אידישען קאָנגרעס.

ו) די פראַגע פון אַן אַלוועלטלאַכען אידישען ארבייטער קאָנגרעס, און אנדערע אקטועלע פּראָבלעמען.

4) צו העלפען אריינברענגען פּלאַנמעסיגקייט אין אַלע געלט-זאמלונגען וואָס ווערען דורכגעפירט פאר אידישע אינטערעסען און צו שטיצען מיט אַלע כוחות אַלע זאמלונגען פאר דעם איבערבוי פון אידישען לעבען אומעטום אויף מעהר געזונטע און פּראָדוקטיווע יסודות.

צוזאמענשטעל פון קאָמיטעט

דער אידישער ארבייטער קאָמיטעט זאָל זיין אָרגאַניזירט אויף דעם פאָלגענדען שטייגער:

אַן עקזעקוטיוו קאָמיטעט זאָל ערוועהלט ווערען אין וועלכען עס זאָלען זיין פארטראַטען צום וויינינגסטען 3 מיטגלידער פון יעדער צענטראַלער אָרגאַניזאַציע וואָס נעמט אנטייל און איז פארטראַטען אין דער ארבייט. דער עקזעקוטיוו קאָמיטעט זאָל האָבען דאָס רעכט צו פארברייטערן זיין מיטגלידערשאַפט צו יעדער צייט ווען א נייע נאַציאָנאַלע ארבייטער אָדער קולטור קערפּערשאַפט וועט אויסדריקען איהר פארלאַנג אנגעשלאָסען צו ווערען.

דער עקזעקוטיוו קאָמיטעט זאָל פון זיך אויסקלייבען אַן אקציאָנס-קאָמיטעט וואָס זאָל באשטעהן פון איין פארטרעטער פון יעדער צענטראַלער קערפּערשאַפט, און פון פּרעזידענט, טשערמאַן און עקזעקוטיוו קאָמיטעט, טרעזשורער און סעקרעטאַר וואָס וועלען ערוועהלט ווערען פון קאָנפערענץ. דער אקציאָנס קאָמיטעט זאָל קענען צוציען איין פארטרעטער פון אירגענד וועלכער ארבייטער אָרגאַניזאַציע וואָס וועט שפּעטער צושטעהן צו דער ארבייט.

קיין פּערזאָן אָדער אָרגאַניזאַציאָן וואָס איז פארבונדען מיט דעם אידישען ארבייטער קאָמיטעט קען ניט זיין פארבונדען מיט אירגענד וועלכער אנדער קערפּערשאַפט וואָס באַצוועקט אַן אַלגעמיינע אידישע טעטיגקייט און אַלגעמיינע ארויסטרעטען מוזען קומען מיט דער צושטימונג און מיט'ן אויטאָריטעט פון דעם ארבייטער קאָמיטעט. נעמענדיג אין אכט אַז טיילען, גרופּעס און אָרגאַניזאַציאָנען פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג זיינען זייט א משך פון יאָהרען פארבונדען מיט אַלגעמיינע אידישע אָרגאַניזאַציעס פאר אידישע אינטערעסען, אינסטרואירט די קאָנפערענץ דעם עקזעקוטיוו קאָמיטעט צו פארהאַנדלען מיט זיי, אַז זיי זאָלען זיך צוריקציען פון די אַלגעמיינע אָרגאַניזאַציעס און זאָלען צושטעהן צום ארבייטער קאָמיטעט.

אום צו דעקען די אויסגאַבען פון דער אָרגאַניזאַציאָן, פארפּליכטעט זיך יעדע לאָקאַלע קערפּערשאַפט בייצושטייערען א מינימום פון 5 דאָלאַר א יאָהר, און יעדע צענטראַלע קערפּערשאַפט א מינימום פון 100 דאָלאַר א יאָהר צו דער טרעזשורי פון קאָמיטעט. דער עקזעקוטיוו קאָמיטעט מוז אָפּגעבען א פינאַנציעלען באריכט ניט וועניגער ווי אַלע 6 מאָנאַט.

די פאראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען

די פאראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען האָט אין דעצעמבער 1933 געפייערט איהר 45טען יובילעאום. דעם 9טען אָקטאָבער 1888 איז די אָרגאַניזאַציע געגרינדעט געוואָרען.

די פּראָגראַם פון די געווערקשאַפטען איז באַשטאַנען פון 1) געגענזייטיגע שטיצע פון פארשידענע יוניאָנס, 2) צו גרינדען נייע יוניאָנס אין ניט אָרגאַניזירטע טריידס, 3) צו שטיצען די סאָציאַליסטישע באַוועגונג צווישען די אידישע אַרבייטער.

אויף דער ערשטער קאָנפערענץ צו גרינדען די אידישע געווערקשאַפטען, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 9טען אָקטאָבער 1888, זיינען פאָלגענדע אָרגאַניזאַציעס געווען פארטראָטען: בּרענטש 8 און בּרענטש 17 פון דער ס. ל. פּ., די שריפטזעצער יוניאָן, די כאָריסטען יוניאָן, די אַקטיאָרען יוניאָן און דעלעגאַטען פון די דייטשע געווערקשאַפטען.

די דעלעגאַטען פון סאָציאַליסטישע בּרענטשעס זיינען געווען מאָריס הילקאָוויטץ (הילקוויט), באַנדעס, ב. וויינשטיין און י. מאַגידאָוו; פון די שריפטזעצער, מ. וועבער; פון די כאָריסטען, י. קרינסקי און לענצנער; פון די אַקטיאָרען, מ. סימאָנאָוו.

דער ערשטער סעקרעטער, וואָס איז ערוועהלט געוואָרען אויף יענער קאָנפערענץ, איז געווען ב. וויינשטיין; קאָרעספּאָנדינג סעקרעטער איז געווען מאָריס הילקאָוויטץ.

ב. וויינשטיין איז געווען פארבונדען מיט די געווערקשאַפטען לאַנגע יאָהר. ער האָט אָנגעהאַלטען דעם אַמט פון סעקרעטאַר 13 יאָהר צייט. מ. הילקאָוויטץ איז געוואָרען באַריהמט אלס מ. הילקוויט איבער דער וועלט אלס דער טעאָרעטיקער און פּראַקטישער טוהער פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג.

פון די ערשטע יוניאָנס, וואָס האָבען זיך פארבונדען מיט די געווערקשאַפטען, זיינען געווען די שוירט מייקערס יוניאָן און א שניידער יוניאָן. אביסעל שפּעטער זיינען צוגעשטאַנען די פּענטס מעיקערס און די ניפּענטס מעיקערס יוניאָנס, און דעם נעקסטען יאָהר האָבען די געווערקשאַפטען אָרגאַניזירט א קלאָוק מאַכער יוניאָן. אין דעם זעלבען יאָהר האָבען זיך אָרגאַניזירט עטליכע טריידס, ווי בעקער, בוכבינדער, זייד וועבער, א. ז. וו. די מערסטע פון די יוניאָנס האָבען אָבער לאַנג ניט אָנגעהאַלטען. זיי פלעגען אויפקומען אויף א קורצער צייט, דורכמאַכען א סטרייק, געווינען אייניגע פארבעסערונגען, און ווען דער סעזאָן האָט זיך געענדיגט, האָבען די מיטגלידער אויפגעהערט צו צאָהלען דיוס און די אָרגאַניזאַציע איז צופאַלען געוואָרען.

די געווערקשאַפטען דעלעגאַטען האָבען אָנגעפיהרט א שווערע ערציהונגס אַרבייט, וועלכע האָט ביסלעכוויז אויסגעלערענט די אידישע אַרבייטער די וויכטיגקייט פון אָרגאַניזאַציע. עס איז געווען זעהר א שווערע אַרבייט. די אידישע אימיגראַנטען זיינען געווען וועהניג ענטוויקעלט. זיי פלעגען ווערען אויף א וויל באַגייסטערט און דערנאָך אָפּגעקילט. אין דער צייט פון סעזאָן האָט די אַגיטאַציע געהאַט א ווירקונג, דערנאָך האָבען זיי פארלאָזען די יוניאָנס. עס האָט גענומען פיעל צייט און מיה צו לערנען די אידישע אַרבייטער, אז די יוניאָן איז אזוי וויכטיג נאָכ׳ן סעזאָן ווי אין דער צייט פון סעזאָן.

די געווערקשאַפטען איז א קינד פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. די

בעסטע טהוער פון די געווערקשאַפטען זיינען געוועז סאָציאַליסטען. און סאָציאַ־ליסטיש זיינען געבליבען די פאראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען ביז היינט. זיי שטיצען אַלע סאָציאַליסטישע אונטערנעהמונגען און באטראַכטען זיך אַלס א טהייל פון דער סאָציאַליסטישער באוועגונג.

שוין אין 1891 האָבען די געווערקשאַפטען געשיקט אב. קאהאן אַלס דעלעגאט צום אינטערנאציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס אין בריסעל, בעלגיע.

אויף דעם קאָנגרעס האָט קאהאן פאָרגעבראַכט די אידישע פראגע. דאָס איז געוועזן דאָס ערשטע מאָל וואָס די פראַגע איז אָפיציעל אויפגענומען געוואָרען אויף אַן אינטערנאציאָנאַלען קאָנגרעס. אויך פאר סאָציאַליסטען איז דאָס געוועזן אַן איבערראַשונג, אַז עס זיינען דאָ אָרגאַניזירטע אידישע ארבייטער אויף דער וועלט.

אין די ערשטע יאָהרען האָט די גאַנצע אידישע ראדיקאַלע אינטעליגענץ געאַרבייט צו אָרגאַניזירען די יוניאָנס פון די געווערקשאַפטען. צווישען זיי האָבען זיך געפונען זאמעטקין, מילער, בראָנדעס, קאהאן, הילקוויט, פייגענבוים און וויינשטיין. שפּעטער איז צוגעקומען א וויכטיגע קראַפט אין די געווערקשאַפטען אין דער פּערזאָן פון מאקס פיין, וועלכער איז עטליכע יאָהר נאָכאַנאַנד געוועזן סעקרעטאר און אָרגאַנייזער. פאר די לעצטע 20 יאָהר פארנעהמט דעם אַמט מאָרים פיינשטיין, וועלכער האָט איינינגע יאָהר געאַרבייט אַלס געהילפס סעקרעטאָר.

מאָרים פיינשטיין זעצט פאָר די וויכטיגע ארבייט פון אָרגאַניזירען די אידישע ארבייטער פון פארשידענע טרעידס.

דעם אַמט פון טשערמאַן פון די געווערקשאַפטען פארנעהמט ראובן גוסקין, דער מענעדזשער פון דער אקטיאָרען יוניאָן. מ. טיגעל איז דער וויס־טשערמאַן פון די געווערקשאַפטען.

אין דער אידישער ארבייטער באוועגונג האָבען די פאראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען געשפּילט גאָר א וויכטיגע ראָליע. זיי האָבען אָרגאַניזירט סטרייקס אונטער די שווערסטע באדינגונגען. און סטרייקס זיינען געפיהרט געוואָרען אין פארשידענע טרעידס. קלאָוקמאַכער האָבען אויך אַזוי פיעל צו פארדאנקען די געווערקשאַפטען, ווי בעקער, סאָדע וואסער ארבייטער, פּעינטער, סוספּענדער מאַכער אָדער אקטיאָרען. די פאראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען האָבען ענט־וויקעלט דעם געפיהל פון סאָלידאַריטעט צווישען פארשידענע יוניאָנס.

די געווערקשאַפטען באטהייליגען זיך אין אַלע געזעלשאַפטליכע אונטערנעה־מונגען פון אידישע אַרבייטער מאַסען — קולטורעלע און געזעלשאַפטליכע ארבייט אַזוי גוט ווי עקאָנאָמישע.

א וויכטיגע ראָליע שפּילען די אידישע געווערקשאַפטען מיט דעם, וואָס זיי פארבינדען אידישע און אנדערע אימיגראנטען מיט דער אַלגעמיינער אמעריקאנער אַרבייטער באוועגונג.

פאָלגענדע אָרגאַניזאציעס זיינען אָנגעשלאָסען אָן די אידישע געווערקשאַפטען, לויט די אָפיציעלע ציפערען פון דזשענעראַל סעקרעטאר מאָרים פיינסטאָון:

דירעקטאָרי

לאָקאַלע יוניאָנס און צענטראַלע קערפּערשאַפטען וואָס זיינען פארבונדען מיט די פאראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען:

בוטשער וואָרקערס יוניאָן לאָקאל 174. — 243-247 איסט 84טע סטריט, ניו יארק. מ. ס. רעיזנער, סעקרעטאר. טעל. רידזשענט 4-5569.

מעמבער מיטינג — דעם 3טען דינסטאג, אויפ'ן זעלבען אדרעס. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג — יעדען דאנערשטאג, אין אַפיס.

בוטשער וואָרקערס יוניאָן לאָקאל 211. — 949 ווילאָובי עוועניו, ברוקלין, ניו יאָרק. פּ. האוּעיזען, סעקרעטאַר. טעל. סטעג 2-0948. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דינסטאג, אויפ'ן זעלבען אדרעס. עקזעקוטיוו באַארד מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דינסטאג, אין אָפּיס.

באָטאָן און נאָוועלטי וואָרקערס יוניאָן.— 131 וועסט 33טע סטריט, ניו יאָרק. מ. גרינגלאז, מענעדזשער. טעל. לאַקאוואַנא 4-9549. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דינסטאג. עקזעקוטיוו באַארד מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דינסטאג, אין אָפּיס.

קעיק בעקערס יוניאָן. — 151 קלינטאָן סט., ניו יאָרק. דזש. בלעס, סעקרעטאַר. טעל. אָרטשאַרד 4-0629. מעמבער מיטינג — דעם 1טען פרייטאג, אויפ'ן זעלבען אדרעס. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג — יעדען מאָנטאג, אין אָפּיס.

קעפּ מעיקערס יוניאָן לאָקאל 1. — 133 2טע עוועניו, ניו יאָרק. ס. הערשקאָוויטש, מענעדזשער. טעל. אָרטשאַרד 4.-9860. מעמבער מיטינג ניט רעגולער. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג יעדען מאָנטאג, אין אָפּיס.

קלינערס, דייערס און פּרעסערס יוניאָן — 799 בראָדוויי, נ. י. דזש. ג. קאהאן, סעק. טעל. סטייוועסענט 9-7868. מעמבער מיטינג — 2טען און 4טען מאָנטאג, אין אירווינג פּלאַזא. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג — 1טען און 3טען מאָנטאג, אין אָפּיס.

טשילדרען קאָוט און ריפער מייקערס יוניאָן, לאָקאל 17 — 131 וועסט 33טע סטריט, ניו יאָרק. דזש. העלער, מענעדזשער. טעל. טשיקערינג 4-4696. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאַר. עקזעקוטיוו באַארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אָפּיס.

קלינינג און דאַי האוז דרייווערס יוניאָן — 403 איסט 14טע סטריט, ניו יאָרק. דזש. עפּראַט, מענעדזשער. טעל. אלגאָנקווין 4-1686. מעמבערשיפּ מיטינגען ניט רעגולאַר, אין קלינטאָן האָל, 151 קלינטאָן סטריט. עקזעקוטיוו באַארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אָפּיס.

קלאָוק און סוט אפּערייטארס יוניאָן, לאָק. 1, 60 וועסט 35טע סטריט, ניו יאָרק. ל. ליוויי, מענעדזשער. טעל. וויסקאָנסין 7-2655. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאַר. עקזעקוטיוו באַארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אָפּיס.

קלאָוק און סוט טיילאָרס יוניאָן, לאָקאל 9 — 109 וועסט 38טע סטריט, ניו יאָרק. י. סאַרקין, מענעדזשער. טעל. וויסקאָנסין 7-2250. מעמבערשיפּ מיטינגען ניט רעגולאַר. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג — יעדען דינסטאג, אין אָפּיס.

קלאָוק און סוט פּרעסערס יוניאָן, לאָקאל 35 — 60 וועסט 35טע סטריט, ניו יאָרק. דזש. ברעסלאָו, מענעדזשער. טעל. וויסקאָנסין 7-5115. מעמבערשיפּ מיטינג ניט רעגולאַר. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג — יעדען דינסטאג, אין אָפּיס.

אמאלגאמייטעד קלאָדהינג וואָרקערס אָוו אמעריקא. — 11-15 יוניאָן סקווער, ניו יאָרק. טעל. אלגאָנקווין 4-6500. דזש. שלאָסבערג, סעקרעטאַר.

אמאלגאמייטעד לײדיעס גארמענט קאַטערס יוניאָן לאָקאל 10. — 60 וועסט 35טע סטריט, ניו יאָרק. ס. פּערלמוטער, סעקרעטאַר. טעל. וויסקאָנסין 7-8011. מעמבערשיפּ מיטינג— דעם 1טען און 3טען מאָנטאג אין ארלינגטאָן האָל. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג יעדען דאָנערשטאג אין אָפּיס.

אמאלגאמייטעד שיט מעטאל וואָרקערס יוניאָן. — באַיבעל האוז, 8טע סטריט און 4טע עווע., ניו יאָרק. מ. ראָזען, סעקרעטאַר. טעל. סטייוועסאנט 9-4230. מעמבער מיטינג — דעם 1טען און דריטען פרייטאָג אין ארלינגטאָן האָל. עקזעקוטיוו באַארד מיטינג — דעם 2טען און 4טען דינסטאג אין אָפּיס.

אמעריקאן פעדערעישאָן אָוו מיוזישענס יוניאָן לאָקאל 802. — 1267 — 6טע עוועניו, נ. י. (6טע עווע. און 50טע סט.) ע. קאנאַוואַן, מענעדזשער. טעל. סוירקעל 7-5903. באַארד אָוו גאָווערנאָרס מיטינג יעדען דינסטאג און דאָנערשטאָג אין אָפּיס.

בעקערס יוניאָן לאָקאל 79. — 2028 מערמעיד עוועניו, ברוקלין, נ. י. ה. מעטה, סעקרעטאַר. טעל. מעיפלאַוער 9-8539. מעמבער מיטינג — דעם 1טען און 3טען פרייטאָג, 3 נ. מ. (דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באַארד מיטינג — יעדען דינסטאג, 3 נ. מ. אין זעלבען פּלאַץ.

בעקערס יוניאָן לאָקאל 505. — 66 עלען סטריט, ניו יאָרק. ל. קאַרמאַן, סעקרעטאַר. טעל. אָרטשאַרד 4-4720. מעמבער מיטינגען ניט רעגעלמעסיג. עקזעקוטיוו באַארד מיטינגען יעדען דינסטאג און דאָנערשטאג, 3 נ. מ., אין אָפּיס.

בעקערס יוניאָן לאָקאל 507. — 1353 באָסטאָן ראוד, בראָנקס. מ. יאנאָפּסקי, סעקרעטאַר. טעל. אינטערוועיל 9-4779. מעמבער מיטינגען ניט רעגעלמעסיג, אין דעם זעלבען פּלאַץ. עקזעקוטיוו באַארד מיטינגען יעדען דינסטאָג און שבת, 3 נ. מ., אין אָפּיס.

בעקערס יוניאָן לאָקאל 509. — 219 סעקמאָן

סטריט, ברוקלין, נ. י. דזש. ראוז, סעקרעטאר. טעל. דיקענס 2-0270. מעמבער מיטינגען ניט רעגולער, אין בראנזוויל לעיבאר לייסעאום, 219 סעקמאן סטריט, ברוקלין. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען יעדען דינסטאג און שבת בייטאג, אין אפיס.

בעלט מעיקערס יוניאן. — 53 וועסט 21טע סטריט, ניו יארק. ס. שווארץ, סעקרעטאר. טעל. גרעמערסי 5-4186. מעמבער מיטינגען יעדען 2טען און 4טען דינסטאג, אין דעם זעלבען פלאץ.

בוט און שוא ווארקערס יוניאן. — 529 פולטאן עוועניו, ברוקלין, נ. י. אי. סי. דענער, סעקרעטאר. טעל. נעווינס 8-4335. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דינסטאג, אין דעם זעלבען פלאץ. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דינסטאג, אין אפיס.

קאנפעקשיאנערי און טאבעקא דזשאבערס עמפלאימענט יוניאן — 98 פארסייט סטריט, ניו יארק. ל. גרינבערג, סעק. טעל. דריי דאק 4-6583. מעמבערשיפ מיטינג — יעדען מאנטאג (אויף דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באארד מיטינג — יעדען דאנערשטאג — (אויף דעם זעלבען אדרעס).

דעליקאטעסען און קאונטערמען'ס יוניאן — 235—7טע עוועניו, ניו יארק. ה. גאלדשטיין, סעק. טעל. טשעלסי 2-5424. מעמבערשיפ מיטינג — 3טען פרייטאג. עקזעקוטיוו באארד מיטינג — ניט רעגולאר, אין אפיס.

דרעס און קלאוק דרייווערס יוניאן, לאקאל 102 — 131 וועסט 33טע סטריט, ניו יארק. ס. מעטץ, מענעדזשער. טעל. טשיקערינג 4-3681. מעמבערשיפ מיטינג ניט רעגולאר, אין אפיס. עקזעקוטיוו באארד מיטינג — יעדען מאנטאג, אין אפיס.

דרעס און ווייסט פרעסערס יוניאן, לאקאל 60 — 1369 בראדוויי, ניו יארק. מ. קאהאן, מענעדזשער. טעל. וויסקאנסין 7-4772. מעמבערשיפ מיטינגען — דעם 2טען דינסטאג. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אפיס.

דרעסמייקערס יוניאן, לאקאל 22 — 218 וועסט 40טע סטריט, ניו יארק. ס. זימערמאן, סעקרעטער. טעל. לאנגאייקער 5-5100. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אפיס.

פוירניטשור און פלאור דרייווערס יוניאן, לאקאל 138 — 22 איסט 17טע סטריט, ניו יארק. וו. סניידער, מענעדזשער. טעל. אלגאנקווין 4-1054. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען שבת, אין רענד סקול, 7 איסט 15טע סטריט. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 2טען און 4טען מיטוואך, אין אפיס.

פיונעראל שאופערס יוניאן — 265 וועסט 14טע סטריט, ניו יארק. י. דזש. קאהאן, סעק. טעל. טשעלסי 3-1376. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 1טען מאנטאג, אין אפיס.

פאריערס דזשאינט קאונסיל — 28 וועסט 31טע סטריט, ניו יארק. איזידאר קאהאן, מענעדזשער. טעל. פענסילוויינא 6-7932. דעלעגאטען מיטינג — יעדען דינסטאג, אין אפיס.

אידישע אקטיארען יוניאן — 31 איסט 7טע סטריט, ניו יארק. ר. גוסקין, מענעדזשער. טעל. ארטשארד 4-1923. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דינסטאג, אין אפיס, 2 נ. מ. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אפיס, 2 נ. מ.

גרעיטער ניו יארק קאוט מייקערס יוניאן — 31—35 וועסט 15טע סטריט, ניו יארק. דזש. דארפמאן, סעקרעטער. טעל. טאמפקינס סקווער 6-5400. מעמבער מיטינגען — יעדען שבת 10 א זייגער, אין אפיס.

העט און קעפ לעטהערס ווארקערס יוניאן — 91 איסט 4טע סטריט, ניו יארק. א. גראסמאן, סעק. טעל. דריי דאק 4-0613. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דאנערשטאג (אויף דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דאנערשטאג, אין אפיס.

היברו אמעריקאן טייפאגראפיקאל יוניאן, לאקאל 83 — 142 הענרי סטריט, ניו יארק. טעל. ארטשארד 4-4873. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען פרייטאג, אין קלינטאן האל, 151 קלינטאן סטריט. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען— דעם לעצטען דינסטאג, אין אפיס.

היברו ביל פאוסטערס און אשערס יוניאן— 22 איסט 2טע סטריט, ניו יארק. ס. שיינבערג, סעק. טעל. דריי דאק 4-9198. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען שבת (אויף דעם זעלבען אדרעס). באארד אף אפיסערס, ניט רעגולאר, אין אפיס.

היברו בוטשערס ווארקערס יוניאן — 231 איסט 14טע סטריט, ניו יארק. דזש. בעלסקי, סעק. טעל. גרעמערסי 7-2520. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען פרייטאג. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דינסטאג, אין אפיס.

היברו קאריסט יוניאן — 1917 וואלטאן עוועניו, בראנקס, נ. י. מ. צוויבאק, סעקרעטער. טעל. טרימאנט 2-3556. מעמבער מיטינגען ניט

רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען ניט רע־גולאר.

אייז קרים סיילסמען יוניאן — 229 סאוט 9טע סטריט, ברוקלין, נ. י. דזש. בענדזשאמין, סעק. טעל. עווערגרין 8-9403. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דינסטאג, אין אפיס. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מאנטאג, אין אפיס.

אינטערנעשאנאל פאר ווארקערס יוניאן — 9 דזשעקסאן עוועניו, לאנג איילאנד סיטי, ל. י. דע־לוקי, פרעזידענט.

אינטערנעשאנאל לײדיס גארמענט ווארקערס יוניאן — 3 וועסט 16טע סטריט, ניו יארק. ד. דובינסקי, פרעזידענט. טעל. טשעלסי 3-2148.

אינטערנעשאנאל פאקעטבוק ווארקערס יוניאן — 53 וועסט 21טע סטריט, ניו יארק. טש. גאלדמאן, סעק. טעל. גרעמערסי 5-1021. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען דאנערשטאג, אין סטײ־וועסאנט האי סקול. עקזעקוטיוו באארד מיטינ־גען — יעדען מאנטאג, 6 נ. מ., אין אפיס.

אידישער שרייבער קלוב — 425 לאפאיעט סטריט, ניו יארק. דר. ל. פאגעלמאן, פרעזידענט. טעל. ספרינג 7-3251. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מאנטאג 4 נ. מ., אין אפיס.

דזשאינט באארד אמאלגאמייטעד קלאדהינג ווארקערס אף אמעריקא — 31 וועסט 15טע סט., ניו יארק. א. מילער, סעק. טעל. טאמפקינס סקווער 6-5400. באארד אף דירעקטארס מיטינ־גען ניט רעגולאר.

דזשאינט באארד קלאוקמאכערס יוניאן — 127 וועסט 33טע סטריט, ניו יארק. א. אשביז, סעק. טעל. טשיקערינג 4-2730. דעלעגאטען מי־טינגען —יעדען דינסטאג, אין 3 וועסט 16טע סטריט. באארד אף דירעקטארס מיטינגען — יעדען מאנטאג, אין 3 וועסט 16טע סטריט.

דזשאינט באארד דרעסמאכער — 232 וועסט 40טע סטריט, ניו יארק. דזש. האכמאן, מע־נעדזשער. טעל. לאנגאייקער 5-5100. באארד אף דירעקטארס מיטינגען — יעדען מאנטאג (אויף דעם זעלבען אדרעס). דעלעגאטען מיטינגען — יעדען מיטוואך (אויף דעם זעלבען אדרעס).

לײדיס טײלארס און קאסטום דרעסמייקערס יוניאן, לאקאל 38 — 107 וועסט 46טע סטריט, ניו יארק. דזש. ל. באניש, סעק. טעל. ברייענט 9-6766. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עק־זעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מיטוואך, אין אפיס.

לאונדרי דרייווערס יוניאן, לאקאל 810 — 219 סעקמאן סטריט, ברוקלין, נ. י. י. מאזער, סעק. טעל. דיקענס 2-1144. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דאנערשטאג, (אויף דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מיטוואך, אין אפיס.

לאונדרי ווארקערס אינטערנעשאנאל יוניאן, לאקאל 280 — 143-145 איסט 103טע סטריט, ניו יארק. דזש. מעקי, סעק. טעל. ליהיי 4-2421. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען און 4טען מאנ־טאג, 10 אזייגער (אויף דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 1טען און 3טען מאנטאג (אויף דעם זעלבען אדרעס).

מצה בעקערס יוניאן — 153 סאפאלק סטריט, ניו יארק.

מילך דרייווערס יוניאן — 265 וועסט 14טע סטריט, ניו יארק. מ. לייבלער, סעק. טעל. טשעלסי 3-0224. מעמבער מיטינגען — דעם 3טען דאנערשטאג, 3 נ. מ., אין בעטהאווען האל. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מיטוואך אין אפיס, 6 נ. מ.

מעטראפאליטאן ריטייל פוירניטשור סעי־לעסמענס יוניאן — 175 איסט בראדוויי, נ. י. א. סאלאוויאף, מענעדזשער. טעל. דריי דאק 4—0894. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דאנערשטאג, אין ראיאל האל, 85 איסט 4טע סטריט.

מילינערי ווארקערס יוניאן — 31 וועסט 37טע סטריט, ניו יארק. א. ראוז, סעק. טעל. וויסקאנסין 7-1270. מעמבער מיטינגען ניט רע־גולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אפיס.

מינעראל וואטער ווארקערס יוניאן — 54 רידזש סטריט, ניו יארק. מ. ג. וואלפערט, מע־נעדזשער. טעל. דריי דאק 4-4478. מעמבער מי־טינגען — יעדען שבת, „פארווערטס" בילדינג, 175 איסט בראדוויי. עקזעקוטיוו באארד מיטינ־גען — יעדען מיטוואך, אין 175 איסט בראדוויי.

מואווינג פיקטשור אפערייטארס יוניאן — 251 וועסט 42טע סטריט, ניו יארק. טעל. וויס־קאנסין 7-3808.

ניו יארק קלאדהינג קאטערס יוניאן, לא־קאל 4 — 40-42 וועסט 17טע סטריט, ניו יארק. מ. וויינשטיין, מענעדזשער. טעל. טשעלסי 3-4905. מעמבער מיטינגען — יעדען שבת (אויף דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מאנטאג (אויף דעם זעלבען אדרעס).

פענטס מייקערס טרייד באארד, — 31-35 וועסט 15טע סטריט, ניו יארק. ה. נאוואדוואר, סעק. טעל. טאמפקינס סקווער 6-5400.

פייפער באקס מייקערס יוניאן — 693 בראד־וויי, ניו יארק. מיסס ה. ווריי, סעק. אלגאנקווין

4-3063. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מאנטאג, אין אפיס.

פראוויזשאן סעילסמענס יוניאן — 35 איסט 2טע סטריט, ניו יארק. ס. וואקסענבערג, סעק. טעל. ארטשארד 4-3044. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אפיס.

ריטעיל קלאדהינג סעילסמענס יוניאן — 77 5טע עוועניו, ניו יארק. א. טשערנאוו, סעק. טעל. אלגאנקווין 4-4517. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען מאנטאג, אין אירווינג פלאזא, אירווינג פל. און 15טע סטריט, נ. י. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מאנטאג, אין אירווינג פלאזא., אירווינג פל. און 15טע סט.

ריטייל דעירי, גראסערי און פרוט קלוירקס יוניאן — 22 איסט 17טע סטריט, ניו יארק. ס וואלקאק, מענעדזשער. טעל. אלגאנקווין 4-5679. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דינסטאג. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אפיס.

רוסישער באטה ראבערס יוניאן — 818 ניו לאטס עוועניו, ברוקלין, נ. י. ד. ראטשטיין, סעק. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דינסטאג, 10 אזייגער, אין 111 איסט האוסטאן סטריט. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דינסטאג, 10 אזייגער, אין 111 איסט האוסטאן סטריט .

סעילסמענס און פאולטרי ווארקערס יוניאן — 22 וועסט 17טע סטריט, ניו יארק. י. רענד, סעק. טעל. וואטקינס 9-4390. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דינסטאג, אין 69 סט. מארקס פליים. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דינסטאג, אין אפיס.

סקווירט מייקערס יוניאן — 131 וועסט 33טע סטריט, ניו יארק. ל. רייז, סעק. טעל. לאקאוואנא 4-7094. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקז. באארד מיטינגען — יעדען אנדערען דינסטאג, אין אפיס.

סאפט דרינק ווארקערס יוניאן — 175 איסט בראדוויי, ניו יארק. ל. סטיינהאוזער, סעק. טעל. ארטשארד 4-0894. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען זונטאג, 10 אזייגער, אין לייבאר טעמפעל, 247 איסט 84טע סט. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דאנערשטאג, 9 אזייגער אויף זעלבען אדרעס. זעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען שבת נאכמיטאג, אין אפיס .

סוספענדאר מייקערס יוניאן, 98 פארסייט סט., נ. י. טש. סילווערמאן, סעק.

טהעאטריקאל דארמענס יוניאן—1668 וועסט 6טע סטריט, ברוקלין, נ. י. ה. פרענק, סעק. טעל. אקספלאנייד 5-5189. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען ניט רעגולאר.

טהעאטריקאל פראטעקטיוו יוניאן לאקאל 1, 254 וועסט 54טע סטריט, ניו יארק. דזשאהן דזש. קאזי, סעק. טעל. קאלאמבוס 5-2395. מעמבער מיטינגען — יעדען 4טען זונטאג, 11 אזייגער, אין האטעל נייטס או קאלאמבוס. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען פרייטאג, 1 נ. מ., אין אפיס.

טהעאטריקאל סטיידזש עמפלאימענט יוניאן, לאקאל 4 — 554 אטלאנטיק עוועניו, ברוקלין, נ. י. ט. מארטהא, סעק. טעל. טרייענגעל 5-9475. מעמבער מיטינגען — דעם 1טען און 3טען דאנערשטאג. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, 10 אזייגער, אין אפיס.

טהעאטריקאל טעילארס און דרעסערס יוניאן — 2270 איסט 23טע סטריט, ברוקלין, נ. י. ס. קאהען, סעק. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען ניט רעגולאר.

יונייטעד נעקווער מייקערס יוניאן — 7 איסט 15טע סטריט, ניו יארק. י. גאטעסמאן, סעק. טעל. אלגאנקווין 4-7082. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען דינסטאג, אין אפיס.

יונייטעד ריטייל קארפעט און לינאלעאום מעקעניקס יוניאן — 111 איסט האוסטאן סט., ניו יארק. בענדזשאמין גאלדבערג, סעק. טעל. ארטשארד 4-5747. מעמבער מיטינגען — יעדען דאנערשטאג (אויף דעם זעלבען אדרעס). עקז. באארד מיטינגען ניט רעגולאר.

וועיטערס יוניאן, לאקאל 1 — 290—7טע עוועניו, ניו יארק. וו. לעהמאן, סעק. טעל. לאקאוואנא 4-1386. מעמבער מיטינגען — דעם 2טען און 4טען דאנערשטאג, 3 נ. מ., אין בעטהאווען האל. עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — יעדען מיטוואך, 3 נ. מ., אין אפיס.

וועיטערס יוניאן, לאקאל 2 — 21 סאמנער עוועניו, ברוקלין, נ. י. מ. שטיין, סעק. טעל. ניו יארק. ס. שאר, מענעדזשער. טעל. אלגאנקווין 4-1861. מעמבער מיטינגען ניט רעגולאר (אויף דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באארד מיטינגען — דעם 2טען און 4טען פרייטאג, אין אפיס.

האלסייל דריי גודס קלאירקס יוניאן — 136 עלען סטריט, ניו יארק. א. אסמאן, פרעזידענט. טעל. דריי דאק 4-7821 (ביזנעס טעלעפאן). מעמבער מיטינגען — יעדען דאנערשטאג (אויף

דעם זעלבען אדרעס). עקזעקוטיוו באארד מיטינ־גען — יעדען דאנערשטאג (אויף דעם זעלבען אדרעס).

בראָדערהוד אַף פּיינטערס און דעקאָרייטאַרס

יוניאָן, לאָקאַל 261 — 143 איסט 103טע סט., ניו יאָרק. מ. גאפט, סעק. טעל. ליהיי 4־3141. מעמבער מיטינגען — יעדען פרייטאג, אין 210 איסט 104טע סטריט. עקזעקוטיוו באארד מיטינ־גען — דעם 2טען דינסטאג, אין אפיס.

די אידישע נאָדעל יוניאָנס

די נאָדעל יוניאָנס זיינען באוואוסט אלס אידישע יוניאָנס. הגם אידישע ארבייטער זיינען שוין ניט מעהר די מאיאָריטעט מיטגלידער פון די נאָדעל יוניאָנס, זיינען אָבער אידישע ארבייטער געווען די וועלכע האָבען די יוניאָנס געבויט און אונטער די שווערסטע באדינגונגען געטראָגען אויף זיך די לאסט צו מאכען אָט די יוניאָנס פאר גוטע קאמפס אָרגאניזאציעס פאר בעסערע באדינגונגען פון ארבי־טער קלאס.

איבערהויפט האָט אמעריקע פיעל צו פארדאנקען אידען אין דער ענטוויקלונג פון דער קליידער אינדוסטריע. פריהער די דייטשע אידען און דערנאָך די אידען פון מזרח אייראָפּא האָבען פון דער אינדוסטריע פון פארטיגע קליידער, וואָס האָט זיך געפונען פריהער אין אַן עלענדען צושטאנד, געמאכט איינע פון די וויכ־טיגסטע אינדוסטריען פון לאנד. די קליידער אינדוסטריע האָט אויך צוגעצויגען א גרויסען טהייל פון אידישע אימיגראנטען.

דער צופלוס פון אידישע אימיגראנטען, פילע פון וועלכע זיינען פריהער קיין ארבייטער ניט געווען, האָט געשאפען די סיסטעם, וואָס איז באקאנט אלס די „סוועטינג־סיסטעם". אידישע ארבייטער האָבען אָבער אָנגעפאנגען צו קעמפען פאר בעסערע באדינגונגען. עס האָט זיך אָנגעפאנגען א שטארקע אידישע פראָפעס־סיאָנעלע באוועגונג. איינצעלנע אידישע יוניאָנס זיינען שוין געווען פון לאנג. די יאָהרען 1888־1900 זיינען געווען די יאָהרען פון אָנפאנג פון אידישע גרויסע יוניאָנס. דאָס זיינען געווען יאָהרען פון עקספּערימענטען, יאָהרען פון דורכפאלען און נצחונות. א דאנק דער אויפקלערונגס ארבייט פון די אידישע סאָציאליסטען האָבען זיך ענטוויקעלט ריזיגע יוניאָנס, וואָס ברייגנגען נוצען ניט נאָר אידען אליין.

די נאָדעל אינדוסטריען געהן איצט ביסלעכוויז אריבער צו אַנדערע נאציאָ־נאליטעטען. דאָס איז א פאקט. אָבער אויך איצט שפּילען אידען א געוואלדיגע ראָלע אין די נאָדעל אינדוסטריען, סיי אלס באלעבאטים און סיי אלס ארבייטער. אין די נאָדעל יוניאָנס פארנעמען אידען א בכבוד'יגען פּלאַץ.

אין דער רייהע פון זייער וויכטיגקייט און זייער צאָהל ארבייטער, קען מען צוטהיילען די נאָדעל יוניאָנס אויף (1) שניידער פון מענער קליידער (רעק, וועסטען, הויזען און ני פּענטס); (2) פרויען קליידער (קלאָוקס, סקוירטס, ליידיעס סוטס און דרעסעס); (3) קעפּס און לעידים מילינערי העטס, און (4) פּאַר ארבייטער.

די אמאלגאמייטעד

(אמאלגאמייטעד קלאָדהינג וואָרקערס יוניאָן אָוו אמעריקא)

די אמאלגאמייטעד, די יוניאָן פון מענער שניידער, איז איצט איינע פון די איינפלוסרייכסטע שטארקסטע יוניאָנס אין לאנד. צו דער צעהנטער יעהרליכער קאָנווענשאָן, וואָס איז אָפּגעהאלטען געוואָרען אין מאי, 1934, אין ראָטשעסטער, ניו יאָרק, האָט די „אמאלגאמייטעד" געהאט ארום 130 טויזענד מיטגלידער. דער יוניאָנ'ס טהעטיגקייט איז פארשפרייט איבער 65 שטעדט פון די פאראייניגטע שטאאטען און קאנאדע.

געגרינדעט האָט זיך די אמאלגאמייטעד אין דעצעמבער, 1914, אויף א ספּעציעלער קאָנווענשאָן אין ניו יאָרק. די אמאלגאמייטעד האָט זיך אָבער אָנגעפאנגען צו ענטוויקלען פיעל פריהער פון דער קאָנווענשאָן. די אמאלגאמייטעד איז א קינד פון א רעוואָלוציע. די רעוואָלוציע איז געמאכט געוואָרען געגען „די יונאיטעד גארמענט וואָרקערס". די מאיאָריטעט מיטגלידער פון דער „יונאיטעד גארמענט וואָרקערס" און די מייסטע לאָקאלען זיינען צוגעשטאנען צו דער ניי-געשאפענער „אמאלגאמייטעד".

יוניאָנס פון אידישע שניידער האָבען שוין אונטער זיך א לאנגע געשיכטע. מאקס פּיין האָט געגרינדעט די יוניאָן פון ני־פּענטס מאכער אין יאָהר 1888. די „יונאיטעד בראָדערהוד אָוו טעילאָרס" איז געוועזן הויפּטזעכליך א אידישע יוניאָן פון פארשידענע טרעידס. די יוניאָן האָט זיך פאראייניגט מיט דער „יונייטעד גאַרמענט וואָרקערס". די לאָקאלס זיינען געוואָרען איבערפילט מיט היימישע אידישע בונדיסטען און אַנדערע ראדיקאלען. די מיטגלידער האָבען ניט געקענט פארטראָגען די קאָנסערוואטיווע פיהרונגען פון דער „גארמענט וואָרקערס". זיי האָבען אָבער געהאט די טראדיציע. ווען אָבער אין יאָהר 1913 זיינען די מענער שניידער ארויס אין א דזשענעראַל סטרייק און דער סטרייק האָט זיך געענדיגט ניט גינסטיג פאר די מענער שניידער, איז די אונצופרידענהייט פארוואנדעלט געוואָרען אין אן אָפענעם רעוואָלט. די ארבייטער האָבען באשולדיגט אין סטרייק דורכפאַל די פיהרער פון דער „גארמענט וואָרקערס". געגען די פיהרער האָט זיך ענטוויקעלט א שטארקע אָפּאָזיציע.

אין יאָהר 1913 האָט די „גארמענט וואָרקערס" אָפּגעהאלטען א קאָנווענשאָן אין נעשוויל. די דעלעגאטען פון די ניו יאָרקער לאָקאלען און פילע פון לאָקאלען פון אנדערע שטעדט זיינען ארויס אין אָפענער אָפּאָזיציע. די אָפּאָזיציע דעלעגאטען זיינען אויסגעשלאָסען געוואָרען פון דער קאָנווענשאָן. די אויסגעשלאָסענע דעלעגאטען האָבען אָפּגעהאלטען אן אייגענע קאָנווענשאָן און זיך א נאָמען געגעבען אנשטאָט „יונאיטעד גארמענט וואָרקערס יוניאָן", „יונאיטעד גארמענט וואָרקערס". ביידע נעמען זיינען געווען עהנליך און די „גארמענט וואָרקערס יוניאָן" האָט ארויסגענומען אן אינדזשאָנקשאָן געגען „גארמענט וואָרקערס". די אָפּאָזיציע האָט דאריבער אָפּגעהאלטען דעם 26טען דעצעמבער 1914 אין וועבסטער האָל, ניו יאָרק, א ספּעציעלע קאָנווענשאָן און האָבען זיך א נאָמען געגעבען „די אמאלגאמייטעד קלאָדהינג וואָרקערס אָוו אמעריקא". אויף אזא אופן איז די אמאלגאמייטעד געגרינדעט געוואָרען. אין דער גרינדונג האָט געשפּילט א גרויסע ראָלע דער באקאנטער סאָציאליסט דזשייקאָב פּענקין.

זינט יענער היסטאָרישער קאָנווענשאָן האָט די אמאלגאמייטעד אָפּגעהאלטען נאָך 9 קאָנווענשאָנס:

אין יאָהר 1916 איז פאָרגעקומען די 2טע קאָנווענשאָן אין ראָטשעסטער.
אין יאָהר 1918 איז פאָרגעקומען די 3טע קאָנווענשאָן אין באַלטימאָר.

אין יאָהר 1920 איז פאָרגעקומען די 4טע קאָנווענשאָן אין באָסטאָן.
אין יאָהר 1922 איז פאָרגעקומען די 5טע קאָנווענשאָן אין שיקאַגאָ.
אין יאָהר 1924 איז פאָרגעקומען די 6טע קאָנווענשאָן אין פילאַדעלפיע.
אין יאָהר 1926 איז פאָרגעקומען די 7טע קאָנווענשאָן אין מאָנטרעאָל.
אין יאָהר 1928 איז פאָרגעקומען די 8טע קאָנווענשאָן אין סינסינעטי.
אין יאָהר 1930 איז פאָרגעקומען די 9טע קאָנווענשאָן אין טאָראָנטאָ.
אין יאָהר 1934 איז פאָרגעקומען די 10טע קאָנווענשאָן אין ראָטשעסטער.

פון דער צייט, וואָס די אמאַלגאַמייטעד איז געגרינדעט געוואָרען, האָט זי מיט זיך געהאַט די מאַסען. יאָהרען לאַנג איז אָבער די אמאַלגאַמייטעד ניט געווען אנערקענט פון דער אמעריקאַן פעדערעישאָן אָוו לעיבאָר. די אמאַלגאַמייטעד איז געווען אויסער דער אמעריקאַנער ארבייטער פעדעראַציע. ערשט אין יאָהר 1933 איז די אמאַלגאַמייטעד אריין אין דער אמעריקאַן פעדערעישאָן אָוו לעיבאָר. קיין אקטיווע אָפּאָזיציע האָט אָבער די אמאַלגאַמייטעד קיינמאָל ניט אָנגעפיהרט געגען דער פעדערעישאָן; פארקעהרט, די אמאַלגאַמייטעד האָט געשטיצט מיט א פולער האַנד אַלע סטרייקס, וואָס די אמעריקאַן פעדערעישאָן אָוו לעיבאָר האָט אָנגעפיהרט.

די מענער שניידער לעבען איצט דורך שווערע צייטען. דער פאַרלענגערטער קריזיס האָט פיעל געווירקט אויף דער אינדוסטרי פון מענער קליידער. ארבייטס־לאָזיגקייט הערשט אין פילע צענטערען. די אמאַלגאַמייטעד האָט איינגעפיהרט א געוויסע סיסטעם פון ארבייטסלאָזיגקייט אינשורענס. ניט אין אַלע שטעדט אָבער איז די סיסטעם אין קראַפט. מיליאָנען דאָלאַר זיינען אָבער אויסגעצאָהלט געוואָרען אין ארבייטסלאָזע אינשורענס אין פארשידענע שטעדט.

דער יאָהר 1934 איז געווען זעהר א שווערער אין דער מענער קליידער אינ־דוסטרי. ארבייטסלאָזע זיינען דאָ פיעל אין אַלע צענטערען פון דער אינדוסטרי. אונטער די שווערע באַדינגונגען האָט אָבער די אמאַלגאַמייטעד דורכגעפיהרט א סטאָפּעדזש אין אַלע צווייגען פון דער מענער שניידעריי. אונטער די שווערע באַדינגונגען קעמפט אָבער די אמאַלגאַמייטעד פאַר דער פארבעסערונג פון דער לאַגע פון טרעיד.

די אמאַלגאַמייטעד פאראייניגט ארום 30 נאַציאָנאַליטעטען. עס איז אַן אמתע אינטערנאַציאָנאַלע פאראייניגונג. עס זיינען דאָ אין דער אמאַלגאַמייטעד איטאַליע־נער, גריכען, טשעכען, פּאָליאַקען, רוסען, ליטווינער, אידען און זיהן פון פארשידענע נאַציאָנאַליטעטען. אידען זיינען דאָ — לויט די ציפערען פון דזשענעראַל סעק־רעטאַר שלאָסבערג — ארום 40 טויזענד, צווישען די 130 טויזענד מיטגלידער וואָס די אמאַלגאַמייטעד האָט. אידען מאַכען אוים העכער ווי 30 פּראָצענט.

די לאָקאַלען פון דער אמאַלגאַמייטעד זיינען, ווי שוין אָנגעדייטעד געוואָרען, אין 65 שטעדט. די דזשאָינט באָארדס ווערען צוזאַמענגעשטעלט פון פארשידענע לאָקאַלען. אין ניו יאָרק סטעיט זיינען דאָ 46 לאָקאַלען און 4 דזשאָינט באָארדס. אין דער שטאָדט ניו יאָרק זיינען דאָ 2 דזשאָינט באָארדס.

די קליידער אינדוסטרי איז איצט פארשפּרייט אין פילע צענטערען, ווי מען קען זעהען פון דער צאָהל פון לאָקאַלען און דזשאָינט באָארדס, וואָס די אמאַלגאַמייטעד האָט. אין פארשידענע סטעיטס אויסער ניו יאָרק, וואו עס זיינען דאָ פאַבריקען, האָט די אמאַלגאַמייטעד אויך לאָקאַלען.

אין פּענסילווייניא זיינען דאָ 27 לאָקאַלען פון דער אמאַלגאַמייטעד און צוויי דזשאָינט באָארדס; אין ניו דזשוירזי — 7 לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד; אין מאַסאַטשוזעטס — 14 לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד; אין אָהאַיאָ —

9 לאָקאַלען און 2 דזשאָינט באָארדס; אין אילינאָי — 12 לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד; אין קוויבעק — 6 לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד; אין אָנטאַריאָ — 7 לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד; אין מערילענד — 8 לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד; אין מינעסאָטא — פיער לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד; אין וויסקאָנסין — 3 לאָקאַלען און איין דזשאָינט באָארד. לאָקאַלען האָט נאָך די אמאַלגאַמייטעד אין אינדיאנא (2), אין קענטאָקי (2), אין קאַליפאָרניא (3), און אין אָרעגאָן איין לאָקאַל.

די אמאַלגאַמייטעד גיט ארויס צייטשריפטען אין 8 שפּראַכען. דער אָפיציעלער אָרגאַן פון דער אמאַלגאַמייטעד איז „אדווענס" אין ענגליש. דער אידישער אָרגאַן „פאָרטשריט" האָט זיך צייטווייליג אָפּגעשטעלט. אמאָל האָט דער אידישער אָרגאַן פארנומען דעם אויבען־אָן.

די אמאַלגאַמייטעד האָט די מעהרצאָהל שעהרס אין צוויי באַנקען, וואָס געפינען זיך אין שיקאגא און ניו יאָרק אונטער דעם נאָמען „אמאַלגאַמייטעד באַנקען". די אמאַלגאַמייטעד איז אויך פארבונדען מיט די קאָאָפּעראַטיווע הייזער, וואָס ווערען געבויט מיט דעם נאָמען אמאַלגאַמייטעד.

דער הויפּט אָפיס פון דער אמאַלגאַמייטעד איז אין 15 יוניאָן סקווער. פּרעזי-דענט פון דער אמאַלגאַמייטעד איז סידני הילמאַן; סעקרעטאַר-טרעזשורער, דזשאָזעף שלאָסבערג. די ניו יאָרק דזשאָינט באָארדס ווערען געמענעדזשט פון לואיס האָלענדער און קאַטאָלינאַט. אברהם מילער איז סעקרעטאַר־טרעזשורער פון דער דזשאָינט באָארד. זייער אָפיס געפינט זיך אין 35 וועסט 15טע סטריט. דער וויכטיגער לאָקאַל פון רעק ארבייטער ווערט געמענעדזשט פון דזש. גאָלד און ארנאָני. אין שיקאגאָ איז דער פיהרער פון דער אמאַלגאַמייטעד סעם לעווין.

די יונאַיטעד גאַרמענט וואָרקערס איז איצט געבליבען ביי א גאַנץ קליינער צאָהל מיטגלידער, הויפּטזעכליך פון די אָוועראָל מעיקערס. דער אָפיס פון די גאַרמענט וואָרקערס איז אין דער באַיבעל הויז, ניו יאָרק. דער פּרעזידענט איז טהאָמאס ריקערט.

די אינטערנעשאָנאַל לײדיעס גאַרמענט וואָרקערס יוניאָן אָדער פארקירצט „די אינטערנעשאָנאַל"

אויף דער 22טער קאָנווענשאָן פון דער אינטערנעשאָנאַל, וואָס איז אָפּגע-האַלטען געוואָרען אין שיקאגאָ אין יאָהר 1934, איז באַריכטעט געוואָרען, אז די אינטערנעשאָנאַל האָט קרוב פון צוויי הונדערט טויזענד מיטגלידער. $174,907.91 איז אריינגענומען געוואָרען אין איינטריט געלד אליין. ארום 70 טויזענד דאָלאַר קומט נאָך פון לאָקאַלס פאַר נייע מיטגלידער. די איינטריט געלד פּער מיטגליד, וואָס דער הויפּט אָפיס באַקומט, איז $1.50.

פאַר דעם לעצטען יאָהר האָט די אינטערנעשאָנאַל ווידער אויפגעלעבט. די צאָהל פון מיטגלידער איז פארפילפאַכט געוואָרען. אויף דער קאָנווענשאָן אין שיקאגאָ האָט די אינטערנעשאָנאַל ווידער דעמאָנסטרירט איהר גרויסע מאַכט און דעם איינפלוס, וואָס זי האָט צוריק געוואונען אין דער אַלגעמיינער ארבייטער באַווע-גונג בכלל און אין דער אידישער ארבייטער באַוועגונג בפרט.

א שווערע צייט האָט די אינטערנעשאָנאַל איבערגעלעבט די לעצטע עטליכע יאָהר. עס איז געווען א צייט, וואָס די אינטערנעשאָנאַל איז געווען דער שטאָלץ ניט נאָר פון דער אידישער ארבייטער באַוועגונג, נאָר פון דער גאַנצער אמעריקאַנער ארבייטער באַוועגונג. די אינטערנעשאָנאַל האָט אריינגעבראַכט נייע באַגריפען אין דער אמעריקאַנער טרעיד יוניאָן באַוועגונג. פון דעם היסטאָרישען סטרייק פון די קלאָוקמאַכער אין יאָהר 1910 ביז דעם יאָהר 1926 איז די אינטערנעשאָנאַל

געגאַנגען פון איין נצחון צום צווייטען. אין יאָהר 1926 איז אָבער פאָרגעקומען דער סטרייק, געפיהרט פון די קאָמוניסטען, וואָס האָט זיך פאַרצויגען אויף 7 מאָנאַטען. דער סטרייק האָט פאַראַליזירט די אַרבייט פון דער אינטערנעשאַנאַל. דער אומגליקליכער סטרייק האָט אָפּגעקאָסט דער אינטערנעשאָנאַל פיעל געלד און פיעל פרעסטיזש. די יוניאָן פון דאַמען קליידער האָט איבערגעלעבט א שווערע צייט.

די לאַגע פון דער אינטערנעשאָנאַל האָט זיך פיל פאַרערגערט אויך צוליב דעם פאַרצווייגענעם קריזיס. כאָטש די אינדוסטרי פון דאַמען קליידער איז וועהניגער געטראָפען געוואָרען פון אַלע אַנדערע אינדוסטריעס, האָט דאָך די אינטערנעשאָנאַל געהאַט זעהר א שווערע אויפגאַבע אויפצוהאַלטען איהרע פּאָזיציעס. אויף דער קאָנווענשאָן אין פילאַדעלפיא אין מאַי 1932 איז די שטימונג פון די דעלעגאַטען געווען זעהר א שווערע. די אינטערנעשאָנאַל איז שטאַרק געפאַלען סיי אָרגאַניזאַ־ציאָנעל און סיי פינאַנציעל. די לאָקאַלען זיינען געוואָרען פאַסיוו און אָהן מוטה. אין די שלעכטע צייטען האָט אָבער די אינטערנעשאָנאַל אָנגעהאַלטען איהרע גוטע טראַדיציעס. ווען די געלעגענהייט איז געקומען האָט די אינטערנעשאָנאַל צוריק אויפגעלעבט.

די געלעגענהייט איז געקומען מיט דער „ניראַ", וואָס פּרעזידענט רוזוועלט האָט פּראָקלאַמירט. וואָס די באַדייטונג פון דער „ניראַ" זאָל ניט זיין פאַר די אַרבייטער, נאָר די אינטערנעשאָנאַל האָט דעמאָנסטרירט די וויכטיגקייט פון א גוטער דיסציפּלינירטער אַרבייטער אָרגאַניזאַציע, וואָס קאָן ווירקען אונטער פאַר־שידענע אומשטענדען. די אינטערנעשאָנאַל האָט אויסגענוצט די „ניראַ" פאַר די אינטערעסען פון די אַרבייטער.

פאַר איין יאָהר האָט די אינטערנעשאָנאַל אויפגעלעבט. איהר מיטגלידער־שאַפט איז געוואַקסען אונגעהויער. איהר מאַכט און איינפלוס זיינען געוואַקסען מיט דער פאַרבעסערונג פון איהר פינאַנציעלער לאַגע.

פּאָלגענדע פאַרגלייכונגס טאַבעלע וועט צייגען דעם אונטערשיעד אין איינע צוויי יאָהר:

	— צאָהל פון מיטגלידער —	
	נאָוו. 1932	פעב. 1934
ניו יאָרקער דזשאָינט באָארד פון קלאָוקמאַכער	16,510	32,766
ניו יאָרק דזשאָינט באָארד פון דרעסמאַכער	10,362	77,608
פאַרשידענע אַנדערע ניו יאָרקער לאָקאַלס	5,653	31,045
אין די לאָקאַלס פון אַנדערע שטעדט	7,628	56,722
סך הכל פון דער צאָהל מיטגלידער	40,153	198,141

די צאָהל פון סטעמפּס, וואָס די אינטערנעשאָנאַל האָט פאַרקויפט פון אַפּריל דעם ערשטען 1932 ביז אַפּריל דעם 30טען 1934 איז 5,224,836. די הכנסה פון דער אינטערנעשאָנאַל פאַר 25 מאָנאַטען איז געווען $1,488,518.95, און די הוצאות $980,104.11. די אינטערנעשאָנאַל האָט באַצאָהלט חובות, וואָס זיינען געווען א גרויסע לאַסט אויף איהר. דעם 30טען אַפּריל 1934 איז דער פינאַנציעלער צושטאַנד פון דער אינטערנעשאָנאַל געווען ווי פאָלגט:

פאַרמעגען	854,454.54 דאָלאַר
חובות	243,687.24 „
סורפּלוס פאַרמעגען איבער חובות	610,767.30 דאָלאַר

די אינטערנעשאָנאַל האָט פארגרעסערט איהר מיטגלידערשאַפט אין ניו יאָרק, וואָס איז נאָך איצט אויך דער צענטער פון דער דאמען קליידער אינדוסטרי, און האָט באוויזען אויך צו גרינדען פילע לאָקאַלען אין שטעדט, וואו עס זיינען פריהער גאָר קיין יוניאָנס ניט געווען. שעפער פון קלאָוקס און הויפּטזעכליך פון דרעסעס זיינען געעפענט געוואָרען אין די פּאַרוואָרפענע ווינקעלעך פון אמעריקע. די ארביי־טער, און הויפּטזעכליך די ארבייטערינס, זיינען געווען עקספּלואַטירט אויפ'ן שרעק־ליכסטען אופן. די „סוועטינג סיסטעם", וואָס איז באטראַכט געוואָרען אלס א ריין אידישע מכה, האָט זיך איינגענעסט גראָדע אין פלעצער פון עכטע אמעריקאנער. די אינטערנעשאָנאַל האָט אויסגענוצט די „נירא" און האָט געהאַט ערפאָלג אין דער אָרגאַניזירונג פון פילע אָפּגעשטאַנענע פלעצער.

גרויסע אויפגאבען און גאַנץ שווערע האָט נאָך די אינטערנעשאָנאַל פאר זיך. עס זיינען דאָ שווערע פראגען פון טרעיד, שווערע פראגען פון אָרגאַניזאַציע און גאַנץ שווערע פראגען פון דער אַלגעמיינער עקאָנאָמישער לאַגע פון לאַנד. די אינטער־נעשאָנאַל האָט אָבער באוויזען די וויכטיגקייט פון א שטאַרקער אָרגאַניזאַציע אונטער די שווערסטע אומשטענדען. די אינטערנעשאָנאַל איז אַן אָרגאַניזאַציע מיט א רעקאָרד פון גרויסע אויפטוהונגען. דער קאמף פון אידישע דאַמען שניידער איז שוין א גאַנץ לאַנגער.

אידישע יוניאָנס פון פרויען מאַנטלען און קליידער האָבען זיך שוין אָנגעהויבען צו אָרגאַניזירען אין די אכציגער יאָהרען פון פאָריגען יאָהרהונדערט. אין יאָהר 1890 איז פּאָרגעקומען א גראַנדיעזער סטרייק פון קלאָוקמאַכער, וואָס איז געווען געפיהרט פון יוסף באַראָנדעס אין ניו יאָרק און אברהם ביזנאָ אין שיקאַגאָ. דער סטרייק האָט געלייגט דעם פונדאַמענט פון דער איצטיגער אינטערנעשאָנאַל.

די איצטיגע אינטערנעשאָנאַל איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1900 דעם 3טען יוני אין לעיבאָר ליסעאום אויף דער 4טער סטריט אין ניו יאָרק. אויף דער ערשטער קאָנווענשאָן זיינען געווען בלויז 11 דעלעגאַטען פון 7 לאָקאַלען, וואָס האָבען פארטראָטען ארום צוויי טויזענד מיטגלידער. זי איז אבער א פארטזעצונג פון א פריהערדיגער אינטערנעשאָנאַל.

די אידישע קלאָוקמייקערס זיינען געווען פון די פּיאָנערען אויף דעם געביט פון „טרעיד יוניאָניזם" דאָ אין לאַנד. די קלאָוקמאכער האָבען געפיהרט העלדישע סטרייקס. עס זיינען נאָך איצט אויך דאָ אַלטע קלאָוקמאַכער, וואָס רייִדען מיט באגייסטערונג וועגען די סטרייקס, וואָס באַראָנדעס האָט געפיהרט אין די יאָהרען 1890 און 1894. אין 1892 איז שוין געגרינדעט געוואָרען אַן „אינטערנעשאָנאַל". יענע „אינטערנעשאָנאַל" איז אפילו אונטערגעגאנגען, אָבער זי איז געווען דער פונדאַמענט פון דער נייער אינטערנעשאָנאַל.

איבערהויפּט איז די אינדוסטרי פון דאמען קליידער א אידישער אויפטהו דאָ אין אמעריקע. אין דער פּראָדוקציע פון דאמען קליידער האָבען אידען איינגעפיהרט נייע מעטאָדען. די מעטאָדען האָבען געפיהרט דערצו, אז פרויען זאָלען זיך קענען קליידען ביליג און מיט שיק. אין אמעריקע זיינען פרויען געקליידעט שענער ווי אין אַלע לענדער. די אויסארבייטונג פון די קליידער איז געמאַכט מיט אזא געשיקט־קייט, אז די פארטיגע קליידער פּאַסען אזוי גוט ווי קליידער, וואָס ווערען געמאַכט פון שניידער.

זייענדיג א אינדוסטריע פון אידען, מיט אידישע באַלעבאַטים און אידישע ארבייטער, זיינען די ערשטע גראַנדיעזע קאַמפען פון אַרבייטער פאר בעסערע באדינ־גונגען פּאָרגעקומען אויף דער אידישער גאַס. די אידישע פּרעסע, הויפּטזעכליך דער „פּאָרווערטס", האָט פיעל מיטגעהאָלפען אין אויפבוי פון דער אינטערנעשאָנאַל.

אין דעם היסטאָרישען סטרייק פון יאָהר 1910 האָבען אידען געשפּילט די הויפּט ראָלע. אידען זיינען נאָך געבליבען די אַקטיווסטע מיטגלידער פון דער אינטער־נעשאָנאַל. די אינטערנעשאָנאַל גיט ארויס נאָך איצט אויך א אידישע צייטשריפט, די „גערעכטיגקייט". אין דער אינטערנעשאָנאַל זיינען אָבער איצט אויך דאָ פילע אַנדערע נאַציאָנאַליטעטען. די אַנדערע צייטונגען זיינען אין ענגליש און איטאַ־ליעניש.

די אינטערנעשאָנאַל טהוט א סך פאר דער קולטורעלער ערציהונג פון איהרע מיטגלידער. עס ווערען אָרגאַניזירט לעקטשורס און גאַנצע קורסען פאר די מיט־גלידער. די אינטערנעשאָנאַל זאָרגט אויך פאר דעם געזונד פון איהרע מיטגלידער מיט דעם „יוניאָן העלטה סענטער" און דער זומער קאָלאָניע „יוניטי הויז".

דעם אמט פון פּרעזידענט פון דער אינטערנעשאָנאַל האָבען פארנומען פריהער דזשאן דייטש, אב. ראָזענבערג, בענדזשאמין שלעזינגער און מאָרים זיגמאַן. דער סעקרעטאר פאר פילע יאָהרען איז געווען אב. באראָף. דעם אמט האָט איבערגע־נומען דייוויד דובינסקי, וועלכער איז דערנאָך געוואָרען פּרעזידענט פון דער אינטערנעשאָנאַל.

שלעזינגער איז געווען פאר א צייט לאנג קראַנק. דובינסקי איז געוואָרען עקטינג פּרעזידענט. נאָך דעם טוידט פון שלעזינגער איז דובינסקי געוואָרען דער פּרעזידענט פון דער אינטערנעשאָנאַל. ער איז אויסגעקליבען געוואָרען דעם 6טען יוני 1932 פון דער דזשענעראַל עקזעקוטיוו. דער ערשטער וויס־פּרעזידענט איז סאַלוואַטאָר נינפאָ. די ניו יאָרקער לאָקאלס באַשטעהען פון אידען און איטאַליענער.

דער מענעדזשער פון ניו יאָרק דזשאָינט באָארד איז מ. נאַגלער. סעקרעטאר איז י. אשפּיז. דער מענעדזשער פון דער דרעסמאַכער אָפּטהיילונג איז דזשוליאוס האָכמאַן.

א גרויסע ראָלע אין דעם אויפבוי פון דער אינטערנעשאָנאַל האָבען געשפּילט די באַוואוסטע פאַרשטאָרבענע סאָציאַליסטען מאיר לאָנדאָן און מאָרים הילקוויט. אָט דיביידע באַריהמטע סאָציאַליסטען האָבען פיעל געהאָלפען דער יוניאָן אין אַלע איהרע קעמפע. מיט א קאַפּיטעל פון דער געשיכטע פון דער אינטערנעשאָנאַל איז אויך פארבונדען דער נאָמען פון דעם פאַרשטאָרבענעם יצחק אייזיק הורוויטץ.

קאַפּען מאַכער יוניאָן

מיט זעכציג יאָהר צוריק, אין יאָהר 1874, איז שוין דורכגעפיהרט געוואָרען א גרויסער סטרייק פון קאַפּען מאַכער, צווישען וועלכע עס זיינען געווען פילע דייטשע אידען. דער קאַפּען מאַכער טרעיד איז איינער פון די עלטסטע אין אמעריקע.

דער סטרייק האָט געפיהרט דערצו אז עס זאָל געגרינדעט ווערען א יוניאָן. דער נאָמען פון דער יוניאָן איז געווען „די סענטראַל יוניאָן אוו קעפּמעיקערס". די יוניאָן האָט אָבער קיין לאַנגען קיום ניט געהאַט. עס זיינען געגרינדעט געוואָרען נאָך קאַפּען מאַכער יוניאָנס. זיי האָבען אָבער קיין גליק ניט געהאַט. זיי זיינען אויפגעבויט געוואָרען, געסטרייקט און צופאַלען.

די הויפּט שטערונג פון אָרגאַניזאַציע איז געווען די הויז ארבייט, וואָס איז אין קאַפּען פאַך געווען מעהר ענטוויקעלט, ווי אין אַנדערע פאַכען. די ארבייט פלעגט געטאָהן ווערען אין די טענעמענט הייזער און די עקספּלואַטאַציע איז געווען א שרעקליכע.

דער געשריי געגען „סוועטינג סיסטעם" פון פאַרשידענע רעפאָרם אָרגאַניזאַ־ציעס, און הויפּטזעכליך די ארבייט פון די אידישע סאָציאַליסטען, האָט געבראַכט דערצו, אז ארבייט אין די טענעמענט הייזער זאָל אָפּגעשטעלט ווערען. אין יאָהר

1901 איז געגרינדעט געוואָרען אויף א קאָנווענשאַן אין ניו יאָרק „די יונאַיטעד קלאָטה און העטמייקערס יוניאָן אָוו נאָרטה אמעריקא”. אין יאָהר 1911 האָבען זיך אָרגאַניזירט אויך די פרויען העט אַרבייטער און האָבען ארויסגעקראָגען א טשאַרטער פון דער „קלאָטה און קעפּ מייקערס יוניאָן”. אזוי איז אָרגאַניזירט געוואָרען דער ערשטער מילינערי לאָקאַל.

די פרויען העט מאַכער זיינען געוואָרען א באדייטענדער טהייל און דער קאפּען מאַכער האָט צוליב דעם אָנגענומען אין יאָהר 1925 דעם איצטיגען נאָמען „די קעפּ, העט און מילינערי וואָרקערס אינטערנעשאָנאַל יוניאָן”.

דער סעקרעטאַר און הויפּט בויער פון דער יוניאָן איז פאַר א לאַנגער צייט געווען דער פאַרשטאָרבענער צוקערמאַן. די יוניאָן האָט געהאַט פילע יוריסדיקציע דיספּוטען מיט דער יונאַיטעד העטערס יוניאָן. ערשט אין יאָהר 1925 זיינען אלע סכסוכים אויסגעגליכען געוואָרען.

די יוניאָן האָט אבער איצט פיעל ערענסטערע פּראָבלעמען. דער פאַרצוויגענער קריזיס און די ענדערונגען פון די סטאַילס פון פרויען העטס האָט געפיהרט צו גרויסער ארבייטסלאָזיגקייט צווישען די מיטגלידער פון דער יוניאָן.

דער פּרעזידענט פון דער יוניאָן איז מאַקס זאַריצקי. דער מענעדזשער פון די מילינערי ארבייטער איז נ. ספּעקטאָר. דער סעקרעטאַר איז אלעקס ראָוז.

די פאַריערס אינטערנעשאַנאַל

די פוטערוואַרג אינדוסטרי איז אויסגעוואַקסען הויפּטזעכליך אין די מלחמה יאָהרען. אין אמאָליגע צייטען זיינען די פאַריערס געווען פון די ערגסט באַצאָהלטע אַרבייטער. דער טרעיד איז געווען פון די אונגעזונדסטע און עלענדע.

פּראָבעס צו אָרגאַניזירען די פאַריער האָבען זיך אָנגעהויבען אזוי פריה ווי אין יאָהר 1892. די פּראָבעס זיינען אָבער געווען אָהן ערפאָלג. אין יאָהר 1906 איז געגרינדעט געוואָרען א פאַרבאַנד פון עטלאַכע לאָקאַלען. א גרויסען סטרייק האָבען די פאָריערס געהאַט אין יאָהר 1912. דער סטרייק איז געווען ערפאָלגרייך. עס זיינען אויסגעקעמפּט געוואָרען בעסערע באַדינגונגען. נאָך דעם סטרייק איז גע-גרינדעט געוואָרען די פאָריערס אינטערנעשאָנאַל יוניאָן.

מיט דעם וואוקס פון דער אינדוסטרי איז געוואַקסען אויך די מאַכט פון דער אינטערנעשאָנאַל. די פאָר אינדוסטרי איז געוואָרען פון די וויכטיגע אינדוסטריען אין לאַנד. אנדערע באַלעבאַטים זיינען רייך געוואָרען און די אַרבייטער האָבען דורך זייער אָרגאַניזאַציע אויך געוואונען בעסערע פּאָזיציעס. אָט די לאַגע האָט אָבער ניט לאַנג געדויערט.

אין יאָהר 1920 האָט די יוניאָן דורכגעמאַכט א לאַנגען סטרייק, וואָס האָט געדויערט 32 וואָכען. דער סטרייק האָט זיך געענדיגט מיט א גרויסער נידערלאַגע און דעמאָראַליזירט די רייהען פון די פאָריער.

צוליב דער דעמאָראַליזאַציע האָבען זיך אריינגעכאַפּט קאָמוניסטען אלס פיהרער. זיי האָבען געפיהרט סטרייקס, וואָס האָבען אָפּגעקאָסט פיעל געלד, האָבען אָבער קיין גוטע רעזולטאַטען פאַר די אַרבייטער ניט געבראַכט.

די יוניאָן איז איצט איבערגעגאַנגען צו די רעכטע. עס איז אויסגעקליבען געוואָרען אלס פּרעזידענט פּיטראָ לוקי. הערלד גאָלדשטיין איז וויס-טשערמאַן. איזידאָר קאָהען, איינער פון די גרינדער פון דער פאָריערס יוניאָן, איז אָנגעשטעלט געוואָרען אלס מענעדזשער פון „דזשאָינט קאונסיל”.

די קאָמוניסטען האָבען געגרינדעט אן אָפּאָזיציע יוניאָן. דער קאמף צווישען ביידע יוניאָנס ווערט אָנגעגעפיהרט פארביטערט און פארשאַפט גאָר וועהניג כבוד דער אַרבייטער באוועגונג.

אין דעם טרעיד איז אריינגעטראָטען א רעאקציע. די פּאָר אינדוסטרי האָט געליטען זעהר שטארק פון קריזיס. ארבייטסלאָזע פּאָריער זיינען דאָ פיעל, די באלעבאטים נוצען אוים די שלעכטע לאגע פון טרעיד און די רייסערייען און דריקען די אַרבייטער ווי זיי קענען נאָר. די אָפּאָזיציע יוניאָן אנערקענט ניט קיין אָפּמאכען מיט דער פּאָריערס יוניאָן. די באלעבאטים שליסען אָפּמאכען דאָ מיט איין יוניאָן דאָ מיט דער צווייטער.

ענדע סעפּטעמבער האָט זיך דער דזשאָינט קאונסיל פון די פּאָריערס גע־ווענדעט צו דער אינטערנעשאָנאל פון די דאמען קליידער ארבייטער מיט אן אפּלי־קאציע אויפגענומען צו ווערען אלס א טהייל פון דער אינטערנעשאָנאל. די אפּלי־קאציע איז גוט אויפגענומען געוואָרען פון די פיהרער פון דער אינטערנעשאָנאל. א קאָמיטע איז אפּאָינטעט געוואָרען אויסצואַרבייטען א פּלאן פון פאראייניקונג.

יאָרק, מיט א שטענדיגען סעקרעטאר.

די לענדער פון דער וועלט

אַרגענטינאַ

ארגענטינא געפינט זיך אין סאוט אמעריקא. זי פארנעמט א שטרעקע פון 1,153,418 סקווער מייל און האָט א באפעלקערונג פון 11,846,655 איירָאָפּייער (ווייסע) און צווישען 20 און 30 מיליאָן אינדיאַנער.

די הויפּט שטאָדט איז בונעס איירעס מיט א באפעלקערונג פון 2,214,700. ארגענטינע איז א רעפּובליק. דער איצטיגער פּרעזידענט, גענ אגוסטין יוסטא, איז ערוועהלט געוואָרען אין 1932 אויף 6 יאָהר.

די הויפּט באשעפטיגונג איז ערד ארבייט און פיהצוכט, אָבער אויך אינ־דוסטרי האָט זיך לעצטענס גענומען שטארק ענטוויקלען, צווישען וועלכע די הויפּט זיינען שלאכט הייזער, וויין און צוקער. אין דער אינדוסטריע זיינען באשעפטיגט ארום 600,000 ארבייטער. די ארגענטינער מטבע איז די פּעזאָ.

עסטרייך

עסטרייך איז איצט בלויז א רעשטעל פון דער אמאָליגער גרויסער עסטרייך־אונגארישער אימפּעריע. די איצטיגע רעפּובליק פארנעמט א שטרעקע פון 32,369 סקווער מייל און א באפעלקערונג פון (לויטן צענזוס פון 1932) 6,732,325. די הויפּט שטאָדט איז וויען מיט א באפעלקערונג פון 1,868,328.

אין פעברואר 1934 האָט קאנצלער דאָלפוס מיט גוואלט פארניכטעט די רעפּובליק. די ארבייטער אויפשטענדע האָט ער דערטרונקען אין בלוט, פארניכטעט אלע קאָנסטיטוציאָנעלע רעכטע און איינגעפיהרט א פאשיסטישע דיקטאטור.

די עסטרייכישע מטבע איז דער שילינג.

בעלגיע

בעלגיע געפינט זיך אין דרום איירָאָפּאביים ברעג פון נאָרדישען ים. זי גרעניצט זיך מיט האָלאנד, דייטשלאנד און פראנקרייך. זי פארנעמט א שטרעקע פון 11,752 סקווער מייל און האָט א באפעלקערונג פון 8,159,824. די הויפּט שטאָדט איז ברוסעל מיט א באפעלקערונג פון 207,838. די באפעלקערונג פון בעלגיע איז צוטהיילט צווישען 2 כמעט גלייכע, אָבער אָפּגעזונדערטע גרופּען, די פלעמען און וואלונס. די שפּראך פון די ערשטע איז פלעמיש און פון די צווייטע פראנצויזיש. די גרויסע מערהייט זיינען קאטאָליקען און די קאטוילישע קירכע שפּילט א גרויסע ראָלע אין פּאָליטישען און סאָציאלען לעבען פון בעלגיע.

בעלגיע איז א הויך אינדוסטריעל לאַנד. די הויפּט פּראָדוקציעס זיינען שטאָל, אייזען און קוילען. די ארבייטער באוועגונג איז דאָרטען פּראָפּאָרציאָנעל איינע פון די שטאַרקסטע אין איירָאָפּא. 864,620 ארבייטער זיינען דאָרטען אָרגאניזירט אין טרייד יוניאָנס, פון וועלכער צאָהל 585,000 באלאנגען צו סאָציא־ליסטישע יוניאָנס. דעם 1טען יאנואר 1932 זיינען געווען אין בעלגיע 2,767 קאָאָפּעראטיווע פאראיינען. בעלגיע איז א קעניגרייך, אָבער די גאַנצע געזעצ־

געבענדע מאַכט געפינט זיך אין די הענד פון פּארלאמענט, וועלכער ווערט ערוועהלט דורך אלגעמיינע דירעקטע וואהלען פון דער גאַנצער באַפעלקערונג.
די בעלגישע מטבע איז דער בעלגישער פראנק.

אַפגאַניסטאַן

דאָס קעניגרייך פון אפגאניסטאן געפינט זיך אין אזיע. עס גרעניצט זיך מיט פּערסיע, רוסלאנד און אינדיע. עס פארנעמט א שטרעקע פון 245,000 סקווער מייל. מיט א באפעלקערונג פון 6,330,500; די הויפּט שטאָדט איז קאבול מיט א באפעל־קערונג פון ארום 150,000. די באפעלקערונג איז מאכמעדאניש. די הויפּט באשעפטיגונג איז ערד ארבייט און פיהצוכט.

אַלבאַניע

דאָס קעניגרייך פון אלבאניע איז א בערגיג לאַנד אין אייראפּא. עס ליגט ביים ברעג פון אדריאטישען ים צווישען יוגאָסלאוויע און גריכענלאנד. עס פארנעמט א שטח פון 10,630 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 1,003,068. די הויפּט שטאָדט איז טיראנא מיט א באפעלקערונג פון 31,000. ערד ארבייט און פיהצוכט איז כמעט די איינציגע באשעפטיגונג.

אנדאררא

די רעפּובליק פון אנדאררא איז א קליין מדינה'לע צווישען פראנקרייך און שפּאניע, וועלכע פארנעמט א שטרעקע אין גאנצען פון 191 סקווער מייל און האָט א באפעלקערונג פון ארום 6,000, וועלכע איז צושפּרייט איבער 30 דערפער. די באפעלקערונג פארנעמט זיך מיט האָדעווען שעפּסען.

אַראַביע

אַראַביע איז א האלבער אינזעל אין דרום־מערב זייט פון אזיע. אַראַביע גרעניצט זיך מיט פּאלעסטינא, סיריע און מעסאָפּאָטאמיע. זי האָט א באפעלקע־רונג פון 7,000,000 און פארנעמט א שטרעקע פון 1,003,600 סקווער מייל, פון וועלכער כמעט א העלפט איז מדבר. אין אראביע געפינען זיך די פאָלגענדע 4 מלוכות:

העדזשאַס. געפינט זיך אין דרום־מערב זייט פון דעם האלבען אינזעל; די הויפּט שטאָדט איז מעקקא מיט א באפעלקערונג פון ארום 85,000.

יעמען. געפינט זיך ביים זייט פון העדזשאז. די הויפּט שטאָדט איז סאנאא מיט א באפעלקערונג פון 20,000 און א פּאָרט־שטאָדט האדעידא מיט א באפעל־קערונג פון 40,000.

קואוויט. געפינט זיך אין מערב זייט פון האלבען אינזעל. די הויפּט שטאָדט איז קואוועיט מיט א באפעלקערונג פון 25,000.

אמאן. געפינט זיך אין דרום־מזרח זייט פון האלבען אינזעל. די הויפּט שטאָדט איז מוסקאט מיט א באפעלקערונג פון 20,000.

בהוטאן

דאָס קעניגרייך פון בהוטאן געפינט זיך אין אזיע אין די הימאלאיען בערג

צווישען טיבעט און אינדיע. עס פארנעהמט א שטח פון ארום 17,750 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 250,000. די הויפט שטאָדט איז פונאכא. באשעפטיגונג איז פיהצוכט און ערד ארבייט.

באליוויא

באָליוויא איז א רעפובליק אין סאוטה אמעריקא. זי פארנעמט א שטרעקע פון 506,467 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון ארום 3,000,000, פון וועלכע ארום א מיליאָן און א האלב זיינען ארבייטער. די הויפט שטאָדט איז סוקרע מיט א באפעלקערונג פון 35,000. דאָס לאנד איז רייך מיט מינעראלען, הויפטזאכליך מיט גאָלד. די מטבע איז די באָליוויאנא.

בראַזיליע

די פאראייניגטע שטאאטען פון בראזיליע איז די גרעסטע מלוכה אין סאוטה אמעריקא. זי פארנעמט א שטרעקע פון 3,285,319 סקווער מייל און האָט א באפעלקערונג פון העכער 41,000,000 מענשען. די הויפט שטאָדט איז ריאָ דע זשאנעירא מיט א באפעלקערונג פון 1,468,621. בראזיליע איז זעהר רייך מיט מינעראלען, וועלכע זיינען נאָך זעהר ווייניק ענטוויקעלט. דער הויפט פּראָדוקט פון בראזיליע איז קאַפע, מעהר ווי אין דער גאַנצער וועלט צוזאמענגענומען (זי פארמאָגט העכער פון 2,660 מיליאָן קאָפע בוימער).

די בראזיליער מטבע איז דער מילערים.

בולגאַריע

דאָס קעניגרייך פון בולגאריע געפינט זיך אין אייראפא. עס גרעניצט זיך מיט רומעניע, יוגאָסלאוויע, טערקיי און גריכענלאנד. עס פארנעמט א שטרעקע פון 39,814 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 6,067,000. די הויפט שטאָדט איז סאָפיא מיט א באפעלקערונג פון 213,162. דער קעניג איז באָריס. אגרי-קולטור איז די הויפט באשעפטיגונג.

די מטבע פון בולגאריע איז די לעווא.

די ענגלישע אימפעריע

ענגלאנד געפינט זיך אין מערב־אייראָפּא אויף די אינזלען גרויס בריטאַניע, אירלאנד און נאָך א רייהע קלענערע אינזלען. דאָס איז די מעטראָפּאָליע אָדער דאָס מוטערלאנד פון דער בריטישער אימפעריע. אויסער דעם פארמאָגט ענגלאנד קאָלאָניעס אין אלע טהיילען פון דער וועלט. „אין דער ענגלישער אימפעריע פארגעהט קיינמאָל ניט די זון" — באריהמען זיך די ענגלענדער.

דער שטח און די באפעלקערונג פון דער בריטישער אימפעריע ווערט צוטהיילט ווי פאָלגט:

	סקווער מייל	באפעלקערונג
בריטישע אינזלען	94,184	46,189,206
אייראפא (אריינרעכענענדיג פרייען שטאאט אירלאנד)	30,300	37,354,917
אזיע	1,961,001	363,097,669
אפריקא	3,833,278	50,015,929
נאָרד־אמעריקא	3,847,197	10,650,381

צענטראל אמעריקא	8,598	51,347
וועסט אינדיעס	12,630	2,044,889
סאוטה אמעריקא	95,098	314,034
אויסטראליע, מיט אינזלען	3,261,304	8,870,307
אינזלען אין פאסיפישען אָקעאן	28,365	394,092

דאָס מאַכט אויס אן ערך א פערטעל פון דער יבשה פון דער ערד און עטוואָס וועהניגער ווי א פערטעל פון דער גאנצער באפעלקערונג פון דער וועלט.

די הויפט שטאָדט פון אָט דער ריזיגער מלוכה פון מלוכות איז לאָנדאָן, די גרעסטע שטאָדט אין דער וועלט, מיט א באפעלקערונג פון 8,202,818.

ענגלאנד איז א קעניגרייך מיט א פארלאמענטארישער אָרדנונג. די געזעצ־געבענדע און אויספיהרונגס מאַכט געהערט דעם פארלאמענט, וואָס באשטעהט פון 2 טהיילען: די האוז אָוו לאָרדס, וועלכע באשטעהט פון דיוקס, באראָנען, מארקיזען, גראפען א. ז. וו., צוזאמען 740 מיטגלידער, טהיילוויז באשטימט ביים קעניג, טהייל־וויז דורך ירושה. די האוז אָוו לאָרדס האָט נאָר די מאַכט צו וועטאָאירען א געזעץ. די האוז אָוו קאָמאָנס באשטעהט פון 615 מיטגלידער, ערוועהלט דורך אלגעמיינע וואהלען פון דער גאנצער ערוואַקסענער באפעלקערונג.

ענגלאנד האָט א שטארקע טרייד יוניאָן באוועגונג. מיטגלידער אין אלע טרייד יוניאָנס זיינען דאָ ארום 5 מיליאָן און אין קאָאָפּעראַטיוועןבאלאנגען ארום 6 און א האלב מיליאָן מיטגלידער.

די וויכטיגע פּאָליטישע פּארטייען אין ענגלאנד זיינען: 1) די קאָנסערוואַטיווע פּארטיי; 2) די ליבעראלע פּארטיי, און 3) די לעיבאָר פּארטיי, וועלכע שטיצט זיך הויפּטזאכליך אויף די טרייד יוניאָנס. די ענגלישע לעיבאָר פּארטיי איז יעצט (נאָכ'ן אונטערגאנג פון דער דייטשער ס. ד. פּארטיי) די גרעסטע פּארטיי אין דעם 2טען אינטערנאַציאָנאַל.

די ענגלישע מטבע איז דער פונט סטערלינג.

די הויפּט קאָלאָניעס פון ענגלאנד זיינען פאָלגענדע:

דער איירישער פרייער שטאַאַט (איריש פרי סטעיט)

האָט געוואונען זיין זעלבסשטענדיגקייט אין 1920.

ער פארנעמט א שטח פון 26,592 סקווער מייל אין דער דרום'דיגער טהייל פון אינזעל איירלאנד מיט א באפעלקערונג פון 2,972,802 (צענזוס פון 1926). הויפּט שטאָדט דובלין מיט א באפעלקערונג פון העכער 300 טויזענד.

דער איירישער פרייער שטאאט איז א דאָמיניאָן פון ענגלאנד, מיט אן אייגענעם פארלאמענט, וועלכער ווערט ערוועהלט פון אלע בירגער פון 21 יאָהר און העכער. אימאָן דע וואלערא איז פּרעזידענט. אגריקולטור איז די הויפּט אינדוסטריע.

אינדיע

אינדיע געפינט זיך אין דרום אזיע. זי גרעניצט זיך מיט כינע, טיבעט, אפגאניסטאַן, פּערסיע און אינדישען אָקעאן.

אינדיע איז לויט דער באפעלקערונג די גרעסטע ענגלישע קאָלאָניע. זי האָט

א באפעלקערונג פון 351,399,880 מענשען און פארנעמט א שטח פון 1,805,252 סקווער מייל. הויפט שטאָדט דעלהי מיט א באפעלקערונג פון א האלבען מיליאָן.

די הויפט באשעפטיגונג איז אגריקולטור (רייז, ווייץ און קאטאָן). אינדיע פארמאָגט אויך א סך מינעראלען, ווי קוילען, קופער און אייזען, ווי אויך פעטראָ־לעאום, אָבער די אינדוסטריע איז נאָך ניט שטארק ענטוויקעלט.

אויסער אינדיע האָט ענגלאנד נאָך קאָלאָניעס אין אזיע, ווי אדען, פערים, סאקאטרא, סילאן (אינזעל) און האָנג־קאָנג.

די גרעסטע ענגלישע קאָלאָניעס אין אפריקא זיינען:

אפריקע

1. דער פארבאנד פון דרום אפריקא (יוניאָן אָוו סאוטה אפריקא).

פארנעמט א שטרעקע פון 471,917 סקווער מייל און א באפעלקערונג פון 7 מיליאָן מענשען; הויפט שטאָדט קייפ־טאון מיט א באפעלקערונג פון ארום 300 טויזענד. די הויפט אינדוסטריע איז גאָלד און דימענטען.

2. ענגלישע דרום אפריקא (בריטיש סאוטה אפריקא).

פארנעמט א שטח פון 150,344 סקווער מייל און א באפעלקערונג פון עטוואָס איבער א מיליאָן מענשען. דאָס לאַנד איז רייך מיט אוצרות פון גאָלד. אויסער דער אויסגראָבונג פון גאָלד איז די הויפט באשעפטיגונג ערד ארבייט.

3. ענגלישע מזרח אפריקא (בריטיש איסט אפריקא).

פארנעמט א שטח פון 508,785 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון איבער 10 מיליאָן. די הויפט באשעפטיגונג איז אגריקולטור און אויסגראָבונג פון פאר־שידענע מינעראלען. דאָס לאַנד איז רייך מיט וועלדער.

4. ענגלישע מעריב אפריקא (בריטיש וועסט אפריקא).

פארמאָגט א שטח פון 499,211 סקווער מייל און א באפעלקערונג פון 25 מיליאָן מענשען. דאָס לאַנד, ווי אומעטום אין אפריקא, איז רייך מיט נאטירליכע רייכטהימער.

אויסטראַליע

אויסטראליע איז א וועלט־טהייל פאר זיך, צווישען פאציפישען און אינדישען אָקעאן. דער שטח איז 2,974,581 סקווער מייל. באפעלקערונג — 6,623,754.

די רעפובליק אויסטראליע האָט פאָלגענדע שטאאטען: סאוטה־וויילס, וויק־טאָריא, קווינסלענד, סאוטה־אויסטראליע, וועסטערן אויסטראליע און טאסמאניע. די הויפט שטאָדט איז סידני מיט א באפעלקערונג פון 1,262,440.

אויסטראליע איז באזעצט געוואָרען אין גאנצען מיט 150 יאָהר צוריק. הויפט באשעפטיגונג — ערד ארבייט און פיהצוכט.

ניו־זילאַנד

ניו־זילאנד איז א גרופע אינזלען אין פאציפישען אָקעאן 1200 מייל מזרח צו פון אויסטראליע. דער ערד שטח פון אלע אינזלען איז 104,015 סקווער מייל; באפעלקערונג 1,524,633. הויפט שטאָדט — וועלינגטאָן מיט א באפעלקערונג פון 146,000. הויפט באשעפטיקונג — פיהצוכט און ערד ארבייט. אינדוסטריע איז שוואך ענטוויקעלט.

קאנאדע

קאנאדע פארנעמט דעם צפון טהייל פון צפון אמעריקא, א שטח פון 3,684,463 סקוועער מייל, גרעסער ווי די פאראייניגטע שטאאטען. די באפעלקערונג פון אָט דער דאָזיגער ריזיגער טעריטאָריע איז אין גאנצען 10,376,786 (צענזוס 1931). די הויפט שטאָדט איז אָטאווא מיט א באפעלקערונג פון 126,872. אנדערע גרויסע שטעדט אין קאנאדע זיינען: מאָנטרעאָל — באפעלקערונג 818,577; טאָראָנטאָ — 631,207; וואנקואווער — 246,593; וויניפעג — 218,785; האמילטאָן—155,547; קוויבעק — 130,594.

קאנאדע איז רייך מיט מינעראלען, ווי זילבער, קופער, ניקעל א. ז. וו. האָט אויך אן ענטוויקעלטע אינדוסטריע, אָבער די הויפט פּראָדוקציע איז אגריקולטור.

טשילי

רעפּובליק. געפינט זיך לעבען פּאציפישען אָקעאן אין סאוטה אמעריקא. שטח 286,322 סקוועער מייל; באפעלקערונג פון ארום 4 און א האלב מיליאָן. הויפט שטאָדט סאנטיאגאָ מיט א באפעלקערונג פון 712,533. דער באָדען איז רייך מיט מינעראלען, איבערהויפט קופער. די מטבע פון טשילי איז די פּעזא.

כינע

כינע פארנעמט א שטח פון 3,853,560 סקוועער מייל (אויסער מאנדזשוריע) אין דעם מזרח טהייל פון אזיע, און פארמאָגט א באפעלקערונג פון ארום 450 מיליאָן (אויסער מאנדזשוריע). הויפט שטאָדט נאנקין מיט א באפעלקערונג פון 584,000. די אַלטע הויפט שטאָדט איז געווען פּעקינג מיט א באפעלקערונג פון 1,300,000.

כינע איז איינע פון די עלטסטע ציוויליזירטע לענדער פון דער וועלט. זי האָט א געשיכטע, וואָס איז שוין אלט העכער 4000 יאָהר.

כינע איז איבערהויפט אן אגריקולטור לאנד, אָבער גאנץ פּרימיטיוו, און דערפאר שוואך. זי פיהרט יעצט א קריג מיט יאפּאן, וועלכע האָט אָפּגעריסען פון איהר מאנדזשוריע, א שטיק לאנד פון 363,700 סקוועער מייל מיט א באפעל־קערונג פון 24 מיליאָן.

זינט 1911, ווען א רעוואָלוציע האָט אומגעוואָרפען די אלטע דינאסטיע פון מאנטשו, איז כינע א רעפּובליק; אָבער זינט דאן געהט אָן כמעט א שטענדיגע מלחמה צווישען פארשידענע גענעראלען און גובערנאטאָרען, וועלכע ווערען מייסטענס געהעצט און געשטיצט פון די גרויסע רעגירונגען פון אייראָפּא און פון יאפּאן. לעצטענס האָט זיך א גרויסע טהייל פון כינא, מיט א באפעלקערונג, וואָס ווערט געשאצט אין 75 מיליאָן, אָפּגעריסען און געגרינדעט א סאָוועטען רעגירונג. א גרויזאמע מלחמה ווערט יעצט אָנגעפירט פון דער יעצטיגער נאנקינער רעגירונג געגען די סאָוועטען.

די מטבע פון כינע איז דער יען אָדער זילבער־דאָלאר.

קאָלאָמביע

די רעפּובליק פון קאָלאָמביע געפינט זיך אין דרום אמעריקא, צווישען בראזיל, פּערו, פּאציפישען אָקעאן און קאריבינער ים. זי פארנעמט א שטח פון 443,985

סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 8,223,000 (1930). הויפט שטאָדט — באָגאָטא מיט א באפעלקערונג פון 235,421 (1928).

דאָס לאנד איז רייך אין וועלדער, אויך אין מינעראלען: גאָלד, זילבער, בליי און קוילען, אויך פארמאָגט זי גרויסע זאלץ מינען, וועלכע באלאנגען צו דער רעגירונג. אויסער די מינען איז די הויפט באשעפטיגונג ערד ארבייט און פיה־צוכט.

די מטבע פון קאָלאָמביע איז דער פעזא.

קאָסטא־ריקא

די רעפובליק פון קאָסטא־ריקא געפינט זיך אין דרום טהייל פון צענטראל אמעריקא, צווישען פאנאמע און ניקאראגוא. זי פארנעמט א שטח פון 23,000 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 527,690 (1931). הויפט שטאָדט — סאן־דזשואז, מיט א באפעלקערונג פון 55,857. דאָס לאנד איז רייך מיט טראָפּישע פרוכטען און קאָפע פון הויכער קוואליטעט. ערד ארבייט און פיהצוכט איז די הויפט באשעפטיגונג.

די מטבע איז די קאָלאָנע.

קיובאַ

רעפובליק. דער גרעסטער אינזעל אין וועסט אינדיעס. פארנעמט א שטח פון 41,634 סקווער מייל. באפעלקערונג 3,763,375. הויפט שטאָדט — האוואנא מיט א באפעלקערונג פון 584,346.

דאָס לאנד האָט א טראָפּישען און פייכטען קלימאט און איז זעהר רייך אין פרוכטען. דער הויפט פּראָדוקט איז צוקער. די צווייטע גרויסע אינדוסטריע איז טאַבאק און די מאנופאקטור פון ציגארען.

קיובא געפינט זיך אונטער דעם קאָנטראָל פון די פאראייניגטע שטאאטען. אין מאי 1934 האָט דער אמעריקאנער קאָנגרעס באשלאָסען אין 10 יאָהר ארום (1944) צוריקגעבען קיובא פולע זעלבסטשטענדיגקייט.

טשעכאָסלאָוואַקיע

די טשעכאָסלאָוואקישע רעפובליק האָט זיך געגרינדעט נאָך דער וועלט מלחמה. בעפאָר דער מלחמה איז זי געווען א טהייל פון עסטרייך. זי געפינט זיך אין אייראָפּא צווישען דייטשלאנד, פוילען, אונגארען און עסטרייך. זי פארנעמט א שטח פון 54,207 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 14,726,158 (1930). הויפט שטאָדט פראג, מיט א באפעלקערונג פון 848,081.

די באפעלקערונג פון טשעכאָסלאָוואקיע באשטעהט פון פארשידענע נאציאָנאליטעטען. די הויפט זיינען: טשעכען ארום 9 מיליאָן, דייטשען עפּעס איבער 3 מיליאָן, מאדיארען דריי פערטעל מיליאָן, אידען 180 טויזענד, רוטענער א האלבער מיליאָן, פּאָליאקען 75 טויזענד און אנדערע.

טשעכאָסלאָוואקיע איז איינע פון די רייכסטע אגריקולטור לענדער אין אייראָפּא. זי איז אן אמת לאנד פון קליינע פארמס, וועלכע דערגרייכען די גרויסע צאָהל פון 3,791,621. א גאנצער דריטעל פון לאנד איז וואלד.

דאָס לאנד איז אויך רייך אין מינעראלען: אייזען, קופער, קוילען, גאָלד און

יילבער. אין 1931 האָט טשעכאָסלאָוואַקיע פאַרמאָגט 11,993 פאַבריקען, פון וועלכע טעקסטיל פאַבריקען זיינען געווען 1,890; גלאָז און פאַלשע דימאַנטען — 2,265; עסענשטאָף — 1,852! האָלץ און מעבעל — 1,414; מאַשינערי — 960; מעטאַל — 929; פאַפיר — 390, און כעמישע — 647. די מטבע איז די קראָנע.

דער פאַרלאַמענט האָט פאַרשטעהער פון 16 פאַרטייען. די רעגירונג איז א קאָאַליציע מיט סאָציאַליסטען אין מיניסטאָרען קאַבינעט.

דאַנציג

לויט דעם ווערסאַילען פרידען אָבמאַך איז דאַנציג ערקלערט געוואָרען א פריי־שטאָדט. זי איז א האַפען־שטאָדט ביים אריינפאַלען פון דעם טייך ווייסעל אין באַל־טישען ים. זי פאַרנעמט א שטח פון 754 סקוועיר מייל און האָט א באַפעלקערונג פון 407,517, פון וועלכע איבער 95 פראָצענט זיינען דייטשען און ארום פיר און א האַלב פראָצענט פאָליאַקען.

פאַר פוילען האָט דאַנציג א גרויסע באַדייטונג, ווייל דאַנציג איז דער איינ־ציגער האַפען, וואָס גיט איהר א צוטריט צום ים.

דענמאַרק

דענמאַרק ליגט אויף'ן האַלב־אינזעל יוטלאַנד און די אינזלען זעלאַנד, פיאַנע, לאַלאַנד און שלעזוויג, וועלכע זי האָט באַקומען פון דייטשלאַנד נאָך דער מלחמה. זי פאַרנעמט א שטח פון 17,110 מייל מיט א באַפעלקערונג פון 3,550,651. הויפּט־שטאָדט קאָפּענהאַגען מיט א באַפעלקערונג פון 771,168.

דענמאַרק איז הויפּטזעכליך אַן אַגראַר־לאַנד. אינדוסטריע איז ווייניג אנטווי־קעלט, די מטבע איז די קראָנע.

די רעגירונג איז א קאָאַליציע פון ליבעראַלען און סאָציאַליסטען, וועלכע זיינען די שטאַרקסטע פאַרטייען אין דענמאַרק.

עגיפּטען (מצרים)

עגיפּטען ליגט אין צפון־מזרח ווינקעל פון אפריקא ביים מיטעל־לענדישען ים. זי פאַרנעמט א שטח פון 347,840 סקוועיר מייל, פון וועלכע ארום 336 טויזענט סקוועיר מייל איז מדבר, באַפעלקערונג 14,186,898, הויפּט־שטאָדט קאַאירא מיט א באַפעלקערונג פון 1,064,567. אין 1922 איז עגיפּטען ערקלערט געוואָרען אומ־אָפּהענגיג.

די באַפעלקערונג באַשעפטיגט זיך הויפּטזעכליך מיט ערד־אַרבייט. דער טאָל ארום דעם טייך ניל איז שוין פאַר טויזענטער יאָהרען קולטיווירט געוואָרען פאַר ערד־אַרבייט.

ארום 4.5 פון דער באַפעלקערונג זיינען יורשים נאָך פון דער אמאָליגער מצרים. עס זיינען דאָרטען אויך דאָ ארום 235 טויזענט קריסטען און 64 טויזענט אידען.

עסטאָניע

די עסטאָניער רעפּובליק איז איינע פון די קליינע מלוכות, וועלכע זיינען אויפ־געשטאַנען לויט'ן ווערסאַילער טראַקטאַט. זי איז צוזאַמענגעשטעלט פון טיילען פון

די געוועזענע ליפלאנדער, פסקאָווער און פעטערבורגער גובערניעס. זי פארנעמט א שטח פון 18,355 סקווער מייל מיט א באַפעלקערונג פון 1,119,518. הויפט־שטאָדט איז רעוועל מיט א באַפעלקערונג פון 133,634. הויפט באַשעפטיגונג — לאַנד־ווירטשאַפט און פיהצוכט.

אביסיניע

אביסיניע איז א בערגיג, וואולקאַניש לאַנד אין צפון־מזרח אפריקע. זי פאַר־נעמט א שטח פון 350 טויזענט סקווער מייל און האָט א באַפעלקערונג פון אַן ערך 10 מיליאָן. הויפט־שטאָדט אדיס־אבאבא מיט א באַפעלקערונג פון ארום 70 טויזענט. די אגריקולטורעלע און מינעראַלע רייכטהימער פון לאַנד זיינען זייער ווייניג אנטוויקעלט. אין נידעריגע טיילען פון לאַנד, וואו ס'איז זייער הייס, וואַק־סען צוקער שטעקענס, באַוועל, קאַפע און ס'ווערט פּראָדוצירט א סך ראָבער. די בערג איינוואוינער באַשעפטיגען זיך איבערהויפט מיט פיהצוכט.

די מלוכה פאָרם איז א מאָנארכיסטישע. אבסיניע איז אריינגענומען געוואָרען אין דער פעלקער־ליגע אין 1923.

פינלאַנד

די רעפובליק פון פינלאַנד האָט געקראָגען פולע אומאָפּהענגיגקייט נאָך דער מלחמה. זי ליגט צווישען רוסלאַנד, דעם צפון ים און נאָרוועגיע. זי פארנעמט א שטח פון 149,641 סקווער מייל, פון וועלכע 62 פּראָצענט איז וואַלד און 11 און א האַלב פּראָצענט אָזערעס. די וויכטיגסטע אינדוסטרי איז וואַלד. די הויפט באַשעפ־טיגונג איז לאַנדווירטשאַפט. פינלאַנד האָט א באַפעלקערונג פון 3,667,067. די הויפט־שטאָדט איז העלסינגפאָרס מיט א באַפעלקערונג פון 234,096.

פראַנקרייך

די פראַנצויזישע רעפובליק געפינט זיך אין מערב אייראָפּא, צווישען בעלגיע, דייטשלאַנד, שווייץ, איטאַליע, שפּאַניע און אטלאַנטישען אָקעאַן. זי פארנעמט א שטח פון 212,659 סקווער מייל און האָט א באַפעלקערונג פון 41,834,923 (1931). פראַנקרייך האָט אויך קאָלאָניעס אין אזיע, אפריקא און אמעריקא מיט א באַפעל־קערונג פון 61,712,734. הויפט־שטאָדט — פּאַריז מיט א באַפעלקערונג פון 2,891,020.

פראַנקרייך האָט אַן ענטוויקעלטע לאַנדווירטשאַפט. 52 פּראָצענט פון גאַנצען שטח איז פארנומען מיט אַקערלאַנד, 4 פּראָצענט וויינגערטנער, 11 פּראָצענט לאַנ־קעס און 15 פּראָצענט וואַלד. די אינדוסטריע האָט זיך שטאַרק אנטוויקעלט נאָך דער מלחמה, ווען פראַנקרייך האָט באַקומען פון דייטשלאַנד עלזאַס־לאָטארינגיע און סאַאר, מיט רייכע נאַטירליכע אוצרות.

פראַנקרייך פאַבריצירט הויפּטזאַכליך מאָדע און לוקסוס זאַכען. א באַדייטענדען אָרט פארנעמט די טעקסטיל און די זייד אינדוסטריע.

די געזעצגעבענדע מאַכט אין פראַנקרייך באַלאַנגט צום פּאַרלאַמענט, וואָס באַ־שטעהט פון דעפּוטאַטען־הויז, וואָס ווערט געקליבען דורך אַלגעמיינע וואַהלען אויף 4 יאָהר און דעם סענאַט, וואָס ווערט געקליבען דורך וואַהל קאָמיסיעס פון די

באזונדערע דעפּארטאַמענטען און קאָלאָניעס אויף 9 יאָהר. דער פּרעזידענט ווערט ערוועהלט פון די דעפּוטאַטען פון ביידע הייזער אויף א טערמין פון 7 יאָהר.

די פּאָליטישע פּארטייען זיינען: די רעפּובליקאנער, ראדיקאַלען, ראדיקאַל־סאָציאַליסטען, די סאָציאַליסטישע פּארטיי און די קאָמוניסטישע פּארטיי.

דייטשלאַנד

ליגט אין מיטען פון מערב אייראפּא. פארנעמט א שטח פון 185,889 סקווער מייל. באפעלקערונג 65,300,000. הויפּט־שטאָדט בערלין מיט א באפעלקערונג פון 4 מיליאָן.

דייטשלאנד (דויטשעס רייך) באשטעהט פון א צאָל באזונדערע שטאאטען, ווי פאָלגט:

1. פּרייסען. באפעלקערונג — —	38,175,989	הויפּט־שטאָדט בערלין
2. בייערן. באפעלקערונג — —	7,379,594	" " מינכען
3. זאקסען. באפעלקערונג — —	4,996,138	" " דרעזדען
4. ווירטעמבערג. באפעלקערונג —	2,579,453	" " שטוטגארט
5. באדען. באפעלקערונג— — —	2,312,462	" " קארלסרוע
6. טיורינגען. באפעלקערונג — —	1,609,300	" " וויימאר
7. העססען. באפעלקערונג — —	1,347,295	" " דארמשטאָט
8. פרייעשטאָדט האמבורג. באפ. —	1,152,489	" " שווערין
9. מעקלענבורג־שווערין. באפ. —	674,411	" " אלדענבורג
10. אלדענבורג. באפעלקערונג — —	547,749	" " בראנשווייג
11. בראנשווייג. באפעלקערונג— —	501,675	" " דעסאָאו
12. אנהאלט. באפעלקערונג — —	351,485	" " דעטמאָלד
13. פרייעשטאָדט ברעמען. באפ. —	338,846	" " ניי־סטרעליץ
14. ליפּפּע ברעמען. באפ. — —	163,577	" " ביוהעבורג
15. פרייעשטאדט ליובעק. באפ. —	129,971	
16. מעקלענבורג, ליובעק. באפ. —	110,371	
17. שאומבורג־ליפּפּע. באפ. — —	48,044	

אינדוסטריעל איז דייטשלאנד דאָס אנטוויקעלסטע לאַנד אין אייראפּא. א דאַנק דער פארלאָרענער מלחמה און דעם עקאָנאָמישען קריזיס איז די ארבייטסלאָזיגקייט דאָרטען זייער גרויס און די עקאָנאָמישע נויט פיהלט זיך דארטען שטארקער ווי אין אנדערע אינדוסטריעל אנטוויקעלטע לענדער.

נאָך דער מלחמה איז דייטשלאנד געווארען א רעפּובליק. די קאָנסטיטוציע, וועלכע איז אָנגענומען געווארען אין 1919, אין וויימאר (באוואוסט אלס די וויימאר קאָנסטיטוציע) איז געווען איינע פון די דעמאָקראטישסטע אין דער וועלט.

אין מארטש 1933 האָבען די נאַציס פארכאַפּט די מאכט אין דייטשלאנד און האָבען איינגעשטעלט א דיקטאטור, וואָס האָט צו זיך ניט קיין גלייכען אין דער נייער געשיכטע פון דער מענשהייט.

גריכענלאַנד

רעפּובליק. געפינט זיך אויפ'ן דרום'דיגען טייל פון באלקאנישען האלב־אינזעל. פארנעמט א שטח פון 41,641 סקווער מייל. די אינזלען וואָס באלאנגען צו גריכענלאנד פארנעמען א שטח פון 8,616 סקווער מייל. באפעלקערונג 6 און א האלב מיליאָן. הויפּט־שטאָדט אטען מיט א באפעלקערונג פון 452,919.

גריכענלאנד איז הויפּטזעכליך אן אגריקולטורעל לאנד, הויפּטזעכליך סעדעריי (פייגען, אראנדזש און ציטרינען בוימער). אויך איז דארטען אנטוויקעלט דער האנדעל. אינדוסטריע איז שוואך אנטוויקעלט.

גאַטעמאַלאַ

רעפּובליק. ליגט אין צפון טייל פון סאוט אמעריקא, איז א בערגיג און וואולקאניש לאנד. הויפּט פּראָדוקציע: באנאנאס, צוקער, קאָפע, טשיקל (גאָם). באפעלקערונג 2,454,000 (1927). הויפּט־שטאָדט גאטעמאלא מיט א באפעלקערונג פון 165,928.

האַאיטי

רעפּובליק. געפינט זיך אין מערב פון דעם אינזעל האאיטי אָדער סאנטאָדאמינגא. שטח 10,204 סקווער מייל. באפעלקערונג 2 און א האלב מיליאָן. הויפּט־שטאָדט פּאָרט־אָ־פּרינס מיט א באפעלקערונג פון 79,797. הויפּט פּראָדוקציע: קאָפע, בוימוואל און צוקער.

האָנדוראַס

רעפּובליק אין צענטראל אמעריקא. שטח 46,332 סקווער מייל; באפעלקערונג (1930) 859,761. הויפּט־שטאָדט טעגוסיגאלפּא מיט א באפעלקערונג פון 40,049. באשעפטיגונג—לאנד־ארבייט און פיהצוכט. האנדוראס פארמאָגט א סך וואלד, אבער פאָרלויפיג זיינען זיי נאָך שוואך באארבייט.

אונגאַרן

פאר דער מלחמה איז אונגארן געווען א טייל פון עסטרייך־אונגארישער אימפעריע. נאָכ'ן שלום־אָבמאך איז אונגארן געווארען א זעלבסטשטענדיג קעניגרייך מיט א רעגענט. זי גרעניצט זיך מיט רומעניע און יוגאָסלאוויע.

שטח 35,911 סקווער מייל. באפעלקערונג (1930) 8,688,349. הויפּט־שטאָדט בודאפּעסט מיט א באפעלקערונג פון 1,006,140. באשעפטיגונג — ערד־ארבייט און פיהצוכט. שטארק אנטוויקעלט איז דארטען וויינגערטנערייי.

מעסאָפּאָטאַמיע

דאָס קעניגרייך מעסאפּאטאָמיע (אין אראביש איראק) געפינט זיך אין דרום־מערב זייט פון אזיע, צווישען קורדעסטאן, פּערסיע, אראבישען מדבר און פּערסישען ים איינגוס. זי פארמאָגט א שטח פון 143,240 סקווער מייל און האָט א בא־

פעלקערונג פון ארום 3 מיליאָן. הויפט־שטאָדט באגדאד מיט א באפעלקערונג פון ארום 300 טויזענט. באשעפטיגונג — ערד־ארבייט און פיהצוכט.

איטאליען

איטאליען פארנעמט דעם אפענינישען האלב־אינזעל און די אינזלען: סיציליע, סארדיניע, עלבע און נאָך איינציגע קלענערע. נאָך דער מלחמה האָט זי באקומען טיראָל און דעם האלב־אינזעל איסטריע. צוזאמען פארנעמט זי א שטח פון 119,744 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג אין 1933 פון 41,806,000. הויפט־שטאָדט רוים מיט א באפעלקערונג (1931) פון העכער עטוואָס פון 1 מיליאָן.

הויפט באשעפטיגונג איז ערד־ארבייט און פיהצוכט. אינדוסטריע איז שוואך אנטוויקעלט.

איטאליען איז דאָס ערשטע לאנד, וואָס איז באהערשט געוואָרען פון פאשיזם, פאשיסטען האָבען דאָרטען ארייננעכאפט די מאכט אין אָקטאָבער 1922.

פאָלקס־בילדונג געפינט זיך אין א נידעריגען צושטאנד; איבער 60 פּראָצענט פון דער באפעלקערונג זיינען אנאלפאבעטען.

יאפאן

אימפעריע. ליגט אין מזרח אזיע אויף אינזלען אין פאציפישען אָקעאן. יאפאן גופא (יאפאנעזישער ארכיפעלאָג) פארנעמט א שטח פון 148,756 סקווער מייל; קארעא 85,206 סקווער מייל, א טייל פון אינזעל סאכאלין 13,253 סקווער מייל. צוזאמען מיט די איבעריגע אינזלען א שטח פון 263,359 סקווער מייל. באפעלקערונג, (1930) 90,395,041; הויפט־שטאָדט טאָקיאָ מיט א באפעלקערונג פון 5,311,000 (צוזאמען מיט די פאָרשטעדט).

יאפאן האָט א סך בערג, וועלכע זיינען רייך מיט וואולקאנען און דעריבער קומען דאָרטען פאָר אָפטע ערדציטערנישען, וועלכע פארניכטען אמאָל גאנצע שטעדט. אין די טיפענישען פון דער ערד געפינען זיך מעטאלען און קוילען, דאָס האָט געגעבען א מעגליכקייט דער אינדוסטריע זי זאָל זיך דאָרטען שטארק אנטוויקלען.

דער קלימאט איז א ווארימער און א פייכטער, וואקסט דאָרטען רייז, מאאיס, טאבאק, טיי, ווייץ, אויך וואקסען דארטען בוימער אויף וועלכע עס האָדעווען זיך זייד־ווערעמלעך. זייד איז אין יאפאן א וויכטיגע פּראָדוקציע.

יאפאן איז א באגרענעצטע מאָנארכיע, זי האָט א פארלאמענט, וועמענס מאכט ווערט וואָס ווייטער אלץ שטארקער.

יאפאן פירט יעצט אָן א קריג מיט כינע, פון וועלכע זי האָט אָבגעריסען א שטיק מאנדזשוריע און די פּראָווינץ יעהאל, וועלכע שטעלען יעצט צוזאמען די נייע מאָנארכיע מאנטשוקאָ.

לאטוויע

פאר דער מלחמה איז לאטוויע געווען א טייל פון רוסלאנד; אין נאָוועמבער 1917 איז זי געוואָרען א זעלבסטשטענדיגע רעפובליק. זי געפינט זיך ביים ברעג פון באלטישען ים און איז צוזאמענגעשטעלט פון קורלאנדער, א טייל פון ליפלאנדער און א טייל פון וויטעבסקער גובערניעס. זי פארנעמט א שטח פון 25,402

סקווער מייל און האָט א באַפעלקערונג פון קארגע 2 מיליאָן. הויפּט־שטאָדט רינא מיט א באפעלקערונג פון 377,917.

הויפּט באַשעפטיגונג — ערד־ארבייט און פיהצוכט. אויך איז אנטוויקעלט פישעריי ביי די ברעגען פון ים און די אָזערעס.

אין יוני 1934 האָבען די פאשיסטען פארכאַפּט די מאכט און לאַטוויע איז אויך געוואָרען א טייל פון דער שוין גרוים געוואָרענער משפּחה פון פאשיסטישע מלוכות.

ליבעריע

רעפּובליק. געפינט זיך אין דרום־מערב טייל פון אפריקע. שטח 45 טויזענט סקווער מייל; באַפעלקערונג צווישען 1 און האַלבען און 2 מיליאָן; הויפּט־שטאָדט מאנראָוויין מיט א באַפעלקערונג פון 10 טויזענט. ארום 20 טויזענט אמעריקאנער נעגער געפינען זיך דאָרט.

הויפּט פּראָדוקט איז ראָבער (גומי). די פייערסטאָן טייער און ראָבער קאָמפּ. פון אמעריקע האָט אין 1925 אָבגעדונגען א מיליאָן אקער לאַנד צו אנטוויקלען ראָבער פלאַנטאציעס.

ליטע

פאר דער מלחמה א טייל פון רוסלאַנד; איינע פון די פילע קליינע מלוכות אויפגעשטעלט נאָכ'ן ווערסאילער טראַקטאַט. זי ליגט ביים באַלטישען ים צווישען לאַטוויע, פּוילען און דייטשלאַנד. שטח 20,550 סקווער מייל מיט א באַפעלקערונג פון 2,340,038. הויפּט־שטאָדט קאָוונע מיט א באַפעלקערונג פון 113 טויזענט, פון וועלכע איבער 50 טויזענט זיינען אידען.

די הויפּט באַשעפטיגונג איז ערד־ארבייט. 80 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג וואוינען אין דערפער. אין 1931 האָט זיך אין ליטע געצעהלט 287,380 פערמעס. אינדוסטריע איז שוואך אנטוויקעלט.

ליכטענשטיין

מאָנארכיע. ליגט צווישען עסטרייך און שווייץ. שטח 65 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 10,213 (1930); הויפּט־שטאָדט וואדוס מיט א באַפעל־קערונג פון 1715 נפשות. באַשעפטיגונג—לאַנדווירטשאפט און פיהצוכט, וועלכע איז דאָרט זייער הויך אנטוויקעלט.

לוקסעמבורג

גרויס־הערצאָגטום. ליגט צווישען דייטשלאַנד, בעלגיע און פראַנקרייך. שטח 999 סקווער מייל; באַפעלקערונג (1930) 300,748. הויפּט־שטאָדט לוקסעמבורג מיט א באַפעלקערונג פון 53,791.

אין צפונדיגען טייל איז די באַשעפטיגונג לאַנדווירטשאפט; אין דרום איז אנטוויקעלט די מיין אינדוסטריע.

מאַנטשוקאָ

מאַנטשוקאָ איז אָפּגעריסען געוואָרען פון כינע מיט דער הילף פון יאַפּאַן און איז פּראָקלאַמירט געוואָרען אַלס אַ זעלבסטשטענדיגע מלוכה דעם 18טען פעברואַר 1932. דער געוועזענער „קינד" אימפּעראַטאָר הענרי פון יואי, וועמען די רעוואָלוציע אין כינע אין 1911 האָט אַרונטערגעוואָרפען פון קייסער־שטול, איז צוריק אַרויפגעזעצט געוואָרען אויפ'ן טראָן פון דער נייער מלוכה.

מאַנטשוקאָ ליגט אין צפון־מזרח טייל פון כינע. זי האָט אַ שטח פון 460,383 סקווער מייל און אַ באַפעלקערונג פון איבער 34 מיליאָן. די הויפּט־שטאָדט הסינקינג מיט אַ באַפעלקערונג פון 134 טויזענט. אַנדערע וויכטיגע שטעדט זיינען: הירין מיט 815 טויזענט מענשען; מוקדען — 422 טויזענט מענשען; כאַרבין — 333 טויזענט מענשען און אַנטוג — 160 טויזענט מענשען.

די הויפּט באַשעפטיגונג איז ערד־אַרבייט. דער באָדען פון מאַנטשוקאָ איז איינער פון די רייכסטע אין דער וועלט. אויך איז דער באָדען זייער רייך מיט קוילען זאַפּאַסען ווי אויך מיט אַנדערע מינעראַלען, וועלכע יאַפּאַן, די אמת'ע הערשערין פון מאַנטשוקאָ קליבט זיך צו אַנטוויקלען.

מעקסיקאָ

רעפּובליק. שטח 767,198 סקווער מייל; באַפעלקערונג (1930) 16,404,030; הויפּט־שטאָדט מעקסיקאָ־סיטי מיט אַ באַפעלקערונג פון 968,443.

דער קלימאַט אין מעקסיקאָ איז זעהר גינסטיג פאַר דעם וואוקס פון פאַרשידענע פּרוכטען; אויך איז דאָס לאַנד רייך אין אַלגעמיינע אַגריקולטורעלע פּראָדוקטען, ווי צוקער, קאַפע, רייז און אַנדערע.

אינדוסטרי אין מעקסיקאָ איז נאָך שוואַך אַנטוויקעלט, הגם די לעצטע יאָהרען האָט זי זיך אָנגעהויבען אַנטוויקלען שטאַרקער, איבערהויפּט די טעקסטיל און שטאָל אינדוסטרי.

מעקסיקאָ איז רייך אין אויל און פּעטראָלעאום פעלדער. פון 1901 ביז 1932 האָט מעקסיקאָ פּראָדוצירט איבער 16 טויזענט מיליאָן באַרלס אויל, וואָס האָט געהאַט אַ מאַרקעט ווערט פון איבער 15 טויזענט מיליאָן דאָלאַר.

מעקסיקאָ איז געוואָרען אַן אומאָפּהענגיגע רעפּובליק אין יאָהר 1810. אָבער די שטענדיגע בירגער־קריגען און רעוואָלוציעס שוואַכען שטאַרק אָפּ און פאַרהאַלטען די אַנטוויקלונג פון לאַנד.

מאָנאַקאָ

פּרינסיפּאַליטי (באַהערשט פון אַ פּרינץ) ליגט ביים מיטעללענדישען ים, אין שכנות פון פראַנקרייך. שטח 399 טויזענט אַקער לאַנד; באַפעלקערונג (1928) 24,927.

מאָנאַקאָ איז באַוואוסט דורך דער שטאָדט מאָנטע־קאַרלאָ, וועלכע איז באַריהמט דערמיט, וואָס דאָרטען קומען זיך צוזאַמען מענשען פון אַלע טיילען וועלט מיט'ן איינציגען צוועק צו גאַמבלען. כמעט דער גאַנצער איינקונפט פון דער קליינער מדינה'לע קומט פון די גאַמבלינג טישען.

מאראקא

די יעצטיגע מאראקא איז מעהר ניט ווי א רעמאנאנט פון דער אמאליגער גרויסער אימפעריע, וועלכע האט פארנומען דעם גאנצען צפון־מערב'דיגען טייל פון אפריקע. יעצט פארנעמט מאראקא אין גאנצען א שטח פון 218,525 סקוועער מייל און האט א באפעלקערונג פון עטוואס איבער 5 מיליאן (117 טויזענט אידען). הויפט־שטאדט פעז מיט א באפעלקערונג פון 108 טויזענט.

פון דרום צו צפון איבער דער גאנצער לענג פון מאראקא לויפען די אטלאס בערג, וועלכע באשיצען דעם גאנצען ברעג פון אטלאנטישען אקעאן פון די הייסע ווינטען פון דעם מדבר סאכארע, דארום איז דא דער קלימאט זייער א מעסיגער און דער באדען זייער פרוכטבאר.

באשעפטיגונג — ערד־ארבייט און פיהצוכט. אויסער פארשידענע ערד־פראדוקטען ווערט פון מאראקא ארויסגעשיקט א סך עופות און אייער. אין 1930 האט דער עקספארט פון אייער דערגרייכט די סומע פון 97 מיליאן פראנק.

מאראקא איז אונטער'ן קאנטראל פון פראנקרייך און שפאניע.

האלאנד

האלאנד ליגט ביים ברעג פון צפון־ים, צווישען דייטשלאנד און בעלגיע. שטח 13,208 סקוועער מייל; באפעלקערונג (1931) 8,061,571. הויפט־שטאדט האאג מיט א באפעלקערונג פון 449,614. אנדערע וויכטיגע שטעדט — אמסטערדאם, באפעלקערונג 766,263 און ראטערדאם — 587,816.

האלאנד איז א קאנסטיטוציאנעלע מאנארכיע. דער פארלאמענט באשטעהט פון 2 קאמערן. די אויבערשטע ווערט ערוועהלט דורך די פראווינציעלע ראטען אויף 9 יאהר; די אונטערשטע דורך געהיימע וואהלען פון אלע בירגער פון 25 יאהר אן אויף 4 יאהר.

הויפט באשעפטיגונג פיהצוכט; די אינדוסטריע איז שוואך אנטוויקעלט. האלאנד איז הויפטזעכליך א האנדעלס מלוכה. דער האנדעל ווערט מעהרסטענס געפירט מיט איהרע קאלאניעס.

נארוועגיע

נארוועגיע פארנעמט דעם מערב'דיגען בערגיגען טייל פון דעם סקאנדינאווישען האלב־אינזעל. זי פארנעמט א שטח פון 124,964 סקוועער מייל און האט א באפעלקערונג פון (1931) 2,817,124.

נארוועגיע איז א קאנסטיטוציאנעלע מאנארכיע. דער פארלאמענט (סטארטינג) ווערט ערוועהלט אויף 3 יאהר פון אלע בירגער פון 23 יאהר אן.

די הויפט באשעפטיגונג איז פיש־פאנג. נארוועגיע איז רייך מיט וואלד און די האלץ אינדוסטריע איז שטארק אנטוויקעלט.

הויפט־שטאדט איז אלזא (ביז 1925 אונטער'ן נאמען כריסטיאנע) מיט א באפעלקערונג פון 253,124.

ניקאַראַגוא

רעפּובליק אין דרום אמעריקע. שטח 49,200 סקווער מייל; באפעלקערונג 750 טויזענט (1923). הויפּט־שטאָדט מאַנאַגוואַ מיט א באפעלקערונג פון 45 טויזענט. דאָס לאַנד פאַרמאָגט א סך וואַלד. הויפּט באַשעפטיגונג — אגריקולטור. דער הויפּט עקספּאָרט: באַנאַנעס, צוקער און קאַפע.

פּאַנאַמאַ

רעפּובליק אין סאַוט־אמעריקאַ, פאַרנעמט דעם שמאָלען פּאַס לאַנד, וואָס פאַראייניגט נאָרד און סאַוט אמעריקאַ. שטח 33,667 סקווער מייל און האָט א באַפעלקערונג פון ארום א האַלבען מיליאָן. הויפּט־שטאָדט פּאַנאַמאַ מיט א באַפעלקערונג פון ארום 75 טויזענט. באַשעפטיגונג פּיהצוכט און ערד־ארבייט. פּאַנאַמאַ שיקט ארויס א סך פּרוכטען, איבערהויפּט באַנאַנעס און קאַקאַ־ניס.

פּאַראַגוויי

רעפּובליק אין סאַוט־אמעריקאַ; שטח 61,647 סקווער מייל. פּאַראַגוויי האָט א טענה אויף נאָך טעריטאָריע וואָס ליגט צווישען פּאַראַגוויי און פּילקאָמאַיאָ און וואָס איז באַוואוסט אונטער'ן נאָמען גראַן־טשאַקאָ. איבער אָט דער טעריטאָריע געהט יעצט אָן א מלחמה צווישען פּאַראַגוויי און באָליוויא.

באַפעלקערונג, אויסער טשאַקאָ, איז געווען אין 1930, 851,564. הויפּט־שטאָדט אַסונסיאָן מיט א באַפעלקערונג פון 91,156. ערד־ארבייט און פּיהצוכט איז די הויפּט באַשעפטיגונג.

פּערסיע

אַן אַלט קעניגרייך אין אזיע. א גרויס אָבער אַן אָרים און ווייניג באַפעלקערט לאַנד. פּערסיע פאַרמאָגט א סך פּעטראָלעאום, וועלכע ווערט קאָנטראָלירט פון דער אַנגלאָ־פּערסישער אויל קאָמפּאַני. הויפּט באַשעפטיגונג איז ערד־ארבייט. די הויפּט אינדוסטריע איז די קאַרפּעט־וועבעריי, וועלכע ווערט געארבייט מיט די הענט.

באַפעלקערונג (1931) ארום 9 מיליאָן; הויפּט־שטאָדט — טעהעראַן מיט א באַפעלקערונג פון 320 טויזענט.

פּערו

רעפּובליק אין סאַוט־אמעריקאַ; שטח 532,047 סקווער מייל; באַפעלקערונג ארום 5 מיליאָן. הויפּט־שטאָדט לימאַ מיט א באַפעלקערונג פון (1931) 272,242. דער באָדען איז רייך מיט פאַרשידענע מינעראַלען, איבערהויפּט קופּער, זילבער און אויל. די גאַנצע אינדוסטריע ווערט קאָנטראָלירט פון אויסלענדישען קאַפּיטאַל.

פּוילען

די רעפּובליק פון פּוילען איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען נאָך דער וועלט־

מלחמה, אין 1919, פון טיילען, וואָס האָבען פריהער באלאנגט צו רוסלאנד, דייטשלאנד און עסטרייך. זי פארנעמט יעצט א שטח פון 149,957 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 32,132,936, פון וועלכע עטוואָס ווענינער פון 10 פּראָצענט זיינען אידען.

הויפּט־שטאָדט איז ווארשא מיט א באפעלקערונג פון 1,178,211. אנדערע וויכטיגע שטעדט — לאָדזש—605,287; לוואוו (לעמבערג)—316,177; פּאָזען — 246,574; קראקאוו—221,260 און ווילנע—197,409.

לויט דער קאָנסטיטוציע, וואָס איז אנגענומען געווארען אין 1921, ווערט פּוילען רעגירט פון א פּארלאמענט, וועלכער באשטעהט פון סענאט מיט 111 מיטגלידער און א סעים מיט 444 מיטגלידער, אָבער פאקטיש הערשט דאָרטען א דיקטאָטאָר (מארשאל יאזעף פּילסודסקי).

די באפעלקערונג פון פּוילען שטעהט אויף ניט קיין הויכער קולטורעלער מדרגה; ביז איצט איז נאָך דאָ ארום 50 פּראָצענט אנאלפאבעטען, הויפּטזאכליך אין די געגענדען, וואָס זיינען אריבער פון רוסלאנד.

אין אלגעמיין איז פּוילען אן אגראר לאנד. אין גאליציע ווערט פּראָדוצירט פּעטראָלעאום; אין אָבער־שלעזיע (דאמבראווער געגענד) ווערט פּראָדוצירט א סך קוילען, ווי אויך שטאָל, אייזען א. ז. וו.; אין לאָדזש און אומגעגענד ווערט פּראָדוצירט טעקסטיל.

די פּוילישע מטבע איז די זלאָטע, וועלכע האָט די ווערט פון ארום 19 סענט.

פּאָרטוגאָל

רעפּובליק. פארנעמט דעם מערב־דיגען טייל פון פּירענייאישען האלב־אינזעל אין אייראפּא. זי פארנעמט א שטח פון 35,490 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 6,698,345. הויפּט־שטאָדט ליסאבאן מיט א באפעלקערונג פון 600 טויזענט. באשעפטיגונג—ערד־ארבייט און וויין־גארטנעריי.

רומעניע

קעניגרייך. שטח 113,886 סקווער מייל. באפעלקערונג (1930) 18,025,237. הויפּט־שטאָדט בוקארעסט מיט א באפעלקערונג פון 631,288.

די באפעלקערונג פון רומעניע ווערט צוטיילט ווי פאָלגט: אלט־רומעניע — 7,955,600; דאברואדזשא — 811,322; בעסאראביע — 2,865,506; טראנסילוואניא — 3,217,149; בוקאָווינא — 845,903; מאראמורעש — 1,387,675 און באנאט — 942,072. 13 מיליאָן זיינען רומענער, די איבעריגע 5 מיליאָן פון פארשידענע אנדערע נאציאָנאליטעטען. אידען זיינען דאָ אין רומעניע איבער א מיליאָן.

דער באָדען אין רומעניע איז זעהר, זעהר פּרוכטבאר; 4 פינפטעל פון דער באפעלקערונג זיינען באשעפטיגט מיט ערד־ארבייט. די אינדוסטריע איז שוואך אנטוויקעלט, אויסער די אויל אינדוסטריע; דער עקספּאָרט פון אויל אין 1931 האָט דערגרייכט די סומע פון 41 מיליאָן דאלאר.

פּאָליטיש באלאנגט רומעניע צום קלאס האלב־פאשיסטישע לענדער. פּאָליטישע און געזעלשאפטליכע פרייהייטען זיינען דאָרט זייער שטארק באגרעניצט.

סאַלוואַדאָר

רעפּובליק אין דרום־אמעריקא. שטח 13,173 סקווער מייל; באפעלקערונג (1930) 1,459,578. הויפּט־שטאָדט סאַן־סאַלוואדאר מיט א באפעלקערונג פון 96,477.

סאלוואדאר איז אן אגריקולטורעל לאנד. עס פארמאָגט א סך וועלדער און עקספּאָרטירט א סך געהילץ.

סיאַם

א קעניגרייך אין דרום־מזרח פון אזיע. פארנעמט א שטח פון 200,148 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג (1929) פון 11 און א האלב מיליאָן מענשען. הויפּט־שטאָדט באַנגקאָק מיט א באפעלקערונג פון 931,170. ערד־ארבייט און פיהצוכט איז די הויפּט באשעפטיגונג.

שפּאַניע

פארנעמט 5 זעקסטעל פון פירענייאישען האלב־אינזעל אין וועסט־אייראפּא, א שטח פון 190,050 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 28,719,177 אין 1933. הויפּט־שטאָדט מאדריד. באפעלקערונג 900 טויזענט. הויפּט באשעפטיגונג ערד־ארבייט און אויך פיהצוכט. שפּאניע פארמאָגט א סך נאטירליכע אוצרות, ווי קופּער, זילבער, צינק, קוועקזילבער, אייזען און קוילען.

דעם 14טען אפּריל, 1931 איז שפּאַניע ערקלערט געווארען א רעפּובליק. די געזעצגעבענדע מאכט ליגט אין די הענט פון קארטעס, וועלכער ווערט ערוועהלט פון אלע בירגער פון ביידע געשלעכטען.

שוועדען

שוועדען פארנעמט דעם מזרח'דיגען טייל פון סקאנדינאַווישען האלב־אינזעל אין צפון־אייראפּא. שטח 173,157 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון (1930) 6,141,671. הויפּט־שטאָדט סטאָקהאָלם מיט א באפעלקערונג פון 519,711. אנדערע גרויסע שטעדט: געטעבורג—247,911 און מאלמע—129,927.

הויפּט באשעפטיגונג—ערד־ארבייט; 79 פּראָצענט פון דער באפעלקערונג וואוינט אין דערפער. די צווייטע וויכטיגע באשעפטיגונג איז וואלד־ווירטשאַפט; געהילץ ווערט ארויסגעפירט אין אלע אייראָפּייאישע לענדער, אויך קיין אויסטראליע און דרום־אמעריקא. א סך האָלץ ווערט באארבייט אין לאנד גופא אויף שוועבעלאך און פּאַפּיר. שוועדען פארמאָגט אויך נאטירליכע אוצרות, ווי אייזענארץ און קופּער.

פּאָליטיש איז שוועדען א קאָנסטיטוציאָנעלע מאָנארכיע, אבער שוועדען איז איינע פון די דעמאָקראטישסטע לענדער אין אייראפּא. די סאָציאליסטישע פּארטיי האָט 104 דעפּוטאַטען אין פּארלאַמענט פון אן אלגעמיינער צאָל 230. דער פּרעמיער איז דער סאָציאליסט אלבין האנסאן, און דער מיניסטאָרען קאבינעט איז א קאָאליציע פון סאָציאליסטען און פּויערים־פּאַרשטעהער.

שווייץ

ליגט צווישען דייטשלאנד, פראנקרייך, עסטרייך און איטאליע; פארנעמט א שטח פון 15,940 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון 4,066,400 אין 1930. הויפט־שטאָדט בערן מיט א באפעלקערונג פון 111,783. אנדערע שטעדט: צוריך—249,820; באזעל—148,063; זשענעווע—142,812 און לוזאן—75,915.

די באפעלקערונג און די שפראך איז א געמישטע; אין 1920 האָבען אין שווייץ געוואוינט: 2,750,622 מענשען דייטש; 824,320—פראנצויזיש און 238,544 איטאַליעניש. ס'זיינען דאן געווען 402,385 אויסלענדער אין דער שווייץ.

הויפט באשעפטיגונג איז פיהצוכט און טיילוויז די מאנופאקטור פון זייגער, לוקסוס־זאכען, זייד און באוועל אויסארבייטונגען. א גרויסען איינקונפט האָט די שווייץ פון די פילע טוריסטען פון אלע עקען וועלט, וועלכע קומען צו באוואונדערען די שעהנע בערגיגע נאטור.

שווייץ איז א פארבאנד פון 22 קאנטאנען, וועלכע זיינען פאראייניגט אונטער איין פעדעראלע קאָנסטיטוציע. דער פּארלאמענט באשטעהט פון 2 קאמערען: דער נאציאָנאל־ראט, ערוועהלט פון דער גאנצער באפעלקערונג, 187 פארשטעהער און דער שטאאט־ראט, וואו יעדער קאנטאָן שיקט צו 2 מיטגלידער. די עקזעקוטיווע מאכט ליגט אין דעם בונדעס־ראט פון 7 מיטגלידער, וועלכע ווערען ערוועהלט פון דעם פּארלאמענט.

טערקיי

פון דער גרויסער אָטאָמאנישער אימפעריע מיט א שטח פון 710,224 סקווער מייל איז נאָך דער מלחמה דער שטח פון טערקיי געבליבען בלויז 294,492 סקווער מייל, וועלכע 9,257 איז אין אייראפּא און די איבעריגע אין אזיע. א טייל פון ארמעניע, סיריע, מעסאפּאָטאמיע, עגיפּטען און אראביע זיינען פון טערקיי אבגעריסען געווארען. די באפעלקערונג איז אין 1927 געווען 13,660,275. הויפּט־שטאָדט אנגארא מיט א באפעלקערונג פון 74,789. די וויכטיגסטע שטאָדט איז קאָנסטאנטינאָפּאָל מיט א באפעלקערונג פון 704,825.

הויפּט באשעפטיגונג איז אגריקולטור; דער הויפּט פּראָדוקט איז טאבאק, וועלכער ווערט עקספּאָרטירט אין אלע טיילען פון דער וועלט.

פּאָליטיש איז טערקיי איצט א רעפּובליק.

אורוגוויי

רעפּובליק אין דרום־אמעריקא. פארנעמט א שטח פון 72,153 סקווער מייל מיט א באפעלקערונג פון (1932) 1,941,398. הויפּט־שטאָדט מאנטעווידעא מיט א באפעלקערונג פון 655,599.

הויפּט באשעפטיגונג — ערד־ארבייט און פיהצוכט. פיהצוכט איז שטארק אנטוויקעלט; אין 1931 איז אין אורוגוויי געווען 7,128,000 שטיק בהמות און אָקסען, 20 און א האלב מיליאָן שעפּסען און 308,000 חזירים.

ווענעזועלאַ

רעפּובליק אין דרום־אמעריקא. שטח 393,976 סקווער מייל. באפעלקערונג (1926) 3,026,976. הויפּט־שטאָדט קאַראַקאַס; באַפעלקערונג 135,253.

דער קלימאַט איז א טראָפּישער. עס וואקסען פארשידענע טראָפּישע תבואות און פרוכטען. ערד־ארבייט און פיהצוכט זיינען די הויפּט באשעפטיגונגען.

יוגאָסלאַוויע

די גרעסטע מלוכה פון באלקאנישען האלב־אינזעל אין איירא[פּ]א. שטח—96,018 סקווער מייל; באפעלקערונג—(1931) 13,930,918.

יוגאָסלאוויע באשטעהט פון די פאָלגענדע לענדער: סערביע, מאנטענעגרא, באסניא, הערצעגאווינע, דאלמאציע, כּראָוואציע און טיילען פון קראינע און באנאט. די באַפעלקערונג איז זעהר א געמישטע.

דער הויפּט קוואל פון חיונה איז ערד־ארבייט. עס זיינען אויך פאראן נאטיר־ליכע אוצרות, אבער זיי ווערען ווייניג אויסגענוצט.

יוגאָסלאוויע איז א קאָנסטיטוציאָנעלע מאָנארכיע, מיט זייער ווייניג פּאָליטישע פרייהייטען.

פאַרבאַנד פון סאָוועטישע סאָציאַליס־טישע רעפּובליקען

(סאָוועט רוסלאַנד)

סאָוועט־רוסלאַנד פאַרשפּרייט זיך אויף צוויי קאָנטינענטען; זי פאַרנעמט דעם מזרח העלפט פון אייראָפּא און דעם צפון'דיגען טייל פון אזיע. זי פאַרנעמט א שטח פון 8,144,228 סקווער מייל (21,253,572 קילאמעטער) מיט א באפעלקערונג פון (לויט אפיציעלע ציפערן פון 1933) 165,700,000 נפשות.

הויפּט־שטאָדט — מאָסקווע, מיט א באפעלקערונג (1931) פון 2,781,300. אנדערע שטעדט מיט א באַפעלקערונג פון העכער 200 טויזענט זיינען: לענינגראד — 2,228,300; באקו—575,200; קיעוו—539,500; כארקאָוו—521,500; אדעסא — 475,500; ראָסטאָוו אויפ'ן דאָן — 457,100; טאַשקענט — 421,800; ניזשני־נאָווגאָראָד — 350,300; טיפליס — 347,900; דניעפּרא־פּעטראָווסק — 322,800; סטאַלינגראד — 294,500; סאראטאָוו — 277,500; סווערדלאָווסק — 223,300; סאמארא — 240,400; קאזאן — 202,000.

דער פאַרבאַנד פון סאָוועטישע סאָציאַליסטישע רעפּובליקען (פ. ס. ס. ר.) איז א צוזאמענשטעל פון א רייע רעפּובליקען און פאַרבאַנדען פון רעפּובליקען. אין 1932 איז דער צוזאמענשטעל געווען ווי פאָלגט:

1) ר. ס. ס. ר. (רוסישע סאָוועטישע פעדעראַטיווע סאָציאַליסטישע רעפּובליק, סאָוועט־רוסלאנד גופא), וועלכע פאַרנעמט א שטח פון 92 פּראָצענט פון דעם שטח פון דעם גאַנצען פאַרבאַנד (19,757,953 קילאמעטער) און פאַרמאָגט כמעט 70 פּראָצענט פון דער גאַנצער באפעלקערונג (100,858,000). די הויפּט־שטאָדט איז מאָסקווע. די פ. ס. ס. ר. איז א צוזאמענשטעל פון די פאָלגענדע אויטאָנאָמע סאָוועטישע רעפּובליקען (אויסער דער רוסישער גופא):

נאָמען פון רעפּובליק	הויפּט־שטאָדט	באַפעלקערונג
1. באקשיר	אופא	2,695,000
2. בוריאט-מאנגאל	ווערכניע־אודינסק	491,300
3. טשוואוואש	טשעבאקסקארי	894,500
4. קרים	סימפעראָפּאָל	714,100
5. דאגעסטאן	מאכאטש־קאלא	788,100
6. דייטש־וואָלגא	ענגעלס	571,900
7. קארא־קאלפאק	נוקוס	304,600
8. קארעלאן	פּעטראזאוואדסק	269,700
9. קאזאק	אלמא־אטא	6,291,700
10. קירגיז	פרונזע	993,100
11. טאטאר	קאזאן	2,495,000
12. יאקוט	יאקוטסק	278,800

אויסער די צוועלף רעפובליקען באַלאַנגען צו דער פ. ס. ס. ר. די פאָלגענדע אויסנאַמע קרייזען (אבלאַסט):

אדמיניסטראַטיווער צענטער

קרייז	הויפט־שטאָדט	באַפעלקערונג
אדיגהע	קראַסנאַדאַר	114,200
אודמורט	אישעווסק	956,300
טשעטשען	גראַזני	309,900
סירקאַסיאַן	באַטאַלפּאַשינסק	37,000
אינגוש	אָרדזשאַניקידזע	75,000
קאַבאַרדיאַן־באַלקאַר	נאַיטשיק	204,000
קאַלמוק	עליסטאַ	141,600
קאַראַכאַי	מיקאַיאַן־שאַכאַר	65,000
כאַקאַסקיאַן	אבאַקאַן	135,600
קאָמי	סיקטיווקאַר	207,800
מאַרי	יאַשקאַר־אָלאַ	482,100
מאַרדוויאַן	סאַראַנסק	1,298,000
צפון־אָסענטיאַן	אָרדזשאַניקידזע	152,400
אויראַט	אויראַט־טולאַ	99,900

2) די ווייס־רוסישע סאָוועטישע סאָציאַליסטישע רעפובליק באַשטעהט פון טיילען פון די אַמאָליגע מינסקער, מאָהליוער, וויטעבסקער און סמאָלענסקער גובערניעס. פאַרנעמט א שטח פון 126,792 סקווער קילאָמעטערס מיט א באַפעלקערונג פון (1926) 4,983,900. הויפט־שטאָדט איז מינסק. ווייס־רוסלאַנד איז אַן אַגריקולטורעל לאַנד, פאַרמאָגט אבער א סך בלאָטעס און זומפּען; 250,500 אַקער זומפּען זיינען אויסגעטריקענט געוואָרען און דער פּלאַן איז פאַר די קומענדע דריי יאָהר אויסטריקענען נאָך 5 און א האַלב מיליאָן אַקער.

די הויפט אינדוסטריעס זיינען: האָלץ־אַרבייט, לינען, קאַנפעקטור, גלאָז, פּאַפּיר און שפּייז.

3) די אוקראַינער סאָוועטישע סאָציאַליסטישע רעפובליק. דער גערדיכסטער באַזעצטער טייל פון סאָוועט־רוסלאַנד, פאַרמאָגט 2 פּראָצענט פון דער טעריטאָריע (451,731 סקווער קילאָמעטער) און 19,7 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג (אין 1926 האָט זי געהאַט א באַפעלקערונג פון 29,020,300). הויפּט־שטאָדט איז קיעוו (פּראָקלאַמירט אַלס הויפּט־שטאָדט דעם 25טען יוני 1934). 80 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג זיינען אוקראַינער, 9.5 פּראָצענט רוסען, 5.4 פּראָצענט אידען, 1.6 פּראָצענט פּאָליאַקען און 3.5 פּראָצענט אנדערע נאַציאָנאַליטעטען. די שטאָדטישע באַפעלקערונג באַשטעהט פון 47.5 פּראָצענט אוקראַינער, 25 פּראָצענט רוסען און 22.7 פּראָצענט אידען. אין 3 פערטעל פון די שולען ווערט געלערענט אין אוקראַיניש. 85.2 פון דער באַפעלקערונג זיינען אַרבייטער, 6 פּראָצענט פאַרמערס און 4.2 פּראָצענט זיינען אָפּיס אָנגעשטעלטע. אין אוקראַינע געפינט זיך דער באַוואוסטער שוואַרץ־ערד געגענד (טשערנאָזיאָם), דער פּרוכטבאַרסטער געגענט פון פאַרבאַנד. דער הויפּט פּראָדוקט איז ווייץ, אויך וואַקסט דאָרטען צוקער־בוריק און זאַמען־אויל. פּיהצוכט ווערט שטאַרק אַנטוויקעלט.

אוקראַינע פאַרמאָגט א סך נאַטירליכע אוצרות. אין דאָניעצער באַסיין ווערט אויסגעגראָבען 75 פּראָצענט פון די גאַנצע קוילען פון לאַנד, 70 פּראָצענט פון אייזען און א גרויסער טייל פון מאַנגאַנעזע. אין אוקראַינע איז שטאַרק אַנטוויקעלט די כעמישע און פאַרבען אינדוסטריען, זאַלץ־מינען און אַנדערע. אויפ'ן טייך דניע־פּער איז אויפגעשטעלט געוואָרען דער באַוואוסטער דניעפּראָסטראָי, די גרעסטע עלעקטרישע סטאַנציע אין אייראָפּא.

4) די טראַנסקאַווקאַזער סאָציאַליסטישע פעדעראַלע סאָוועטישע רעפּובליק, וועלכע איז א צוזאַמענשטעלונג פון דער אַזערבאַיזשאַן רעפּובליק, מיט דער הויפּט שטאָדט באַקו, פון אַרמעניער רעפּובליק, מיט דער הויפּט־שטאָדט עריוואַן און פון גרוזינער (דזשאָרדזשיא) רעפּובליק, מיט דער הויפּט־שטאָדט טיפליס. די הויפּט־שטאָדט פון דער פעדעראַל רעפּובליק איז טיפליס. דער שטח איז 184,492 סקוועך קילאָמעטער און די באַפעלקערונג איז אין 1926 געווען 5,850,700.

די באַפעלקערונג איז דאָ זעהר א געמישטע; איבער 20 נאַציאָנאַליטעטען וואוינען אין טראַנסקאַווקאַזיע. די הויפּט אינדוסטריע איז אויל. באַקו איז איינער פון די רייכסטע אויל געגענדען פון דער וועלט. דער הויפּט געוויקס אויף די פעלדער איז באַוועל פלאַנצען. פון די אינדוסטריען זיינען דאָ אַנטוויקעלט די באַוועל אינ־דוסטריע, זייד, לעדער און מילך פּראָדוקטען. לעצטענס זיינען דא אויך געפונען געוואָרען נייע נאַטירליכע אוצרות פון בליי, צינק, זילבער און אַנדערע.

5) די אוזבעק סאָוועטישע סאָציאַליסטישע רעפּובליק און די טורקאָמאַן סאָוועטישע סאָציאַליסטישע רעפּובליק, וועלכע געפינען זיך אין צענטראַל אַזיען. די אוזבעק ס. ס. ר. פאַרנעמט א שטח פון 340,388 סקוועך קילאָמעטער און א באַ־פעלקערונג פון 5,270,200; הויפּט־שטאָדט טאַשקענט. די טורקאָמאַן ס. ס. ר. פאַר־נעמט א שטח פון 491,216 סקוועך קילאָמעטער און א באַפעלקערונג פון 1,030,500 הויפּט־שטאָדט אַשכאַבאַד. דער הויפּט פעלד פּראָדוקט איז באַוועל ־ פלאַנצען (קאָטען). אויך זיינען דאָ אַנטוויקעלט וויינגערטנער, זייד פלאַנצען און פרוכט גערטנער. גרויסע פלענער פאַר דער באַוואַסערונג פון פעלדער זיינען אויסגעאַרבייט געוואָרען, וואָס נעמען אַריין איבער 9 מיליאָן אַקער לאַנד. דאָ ווערען שטאַרק אַנט־וויקעלט לעצטענס די קוילען־מינען, אויל און זאַלץ אינדוסטריען.

6) די טאַדזשיקיסטאַנער סאָוועטישע סאָציאַליסטישע רעפּובליק, ליגט אין אַזיע, ביים כינעזישען גרעניץ. זי פאַרנעמט א שטח פון אַרום 100,000 סקוועך מייל מיט א באַפעלקערונג פון אַרום א מיליאָן. הויפּט־שטאָדט סטאַלינאַבאַד. דאָס לאַנד איז רייך מיט נאַטירליכע אוצרות און די סאָוועט־רעגירונג שפּאָרט ניט קיין געלט די אוצרות צו אַנטוויקלען. דער הויפּט פּראָדוקט איצט איז באַוועל.

דער צענזוס פון 1926 האָט באַוויזען, אַז אין פ. ס. ס. ר. געפינען זיך 182 פאַרשידענע נאַציאָנאַליטעטען, מיט 149 פאַרשידענע שפּראַכען. 52.9 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג זיינען רוסען און 21.2 פּראָצענט אוקראַינער. דער וואוקס פון דער באַפעלקערונג איז אַרום 3 און א האַלב מיליאָן א יאָהר.

דער העכסטער רעגירונגס־אָרגאַן אין דעם פאַרבאַנד פון סאָוועטען איז דער אַלפאַרבאַנדישער קאָנגרעס, וואָס באַשטעהט פון איבער 2,000 מיטגלידער און וועל־כער קומט זיך צוזאַמען אַן ערך איין מאָל אין צוויי יאָהר. דער לעצטער קאָנגרעס איז פאָרגעקומען אין יאַנואַר 1934.

אין דער צייט צווישען קאָנגרעסען ליגט די העכסטע מאכט אין די הענט פון דעם צענטראַלען אויספיר קאָמיטעט. דער דאָזיגער קאָמיטעט איז צוזאמענגעשטעלט פון דעם אלפארבאנדישען ראַט און פון דעם ראַט פון נאַציאָנאַליטעטען. דער אַל־פארבאַנדישער ראַט (450 מיטגלידער) ווערט ערוועהלט פון קאָנגרעס פון די פאַר־שטעהער פון די 7 רעפובליקען פון דעם פארבאנד; דער ראַט פון נאַציאָנאַליטעטען (193 מיטגלידער) איז צוזאמענגעשטעלט פון פאָרשטעהער פון אלע רעפובליקען פון פארבאנד צו 5 פון יעדע און צו פאָרשטעהער פון יעדען קרייז (אָבלאַסט).

דער צענטראַלער קאָמיטעט ערוועהלט א פּרעזידיום פון 27 מיטגלידער, וועלכער האָט די פולמאַכט אין דער צייט צווישען זיצונגען פון דעם קאָמיטעט.

דער צענטראַל אויספיר קאָמיטעט ערוועהלט מיטגלידער צום ראַט פון פאָלקס־קאָמיסאַרען, וועלכער איז די אויספירונגס־מאַכט פון דער סאָוועט־רעגירונג. דער ראַט באַשטעהט פון 15 קאָמיסאַרען און א פאָרזיצער. די מיטגלידער פון דעם ראַט זיינען פאָלגענדע:

דער פאָרזיצער פון דעם ראַט — וו. מ. מאָלאָטאָוו.

קאָמיסאַר פאר אויסלענדישע ענינים — מ. מ. ליטווינאָוו.
" " מיליטערישע ענינים — ק. ע. וואָראָשילאָוו.
" " אינערליכע פארטיילונג — א. א. מיקאיאן.
" " אויסלענדישען האנדעל — א. ראָזענגאָלץ.
" " טראנספּאָרט — א. א. אנדרעיעוו.
" " וואסער טראנספאָרט — נ. מ. יאנסאן.
" " קאָמוניקאציע — א. א. ריקאָוו.
" " פינאנסען — ג. ט. גרינקאָ.
" " ארבייטער און פויערים אינספעקציע — דזש. ע. רודזוטאק.
" " שווערע אינדוסטריע — ג. ק. אָרדזשאָניקידזע.
" " לייכטע אינדוסטריע — א. ע. ליובימאָוו.
" " האָלץ אינדוסטריע — ס. ס. לאבאוו
" " אגריקולטור — י. א. יאקאָוולעוו.

קאָמיסאַר איבער רעגירונגס פערמעס — טיכאָן יורקין.

פאָרזיצער פון דער קאָמיסיע פאר רעגירונגס־פּלענער (גאָספּלאַן) וו. וו. קיובישעוו.

פאָרזיצער פון דעם צענטראַלען אויספיר קאָמיטעט — מ. א. קאַלינין.

אלע דעקרעטען, באפעלען א. א. וו. ווערען געדרוקט אין 6 הויפּט שפּראַכען פון פארבאנד: רוסיש, אוקראַיניש, ווייס־רוסיש, גרוזיש, ארמעניש און טאָטעריש.

יעדע פון די פעדערירטע רעפובליקען (ווי צ. ב. אוקראַינע) האָט איהרע איי־גענע קאָמיסאַרען פאר אינערליכע ענינים, אגריקולטור, גערעכטיגקייט, פאָלקס־בילדונג, געזונט־צושטאַנד און פאָלקס־וואוילשטאנד.

לאַנד און נאַטירליכע אוצרות קען ניט ווערען דאָס אייגענטהום פון פּריוואַטע פערזאָנען. נאַטירליכע אוצרות ווערען עקספּלואַטירט פון דער רעגירונג דורך רעגי־רונגס־טראָסטס אדער פון פּריוואַטע קאָמפּאַניעס, וועלכע האָבען א קאָנצעסיע און וואו די רעגירונג האָט א חלק. די גאַנצע אינדוסטריע פון לאַנד ווי אויך דער אויס־לענדישער האנדעל ווערט אנגעפירט דורך רעגירונגס טראָסטס.

———

די קאָמוניסטישע פּארטיי איז די איינציגע לעגאַלע פּארטיי אין לאַנד און די הערשענדע פּארטיי. די אָנפיהרענדע קערפּערשאפט פון דער פּארטיי איז דער צענט־ראַלער קאָמיטעט, וועלכער ווערט ערוועהלט פון די פּארטיי קאָנגרעסען. דער צענט־ראַלער קאָמיטעט ערוועהלט פון זיך א קליינע קערפּערשאפט פון 10, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר די באריהמטע פּאָליטביוראָ. זייענדיג די העכסטע אנפיהרענדע קער־פּערשאפט פון דער הערשענדער פּארטיי, איז די פּאָליטביוראָ פּאַקטיש די אנפירענדע קערפּערשאפט פון דער רעגירונג פון לאַנד.

פאָלגענדע זיינען די מיטגלידער פון דער פּאָליטביוראָ: קאגאנאָוויטש, קאלינין, ריקאָוו, קאזיאר, קיובישעוו, מאָלאָטאָוו, אנדרעיעוו, ארדזשאניקידזע, סטאלין און וואָראָשילאָוו. סטאלין איז דער גענעראַל־סעקרעטער פון דער פּארטיי.

די מיטגלידערשאפט פון דער קאָמוניסטישער פּארטיי פון פּארבאנד איז דעם 31טען דעצעמבער 1932 געווען 3,130,000; יונגע קאָמוניסטען (קאָמסאמאָלצעס) זיינען געווען 6,000,000 און פּיאָנערען — 9,000,000.

פאָלקס־בילדונג אין סאָוועטען פּאַרבאַנד

אין 1930 איז איינגעפירט געוואָרען צוואנגס בילדונג פאר אלע קינדער.

אין 1932 איז די צאָל אנאלפאבעטען אין פּארבאנד געפאלען פון 70 פּראָצענט פון דער באפעלקערונג אין 1917 ביז 10 פּראָצענט.

אין 1932 זיינען אין העכערע בילדונג־אנשטאלטען געווען 400 טויזענט סטו־דענטען; אין ארבייטער פאקולטעטען — 320 טויזענט; אין טעכנישע שולען — 830 טויזענט און אין פאבריק־שולען א מיליאָן. ארום 13 מיליאָן דערוואקסענע זיינען אין יענעם יאָהר געגאנגען אין שולען פאר דערוואקסענע און 7 מיליאָן קליינע קינדער אין קינדער־גארטענס.

אויסגאבען אויף פאָלקס־בילדונג זיינען די לעצטע יאָהרען געווען: אין 29־1928 — 1,493 מיליאָן רובעלס, אין 30־1929 — 2,316 מיליאָן רובעלס; אין 1931 — 4,399 מיליאָן רובעלס און אין 1932 — 6,508 מיליאָן רובעלס. אין עלעמענטארע שולען האָט די צאָל סטודענטען אין 1932 דערגרייכט 20 מיליאָן.

אין 1932 זיינען אין סאָוועטען פּארבאנד ערשינען 6,700 צייטונגען מיט אן אלגעמיינער צירקולאציע פון 38 מיליאָן. אין 1913 זיינען, אין אמאָליגער רוסלאנד, ערשינען 860 צייטונגען מיט א צירקולאציע פון 2 מיט א האלב מיליאָן.

דער פינף־יאָהר פּלאַן

מיט דעם דאָזיגען צוועק איז געבאָרען געוואָרען דער פינף־יאָהר פּלאַן.

דער פּלאַן איז געווען צו גרינדען א באזע פאר אן אינדוסטריעל לאַנד, אויף סאָציאַליסטישע יסודות, און אויך ביסלעכווייז סאָציאַליזירען די לאַנד־ווירטשאפט דורך דעם, וואָס ס'וועלען געגרינדעט ווערען גרויסע רעגירונג־ און קאָלעקטיווע פארמס, וואו אלץ וועט באארבייט ווערען מיט די נייסטע מיטלען. די סכעמא איז געווען, אז פּראָדוקציע זאָל פאר די 5 יאָהר פארגרעסערט ווערען אויף 133 פּראָ־צענט און פאר די 5 יאָהר זאָל אריינגעלעגט ווערען אין דער אינדוסטריע די ריזיגע סומע פון 64 און א האלב טויזענט מיליאָן רובעל.

אין דער פאָלגענדער טאבעלע ווערט אנגעגעבען די פּראָדוקציע פון די וויכ־טיגסטע פּראָדוקטען פאר דעם יאָהר 1932, דעם 4טען יאָהר פון פּלאַן, די פּראָ־דוקציע פון די זעלבע פּראָדוקטען פאר דעם יאָהר 28־1927 (דער לעצטער יאָהר פאר דעם פּלאַן. דער פּלאַן האָט זיך אנגעפאנגען דעם 1טען אָקטאָבער 1928) און ציפערען, וועלכע דער פּלאַן האָט פאָרגעשריבען, דארפען פּראָדוצירט ווערען. פון

דער טאַבעלע קען מען זעהן, אויף ווי וויט דער פּלאַן איז פאַרווירקליכט געוואָרען:

	1932	1927-28	5 יאָהר פּלאַן
קוילען (אין טאָנען) — — —	64,000,000	35,400,000	75,000,000
אייזען (אין טאָנען) — — — —	6,206,000	3,280,000	10,000,000
שטאָל (אין טאָנען) — — — —	5,885,000	3,370,000	10,400,000
אויל (אין טאָנען) — — — —	21,380,000	11,600,000	20,800,000
מאַשין בויאונג (מיליאָנען רובעלס)	5,400	740	4,340
עלעקטריק אינדוסטריע (מיליאָנען רובעלס) — — —	1,075	221	895
עלעקטרישע קראַפט (מיליאָנען קילאָוואט שטונדען)	13,500	5,000	22,000
צעמענט (באַרעלס) — — — —	22,500,000	11,900,000	41,000,000
טראַקטאָרס — — — — — — —	50,250	1,500	55,000

לאַנד־ווירטשאַפט

דורכפיהרען דעם פּלאַן צווישען די פּויערים איז אנגעקומען פיל שווערער. א גרויסע צאָל פון זיי האָבען זיך אנטזאגט צו געהן אין די קאָלעקטיוועו. די רעגי־רונג האָט באנוצט גוואַלט־מיטלען. דער רעזולטאַט איז געווען, אז דער „סאָציאַליס־טישער שטח" פון דעם באָדען איז אין 1933 געווען 80 פּראָצענט פון דעם גאַנצען פּאַרזייעטען שטח לאַנד, אנשטאַט 20 פּראָצענט, לויט דער פּראָגראַם פון פּלאַן. דער רעזולטאַט פון די גוואַלט־מיטלען איז אבער אויך געווען, אז מאַסען פּויערים האָבען סאַבאָטירט די קאָלעקטיוועו, אז דער תבואה־שניט אין די יאָהרען 1931-32 איז געווען ווייניגער ווי אין 1930 און ווייניגער ווי די פּראָגראַם פון פּלאַן. דער עקס־פּאָרט פון תבואות אין 1930 איז געווען 4,769,000 טאָן, אין 1931 — 5,050,306 טאָן און אין 1932 בלויז 1,763,298 טאָן. אויך איז געפאַלען די צאָל פון בהמות פערד, חזירים און אנדערע, ווייל דער פּויער האָט אין פילע פעלע בעסער געשאָכטען די בהמה איידער געבען איהר אין קאָלעקטיוו.

אין 1933 איז די רעגירונג געוואָרען אביסעל ליבעראַלער מיט די פּויערים.

טראַנספּאָרטאַציע

די לענג פון אייזענבאַנען אין סאָוועטען פאַרבאַנד אין 1932 איז געווען 83,400 קילאָמעטער (51,790 מייל), אין פאַרגלייך מיט 76,900 קילאָמעטער אין 1927-28 און 58,500 קילאָמעטער אין 1913. פראַכט איז איבערגעפירט געוואָ־רען אין 1932, 169 טויזענט מיליאָן טאָן — קילאָמעטער, אין פאַרגלייך מיט 88 טויזענט מיליאָן טאָן — קילאָמעטער אין 1913. פּאַסאַזשירען זיינען אריבערגע־פירט געוואָרען אין 1932—84 טויזענט מיליאָן פּאַסאַזשיר־קילאָמעטער, אין פאַר־גלייך מיט 23 און א האַלב טויזענט מיליאָן פּאַסאַזשיר־קילאָמעטער אין 1928 און עטוואָס איבער 25 טויזענט מיליאָן פּאַסאַזשיר־קילאָמעטער אין 1913. אין 1933 איז פאַרענדיגט געוואָרען א נייע דאָן־ליניע פון 1,200 קילאָמעטער (איבער 800 מייל) צווישען מאָסקווע און דאָנעצער באַסיין.

די האַנדעלס־פלאָטע פון פאַרבאַנד איז אין 1933 באַשטאַנען פון 346 שיפען פון 594,084 טאָן און 95 מאָטאָר־שיפען פון 246,177 טאָן.

די לענג פון לופט־באַן וועגען איז אין 1933 געווען 36 טויזענט קילאָמעטער, אין פאַרגלייך מיט 12 טויזענט אין 1928. פּאַסאַזשירען זיינען געפלויגען אין 1923 — 31,600 און אין 1928 — 9 טויזענט.

פאַשיזם

פאשיזם איז די באוועגונג פון די רואינירטע מיטעל קלאסען, וואָס האָבען פארלאָרען יעדען אָנהאלט אין דער כאאָטישער עקאָנאָמישער לאגע אין דעם פאַרצויגענעם וועלט־קריזיס, וואָס איז א רעזולטאט פון דער עקאָנאָמישער צוטרייסלונג פאַראורזאכט פון דער וועלט־מלחמה. די באַוועגונג ווערט שטאַרק אונטערשטיצט פון גרויסע קאפיטאַליסטען אוים מורא פאר דער וואקסענדיגער מאכט פון די אַרבייטער.

דער פאשיזם האָט זיך צוערשט ענטוויקעלט אין איטאַליע און פון דאָרטען פארשפּרייט זיך די באוועגונג, ווי א וואלד פייער אין די לענדער וועלכע עס זיינען פון קריזים אם שטאַרקסטען געטראָפען געוואָרען.

די מיינונג פון דעם וואָרט פאשיזם איז מאַכט און סאָלידאריטעט. דער וואָרט נעהמט זיך פון דעם לאטיינישען וואָרט „פאסטצעס", פאסטינען, דאָס מיינט א באָנדעל פון ריטער, מייסטענס בעראָזעווע ריטער. אין מיטען פון באָנדעל איז דאָ א האַק. עס איז געווען דער סימבאָל פון די רוימישע מאַכטהאָבער.

דער סימבאָל האָט באדייטעט סאָלידאַריטעט לויט דעם אלטען משל, אז עס איז לייכט צו ברעכען ריטער, ווען זיי זיינען צושאָטען, אָבער עס איז זעהר שווער צו ברעכען ריטער, ווען זיי זיינען צוזאמענגעבונדען אין איין באָנדעל. דער סימבאָל מיינט אָבער אויך מאַכט. דער וואָס האָט די מאַכט, „די פאסטינען מיט דער האַק", האָט די מאַכט צו באשטראָפען אפילו מיט'ן טויט די וואָס פאָלגען איהם ניט. מוסאָליני, דער פיהרער פון די פאשיסטען אין איטאַליע, וועלכער חלום'ט צו מאַכען רוים אזוי מעכטיג ווי אין אַלטע צייטען, האָט אויסגעקליבען דעם פארצייטיגען רוימישען סימבאָל אלס סימבאָל פאר זיינע אנהענגער.

די וועלט מלחמה האָט געמאַכט פון מענשען אמת'ע אָטאָמאטען, גולמ'ס, וועלכע ווארטען אויף די באַפעהלען פון די קריגס־קאָמאַנדירען. די מלחמה האָט אויך צורייצט די קראַנקהאפטע פאטריאָטישע געפיהלען פון די מאַסען. דער עקאָנאָמישער קריזים האָט די מייסטע בירגער אזוי צוטומעלט, אז זיי ווארטען אויף א פיהרער, אויף א משיח, וועלכער דארף זיי ארויספיהרען פון דעם שרעקליכען כאַאָס אין וועלכען זיי געפינען זיך. די מלחמה און איהרע נאָכוועהענישען האָבען צוגעגרייט דעם באָדען פאר פאשיזם.

א וויכטיגער טהייל פון פאשיזם איז דער פיהרער „איל דוטשע", ווי מוסאָליני, היטלער און אַנדערע הויפּטלינגע רופען זיך, לויט דער לאנדעס שפּראך. דער פיהרער באפעהלט און די אנהענגער מוזען פאָלגען. אין פאשיזם האָט א איינצעלנער מענש פון דער מאַסע קיין ווערט ניט. די הויפּט זאך איז די מלוכה.

פאשיזם האָט פארשידענע פאָרמען, אָבער אין אלע פאָרמען איז די באוועגונג אָרגאניזירט מיליטעריש מיט אן אייזערנער דיסציפּלין. די דיסציפּלין ווערט אָנגעווענדעט ווי אין א קריגס צושטאַנד. פאשיסטען זיינען זעהר נאציאָנאליסטיש. זיי שאַרפען דעם שווערד געגען אויסערליכען שונא. אין דעם אייגענעם לאנד באקעמפען זיי פאסיפיסטען, ליבעראלען און מארקסיסטישע סאָציאליסטען.

פאסיפיסטען זיינען פארהאסט פון די פאשיסטען צוליב דעם, וואָס פאסיפיסטען זיינען געגען פאשיסטישען קריגס גייסט. ליבעראלען זיינען פארהאסט צוליב זייער שטרעבונג פאר דעמאָקראטי און פרייהייט. מעהר פאַר אלעמען האסען די

פאשיסטען די מארקסיסטען. דער מארקסיסטישער פרינציפ פון קלאסען קאמף פאסט זיך איבערהויפט ניט אריין אין א פאשיסטישער מלוכה פון ארבייטער פאר־שקלאפונג. „פאשיזם איז געבויט אויף סאָלידאריטעט, ניט אויף קלאסענקאמף", איז א וויכטיגער פרינציפ אין פאשיזם.

זייענדיג א באוועגונג מיט אימפעריאליסטישע אפעטיטען, זוכען די פאשיסטען צו שטערען אינטערנאציאָנאלע פארשטענדיגונג. אָנגעהויבען האָט זיך די באוועגונג אין איטאליע צוליב דעם, וואָס די איטאַליענער אימפעריאליסטען האָבען געזוכט צו אנעקסירען טיראָל, פיום, דאלמאציע און אלבאַניע. די צוואווילדעוועטע פאטריאָטען אונטער דער פירערשאַפט פון דעם צוואווילדעוועטען פאָעט ד'אנונציאָ האָבען אָנגעפאנגען א מארש אויף פיום, וואָס איז געווען אפילו ניט צום געשמאַק פון איטאליענישען קעניג.

נאָך דער מלחמה האָבען זיך אָנגעפאנגען ארבייטער אונרוהען, וואָס האָבען דערגרייכט דעם העכסטען פונקט אין יאָהר 1920. די אויסגעהונגערטע ארבייטער האָבען אָנגעפאנגען צו פארכאפען פאבריקען. אין די דערפער האָבען זיך אָנגעפאנגען פויערים אונרוהען, און די צושראָקענע בירגער האָבען געווארט אויף א שטאַרקען מאַן, וואָס זאָל זיי ראטעווען פון די ארבייטער און פארזיכערען זייער אייגענטהום און שאַפען א מעגליכקייט פאר אן עקאָנאָמישער עקזיסטענץ.

א שטאַרקער מאן, אין די אויגען פון די קליינבירגער, איז ערשינען. בעניטאָ מוסאָליני, אן אמאָליגער סאָציאליסט, האָט זיך געשטעלט אן דער שפיצע פון פאטריאָטישע באנדעס, וואָס האָבען געטראָגען שווארצע העמדלעך. ער האָט אָנגעפאנגען א מאַרש אויף רוים. בעניטאָ מוסאָליני איז געוואָרען דער פיהרער, „איל דוטשע", פון די פאשיסטען.

דער איטאַליענישער קעניג וויקטאָר עמאנועל איז געבליבען אין אַמט. ער ציהט שכירות, פאָהרט ארום און לעבט א טאָג. די מאַכט איז אָבער איבערגעגאַנגען צו דעם אמאָליגען סאָציאליסט בעניטאָ מוסאָליני. ער איז געוואָרען דער איינצעלנער בעל הבית איבער איטאַליע. וואָס ער וויל טהוט ער.

מוסאָליני האָט אונערבארעמליך אָנגעפאנגען צו פארפאָלגען זיינע אמאָליגע חברים, די סאָציאליסטען און די ליבעראלען. מיט שרעקליכע ענוים האָט ער געפייניגט די קרבנות. דער באליבטער מיטעל פון די פאשיסטען איז געווען אָנצוטרינקען די געפאנגענע מיט עמערס ריצען אויל. די טורמעס זיינען געוואָרען איבערפילט מיט פאָליטישע ארעסטירטע איבער וועלכע די פאשיסטען האָבען זיך איזדעקעוועט. פילע האָט מוסאָליני פאראורטיילט צום טויט.

א שטאַרקען אויפזעהען איבער דער וועלט האָט אָנגעמאכט דער פאַל פון דעם סאָציאליסט מאטעאָטי, א פיהרער פון סאָציאליסטען און א שטאַרקער געגנער פון פאשיסטען. מאַטעאָטי איז געכאפט געוואָרען פון מוסאָלינים אגענטען אין אויסלאנד. ער איז געבראכט געוואָרען אין איטאַליע און איז ערמאָרדעט געוואָרען אין יאָהר 1924. מאַטעאָטי'ס טויט האָט אויפגערודערט די וועלט, אבער די פאשיסטען רעכענען זיך ניט מיט דער עפענטליכער מיינונג. מוסאָליני האָט זיך איבער אלע זיינע געגנער ברוטאל און אונמענשליך איזדעקעוועט.

מוסאָליני האָט איבערגעבויט דעם פאָליטישען און עקאָנאָמישען לעבען אין איטאַליע אויף פאשיסטישע יסודות. די מלוכה איז אלץ. א קאָרפּאָרירטער שטאַאט. אלע אַנדערע טריידס און פראָפעסיעס, אפילו האנדעלס געזעלשאַפטען, קאָאָרדינירען מיט'ן שטאַאט. דער עפענטליכער לעבען אין איטאַליע איז אונטער דעם אייזערנעם קנאפעל פון פאשיזם.

א צווייטע פאשיסטישע מלוכה איז עטאבלירט געוואָרען אין אונגארען.
נאָך דער מלחמה האָט זיך אונגארען אָפּגעטהיילט פון עסטרייך. מיכאעל קאראָלי איז געוואָרען דער פּרעזידענט פון דער אונגארישער רעפּובליק. דעם 22טען מערץ האָבען די אונגארישע באָלשעוויקעס פארכאַפּט די מאַכט. זיי האָבען איינגעאָרדענט אונגארישע סאָוועטען. די סאָוועטען זיינען געוואָרען אונטער־דריקט מיט דער הילף פון רומענישע סאָלדאטען. דעם 23טען מערץ איז אונגארען ערקלעהרט געוואָרען א מאָנארכיע. איידער א מאָנארך וועט קומען אין אונגארען, איז אפּוינטעט געוואָרען גענעראל האָרטי אלס רעגענט. האָרטי רעגירט אונגארען אויף פאשיסטישע יסודות. האָרטי איז דער פיהרער פון אונגארישע פאשיסטען. ער רעגירט ברוטאל און אונמענשליך.

אין דייטשלאַנד רופען זיך די פאשיסטען „נאַצים". דאָס זיינען די ראשי תיבות פון די ווערטער „נאַציאָנאַלע ארבייטער סאָציאַליסטישע פּארטיי" פון דייטשלאנד. די דייטשע פאשיסטען האָבען איבערגעאַפּען די איטאַליענישע.
אין דייטשלאַנד זיינען שוין פאר לאַנגע יאָהרען געווען פּראָבעס צו פאר־אייניגען דעם סאָציאַליזם מיט עקסטרימע נאַציאָנאַליסטישע טענדענצען. פּראָ־פעסאָרען, גלחים און שרייבער האָבען אזעלכע פּראָבעס געמאַכט. זיי האָבען אָבער קיין ערפאָלג ניט געהאַט. ערפאָלג אין דער באַוועגונג האָט געהאַט גראַדע אן עסטרייכער מיט סלאַווישע בלוט אין זיינע אָדערען (מען זאָגט אויך אז ער שטאַמט פון אידען). דער פיהרער פון די דייטשע נאַצים איז געוואָרען אדאָלף היטלער.

דער נאָמען סאָציאַליזם מיינט גאָר נישט. עס איז בלויז א זאַמאַנקע צו פארכאַפּען ארבייטער. דער יסוד פון דעם נאַציאָנאַלען סאָציאַליזם איז א דייטשער יונקערשער פאשיזם, א פאשיזם וואָס זוכט צו פאַרדעקען זיין בעסטיאַלע נאַקעטקייט מיט די פייגענבלעטער פון פאַלשע טהעאָריעס וועגען בויענדען און פארניכטענדען קאַפּיטאַליזם, צוגעפּאַרבט מיט דיסקרעדיטירטע טהעאָריעס פון ראַסע.

די נאַצים זיינען געוואַקסען אין דעם כאַאָטישען צושטאַנד פון דייטשער פּאָבעלהאַפטער אינפלאַציע, וואָס האָט רואינירט מיליאָנען מענשען, און אונטער דעם דרוק פון שווערע רעפּאַראַציעס פון די עלאַיס. די דעמאָקראַטישע רעגי־רונגען פון דייטשלאַנד, מורא האָבענדיג צו פאַרלעצען דעם דעמאָקראַטישען פּרינ־ציפּ, האָבען גאָר נישט געטאָן צו דערשטיקען די באַוועגונג, ווען זי איז נאָך געווען שוואַך.

אָנגעהויבען האָט זיך די באַוועגונג אין מינכען, בייערן. די ערשטע גרופּע איז באַשטאַנען פון זיבען. די גרופּע איז געווען אונטערשטיצט פון דעם דיס־קרעדיטירטען גענעראל לודענדאָרף. דער „פיהרער" איז אָבער געוואָרען אדאָלף היטלער, א געוועזענער פּעינטער. היטלער האָט ווייניג בילדונג, דערפאר אָבער א סך חוצפה און א געשליפענעם צונג.

דעם 9טען נאָוועמבער 1923 איז פאָרגעקומען דער טרויעריג באַריהמטער ביער שענק בונט „פּוטש" מיט לודענדאָרף און היטלער אלס פיהרער. דער בונט איז אונטערדריקט געוואָרען. היטלער איז ארעסטירט געוואָרען און פאַראורטהיילט געוואָרען אויף 5 יאָהר פּריזאָן. ער איז אָבער גלייך באַפרייט געוואָרען. די באַוועגונג פון די נאַצים האָט אָבער געהאַלטען ביים צוזאַמענברעכען.

אין יאָהר 1924 האָבען זיך די נאַצים פאַראייניגט מיט אַנטיסעמיטען. דער אַנטיסעמיטיזם פון דער פּאַרטיי האָט שטאַרק אַפּעלירט צו די רואינירטע קליינ־

בירגער און געוועזענע אָפיצירען. די באוועגונג הויבט אָן צו וואקסען. אין יאָהר 1928 האָבען די נאַצים ערוועהלט 12 דעפּוטאַטען, פאר וועלכע עס האָבען געשטימט 809,541 וועהלער. אין די נעקסטע יאָהרען זיינען זיי געוואַקסען אונגעהויער.

דאָס איז דער צעטעל פון זייער וואוקס:

יאָהר	שטימען	ערוועהלט אָפּגעאָרדענטע
1930	6,406,397	107
דזשולײַ 1932	13,732,777	230
נאָוועמבער 1932	11,737,185	196
מערץ 1933	17,269,629	288

אין מערץ 1933 האָבען די נאַצים געצויגען 52 פּראָצענט פון אַלע שטימען.

היטלער איז אַפּוינטעט געוואָרען קאנצלער דעם 30טען יאנואר 1933. די וואהלען האָבען זיין פּאָזיציע געשטאַרקט. ער האָט אָנגעפאַנגען אן אויסראָטונגס קאמף געגען אידען, פּאַסיפיסטען, ליבעראַלען, קאַטאָליקען, דער עיקר אָבער געגען אידען און מאַרקסיסטען.

דער טהעאָרעטיקער פון די נאַצים איז גאָטפריד פעדער. ער האָט דאָס אויסגעקלעהרט די טהעאָריע, אז עס איז דאָ דער צושטערענדער אידישער צינזען קאפּיטאל און דער בויענדער ארישער קאַפּיטאַל. קאַפּיטאַליסטען לאָזען אָבער די נאַצים צורוה. אפילו אידישע קאַפּיטאַליסטען קענען זיך אויסקויפען פון די נאַצים. דער גאַנצער צאָרען פון די נאַצים האָט זיך אויסגעגאָסען אויף אידישע אינטעליגענטען און מאַרקסיסטען פון אַלע נאַציאָנאַליטעטען. די מעשים תעתועים פון היטלער'ן ווערען ווילדער פון טאָג. (זעה „אידישע כראָניקע").

א באזונדער סאָרט פאשיזם האָט זיך ענטוויקעלט אין עסטרייך. דאָס איז א פאַשיזם, ווי אין פּסוק שטעהט „רוממות אל בגרונם וחרב פּפיות בידם". זיי ריידען פון גאָט און האַלטען א שאַרפען שווערד. דער עסטרייכער פאשיזם איז ניט ווייניגער בלוטיג ווי דער דייטשער, אָבער דער עסטרייכער פאשיזם גלאָצט מיט די אויגען צו גאָט און צו זיין זוהן יעזוס. דער עסטרייכער פאשיזם איז דער קריסטליך סאָציאַלער, וואָס האלט זיך מיט די גנאָדען פון מוסאָליני.

דאָלפוס, דער פאשיסטישער עסטרייכער קאנצלער, האָט געקעמפּט כלומרשט געגען די דייטשע נאַצים, אָבער דער עיקר קאמף איז געגען מאַרקסיסטען. די בלוט באָד, וואָס די עסטרייכישע פאשיסטען האָבען געמאַכט געגען ארבייטער אין פעברואר 1934, איז א שוידערליכער קאַפּיטעל אפילו אין דער בלוטיגער פאשיס־טישער באוועגונג. דאָלפוס איז ערמאָרדעט געוואָרען פון „נאַצים". זיין פאשיזם איז אָבער געבליבען ווי פריהער.

א פאשיסטישע רעגירונג איז פּראָקלאַמירט געוואָרען אין מאי 1934 אין לאַטוויע. אויך בולגאַריע איז אוועק אויפ'ן פאשיסטישען וועג.

דעם 20טען מאי 1934 האָט דער בולגארישער צאר צוטריבען דעם בולגארישען פּארלאַמענט און האָט עטאַבלירט א פאשיסטישע רעגירונג. דער פאשיזם פאר־שפּרייט זיך איבער פילע לענדער.

די געווינער פון נאָבעל פּרייזען

דער שוועדישער אינזשיניר אלפרעד בערנארד נאָבעל, האָט איבערגעלאָזען 9 מיליאָן דאלאר אלס א שטענדיגען פאָנד, פון וועלכען מען טיילט אוים יעהרליך פּרייזען פאר די וואָס צייכענען זיך אוים אין נאַטור־וויסענשאפט (פיזיקס, כעמיע און מעדיצין), אין ליטעראטור און גוטע אויפטואונגען צו שטאַרקען דעם שלום אויף דער וועלט.

עס קען אפשר קלינגען ווי א איראָניע דער פאקט, וואָס נאָבעל אליין, וועמענס געלט עס ווערט אויסגעצאָלט פאר קולטורעלע צוועקען און פאר שלום, איז געווען דער ערפינדער פון דינאַמיט און רויכלאָזען פּולווער, אָט די ערפינדונגען, וואָס מאַכען מלחמות אזוי שרעקליך. עס קען אָבער גראדע זיין, אז נאָבעל איז ניט שולדיג, וואָס זיינע ערפינדונגען ווערען אויסגענוצט ניט פאר קאָנסטרוקטיווע צוועקען, נאָר הויפּטזעכליך פאר צושטערונגס ארבייט.

ווי די מעשה זאָל ניט זיין, האָט אבער נאָבעל אָנגעקליבען זיינע ריזיגע קאפּיטאלען פון פאבריקאציע פון עקספּלאָדירענדע מאַטעריאלען. נאָבעל איז געבאָרען געווארען אין סטאָקהאָלם, שוועדען, אין יאָהר 1833. ער האָט שטודירט אין די פאראייניגטע שטאַאטען. אין יאָהר 1867 האָט ער געשאפען די פאָרמולע פאר דינאַמיט און מיט א קורצע צייט שפּעטער האָט ער ערפונדען אויך די מעטאָדע פון פאבריציר׳ען רויכלאָזען פּולווער. זיינע פעקטאָרים האָט ער געהאט אין פארשיידענע שטעדט אין פארשיידענע וועלט־טיילען. ער איז געווארען זייער רייך. ער איז געשטאָרבען אין יאָהר 1896 און האָט איבערגעלאָזען א צוואה צו שאפען א פאָנד, פון וועלכען פּרייזען זאָלען אויסגעצאָלט ווערען פאר לייסטונגען אין וויסענשאפט, ליטעראטור און שלום. די פּרייזען ווערען געדעקט מיט די פּראָצענטען פון פאָנד.

די פּרייזען האָט מען אָנגעהויבען אויסצאָלען אין יאָהר 1901.

פאָלגענדע האָבען געקראָגען פּרייזען פאר שלום אויפטואונגען און ליטעראטור:

יאָהר	שלום נאַציאָנאַליטעט	ליטעראטור נאַציאָנאַליטעט
1901	ה. דונאנט, שווייץ.	סולי־פּרודהאם, פראנקרייך.
	פר. פאססי, פראנקרייך.	
1902	ע. דוקאמון, שווייץ.	טהעדאָר מאססען, דייטשלאנד.
1903	וו. ר. קרעמער, ענגלאנד.	ב. בזשארנסאן, נאָרוועגיע.
1904	אינסטיטוט פון אינט. געזעץ.	פ. מיסטראל, פראנקרייך.
		י. עכעגאראי, שפּאניע.
1905	בּאראנעס פאָן זוטנער, עסטרייך.	ה. סיענקעוויטש, פּוילען.
1906	ט. רוזוועלט, אמעריקא.	ג. גארדוטשי, איטאליע.
1907	ע. ט. מאנעטא, איטאליע.	ר. קיפּלינג, ענגלאנד.
	ל. רענאלט, פראנקרייך.	
1908	ק. פּ. ארנאלדסאן, שוועדען.	ר. יוקען, דייטשלאנד
	פ. באיער, דענמארק.	

יאָהר	שלום נאַציאָנאַליטעט	ליטעראטור נאַציאָנאַליטעט
1909	א. בירנאירעט, בעלגיע. באראן דע־קאנסטאנט, פראנק.	סעלמא לאגערלאף, שוועדען.
1910	אינט. שלום ביוראָ, שווייץ.	פ. העיזע, דייטשלאנד.
1911	ט. אססער, דענמארק (איד).	א. ה. פריעד, עסטרייך (איד).
1912	עליאו רוט, אמעריקא.	ג. האופטמאן, דייטשלאנד.
1913	לא פאנטען, בעלגיע.	ר. טאגאר, אינדיע.
1914	ניט געווען קיין פרייז.	ניט געווען קיין פרייז.
1915	ניט געווען קיין פרייז.	ראמיין ראָלאנד, פראנקרייך.
1916	ניט געווען קיין פרייז.	פאָן הענדעלשטאט, שוועדען.
1917	אינט. רויטער קרייץ, שווייץ.	גיעלערופ, דענמארק.
1918	ניט געווען קיין פרייז.	ניט געווען קיין פרייז.
1919	וואודראָו ווילסאָן, אמעריקא.	קארל ספיטעלער, שווייץ.
1920	ל. בורזשוא, פראנקרייך.	קנוט האמסון, נאָרוועגיע.
1921	ק. ה. בראנטינג, שוועדען. ב. ל. לאנגע, נאָרוועגיע.	אנאטאל פראנס, פראנקרייך.
1922	פ. נאנסען, נאָרוועגיע.	י. בענאווענטע, שפאניע.
1923	ניט געווען קיין פרייז.	וו. ב. יעיטס, אירלאנדיע.
1924	ניט געווען קיין פרייז.	וול. רעמאָנט, פוילען.
1925	טש. י. דאוז, אמעריקא. א. טשעמבערליין, ענגלאנד.	ג. ב. שאָו, ענגלאנד.
1926	אריסטיד בריאן, פראנקרייך. ג. סטרעזמאן, דייטשלאנד.	סיניארא דעלעדא, שפאניע.
1927	לודוויג קוויד, דייטשלאנד. פ. באיסאן, פראנקרייך.	הענרי בערגסאן, פראנקרייך.
1928	ניט געווען קיין פרייז.	פרוי אונדסעט, נאָרוועגיע.
1929	פ. ב. קעלאג, אמעריקא.	טהאָמאס מאנן, דייטשלאנד.
1930	נ. סאדערבלאם, שוועדען.	סינקלער לואיס, אמעריקא
1931	נ. מ. באטלער, אמעריקא. דזשיין עדעמס, אמעריקא.	עריק קארלפעלט, שוועדען.
1932	ניט געווען קיין פרייז.	דזשאָן גאלסווארטי, ענגלאנד.
1933	ניט געווען קיין פרייז.	איוואן בונין, רוסלאנד.

יאָהר	פיזיק נאַציאָנאַליטעט	כעמיע נאַציאָנאַליטעט
1901	וו. רענטגען, דייטשלאנד.	י. ה. וואנט האף, דענמארק.
1902	ה. א. לארענץ, דענמארק. פ. זיעמאן, דענמארק.	ע. פישער, דייטשלאנד.
1903	ה. בעקווערעל, פראנקרייך. פ. און מאריע קוריע, פראנקרייך.	ס. א. ארהעניוס, שוועדען.
1904	לאָרד רעיליע, ענגלאנד.	ווס. רעמסעי, ענגלאנד.
1905	פ. לענארד, דייטשלאנד.	פאָן באיער, דייטשלאנד.
1906	דזש. טאמסאן, ענגלאנד.	ה. מואסאן, פראנקרייך.
1907	א. א. מייקעלסאָן, אמעריקא.	א. בוכנער, דייטשלאנד.
1908	זש. ליפמאן, פראנקרייך.	ע. רוטערפארד, ענגלאנד.

יאָהר	פיזיק נאַציאָנאַליטעט	כעמיע נאַציאָנאַליטעט
1909	ג. מארקאָני, איטאליע. פ. בראון, דייטשלאנד.	וו. אסטוואלד, דייטשלאנד.
1910	וואן דערוואאלס, דענמארק.	א. וואלאך, דייטשלאנד.
1911	וו. וויען, דייטשלאנד.	מאריע קוריע, פראנקרייך.
1912	ג. דאַלען, שוועדען.	וו. גרינגארד, פראנקרייך. פ. סאבאטיער, פראנקרייך.
1913	קאמערלינג־אנעס, דענמארק.	א. ווערנער, שווייץ.
1914	פאן לאוע, דייטשלאנד.	ט. ריטשארדס, אמעריקא.
1915	וו. ה. ברעג, ענגלאנד. וו. ל. ברעג, ענגלאנד.	ר. ווילסטאטער, דייטשלאנד.
1916	ניט געוועזן קיין פּרייז.	ניט געוועזן קיין פּרייז.
1917	פּראָפ. טשארלז, דייטשלאנד. בארקלא, ענגלאנד.	ניט געוועזן קיין פּרייז.
1918	מ. פּלאנק, דייטשלאנד.	פריץ האבער, דייטשלאנד.
1919	י. שטארק, דייטשלאנד	ניט געוועזן קיין פּרייז.
1920	ס. גוליאם, שווייץ.	וו. נערנסט, דייטשלאנד.
1921	אלבערט איינשטיין, דייטשלאנד.	פר. סאדרע, ענגלאנד.
1922	נ. באהר, דענמארק.	פ. וו. אסטאן, ענגלאנד.
1923	ר. מיליקאן, אמעריקא.	פריץ פרעגעל, עסטרייך.
1924	ק. זיגבאן, שוועדען.	ניט געוועזן קיין פּרייז.
1925	יאס. פראנק, דייטשלאנד. גוסטאוו הערץ, דייטשלאנד.	ר. זיגמאנדי, דייטשלאנד.
1926	זשאן פּעררין, פראנקרייך.	ט. סוועדבערג, שוועדען.
1927	א. קאמפּטאן, אמעריקא.	ה. ווילאנד, דייטשלאנד.
1928	א. וו. ריטשארדסאָן, ענגלאנד.	א. ווינדאוז, דייטשלאנד.
1929	דוק דעבראגלי, פראנקרייך.	א .הארדען, ענגלאנד. פאן אולערשעלפין, דייטשלאנד.
1930	וואנקאטא ראמאן, אינדיע.	האנס פישער, דייטשלאנד.
1931	ניט געוועזן קיין פּרייז.	קארל באש, דייטשלאנד. פ. בערגיוס, דייטשלאנד.
1932	וו. הייזענבערג, דייטשלאנד.	א. לאנגמיור, אמעריקא.
1933	פּ. דירעק, ענגלאנד. א. שרעדינגער, דייטשלאנד.	ניט געוועזן קיין פּרייז.

יאָר	מעדיצין נאַציאָנאַליטעט
1901	פאן בעהרינג, דייטשלאנד.
1902	ראנאלד ראסס, ענגלאנד.
1903	נ. ר. פינסען, שוועדען.
1904	א. פּ. פּאוולאָוו, רוסלאנד.
1905	ר. קאָך, דייטשלאנד.
1906	ס. גאלגי, איטאליע.
1907	ס. לאווערען, פראנקרייך.
1908	פּ. עהרליך, דייטשלאנד. ע. מעטשניקאָוו, רוסלאנד.
1909	טע. קאכער, שווייץ.
1910	א. קאססעל, דייטשלאנד.
1911	א. גולסטראנד, שוועדען.
1912	א. קאררעל, אמעריקא.
1913	ס. רישעט, פראנקרייך.
1914	ר. באראני, עסטרייך.
1915	ניט געוועזן קיין פּרייז.
1916	ניט געוועזן קיין פּרייז.
1917	ניט געוועזן קיין פּרייז.

יאָר	מעדיצין נאַציאָנאַליטעט
1918	ניט געווען קיין פרייז.
1919	זשול באָרדע, פראַנקרייך.
1920	א. קראָוג, דענמאַרק.
1921	ניט געווען קיין פרייז.
1922	א. וו. היל, ענגלאַנד.
	מעיערהאָף, דייטשלאַנד.
1923	פ. באַנטינג, קאַנאַדע.
	דר. מעקלעאָד, קאַנאַדע.
1924	וו. עינטהאָווען, דענמאַרק.
1925	ניט געווען קיין פרייז.
1926	י. פיביגער, דענמאַרק.
1927	י. וו. יאַאורעג, עסטרייך.
1928	ש. ניקאָלע, פראַנקרייך.
1929	ס. אייקמאַן, דענמאַרק.
	פ. האָפּקינס, ענגלאַנד.
1930	קאַרל לאַנדשטעינער, אַמעריקאַ
1931	אָטאָ וואַרבורג, דייטשלאַנד.
1932	טש. שערינגטאָן, ענגלאַנד.
	ע. ד. אדריאַן, ענגלאַנד.
1933	ט. ה. מאָרגאַן, אַמעריקאַ.

פאָלגענדע אַמעריקאַנער האָבען געקראָגען דעם נאָבעל פרייז

1906	טעאָדאָר רוזוועלט, פאַר שלום.
1907	א. מייקעלסאָן, פאַר פיזיק.
1912	עליו רוט, פאַר שלום.
1912	א. קאַררעל, פאַר מעדיצין.
1914	ט. ריטשאַרדס, פאַר כעמיע.
1919	וואודראָו ווילסאָן, פאַר שלום.
1923	ר. מעליקאַן, פאַר פיזיק.
1925	טש. ס. דאַוז, פאַר שלום
1927	אַרטור קאָמפּטאָן, פאַר פיזיק.
1929	פ. ב. קעללאָג, פאַר שלום.
1930	קאַרל לאַנדשטיינער, פאַר מעדיצין.
1930	סינקלער לואיס, פאַר ליטעראַטור.
1931	נ. מ. באַטלער, פאַר שלום.
1931	דזשיין עדעמס, פאַר שלום.
1932	א. לאַנגמיור, פאַר כעמיע.
1933	טאָמאַס מאָרגאַן, פאַר מעדיצין.

פאָלגענדע אידען האָבען געוואונען נאָבעל פרייזען

נאָמען	געבאָרען	לאַנד געוו. פרייז פאַר	באַמערקונגען
אססער טאָביאַס	1838	האָלאַנד — שלום.	געשטאָרבען 1913.
באַראַני, ראָבערט	1876	עסטרייך — מעדיצין.	באַריהמטער דאָקטאָר.
בערגסאָן, הענרי	1859	פראַנקרייך — פילאָזאָפיע.	באַריהמט מיט זיין פילאָזאָפישע טעאָרי וועגען אינטואיציע.
עהרליך, פאול	1854	דייטשלאַנד — מעדיצין.	געשט. 1925. באַריהמט מיט זיין רפואה געגען סיפילים.
איינשטיין, אַלבערט	1879	דייטשלאַנד — פיזיק.	פאַרטריבען פון דייטשלאַנד זיין פאַרמעגען קאָנפיסקירט.
פראַנק, דזשיימס	1882	דייטשלאַנד — פיזיק.	רעזיגנירט פרייוויליג פון פּראָפעסאָר שטעלע אין דייטשלאַנד, אין 1933.
פריד, אַלפרעד	1864	עסטרייך — שלום.	געשטאָרבען 1921.
פריץ, האַבער	1868	דייטשלאַנד — כעמיע.	געראַטעוועט פילע פון הונגער אין דייטשלאַנד אין צייט פון מלחמה מיט זיינע כעמישע ערפינדונגען. געשטאָרבען אין גלות 1934.
הערץ, גוסטאַוו	1887	דייטשלאַנד — פיזיק.	רעזיגנירט פרייוויליג פון פּראָפעסאָר שטעלע.
לאַנדשטיינער, קאַרל	1868	אַמעריקאַ — מעדיצין.	באַריהמטער דיאַגנאָסטיקער
ליפּמאַן, גבריאל	1845	דייטשלאַנד — פיזיק	פאָרשער אין קאָלירען.
מעיערהאָף, אָטטאָ	1884	דייטשלאַנד — מעדיצין	באַריהמטער דאָקטאָר.
מיכעלסאָן, א. א.	1852	אַמעריקאַ — פיזיק	געשטאָרבען 1931.
וואַלאַך, אָטטאָ	1847	דייטשלאַנד — כעמיע	געשטאָרבען 1907.
ווילשטאַטער, ר.	1872	דייטשלאַנד — כעמיע	
וואַרבורג אָטטאָ		דייטשלאַנד — מעדיצין	באַריהמטער דאָקטאָר.

אין 1934 האָבן פאָלגענדע געוואונען דעם נאָבעל-פּרייז:
אין כעמיע—איריי. אמעריקאַנער.
אין מעדיצין—דר. מינאָט, דר. מוירפי און דר. וויפעל. אמעריקאַנער.
אין ליטעראַטור—לואידזי פירנזעלא. איטאַליענער.
פאר שלום—אַרטור הענדערסאָן. ענגלאַנד.

איינפאַכע פּראָצענט טאַבעלע

סומע	צייט	4 פּראָצ.	5 פּראָצ.	6 פּראָצ.	7 פּראָצ.	8 פּראָצ.
אײן דאָלער	1 מאָנאַט	.003	.004	.005	.005	.006
"	2 "	.007	.008	.010	.011	.013
"	3 "	.011	.013	.015	.017	.020
"	6 "	.020	.025	.030	.035	.040
"	12 "	.040	.050	.060	.070	.080
100 דאָלער	1 טאָג	.011	.013	.016	.019	.022
"	2 "	.022	.027	.032	.038	.044
"	3 "	.034	.041	.050	.058	.067
"	4 "	.045	.053	.066	.077	.080
"	5 "	.056	.069	.280	.097	.111
"	6 "	.067	.083	.100	.116	.133
"	1 מאָנאַט	.334	.416	.500	.583	.667
"	2 "	.667	.832	1.000	1.166	1.333
"	3 "	1.000	1.250	1.500	1.750	2.000
"	6 "	2.000	2.500	3.000	3.500	4.000
"	12 "	4.000	5.000	6.000	7.000	8.000

וואָג און מאָס

אין די פאראייניגטע שטאַאטען

געוויינליכע וואָג

16 דראַכמעס = 1 אונץ
16 אונצעס = 1 פונט
112 פונט = א הונדערטוועיט
20 הונדערטוועיט = 1 טאָן
דער רוסישער פוד באשטעהט פון 36.113 פונט

אפּטעיקערס וואָג

20 גראַנס = סקרופּל
3 סקרופּלס = 1 דראַכמע
8 דראַכמעס = 1 אונץ
12 אונצעס = 1 פונט

טראָי וואָג (פאר וועגען גאָלד)

24 גראַנס = 1 פעניוועיט.
20 פעניוועיטס = 1 אונץ
12 אונצעס = 1 פונט

מאָס פאר טרוקענע געגענשטענדע

2 פּאינט = 1 קוואָרט
8 קוואָרט = 1 פּעק
4 פּעק = 1 בושעל

מאָס פאר פליסיגע זאכען

4 דזשילס = 1 פּאינט
2 פּאינטס = 1 קוואָרט
44 קוואָרט = 1 גאַלאָן
31 1/2 גאַלאַנס = 1 באַרעל.
2 באַרעלס = 1 האָגסהעד.

מאָס פון לענג

12 אינטשעס = 1 פוס
3 פוס = 1 יאַרד
5-1/2 יאַרד = 1 ראַד
40 ראַד = 1 פוירלאָנג
8 פוירלאָנגס = 1 מייל
1760 יאַרד אָדער 5280 פוס = 1 מייל
דער רוסישער אַרשין האלט 28 אינטשעס

קוואַדראַטנע מאָס (צו מעסטען שטח)

144 קוואַדראַטנע אינטשעס = 1 קוו. פוס

9 קוואדראטנע פוס = 1 קוו. יארד
30-1/4 קוואדראטנע יארד = 1 קוו. ראד
160 קוואדראטנע ראדס = 1 אַקער
640 אַקער = 1 קוואדראטנע מייל

קוביק מאָס (פאר סאָלידע געגענשטענדע)

1728 קוביק אינטשעס = 1 קוביק פוס
27 קוביק פוס = 1 קוביק יארד

ציים מאָס

60 סעקונדען = 1 מינוט
60 מינוטען = 1 שטונדע
24 שטונדען = 1 טאָג
7 טעג = 1 וואָך
365 טעג = 1 יאָהר
366 טעג = ״ עבור יאָהר

רונדע מאָס (צו מעסטען צירקלען)

60 סעקונדען = 1 מינוט
60 מינוטען = 1 דיגרי
30 דיגרים = 1 סיין
12 סיינס = 1 צירקעל

א קופּע האָלץ 8 פוס לאנג, 4 פוס ברייט און 4 פוס הויך איז א קאָרד.

ברעטער ווערען פארקויפט ביים ברעט פוס. א ברעט פוס איז 1 פוס לאנג, 1 פוס ברייט און 1 אינטש גראָב.

מאָס וואָס א הויז פרוי דארף וויסען

א קווארט מאָס האלט די פאָלגענדע זאכען:
1 פונט ווייצענע מעהל אָדער א פונט פוטער, אָדער א פונט מיט אן אונץ זאמד צוקער.

אין דורכשניט זיינען דאָ 10 אייער אין א פונט.

אין א פּאינט געפינען זיך 32 עסלעפעל אדער 2 גלעזער.

אין א טהעלעפעל געהן אריין 80 טראָפּענס.

גאָלד־זאפּאס פון צענטראלע באַנקען און רעגירונגען אין 1932 אין טויזענדער דאָלאר

פאראייניגטע שטאאטען	$4,045,522
ענגלאנד	582,948
פראנקרייך	3,254,247
דייטשלאנד	192,043
ארגענטינא	248,817
יאפּאן	211,897
שפּאניע	435,832
איטאליע	307,157
רוסלאנד	367,692
צוזאמען אין 50 לענדער	11,897,323

נאַציאָנאַלער רייכטהום פון פארשידענע לענדער אין דער וועלט בעפאָר דעם וועלט קריזיס

לאנד	יאָהר פון אויסרעכענונג	ביליאָנען דאָלארען
ארגענטינא	1928	15.0
בראזיליע	1928	16.0
בעלגיע	1928	10.8
דענמארק	1928	5.4
קאנאדא	1927	27.7
טשעכאָסלאָוואקיע	1928	9.9

לאנד	יאהר פון אויסרעכענונג	ביליאנען דאלארען
האָלאנד	1928	8.2
אונגארן	1924	3.2
אינדיע (בריטיש)	1922	45.0
איטאַליע	1925	22.3
פראנקרייך	1925	51.6
דייטשלאנד	1924	40.0
ענגלאנד	1925	117.8
שפאניע	1928	42.1
רוסלאנד (אין אייראָפּא)	1924	50.0
יאפאן	1928	51.0
מעקסיקאָ	1928	6.8

ארמייען אין די לענדער פון אייראָפּא

מלוכה	גרויס פון ארמיי
בעלגיע	83,948
בולגאריע	19,956
טשעכאָסלאָוואקיע	109,637
פראנקרייך	593,040
דייטשלאנד	99,191
גריכענלאנד	53,043
אונגארן	84,993
איטאַליע	425,897
האָלאנד	55,376
פוילען	266,015
פּאָרטוגאל	41,797
רומעניע	122,273
שפאניע	162,285
סאָוועטען רעגירונג	562,000
יוגאָסלאוויע	112,610

וויכטיגער דאָקומענט

דייטשע פּראָקלאמאציע צו אידען אין דער צייט פון מלחמה

איהר ווילט וויסען דעם נוסח פון דער פּראָקלאמאציע? אָט איז זי וואָרט ביי וואָרט:

צו די אידען אין פוילען

די העלדישע ארמייען פון די גרויסע מיטעל־אייראָפּעאישע רעגירונגען, דייטשלאנד און עסטרייך, זיינען אריין קיין פוילען.

דער מעכטיגער מאַרש פון אונזערע אקציעס האָט געצוואונגען די דעספּאָטישע רוסישע רעגירונג צו אנטלויפען.

אונזערע פאָהנען ברענגען אייך רעכט און פרייהייט: גלייכע בירגער־רעכט, פרייהייט פאר'ן גלויבען, פרייהייט צו ארבייטען אומגעשטערט אין אלע צווייגען פון עקאָנאָמישען און קולטורעלען לעבען אין אייער גייסט.

צו לאַנג האָט איהר זיך געפּלאָגט אונטער דעם אייזערנעם מאָסקאָוויטישען יאָך.

ווי פריינט קומען מיר צו אייך, די באַרבארישע פרעמדע רעגירונג איז אוים.

די גלייכע רעכט פאר אידען זאָל ווערען געבויט אויף פעסטע פונדאמענטען.

לאָזט אייך ניט, ווי א סך מאָל, אָפּנארען דורך חניפה'דיגע פארשפּרעכונגען.

צי האָט ניט אייך אין 1905 דער צאַר צוגעזאָגט די גלייכע רעכט פאר די אידען און צי האָט ער ניט דערויף געגעבען דעם העכסטען מאניפעסט?

ווי האָט ער אייך אָפּגעצאָהלט דעם דאָזיגען חוב, וואָס מען האָט אויף זיך גענומען פאר דער גאנצער וועלט?

געדענקט דאָס ארויסטרייבען, וואָס מען טרייבט די אידישע מאַסען פון זייערע איינגעזעסענע מקומות!

געדענקט קישינעוו, האָמעל, ביאַליסטאָק, שעדלעץ און פילע הונדערטער אנדערע בלוטיגע פּאָגראָמען!

געדענקט דעם ביילים־פּראָצעס, און די אַרבייט פון דער באַרבאַרישער רעגירונג צו פארשפּרייטען דעם שרעקליכען ליגען פון בלוט־געברויך ביי אידען!

אזוי האָט דער צאַר געהאַלטען זיין מאָנארכיש וואָרט, וואָס ער האָט געגעבען זייענדיג אין דער קלעם!

ער איז איצט ווידער אין א קלעם! — אָט דאָס איז די סיבה פון זיינע פארשפּרעכונגען!

אייער הייליגער חוב איז איצט צוזאמענצונעמען אלע קרעפטען, מיטצוארבייטען ביי דער באפרייאונג.

אלע פאָלקס־קרעפטען: אייער יונגער דור, אייערע קהלות, אייערע חברות — מוזען זיך שטעלען ווי איין מאַן, מיטצוארבייטען ביי דער הייליגער זאַך.

מיר ערווארטען, אז איהר וועט באווייזען, דורך פאַקטען, אייער פארשטאַנד און אייער איבערגעבענקייט.

ווענדט זיך מיט דעם גרעסטען בטחון צו די קאָמענדאנטען פון אונזער מיליטער אין די ערטער וואָס זיינען נאָהענט צו אייך.

אלע סאָרט ליפעראונגען ווערען באלד און גוט באַצאָהלט.

באהיט דעם וועג צו באצווינגען אינגאנצען דעם שונא און צו ברענגען דעם נצחון פון פרייהייט און גערעכטיגקייט!

די אָבערע לייטונג פון די פארבינדעטע דייטשע און עסטרייך־אונגארישע ארמייען.

כראָנאָלאָגיע

פאַר די מאָנאַטען פון סעפּטעמבער 1933 ביז דעם 20טען נאָוועמבער 1934.

1933

סעפּטעמבער 4. — דער שטאַט מעין שטימט צוויי צו איינס צוריקצורופען פּראָהיבישאַן.

סעפּטעמבער 13. — א גרויסער מאַרש אין וועלכען עס האָבען זיך באַטייליגט איבער א מיליאָן מענשען האָבען מאַרשירט אין ניו־יאָרק לכבוד די נ. ר. א.

סעפּטעמבער 19. — א אינטערנאַציאָנאַלע קאָמיסיע פון יוריסטען, וואָס האָט אין לאָנדאָן אונטערזוכט דעם רייכסטאַג פייער, האָט ארויסגעטראָגען אַן אורטייל, אַז דער פייער האָט נאָר געקענט זיין אין די אינטערעסען פון די נאַצים.

סעפּ. 20. — דאָלפוס האָט פאָרמירט א פאַשיסטישע רעגירונג פון עטליכע פאַשיסטישע פּאָליטישע גרופּען.

די עוואַנגעלישע קירכע אין זאַקסען האָט באַשלאָסען ארויסצוּוואַרפען די אידישע ווערטער אמן און הללויה פון דייטשען תהלים.

סעפּט. 21. — אין לייפּציג האָט זיך אנגעפאַנגען דער פּראָצעס פון רייכסטאַג־פייער. עס ווערען באַשולדיגט דריי בולגאַרישע קאָמוניסטען. דער דייטשער קאָמוניסט טאָרגלער און פאַן דער־לובע. פון די באַשולדיגטע האַלט זיך זעהר מוטיג דער בולגאַר דימיטריעוו.

סעפּט. 26. — די קעניגין פון אבעסיניע האָט באַזוכט ירושלים. זי קלעימט אַז זי שטאַמט פון דער מלכת שבא און קעניג שלמה.

אָקטאָבער 2. — אין ניו־יאָרק האָט זיך געעפענט דער גלות אוניווערסיטעט וואו די פאַרטריבענע דייטשע וויסענשאַפטסלייט פאַרנעמען שטעלעס אלס פּראָפעסאָרען.

אָקטאָבער 10. — פּרעזידענט רוזוועלט האָט זיך געווענדעט צו קאַלינין, דעם פּרעזידענט פון דער עקזעקוטיוו פון די פעדעראַטיווע רוסישע רעפּובליקען צו שיקען א שליח און אנצופאַנגען פאַרהאַנדלען וועגען אנערקענונג פון רוסלאַנד. קאַלינין האָט געענטפערט, אַז ער שיקט ארויס מאַקסים ליטווינאָוו.

אָקטאָבער 13. — די אמעריקאַן פעדעריישאַן אוו לעיבאָר אויף דער קאַנווענשאַן אין וואַשינגטאָן האָט אנגענומען א רעזאָלוציע צו באָיקאָטירען דייטשע סחורות.

אָקטאָבער 14. — היטלער האָט ערקלערט, אַז דייטשלאַנד ציהט זיך צוריק פון דעם ליעג אָף ניישאַנס. ראַטיפיקאַציע איז באַשטימט געוואָרען פאַר דעם 12טען נאָוועמבער, 1933.

אָקטאָבער 21. — א פאַרם סטרייק איז פּראָקלאַמירט אין איינִיגע אמעריקאַנער מערב שטאַאַטען.

אין לעמבערג איז דערשאָסען געוואָרען דער רוסישער קאָנסול מעלאָוו.

אָקטאָבער 26. — דזשעימס מאַקדאָנאַלד ווערט באַשטימט אלס היי־קאָמישיאָנער פאַר די דייטשע פליכטלינגע.

אָקטאָבער 27. — איז א דעמאָנסטראַציע פון אראַבער אין פּאַלעסטינע געגען אידישער אימיגראַציע ווערען 20 אראַבער געטויטעט און איבער הונדערט פאַרוואונדעט.

נאָוועמבער 2. — דער אידישער פאַרלאַג אולשטיין מיט א גרויסער צאָהל צייטונגען, זשורנאַלען און דרוקערייען פון ביכער ווערט איבערגענומען פון די נאַצים.

נאָוועמבער 7. — מאַקסים ליטווינאָוו, דער רוסישער אויסלענדישער מיניסטער איז אָנגעקומען אין אמעריקע צו פאַרהאַנדלען וועגען אנערקענונג פון רוסלאַנד דורך אמעריקע.

מעקליווי, א קאַרפּענטער ווערט ערוועהלט אלס סאָציאַליסטישער מעיאָר אין ברידזשפּאָרט, קאָנעקטיקוט.

נאָוועמבער 12. — פערציג מיליאָן דייטשען ראַטיפיצירען מיט יע די טהאַט פון היטלער'ן, וואָס ער האָט פאַרלאָזען די ליעג אָף נעישאַנס. די צאָהל ניין זאָגער איז איבער צוויי מיליאָן. די אויסלענדישע צייטונגען טייטשען אוים די באַדייטענדע צאָהל ניין זאָגער אונטער דעם טעראָר וואָס הערשט אין דייטשלאַנד אלס צייכען פון אקטיווער רעוואָלוציאָנערער שטימונג.

נאָוו. 13. — אַן אונטערזוכונגס קאָמיטע אויסצופאָרשען טהעטיגקייט פון נאַצים ווערט באַשטימט פון קאָנגרעס.

נאָוו. 17. — די פאַראייניגטע שטאַטען שטעלט צוריק נאָרמאַלע דיפּלאָמאַטישע באַציאונגען מיט סאָוועט־רוסלאַנד. סאָוועט־רוסלאַנד

ווערט אנערקענט און וויליאם בוליט ווערט באַ־שטימט אלס ערשטער אמבאסאדאר פון די פאַר־אייניגטע שטאַאטען אין רוסלאנד.

נאוו. 17. — הענרי מארגענטוי ווערט עק־טינג סעקרעטערי אף טרעזשורי. דער סעקרע־טערי וואודין קריגט א לאנגע וואקיישאן צוליב זיין שוואכען געזונד.

נאוו. 19. — אלעקסאנדער טראיאנאוסקי ווערט אויסגעקליבען אלס ערשטער סאוועט־רוסי־שער אמבאסאדאר אין די פאראייניגטע שטאַ־טען.

נאוו. 21. — רוזוועלט'ס פינאנציעלער ראט־געבער, פראפ. ספראג, רעזיגנירט מיט אן אטאקע אויף דעם פרעזידענט'ס פינאנציעלע פלענער.

נאוו. 22. — די דיסארמאמענט קאנפערענץ האט ווידער אין א נאווינע אבגעלייגט איהרע זיצונגען אויף א מאנאט.

נאוו. 24. — אל. סמיטה, דער אמאליגער דעמאקראטישער קאנדידאט פאר פרעזידענט און מעהרערע מאהל גאווערנאר פון ניו־יארק, קומט ארויס מיט אן אטאקע אויף די פינאנ־ציעלע פלענער פון רוזוועלט. ער פאדערט א גאלד דאלאר ניט קיין „באלאני דאלאר".

דעצעמבער 5. — מיט דעם רעזולטאט פון שטימען אין די שטאַאטען פענסילווייניע, אהייא און יוטא, איז אַטאמאטיש ראטיפיצירט געווא־רען דער 21טער אמענדמענט פון דער אמעריקא־נער קאנסטיטוציע, וואס רופט צוריק דעם 18טען אמענדמענט וועגען „פראהיבישאן".

דעצעמבער 6. — די דייטשע "סטויבען געזעלשאפט" פייערט דעם דייטשען טאג מיט סוואסטיקאס און נאצי פלעגס. אמבאסאדאר לוטהער אדרעסירט די פארזאמלונג.

דעצ. 6. — קוירנעל טשארלס א. לינדענ־בערג מיט זיין פרוי פליהען איבער דעם אטלאנ־טישען ים פון אפריקע ביז בראזיליען, א שטרע־קע פון 1875 מיילען געדויערט ביי זיי 16 שטונדען.

דעצ. 8. — א גענעראל סטרייק איז ער־קלעהרט געווארען אין שפאניען. ער האט זיך ניט געקרוינט מיט קיין פולען ערפאלג.

דעצ. 12. — דער נאצי־רייכסטאג ווערט פארזאמעלט. פון די 661 דעלעגאטען זיינען צוויי כלומרשט ניט קיין נאצים. דאס זיינען פאן פאפען און דאקטאר הוגענבערג. די טראגי־קאמעדיע האט געדויערט בלויז עטליכע שטונ־דען.

דעצ. 11. — די ענגלישע רעגירונג קויפט אב פאר א האלבען מיליאן דאלאר א אלטען תנ"ך פון דער סאוועט־רעגירונג.

דעצ. 17. — יאן דוקא, דער רומענישער פרעזידענט ווערט ערמארדעט פון א יונגען סטודענט. דער מערדער איז א מיטגליד פון א אנטיסעמיטישער ארגאניזאציע „די אייזערנע גווארדיע".

דעצ. 19. — אויף א קאנפערענץ פון פאן אמעריקע אין מאנטעווע, האט הולל, דער שטאַאטס סעקרעטאר פון רוזוועלט'ס קאבינעט ערקלעהרט, אז קיין אמעריקאנער קלענער שטאַאט דארף ניט מורא האבען פאר אינטער־ווענציע פון אמעריקע.

דעצעמבער 7. — דער געזעץ צו פארבא־טען שחיטה געהט אריין אין קראפט אין גאנץ דייטשלאנד אונטער'ן אויסרייד פון „צער בעלי חיים". א אידישער רב האט געזאגט וועגען דעם, אז עס פאסט זיך דער פסוק „זובחי אדם עגלים ישקון". זיי שעכטען מענשען און קושען קעלבער.

דעצ. 14. — א מיטינג פון דאקטוירים און דענטיסטען נעמט אן א רעזאלוציע צו באיקא־טירען דייטשע סחורות.

דעצ. 23. — דער היי־קאמישיאנער פון די „ליגע אף ניישאנס" דזשיימס מעקדאנאלד, פארעפענטליכט א דערוויילינגען באריכט איבער דעם צושטאנד פון דייטשע פליכטלינגע. פליכט־לינגע זיינען דא אין פילע לענדער. א העלפט פון אלע פליכטלינגע זיינען אין פראנקרייך, א צעהנטעל אין פאלעסטינע. די צאהל פון פליכט־לינגע איז ארום 60 טויזענד. 86 פראצענט פון זיי זיינען אידען.

דעצ. 23. — דער פראצעס פון די באשול־דיגטע אין רייכסטאג פייער ווערט פארענדיגט. די בולגארען און טארגלער ווערען דערקלעהרט ניט שולדיג. דער האלב צודרעהטער, דעגענע־רירטער האלענדער פאן דע לובע ווערט ער־קלעהרט אלס דער הויפט שולדיגער. די בולגא־רישע קאמוניסטען ווערען באפרייט. דער דייטש טארגלער פארבלייבט אין תפיסה.

דעצ. 28. — ישיבה לייט פון ראדינער ישיבה (געגרינדעט פון חפץ חיים) ערקלעהרען א סטרייק זיי ענטזאגען זיך צו לערנען ביז מען וועט זיי ניט געבען עסען.

דעצ. 30. — סאוועט־רוסלאנד פארעפענט־ליכט די פונקטען פון דעם צווייטען 5־יאהריגען פלאן.

דעצ. 28 — וויליאם גרין, פרעזידענט פון אמעריקאן פעדעריישאן אף לעיבאר, לאזט ארויס א פראקלאמאציע צו די יוניאנס, אנגעשלאסען אן דער א. פ. אוו ל. צו פארשטארקען דעם באיקאט פון דייטשע סחורות.

1934

יאנואר 1. — עס געהט אריין אין קראפט דער פונקט צו פארזיכערן דעפאזיטס ביז 2500 דאלאר, וואס איז אָנגענומען געווארען אין דער אויסערגעוועהנליכער זיצונג פון קאָנגרעס.

דער 73טער קאָנגרעס האָט זיין ערשטע רעגעלע זיצונג דעם 3טען יאנואר 1934, לויט דער באשטימונג פון דעם 20טען אמענדמענט.

יאנואר 15. — דער קאָנגרעס אויטאָריזירט דעם פּרעזידענט צו שניידען די וואָג פון גאָלד אין דאלאר פון 40 ביז 50 פּראָצענט. די וואָג ווערט באשטימט 59.06 פון פריהערדיגען וואָג.

יאנואר 10. — דזשיימס מעקדאָנאלד, הויי־קאָמישיאָנער פון ליעג אָף נײשאָנס האָט ערקלעהרט, אז פון 20 ביז 25 מיליאָן דאלאר איז נויטיג איינצואָרדענען דייטשע פליכלינגע.

יאנואר 14. — הונדערט טויזענד דייטשען הערען זיך צו ווי דער פּראָפּאגאנדא מיניסטער דר. געבעלס האָט פארעפנטליכט א געזעץ, לויט וועלכען דער אייגענטהימער פון א געשעפט איז דער האר איבער די אונטערטעניגע ארבייטער.

יאנואר 23. — פּרעזידענט רוזוועלט אנערקענט די נייע רעגירונג פון קיובא.

יאנואר 26. — א שלום אָבמאַך געסיינט צווישען פּוילען און דייטשלאנד.

יאנואר 30. — היטלער'ס רייכסטאג נעמט אָן א געזעץ לויט וועלכען אלע פעדעראלע געזעצגעבענדע קערפּערשאפטען ווערען אָבגעשאפט.

פעברואר 6. — גרויסע אומרוהען אין פּאריז אנגעפיהרט פון איין זייט פון קאָמוניסטען און פון דער צווייטער זייט פון ראָיאליסטען. עדוואַרד דעלאדיע, פּרעמיער קריגט א פּארטרויאונגס וואוט פון פּארלאמענט.

פעברואר 17. — דער קעניג פון בעלגיען אלבערט ווערט דער'הרג'עט קלעטערענדיג אויף בערג.

פעברואר 23. — דער 33־יעהריגער יונגערמאַן לעאָפּאָלד ווערט קעניג אין בעלגיען אלס לעאָפּאָלד דער דריטער.

אויפשטאַנד אין עסטרייך

פעברואר 12. — צוליעב דער פּראָוואָקאציע פון דעם צבועק דאָלפוס האָט אויסגעבראָכען א אויפשטאנד פון דעם עסטרייכישען סאָציאליסטישען שוץ־בונד אין וויען. וויענער ארבייטער באוואפענט מיט אלטפרענקישע געוועהר האָבען זיך פארבאריקאדירט אין די בארימטע סאָציאליסטישע מוניציפּאלע הייזער אין וויען. די היימווער, די פאשיסטישע ארמיי צוזאַמען מיט פּאָליסלייטע, באוואפענט מיט שווערע ארטילעריע און האָוויצערס האָבען באָמבארדירט די הייזער און מיט קריסטליכע אויגענגלאָצעריי ערמאָרדעט פרויען און קינדער.

די ארבייטער און זייערע פרויען האָבען ארויסגעוויזען אויסערגעוועהנליכען העראָאיזם. פיער טעג האָט געדויערט דער העלדישער קאַמף. די קעמפער האָבען ערווארטעט, אז אלע עסטרייכישע ארבייטער זאלען ערקלעהרען א גענעראל סטרייק. קיין גענעראל סטרייק איז ניט פארגעקומען און די ווינער ארבייטער האָבען נאָך שווערע קרבנות אויפגעגעבען דעם קאַמף.

דער אויפשטאַנד האָט זיך פארשפּרייט אין אַנדערע עסטרייכישע שטעדט, אין סטייער, ברוק און מור, עגענבורג, ווילהעלמסבורג און נאָך עסטרייכישע שטעדט. הונדערטע ארבייטער פרויען און קינדער זיינען געפאלען אין שלאַכט. דורך מאָרד, פּראָוואָקאציע און טייכען בלוט האָט דער קריסט דאָלפוס פּראָקלאמירט דעם „דייטשען קריסטליכען קאָאָפּעראַטיווען שטאַט”.

דער אויפשטאַנד האָט זיך אנגעפאנגען מיט א פּאָר טעג פריהער אין לינץ. די פאשיסטישע היימווער האָבען געפאָדערט פון די סאָציאַליסטישע באאמטע אויפצוגעבען די לאָקאלע רעגירונגען און אז דער שוצבונד זאל זיך ענטוואפענען. דער שוצבונד האָט זיך געשטעלט געגען. אין וויען האָט די היימווער ארעסטירט א גרויסע צאָהל סאָציאליסטישע פיהרער און געפאָדערט פון דער ווינער סאָציאליסטישער שטאָדט רעגירונג זיך אויפצולייזען. די ווינער ארבייטער זיינען געווארען ענטריסטעט און דער אויפשטאנד האָט אויסגעבראָכען. די סאָציאליסטישע פיהרער דזשוליוס דייטש און אָטאָ באוער, וועמען מען האָט ניט געקענט ארעסטירען זיינען געשטאַנען מיט די קעמפער ביז'ן לעצטען מאָמענט. דזשוליוס דייטש איז געווען זייער פארוואונדעט.

פעברואר 16. — די געשעהעניסע אין וויען האָבען ארויסגערופען צאָרן און פּראָטעסטען אין די ארבייטער קרייזען אין דער גאנצער וועלט. די אמעריקאנער סאָציאליסטען האָבען אויך פאררופען א פּראָטעסט דעמאָנסטראציע אין מעדיסאָן סקוועער גארדען אין ניו יארק. אין אלע שעפּער וועלכע זיינען קאָנטראָלירט פון אידישע יוניאָנס האָבען ארבייטער געסטאָפּט פון זייער ארבייט און אין מאַסען געגאַנגען

אין מעדיסאָן סקווער גאַרדען. די קאָמוניסטען, וועלכע האָבען זיך אַריינגעריסען אין האַל האָבען געשטערט די רעדנער. עס האָבען אויסגעבראָכען געשעלעגען און די ריזיגע דעמאָנסטראַציע איז אָבגעבראָכען געוואָרען. דער צאָרן פון די אידישע אַרבייטער איז אויך געוואָקסען גרויס געגען די קאָמוניסטען.

פעברואר 25. — דער אידישער אַרבייטער קאָמיטעט האָט פאַררופען אַ פאַרזאַמלונג פון אידישע אַרבייטער אָרגאַניזאַציעס אַנצופאַנגען אַ ענערגישען קאַמף געגען פאַשיזם אויף דער גאַנצער וועלט. אויף דער פאַרזאַמלונג זיינען געווען פאָרטראָטען אידישע יוניאָנס, אַרבייטער אָרדענס, פועלי ציוניסטען און קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס. די צאָהל פון דעלעגאַטען איז געווען 565. צוליב אַ רעזאָלוציע וועגען אידישען קאָנגרעס, האָבען די ציוניסטיש געשטימטע דעלעגאַטען פאַרלאָזען דעם האַל.

מאַרטש 1. — הענרי פו יאַי ווערט געקרוינט אַלס דער ערשטער קעניג פון מאַנדזשוקאָ, אונטער יאַפּאַנ'ס השגחה.

מאַרטש 7. — די אַמעריקאַן פעדערייישאָן אָף לייבאָר בשותפות מיט'ן אידישען קאָנגרעס האָבען אַראַנזשירט אַ געריכט איבער היטלער אין ניו יאָרק, אין מעדיסאָן סקווער גאַרדען. עס האָבען גערעדט 23 פּראָמינענטע רעדנער, ווי סענאַטאָר טיידינגס, דער אַמאָהליגער סעק. אָף סטייט קאָלבי, לאַ גוואַרדיע, אַל. סמיטה, דזשאָדזש סעמועל סיבורי, מעטהיו וואָהל, וויים טשערמאַן פון דער א. פ. און ל., ראַבאַי סטיפען ווייז, אייב קאַהאַן, רעדאַקטאָר פון „פאָרווערטס" און נאָך. דער מיטינג טראָגט אַרויס אַ איינשטימיגע רעזאָלוציע, אַז היטלער האָט מיט זיינע מעשים תעתועים באַגאַנגען אַ שרעקליכען פאַרברעכען געגען דער ציוויליזאַציע.

מאַרטש 8. — דער דייטשער אַמבאַסאַדאָר לוטהער פּראָטעסטירט געגען אורטייל פון מעדיסאָן סקווער גאַרדען צו דעם אַמעריקאַנעם סטייט דעפּאַרטמענט.

מאַרטש 20. — דער אַמעריקאַנער קאָנגרעס נעהמט אָן די רעזאָלוציע פון דעם קאָנגרעסמאַן דיקשטיין צו באַשטימען אַ קאָנגרעשיאָנאַל קאָמיטע צו אונטערזוכען די טהעטיגקייט פון די נאַציס אין די פאַראייניגטע שטאַאַטען.

אַפּריל 5. — ספּיקער רעני באַשטימט אַ פאָרמאַלע אונטערזוכונגס קאָמיטע אויסצופאָרשען די טהעטיגקייט פון אונאַמעריקאַנער עלעמענטען. קאָנגרעסמאַן מעקקאָרמיק טשערמאַן. די איבעריגע מיטגלידער זיינען: קאָנגרעסמאַן דיקשטיין, קרעמער, מיידעמאַן און געינאָר.

אַפּריל 25. — וואַלאַדעק פּראָטעסטירט געגען דעם נאַצי אינספּירירטען דייטשען לעהר־בוך, וואָס ווערט באַנוצט אין די אַמעריקאַנער הייסקולס. די באָארד אָף עדיוקיישאָן פאַרשפּרעכט די זאַך צו אונטערזוכען.

מאַי 9. — אַ סטרייק פון לאָנגשאָרמען האָט זיך אָנגעפאַנגען אין סאַן פראַנציסקאָ.

מאַי 16. — אַ פאַשיסטישע איבערקערעניש איז פאָרגעקומען אין לאַטוויע. אַלע האָבען געשלאָפען און טיף אין דער נאַכט האָט דער מיניסטער־פּרעזידענט קאַרל אולמאַניס געלאָזט אַרעסטירען אַלע סאָציאַל־דעמאָקראַטען און לעגיאָנערען און האָט פּראָקלאַמירט אַ פאַשיסטישע דיקטאַטור. צווישען די אַרעסטירטע זיינען דאָ די בונדיסטען דר. מייזעל, ישראל ברוין, יוליוס ראַבינאָוויטש, ווי אויך פיהרער פון די פועלי ציון פּראָפעסאָר לאַזאַרסאָן.

מאַי 20. — אויך בולגאַריע איז אַריינגעטראָטען אין די רייען פון פאַשיסטישע מלוכות.

צו דעם הונדערט־יאָהריגען טויט פון פראַנצויז לאַפאַיעט, וועלכער האָט אַקטיוו מיטגעהאָלפען אין דער אַמעריקאַנער רעוואָלוציע, האָט דער אַמעריקאַנער קאָנגרעס אָבגעהאַלטען אַ ספּעציעלע זיצונג. דער פראַנצויזישער אַמבאַסאַדאָר האָט די זיצונג אַדרעסירט.

מאַי 23. — אַ אידישער גענעראַל סטרייק פאַר איין טאָג איז פּראָקלאַמירט געוואָרען אין פּאַלעסטינע געגען די באַשרענקונג פון אימיגראַציע פון אידען.

מאַי 28. — בעני ראָס, וועמעס אמת'ער נאָמען עס איז בנימין ראָזאָווסקי, אַ זוהן פון אַ אידישען גראָסערימאַן האָט געוואונען אַ דאָבל טשעמפּיאָנשיפּ אַלס שלעגער.

מאַי 24. — דער אַלטער מאַסאַריק איז ווידער ערוועהלט געוואָרען פּרעזידענט פון טשעכאָסלאָוואַקיע.

מאַי 29. — אין קאַטאָוויץ הויבט זיך אָן אַ פּראָצעס וועגען תלמוד.

אַ עהרען־באַנקעט איז אַראַנזשירט געוואָרען צו לואי וואַלדמאַן פאַר זיין ערפאָלגרייכע פאַרטיידיגונג פון אָסמאַן, אַ אידישער סאָלדאַט, וועלכער איז באַשולדיגט געוואָרען אין שפּיאָנאַזש.

סאָציאַליסטישע קאָנווענשאָן
אין דעטרויאיט

מאַי 31. — די סאָציאַליסטישע קאָנווענשאָן אין דעטרויאיט ווערט ערעפענט מיט אַ גרויסער מאַסענפאַרזאַמלונג וועגען אַמעריקאַנער

פּראָבלעמען. נאָרמאַן טאָמאַס, דזשייקאָב פּענקין און אַנדערע טרעטען אויף אַלס רעדנער. דער עולם נעמט זיי אויף מיט באַגייסטערונג.

אין דעם באַריכט וואָס די עקזעקוטיוו פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי האָט צוגעשטעלט ווערט אָנגעגעבן, אַז די צאָהל מיטגלידער פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי דעם 1טען דזשאַנואַרי 1914 איז געווען 22,861.

לעאָ קירציקי, דער פאַרזיצער פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי האָט די קאַנווענשאָן אָפיציעל געעפנט.

ביי דער וואַהל פון פאַרזיצענדען האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אויף דער קאַנווענשאָן זיינען פאַרטראָטען דריי ריכטונגען. רעכטע, ראַדיקאַלען און עקסטרימע לינקע, וועלכע שטעהן אין פאַרהאַנדלונגען מיט די טראָצקיסטען און לאַווסטאָניסטען. דער לינקער גענאָסע אַלען פון קאָנעקטיקוט האָט געקראָגען 74 שטימען, גענ. אַלדזשערנאָן ליע, האָט געקראָגען 51 שטימען.

א שטורמישע דעבאַטע איז אויסגעבראָכען אויף דער קאַנווענשאָן צוליעב פּרינציפּיעלע פראַגען. די לינקע האָבען געזוכט אַריינצובריינגען א רעזאָלוציע אָנצונעמען אין פּרינציפּ דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט און אָנווענדען דעם גענעראַל סטרייק אין פאַל פון א מלחמה. פאַר דער רעזאָלוציע האָט גערעדט קרוגער פון שיקאַגאָ, געגען דער רעזאָלוציע זיינען שאַרף אַרויסגעטראָטען די גענאָסען סאָלאָמאָן, וואַלדעק, פּענקין און וואַלדמאַן. גענאָסע נאָרמאַן טאָמאַס שלאָגט פאָר די רעזאָלוציע אין דער פאָרמע אין וועלכער זי איז פאָרגעלייגט געוואָרען אָבלעהנען, אָבער אָנצונעהמען א פּשרה רעזאָלוציע לויט וועלכער עס ווערט אָנערקענט דער פּרינציפּ פון דעמאָקראַטיע, אָבער אין אויסערגעוועהנליכע פאַלען זאָל מען זיך ניט אָבשרעקען פאַר דיקטאַטור. פאַר טהאָמאַס פּשרה האָבען געשטימט דעלעגאַטען, וועלכע רעפּרעזענטירען 10,822 שטימען און געגען 6512. (די טהאָמאַס רעזאָלוציע איז געדרוקט אויף אַן אַנדער פּלאַץ).

אין דער עקזעקוטיוו פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי ווערען ערוועהלט: קרוגער, שיקאַגאָ, הודס, פּענסילווייניע, שאַדיד, אָקלאַהאָמאַ, פּראָפ. ספּראַגוע, פראַנץ דאַניעלס, האָפּנוד, דזשיימס גראַהאַם, דזשיימס אָניעל און נאָרמאַן טהאָמאַס.

דזשון 4. — אויף דער לויה פון דעם אידישען אַרבייטער לובינסקי, וועלכער איז ערמאָרדעט געוואָרען פון די פּוילישע „נאַרעס" (א פּוילישע אָרגאַניזאַציע עהנליך צו נאַציס) זיינען געווען איבער צעהן טויזענט מענשען.

דזשון 5. — פון פילע פּוילישע שטעדט קומען אן ידיעות, אַז די פּוילישע נאַראַס פּאַגראָמירען אידען.

דזשון 8. — נאָך עטליכע וואָכען פון פאַרהאַנדלונגען אין געריכט אין דער באַשולדיגונג פון די רעוויזיאָניסטען סטאַווסקי און ראָזענבלאַט אין דעם מאָרד פון דאָקטאָר אַרלאָזאָראָוו, וועלכער איז ערמאָרדעט געוואָרען דזשון דעם 16טען, 1933, האָבען די ריכטער אַרויסגעטראָגען דעם אורטייל, אַז עס זיינען ניטאָ קיין באַווייזע געגען ראָזענבלאַט, אָבער סטאַווסקי איז שולדיג.

דזשון 14. — דער אידישער שלעגער מאַקס בער צוממיתט דעם איטאַליענישען וועלט־טשעמפּיאָן שלעגער פּרימאָ קאַרנערע. מאַקס בער קריגט דעם טיטעל טשעמפּיאָן שלעגער פון דער וועלט.

דזשון 15. — היטלער איז געפלויגען אין איטאַליען דורכצוריידען זיך וועגען פּאָליטישע פראַגען. מען דענקט אַז די פראַגע פון עסטרייך האָט פאַרנומען אין די פאַרהאַנדלונגען דעם ערשטען פּלאַץ.

סאָל עפּשטיין און האַנס ציגלער זיינען פאַראורטיילט געוואָרען צום טויט אין דייטשלאַנד פאַר א פאַרדאַכט, אַז זיי זיינען שולדיג אין מאָרד פון דעם אויסוואורף האָרסט וועסעל.

דזשון 15. — פאָן פּאַפּען איז אַרויס מיט א שאַרפער קריטיק געגען דעם, וואָס די נאַציס אונטערדריקען יעדע מיינונג.

דזשון 20. — אחי מאיר, דער אַנפיהרער פון די טעראָריסטען „בריונים" ווערט פאַראורטיילט צו 21 מאָנאַטען טורמע.

דזשון 19. — דער 73טער קאָנגרעס שליסט זיך 5 פאַרטאָג.

דזשון 24. — די ביינער פון אהרן ליבערמאַן, דער ערשטער אידישער סאָציאַליסט, ווערט איבערגעפיהרט פון סיראַקיוז אין ניו יאָרק 53 יאָהר נאָך זיין טויט. די ביינער פון ליבערמאַן ווערען באַערדיגט אויף דער מאַונט כרמל בית עולם פון אַרבייטער רינג.

דזשון 24. — א קאָנפערענץ פון 10 סטייטס ווערט אָבגעהאַלטען וועגען סאָציאַליסטישע פּאָליטיק. עס ווערט אָנגענומען א רעזאָלוציע צו באַקעמפען די פּרינציפּען ערקלעהרונג פון דער דעטראָיטער קאַנווענשאָן. וואַלדעק, ראַנער און דאַווידאָוו ווערען בעאויפטראַגט צו פאַרהאַנד־

לען מיט דער עקזעקוטיווע פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי װעגען דעם רעפערענדום פון דער פּרינציפּען ערקלעהרונג.

דזשון 25. — א קאָנפערענץ פון אידישען קאָמיטעט מיט זעקס הונדערט דעלעגאַטען איז אבגעהאַלטען געוואָרען.

דזשון 27. — עס שטאַרבט אין גלות דער אידישער דייטשער קאָמיקער מאַקס פּאַלנבערג.

דזשון 28. — עס איז געוואָרען צוואַנציג יאָהר זינט א סערבישער סטודענט האָט געשאָסען אין סאראיעווע דעם קרוינפּרינץ. דער שאָס וואָס האָט אונטערגעצונדען די וועלט.

עס איז געוואָרען 15 יאָהר זינט דער ווערסאַילער פרידען איז געשלאָסען געוואָרען. אין בערלין האָבען די נאַצים דעמאָנסטרירט געגען דעם פרידען.

דזשון 28. — סעקרעטער אָף סטייט האָל קומט ארויס מיט א שאַרפער נאָטע געגען דייטשער שטעלונג אין פּריוואַטע חובות.

דזשון 29. — די פּוילישע פליהער אדאמאַוויץ האָבען אנגעפאַנגען זייער פאַטאַלע לופטרייזע אויף א שטרעקע פון 3200 מייל. זיי פליען אריבער דעם אָקעאן, אבער זיי זיינען אומגעקומען אין דייטשלאַנד.

דזשון 29. — א פארמער סטרייק איז ערקלעהרט געוואָרען אין פילע שטאַאטען אין אמעריקע.

דזשון 30. — די וועלט איז ערשטוינט פון דעם שוידערליכען בלוטבאַד, וואָס היטלער און זיינע באַנדעס האָבען געמאַכט אין פילע שטעדט פון דייטשלאַנד. מען רעכענט אז די צאָהל הרוגים דערגרייכט עטליכע הונדערט מענשען. היטלער האָט אומגעבראַכט זיינע בעסטע פריינד, ווי די פּאָגראָמשציקעס היינעס, רעהעם און ערנסט. עס זיינען אָבער אויך אומגעקומען עהרליכע מענשען, ווי דר. קלויזנער, גענעראַל שלייכער און אנדערע.

דזשולײַ 3. — א גענעראַל סטרייק האָט אויסגעבראָכען אין סאן פראַנציסקא אין סימפּאַטיע מיט די לאָנג שאָרמען.

דזשולײַ 5. — ערנסטע אומרוהען זיינען פאָרגעקומען צווישען סטרייקער. עס זיינען דא טויטע און פאַרוואונדעטע.

דזשולײַ 7. — ידיעות פון טערקיי קומען אָן, אז די אָרטיגע בעאַמטע האָבען פאַרטריבען אידען פון טראַציע, וואָס האָבען דאָרטען געוואוינט הונדערטע יאָהרען. די צענטראַלע טערקישע רעגירונג האָט פאַרשפּראָכען אנצונעמען מיטלען געגען דעם ווילדען אנטיסעמיטיזם.

קאָמוניסטישע אומרוהען קומען פאָר אין האָלאַנד.

דזשולײַ 7. — ראָקאָפעלער'ס פּרעס־אגענט אייווי לי האָט זיך מודה געווען, אז היטלער האָט איהם געדונגען צו מאַכען פּראָפּאַגאַנדע פאַר נאַצי־דייטשלאַנד.

סנאָודען איז ארויסגעקומען מיט א ערקלעהרונג, אז ענגלאַנד שטעהט אויפ'ן שוועל פון רעוואָלוציע.

דזשולײַ 16. — עס ווערט באַשטעטיגט, אז פינף און פערציג אידישע הייזער זיינען צערויבט געוואָרען אויף די דאַרדאַנעלען אין טערקיי. הונדערטע אידען זיינען זיך צולאָפען.

דזשולײַ 19. — טאַרנאָוו אין גאַליציען איז פאַרפלייצט געוואָרען. פילע מענשען זיינען אומגעקומען.

דזשולײַ 20. — דעם אפּיעל, וואָס סטאַווסקי האָט געמאַכט געגען זיין פאַראורטיילונג אלס מערדער פון ארלאָזאָראָוו איז אָנגענומען געוואָרען. ער איז באַפרייט געוואָרען אויף א טעכנישען גרונד.

דזשולײַ 21. — לויט ידיעות איז די לאַגע פון אידישע פליכטלינגע אין טערקיי א שרעקליכע.

גענעראַל היו דזשאָהנסאָן קומט ארויס מיט אן ערקלעהרונג, אז ער איז פיזיש קראַנק פון היטלער'ס מעשים תעתועים. דער דייטשער אמבאַסאַדאָר פּראָטעסטירט.

דזשולײַ 23. — דער באַנדיט דילינדזשער ווערט געשאָסען פון פעדעראַלע אגענטען.

דזשולײַ 25. — נאַצים מאַכען א אויפשטאַנד אין וויען. זיי אַרעסטירען אלע מיניסטאָרען און ערמאָרדען דאָלפוס'ן. עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אז דער בונט איז אינספּירירט געוואָרען פון בערלין.

דזשולײַ 27. — אין מיניאַפּאָליס, מינעסאָטא, ווערט ערקלעהרט קריגס־צושטאַנד צוליב די ערנסטע אומרוהען פון סטרייקער.

די בארימטע אקטריסע מאַריע דרעסלער געשטאָרבען.

דזשולײַ 27. — מאַקס קאָהלער, א אידישער געלערנטער שטאַרבט.

דזשולײַ 28. — מאיר וויליאַם קעפּנער און זיינע צוויי קאָלעגען הויבען זיך אויף 77 טויזענד פוס הויך אויף א לופט באַלאָן. דער באַלאָן פּלאַצט.

אויגוסט 2. — דער דייטשער פּרעזידענט הינדענבורג שטאַרבט.

אויגוסט 3. — היטלער פאַרנעהמט היג־

דענבורג'ס פלאץ. ער נעהמט אן דעם טיטול רייכספיהרער.

אויגוסט 6. — א בלוטיגער פאגראם קומט פאר אין קאנסטאנטין, אלדזשיער. מען שאצט די צאהל טויטע איבער הונדערט.

פוילישע "נאראס" באפאלען אידען אין לאדזש און פארוואונדען צעהן אידען.

אויגוסט 19. — ספיקער רעני שטארבט.

אויגוסט 23. — דער פלעביסציט, וואס איז אבגעהאלטען געווארען אין דייטשלאנד גוטצוהייסען דעם פאקט, וואס דער געוועזענער עסטרייכער פעינטער האט זיך געקרוינט אלס רייכספיהרער האט געגעבען פאלגענדע רעזולטאטען לויט אפיציעלע קוועלען: פאר גוטהייסען האבען געשטימט **38,279,714**; געגען **4,287,808**. ניט גילטיגע באלאטס 871,056.

ווי ווייט די רעזולטאטען זיינען ריכטיג קען מען ניט וויסען. די אויסלענדישע פרעסע ווייזט אן, אז די צאהל געגנער פון היטלער'ן וואקסט אין דייטשלאנד.

אויגוסט 23. — עס איז געשלאסען געווארען די אידישע וועלט־קאנפערענץ, וואס האט געדויערט פון מאנטאג דעם 20טען ביז דאנערשטאג דעם 27טען אויגוסט.

עס ווערען אנגענומען פאלגענדע רעזאלוציעס: 1) צו רופען אין א יאהר צייט א אידישען וועלט־קאנגרעס צו פארטיידיגען דעם גוטען נאמען פון אידען און באשיצען זייערע רעכטע אין אלע לענדער; 2) צו פארשטארקען דעם באיקאט פון דייטשע סחורות; 3) צו פראטעסטירען געגען דעם, וואס דער דייטשער אימפארט אין ארץ ישראל האט זיך פארגרעסערט. עס ווערט אויסגעקליבען א ראטה פון פארשידענע מדינות.

מר. וואלדמאן פון דער דזשואיש קאמיטע איז ארויסגעקומען מיט אן ערקלעהרונג, אז דער קאנגרעס רעפרעזענטירט ניט די אידישע עפענטליכע מיינונג.

אויגוסט 31. — אן אלגעמיינער סטרייק פון טעקסטיל ארבייטער ווערט ערקלעהרט. ארום א האלבען מיליאן ארבייטער אין פארשידענע שטעדט ווערען פון סטרייק באריהרט. איבער 50 טויזענד טעקסטיל ארבייטער שטעהן צו צום סטרייק.

א אידישע שיף מיט 380 חלוצים וואנדערט ארום פון איין פארט אין צווייטען. קיין פארט לאזט די שיף ניט לאנדען. מען רופט די שיף, „די שיף פון גייסטען", דער שיף איז אבער א שיף מיט וואנדערער „אהן א לאנד".

סעפטעמבער 8 — די שיף „מארי קעסטל" מיט הונדערטע פאסאזשירען קומט אום ביי די ברעגען פון ניו־דזשוירזי. פילע ווערען דערטרונקען.

סעפט. 18. — סאוועט־רוסלאנד ווערט אריינגענומען אין דער ליג אף ניישאנס. בלויז 3 מלוכות האבען געשטימט געגען.

סעפט. 19. — א דייטש מיט'ן נאמען ברונא ריטשארד הויפטמאן איז ארעסטירט געווארען אלס דער קידנעפער פון לינדענבערג'ס בייבי. מען האט ביי איהם געפונען ארום 14 טויזענד דאלאר פון די אויסלייז געלד, וואס לינדענבערג האט געגעבען. דער דייטש האט א רעקארד פון א פארברעכער. אין אמעריקא איז ער אריין ניט לעגאל.

סעפט. 22 — אן אלגעמיינער סטרייק פון טעקסטיל ארבייטער ווערט פארענדיגט. איבער 60 פראצענט פון אלע טעקסטיל ארבייטער האבען געסטרייקט.

סעפט. 23. — די פאסטארס פון דער לוטעראנישער קירכע דעמאנסטרירען געגען רייכסבישאף מילער.

סעפט. 26. — א טעקסטיל לעיבאר רעלייישאנס באארד ווערט באשטימט פון פרעזידענט רוזוועלט צו אונטערזוכען די ארבייטס באדינגונגען פון דער טעקסטיל אינדוסטרי אין אמעריקע.

סעפט. 22. — א קאמיטע פון דעם טשעימבער אף קאמוירס פון די פאראייניגטע שטאאטען רעקאמענדירט אז די נ. ר. א. זאל בלייבען אויך נאך דעם 13טען דזשון, 1935. די נ. ר. א. מוז אבער פיעל געענדערט ווערען. פרעזידענט רוזוועלט באשטימט א. נ. ר. א. באארד פון פינף. וויליאם קליי, פון דער טאבאק אינדוסטריע, וועהייטסייד, א דירעקטאר פון דער קרעדיט אגענטור פון דאן און בראדסטרעט; פראפעסאר וואלטאן האמילטאן פון יעיל אוניווערסיטעט; פראפעסאר לעאן מארשאל, פון דזשאהן האפקינס אוניווערסיטעט; סידני הילמאן, פרעזידענט פון דער אמאלגאמייטעד יוניאן.

סעפט. 25. — דזשענעראל היו דזשאהנסאן רעזיגנירט פון דער נ. ר. א.

סעפט. 30. — פרעזידענט רוזוועלט אפעלירט אין א ראדיא רעדע צו ארבייטער זיי זאלען ערקלעהרען א וואפענשטילשטאנד און ניט סטרייקען פאר א געוויסער צייט.

אקטאבער 4. — די קאנווענשאן פון דער אמעריקאן פעדערריישאן אוו לייבאר ווערט ערעפענט אין סאן פראנציסקא.

אקטאבער 5. — א רעוואלוציע פון ראַדיקאלען ברעכט אויס אין שפאניען. די רעוואלוציע ווערט אונטערדריקט פון די רעאַקציאנערען מיט גרויס אכזריות.

אקטאבער 6. — מוסאליני רעדט פאר א גרויסען עולם וועגען דער וויכטיגקייט צו דער נענטערען זיך פון איטאליען צו יוגאסלאוויען און פראנקרייך. יוגאסלאוויע מוז אבער אויפהערען חוזק צו מאכען פון דער איטאליענער ארמיי.

אקטאבער 9. — קעניג אלעקסאנדער פון יוגאסלאוויע איז ערמארדעט געווארען גלייך נאך דעם ווי ער איז אנגעקומען אין פראנקרייך. ער איז געווען אויפ'ן וועג פון מארסייל אין פאריז. צוזאמען מיט איהם זיינען ערמארדעט געווארען בארטו, דער אויסלענדישער מיניסטער פון פראנקרייך און א גענעראל. דער מערדער איז געלינטשט געווארען פון המון.

אקטאבער 12. — דער אינגעל „ינוקא" פיאטער, דער זוהן פון אלעקסאנדער ווערט געקרוינט אלס קעניג פון יוגאסלאוויע. ער שטעהט אונטער דער השגחה פון 3 רעגענטען, וועלכע וועלען דערווייל רעגירען דאס לאנד.

אקטאבער 10. — די קאנווענשאן פון דער אמעריקאן פעדערייִשאן אף לייבאר נעהמט אן א רעזאלוציע, ערלויבען ווערטיקאלע אינדוסטריעלע יוניאנס אין די אינדוסטריעס פון מאסען פראדוקציע. די קאנווענשאן נעהמט אויך אן א רעזאלוציע צו פארשטארקען דעם באיקאט געגען היטלער'ס דייטשלאנד.

אקטאבער 28. — א באריכט וועגען דער 54טער קאנווענשאן פון דער אמעריקאן פעדערײשאן אף לייבאר ווערט אבגעגעבען פון גענ. וולאדעק אין רענד סקול, ניו יארק. גענ. וולאדעק האט אנגעוויזען, אז טיף געהענדע ענדערונגען קומען פאר אין דער אמעריקאנער ארגאניזירטער ארבייטערשאפט. דער פאקט, וואס סיטרין און גענ. וולאדעק זיינען איינגעלאדען געווארען צו אדרעסירען די פארטרעטער פון דער אמעריקאנער ארבייטערשאפט צייגט אויף דעם פראגרעסיווען גייסט פון דער קאנווענשאן. אין דעמזעלבען זין האבען גערעדט נאך רעדנער.

אקטאבער 29. — אין בערן האט זיך אנגעפאנגען דער משפט וועגען דער קלאגע וואס די פעדעראציע פון אידישע קהלות אין שווייצאריע האט ארייינגעבראכט געגען די שווייצארישע נאצישע ארגאניזאציעס פאר פארשפרייטען די פאלשע פראטאקאלען פון ,זקני ציון". אלס עדות זיינען אויפגעטראטען חיים ווייצמאן, דר. עהרענפרייז, פאול מיליוקאוו, בורצעוו און נאך. דער משפט, וואס דערמאהנט אן מיטעלאלטער רופט ארויס גרויס אינטערעס אין פארשידענע קרייזען.

דריי אמעריקאנער געווינען נאבעל פרייזען. אין מעדיצין, דר. מינאט, דר. מוירפי און דר. וויפעל. דעם פרייז פאר ליטעראטור געווינט דער איטאליענער דראמאטורג, לואידזע פרינזעלא.

נאוועמבער 3. — די ארבייטער פארטיי אין ענגלאנד האט אין די וואהלען צו שטאדטישע קאונסילס ערוועהלט מעהר פארטרעטער פון אלע אנדערע פארטייען צוזאמענגענומען. די פארטיי האט געוואונען 740 פלעצער פון 13 הונדערט.

נאוועמבער 17. — די נאצי־צייטונג, „די דייטשע צייטונג" איז ארויסגעקומען מיט „על חטא" שלאגען זיך. זי גיט צו, אז זי האט אידען פארלוימדעט און האט מיסרעפרעזענטירט פאקטען. זי פארשפרעכט צו ווערען אנשטענדיג. די תשובה האט דער רעדאקטאר אויף זיך גענומען אויסצוקויפען זיך פון א יאהר טורמע פאר לייבעל געגען ריכטער גאלדשטיין.

נאוועמבער 21. — גענעראל באטלער איז ארויסגעקומען מיט א סענסאציאנעלער ערקלערונג, אז וואל סטריט מאגנאטען האבען געוואלט פינאנסירען א מארטש אויף וואשינגטאן צו פארכאפען די מאכט און איינשטעלען א פאשיסטישע רעגירונג.

אידישע ביכער דערשינען אין אמעריקע אין 1934–1933

„א פאַטש" פון וויליאם אייבראמס. ארויסגעגעבן פון פארלאג „סיגנאל" (ביים „פראָלעט פען"), 31 זייטען.

„ווי מענשען לעבען אין סאָוויעט רוס־לאַנד" (איינדרוקען פון א רייזע), פון מ. אָשע ראָוויטש, 392 זייטען.

„פונדקא רטיבתא" פון י. אפּאטאָשו, צייכענונגען פון הענך גליצענשטיין. פארלאג ל. מ. שטיין, שיקאגא, 23 זייטען, ארויסגעגעבען אין 200 עקזעמפלארען.

„הובעל שפּענער", אויטאָביאָגראפישע סקיצען און געקליבענע שריפטען פון בראָנזוויל'ער סטאָלער, א מתנה פון די פּערזענליכע פריינד און פארעהרער פון דעם מחבר ב. גרינפעלד, ארויסגעגעבן פון דער „בראנזווילער סטאָלער שריפטען קאָמיטעט", ניו יאָרק—לאָס אנדזשעלעס, 224 זייטען.

"איאָלא", א נאָוועלע און אנדערע ערצעהלונגען, פון משה טאָלטשין, אילוסטרירט פון ט. געלער און א. סוזאן. טשעשינסקי'ס פארלאג, 208 זייטען.

„סניטקאָוו, מיין שטעדטעל", (צווייטער בוך, קינדער יאָהרען) פון י. ל. מאלאמוט, 96 זייטען.

„זאָלען אידען לאַכען", פון ב. קאָוונער (י. אדלער), געקליבענע הומאָריסטישע שריפטען, קורצע מעשה'לאך פאר פאָרלעזער, דעקלאמאטארס, ראדיא-ארטיסטען און פאר יעדער אידישער היים. פארלאג „אידיש לעבען", 176 זייטען.

„לאַכט אידען לאַכט, פון ב. קאָוונער (י. אדלער), פארלאג „אידיש לעבען", 176 זייטען.

„פון וואָלאָזשין ביז ירושלים", צוויי בענד, פון הרב מאיר בערלין. ערשטער באנד 242 זייטען, צווייטער—228 זייטען.

„אין קריג—מיט זיך אליין", פון שלום שווארצבארד, צייכענונגען פון חנוך הענך גליצענשטיין און מיכל ציפּאָרין. ארויסגעגעבן פון „שלום שווארצבארד קאָמיטעט", 259 זייטען.

„לעבעדיג און לוסטיג" פון אָנקעל סעם פארלאג "רויטע פעדים", 15 זייטען.

„אנטאלאָגיע", די אידישע פּאָעזיע פון מיטוועסט און מערב ביז די לעצטע טעג פון משה ליב האלפּערן, צוזאמענגעשטעלט פון מאַטעס דייטש, בען שאלעם און שלמה שווארץ. צייכענונגען פון ט. געלער און מ. ציפּארין, פארלאג מ. צעשינסקי, 200 זייטען.

„לידער„ פון ד. זיידמאן, מיט א במקום הקדמה, פון א. אלפערט (איש קאָוונע), באסטאן, מאַס., 16 זייטען.

דאָס טויכעל קאָטשעט זיך אויפ'ן בוי־כעל" (לידער און פאבלען פאר קליין און גרויס) פון מ. טקאטש. שער־בלאט געצייכענט פון טאָדרעס געלער. פארלאג מ. צעשינסקי, שיקאגא, 64 זייטען.

„היטלער'ס מפּלה", א סאטירישע פּאָעמע, פון יוסף בן—גיל. פארלאג „ליטין ליינא סויר־ווים", 20 זייטען.

„שער און אייזען" (און אנדערע פּאָפּולערע רעציטאציעס) פון באשמאל, ארויסגעגעבען פון פראָלעט פען, פארלאג „סיגנאל", 64 זייטען.

„צו דיר — צו מיר" (א פּאָעמע) פון א. לעיעלעס, 64 זייטען.

„פינף און צוואנציג לידער" פון וו. לאָנגפעלאָו, איבערזעצט פון דר. א. אייסען, פארלאג „אויפקום", 48 זייטען.

"ווייסע טריט", פון ל. מאַטעס, צייכנונגען פון טאדרעס געלער. ארויסגעגעבן פון א גרופּע פארעהרער און פריינד. פארלאג „פאלמע". לאָס אנדזשעלעס. 194 זייטען.

„סניטקאָוו רעציטאַציעס". געזאמעלטע שריפטען (דריטער בוך). פון י. ל. מאַלאַמוט, 60 זייטען.

„איסט בראָדוויי און ראָיאַל קאפּיי". פערטער בוך רעציטאציעס געזאמעלטע שריפטען (יובילעי אויסגאבע) פון י. ל. מאַלאַמוט. פארלאג „מאלאמוט", 40 זייטען.

„אין שאָטן פון הונגער" פון שאול מאלין. פארלאג „בידערמאן", 96 זייטען.

היטלערס חלום", פארפאסט פון ב. מאמר־גענשטערן. 8 זייטען. ארויסגעגעבען צוזאמען מיט דער ענגלישער איבערזעצונג.

„אירליכט" פון יעקב סטאדאלסקי. פאר־לאג „גאב", 128 זייטען.

„געקליבענע לידער", פון עוזר סמאָלענ־סקי. ארויסגעגעבען פון פילאדעלפיער היברו ליטעראטור סאָסייעטי, מיט דער מיטווירקונג פון פילאדעלפיער צווייג "אידישע קולטור גע־זעלשאפט", 299 זייטען.

„די אומרו", און אנדערע לידער פון ל. קוסמאן. פארלאג אטלאנטיס, 95 זייטען.

בלוטוויין", פאעמען און לידער פון א, י. קריזאָווסקי, טאוועל געצייכענט פון אויטאָר. פארלאג „ימיינאנילימילי", 224 זייטען.

„העלדן־לעבען", א פאָעמע אין דריי גע־זאנגען פון ברוך בערנאַרד, פארלאג „מזרח", 96 זייטען.

„א ביכעל לידער", ארויסגעגעבען פון דער צענטראלער פארוואלטונג פון די ארבייטער רינג שולען אין פילאדעלפיע, 16 זייטען.

„אין שטילע מינוטען", פון יעקב דאני־לעוויטש (דאנילאוו), ארויסגעגעבען פון קלוב „יוגענט", 40 זייטען.

"טייבעלע", פון רבקה גאלין. פארלאג צעשינסקי", 158 זייטען. אילוסטראציעס פון נ. קאָזלאָווסקי.

„דער אָנפאַנגער", דריטער טייל (זעקסטע אויפלאגע), פון יעקב לעווין. פארלאג „אידישע שול", 138 זייטען.

„כעלמער חכמים", צוזאמענגעשטעלט און איבערזעצט פון בן מרדכי, אילסטראציעס פון עוועלין בלומגארדען. פארלאג „היברו", 124 זיי־טען.

„אידיש פאר אָנפאנגער" בוך „ב" (צוויי־טע אויפלאגע) ב. אסטראָווסקי און ש. הורוויץ (זאלקעס). אילוסטרירט פון יהודא גאמבערג, 128 זייטען.

„יודזשין דעבס", א מעשה פון א מענשען פון נפתלי גראָס. פאַדערבלאט צייכנונג נ. קאז־לאָווסקי. ארויסגעגעבען פון ארבייטער רינג ביל־דונגס דעפארטמענט, 64 זייטען.

„אידען אמאָל", ארבייטס־בוך און לייען־בוך פאר אידישע געשיכטע פון גלות בבל ביז נאך בר כוכבא'ס אויפשטאנד, פון ה. בעז (בעז־פראזוואני). פארלאג "מאקס נ. מייזעל", 192 זייטען.

„פון אידישען לעבען", פון ה. גרענט (מיט דער מיטווירקונג פון ק. ווהייטמאן). פאר־לאג ,היברו", 206 זייטען.

„קען אידיש" (ערשטער טייל). צו העלפען די קינדער אויסלערנען זיך ריכטיג שרייבען און רעדען אידיש, פון יעקב לעווין. פארלאג „אי־דישע שול", 102 זייטען.

„וואָרט און בילד" (דאָס ערשטע בוך) פון שרה ל. ליבערט. צייכנונגען פון נאָטע קאז־לאָווסקי. פארלאג „מתנות", 78 זייטען.

„דאָס קלוגע שניידערל", פון ש. סיימאן, אילוסטרירט פון י. פרידלענדער. פארלאג „מתנות", 127 זייטען.

„קינדער" (פערטע רעווידירטע אויפלאגע), פון ד. טאראנט און ב. פרידמאן. ארויסגעגעבען פון "אינט. אר. אָרדען", 160 זייטען.

מאָרים ווינטשעווסקי" (לייען־ביכעל) צו־זאמענגעשטעלט פון א לעהרער קאָמיסיע פון די אידישע קינדער שולען ביים א. א. א. פאר־לאג „א. א. א.", 16 זייטען.

דאָס טעלערל פון הימעל", פון אלעף כץ, אילוסטרירט פון יאסל קאָטלער. פארלאג „מתנות" 30 זייטען. אויפ'ן בוך איז אנגעגעבען דער יאָהר 1934.

„פאר וועמען האָט הוימ'ס טאַטע גע־שטומט", פון מוישע שיפרים. קענעדער ביב־ליאָטעק נום. 1 ביים א. א. א., 8 זייטען.

„די ארבייטער שול", לייענבוך פאר'ן צווייטען לערניאָר, צוזאמענגעשטעלט פון א. מייזעל און בעצאַלעל פרידמאן. פארלאג א. א. א., 160 זייטען.

„מיין לייענבוך", צוזאמענגעשטעלט פון י. שטיינבוים. צווייטער טייל (פערטע פאר־בעסערטע אויפלאגע) פון צווייטן טייל „לייענ־ביכער פאר דער אידישער שול". פארלאג דער־ציאונג, 160 זייטען.

ליטעראטור און קאמף", ליטעראַרישע עסייען פון א. ליטוואק. ארויסגעגעבען פון פאר־לאג "וועקער", 272 זייטען.

„אידישע שריפטשטעלער" (באנד איינס) פון ז. וויינפער. פארלאג „אויפקום", 156 ז

„ביכער און שרייבער", פון חיים ליבער־מאַן, 300 זייטען.

"גריגאָרי גערשוני", זיין לעבען און טע־טיגקייט. רעדאקטירט פון וויקטאָר טשערנאוו. ארויסגעגעבען פון „גריגארי גערשוני סאצ. רעוו. בר. 247 א. ר., 360 זייטען.

"באַריהמטע רעדעס פון די שיקאגא'ער מאַרטירער" מיט א פארווארט פון אלעקסאנדער בערקמאן(אידיש פון א. פרומקין). ארויסגע־

נעבען פון אמשאל—קראפאטקין גרופע, 284 זײ־טען.

„קלאסנקאמפען אין אלטערטום", פון קלמן מרמר. פארלאג א. א. א., 432 זײטען.

„דאס יום־טוב בוך" (די געשיכטע פון די אידישע יום־טובים) פון חיים שויס. ארויסגע־געבען פון מחבר, 274 זײטען.

„ספר תורה און חכמה", פון רבי יוסף דר. אברהם אהרן דאנאװסקי. פארלאג „פרדס" 142 זײטען.

„תורה און לעבען", פון הרב יוסף מאיר מרגליות. פארלאג „פרדס", ערשטער באנד, 258 זײטען. צװײטער באנד, 296 זײטען.

„רעדנער און דענקער" (2 בענד) פון הרב דר. דוד מנחם שאכעט. פארלאג "פרדס", ערשטער באנד, 160 זײטען. צװײטער — 156 זײטען.

„ספר נצר מטעי", חלק שני ושלישי, מאת הרב יצחק װאלטמאן, 64 זײטען.

„ספר גנזי דרשות ורעיונות" אוצרות פון אידעען און געדאנקען פון הרב צבי הירש הכהן. פארלאג „פרדס", חלק א., 175 זײטען. חלק ב. 240 זײטען.

„ילקוט יהודה", א זאמלונג פון פערל, פון ספרים און אײגענע, אן אוצר פון משלים, װערטלאך, צחות פתגמים ומכתבים. געזאמעלט פאר צעהנדליגער יאהרען פון הרב יהודה ליב לאזאראװ. פארלאג „פרדס פאבלישינג הויז, אינק." ערשטער טײל, 120 זײטען. צװײטער טײל, 104 זײטען. דריטער טײל, 112 זײטען, פערטער טײל, 112 זײטען, פינפטער טײל, 112 זײטען, זעקסטער טײל, 112 זײטען, זיבעטער טײל 112 זײטען.

„קאנצערט" (ציקל לידער) פון מיכל געל־בארט, מוזיק צו די װערטער פון: ה. לײװיק, א. ליעסין, א. לעיעלעס, מ. ל. האלפערן, איציק פעפער, ה. רױזענבלאט, א. רײזען, ל. מילער, י. באקסט, זישע לאנדאו, א. אלמי, י. י. שװארץ, ד. האפשטײן און ה. װײנערמאן. פארלאג „מעט־רא", 72 זײטען.

„זינגער קינדער" (געזאנג כרעסטאמאטיע פאר אידיש־װעלטליכע שולען) פון מיכל געל־בארט, מוזיק צו די װערטער פון: הינדע געל־בארט, משה שיפרים, מ. ג., ל. גארעליק, מ. ד. ניסער, נ. ראזאװסקי, נחום י., מ. בראדערזאן.

„אידישע לידער" (א נײע אויפלאגע) פון סאלאמאן גאלוב, מוזיק צו די װערטער פון: מאני לײב, א. אלמי, נפתלי גראס, מ. ל. האל־פערן, אברהם רײזען, יואל סלאנים, מארים רא־זענפעלד, ב. י. ביאלאסטאצקי, יצחק בלום, ראזן

פעלדבלום, צביה גרינגלאז, י. א .ראנטש, מ װינאגראד, עליזא גרינבלאט און סאלאמאן גא־לוב. ארויסגעגעבען פון "יוניװערסאל קאנצערט עקסטשײנדזש", 100 זײטען.

„80 ער, 70 זי", פון א. װ. װארשאװסקי (נאמען פון מחבר ניט אנגעגעבען), מוזיק פון: הענרי לעפקאװיטש: „פעלד קלאנגען" (מחבר אומבאקאנט) מוזיק פון הענרי לעפקאװיטש.

„דרײ שװעסטער" פון מארים װינטשעװ־סקי, מוזיק פון הענרי לעפקאװיטש: „ראזשינ־קעס מיט מאנדלען", פון א. גאלדפאדען, מוזיק אראנזשירט פון הענרי לעפקאװיטש.

„דער סוחר'ל פון פערל", פון מאני-לײב, מוזיק פון שמואל בוגאטש.

„אװענט שאטנס" פון י. א. ראנטש, מוזיק פון שמואל בוגאטש.

„ליבעס לידער" פון מאר'ם ראזענפעלד, מוזיק פון אברהם עלשטײן.

„דער למדן ר' סענדער", פון מ. רונד, מוזיק פון יהושע װײזער, אראנזשירט פון הענרי לעפקאװיטש.

"ביים תהלים", פון י. אדלער, מוזיק פון אהרן ראזען.

„צו דיר", פון נחום יוד, מוזיק פון אהרן ראזען.

„די נײע װאך", װערטער און מוזיק פון ש. גאזענסקי.

„דער שמעטערלינג און די בלום", פון אברהם רײזען, מוזיק פון ז. זילבערטס.

„דעם שנײדער'ס טעכטערל", פון חיים טאובער, מוזיק פון הענרי לעפקאװיטש.

„אין חדר", װערטער און מוזיק פון מ. מילנער.

„זכור" (נאמען פון מחבר ניט אנגעגעבען) מוזיק פון י. רומשינסקי.

„קױפט א פײפער", פון חיים טאובער, מוזיק פון מ. י. רובינשטײן.

„אין מײנע אויגען ביזטו שעהן", פון מאלי פיקאן און נ. סטוטשקאף, מוזיק פון י. רומשינסקי.

אלע אויבענדערמאנטע אײנצעלנע לידער, זײנען ארויסגעגעבען געװארען פון דער "מעט־רא מוזיק קא."

„מארקסיזם אין אונזער צײט", זאמלבוך לכבוד דעם 50טען יאהרצײט פון קארל מארקס, רעדאגירט פון חיים קאנטאראװיטש און נ. כא־ניז. פארלאג „װעקער", 80 זײטען.

„דראמאטישע שריפטען", ערשטער בוך פון מארים מילשטײן, פארלאג „כסף וזהב", 191 זײטען.

„מיט פאראייניגטע כחות״, פון מ. אַלגין. פארלאג א. א. א., 32 זייטען.

„בילדער און צייכענונגען״ פון שאול ראסקין, 28 זייטען.

„פֿאָרוואָס גיסט זיך בלוט אין פאלעסטינע״, איקאר ביכעל נומ. 9 (נאמען פון מחבר ניט אנגעגעבען) ארויסגעגעבען פון "איקאר״, 14 זייטען.

„דער וועגווייזער״ פאר ארבייטער אין פראגען פון קאמפענסיישאן. פארפאסט פון אדאלף גערש, ארוים פון דער „אויסברייטונגס אפטיילונג פון דער בילדינג ענד עלייעד טריידס קארפאָריישאן סוירוויס ביורא״, 20 זייטען.

„לעקציעס פאר׳ן יאָהר 33-34״, רעקאמענדירט פון בילדונגס קאָמיטעט פון ארבייטער רינג. פ. געליבטער, בילדונגס דירעקטאר. ארוים פון בילדונגס קאָמיטעט פון א. ר., 24 זייטען.

„די שטאַטישע פלאַטפאָרמע פון דער סאָצ. פארטיי אין ניו יאָרק, ארוים פון „אידישען סאָציאליסטישען פארבאנד,״ 7 זייטען.

„ציוניזם אין א ברוין העמדעל״, פון פּ נאוויק.

פארלאג פון דער איד. ביורא ביים צ. ק. פון דער קאָמ. פארטיי אין די פאראייניגטע שטאַאטען, 24 זייטען.

„דער אמת וועגען דער „ביראָ״, פון אוירל בראודער (נאָמען פון איבערזעצער ניט אנגעגעבען) פארלאג איד. ביורא ביים צ. ק. פון דער קאָמ. פארטיי אין די פאר. שטאַאטען, 31 זייטען.

ווער איז די קליקע וואָס פראָטעסטירט געגען דעם קאָאפעראטיוו און פאר וואָס? (פאמפלעט) 16 זייטען.

„אויפ׳ן אַגראַר פראָנט״ פון פראָפ. יעקב ש. יפה, 12 זייטען.

„אידישער קאָאָפעראטיווער היימשול און קינדער גאָרטען אַלמאַנאַך״, 20 זייטען. באַגריסונגען און קינדער ארבייטען.

„פרייע ארבייטער שטימע״ (סאוועניר זשורנאל), 8 זייטען לייען מאַטעריאל.

„ארץ ישראל סאָוועניר בוך״ לכבוד דעם צעהן יאהריגען יובילעאום פון געווערקשאפטען קאמפיין, 44 זייטען.

„וואַרשעווער יאָהר בוך״ (חיים סאלאמאן מושב זקנים), 31 זייטען לייען מאַטעריאל.

„חיברו אמעריקאן טיפאָגראפיקאל יוניאָן״ נומ. 83 א. ט. י., 45 יאהריגער יובילייי, 16 זייטען.

„פינף און פערציג יאָהר״ נעווערקשאפטען יובילעאום זשורנאל. רעדאקציע: ד. שוב, ס. ח. פיינסטאן, 78 זייטען.

„פינף און צוואנציג יאָהר פועלי ציון וועלט-פארבאַנד״, פון זרובאוול. ארויסגעגעבען פון צענטראל קאָמיטעט אידישע ארבייטער פארטיי (לינקע פועלי ציון), שיקאגא, 32 ז

„די קאָלעקטיוויסטיש-קאָאָפעראטיווע קאָלאָניע״, 15 זייטען.

„די הסתדרות אין קאמף און בויען״ (אן ענטפער די געגנער פון דעם אָרגאניזירטען אידישען ארבייטער אין ארץ ישראל), פון ד. בן גוריון, 48 זייטען.

„פוילען א שעכט הויז פאר מענשען״, פון זיסקינד ליעוו. ארויסגעגעבען פון די ביאַליסטאָקער, נאווי-דוואָרער און טשענסטאָכאָווער הילפס-קאָמיטעטען צו שטיצען די פאָליטישע ארעסטירטע אין פוילען, 72 זייטען.

„געקעמפט און געלאכט״ (איינאקטערס) פון סעם ליפצין. פארלאג „רויטע פעדים״, 32 זייטען.

„איקאר יאָהר-בוך 1933״, ארויסגעגעבען פון נאצ. עק. קאָמ. פון דעם איקאר, רעדאקציע קאָלעגיע: ש. אלמאזאוו, י. מ. בודיש, 144 ז.

„פרייהייט געזאַנג פאראיין״ (צעהן יאָהריגער יובילייי) רעדאקציע: י. ספּאקאיני, ב. טשערטקאוו, י. שייפער, 21 זייטען.

"הארקאווי׳ס ביאָ-ביבליאָגראפיע״, ארויסגעגעבען פון דעם יובילייי קאָמיטעט לכבוד א. הארקאווי׳ס זיבעציג יאהריגען יובילייי, א מתנה פון דער „היברו״, 18 זייטען.

„יובילעאום בוך לכבוד דער 40 יאהריגער עקזיסטענץ פונ׳ם טשארטקאווער שפירא פאראיין אין ניו יאָרק״, רעדאקטירט אונטער דער לייטונג פון גרשם באדער, 179 זייטען.

„תהלים״, אידיש פון יהואש, פארלאג „היברו״, 396 זייטען.

בולעטין פון מעדיקאל דעפארטמענט ארבייטער רינג״ (שיקאגא), רעדאקטירט פון ה. קאהען און ד. רובין, 24 זייטען.

„דער איד וועגען זיך און וועגען אנדערע״, אין זיינע שפּריכווערטער און רעדענסארטען, אוים פארשידענע מקורים צוזאמענגעקליבען פון י. ל. כהן, ארויסגעגעבען פון „אידישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט״, אמ-אפטייל, 32 זייטען.

„קינדער רינג״ (א זאמלונג פון קינדער שאפונגען, באגריסונגען און ארטיקלען), ארויסגעגעבען צו דעם פאראייניגטען פריהלינגס קאָנצערט (13טע אויסגאבע), רעדאקטירט פון לעהרער-ראַט, און באאמטע פון פאראייניגטען קאָמיטעט פון א. רינג דיסטריקט ארג. קאָמיטע, א. ר. צענטראלע שולען פארוואלטונג, א. ר.

יוגענד קלובען, א. ר. קעמפ „האפענונג", אידישע סאציאליסטישע ברענטשעס פון פילאדעלפיא, 46 זייטען.

„פוילישע אידען", רעדאקטירט פון ז. טיגעל, ארויסגעגעבען פון דער פעדעראציע פון די פוילישע אידען אין אמעריקא, צו איהר 25 יאהריגער עקזיסטענץ, 76 זייטען.

"דער קעסעל גרוב פוילען", פון פ. נאַוויק. ארויסגעגעבען פון ,אידישע ביורא ביי דער קאמ. פארטיי פון אמעריקא", 32 זייטען.

„פאשיזם דייטשלאנד", פון פ. נאוויק. ארויסגעגעבען פון „אידישע ביורא ביי דער קאמ. פארטיי פון אמעריקא", 39 זייטען.

„פאראייניגטער פראַנט", פון י. סולטאן. ארויסגעגעבען פון „אידישע ביורא ביי דער קאמ. פארטיי פון אמעריקא", 40 זייטען.

„די ארבייטער באַוועגונג אין ענגלאנד פאר'ן וועלט־קריג", פינפטע לעקציע פון מארקסיסטישע שטודיר־קורסען, פארלאג א. א. א., 47 זייטען.

„דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל און די פאריזער קאָמונע", פערטע לעקציע פון מארקסיסטישע שטודיר־קורסען. פארלאג א. א. א., 47 זייטען.

„דער קאמפיינער", ארויסגעגעבען פון גע־ווערקשאפטען קאמפיין קאמיטעט, באסטאן, 8 ז.

קריסקא רעסעפּיעס" פאר דער אידישער באלעבאסטע, 78 זייטען.

„מיין ניגון", פון י. י. סעגאל, מאנטרעאל, 346 זייטען.

"וואנדער וועגען", פון יודיקא, ארויסגעגעבען פון דער שרייבער־גרופּע ,מאנטרעאל", 96 זייטען.

„ווייזערס", פון מארטין בירנבוים, צייכנונגן: יאסעל קאטלער. ארויס ביי דעם פראלעט־פען פארלאג „סיגנאל", 158 זייטען.

פאלקסטימליכע לידער, פון בתיה באראד, 64 זייטען.

„מיניאטורען", פון י. ל. טעלער, 48 זייטען.

„פון אומעטום", פון אליעזר גרינבערג, (צייכנונג: יאסעל קאטלער), 92 זייטען.

„לידער פון קאמף", 35 זייטען.

„פינף און צוואנציג לידער", פון וואלט וויטמאן, אידיש פון דר. א. אייסען, ארויסגעגעבען פון פארלאג „אידיש לעבען", 62 זייטען.

„די גאולה קאָמעדיע" (דער גולם חלום'ט) א דראמאטישע פאעמע, פון א. לייוויק, ארויס פון "אידישע קולטור געזעלשאפט", ביכער אויסגאבעס ביים פארלאג ל. מ. שטיין, 226 זייטען.

„דאוויד בלאנק (א ראמאן אין פערזען), פון ל. פיינבערג. פארלאג „סיגנאל", ביים „פראָלעט־פען", 160 זייטען.

„פון חבר צו חבר", פון שבתי בערל, מאנטרעאל, 64 זייטען.

„צו דיר", פון אברהם סירע, פילאדעלפיע, 96 זייטען.

„אונזערע טעג", פון ה. גאלדאווסקי, ארויסגעגעבען פון לאס אנדזשעלעסער צווייג „אידישע קולטור געזעלשאפט", 128 זייטען.

„זינגען מיר", לידער, וואס מען זינגט אין קעמפּ „נייע וועלט", 24 זייטען.

"לידער", פון ה. ל. סיימאן, אילוסטרירט פון טאדרעס געלער, פארלאג "צעשינסקי", 128 זייטען.

„צייכענס", פון ב. לאפין. פארלאג „כאווירים", 238 זייטען.

„איצט" (פאעמען צו לייענען פאר זיך און פאר יענעם) פון ד. קריוויצקי, 31 זייטען.

„אונטערוועגענס", פון ז. וויינפער, פארלאג „אויפקום", 136 זייטען.

„האטואיי", פון י. א. פינים, קובא, 106 זייטען.

„אונטערגאנג", פון יאסעל קאטלער, (בילדער און אילוסטראציעס פון אויטאר), 192 זייטען.

"געזאמעלטע שריפטען", פון י. ל. מאלאמוט (ערשטער בוך), פערטע אויפלאגע, פארלאג „מאלאמוט", 72 זייטען.

„אין גאנג פון די יאהרען", פון יצחק בלום, פארלאג „בלום", 160 זייטען.

„אין אומרוה פון לעבען", פון יצחק בלום, פארלאג „בלום", 160 זייטען.

„פראלעט שטיפער", פון מרדכי קויפמאן, פארלאג „רויטע פעדים", 124 זייטען.

„אין קריעג מיט זיך אליין", פון שלום שווארצבארד, צייכנונגען הנוך העניך גליצענשטיין. מיכל קויפמאן. ארויסגעגעבען פון שלום שווארצבארד קאמיטעט, פארלאג צעשענסקי, 259 זייטען.

„פון שטאָדט און דאָרף", פון ווערא ראזאנקא, פארלאג "בידערמאן", 198 זייטען.

„ניט גע'ידאה'געט" (צו זינגען און צו זאגען), פון סעם ליפצין, ארויסגעגעבען פון „אמאלגאמייטעד ברענטש" נומ. 82, אינ. ארב. אָרדען, 208 זייטען.

אין „דאָס וואָרט", ביבליאָטעק, ארויסגעגעבען פון ש. צ. זעצער געזעלשאפט, זיינען ערשינען: „די צוואה פון בעל שם" (אידיש, ש. צ. זעצער), העפט נומער 1, 32 זייטען; העפט

נומער 2, 32 זייטען; „מ. ז. פייערבערג" (קאַ־פּיטלאַך עראינערונגען) פון ש. צ. זעצער, העפט נומ. 1, 32 זייטען; העפט נומ. 2, 32 זייטען; „דעם בעל שם'ס משלים און אפאריזמען" (מיט א קורצער איינלייטונג פון ש. צ. זעצער), 32 זייטען „ערצעהלונגען", פון מ. ז. פייערבערג (אידיש פון ש. צ. זעצער), העפט נומ. 1, 32 זייטען, „צוויי עסייען", פון ש. צ. זעצער, 28 זייטען; „ערצעהלונגען", פון מ. ז. פייערבערג, (אידיש פון ש. צ. זעצער), העפט נומער 2, 31 זייטען.

"קאָלאָמבוס דער איד", אריגינעלער היס־טארישער ראמאן, פון שאול ספיר, 415 זייטען.

„**צווישען רוים און ירושלים**", צווייטע אויפלאגע פון שאול ספיר, 512 זייטען.

"פאלעסטינא", (א באזוך אין יאהר 1925 און אין יאהר 1929) פון אב. קאהאן, ארויסגעגעבען פון „פארווערטס אסאסיאיישאן", 426 זייטען.

„טויבעלע", פון רבקה גאלין, פארלאג „צע־שענסקי", 158 זייטען.

(ווער עס האט די אילוסטראציעס געמאכט ווערט ניט אנגעגעבען.

„אידיש פאר אָנפאַנגער", בוך „ב" (צווייי־טע אויפלאגע) פון ב. אסטראווסקי און ש. שווארץ (זאלקעס), אילוסטרירט פון יהודה גאמבערג, 128 זייטען.

„**דאָס טעלערל פון הימעל**", פון אלעף כץ, אילוסטראציעס פון יאסעל קאטלער, פארלאג „מתנות", 30 זייטען.

די קינדער ביבליאטעק פון אינטערנאציא־נאלען ארבייטער ארדען, האט ארויסגעגעבען: "פאר וועמען האט הײמי'ס טאטע געשטימט", 8 זייטען.

„די קינדער פון טשערי סטריט", פון חבר פאווער, 16 זייטען.

„וואו איז דיין טאטע אין אזא שפעטער שעה", פון חבר פאווער, 8 זייטען.

„לענין ווייזט דעם וועג", פון משה שיפ־רים, 16 זייטען.

„די רעוואָלוציע וועט קומען", פון משה שיפרים, 16 זייטען.

„די ארבייטער שולע", צוזאמענגעשטעלט פון א. מייזעל און בצלאל פרידמאן, פארלאג „אינט. ארב. ארדען", 160 זייטען.

„צו גאַסט", איינאַקטערס פאר קינדער, פון א. לייב. פארלאג „רויטע פעדים", 16 זייטען.

„המן און זיינע שאָטענס", פון איטשע וו. בידערמאן, פארלאג "בידערמאן", 31 זייטען.

„רעוואָלוציאָנערער דעקלאמאטאָר", גע־זאמעלט און רעדאגירט פון וויליאם אייבראמס און קלמן מרמר, ארויסגעגעבען פון אינט. ארב. ארדען, 330 זייטען.

„דער גאָלדענער פאָנטאָן", (מעשה'לאך אין פערזען) פון י. א. פינים, פארלאג „האוואנער לעבען", קובא, 114 זייטען.

„דער רמב"ם", זיין לעבען און זיין שאפען, פון חיים קרוגער, ארויסגעגעבען פון „קענעדער אדלער", מאנטרעאל, 279 זייטען.

פארלאג „פרדס פאבלישינג הויז, אינק.", ערשטער טייל, 120 זייטען; צווייטער טייל, 104 זייטען; דריטער טייל, 112 זייטען; פערטער טייל 112 זייטען; פינפטער טייל, 112 זייטען; זעקסטער טייל, 112 זייטען און זיבעטער טייל 112 זייטען.

„פון אייביגען קוואל", ערקלעהרונגען אויף פילע פרשיות פון דער תורה, (ערשטער טייל) פון שמואל מנחם הלוי פיין, רב בעיר דעטראיט, מישיגען, 96 זייטען.

„ספר חבר מצוה", של יעקב בהרב ר' יצחק סאדין שליט"א, 12 זייטען.

„משניות אין אידיש", מסכתא ברכות פרק א', איבערזעצט און ערקלעהרט פון הרב שמריהו ליב הורוויץ, 95 זייטען.

„אונזערע גייסטיגע ריזען", זיבען יאהר־הונדערט אידישע געשיכטע, פון גרשם באדער, ערשטער טייל „די חכמים פון דער משנה", 416 זייטען.

„דברי חן ושכל", גלייכווערטלעך און אנעקדאטען, פון גרשם באדער, פארלאג „פרדס", 103 זייטען.

„בית ועד לחכמים", ערוך ומסודר ע"י גרשם באדער (אידיש און העברעאיש), הוצאת „בית ועד לחכמים", 96 זייטען.

„ספר שירי חיים וצדק", פון הירש בער קראנענבלאט, 124 זייטען.

„ספר לקוטי יוסף", (מהדורה תנינא עם הוספות שונות), מאת יוסף (יוזפא), ב"ר אברהם אליעזר למשפחת שפילמאן, 67 זייטען.

"תורה ווערטלאך און אנעקדאטען" פארב

„תורה ווערטלאך און אנעקדאָטען", גע־קליבען פון ישראל ליפסקי הכהן, ארויס פון בית מסחר הספרים „פרדס", 84 זייטען.

„א וויעג ליעד", פון פיינגאלד, מוזיק פון איידא ב. ארנשטיין, פארלאג „היברו".

„א ליעד פון א פייגעלע" (פאלקס ליעד), אראנזשירט פון איידא ב. גאלדשטיין, פארלאג „היברו".

„עלענד", פון איידא ב. ארנשטיין, פארלאג „היברו".

"אידישע נעמען", ווערטער און מוזיק

פון ליפא פיינגאלד. (נאמען פון פארלאג ניט אנגעגעבען).

„אין אידישען שענקעל”, (האטצא דראלא) פון מ. רונד, מוזיק פון ש. ווייזער.

„טייערע כלה” (דער בעכער) (בים באם) פון מ. מ. ווארשאווסקי, אראנזשירט פון ה. לעפקאוויטש.

„שטילקייט”, פון י. גויכבערג, מוזיק פון אהרן ראזען.

”די פרעמדע רויז”, פון י. ל. פרץ, מוזיק פון אהרן ראזען.

„ליבעס ערטינערונגען”, פון יהואש, מוזיק פון אהרן ראזען.

„מארש, מארש, מארש”, פון מאלי פיקאן, מוזיק פון י. רומשינסקי.

„חסיד׳ישע ניגונים”, פון י. רומשינסקי.

„איך בענק אהיים”, פון לודוויג זאץ, מוזיק פון י. רומשינסקי.

די אלע אויבענדערמאנטע לידער זיינען ארויסגעגעבען געווארען פון דער „מעטרא מוזיק קאמפאני”.

די פאלגענדע לידער זיינען ארויסגעגעבען געווארען פון „קיימען מוזיק קא.”

„געלד”, ווערטער און מוזיק פון דוד מאיראוויטש.

„דער דיש וואשער”, פון הערמאן יאבלאקאף.

”אין שאפ אויף דער עלטער”, פון ש. לאזאראווסקי, מוזיק פון שלום סעקונדא.

„שוינדעלע”, פון דזשייקאב דזשייקאבס, מוזיק פון יאשא קרייטצבערג.

„עד מתי”, פון ש. לאזאראווסקי, מוזיק פון שלום סעקונדא.

„רעפארט פון דער דרעס און ווייסט פרעסערס יוניאן לאקאל 60”, צו דער 22טער קאנווענשאן פון דער אינטערנעשאנאל ליידיס גארמענט ווארקערס יוניאן, אידיש, 12 זייטען.

„קאנווענשאן קאלעקאטקע”, הויפט־רעדאקטער: עליאס און זשעק, 22טע קאנווענשאן, שיקאגא, איל., 14 זייטען.

„דער קרומער שפיגעל”, לכבוד דר. לעא בלאס, 2 זייטען.

„דורכגעלעבט און דורכגעטראכט” (זכרונות) פון י. א. בענעקוויט, פארלאג „קולטור פעדעראציע”, 388 זייטען.

„אידישע מוזיק”, ארויסגעגעבען פון יעקב ביימעל.

”געזאנג און קאמף”, צוזאמענגעשטעלט און רעדאגירט פון יעקב שייפער מיט מוזיק פון צ. ו. בולגיי, פיינטוך, י. שייפער, א. דאווידענקא, טשערבעדזשי, שישאוו און גרעטשאנינאוו. צו די ווערטער פון י. פעפער, כאשטשעוואצקי, ב. טשערטקאוו, מ. ווינטשעווסקי, מ. נאדיר, י. מילער, י. א. ראנטש און י. גרינשפאן, פארלאג „אימאף”, 50 זייטען.

„27טער יעהרליכער רעפארט” פון דער סעמעטערי דעפארטמענט ארבייטער רינג, ארויסגעגעבען פון „פיונעראל קאנטראל”, 64 זייטען.

„סאווענ׳יר”, דווינסקער ברענטש 75 א. ר. (יובילעי אויסגאבע).

„אהרן שמואל ליבערמאן”, זיין שטורמיש לעבען און טראגישער סוף, אפשאצונג פון מ. איווענסקי, מיט אן איינלייטונג פון י. באסקין, ארויסגעגעבען פון א. ר. שול נומער 1, 24 זייטען.

„דער רעוויזיאניזם”, זיין געשיכטע, זיינע „מעשים טובים” אין דער פארגאנגענהייט, געגענווארט און פארבערייטונגען פאר דער צוקונפט, פון דוד ווערטהיים (העקטאגראפירט), ארויסגעגעבען פון פועלי ציון—צעירי ציון פון אמעריקא, 19 זייטען.

„דריי-טאגיקער באזאר פון שלום עליכם פאלק אינסטיטוט”, שיקאגא, 3 זייטען.

”דער אוואנגארד”, ארויסגעגעבען פון דער ארבייטער רינג שול איינס, קליוולאנד, 19 ז.

„וואס ווילען מיר”, פון די פועלי ציון—צעירי ציון, 8 זייטען.

„די פיאנערען-פרוי”, פון דער פיאנערען פרויען ארגאניזאציע, דיטראיט.

„צווייטער יעהרליכער קאנצערט”, פון דער אידיש-נאציאנאלער פאלקשול, פיטסבורג.

„ניו יארקער ארבייטער רינג בוך”, לכבוד דעם 15 יעהריגען יובילעי פון די ארבייטער רינג שולען, ארויסגעגעבען פון „ניו־יארקער צענטראלער שול פארוואלטונג”, רעדאקציע: ז. יעפרויקין, פ. געליבטער, י. לאזארסאן, ר. בלאק און נ. פיינערמאן, 59 זייטען.

„קינדער שטימעלאך”, פון שלום עליכם פאלק שול 2.

„א. ר. יוגענט”, קינדער שאפונגען (מימיאגראפירט), ארויסגעגעבען פון די קינדער פון די מעדיסאנער (וויס.) א. ר. שול, 91 זייטען.

„אלמאנאך”, פון דער שלום עליכם פאלק שול נום. 13 (מאטריאל), 11 זייטען.

”קינדער שאפונגען”, פון שלום עליכם פאלק שול נום. 15 (מאטריאל), 9 זייטען.

„לאדזשער אלמאנאך”, ארויסגעגעבען פון לאדזשער בר. א. ר., 142 זייטען.

„קינדער רינג”, רעדאקטירט פון לעהרעראטה, ארויסגעגעבען פון דער צענטראלער פאר־

וואלטונג פון די ארבייטער רינג שולען, אין פילאדעלפיא, 52 זייטען.

„פראָווידענסעס פסח בלאט", ארויסגעגעבען פון פועלי ציון—צעירי ציון פראוויעדענס פיאָנערען קלוב, איד. נאצ. ארב. פארבאנד, אלתר בוימאן, רעדאקטאר, אידישע אפטיילונג, 9 ז.

„כאַמעץ לייפעסאך", רעדאקטירט פון ב. פענסטער, ארויסגעגעבען פון איד. ביורא ביים צ. ק. פון דער קאָמ. פארטיי, 32 זייטען.

„דער אפיקורס", רעדאקטירט פון ב. פענסטער, ארויסגעגעבען פון איד. ביורא ביים צ. ק. פון דער קאָמ. פארטיי, 32 זייטען.

„גראדואיר זשורנאל", ארויסגעגעבען פון שלום עליכם פאָלק שול נומ. 12, (מימיגראפירט) 7 זייטען.

"אידישע און אראבישע ארבייט אין ארץ ישראל", פון משה ערעם, ארויסגעגעבען פון „געזעלשאפט פריינד פון ארבייטער פאַלעסטינער", 16 זייטען.

„געדענק-בוך פון לאָדז", ארויסגעגעבען פון לאָדזער ברענטש 324 א. ר.

„נוארקער אידען", (צווייטער באנד) פון דר. י. אונטערמאן, 96 זייטען.

„זאַמעלבוך" צו דער געשיכטע פון דער אידישער פרעסע אין אמעריקא, רעדאקטירט פון דר. יעקב שאצקי, ארויסגעגעבען פון „אידישער קולטור געזעלשאפט", מאנטריאל, 54 זייטען.

עס געפינט זיך איצט אין דרוק: „מיט די פיס אויף דער ערד", פון גרשון גראפשטיין; „ערצעהלונגען", פון י. קרעפּליאק; "טאלי", פון י. מעצקער; „לידער", 2 בענדער, פון מ. ל. האלפערן; „לידער", פון י. בערקאָוויטש; „לידער" פון מאקס שערמאן; „געזאמעלטע שריפטען" פון חיים גאָלדבלום; „אדא'ם לידער-בוך" פון אפרים אויערבאך; „דער וועג צו מענש", פון אהרן ניסענזאן; "פאַביאַס לינד", פון א. לעיעלעס; „מאַכט", פון א. לעיעלעס; „ארום בעטלעהעם", פון תלוש; „50 יאָהר אידישע געשיכטע אין פילאדעלפיא", (צווייטער באנד), פון מאזעס פריהמאן; „געקליבענע הומאָרסיטישע שריפטען" פון מ. צ. זאקהיים; „וואנדערער אין נעבעל", פון זעליג העלער; „די פינף מגילות", פון נ. גראָס; „דורכגעלעבט און דורכגעטראכט", (צווייטער באנד) פון י. א. בענעקוויט; "ערצעהלונגען", פון ז. ליבין; „די טאָכטער פון מדבר", פון שאול ספיר; „פערציג יאָהר אין מדבר", פון שאול ספיר; „אידישע שריפטשטעלער" (צווייטער באנד) פון י. וויינפער; „א בוך", פון ח. נ. ביאליק (אידיש פון י. י. שווארץ). "ערצעהלונגען", פון א. י. דובעלמאן; „פאַשיזם אין אייראפּא", פון נ. שמן; „קאלעוואלא" (פינישער עפּאָס) פון ראָזענפעלד; "בריעף", פון מאריס ראָזענפעלד, רעדאגירט פון דר. יעקב שאצקי.

א ראָמאן פון ה. נעלבוים, און „שפּעט זומער", פון א. מ. דילאָן.

צווישען די וואָס האָבען דעם פארגאנגענעם יאָהר ארויסגעגעבען זייערע ביכער אין אייראפּא זיינען: חיים בר כהן, פרץ הירשביין, בנימין טייטעלבוים, ב. מאזאר און מענדעל עלקין.

אין סאָוועט רוסלאנד איז ארויס אן אנטאָלאָגיע פון אמעריקאנער אידישע דיכטער.

לייבוש לעהרער האָט רעדאקטירט „שריפטען פאר פּסיכאָלאָגיע און פּעדאגאָגיק", ארויסגעגעבען פון „איוואָ".

עס איז געפייערט געווארען דער 50 יאָהריגער יוביליי פון: ראובן אייזלאנד, ש. ניגער, ה. סעקלער, הלל ראָגאָף, ה. רויזענבלאט, שלמה עדעלהייט און ב. ריווקין.

עס נעהט איצט ארויס א זאמעל-בוך וועגען ווילנע, מיט.ן נאָמען „דער ווילנער". דאָס בוך ווערט ארויסגעגעבען פון בר. 367 ארבייטער רינג אונטער יעפים טורינס רעדאקציע. עס איז א בוך פון איבער 700 זייטען מיט פילע בילדער, אילוסטראציעס און וויכטיגע דאטען וועגען ווילנע.

יזכור

באריהמטע פערזענליכקייטען און ארבייטער טוער וואָס זיינען געשטאָרבען פאר די לעצטע פאר יאָהר.

יעקב קאצמאן, אידישער אקטיאָר, (67 יאָהר), געשטאָרבען 7טען יוני, 1932.

משה לייב האלפערן, אידישער פּאָעט, (46 יאָהר), געשטאָר־בען 31 אויגוסט, 1932.

א. ליטוואק (העלפאנד), אידישער סאָציאַליסט און שרייבער (58 יאָהר). געשטאָרבען 26 סעפּטעמבער, 1932.

אָסיפּ מינאָר, אידיש־רוסישער סאָציאַליסט־רעוואָלוציאָנער, (73 יאָהר), געשטאָרבען 26 סעפּטעמבער, 1932.

אב. באראָף, סעקרעטאר אינט. לײדיס גארמענט וואָרקערס יוניאָן, (63 יאָהר), געשטאָרבען 27 סעפּטעמבער, 1932.

באריס שאַץ, פּראָפעסאר פון ירושלים, קינסטלער, (68 יאָהר), געשטאָרבען 1 אָקטאָבער, 1932.

ב. פייגענבוים, סאָציאַליסטישער שרייבער, (72 יאָהר), געשטאָרבען 10 נאָוועמבער, 1932.

דר. י. ב. פיש, מעדיקאַל דירעקטאר פון ארבייטער רינג, (70 יאָהר) געשטאָרבען 26 נאָוועמבער, 1932.

הלל זלאטאָפּאָלסקי, ציוניסטישער פירער, ערמאָרדעט 11טען דעצעמבער, 1932.

עדוארד בערנשטיין, סאָציאַליסטישער טעאָרעטיקער און טוער (83 יאָהר), געשטאָרבען 18 דעצ., 1932.

מ. וויינער־דיקאר, סקולפּטאר, (48 יאָהר), ווערט דערהרג'עט אונטער א סאָבוויי־טריין אין ניו יאָרק דעם 12 מערץ, 1933.

י. ליכטענשטיין, טוער פון פּוילישען „בונד", (48 יאָהר), געשטאָרבען אין ניו יאָרק 22טען אפּריל, 1933.

פעליקס אדלער, געלערטער, גרינדער פון עטיקאַל סאָסייעטי, (82 יאָהר), געשטאָרבען 24טען אפּריל, 1933.

י. פּיראָזשניקאָוו, מוזיקער, (64 יאָהר), געשטאָרבען 14 יוני, 1933.

חיים ארלאזאָראָוו, פיהרער פון הסתדרות אין פּאַלעסטינע, (35 יאָהר), ערמאָרדעט 16 יוני, 1933.

חזן יאָסעלע ראָזענבלאט, (51 יאָהר), געשטאָרבען 19 יוני, 1933.

ראוז פּאסטאר סטאוקס, געוועזענע סאָציאַליסטקע, לעצטענס קאָמוניסטקע, (54 יאָהר), געשטאָרבען 20 יוני, 1933.

מאריס הילקוויט, באַריהמטער סאָציאַליסטישער טוער און שרייבער (64 יאָהר), געשטאָרבען 8 אָקטאָבער, 1933.

א. גאָלדבערג, רעדאקטאר פון ווארשעווער „היינט", (52 יאָהר), געשט. 24 אָקטאָבער, 1933.

א. י. שיפּלאקאָוו, באַריהמטער סאָציאַליסטישער טוער, (56 יאָהר), געשטאָרבען 7 פעברואר, 1934.

לואי גאָלדבערג, טעאַטער מענעדזשער, (50 יאָהר), געשט. 4 מערץ, 1934.

ישראל פרידמאן, (דער יענקי), אידישער שרייבער, (56 יאָהר), געשטאָרבען 19 מערץ, 1934.

חיים נחמן ביאליק, דער אידישער נאַציאָנאַלער פּאָעט, (61 יאָהר), געשטאָרבען 4 יולי, 1934.

מענדעל בייליס, דער אידישער מארטירער פון א בלוט־בלבול,

(62 יאָהר), געשטאָרבען 9 יולי, 1934.

לעאָן בלאַנק, אידישער אַקטיאָר, (66 יאָהר), געשטאָרבען 9 סעפּטעמבער, 1934.

יעקאַטערינא ברעשקאָווסקאַיאַ (באַבושקא), באַוואוסטע סאָציאַליסטקע־רעוואָלוציאָנערקע, (99 יאָהר), געשטאָרבען אין פּראַג דעם 13 סעפּטעמבער, 1934.

אהרן שאַפּיראָ, סאָציאַליסטישער טוער און נאַציאָנאַליסט, כלל טהוער, (50 יאָהר), געשטאָרבען אין לאָס אנדזשעלעס ענדע דעצ., 1933.

שבתי בולגאַטש, אַרבייטער רינג טוער און סאָציאַליסט, (61 יאָהר), געשטאָרבען 16 נאָוועמבער, 1933.

א. נ. פּעטרעסאָוו, „סטאַראָווער". באַריהמטער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַט, געשטאָרבען 1934.

דר. ענעלי, באַריהמטער ראַביי, (56 יאָהר), געשטאָרבען פעברואַר, 6טען, 1934.

מערי עפּשטיין, אידישע אַקטריסע, (66 יאָהר), געשטאָרבען 6 פעברואַר, 1934.

אָטטאָ קאהן, פינאַנסיר און מעצענאַט פון מיוזיק, (67 יאָהר), געשטאָרבען 29 מאַרטש, 1934.

רוקח ישראל, (92 יאָהר), געשטאָרבען 11 אויגוסט, 1933.

סער לואיס בערנארד, באַראָן, (57 יאָהר), געשטאָרבען אין יאָהר 1934.

רבי ישראל מאיר הכהן, באַוואוסט מיט דעם נאָמען פון זיינעם א ספר דער „חפץ חיים", פּאַטריאַרך, למדן און בעל מוסר, (105 יאָהר), געשטאָרבען 15 סעפּט. 1933.

שמואל ליב גאָרדאָן, העברעאישער פּאָעט, (66 יאָהר), געשטאָרבען 19טען נאָוועמבער, 1933.

האבער פריץ, באַריהמטער געלערנטער און כעמיקער, נאָבעל פּרייז געווינער. געראַטעוועט דייטשלאַנד אין צייט פון דער וועלט־מלחמה מיט זיינע כעמישע ערזאַץ־מיטלען, געשטאָרבען אין גלות דעם 1טען פעברואַר, 1934.

ליגעצקי הירש, גרינדער פון „האיאם", (77 יאָהר), געשטאָרבען דעם 8טען אפּריל, 1934.

שהרזאן יחזקאל, אידישער פאַרלעגער, (69 יאָהר), געשטאָרבען 16 אויגוסט, 1933.

פרידלענדער, מאַקס, א איד וואָס איז געוואָרען אפּוינטעד פון ווילהעלם דעם 2טען צו זאַמלען דייטשע פאָלקס־לידער. געשטאָרבען עלענד און פאַרלאָזען דעם 2טען מאַי, 1934.

מאַקסימון, העברעאישער שרייבער און עסעאיסט, תלמיד פון אחד־העם, (51 יאָהר), געשטאָרבען אין מאַי, 1933.

קליאַצקא, לעוו, קעניג פון רעפּאָרטערס אין רוסלאַנד, (60 יאָהר), געשטאָרבען 9 דעצ., 1934.

לעסינג, טהעאָדאָר, פּראָפעסאָר, פילאָזאָף און באַרימטער שרייבער, ערמאָרדעט פון נאַצים אין פּראַג, אווגוסט 1933.

מאָריס ווינטשעווסקי, נ. י. אידישער אַרבייטער דיכטער און זשורנאַליסט, דער „זיידע" פון דעם סאָציאַליזם צווישען אידען. געשטאָרבען מאַרטש 18, 1932 אין עלטער פון 76 יאָהר.

ניימען זווירין, זשורנאַליסט, לאָיער און כלל טהוער, געשטאָרבען דזשון 24, 1933 אין ניו־יאָרק אין עלטער פון 60 יאָהר.

איי בערעהעם צוקער, סאָציאַליסטישער טהוער, פאַרבונדען מיט דעם „פאָרווערטס", ניו־יאָרק, געשטאָרבען מאַרטש 4, 1934, אין עלטער פון 43 יאָהר.

מאָצקין, לעאָן, באַריהמטער ציוניסט און כלל טוער, פילע מאָל פּרעזידענט פון אקציאָנס קאָמיטעט און אַלגעמיינע ציוניסטישע קאָנגרעסען, געשטאָרבען 7טען נאָוועמבער, 1933.

וואסערמאַן, יעקב, באַריהמטער דייטשער־אידישער שרייבער, (60 יאָהר), געשטאָרבען 1טען יאַנואַר, 1934.

וואָהלמאַן, שרייבער, (75 יאָהר), געשטאָרבען דעצעמבער, 1933.

ב. נ. סילקינער, העברע־אישער פּאָעט, געשטאָרבען אין ניו־יאָרק, סעפּטעמבער, 1934.

דילאָן, באריהמטער אידישער פּאָעט, (51 יאָהר), געשטאָרבען אין ניו־יאָרק, סעפּטעמבער 1934.

אָסקאר וואַסערמאַן, באנקיר און טוער פון אידישער אגענטור, געשטאָרבען אין סעפּט., 1934.

דר. אביגדור יאקובסאָן, געשטאָרבען אין סעפּט. 1934.

זלמן ביכאָווסקי, העברעאישער שרייבער. געשטאָרבען אין סעפּטעמבער, 1934.

באראָן עדמונד (בנימין) ראטשילד, דער אויפבויער פון פילע אידישע קאָלאָניעס אין ארץ־ישראל, באוואוסט אלס דער „נדיב הידוע", (87 יאָהר), געשטאָרבען דעם 2טען נאָוועמבער, 1934.

דר. י. י. בלושטיין, אמעריקאנער העברעאישער שרייבער און אלטער ציוניסט, ((75 יאָהר), געשטאָרבען 3טען נאָוועמבער, 1934.

אָסקאר קאָהן, באריהמטער פיהרער פון די דייטשע סאָציאליסטען, לעצטענס גענייגט צום ציוניזם. געשטאָרבען אין גלות אין 1934.